

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΡΙΘ. 72

ΥΣΤΕΡΟΜΥΚΗΝΑΪΚΟΙ ΕΛΛΑΔΙΚΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ

Υ Π Ο
ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1972

Θ. Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ 1972

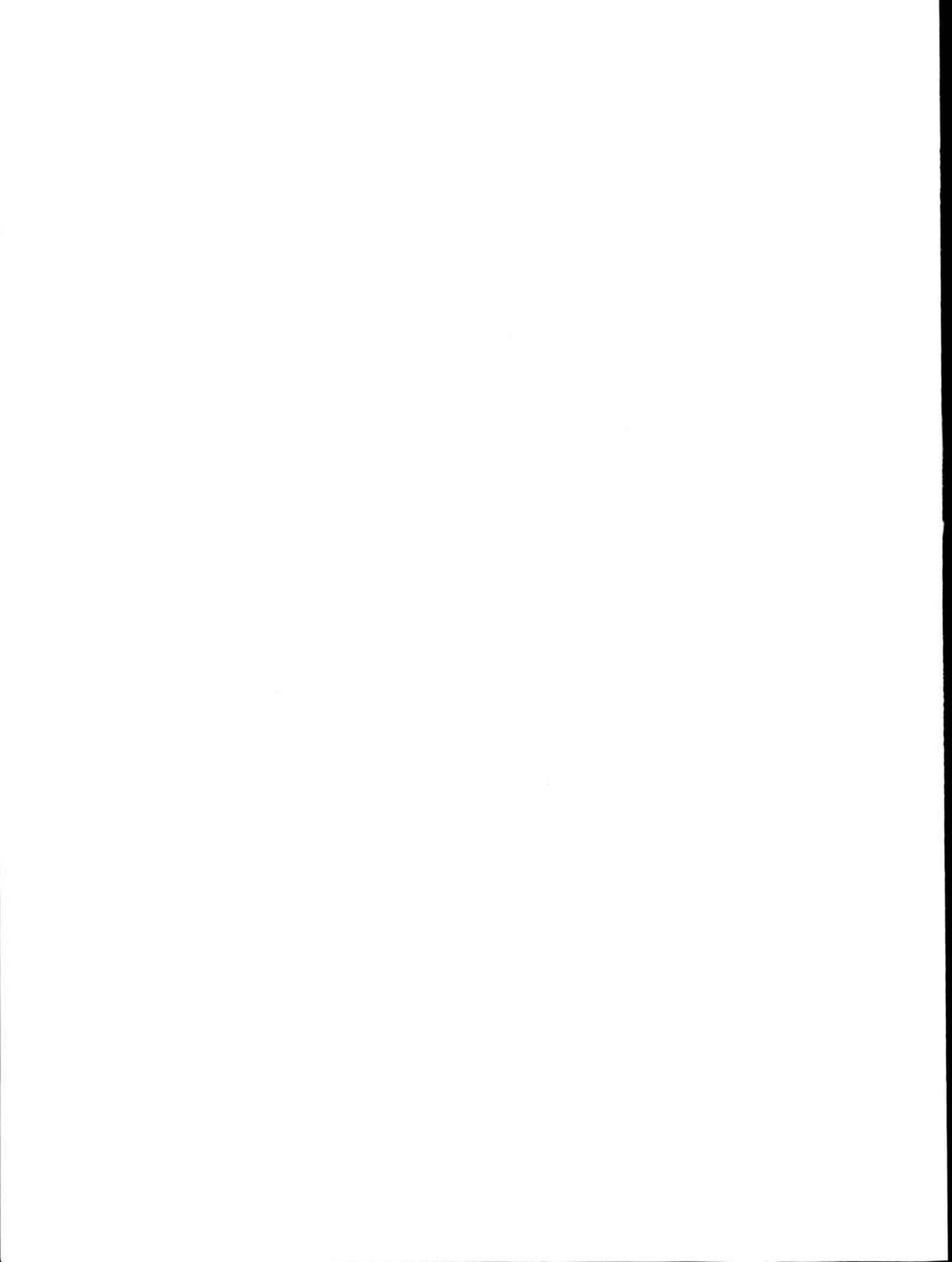

ΥΣΤΕΡΟΜΥΚΗΝΑΪΚΟΙ
ΕΛΛΑΔΙΚΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ

ΥΣΤΕΡΟΜΥΚΗΝΑΪΚΟΙ ΕΛΛΑΔΙΚΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ

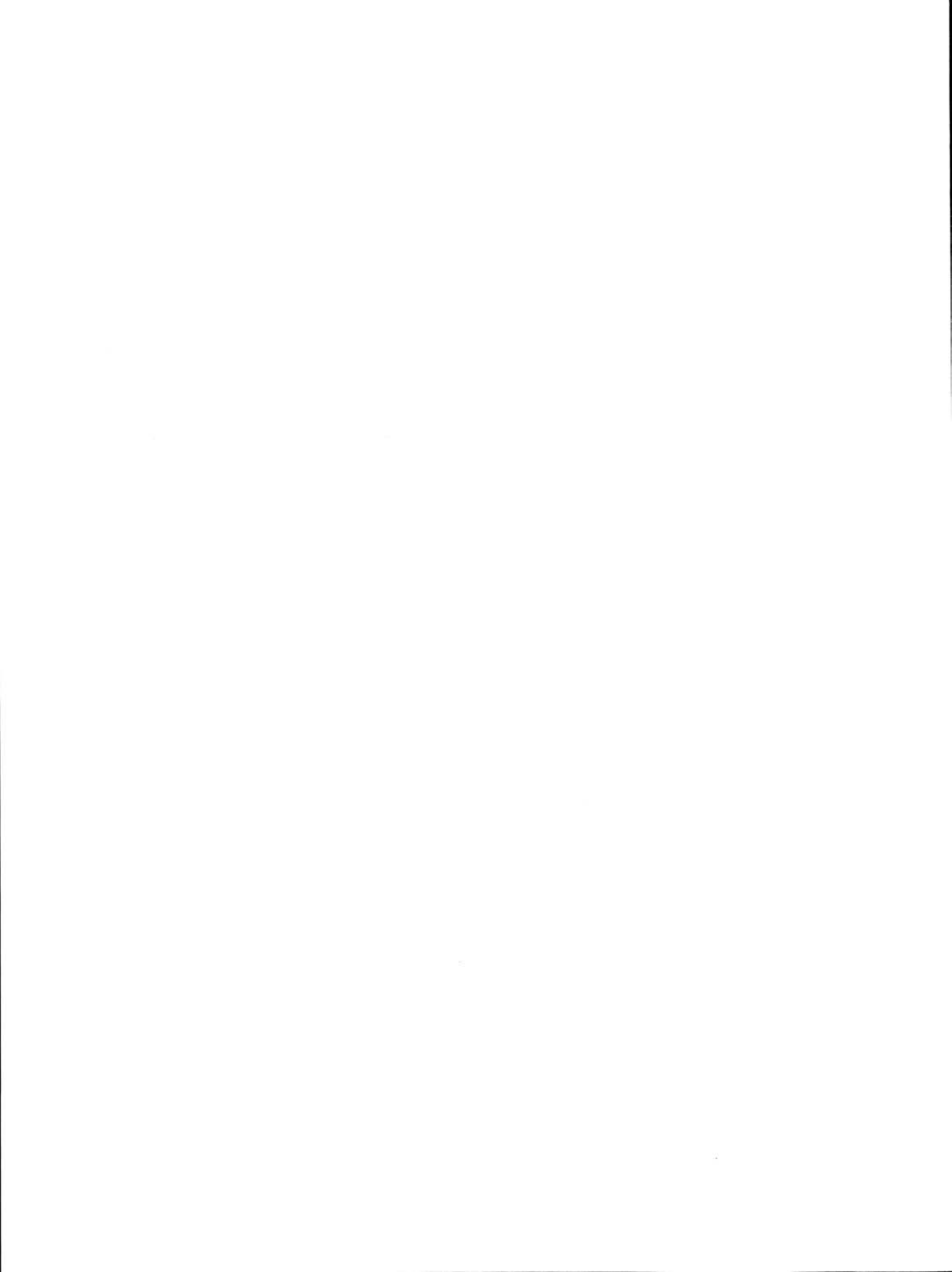
Υ Π Ο

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

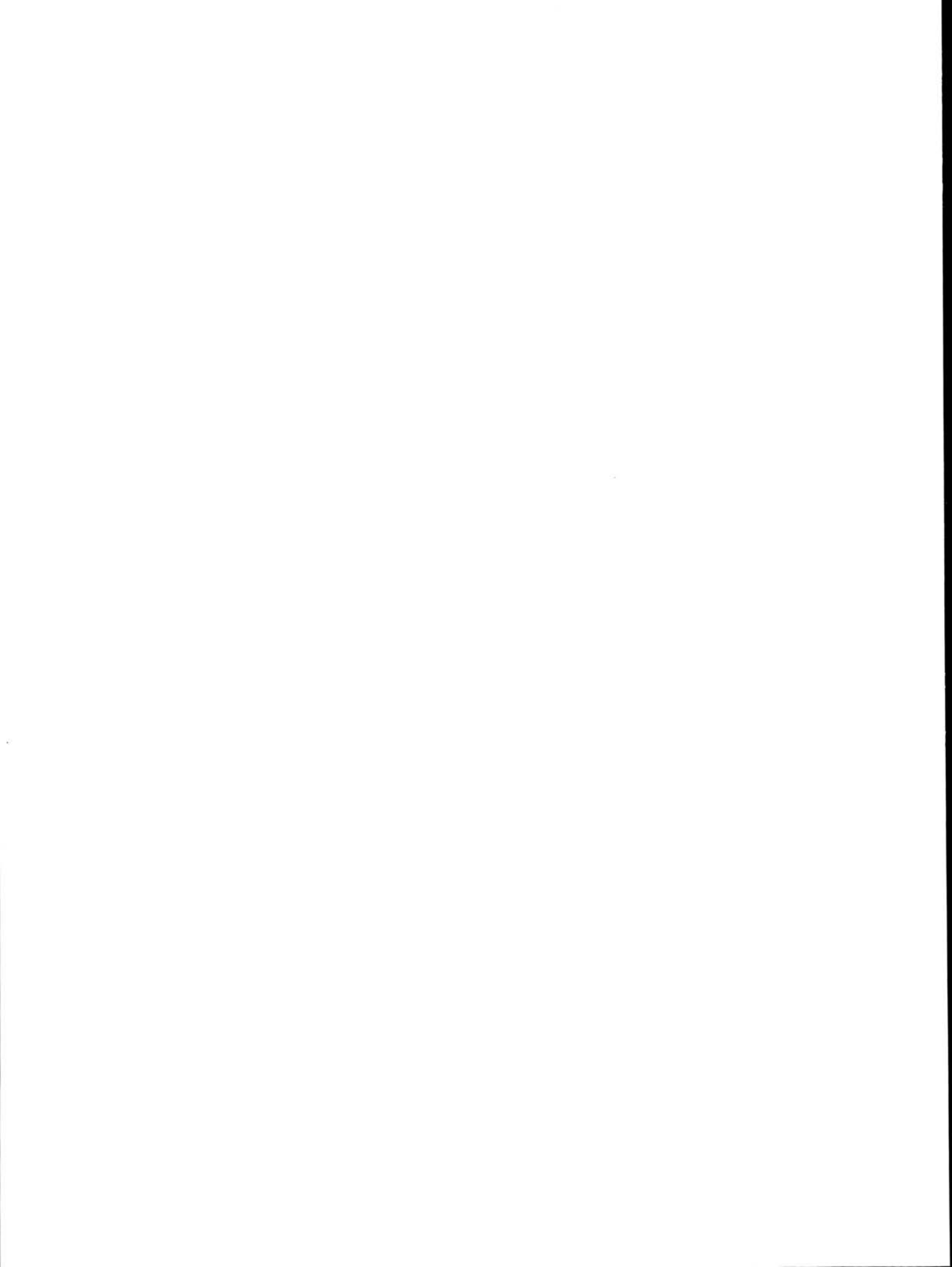
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1972

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς θ' ιγ'
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ	1 - 7
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
 ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ (Περιγραφή αντικειμένων)	
A. ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΣΟΥΝΤΑ	8 - 45
B. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΠΩΡΙΝΟΥ ΤΟΙΧΟΥ ΜΥΚΗΝΩΝ	46 - 51
Γ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΜΥΛΩΝΑ	51 - 57
Δ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΝΘΗΔΟΝΟΣ	57 - 62
Ε. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ	63 - 78
 ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ (Συνθήκαι εύρέσεως και χρονολογικόν περιβάλλον τῶν θησαυρῶν).....	
A. ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΣΟΥΝΤΑ	79 - 82
B. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΠΩΡΙΝΟΥ ΤΟΙΧΟΥ	82 - 87
Γ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΜΥΛΩΝΑ	87 - 90
Δ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΝΘΗΔΟΝΟΣ	90 - 92
Ε. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ	92 - 97
 ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ (Τυπολογία και Χρονολόγησις τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν)	
A. ΔΡΕΠΑΝΟΕΙΔΗ ΜΑΧΑΙΡΙΑ	98 - 100
B. ΑΚΜΩΝ	100 - 101
Γ. ΔΙΣΚΟΙ ΖΥΓΩΝ.....	102 - 103
Δ. ΞΥΡΟΙ	103 - 110
Ε. ΡΙΝΗ	110 - 111
Ζ. ΤΡΥΠΑΝΑ	112 - 113
Ζ. ΤΡΙΧΟΛΑΒΙΔΕΣ	113 - 116
Η. ΟΠΕΙΣ	116 - 119
Θ. ΜΕΤΑΛΛΙΝΑ ΑΓΓΕΙΑ	120 - 124
Ι. ΤΑΛΑΝΤΑ ΧΑΛΚΟΥ	125 - 128
ΙΑ. «ΣΚΑΛΙΣΤΗΡΙΑ»	128 - 130
ΙΒ. ΣΦΥΡΑΙ	130 - 132
ΙΓ. ΚΑΤΟΠΤΡΑ	132 - 134
ΙΔ. ΔΙΠΛΟΙ ΠΕΛΕΚΕΙΣ	134 - 135
ΙΕ. ΣΤΑΥΡΟΠΕΛΕΚΕΙΣ (TRUNNION AXE)	135 - 139
ΙΖ. ΧΑΛΚΟΥΝ ΨΕΛΙΟΝ	139 - 140
ΙΖ. ΧΑΛΙΝΟΣ.....	140 - 143

	Σελίς
ΙΗ. ΣΜΙΛΛΑΙ	143 - 147
ΙΘ. ΜΑΧΑΙΡΙΑ	147 - 152
Κ. ΛΟΓΧΑΙ.....	152 - 157
ΚΑ. ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ - ΞΙΦΗ	157 - 162
ΚΒ. ΞΙΦΟΣ ΝΑΥΕ Π.....	163 - 169
ΚΓ. ΤΡΙΠΟΔΕΣ.....	169 - 176
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ (Θησαυρός Τίρυνθος)	177 - 193
ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ (Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς καταστάσεως διατηρήσεως τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν καὶ περὶ τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν)	
Α. ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΣΟΥΝΤΑ	194 - 197
Β. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΠΩΡΙΝΟΥ ΤΟΙΚΟΥ	197 - 199
Γ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΜΥΛΩΝΑ	199
Δ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΝΘΗΔΟΝΟΣ	200 - 202
Ε. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ	202 - 203
ΠΙΝΑΞ, ἐμφαινῶν τὰ ἐν τοῖς θησαυροῖς ἀντικείμενα κατ' εἶδος καὶ ἀριθμὸν	204
ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ (*Ανασκαφικὴ εἰκὼν τῶν περιοχῶν ἐξ ὧν οἱ θησαυροὶ).....	205 - 209
ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ (Συμπεράσματα)	210 - 219
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : Θησαυρὸς Ὀρχομενοῦ	221
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤ' ΕΠΙΛΟΓΗΝ	223 - 225
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	226 - 228
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΤΟΠΩΝ	229 - 231
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	232 - 233
ΠΙΝΑΚΕΣ	1 - 37

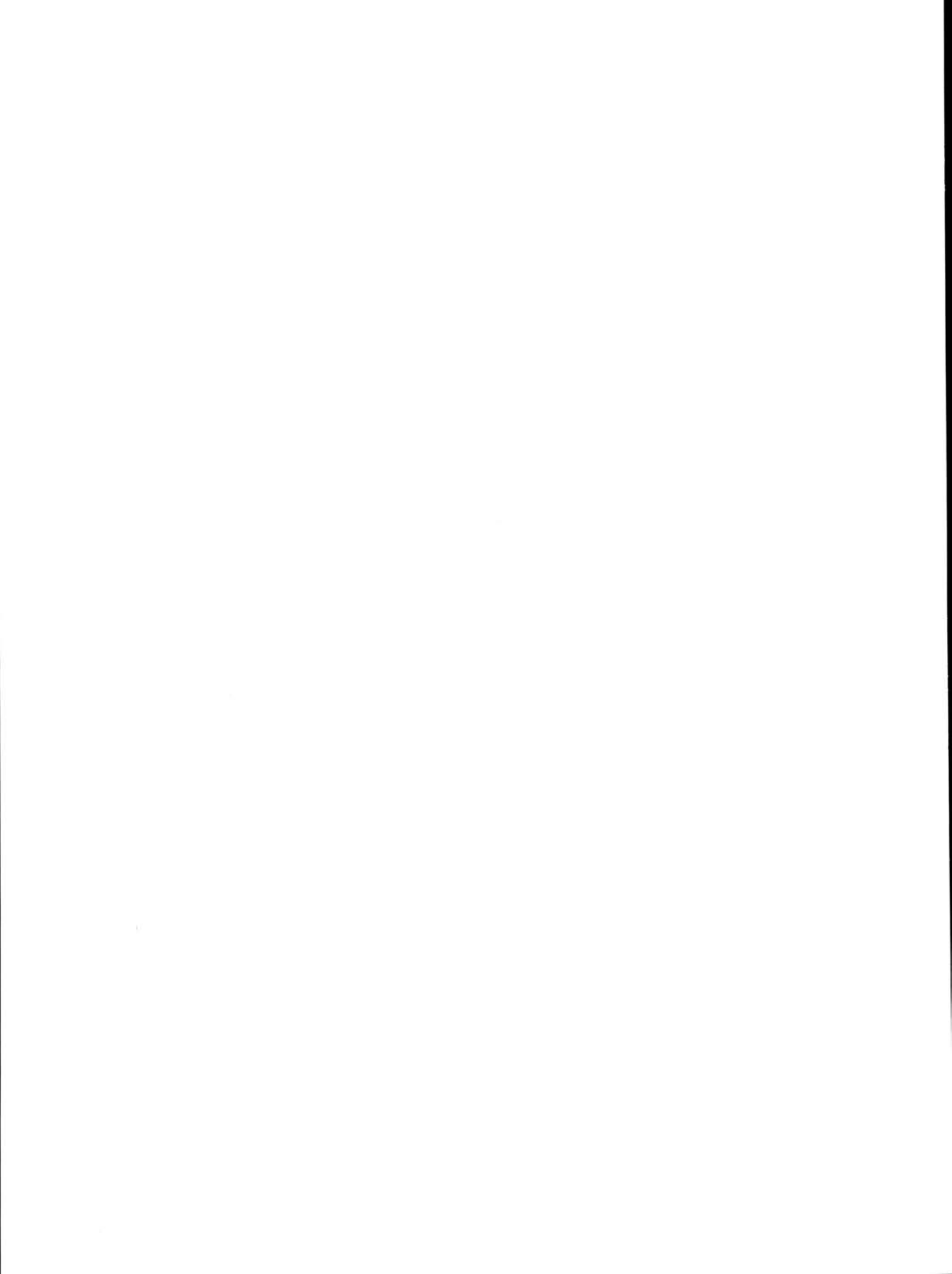
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ

AA	Archaeologischer Anzeiger
AΔ	'Αρχαιολογικὸν Δελτίον
AE	'Αρχαιολογικὴ Ἐφημερίς
AFO	Archiv für Orientforschung
AJ	The Antiquaries Journal
ÅLIN, PER, Das Ende	PER ÅLIN, Das Ende der Mykenischen Fundstätten auf dem Griechischen Festland, Lund 1962
Annuario	Annuario della Scuola Archeologica di Atene
Asine	A. W. PERSSON, Asine, Lund 1921
ÅSTROM, LENA, Studies	LENA ÅSTROM, Studies on the Arts and Crafts of the Late Cypriote Bronze Age, Lund 1967
BCH	Bulletin de Correspondance Hellénique
BLUEMNER	H. BLUEMNER, Technologie und Terminologie der Gewerbe und Künste bei Griechen und Römern, Leipzig und Berlin 1912
Boll. d' Arte	Bolletino d' Arte
BSA	Annual of the British School at Athens
BUCHHOLZ	H. G. BUCHHOLZ, Zur Herkunft der Kretischen Doppelaxt, München 1959
CATLING	H. W. CATLING, Cypriot Bronzework in the Mycenaean World, Oxford 1964
Ch. Tombs Chronologie	A. J. B. WACE, Chamber Tombs at Mycenae, Oxford 1932 HERMANN MÜLLER-KARPE, Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit Nördlich und Südlich der Alpen, Roemisch-Germanische Forschungen, Band 22, Berlin 1959
Chronology	ARNE FURUMARK, The Chronology of Mycenaean Pottery, Stockholm 1942
COGHLAN	H. H. COGHLAN, Notes on the Prehistoric Metallurgy of Copper and Bronze in the Old World, Oxford 1951
Cretan Collection	JOHN BOARDMAN, The Cretan Collection in Oxford, Oxford 1961
DECHELETTE, Manuel	JOSEPH DECHELETTE, Manuel d'archéologie préhistorique celtique et galloromaine, Paris 1908 - 1914

ΔΕΝΑ	Διεθνής Ἐφημερίς τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας (Journal Internationale d' Archéologie Numismatique)
DE RIDDER	A. DE RIDDER, Catalogue des bronzes trouvés sur l'Acropole d' Athènes, Paris 1896
DESHAYES	JEAN DESHAYES, Les outils de bronze de l'Indus au Danube, 1 - 2, Paris 1960
Doc.	M. VENTRIS - J. CHADWICK, Documents in Mycenaean Greek, Cambridge 1956
Ἔργον	Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας
Festos	Il Palazzo Minoico di Festòs, Roma, vol. I (L. PERNIER), 1935 καὶ II (L. PERNIER - L. BANTI), 1951
FURUMARK, M. P.	ARNE FURUMARK, The Mycenaean Pottery : Analysis and Classification, Stockholm 1941
Germania	Germania, Anzeiger der Roemisch - Germanischen Kommission Frankfurt a. M. - Berlin
G.G.R.	MARTIN P. NILSSON, Geschichte der Griechischen Religion, I. II, München 1941 - 1950 (Handbuch d. Altertumswiss. hrsg. v. I. Müller - W. Otto)
Gournia	H. A. BOYD, Gournia, University of Pennsylvania, 1901 - 3
Hungarian Quarterly	The Hungarian Quarterly
ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ	ΣΠ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Ἡ Μυκηναϊκὴ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, Ἀθήναι 1962
Ilios	H. SCHLIEMANN, Ilios: the City and Country of the Trojans, London 1880
ILN	Illustrated London News
Iraq	Iraq, published by the British School of Archaeology in Iraq, London
JdI	Jahrbuch des Deutschen Arch. Instituts
JHS	Journal of Hellenic Studies
Jr. R. G. Z. M.	Jahrbuch des Roemisch - Germanischen Zentralmuseums Mainz, Mainz
Kadmos	Kadmos, Zeitschrift für vor-und-frühgriechische Epigraphik, Berlin
MA	Monumenti Antichi
Mallia	Mallia, Fouilles exécutées à Mallia
MMR	M. P. NILSSON, The Minoan - Mycenaean Religion and its survival in Greek Religion, Lund 1950
Manuel	βλ. DECHELETTE, Manuel
Mochlos	R. B. SEAGER, Explorations in the Island of Mochlos, Boston-New York 1912

- M.P. βλ. ARNE FURUMARK, M. P.
Mycenae and the GEORGE E. MYLONAS, Mycenae and the Mycenaean Age,
Mycenaean Age Princeton-New Jersey 1966
N.T. AXEL PERSSON, New Tombs at Dendra near Midea, Lund
1942
- Op. Arch. Opuscula Archeologica, Lund 1935 *κ. έ.*
IIAE Πρακτικά τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.
P.E.Q. Palestine Exploration Quarterly, London
P. of M. ARTHUR EVANS, The Palace of Minos at Knossos, London
1921 - 1936
- PPS Proceedings of the Prehistoric Society
Preh. Tombs ARTHUR EVANS, The Prehistoric Tombs of Knossos,
Archaeologia, τόμ. 59, London 1906
- PZ Prähistorische Zeitschrift
REG Revue des Études Grecques
RLV Reallexikon der Vorgeschichte
RT AXEL PERSSON, The Royal Tombs at Dendra near Midea,
Lund 1931
- SCE Swedish Cyprus Expedition
SCHACHERMEYER Anz. Aw. 1957, Anzeiger für die Altertumswissenschaft, Wien -
Insbruck
- SG GEORG KARO, Die Schachtgräber von Mykenae, München
1930/33
- SME Swedish Messenia Expedition
STYRENIUS CARL-GUSTAV STYRENIUS, Submycenaean Studies, Lund
1967
- Thermi W. LAMB, Excavations at Thermi in Lesbos, Cambridge 1936
Ugaritica CLAUDE F.A. SCHAEFFER, Mission de Ras Shamra, Uga-
ritica, Paris 1949 *κ. έ.*
- VMT JOSEPH CHADZIDAKIS, Les villas minoennes de Tyliossos,
Paris 1934
- VTM STÉPHANOS XANTHOUIDES, The Vaulted Tombs of
Messará, London-Liverpool 1924

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἀνὰ χειρὸς ἐργασία περιλαμβάνει τὴν μελέτην τῶν ἐλλαδικῶν θησαυρῶν τῶν ὑστερομυκηναϊκῶν χρόνων, τῶν γνωστῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1956 (ιδὲ Εἰσαγωγήν). Πρὸς τὸ θέμα τοῦτο συναρτῶνται προβλήματα ἀφορῶντα εἰς τὴν σπουδὴν τῆς μυκηναϊκῆς μεταλλοτεχνίας (τὸ περιεχόμενον τῶν θησαυρῶν εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ χαλκοῦ), προσέτι δὲ καὶ προβλήματα ἱστορικά. Ἡ συμβολὴ τῆς παρούσης ἐργασίας εἰς τὴν ἀποσαφήνισιν τῶν προβλημάτων τούτων εἶναι ἡ ἐξῆς :

1) Μελετᾶται διὰ πρώτην φορὰν καὶ παρουσιάζεται ἐπιστημονικῶς τὸ ἀξιολογώτατον εὔρημα τοῦ Τσοῦντα εἰς τὰς Μυκήνας τὸ ἔτος 1890, περὶ τοῦ ὁποίου ἐλλιπῆ καὶ ἐσφαλμένα ἐγνωρίζομεν μέχρι τοῦδε. Ὁμοία ἐργασία ἐγένετο καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς θησαυροὺς — πλὴν βεβαίως τοῦ ἐκ Τίρυνθος δημοσιευθέντος ἤδη λαμπρῶς ὑπὸ Καρο — αἱ περὶ τῶν ὁποίων εἰδήσεις ἦσαν ὁμοίως ἀποσπασματικαὶ καὶ ἀτελεῖς (ιδὲ εἰς τὴν οἰκείαν δι' ἕκαστον θέσιν).

2) Καταβάλλεται προσπάθεια διὰ τὴν χρονολόγησιν τῆς καταθέσεως τῶν μελετωμένων ἐνταῦθα θησαυρῶν διὰ τῆς ἐξαντλητικῆς μελέτης τῶν περιστατικῶν ἀνασκαφῆς των, τοῦ περιβάλλοντός των, κυριώτατα δὲ διὰ τῆς τυπολογικῆς καὶ συγκριτικῆς μελέτης τῶν ἐκ τῶν θησαυρῶν ἀντικειμένων πρὸς ἄλλα ὅμοια ἀσφαλέστερον χρονολογούμενα. Ἡ τελευταία ἀνερεῦνησις ἐγένετο μετὰ τῆς μεγίστης δυνατῆς προσοχῆς καὶ περισκέψεως ἐν ὄψει τῶν δυσκολιῶν πρὸς χρονολόγησιν, ὀφειλομένων κυρίως εἰς τὸ διατηρήσιμον τῶν ἐκ χαλκοῦ ἀντικειμένων καὶ εἰς τὴν μικρὰν ἐξέλιξιν τῆς μορφῆς των. Ἡ παροῦσα ἐργασία παραδίδεται ὡς συμβολὴ εἰς τὴν χρονολογικὴν ἔνταξιν τῶν θησαυρῶν ἰδιαίτατα. Ἡ σὴν ὁφρῶν ἐκτίμησις τῶν ἀντικειμενικῶν δεδομένων, καὶ ἡ ἐρμηνεία των, ἐνισχύει, νομίζω, τὴν ἄποψιν ἢ ὁποία διατυπώνεται ἐνταῦθα, ὅτι οἱ θησαυροὶ μας, εἰς τὴν μεγίστην των ἀναλογίαν τοῦλάχιστον (ιδὲ Συμπεράσματα σ. 210-11), ἀπεκρῦβθησαν εἰς τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ κεραμικοῦ ρυθμοῦ ΥΕ ΠΙΒ πρὸς ΥΕ ΠΙΓ, δηλαδή εἰς τοὺς περὶ τὸ 1200 π.Χ. χρόνους. Ὡς ἐκτίθεται ἐκτενέστερον εἰς τὰ οἰκεία κεφάλαια, ἡ χρονολόγησις αὕτη φαίνεται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀσφαλέστερα, καίτοι ὁ Catling, ὡς ἀναφέρεται ἐπίσης ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασίᾳ, θὰ προετίμα χαμηλοτέραν χρονολόγησιν, πρὸς ἣν τὸν ὀδηγεῖ ἡ σύγκρισις τινῶν τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν μας πρὸς ὅμοια ἐκ τῶν θησαυρῶν τῆς Κύπρου· οὐχ ἦτιον ἢ προσπάθειά του νὰ χρονολογήσῃ καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐκ Κύπρου θησαυρῶν εἰς τὸν 12ον αἰῶνα δὲν τυγχάνει ἀνεπιφυλάκτου ἀποδοχῆς (Desborough, JHS 1965, σ. 233 κ.έ., Deshayes, REG 1965, σ. 349 κ.έ.).

3) Πλὴν τῆς τυπολογικῆς - χρονολογικῆς των σπουδῆς οἱ θησαυροὶ μελετῶνται

ένταῦθα καὶ ὡς στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα πλουτίζουν τὰς γνώσεις μας περὶ τῆς μυκηναϊκῆς μεταλλοτεχνίας καὶ τοιαῦται πληροφοροῖα, καίτοι σύντομοι, περιελήφθησαν εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς παρούσης.

4) Ὁργανοῦνται καὶ ταξινομοῦνται οἱ θησαυροὶ καὶ ὁρίζεται ὁ χαρακτήρ των (θησαυροὶ χαλκέως, θησαυροὶ χύτου) ἐπὶ τῇ ἐνδείξει τοῦ περιεχομένου των καὶ τῆς καταστάσεως διατηρήσεως τῶν ἐν αὐτοῖς ἀντικειμένων.

5) Γίνεται μία ἐπανεκτίμησις τοῦ θησαυροῦ τῆς Τίρυνθος καὶ προσάγονται νέαι παρατηρήσεις περὶ τοῦ συνόλου θησαυροῦ ἢ τῶν ἐπὶ μέρους ἀντικειμένων του καὶ

6) Ἐν ὄψει τῆς χρονολογήσεως τῶν θησαυρῶν μας εἰς τοὺς προειρημένους χρόνους καταβάλλεται μία προσπάθεια συνθέσεως τῶν γεγονότων τῶν χρόνων τούτων καὶ ἐντάξεως τῶν συμπερασμάτων τῶν προκυψάντων ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν θησαυρῶν μας εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἱστορικῆς εἰκόνας τῶν ὑστέρων μυκηναϊκῶν χρόνων, τῶν ὁποίων περαιτέρω ἰποσαφήνισιν ἐπιχειρεῖ ἡ παροῦσα ἐργασία.

Ἡ παροῦσα διατριβὴ ἐπεραιώθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1966 καὶ ἀκολούθως ὑπεβλήθη πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς οἰκειᾶς Σχολῆς· κατὰ συνέπειαν ἡ βιβλιογραφικὴ τῆς ἐνημέρωσις πέρα τοῦ ἀνωτέρω χρονικοῦ ὁρίου δὲν κατέστη δυνατή.

Ἐπιθυμῶ καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς νὰ εὐχαριστήσω τὸν Καθηγητὴν μου κ. Σπυρίδωνα Μαρινάτον διὰ τὴν ἀνεκτίμητον συμβολὴν του εἰς τὴν τελεσφόρησιν τῆς παρούσης ἐργασίας. Φοιτῶν ὡς ὑπότροφος τοῦ ΙΚΥ εἰς τὸ φροντιστήριόν του ἔλαβον ὑπ' αὐτοῦ τὸ ἀναπτυχθὲν θέμα τῶν ὑστερομυκηναϊκῶν ἑλλαδικῶν θησαυρῶν, ποδηγηθεὶς καὶ ἐνισχυθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν ἀνάπτυξίν του. Ἐλπίζω ὅτι ἡ παροῦσα ἐργασία, καρπὸς μακροῦ καὶ συνεχοῦς μόχθου, ἀποζημιώνει μερικῶς τὴν γενναϊόδωρον στοργὴν τοῦ Διδασκάλου.

Τὸν Καθηγητὴν μου κ. Νικόλαον Κοντολέοντα εὐχαριστῶ ἐγκαρδίως, διότι ἐπανάλαβε τὴν εἰσηγητικὴν ἐπὶ τῆς διατριβῆς ἔκθεσιν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Σπ. Μαρινάτου καὶ ὑπεστήριξε τὴν παροῦσαν διατριβὴν ἐνώπιον τῆς Σεβαστῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐνίσχυσε δὲ τὴν ἐκτύπωσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ Ἰδρύματος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ πολυειδῶς προώθησε τὴν συντέλεσιν αὐτῆς.

Τὸν Καθηγητὴν κ. Ἀναστ. Ὁρλάνδον θερμῶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν γενναϊόδωρον ἐνίσχυσίν του ὅπως περιληφθῆ ἡ παροῦσα διατριβὴ εἰς τὰς ἐκδόσεις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐκτυπωθῆ καλαισθῆτως.

Διὰ τὰς σοφάς του ὑποδείξεις καὶ τὴν ἄδειαν νὰ περιλάβω εἰς τὴν παροῦσαν διατριβὴν τὸ εὔρημά του ἐκ Μυκηνῶν («Θησαυρὸς Μυλωνᾶ») εὐχαριστῶ ἐγκαρδίως τὸν Καθηγητὴν κ. Γεώργιον Μυλωνᾶν.

Χρησίμους συμβουλὰς καὶ ἀπόψεις, ἰδιαίτερος περὶ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀκροπόλεως, μοὶ παρέσχε προφρόνως ὁ Καθηγητὴς κ. Σπ. Ἰακωβίδης.

Τὴν εὐγνωμοσύνην μου ἐκφράζω πρὸς τοὺς Σεβαστούς μου Διδασκάλους καὶ ἅπασαν τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διὰ τὴν ἔγκρισιν τῆς

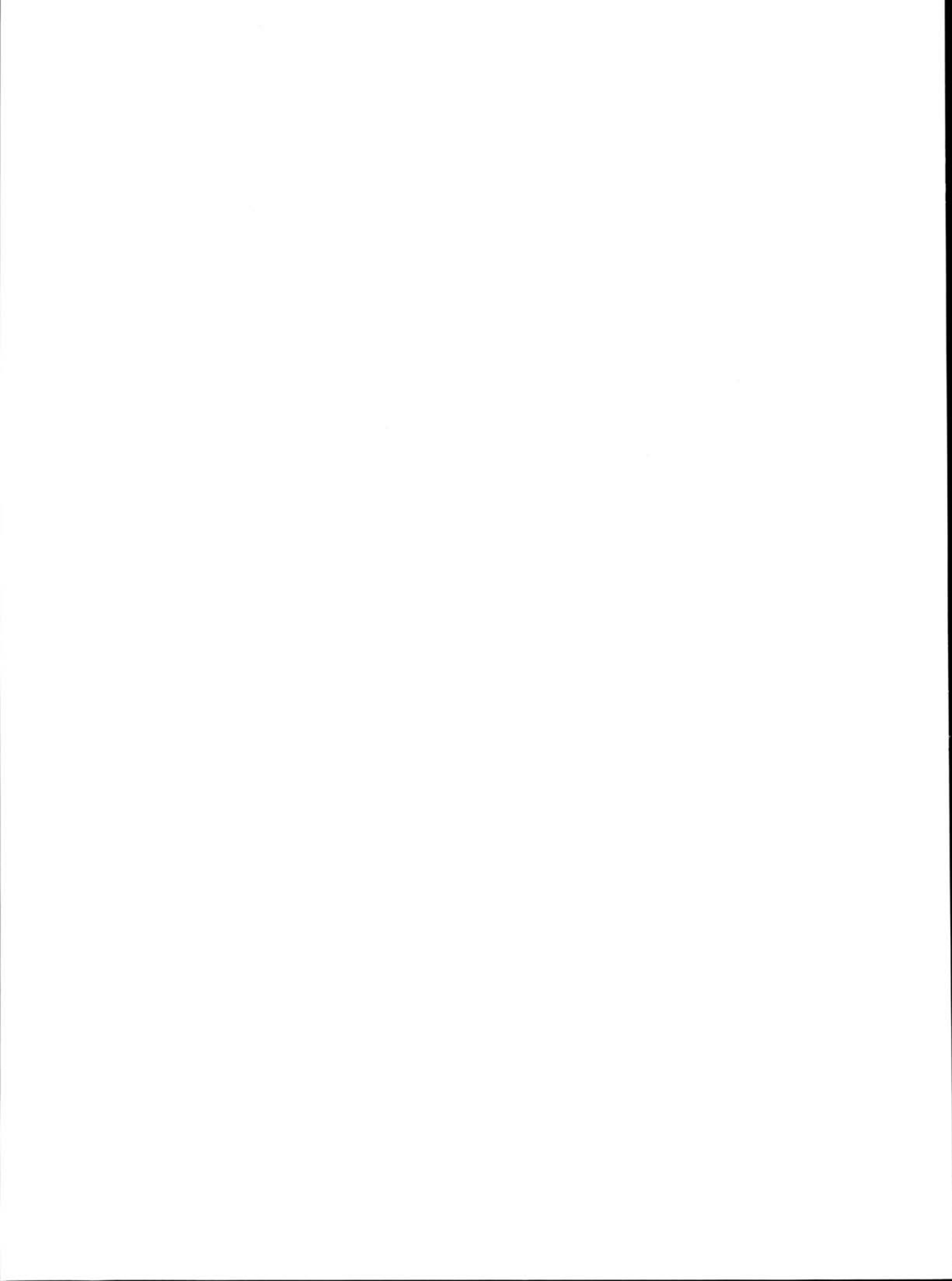
παρούσης διατριβῆς καὶ πρὸς τὸ Σεβαστὸν Συμβούλιον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διότι ἐνηρεστήθη γὰ περιλάβῃ τὴν παροῦσαν εἰς τὰς ἐκδόσεις αὐτῆς. Ἰδιαιτέραν ἐνίσχυσιν ὀφείλω εἰς τοὺς Πανεπιστημιακοὺς μὲν Λιδασκάλους κκ. Στυλιανὸν Κορρὲν καὶ Νικ. Τωμαδάκιην.

Εὐχαριστῶ τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Βασ. Καλλιπολίτην διὰ τὴν παρασχεθεῖσάν μοι ἄδειαν καὶ διευκόλυνσιν μελέτης τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα δημοσιεύονται εἰς τὴν παροῦσαν διατριβὴν καὶ τὸν συνάδελφον κ. Γεώργ. Δεσπίνην διὰ τὴν φιλικὴν συνδρομὴν του εἰς τὴν φωτογράφησιν ἐνίων ἐκ τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ. Διὰ τὴν δακτυλογράφησιν τῆς παρούσης διατριβῆς καὶ τὴν κατάταξιν τῆς ὕλης εὐχαριστῶ τὴν φιλόλογον δ. Εἰρήνην Ἀντωνομανωλάκη.

Τὴν σύζυγόν μου Λόλαν, πτυχιούχον τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εὐχαριστῶ διὰ τὴν πολλὴν τῆς βοήθειαν εἰς τὴν σύνταξιν τῶν εὐρετηρίων καὶ τῶν καταλόγων τῆς διατριβῆς καὶ τὴν ὅλην ἐνθάρρυνσίν της καὶ συνδρομὴν της εἰς ἀποπεράτωσιν τοῦ παρόντος ἔργου.

Τέλος εὐχαριστῶ ὅλους ὅσοι ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐβοήθησαν παντὶ τρόπῳ εἰς τὴν εὐδόωσιν τῆς παρούσης ἐργασίας.

Θ. Γ. Σ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀνά χειρὰς μελέτη περιλαμβάνει τὴν σπουδὴν τῶν «κλειστῶν» εὐρημάτων ἐκ τοῦ ὑστερομυκηναϊκοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου, τὰ ὅποια χαρακτηρίζονται ὡς *θησαυροί*.

Ἡ λέξις *θησαυρός* ἔχει δύο ἐννοίας ἤτοι α) σύνολον ἀντικειμένων, ποσότης πράγματός τινος (*Store*) καὶ β) θέσις εἰς ἣν τίθενται διάφορα ἀντικείμενα (*Magazine*)¹.

Ὑπάρχουν περισσότερα εἶδη *θησαυρῶν*²:

α) *Θησαυροὶ ἐμπόρων* (*Trader's Hoards*³ - *Depots Wandernder Händler*⁴), δηλονότι ἐμπορεύσιμα ἀντικείμενα, ἔτοιμα πρὸς διάθεσιν, ἀποκρυπτόμενα πρὸς ἀσφάλισιν εἰς περίπτωσιν κινδύνου καὶ ἐπ' ἐλπίδι ἀναλήψεώς των ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ.

β) *Θησαυροὶ χυτῶν* (*Founder's Hoards*⁵ - *Giesserfunde*⁶), δηλαδή σύνολα χαλκῶν ἢ γενικῶς ἐκ μετάλλου ἀντικειμένων βεβλαμμένων ἢ ἄλλως προοριζομένων δι' ἐπανάχυσιν καὶ κατασκευὴν καινουργῶν.

γ) *Θησαυροὶ πολυτίμων ἀντικειμένων* (*Schatzfunde*⁷), δηλαδή ἀντικείμενα πολυτίμα ἀποκρυπτόμενα εἰς περιόδους κινδύνου διὰ τὰ ἀσφαλισθοῦν⁸.

δ) *Ἀναθηματικοὶ θησαυροὶ* (*Votivfunde*⁹), δηλονότι σύνολα πολυτίμων ἢ ὀλιγώτερον πολυτίμων ἀντικειμένων ἀνατεθέντων τοῖς Θεοῖς, καὶ

1. Ἴδὲ LIDDELL - SCOTT, *Lexicon λ. Θησαυρός*, ἐνθα καὶ παραπομπαί, καὶ E. BOISACQ *Dictionnaire Étymologique de la Langue Grecque*, σ. 354 λ. *Θησαυρός*. CHILDE, *Danube in Prehistory*, σ. 241 σημ. 1: «Closed finds, hoards... i. e. a group of objects deposited together at one time and presumably in use simultaneously at the time of their deposition». RLV λ. *Depotfund*, Man versteht darunter *Sammel- oder Massenfunde von Stein - Bronze - Edelmetall oder Eisengeräten*, die entweder frei ohne erhaltene Umhüllung (*Ledersack, Holzkasten u. dgl.*) oder in einem *Ton- oder Metallgefäße* in der Erde oder in *Torfmooren* gefunden werden.

2. Διακρίνονται ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ των. RLV ἔ.ά.

3. CHILDE, ἔ.ά. σ. 246 σημ. 2.

4. RLV ἔ.ά.

5. CHILDE, ἔ.ά.

6. RLV ἔ.ά.

7. RLV ἔ.ά.

8. CHILDE, ἔ.ά. RLV ἔ.ά.

9. RLV ἔ.ά.

ε) Θησαυροί εις τάφους (Grave - Finds¹), δηλαδή σύνολα αντικειμένων τοποθετούμενα εις τάφους, ὄχι τὰ συνήθη κτερίσματα².

Αἱ ἀφορμαὶ ἀποκρύψεως τῶν τριῶν πρώτων κατηγοριῶν θησαυρῶν εἶναι κατὰ κανόνα ἡ ἀνασφάλεια καὶ ὁ κίνδυνος ἀμέσου ἀπωλείας τῶν διὰ τὸν κάτοχόν των³. Ὁ ἀποκρύπτων θησαυρὸν λαμβάνει γενικῶς τὴν πρόνοιαν α) νὰ τοποθετήσῃ τὰ εἰς τὴν κατοχὴν του ἀντικείμενα ἐντὸς καταλλήλου καὶ ἀρμόζοντος κατὰ περίπτωσιν περικαλύμματος⁴ καὶ β) νὰ τοποθετήσῃ ταῦτα εἰς σημεῖον ὀπωσοῦν ἀναγνωρίσιμον, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐπανεύρῃ ταῦτα μετὰ τὴν πάροδον τῆς ἀφορμῆς, ἥτις τὸν ὑπεχρέωσεν εἰς τὴν πράξιν του ταύτην⁵. Ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ οἱ ὑπὸ μελέτην ἐνταῦθα θησαυροὶ ὑπέκουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς τοὺς προσδιορισμοὺς αὐτοὺς.

Διὰ τὴν ἐνταξιν τῶν μελετωμένων ἐνταῦθα θησαυρῶν εἰς μίαν τῶν πέντε ἀνωτέρω κατηγοριῶν καὶ διὰ τὸν γενικώτερον χαρακτῆρά των ὁμιλοῦμεν ἐκτενέστερον κατωτέρω, εἰς ἴδιον τμήμα τῆς παρουσίας, οὐχ ἥττον σημειοῦμεν ἐδῶ ὅτι οἱ θησαυροὶ μας εἶναι συλλογαὶ μεταλλοχυτῶν - μεταλλοτεχνιτῶν, περιέχοντες κατὰ κανόνα ἀντικείμενα ἐφθαρμένα πρὸς ἐπανάχυσιν, ἕτερα τοιαῦτα κινουργῆ ἢ σχεδὸν καινουργῆ ἐνδεχομένως κατασκευὰς τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου - κατόχου τοῦ εὐρήματος, εἰς ἐνίας δὲ περιπτώσεις εὐρίσκομεν καὶ αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα τοῦ συνεργείου, σφύρας δηλονότι καὶ ἄκμονα καὶ ρίνην καὶ μέταλλον εἰς πρώτην ὕλην⁶ ἔτι δὲ καὶ ἡμιτελεῖς κατασκευὰς⁷.

Ἡ σημασία τῶν θησαυρῶν διὰ τὰ χρονολογικὰ προβλήματα εἶναι προφανής, οὐχ ἥττον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς δέον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι οἱ θησαυροὶ τῶν μεταλλοχυτῶν δύναται νὰ περιλαμβάνουν ἀντικείμενα ἀπέχοντα οὐκ ὀλίγον χρονολογικῶς μεταξὺ των, ἀφοῦ τὰ τελευταῖα δύναται νὰ παραμένουν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ τεχνίτου ἐπὶ μακρὸν χρόνον προκειμένου διὰ τοὺς μελετωμένους ἐνταῦθα θησαυροὺς θὰ ἴδωμεν ὅτι περιλαμβάνουν ἀντικείμενά τινα δυνάμενα νὰ ἀνήκουν εἰς χρονικῶς προτέρους χρόνους ἢ τὰ λοιπά, ἢ σπουδῆ τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν ἡμῶς, ὡς ἐγένετο ἐνταῦθα, ἀπέβλεψε κυρίως εἰς τὸν ὅρισμόν τοῦ

1. CHILDE, ἔ.ἀ.

2. Π.χ. Θησαυρὸς θαλ. τάφου 2 Δενδρῶν. PERSSON, The Royal Tombs . . . , σ. 92 κέ., ἐκ Ras Shamra, Ugaritica III, σ. 262 κέ.

3. RLV ἔ.ἀ.

4. RLV ἔ.ἀ. Ὁ «θησαυρὸς τοῦ Πριάμου» εὐρέθη κατὰ τὸν SCHLIEMANN εἰς τοιαύτην διάταξιν ὥστε νὰ δικαιολογῇ ἀρχικῆν του τοποθέτησιν ἐντὸς «Holzkiste», Ilios, σ. 505. DÖRPFELD, Troja und Ilion, σ. 326. Διὰ τὸν θησαυρὸν τοῦ παρίνου τοίχου ὁ WACE καὶ ὁ STUBBINGS ἔγραψαν ὅτι ἀρχικῶς εἶχε κρυβῆ ἐντὸς κανναβίνου σάκου (ιδὲ εἰς οἰκίαν θέσιν κατωτέρω) κ.ο.κ.

5. RVL ἔ.ἀ. πίν. 186, 187a.

6. Ἰδὲ ἀνάλογα ἐξ Ἀρχαλοχωρίου, ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ ἐν Kadmos I, σ. 91.

7. Τὰ ὁμοιώματα ξιφῶν ἐκ. Θ. ΤΣΟΥΝΤΑ - Ἄκρ. Ἀθηνῶν, ιδὲ καὶ ΜΑΡΙΝΑΤΟΝ, ἔ.ἀ. σ. 11 καὶ σημ. 15, εἰκ. 1 (κάτω).

terminus post quem non, διὰ τὰ καθορισθῶν τὰ χρονικά ὄρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκρύβησαν οὗτοι.

Οἱ θησαυροὶ ἀποτελοῦν, ὡς εἰκός, ἀξιόλογα καὶ εὐπρόσδεκτα εὐρήματα, λόγῳ τῶν ὑπηρεσιῶν ποῦ προσφέρουν διὰ τὴν χρονολόγησιν καὶ τὴν λοιπὴν ἀποσαφήνισιν τῶν προβλημάτων τῶν, εἰς ἃς ἀνήκουν, ἐποχῶν. Οὕτως οἱ ἐνταῦθα μελετώμενοι θησαυροὶ μᾶς διαφωτίζουν οὐκ ὀλίγον διὰ τὰς ἐπιτηδεύσεις τῶν τεχνιτῶν τῆς ὑστερας μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, τὴν στάθμην τῆς τεχνουργικῆς τῶν δεξιότητος, τὰ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς τέχνης τῶν χρησιμοποιούμενα ἐργαλεῖα, ἐκ τῆς μελέτης δὲ τῶν κατ' ἴδια εὐρεθέντων ἐν αὐτοῖς ἀντικειμένων λαμβάνομεν πληροφορίας περὶ τῶν ἐργαλείων διαφόρων τεχνιτῶν (ξύλουργῶν — χαλκῶν — τῶν κατεργαζομένων δέρματα — ὀπλοουργῶν κατασκευαστῶν ἀντικειμένων προσωπικῆς χρήσεως — χυτῶν — διακοσμητῶν κλπ.).

Ὁ μελετῶν τοὺς θησαυροὺς ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν τὴν χρονολόγησιν αὐτῶν. Τὸ ἔργον τοῦτο δὲν εἶναι βεβαίως εὐχερές. Διὰ τὰ ἀναφερθῶ εἰς τοὺς ὑπὸ μελέτην θησαυροὺς αἱ δυσχέρειαι περὶ τὴν χρονολόγησιν τῶν ἀνακύπτουν α) ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας κεραμικοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο σπουδαιότατον στήριγμα διὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν β) ἐκ τῆς μὴ ἀκριβοῦς εἰκόνας τῶν ἀνασκαφικῶν λεπτομερειῶν διὰ τοὺς περισσοτέρους ἐκ τῶν θησαυρῶν μας. Κατὰ συνέπειαν τὰ «ἐξωτερικὰ» ἀρχαιολογικὰ τεκμήρια δὲν βοηθοῦν εἰς τὴν χρονολόγησιν τῶν εὐρημάτων μας ἢ δὲ προσπάθεια ἐστράφη πρὸς τὰ «ἐσωτερικὰ» τοιαῦτα, δηλαδὴ εἰς τὴν, διὰ τῆς τυπολογικῆς ὁδοῦ, ὑπόδειξιν χρονολογήσεως. Ἡ προσπάθεια αὕτη ἐγένετο ἐνταῦθα διὰ τῆς ἀνερευνησεως, τῆς τυπολογικῆς, ἐκάστου τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν, ὑπαχθέντων εἰς ομάδας μορφολογικῶς καὶ λειτουργικῶς ὁμοίων. Ἡ διαδικασία αὕτη δὲν ὑπισχνεῖται βεβαίως τὰ βέλτιστα ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρευνῇ, οὐχ ἦτον πέρα τῆς ὠφελιμότητός της, χρησιμοποιούμενη μετὰ σῶφρονος ζήλου, ἦτο ἐνταῦθα ἡ μοναδικὴ δυνατότης· εἰδικῶς δὲ εἰς τὴν περίπτωσιν μας παρουσιάζετο τὸ πρόβλημα τῆς χρονολογήσεως χαλκῶν ἀντικειμένων, δηλαδὴ ἀντικειμένων τα ὁποῖα λόγῳ τῆς διαρκείας τοῦ μετάλλου ἠδύναντο καλῶς νὰ μείνουν ἐν χρήσει, διορθούμενα ἐλαφρῶς, ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ πολυτίμον τοῦ μετάλλου, διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐπίσης εἰς τοὺς θησαυροὺς ἀπαντῶμεν κυρίως ἀντικείμενα βαναυσότερας πῶς χρήσεως, δηλαδὴ γεωργικὰ καὶ ξυλουργικὰ καὶ χαλκουργικὰ καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα, διὰ τὴν ἐξακριβώσιν διαφοροποιήσεων καὶ ἐξελικτικῶν βαθμίδων τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ματαίᾳ πᾶσα προσπάθεια, ἀφοῦ ταῦτα ἀπαντῶσιν ἀπαράλλακτα εἰς διαφόρους πολιτισμοὺς καὶ ἐποχάς, ἀκόμη μέχρι καὶ σήμερον. Τοιοῦτοτρόπως ὑπολείπονται πρὸς μελέτην ὀλίγαι ομάδες ἢ κυριολεκτικώτερον ὀλίγα ἀντικείμενα (λ.χ. ὄπλα, προσωπικῆς χρήσεως ἀντικείμενα. . .) ἐπιδεχόμενα ἀκριβεστέρην τυπολογικὴν μελέτην καὶ χρονολογικὴν στήριξιν καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐστηρίχθημεν βεβαίως, ὡς ὁμιλοῦμεν ἐκτενέστερον ἐν τῇ διαπραγματεύσει ἐκάστης ομάδος κεχωρισμένως.

Ἡ εὕρεσις θησαυροῦ ἢ θησαυρῶν ὀδηγεῖ καὶ εἰς τὴν ἀκόλουθον σκέψιν, εἴτε δηλαδὴ μαρτυροῦν οὗτοι περὶ τῆς εὐμαρείας τοῦ κατόχου, ἀλλὰ καὶ τῆς περριοχῆς καὶ τῆς ἐποχῆς εἰς ἣν ἀνήκουν, εἴτε εἶναι θησαυρίσματα πτωχῶν χρόνων, πενίας καὶ παρακμῆς, ἐναγώνιοι ἐπισωρεύσεις παντὸς ἀντικειμένου, παντὸς μετὰλλου εἰς τὴν περίπτωσίν μας, καὶ τῶν πλέον ἀχρήστων τεμαχίων (Scraps). Καὶ τοῦτο ἀπησχόλησε τὴν παροῦσαν ἐργασίαν, ἀφοῦ πρὸς τὸ πρόβλημα αὐτὸ συναρτῶνται προβλήματα κυρίως χρονολογικά, ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα χαρακτηριστικὰ τῶν θησαυρῶν κλπ. (ιδὲ Μέρους Πέμπτου, κατωτέρω).

Εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν ἐμελετήθησαν οἱ θησαυροί :

- α) Τσουντα ἐκ Μυκηνῶν, εὐρεθέντες τὸ 1890, ιδὲ εἰς οἰκίαν θέσιν.
- β) Πωρίνου τοίχου Μυκηνῶν 1952.
- γ) Θησαυρὸς Μυλωνᾶ ἐκ Μυκηνῶν 1959.
- δ) Θησαυρὸς Ἀνθηδόνας 1889.
- ε) Θησαυρὸς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν 1888.
- ς) Θησαυρὸς Τίρυνθος 1915.

Διὰ τοὺς πέντε πρώτους ἢ σπουδὴ ὑπῆρξεν ἐνιαία, διὰ τὸν κοινὸν χαρακτήρα τῶν εὐρημάτων (ὁμάς β. θησαυροὶ χυτῶν), ἐνῶ ὁ θησαυρὸς τῆς Τίρυνθος ἀφέθη εἰς χωριστὴν διαπραγματεύσειν (ὁμάς γ. Schatzfunde). Ὁ Catling περιλαμβάνει εἰς τοὺς θησαυροὺς τῶν χυτῶν καὶ τὸν ἐκ Πόλεως Ἰθάκης¹. Τὸ εὕρημα τοῦτο δὲν περιέλαβον τελικῶς ἐνταῦθα, διότι κατὰ τὴν προσωπικὴν μαρτυρίαν τῆς Miss Benton καὶ τὴν ἰδικήν μου μελέτην, ἐν Ἰθάκῃ, τῷ τόπῳ εὐρέσεώς του, ἐπέισθη ὅτι τὰ ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα συνιστοῦν ἀναθήματα εἰς τὸ σπήλαιον Λοῖζου, παρὰ τὸν Σταυρὸν Ἰθάκης, μεταξὺ δὲ τῶν «μυκηναϊκῶν» ἀντικειμένων τῆς συλλογῆς ὑπάρχουν καὶ νεώτερα, τοῦλάχιστον ἐν², τελικῶς δὲ οὐδ' αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα ἠδυνήθη νὰ εὔρω καὶ μελετήσω³, τὴν γνώμην δὲ ταύτην, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔχομεν ἐνταῦθα ἓνα θησαυρὸν, ἀνάλογον τῶν μελετηθέντων, φαίνεται συμεριζόμενος καὶ ὁ Desborough⁴.

Ἐκ τῶν θησαυρῶν πάλιν τούτων οἱ τοῦ Τσουντα δημοσιεύονται διὰ πρώτην φορὰν ἐνταῦθα (κατωτέρω), τῶν λοιπῶν ἐπίσης διὰ πρώτην φορὰν γίνεται παρουσίασις καὶ σπουδὴ, πλὴν βεβαίως ἐκείνου τῆς Τίρυνθος

1. CATLING, Cypriote Bronze-Work in the Mycenaean World, σ. 297. BENTON ἐν BSA 35, 1934 - 35, σ. 71 - 73, εἰκ. 20.

2. BSA 35, 1934 - 35, σ. 13 καὶ σημ. 3 «Bronze laver handle» εἰκ. 22. CATLING, σ. 297 καὶ σημ. 2 «Intruder».

3. Ἀπολεσθέντα πιθανώτατα κατὰ τὴν περίοδον τῶν μεγάλων σεισμῶν, εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς BENTON.

4. Εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν γράφοντα (3.5.66) α. . . and evidently she (BENTON) does not think that the Polis hoard is a hoard at all. I feel she is probably right from what she told me». Δὲν περιελήφθησαν εἰς τὴν παροῦσαν σπουδὴν, διὰ λόγους μὴ ἐνόητος πρὸς τὸ κύριον σῶμα τῶν λοιπῶν θησαυρῶν καὶ οἱ θησαυροί : 1) Δροσινού ἐκ Μυκηνῶν. Βλ. SCHLIEMANN, Mykenae, σ. 339 κέ., εἰκ. 528 κέ. καὶ 2) Δύο εἰσέτι ἀδημοσίευτοι θησαυροὶ χρυσῶν σκευῶν, εἰς ἐκ Γερηνίας (ποτήρια) καὶ ἕτερος ἐκ Μπέρμπακα Ἄργους. Ὁ πρῶτος περιεσώθη ὑπὸ τοῦ Σταυροπούλλου, ὁ ἕτερος ὑπὸ τοῦ Πατίδου (πληροφορία Καθ. Μαρινάτου).

καὶ μερικῶς τοῦ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν (κατωτέρω). Ὁ Γ. Μυλωνᾶς ἐπίσης δὲν ἐδημοσίευσε πλήρως τὸ εὔρημά του, μετὰ συγκατάθεσίν του δὲ ἐγράφησαν ὅσα ἀφορῶσιν εἰς αὐτό, ἐνῶ ὁ θ. Ἀνθηδόνος δημοσιευθεὶς ἐν ἀνασκαφικῇ ἐκθέσει (κατωτέρω) ἀπωλέσθη ἔκτοτε δυστυχῶς, ὥστε αἱ ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις μου βασίζονται εἰς τὴν ἐκθεσιν ἐκείνην καὶ εἰς μίαν φωτογραφίαν τῶν ἀντικειμένων καὶ μάλιστα ὄχι ὅλων (κατωτέρω).

Ἐκ πρώτης ὄψεως οἱ θησαυροὶ φαίνονται ὀλίγοι, καὶ τῶ ὄντι εἶναι, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὸν πλοῦτον, τὴν ἑκτασιν καὶ τὴν εἰς χαλκὸν ἐπάρκειαν τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου, ὡς πιστοποιοῦν καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ καὶ μαρτυροῦν αἱ πινακίδες (κατωτέρω). Ποῦ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ σπάνις αὕτη;

Πρῶτον, νομίζω, εἰς τὴν μὴ ἐκτεταμένην ἀνασκαφὴν ΥἼ συνοικισμῶν. Αἱ Μυκῆναι καὶ αἱ Ἀθῆναι, ἐξ ὧν οἱ πλείστοι τῶν θησαυρῶν μας, εἶναι εὐνοημένοι ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, ἡ δὲ ἀνακάλυψις τοῦ θ. Ἀνθηδόνος ἦτο καθαρῶς ζήτημα τύχης (κατωτέρω). Εἰς τὴν μυκηναϊκὴν Ἑλλάδα ὁ Per Alin μαρτυρεῖ 211 συνοικισμούς, διὰ τοὺς πλείστους τῶν ὁποίων, ὅ,τι γνωρίζομεν, προέρχεται ἀπὸ εὐρήματα ἐπιφανείας.

Εἶναι πεποιθήσεις μου ὅτι ἀνασκαφὴ συνοικισμῶν θὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν σήμερον. Οὕτως ἀνασκαφαὶ εἰς οἰκόπεδον τῶν Θηβῶν τὸ ἔτος 1964 ἔφερον εἰς φῶς ἀξιολογώτατον ἀπὸ πάσης πλευρᾶς θησαυρὸν χαλκῶν ἀντικειμένων¹, τινὰ τῶν ὁποίων ἐμνημονεύθησαν εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν. Ἐξ ἄλλου ἐθρυλεῖτο ὅτι θησαυρὸς χαλκῶν σκευῶν, κυρίως διπλῶν πελέκεων, εὐρέθη ἐντὸς φρέατος εἰς τὸν Ὀρχομενὸν τῆς Βοιωτίας, ἐπιστεύετο δὲ ὅτι εἶχεν ἀπολεσθῆ. Μετὰ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης ἐργασίας ἀπεκάλυψα τὸν θησαυρὸν τοῦ Ὀρχομενοῦ εἰς τὸ Μουσεῖον Χαιρωνείας καὶ πρόκειται νὰ δημοσιεύσω τοῦτον προσεχῶς (βλ. AAA 3, 1970, σ. 263 κ. ἐ. εἰκ. 1 - 10).

Παρὰ τὸν Εὐύηνον μαρτυρεῖται ἐπίσης ἡ ἀνακάλυψις θησαυροῦ², νομίζω δέ, τέλος, ὅτι θησαυροὶ τινες ἐχάθησαν διὰ τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ λαθραίας ἀνασκαφᾶς ἢ ἄλλας συναφεῖς ἀφορμᾶς³, ὥστε πρέπει μετ' ἐπιφυλάξεως νὰ ὀμιλῶμεν καὶ νὰ ἐξάγωμεν συμπεράσματα ἐκ τῆς ὑπαρκτῆς μόνον εἰκόνας, τῆς ἀριθμητικῆς, καὶ περαιτέρω νὰ συμπεραίνωμεν περὶ πενίας καὶ ἐπομένως ἀπαρτισμοῦ τῶν θησαυρῶν εἰς χρόνους πενίας καὶ παρακμῆς. Οὕτως ὁ Catling, ἐν τῇ οἰκειώσει του μὲ τὸ ὑλικὸν τῆς μυκηναϊκῆς Κύπρου, ὀμιλεῖ περὶ ἀφίξεως ἀντικειμένων ἐκ Κύπρου εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα καὶ συνεπῶς ὑπολογίζει εἰς σχηματισμὸν τῶν θησαυρῶν μας ἐξ ἀντικειμένων ἀφιχθέντων ἐκεῖθεν καὶ γενομένων ἀναρπάστων ὑπὸ τῶν ἐδῶ κατοίκων, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπικαλεῖται τὴν ἔνδειξιν τοῦ ναυαγίου τῶν Χελιδονίων Νήσων, μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τοῦ ὁποίου

1. Ἰδὲ ΑΔ 19, 1964, Β2, Χρονικά, σ. 197. Εἰκόνες ἐνταῦθα εἰς οἰκίαν θέσιν.

2. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ, ΑΔ 20, 1965, μέρος Β2, Χρονικά, σ. 343 πίν. 410.

3. Ἰδὲ Ρ. of Μ. II₂, σ. 625. Τινὲς τῶν θησαυρῶν ἴσως ἀνευρέθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποκρυψάντων αὐτούς.

υπάρχουν τῶ ὄντι χαλκᾶ ὅμοια πρὸς τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν μας, ἐπίσης δὲ καὶ ἀντικείμενα, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία δὲν δύναται νὰ ἐκληφθῇ τι πέραν τῆς μεταλλικῆς τοιαύτης. Δὲν γνωρίζομεν πλήρως ποία ἡ ἀκριβὴς ἐνδειξις τοῦ ναυαγίου τούτου. Ἐὰν λ.χ. τὸ πλοῖον ἀνέλαβε τὸ τραγικόν του ταξίδιον περὶ τὸ 1250 π.Χ. περίπου (ἡ χρονολόγησις τῆς κερραμεικῆς ὑπὸ τῆς Miss Taylour καὶ J. B. Hennessey ἔδειξεν «a period within 50 years of 1200 B. C. . .»), λέγει ὁ Bass εἰς πρόσφατον μελέτην του, *Archaeology under Water*, σ. 140), τότε ἐν ὄψει τῆς ὁμοιότητος τῶν ἀντικειμένων του μὲ ἐκεῖνα τῶν θησαυρῶν τῆς Μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος (κατωτέρω) θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπολογίση τις εἰς συμπεράσματα ἀντίστροφα ἐκείνων τοῦ Catling, ὅτι δηλ. ἔμποροι (*Wandernde Künstler*, ἰδὲ κατωτέρω) — ὁ Bass τοὺς θέλει Φοίνικας ἤδη εἰς τὴν δεκάτην τρίτην ἑκατονταετηρίδα καὶ τὰ τάλαντα ἐν αὐτῷ Συριακᾷ καὶ δὴ προγενέστερα τῶν Κυπριακῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν (σ. 142) —, ἀγνοῶ ποίας ἐθνικότητος (ἰδὲ παρατηρήσεις τοῦ Bass περὶ μὴ ἑλληνικότητος τοῦ πλοίου, σ. 141), μετέφερον χαλκὸν ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἀνατολήν (ἐκτὸς ἐὰν ἀποκλείσωμεν πᾶσαν ἐν προκειμένῳ πρὸς τὴν Μυκηναϊκὴν Ἑλλάδα σχέσιν) καὶ Κύπρον, ἡ ὁποία φαίνεται ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος κυρίως προσανατολισμένη πρὸς τὴν Μυκηναϊκὴν μεταλλοτεχνίαν καὶ οἱ θησαυροὶ τῆς περιέχουν ἀντικείμενα ὁμοιότατα πρὸς ἐκεῖνα τοῦ ναυαγίου. Περὶ τούτων γίνεται λόγος εἰς τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ καὶ εἰς τὰ Συμπεράσματα τῆς παρούσης.

Τέλος ὑπενθυμίζω ὅτι οἱ θησαυροὶ ἀπαντοῦν εἰς διαφόρους πολιτισμοὺς καὶ ἱστορικὰς περιόδους καὶ δὴ καὶ εἰς ἀνησύχους καὶ τεταραγμένας τοιαύτας. Ἀναφέρω, χάριν παραδείγματος, ὠρισμένας περιπτώσεις. Τοὺς θησαυροὺς τῆς Τροίας καὶ ἰδίᾳ τὸν περίφημον «Θησαυρὸν τοῦ Πριάμου» ἐκ τῆς Π πόλεως¹, τὸν θησαυρὸν ἐκ τῆς Πολιοχνης τῆς Λήμνου², τὸν ἐκ Μόχλου³. Ἐκ Κρήτης καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Κνωσοῦ τὸν σημαντικὸν θησαυρὸν χαλκῶν τριπόδων λεβήτων, ἐργαλείων καὶ λεπίδων ἐγχειριδίων ἐξ ἰδιωτικῆς οἰκίας ἀπέναντι τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ Ἀνακτόρου⁴, ΥΜ Ια χρόνων, καὶ γενικῶς, ὡς παρατηρεῖ ὁ Evans⁵, εἰς τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας τῆς Κνωσοῦ, a bronze hoard occurred, approximately speaking, in every third house, γεγονός δὲ φειλόμενον εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν, λόγῳ καταστροφῶν τῆς θέσεως⁶, εἰς τοὺς ΥΜ Ια χρόνους. Θησαυροὺς ἔχομεν καὶ ἐξ ἄλλων Κρητικῶν θέσεων, ὡς ἐκ Κνωσοῦ πάλιν⁷, ἐκ Τυλίσου⁸, ἐξ Ἀγίας

1. DÖRPFELD, ἔ.ἀ. σ. 326 κ.έ.

2. B. BREA, *Boll. d'Arte* 42, 1957, 193 κ.έ. *ILN* τόμ. 234 ἀρ. 6254, 8 Ἀπριλ. 1959, 662 κ.έ. *BCH* 81, 1957, σ. 612 κ.έ.

3. SEAGER, *Mochlos*, σ. 41 - 43 εἰκ. 10, 11.

4. *P. of M. II*, σ. 415.

5. *P. of M. II*, σ. 625.

6. *P. of M. II*, σ. 626· βλ. περιγραφὴν των εἰς σ. 627 - 633 καὶ εἰκόνας 392, 393, 394, 395, ἐπίσης καὶ σ. 637 κ.έ. εἰκ. 402 κ.έ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, *Πεπραγμένα τοῦ Β' Διεθνoῦς Κρητ. Συνεδρίου 1967*, σ. 205 κ.έ.

7. *P. of M. ἔ.ἀ. σ. 624* Θραῦσμα τάλαντου (the solitary survival of great treasures in the Long Corridor of the Magazines of Knossos).

8. I. ΧΑΤΖΙΑΚΙΣ, *Τύλισος Μινωϊκῆ*, σ. 221 εἰκ. 31.

Τριάδος¹, ἐκ Γουρνιῶν² καὶ εἴ τι ἄλλο, πολυαριθμούς θησαυρούς ἔχομεν ἐκ Βορρᾶ³, ὅκτω θησαυροὶ ἀναφέρονται ἐκ Κύπρου⁴, διὰ τὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς τινὰ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ἐνὸς φαινομένου ἱστορικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπαέρχεται ἐκάστοτε, ἐφ' ὅσον συντρέχουν συνθήκαι πρὸς ἐπανάληψίν του.

Εἰς τὴν ἀνά χειρὸς μελέτην ἠκολουθήσαμεν τὴν ἐξῆς μέθοδον: Εἰς τὸ πρῶτον μέρος περιεγράφησαν κατὰ θησαυρούς τὰ ἀντικείμενα. Ἡ περιγραφή ἀπέβλεψεν εἰς τὴν σαφῆ καὶ εὐσύνοπτον, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὴν μετὰ προσοχῆς δῆλωσιν τῶν λεπτομερειῶν ἐκείνων, αἵτινες εἶναι χρήσιμοι διὰ τὴν τυπολογικὴν κατάταξιν τῶν ἀντικειμένων καὶ τὴν ἀποσαφήνισιν λεπτομερειῶν εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς των (περιχίλωσις, ἐγγάραξις, ἀκόνισις, τομή, σημεῖα χρήσεως καὶ θέσις αὐτῶν). Ἀκολουθεῖ τὸ μέρος (δεύτερον) τὸ ἀποβλέψαν εἰς τὴν προσεκτικὴν συλλογὴν ὅλων τῶν ἀνασκαφικῶν λεπτομερειῶν, τῶν σχετιζομένων μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν θησαυρῶν μας καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ κεραμικοῦ των περιβάλλοντος, ὅπου ὑπῆρχε τοιοῦτον. Ὁ κορμὸς τῆς παρούσης ἐργασίας εἶναι τὸ τρίτον μέρος τῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἐν τυπολογικῇ ἀνερευνήσει καὶ ταξινομήσει τοῦ σπουδαζομένου καθ' ὁμάδας ὁμοίων ἀντικειμένων ὑλικοῦ τῶν θησαυρῶν δίδεται καὶ ἡ χρονολόγησις τῶν ἀντικειμένων τούτων κατὰ τὰς διαιρέσεις τοῦ κεραμικοῦ ὑλικοῦ. Ὡς εἰκόσ, καὶ ἡ ἔκτασις καὶ τὸ ἔργον ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὑπῆρξαν μείζονα τῶν ἄλλων. Ἐπιπροσθέτως γίνεται ἐνταῦθα λόγος καὶ περὶ ἄλλων ζητημάτων, προκυπτόντων ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν ἀντικειμένων μας, τοῦτέστιν ἐξηγεῖται ἡ κατασκευαστικὴ καὶ ἡ λειτουργικὴ των ἀποστολή. Ὁ θησαυρὸς τῆς Τίρυνθος, ὡς εἴπομεν ἤδη, ἀνεπτύχθη εἰς τὸ τέταρτον μέρος τῆς παρούσης, ἐνῶ εἰς τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον συγκεφαλαιοῦνται παρατηρήσεις καὶ διαπιστώσεις, προσάγονται νέαι μαρτυρίαι καὶ ἀκολουθοῦν τὰ συμπεράσματα διὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν θησαυρῶν, τὴν σημασίαν των διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἀνήκουν, καὶ τέλος δίδεται ἐν περιγράμματι σκιαγράφησις τῆς τελευταίας αὐτῆς ἐποχῆς. Τὰ θέματα τῆς ἐργασίας ὑπῆρξαν πολυσχιδῆ, ὅχι ὀλιγώτεραι δὲ αἱ δυσκολίαι. Ἐλπίζω ὅτι ἡ παρούσα εἶναι μίαν χρήσιμον συμβολὴν διὰ μίαν περίοδον, ἡ ὁποία ἀρχίζει τῶρα μόλις ἴσως νὰ ἔρχεται εἰς τὴν αὐγὴν τῆς Ἐπιστήμης.

1. Θησαυρὸς χαλκῶν ταλάντων ἐξ Ἀγίας Τριάδος, PARIBENI, Rendiconti della R. Accad. dei Lincei, S. 5 τόμ. 12, σ. 317 κ.ε. P. of M. II, σ. 624.

2. Gournia, σ. 23: «... Sudden desertion in presence of an enemy. YM I».

3. HOLSTE, Hortfunde Südosteuropas, 1951, 50 πίνακες. H. M. KARPE, Chronologie, 'Idē Tafelerklärungen, σ. 229 - 316 κ.ο.κ.

4. CATLING, ξ.ξ. σ. 278 κ.ε.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

(ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ)

A. ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΣΟΥΝΤΑ

Πρόκειται περί δύο συνόλων αντικειμένων ἀπεκαλύφθησαν τὸ ἔτος 1890 ὑπὸ τοῦ Χρ. Τσουντα. Ἡ ἀκριβὴς θέσις εὐρέσεως δὲν εἶναι γνωστή, ὁ ἀνασκαφεὺς πάντως ἐσημείωσεν ὅτι οἱ θησαυροὶ ἦσαν κεκρυμμένοι μεταξὺ τῶν λίθων τοίχων, ἀνηκόντων εἰς ἐρείπια οἰκιῶν τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς καὶ ὅτι αἱ ἐν λόγῳ οἰκίαι εὐρίσκονται ΒΑ. τῆς Πύλης τῶν Λεόντων «μεταξὺ τοῦ περιβόλου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐρειπίων οἰκιῶν μεταγενεστέρων, σημειωθειῶν ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Steffen»¹.

Λεπτομερῆ δημοσίευσιν τῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἔτους 1890 δὲν ἔκαμεν ὁ Τσουντας, οὔτε ἄφησε σχέδιόν τι², ἡ δὲ ἀνασκαφή του εἰς τὸ μέρος ἐνθα εὐρέθησαν οἱ θησαυροὶ δὲν ὑπῆρξε πλήρης³.

Τὴν ἀνασκαφικὴν του ἐκθεσιν ἐδημοσίευσεν ὁ Τσουντας εἰς τὴν Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδα τοῦ 1891, τὸ πρωτότυπον (χειρόγραφον) δὲ αὐτῆς ἐζήτησα καὶ εὔρον εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Τὰ δύο κείμενα συμπίπτουν ἀπολύτως.

Εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον, ἐνθα φυλάσσονται τὰ ἀντικείμενα τῶν ἀνασκαφῶν του, μεγίστην ὑπηρεσίαν διὰ τὴν ἀπόδοσιν εἰς τοὺς θησαυροὺς τῶν ἀντικειμένων των παρέσχεν ὁ χειρόγραφος Κατάλογος, ὁ ὁποῖος περιεῖχε πολυτίμους πληροφορίας, ὡς τονίζεται κατωτέρω.

Τὸ εὖρημα τοῦ Τσουντα εἶναι τὸ σημαντικώτερον τῶν ἐδῶ περιγραφομένων, ἔρχεται δὲ τῶρα μόλις εἰς φῶς διὰ τὰ διασαφηνίσθη ἀρκετὰ προβλήματα τῆς ὑστερομυκηναϊκῆς μεταλλοτεχνίας καὶ λοιπῆς ἱστορίας.

Ὁ Τσουντας ἀναφέρει δύο θησαυροὺς, κεχωρισμένως εὐρεθέντας. Τοῦ ἐνὸς

1. ΑΕ 1891, στ. 23. Εἰς τὸν Καθηγητὴν κ. Μυλωνᾶν ὀφείλω τὴν παρατήρησιν ὅτι ἡ ἀκριβὴς θέσις τοῦ εὐρήματος τοῦ Τσουντα τοῦ ἔτους 1890 δὲν εἶναι γνωστή. Ἴδὲ καὶ κατωτέρω.

2. Πλὴν τῆς ἐκθέσεώς του, τῆς δημοσιευθείσης ἐν ΑΕ τοῦ 1891, στ. 1 κ.έ.: πρβ. WACH, Mycenae, σ. 68. Ἡ χειρόγραφος ἐκθεσις τοῦ ἀνασκαφέως, ἣν εἶδον εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, δὲν περιέχει τι πλέον τῶν δημοσιευμένων ἐν τῇ ΑΕ 1891.

3. ΑΕ 1891, στ. 24 σημ. 2.

μνημονεύει τὰ ἀντικείμενα ἀριθμῶν αὐτά, τοῦ ἑτέρου ἀναφέρει τὸ εἰδολογικόν, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ ἀριθμητικὸν περιεχόμενον πάντοτε¹. Ἐκ τοῦ χειρογράφου Καταλόγου τοῦ Ἐθν. Μουσείου (ἴσως διὰ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Τσουντα) δὲν βοηθοῦμεθα διὰ τὸν χωρισμὸν τῶν ἀντικειμένων, κατὰ θησαυρούς. Ἐν τῷ καταλόγῳ δὲν γίνεται καὶ μνεία ἀντικειμένων ὡς ἀνηκόντων εἰς θησαυρούς, ἀλλὰ γενικῶς εὐρημάτων ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἔτους 1890, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται καὶ τὰ ἀντικείμενα τῶν θησαυρῶν. Οὐχ ἦττον ὁ συντάξας τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ Καταλόγου παραθέτει τὴν ἔνδειξιν «AE 1891» ἀπὸ τοῦ ἀρ. 2532 καὶ εἶτα, «ιδὲ σημ., 2532» προκειμένου διὰ τὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς θησαυρούς ἀντικείμενα, καὶ ἡ ἔνδειξις αὕτη ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐν AE 1891 ἀναγραφῆς τῶν ἀντικειμένων θὰ εἶναι ὁ ὁδηγὸς μας διὰ τὴν ταύτισιν τοῦ περιεχομένου τῶν θησαυρῶν, ἀφοῦ, πλην τῆς ἄλλης συγχύσεως, τὰ ἀντικείμενα φυλάσσονται ἐν τῇ προθήκῃ 7 καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν ἐρμάριον τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, φέροντα εὐτυχῶς τὸν ἀριθμὸν τοῦ Καταλόγου, ἀλλ' ὁμοῦ μετ' ἀντικειμένων μὴ ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν θησαυρῶν.

Ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῆς περιγραφῆς ἀκολουθῶ τὸν Τσουνταν (AE 1891, στ. 25). «Τέσσαρες πελέκεις ἀμφιστόμοι» ἀποδίδονται εἰς τὸν πρῶτον τῶν θησαυρῶν. «Ὁ ἕτερος θησαυρὸς περιελάμβανε πάλιν πελέκεις ἀμφιστόμους». Ὁ κατάλογος τοῦ Μουσείου ἀναφέρει 9 διπλοῦς πελέκεις μετὰ τὴν προρρηθεῖσαν ἔνδειξιν καὶ ἀριθμὸν 2541. Ἐπὶ ἑννέα, τῷ ὄντι, πελέκεισιν ἀναγράφεται ὁ ἀριθμὸς 2541, ὧν 4 εὐρίσκονται εἰς τὴν προθήκην καὶ 5 εἰς τὸ ὑπ' αὐτὴν ἐρμάριον. Ὁ δεῦτερος θησαυρὸς θὰ περιελάμβανε συνεπῶς πέντε πελέκεις διπλοῦς, ἀλλ' ἄγνωστον ποίους, ὡς ἐκ τούτου τὰ ἀντικείμενα περιγράφονται ὁμοῦ.

1α. Διπλοῦς πέλεκυς (εἰκ. 1, πίν. 1α). Ἀκέραιος πίνος ἀμαυροπράσινος. Αἱ αἰχμαὶ φέρουν ἑκδηλα τὰ σημεῖα χρήσεως², ἔχουν δὲ κατὰ σημεῖα ἀποτμηθῆ. Ὅπῃ ὠσειδῆς $0,038 \times 0,019\mu.$: ὁ μείζων ἄξων αὐτῆς προεκτείνεται ἄπαξ εἰς τριγωνικὴν ἔντομην 2 - 3 χλμ. Σφζόμενον μῆκος $0,201\mu.$, πλάτος: μέσου $0,036\mu.$ αἰχμῶν περ. $0,056\mu.$

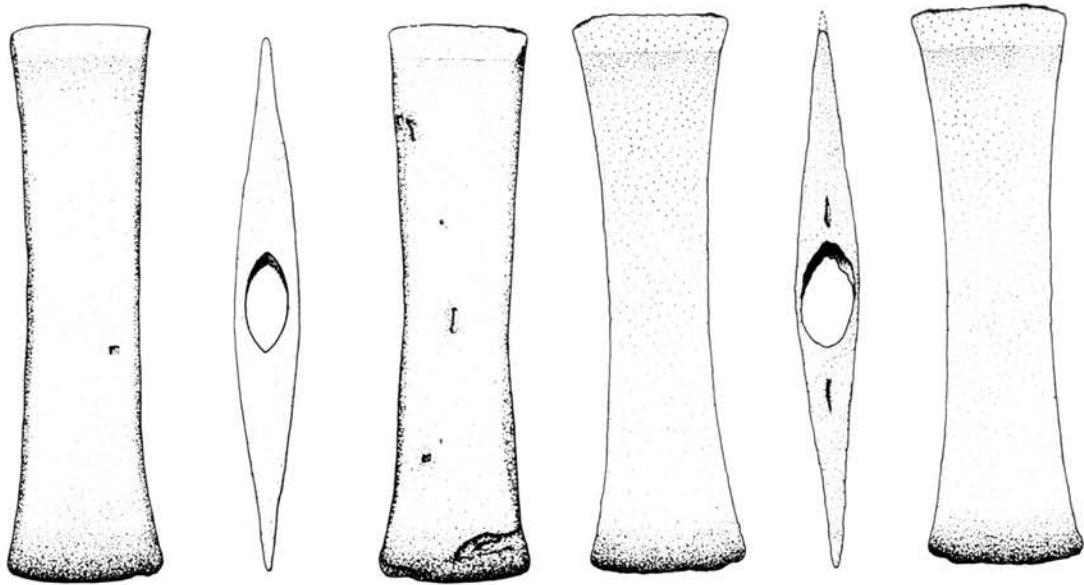
1. AE ἔ.ἀ. στ. 25: «Τὰ πράγματα ταῦτα ἦσαν τοῦ μὲν ἑνὸς θησαυροῦ τ ἑ σ σ α ρ ε ς πελέκεις ἀμφιστόμοι, ὡς οἱ συνήθεις: τ ρ ί α ξίφη, ὡς τὸ παρὰ SCHLIEMANN, Mycènes, σ. 244 εἰκ. 238, μῆκ. $0,40\mu.$, $0,37\mu.$ καὶ $0,345\mu.$: μ ί α μάχαιρα ἔχουσα λαβὴν ὁμοίαν ταῖς τῶν ξιφῶν τούτων· δ ὄ ο ξίφη, ὧν τὸ ἕτερον ἀπεικονίσθη ἐν πίν. 2,5 μῆκους $0,65$ καὶ $0,41\mu.$: ἄ λ λ ο ξίφος μῆκους $0,50$ (τῆς λαβῆς τὸ ἄκρον λείπει, ὥστε ἀρχικῶς εἶχε καὶ τοῦτο τὸ αὐτὸ μέγεθος περίπου, δ τὸ παρὰ SCHLIEMANN, ἦτοι $0,60\mu.$) ὅμοιον τῷ ἐν Mycènes, σ. 222 εἰκ. 221· ἐ ν ξυρὸν ὅμοιον ἀκριβῶς τῷ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1888 πίν. 9,18 ἐκ τάφου μυκηναίου· ε ἰ ς δίσκος κατόπτρου μετὰ δύο μικρῶν ὀπῶν διὰ τὴν λαβὴν, ὡς ὁ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1888, πίν. 9,19· δ ὄ ο μικρὰ δισκάρια (διαμ. $0,055\mu.$) ἐξ ἐλάσματος λεπτοῦ φέροντα ἐκτύπους ρόδακας· π έ ν τ ε σ φηγοειδῆ ἐργαλεῖα· μ α χ α ἰ ρ ι α μ ι κ ρ ᾶ δ έ κ α καὶ τ ρ ί α, ὧν τὰ έ π τ ᾶ δρεπανοειδῆ· ὁ κ τ ὴ αἰχμαὶ βελῶν τετράπλευροι· δ ὄ ο λαβίδες· τ α ι ν ί α ι λεπταὶ ἄνευ κοσμημάτων· ε ἰ ς χαλινὸς ἵππου πιθανῶς καὶ τ ι ν α ἄλλα μικρότερα· μεταξὺ δ' αὐτῶν εὐρέθη καὶ σύρμα χρυσοῦν σπειροειδές, ὡς τὰ ὑπὸ SCHLIEMANN (Myc. εἰκ. 529) δημοσιευθέντα».

Διὰ τὸν ἕτερον γράφει «Ὁ ἕτερος θησαυρὸς περιελάμβανε πάλιν πελέκεις ἀμφιστόμους, μαχαιρία δρεπανοειδῆ, ἐργαλεῖα σφηγοειδῆ, τμήμα ξίφους ὡς τὸ ἐν πίν. 2,5, τὸ ἐν πίν. 3,6 χαλκοῦν ἐργαλεῖον, οὗ ἡ χρῆσις μοι εἶναι ἄγνωστος (μῆκος ἔχει τοῦτο $0,235\mu.$ καὶ πάχος τῆς λεπίδος $0,004\mu.$) καὶ τ ε μ ᾶ χ ι ο ν ὀγκῶδες χαλκοῦ ἀκατεργάστου».

2. Ὁ Κατάλογος χαρακτηρίζει τοὺς πελέκεις «Ἐννέα διπλοῦς πελέκεις ἐργαλεῖα».

1β. "Ομοιος, άκέραιος, χρώματος υπερίθρου μετά τινων ίχνων έλαφρᾶς πρα-
σίνης όξειδώσεως· επιφάνειαι όπωσοῦν λείαι μετά στικτῶν, πωροειδῶν, άβαθῶν
άποξέσεων· φανερά ίχνη χρήσεως κατά τὰς αίχμας. Όπή ώσειδῆς $0,036 \times$
 $0,019$ (σύν $2,5$ χλστμ. ή προέκτασις τοῦ μείζονος άξονος εἰς τήν έτέραν
πλαγίαν ὄψιν)· ὄλ. μήκος $0,218\mu.$, πλάτος: μέσου $0,04$ αίχμῶν περ. $0,061\mu.$,
πάχος $0,023\mu.$ (είκ. 2, πίν. 1β).

1γ. "Ομοιος, άκέραιος, αλλά με ὄψεις άπολεπισμέναις καὶ άνωμάλου·
χρώματος υπερίθρου μετά πρασινωπῆς όξειδώσεως· αίχμαὶ άμβλυθηῖσαι ἐκ τῆς

Είκ. 1.

Είκ. 2.

χρήσεως καὶ άποτετμημένοι. Έντονωτέρα ή ἐκ τοῦ στελέχους πρὸς τὰς αίχμας
μετάβασις ή εἰς τοὺς προηγούμενους. Όπή ώσειδῆς $0,035 \times 0,02\mu.$ · ὄλ. μήκος
 $0,182\mu.$, πλάτος: μέσου $0,032\mu.$ αίχμῶν $0,062 - 0,064\mu.$ (είκ. 3, πίν. 1γ).

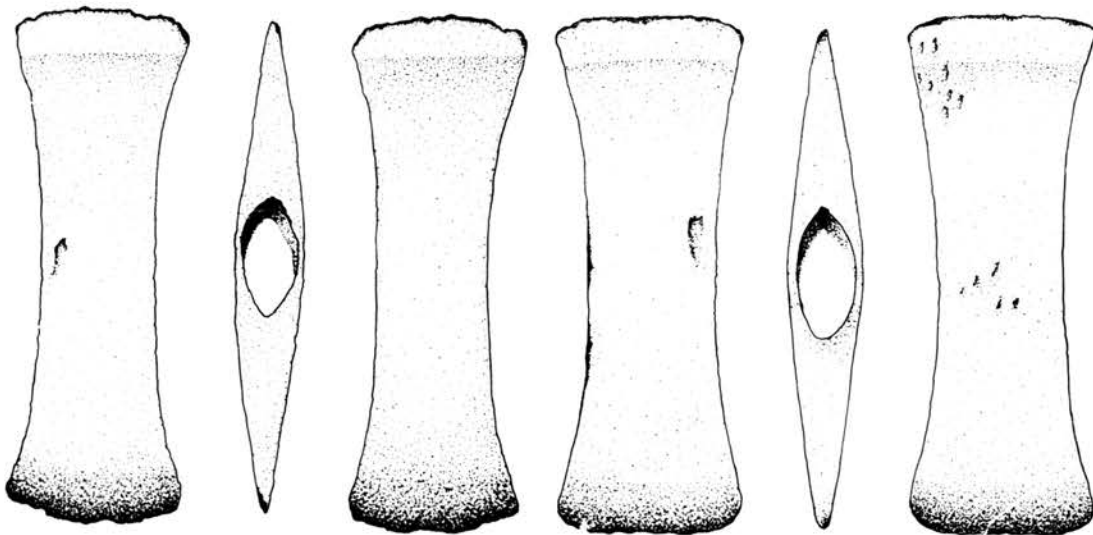
1δ. "Ομοιος, άκέραιος καὶ καλῆς διατηρήσεως (έλαφραὶ άποξέσεις εἰς
τὰς ὄψεις). Έμφανῆ σημεῖα χρήσεως κατά τὰς αίχμας· ὄλ. μήκος $0,171\mu.$,
πλάτος: μέσου $0,042\mu.$ αίχμῶν περ. $0,062\mu.$ Όπή ώσειδῆς $0,036 \times 0,019\mu.$
(είκ. 4, πίν. 1δ).

1ε. "Ομοιος, άκέραιος τεθραυσμένον τὸ ἐν χειλος τῆς λαβῆς. Χρώματος
άμαυροῦ με πρασίνην όξειδωσιν, φανερά σημεῖα χρήσεως κατά τὰς αίχμας.
Όπή ώσειδῆς $0,035 \times 0,019\mu.$ · ὄλ. μήκος $0,200\mu.$ πλάτος: μέσου $0,038$
αίχμῶν $0,056 - 0,058\mu.$ (είκ. 5, πίν. 2α).

1στ. "Ομοιος, άκέραιος, καλῆς διατηρήσεως· αἱ αίχμαὶ φέρουν φανερά ση-
μεῖα φθορᾶς ἐκ τῆς χρήσεως. Άξιοσημείωτος ή προέκτασις τῶν αίχμῶν πρὸς τὰ

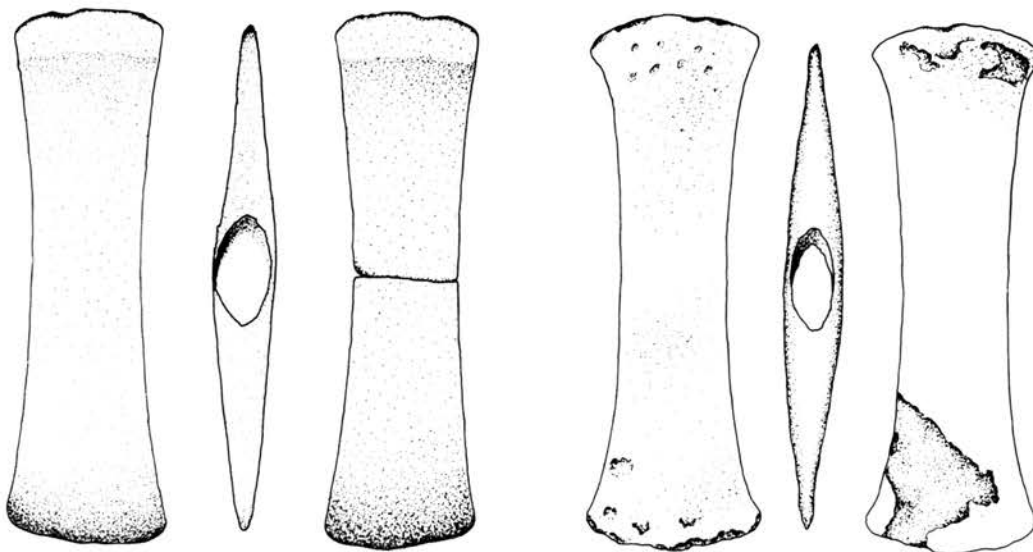

πλάγια (ὡς ριπίδιον). Ὀπὴ ὠσειδῆς $0,036 \times 0,018\mu.$ · ὀλ. μῆκος $0,191$, πλάτος: μέσου $0,037$ αἰχμῆς περ. $0,06$, μέγ. πάχος $0,023\mu.$ (εἰκ. 6, πίν. 2β).
 1ζ. Ὅμοιος, ἀκέραιος καλῆς διατηρήσεως πλὴν τῶν ἐκ τῆς χρήσεως ἐ-

Eik. 3.

Eik. 4.

Eik. 5.

Eik. 6.

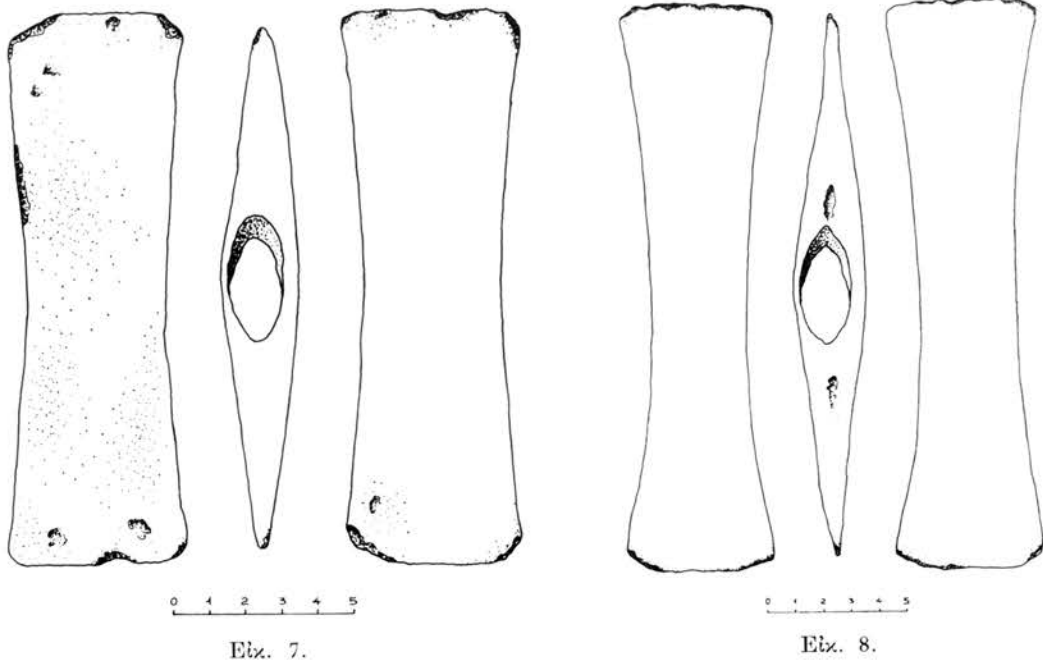
λαφρῶς ἐφθαρμένων αἰχμῶν. Ὀπὴ ὠσειδῆς $0,032 \times 0,017\mu.$ · ὀλ. μῆκος $0,154\mu.$, πλάτος: μέσου $0,038$ αἰχμῶν περ. $0,051\mu.$, πάχος $0,02\mu.$ (εἰκ. 7, πίν. 3α).

1η. Ὅμοιος, ἀκέραιος, θαυμασίως διατηρήσεως· αἱ αἰχμαὶ διατηροῦνται

καλῶς, πλὴν μικρῶν βλαβῶν κατὰ τὰ ἄκρα των ἐπιβλητικὸν ἀντικείμενον. Ὀπὴ ὠσειδῆς $0,038 \times 0,018\mu.$ ὄλ. μῆκος $0,209\mu.$, πλάτος: μέσου $0,04$ αἰχμῶν $0,053 - 0,057\mu.$, πάχος $0,022\mu.$ (εἰκ. 8, πίν. 3β)

10. Ὅμοιος. Ἀκέραιος, κόψεις ἐφθαρμέναι ἐκ τῆς χρήσεως, ἐπιφάνειαι μὲ ἑλαφρὰς ἀπολεπίσεις· ἐκατέρωθεν τοῦ μείζονος ἄξονος τῆς ὀπῆς ἀνὰ μία ἐπι-

Εἰκ. 7.

Εἰκ. 8.

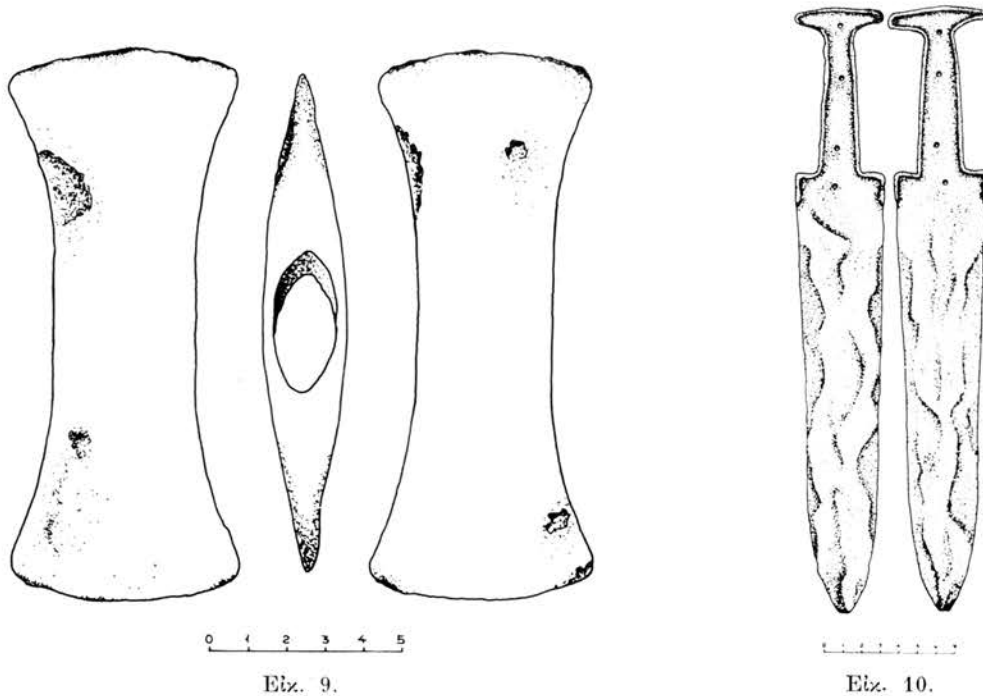
μῆκης τριγωνικὴ κοιλότης. Μεγαλυτέρα κύρτωσις πλευρῶν, κόψεις στρογγυλευόμεναι, σχῆμα ριπιδίου, μῆκος $0,147\mu.$, πλάτος: κόψεων $0,061$ μέσου $0,036\mu.$, πάχος $0,023$ ὀπὴ $0,038 \times 0,019\mu.$ (εἰκ. 9, πίν. 3γ)

2. «Τρία ξίφη ὡς τὸ παρὰ Schliemann, Mycènes, σ. 244 εἰκ. 238 μῆκ. $0,40\mu.$, $0,37\mu.$ καὶ $0,345\mu.$ 1».

α. Ἄρ. 2547 (εἰκ. 10, πίν. 4α.β). Ἀκέραιον πλὴν μικροτάτης ἀποτιμήσεως τοῦ ἄκρου τῆς λεπίδος· ἐπίμηκες ἄνοιγμα («σπάσιμο») κατὰ τὸ μέσον τῆς ἐτέρας τῶν κόψεων περιχέλωμα ἐφθαρμένον. Ἐλαφρὰ αὐλάκωσις περιτρέχει τὸ νῶτον τοῦ ἐπιμήλου προεκτεινομένη πρὸς τὴν πτέρναν. Ἐπίμηλον κυρτὸν καὶ ἐπίμηκες κατὰ τὸ νῶτον, παρουσιάζει σχηματισμὸν λαιμοῦ κατὰ τὴν βᾶσιν. Εἰς τὸ τέρμα τοῦ λαιμοῦ δύο προεκτάσεις ἐκατέρωθεν. Ὅμοιο ὄχι ἀκριβῶς ὀρθογώνιοι ἀλλ' ἑλαφρῶς κυρτοὶ καὶ εἰσέχοντες κατὰ τὴν συμβολὴν των πρὸς τὴν

1. Ἴδὲ ὅμως AE 1897, στ. 110 σημ. 1: «οὐχὶ ὅλως ἀκριβῶς ἔγραψα ἐκεῖ, ὅτι εὗρέθησαν τρία ξίφη ὅμοια τῶ παρὰ SCHLIEMANN, Mycènes, εἰκ. 238, διότι καὶ τὰ τρία, ὧν ἓν εἶναι τὸ ὑπ' ἄρ. 4, ὁμοιάζουσι μὲν κατὰ τὴν λαβὴν πρὸς τὸ ὑπὸ SCHLIEMANN ἀνακαλυφθέν, ἀλλὰ διαφέρουσι κατὰ τὸ σχῆμα τῆς πτέρνης».

λεπίδα¹. Περιχέλιωσις κατὰ τὸν καυλόν, ἐπιμήλον καὶ ἀρχὴν λεπίδος. Ἐκ τῶν τεσσάρων ἤλων τῆς λαβῆς σφύζονται νῦν οἱ τρεῖς τῆς πτέρνης, ἐλλείπει ὁ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς λεπίδος. Ἡ λεπίς ἔχουσα τὸ μέγιστον πλάτος της εἰς τοὺς ὠμούς (0,048μ.) μειοῦται βαθμηδὸν πρὸς τὸ ἄκρον, σχηματίζουσα μικρὰν

Εἰκ. 9.

Εἰκ. 10.

σύγκλισιν (κοιλίαν) μετὰ τὸ μέσον της. Ὁξειδωσις, ἐντονωτέρα κατὰ τὴν λεπίδα (πρασίνη - φαῖα - βυσσινόχρους). Μῆκος 0,33μ. μῆκ. πτέρνης 0,089μ., πλάτος: μύκητος 0,649μ. ὠμών 0,049μ. καυλοῦ 0,018 - 0,025μ.².

β. Ἄρ. 2548 (εἰκ. 11, πίν. 5α.β). Περιεγράφη καὶ ἀπεικονίσθη ἐν σχεδίῳ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Τσουντα³. Ἀκέραιον καίτοι βεβλαμμένον κατὰ τὴν λεπίδα (εἰς τρία σημεῖα αἱ κόψεις ἤνοιξαν ἐκ τῆς ὀξειδώσεως (σκάσιμο)). Ἡ λεπίς τεθραυσμένη κατὰ τὸ μέσον της καὶ νῦν συγκεκολλημένη. Τὸ νῶτον τοῦ ἐπιμήλου φέρει κωνοειδῆ κύρτωσιν εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἐπιμήλου σχηματίζεται λαίμδος περατούμενος εἰς δύο μικρὰς προεκτάσεις καὶ ἐκδίδων πρὸς τὸν καυλόν, ὅστις κυρτοῦται περὶ τὸ μέσον του. Ὄμοι μᾶλλον κυρτοὶ ἢ ὀρθογώνιοι, εἰσέχοντες πρὸς τὴν λεπίδα. Ἀβαθὲς περιχέλιωμα κατὰ τὸν μύκητα, καυλόν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς λεπίδος, πολλαχοῦ ἐφθαρμένον. Φέρει ἰσχυρὰν ὀξειδωσιν (βαθυπρασίνην - ἀμυ-

1. Ἰδίᾳ ὁ ἕτερος τούτων.

2. Διάφορὰ πως μέτρα ὁ ΔΑΚΑΡΗΣ, ΑΕ 1956, σ. 139 σημ. 4.

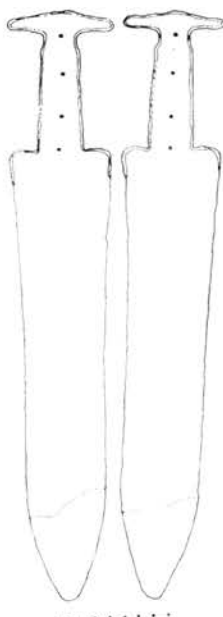
3. ΑΕ 1897, στ. 111, πίν. 8,4. Παρατήρει δὲ τότε ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ τὴν ἰδιομορφίαν τοῦ ἐγγχειριδίου ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ μηννοειδοῦς μύκητος ὅχι αὐτοτελῶς ἀλλὰ κατὰ προέκτασιν τοῦ καυλοῦ καὶ ἐσημείωνε: «Πρὸς τὴν λεπίδα ἀπέληγον τὰ πληρώματα εἰς γραμμὴν εὐθεῖαν, αὐτὴ δὲ ἡ λεπίς στερεῖται ράχεως».

ράν). Λεπίς πλέον επιμήκης τοῦ προηγουμένου καὶ ὀξεῖα¹, μετὰ σχηματισμοῦ ὁμοίας κοιλίας πρὸ τοῦ μέσου της. Ὀλ. μῆκος 0,373μ., μῆκ. καυλοῦ 0,095μ., πλάτος : μήκητος 0,054μ. ὤμων 0,045μ. καυλοῦ 0,025μ.².

γ. Ἄρ. 2549 (εἰκ. 12, πίν. 6α.β). Τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ προηγούμενα δύο τύπου³. Ἀκέραιον, ἀλλ' ἀποτετμημένον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος. Ἐπίμηλον ἐπίμηκες καὶ συμπεπιασμένον κατὰ τὰ δύο ἄκρα του⁴, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον τοῦ νώτου εἰς κωνοειδῆ σχηματισμόν. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ καυλοῦ καὶ ὑπὸ τὸ ἐπίμηλον ἔν-

Εἰκ. 11.

Εἰκ. 12.

Εἰκ. 13.

τονος σχηματισμὸς λαιμοῦ περατούμενος καὶ ἐδῶ εἰς προβολάς, ἐν ᾧ ἐκδίδει πρὸς τὸν καυλόν. Περιχέλωμα ὑψηλὸν κατὰ τὸ ἐπίμηλον, καυλὸν καὶ ἀρχὴν τῆς λεπίδος. Ἀβαθῆς αὐλάκωσις κατὰ τὸ νῶτον τοῦ ἐπιμήλου συνεχίζεται καὶ πρὸς τὸν καυλόν. Ὁ τελευταῖος βαίνει πλατυνόμενος πρὸς τὴν λεπίδα. Ὡμοὶ ὁμοίως κυρτοὶ μᾶλλον ἢ ὀρθογώνιοι εἰσέχοντες πρὸς τὴν λεπίδα. Ἡ λεπίς παρουσιάζει καὶ ἐδῶ τὴν προρρηθεῖσαν «κοιλίαν», εἶναι δὲ μᾶλλον ὠξειδωμένη ἢ τὸ λοιπὸν ἀντικείμενον· σώζεται εἰς ἦλος εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λεπίδος, ὑπάρχουν δὲ δύο ὀπαὶ εἰς τὸν καυλὸν καὶ τρίτη εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ ἐπιμήλου. Ὀλ. μῆκος : 0,397μ., μῆκ. καυλοῦ 0,094μ., πλάτος : μήκητος 0,069μ. ὤμων 0,0665μ. καυλοῦ 0,0265-0,029μ.

1. FURUMARK, Τύπος b1.

2. Ἰδὲ ΔΑΚΑΡΗΝ ἐν ΑΕ 1956, σ. 139 σημ. 4 καὶ σ. 138 εἰκ. 8β.

3. SANDARS, Τύπος F. FURUMARK, Τύπος b3.

4. ΔΑΚΑΡΗΣ, ΑΕ ἔ.δ. σ. 140.

3. «Μία μάχαιρα ἔχουσα λαβὴν ὁμοίαν ταῖς τῶν ξιφῶν τούτων».

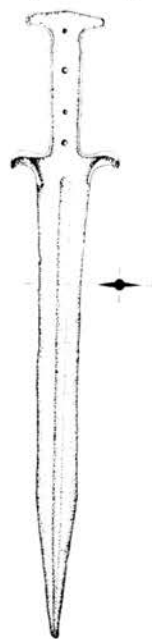
Ὁ Κατάλογος γράφει «Μάχαιρα μεθ' ὁμοίας λαβῆς· κολοβή μῆκ. 0,375μ. ἀρ. 2538 Ἀκρ. Μυκ. 1890, ΑΕ 1891».

Τὸ παρὸν (εἰκ. 13 καὶ πίν. 7α.β) καλῶ μονόστομον μαχαίριον.

Ἀκέραιον, ἀλλὰ λίαν ὠξειδωμένον, ἰδίᾳ κατὰ τὴν λεπίδα. Ἐπίμηλον ἀετωματικὸν (T - σχημον) μετὰ περιχειλώματος περιθέοντος τὸ τε ἐπίμηλον καὶ τὴν πτέρναν, συγκλίνοντος δὲ ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω διὰ τὰ συγκρατῆ τὴν λαβὴν, μὴ ὑπάρχοντος ἡλου (ἢ ὀπῆς) πρὸς τοῦτο. Εὐθύς μετὰ τὸ περιχέλωμα ἄρχεται ἄνω μὲν τὸ νῶτον εὐθὺ καὶ εὐρύ, κάτω δὲ ἡ κόψις· δὲν ἐλήφθη πρόνοιά τις διὰ τὴν προστασίαν τῆς χειρὸς ἀπὸ τῆς κόψεως (π.χ. διὰ γωνιώδους χωρισμοῦ), διότι ἡ πτέρνα εἶναι ἐνταῦθα λίαν ἐπιμήκης. Διπλῆ ἔκτυπος γραμμὴ εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐπιφανείας τῆς λεπίδος, παράλληλος πρὸς τὸ νῶτον. Ἡ πτέρνα πλατύνεται βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ἐπιμήλου μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς λεπίδος, ἔνθα τὸ μέγιστον πάχος τοῦ ἀντικειμένου. Μῆκος 0,372μ., μέγ. πλάτ. λεπίδος 0,024μ. πλάτος: ἐπιμήλου 0,046μ. λεπίδος εἰς τὸ μέσον 0,021μ., ὕψ. περιχειλ. περ. 0,004μ., πάχ. νώτου: 0,006μ.

4. «Δύο ξίφη, ὧν τὸ ἕτερον ἀπεικονίσθη ἐν πίν. 2,5 μῆκ. 0,65 καὶ 0,41μ.».

α. Ἐγχειρίδιον, ἀρ. 2536 (εἰκ. 14, πίν. 7γ). Ἀκέραιον πίνος ἀμαυροπράσινος, λεπίς βεβλαμμένη. Ἡ λεπίς βαίνει μειομένη ἀπὸ τῆς βάσεως πρὸς τὴν κορυφὴν ἀρχικῶς μὲ ἐλαφρῶς συγκλινούσας κόψεις, εἶτα, καὶ κατὰ τὸ μεῖζον τμημὰ τῆς, μὲ παραλλήλους καὶ ἐν τέλει δι' ἰσχυρᾶς συγκλίσεως ἀπολήγει εἰς ἄκρον ὀξύ. Ἴσχυρὰ καὶ παχεῖα ράχις (Mittelrippe), τομῆς 3/4 κυλίνδρου (ὡς «βέργα» σύρματος) διατρέχει τὴν λεπίδα κατὰ μῆκος, φέρουσα δύο ἐπιμήκεις, παραλλήλους, ἐκτύπους γραμμάς· εἰς τὴν ἀπόληξιν τῆς πτέρνης ἀνά μία ἐκατέρωθεν κερατοειδῆς (hornartig) προβολὴ (κνώδοντες) μετὰ «ὄνουχος» νεύοντος πρὸς τὴν λεπίδα. Περιχέλωμα περιτρέχει εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις τὴν πτέρναν ἀπὸ τοῦ ἐπιμήλου μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς λεπίδος, ἔνθα συγκλίνει πρὸς τὰ ἔσω, εἰς δὲ τοὺς κνώδοντας ἐνοῦται εἰς «ραφήν». Ἡ λαβὴ ἐστερεοῦτο διὰ τεσσάρων ἡλων, ἑνὸς κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ἐπιμήλου καὶ τριῶν εἰς τὸν καυλόν, ὧν μόνον ὁ μεσαῖος σῶζεται εἰσέτι εἰς τὴν θέσιν του, λίαν ἐφθαρμένος. Εἰς τὸ περιχέλωμα τοῦ ἐπιμήλου ὑπάρχει ἀβαθῆς χάραξις (αὔλαξ), εἰς τὸ τοῦ καυλοῦ διπλῆ ἔκτυπος γράμμωσις ἐπιμήκης. Ὑπὸ τὸ ἐπίμηλον ὑπάρχει λαιμός, βαθύτερος κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν πλευρῶν τοῦ καυλοῦ, ὁ ὁποῖος εὐθύς ἀμέσως ὀγκοῦται ἐλαφρῶς καὶ εἶτα δι' ἀνεπαισθήτου μειώσεως καταλήγει εἰς τὴν ἐν τῇ βάσει τῶν κερατοειδῶν ὤμων συμπίεσιν. Ὀλ. μῆκος 0,417²,

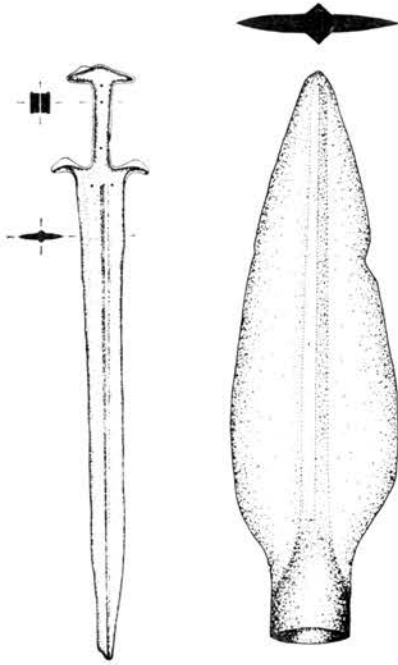
Εἰκ. 14.

1. Πρβ. ΑΕ 1891, πίν. 2,5. ΔΑΚΑΡΗΣ, ΑΕ 1956, σ. 140 εἰκ. 9,17, ἐσφαλμένως εἰς τὸ πλάγιον ἄνω παρὰ MONTelius, GP I, πίν. 13,10 καὶ FURUMARK, Chronology, σ. 94 εἰκ. 4C2. Ἴδὲ SANDARS, AJA 67, 1963, σ. 152.

2. ΤΣΟΥΝΤΑΣ - SANDARS, 0,41.

μῆκ. καυλοῦ 0,097 μ., πλάτος: μύκητος 0,052 μ. καυλοῦ 0,02 μ. ὤμων 0,07 μ. λεπίδος (μέσον) 0,025 μ.

4β. Ξίφος ὑπ' ἀρ. 2537 (εἰκ. 15, πίν. 8α.β). Ἀποτετμημένον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος μύκης κωνοειδῆς, ἐπὶ τοῦ νότου τοῦ δὲ ἐπεκολλήθησαν ἄλλα μετάλλινα τεμάχια, πιθανὸν ἐξ ἐπαφῆς πρὸς ἄλλο σῶμα. Καυλὸς λεπτὸς στε-

Εἰκ. 15.

Εἰκ. 16.

νούμενος κατὰ τὴν βᾶσιν του (πρβ. SANDARS ἐν AJA 67, 1963, πίν. 26, 47, σ. 152) καὶ ἐκδίδων εἰς κερατοειδεῖς ὤμους. Περιχειλῶμα ἀβαθὲς καὶ ἐνιαχοῦ ἐφθαρμένον περιτρέχει μύκητα, καυλὸν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς λεπίδος. Σφίζεται ἔτι εἰς ἕλος εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ μύκητος, δύο εἰς τὸν καυλόν, ἐκ τῶν δύο δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λεπίδος σφίζεται νῦν ὁ εἶς. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν τελευταίων ἕλων καὶ μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς λεπίδος εὐρίσκεται καὶ κατὰ τὰς δύο ὄψεις τῆς ἰσχυρὰ ράχιν ἐπιπεδουμένη κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς (SANDARS, αὐτόθι). Σχῆμα λεπίδος ὡς τὸ προηγούμενον. Ὀλίγα ἐκατοστὰ κάτωθι τῶν ὤμων τὸ ξίφος ἔχει συγκολληθῆ, θραυσθὲν ἄγνωστον πότε. Γενικῶς ἡ διατήρησις του μετρία, ἡ δὲ ράχιν ἔχει ἀνοίξει, εἰς τρία ἐπὶ τῆς μιᾶς, καὶ εἰς ἓν, ἐπὶ τῆς ἄλλης ὄψεως, σημεῖα. Σφζ. μῆκος 0,0623 μ., μῆκ. καυλοῦ 0,104 μ., πλάτος: μύ-

κητος 0,069 ὤμων (μετὰ τὰς κερατοειδεῖς προβολὰς) 0,099 μ. λεπίδος 0,049 - 0,035 - 0,015 μ., μῆκ. ἕλων 0,023 μ., ὕψος περιχειλῶματος μέγιστον 5 χιλ. περίπου.

Λόγχη. Ἄρ. 2535 (εἰκ. 16, πίν. 8γ) (μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Καταλόγου, ἀλλ' ὄχι τῆς AE 1891) ἀκεραία μετὰ ἀπόκρουσιν μικροῦ τμήματος τῆς ἐτέρας τῶν ἀκμῶν τῆς λεπίδος· ἐπὶ τῆς ἐτέρας τῶν ἐπιφανειῶν τῆς λεπίδος μικρὰ ὀπή καὶ ἐτέρα μικροτέρα κάτωθι αὐτῆς· κεντρικὴ ράχιν διατρέχει τὸ ἀντικείμενον ἀπὸ τοῦ καυλοῦ μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς λεπίδος. Καυλὸς ἐνιαχίος φέρων δύο ὀπὰς ἐκατέρωθεν (διὰ τὴν στερέωσιν δόρατος).

Σχῆμα φυλλοειδές.

Μῆκος 0,204 μ., διάμ. καυλοῦ 0,019 - 0,02 μ., πάχος εἰς καυλόν 0,003 μ.

5. «Ἄλλο ξίφος μήκους 0,50 μ. ὅμοιον τῶ ἐν Mycènes, σ. 222 εἰκ. 221»¹. Ξίφος τοῦ τύπου Naue II ἀρ. 2539 (εἰκ. 17, πίν. 7δ).

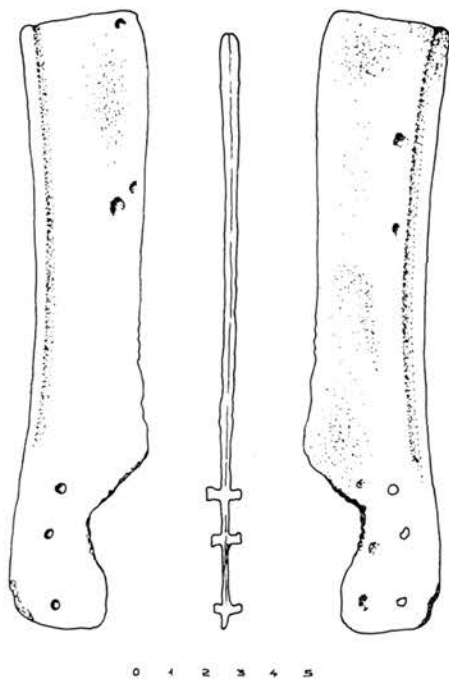
Κολοβόν, ἐλλείπει ὁ καυλός· ἀνά 3 ὀπὰς εἰς ἑκάτερον σκέλος τῶν πρὸς τὰ

1. Ἴδὲ ἀνωτ. σ. 14 σημ. 3. Ἐν AE 1897, σ. 110 ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ διέλαβε λεπτομερέστερον περὶ τοῦ ξίφους, τὸ ὅποιον καὶ ἀπεικόνισεν ἐν πίν. 8,3. Δίδει πάλιν σφζ. μῆκος του 0,50 μ.

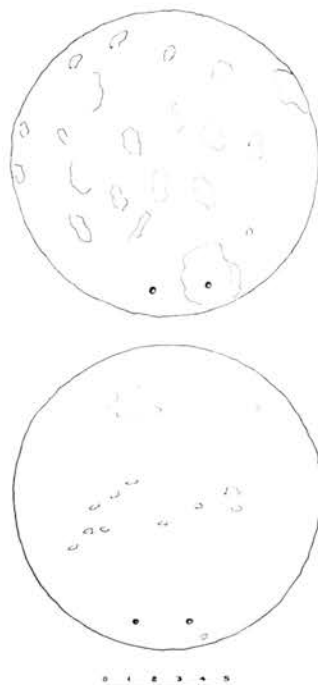
κάτω νευόντων ὤμων, αἱ δύο φέρουσαι εἰσέτι τὸν ἥλον, ἀκανονίστου τομῆς, ἀμφοτεροκέφαλον. Εἰς τὸ ξίφος τοῦτο, προωρισμένον ὅπως νύσση καὶ πλήττη, ἡ καθαυτὸ λεπίς ὑπάρχει ἐκατέρωθεν τῆς μεσαίας ἐξάρσεως (midrib). Ἡ λεπίς χρώματος ἀμαυροπρασίνου φέρει κατὰ τὴν μίαν τῆς ὀψιν ἄνοιγμα μήκους 0,027μ. εἰς ἀπόστασιν 0,375μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ καυλοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τῶν κόψεων μικρὸν «κτύπημα» μήκους 0,01μ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 0,277μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ καυλοῦ. Ὁ καυλὸς ἔχει ἀποτιμηθῆ εἰς τὸ σημεῖον τῆς τελευταίας πρὸς τὴν λεπίδα ὀπῆς, ἧς διακρίνεται τὸ σωζόμενον κάτω μέρος. Ἡ διατήρησις τοῦ ξίφους

Εἰκ. 17.

Εἰκ. 18.

Εἰκ. 19.

εἶναι μετρία, ἐκ δὲ τοῦ περιχειλώματος διατηρεῖται πῶς τμήμα κατὰ τὴν ἐτέραν τῶν ὀψεων τοῦ ἐνὸς τῶν σκελῶν, ἐλαχίστου ὅμως ὕψους νῦν καὶ ὑποθέτω ὅτι ἀρχικῶς δὲν θὰ ἦτο πολὺ ὑψηλότερον, ἐνῶ κατὰ τὰ λοιπὰ τοῦ σημείου ἔχει ἀφήσει ἴχνη τινά. Μικρὰ ἐξοίδησις (ἐκ τῆς ὀξειδώσεως) ὑπάρχει εἰς τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος, εὐθὺς ἔμπροσθεν τῆς αἰχμῆς.

Ἡ μεσσία ἐξαρσις τῆς λεπίδος, παρακολουθοῦσα τὸ σχῆμά της, καταλαμβάνει τὸ πλεῖστον τοῦ πλάτους της, ἀφήνει κόψιν καθαρὰν ἐλαχίστην (μόλις 4 χιλ. περ.). Εὐκρινεστέρας παρατηρήσεις δὲν ἐπιτρέπει δυστυχῶς ἡ μετρία διατήρησις τῆς λεπίδος.

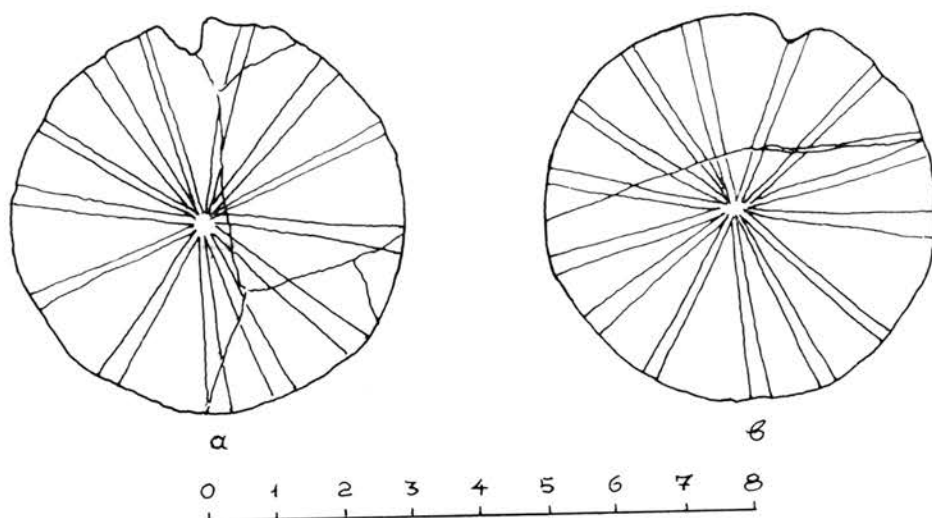
Ὅλ. μῆκος 0,506μ., μέγ. πλάτος 0,043μ., πλάτ. ὤμων 0,048μ., σφζ. μῆκ. ἥλων 0,016μ., διάμ. ὀπῶν 0,004μ., ἀπόστασις ὀπῶν 0,006μ. περ.

6. «Ἐν ξυρὸν ὅμοιον ἀκριβῶς τῷ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 πίν. 9, 18 ἐκ τάφου μυκηναίου».

Ἐυρὸς ἀρ. 2533 (εἰκ. 18, πίν. 9α).

Ἡ πτέρνα εἶναι ἀποτετμημένη κατὰ τὸ ἔσω μέρος της, ἡ κόψις ἔχει βλαβῆ κατὰ τὴν βάσιν της. Πάτινα βαθυπρασίνη. Πτέρνα κυρτή, νῶτον κοῖλον με ἑκατέρωθεν προέκτασιν, φέρον εἰς τὴν βάσιν του καὶ κατὰ τὰς δύο ὕψεις τῆς λεπίδος δύο ἐκτύπους γραμμὰς, σχηματιζομένας δι' ἀυλακώσεως τοῦ σώματος τῆς λεπίδος. Μεταξὺ τῶν ἐκτύπων γραμμῶν πλατυτέρα ταινία παράλληλος πρὸς αὐτὰς καὶ τὸ νῶτον τρεῖς ἤλοι εἰς τὴν λαβὴν, διατασσόμενοι κατὰ τὸ σχῆμα αὐτῆς, ἐστήριζον ἐπένδυσιν, ἧς οὐδὲν ἐσώθη. Τὰ ἄκρα τῶν ἤλων ἔχουν μορφωθῆ εἰς κεφαλὰς διὰ σφυρηλατήσεως μετὰ τὴν ἐνθεσιν τῆς λαβῆς. Ὀλ. μῆκος

Εἰκ. 20.

0,18μ., πλάτ. λεπίδος 0,03 - 0,036μ., πάχ. νώτου 0,004μ. ἐλαφρῶς παχύτερον πρὸς τὸ ἄκρον, στενότερον πρὸς τὴν βάσιν, ἀπόστασις ἤλων 0,01 - 0,017μ.

7. «Εἷς δίσκος κατόπτρου μετὰ δύο μικρῶν ὀπῶν διὰ τὴν λαβὴν, ὡς ὁ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1888 Πίν. 9, 19».

Δίσκος κατόπτρου ἀριθ. 2534 (εἰκ. 19, πίν. 9β).

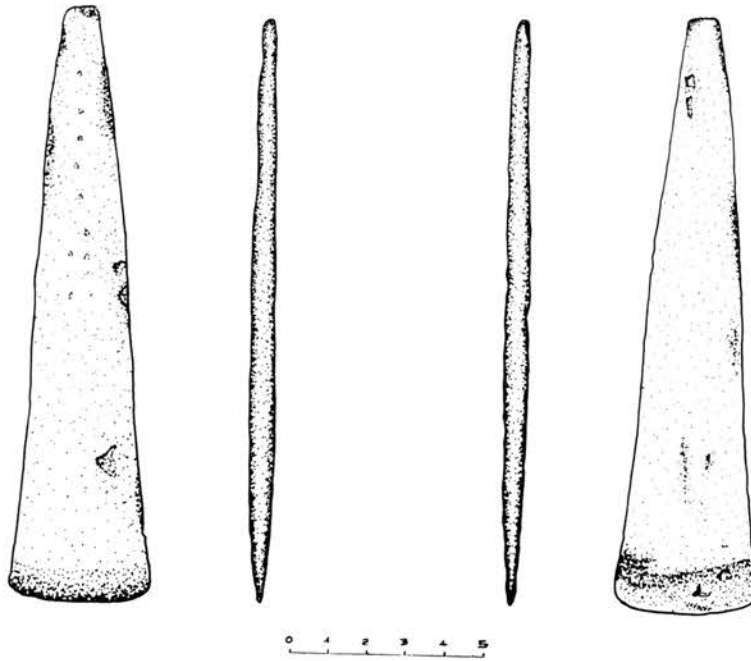
Ἐπιπεδόκυρτος· πάτινα πρασίνη - «βυσσινόχρους» - φαιοπρασίνη. Ἐπὶ τῶν ὕψεων ἀποξέσεις. Δύο ὀπαὶ κυκλικαί, ὧν ἡ ἑτέρα νῦν ἡμίκλειστος ἐκ στρώματος πρασίνης ὀξειδώσεως, μὴ σφίζουσαι ἤλους ἐστήριζόν ποτε λαβὴν κομψὸν ἀντικείμενον τοῦ καλλωπισμοῦ. Διάμετρος 0,126μ., σφζ. πάχος 0,001 - 0,0015μ., διάμ. ὀπῆς 0,003μ., ἀπόστασις ὀπῶν περ. 0,021μ.

8. «Δύο μικρὰ δισκάρια διάμ. 0,055μ. ἐξ ἐλάσματος λεπτοῦ φέροντος ἐκτύπους ρόδακας».

α. Δισκάριον χαλκοῦν ἀρ. 2544 (εἰκ. 20α).

Ἐκ πέντε τεμαχίων συγκεκολλημένων· ἐλλείπει ἕτερον μικρὸν τριγωνικόν

τμήμα εἰς τὸ σημεῖον ἀπέναντι τῆς μικρᾶς κυκλικῆς ὀπῆς. Σχήμα κοιλόκυρτον. Χεῖλη κυρτῆς ὕψεως νεύοντα ἔσω. Πάτινα φαιοπρασίνη. Εἰς τὴν κοίλην ὄψιν δύο ὁμόκεντροι κύκλοι διαμ. 0,005 καὶ 0,009μ. ἀντιστοίχως διατέμνονται ἀκτινοειδῶς ὑπὸ ἐγχαράξεων. Ἡ πάτινα δὲν ἐπιτρέπει ἐξακρίβωσιν τῆς πυκνότητός των, φαίνεται πάντως ὅτι βαίνουν κατὰ ζεύγη καὶ ἐξικνοῦνται μέχρι τοῦ σημείου

Εἰκ. 21.

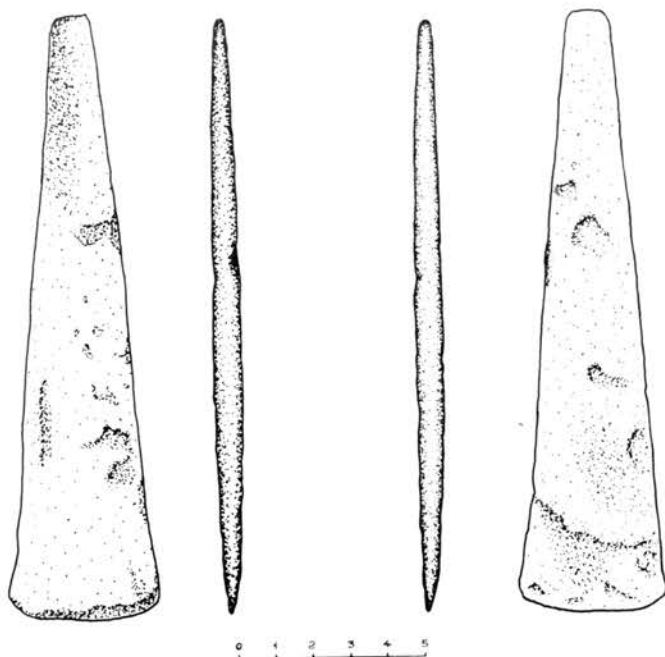
τοῦ περιφερικοῦ χείλους τοῦ δισκαρίου. Σώζεται μία ὀπή διαμ. 0,001μ., ἑτέρα θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὸ σημεῖον θραύσεως, περίπου διαμετρικῶς ἀντίθετος πρὸς τὴν σφζομένην. Διάμετρος 0,054μ., πάχος περ. 0,001μ., ἀπόστασις ὀπῆς ἀπὸ χείλους 0,004μ., περίμετρος 0,175μ.

β. Ὅμοιον ἀρ. 2554 (εἰκ. 20β).

Ἐκ δύο τεμαχίων συγκεκολλημένων πάτινα ἀμαυροπρασίνη ἔλλειπει μικρὸν τμήμα τοῦ χείλους. Ἡ κοίλη ἐπιφάνεια φέρει πάλιν δύο ὁμοκέντρους κύκλους καὶ ἀκτινοειδεῖς ἐγχαράξεις πρὸς τὰ χεῖλη· ἀδιάκριτος νῦν σχηματισμὸς ροδάκων, ὡς γράφει ὁ ἀνασκαφεύς. Μία ὀπή ἀπέχουσα 0,002μ. τοῦ χείλους, ἴσως ἑτέρα ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἔλλειπον τμήμα τοῦ δισκαρίου. Διάμετρος 0,056μ., περίμετρος 0,178μ., διάμ. ὀπῆς περ. 0,001μ.

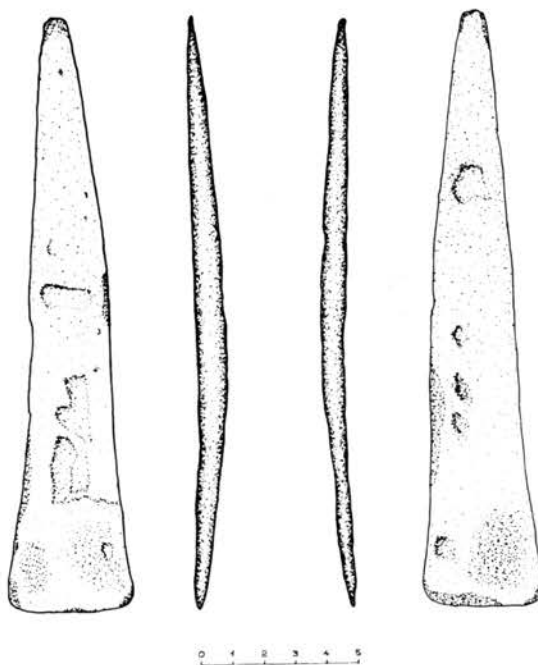
9. «Πέντε σφηνοειδῆ ἐργαλεῖα» διὰ τὸν πρῶτον τῶν θησαυρῶν — «ἐργαλεῖα σφηνοειδῆ» διὰ τὸν ἕτερον ἀναφέρει ὁ Τσουντας¹. Ἐνταῦθα περιγράφονται

1. Ὁ κατάλογος τοῦ Μουσείου ἀποδίδει εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν τὸ ἔτος 1890 καὶ μετ' ἐνδειξιν ΑΕ 1891.

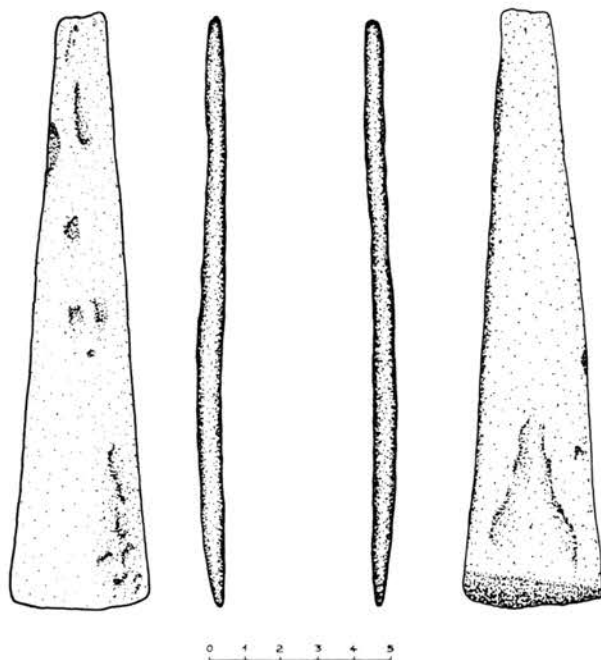
Ειχ. 22.

δέκα καὶ τρία, ἀκέραια ἢ μὴ, τοιαῦτα ἀντικείμενα, ὅσα δηλ. φέρουν ἀρ. 2540, τὸν ἀριθμὸν τοῦ Καταλόγου διὰ τὴν κατηγορίαν αὐτὴν τῶν ἀντικειμένων. Ὁ ὅρος

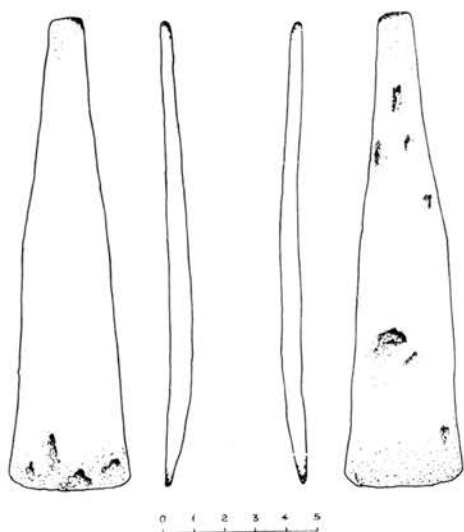

Ειχ. 23.

«σφηνοειδῆ ἔργαλεῖα» τοῦ Τσουντα εἶναι γενικευτικός ἀφορμώμενος ἀπὸ τὸ σχῆμά των. Τὸ ὄνομά των δέον νὰ λάβουν ἐκ τῆς χρήσεως, ἣν ὑπερέτουν, τὴν ἰδιαι-

Εἰκ. 24.

Εἰκ. 25.

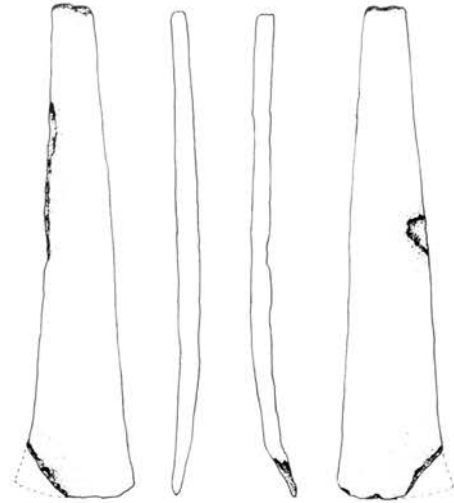
Εἰκ. 26.

τέραν των δὲ χρήσιν ὑποδεικνύουν ἢ τομὴ των καὶ ἴσως ἢ ὑπαρξίς ἢ μὴ πληγμά-
των κατὰ τὴν βάσιν των, διαπίστωσις ἢ ὁποῖα ἀφορᾷ εἰς τὴν στειλέωσιν ἢ μὴ
τῶν ἔργαλείων. Ἐνταῦθα χαρακτηρίζονται ὡς σμῖλαι.

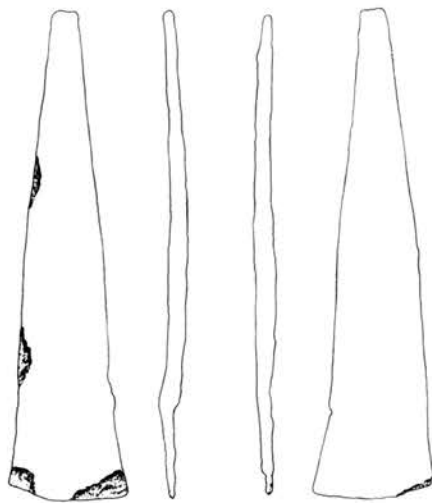
α. 'Ακεραία' άκμαί στελέχους άποκειρουμένοι κατά μέρος. 'Επιφάνειαι με άβαθεις άποξέσεις, κόψις έφθαρμένη εκ χρήσεως, επί τής μιᾶς δέ ύψεως φανερά ἴχνη σφυρηλατήσεως. 'Επιφάνειαι στελέχους επίπεδοι, κόψις πεπλατυσμένη και

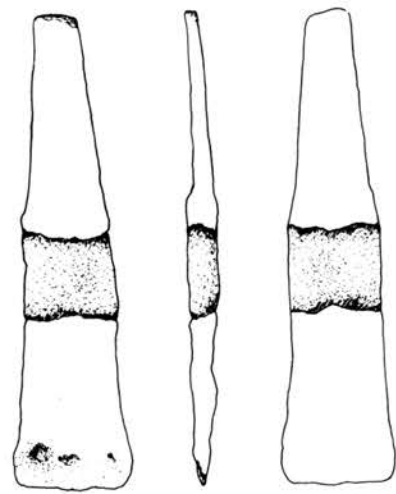
Ειχ. 27.

Ειχ. 28.

Ειχ. 29.

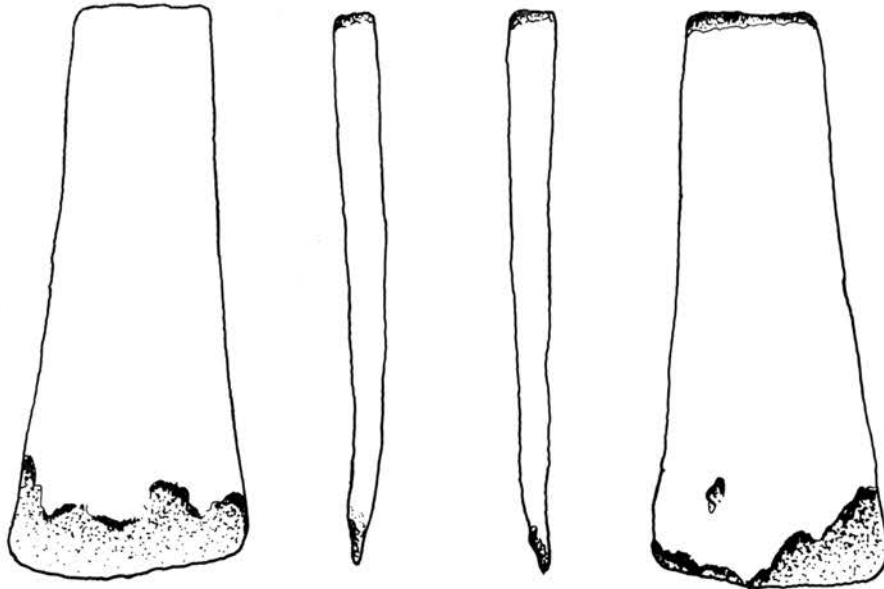

Ειχ. 30.

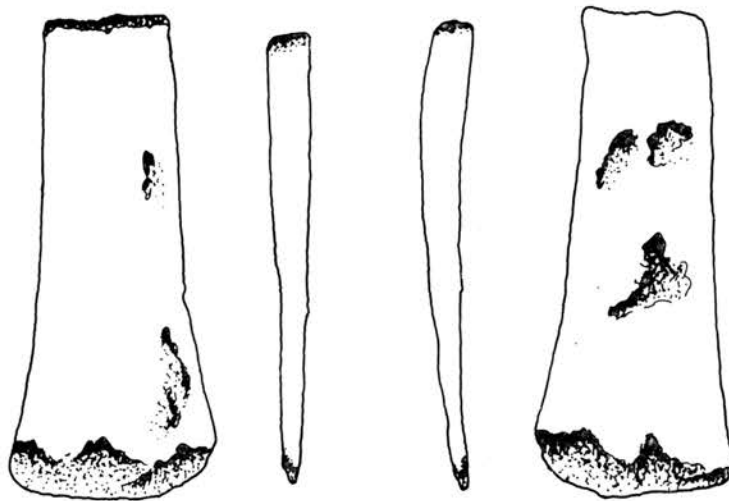
στρογγυλεωμένη. Μήκος 0,155μ., μέγ. πλάτος 0,0355μ., μέγ. πάχος 0,006μ. (ειχ. 21, πίν. 9γ).

β. 'Ακεραία' κόψις έφθαρμένη εκ χρήσεως, επιφάνειαι με συχνάς άβαθεις άποξέσεις. Το άκρον τής πτέρνης δέν φέρει σημεῖα πλήξεως, φανερά ἴχνη ρινίσεως. Πλευραί σχεδόν εϋθειᾶι και επίπεδοι κυρτούμεναι παρά τήν κόψιν (σφυ-

ρηλάτησις). Μήκος 0,163μ., μέγ. πλάτος 0,041μ., μέγ. πάχος περ. 0,008μ.
(είκ. 22, πίν. 98).

Είκ. 31.

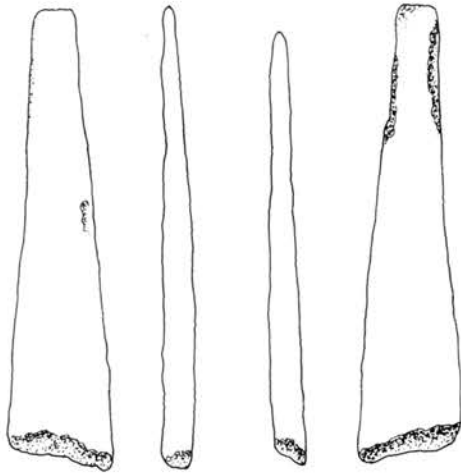

Είκ. 32.

γ. Ἄκεραία: κόψις ἐφθαρμένη ἐκατέρωθεν, περισσότερον κατὰ τὴν ἀντίθετον
τῆς κυρτῆς ἐπιφάνειαν (ἐνεργοῦσα ἐπιφάνεια - σκέπαρον). Ἐφθαρμένον ἐπί-

σης τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης, ἀλλ' ὄχι, πιθανώτατα, ἐκ πληγμάτων. Φαίνεται ὅτι ἐστελλεοῦτο (στενὴ πτέρνα). Φανερά σημεῖα ρινίσεως παρὰ τὴν κόψιν. Τὸ στέλεχος εἰς φανεράν κύρτωσιν. Μῆκος 0,191μ., μέγ. πλάτος 0,039μ., μέγ. πάχος 0,009μ., (εἰκ. 23, πίν. 9ε, ἄνω).

δ. Ἐκεραία κόψιν ἐφθαρμένη ἐκ χρήσεως, περισσότερο κατὰ τὴν ἀντίθετον τῆς κυρτῆς ἐπιφάνειαν. Στέλεχος εἰς κύρτωσιν (ιδεὲ β.). Ἄκρον πτέρνης χωρὶς σημεῖα πλήξεως. Ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν ἀποξέσεις ἀβαθεῖς, φανερά εἰσέτι ἴχνη ρινίσεως. Μῆκος 0,165μ., μέγ. πλάτος 0,038μ., μέγ. πάχος 0,006μ. (εἰκ. 24, πίν. 9ε, κάτω).

Εἰκ. 33.

ε. Ἐκεραία, κόψιν ἐφθαρμένη ἐκ χρήσεως. Ἐπιφάνειαι στελέχους καὶ ἄκρον αὐτοῦ ἐφθαρμένα (ἀποξέσεις ἀβαθεῖς). Διακριτὰ ἴχνη ρινίσεως. Στέλεχος εἰς κύρτωσιν, χρεῖσις ἀνάλογος τοῦ προηγουμένου. Μῆκος 0,1585μ., μέγ. πλάτος 0,0385μ., πάχος 0,007μ. (εἰκ. 25, πίν. 9ε, μέσον).

στ. Ἐκεραία, μικρὰ βλάβαι κατὰ τὸ στέλεχος. Κόψιν ἡμβλυμένη καὶ ἐφθαρμένη. Ἐμφανῆς ἡ ἀκόνισις κατὰ τὴν ἐτέραν τῶν ὕψεων. Ἀμφότεραι αἱ κύρια ἐπιφάνειαι

ἐπίπεδοι. Κόψιν κυρτουμένη ἐκ τῆς σφυρηλατήσεως. Διατήρησις πολὺ καλή. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης δὲν ὑπάρχουν ἴχνη πλήξεως. Μῆκος 0,186μ., πλάτος 0,029 - 0,043μ., μέγ. πάχος 0,007μ. (εἰκ. 26).

ζ. Ἐκεραία ἐπιφάνειαι στελέχους ἀρκετὰ ἐφθαρμένα. Κόψιν λίαν ἐφθαρμένη ἐκ τῆς χρήσεως. Τῶν ἐπιφανειῶν ἡ μία ἐπίπεδος, ἡ ἄλλη ἐλαφρῶς κυρτή, δρωσα ἐπιφάνεια ἡ ἐπίπεδος. Ἄκρον πτέρνης περίπου εὐθύ. Μῆκος 0,1655μ., πλάτος 0,026 - 0,037μ., μέγ. πάχος 0,007μ. (εἰκ. 27, πίν. 10α).

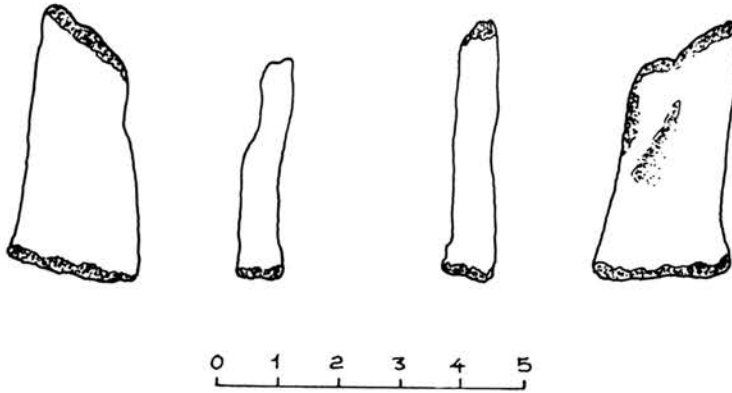
η. Ἐκεραία ἀλλ' ἀποκεκρουμένη κατὰ τὸ ἐν ἄκρον τῆς κόψεως. Ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν πωρώδεις κοιλότητες. Ἄνευ ἴχνων πλήξεως εἰς τὴν πτέρναν. Πλευρὰ ἐλαφρῶς κυρτοῦμεναι περὶ τὸ μέσον. Ἐργαλεῖον ἰσχυρόν. Μῆκος 0,1935 μ., μέγ. σφζ. πλάτος 0,04μ., μέγ. πάχος 0,008μ. (εἰκ. 28, πίν. 10β).

θ. Ἐκεραία κόψιν ἡμβλυμένη καὶ κατὰ τὸ ἐν ἄκρον τῆς ἀποκεκρουμένη, κατὰ τὸ ἕτερον συμπληρωμένη ἤδη εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν δι' ἐμβάλωματος «μπρούτζου», ὅμοιον δὲ ἐμβάλωμα καὶ εἰς τὸ στέλεχος. Τὸ στέλεχος ἔχει παραμορφωθῆ ἐκ συνθλίψεως παρὰ τὴν κόψιν του. Τὸ ἐργαλεῖον θὰ ἐστελλεοῦτο (στενὴ πτέρνα). Μῆκος 0,177μ., πλάτος 0,028μ. - 0,042μ., πάχος 0,007μ. (εἰκ. 29, πίν. 10γ).

ι. Εἰς τρία θραύσματα, ἀλλὰ πλήρης. Κόψις βεβλαμμένη ἐκ χρήσεως, στέλεχος εἰς κύρτωσιν. Μῆκος 0,0139μ., μέγ. πλάτος 0,033μ., μέγ. πάχος 0,007μ. (εἰκ. 30, πίν. 10δ).

ια. Τὸ κάτω μέρος στελέχους σμίλης. Στέλεχος εἰς κύρτωσιν σφζ. μῆκος 0,103μ., μέγ. πλάτος 0,038μ., μέγ. σφζ. πάχος 0,007μ. (εἰκ. 31, πίν. 10ε).

Εἰκ. 34.

ιβ. Τὸ κάτω μέρος στελέχους σμίλης, εἰς κύρτωσιν μὲ δρωσαν ἐπιφάνειαν τὴν ἀπέναντι τῆς κυρτώσεως. Κόψις ἐφθαρμένη καὶ ἐλαφρῶς κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον ἀποκεκρουμένη. Ἐπιφάνειαι μὲ ἀποξέσεις. Σφζ. μῆκος 0,086μ., μέγ. σφζ. πλάτος 0,035μ., μέγ. σφζ. πάχος 0,007μ. (εἰκ. 32, πίν. 10στ').

ιγ. Τμήμα, πρὸς πτέρναν, σμίλης. Ἡ ἑτέρα τῶν πλευρῶν κυρτοῦται. Δὲν σφῆζει ἔχνη πλήξεως ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς πτέρνης (ἐστελλεοῦτο). Σφζ. μῆκος 0,112μ., μέγ. σφζ. πλάτος 0,025μ., μέγ. πάχος 0,007μ. (εἰκ. 33, πίν. 10ζ).

ιδ. Τμήμα πλησίον πτέρνης σμίλης. Μᾶλλον ἐκόπη ἐν ἐργαστηρίῳ. Σφζ. μῆκος 0,045μ., σφζ. πλάτος 0,022μ., σφζ. πάχος 0,007μ. (εἰκ. 34, πίν. 10η).

10. «Ἐπτὰ δρεπανοειδῆ μαχαίρια» ἐκ τοῦ πρώτου — «μαχαίρια δρεπανοειδῆ» ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν θ. ἀναφέρει ὁ Τσουντας. Ὁ κατάλογος τοῦ Μουσείου διαλαμβάνει δέκα καὶ ἑννέα, ὡς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως Μυκηνῶν 1890 καὶ μὲ τὴν προμνησθεῖσαν ἔνδειξιν.

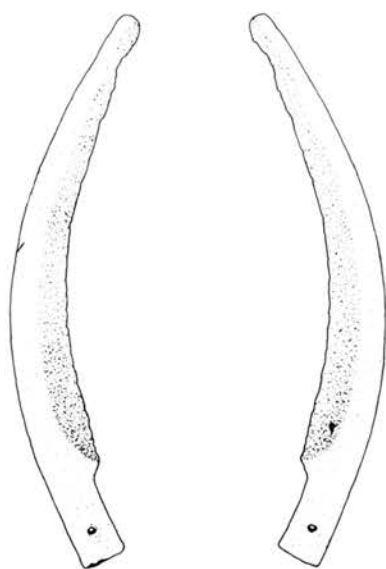
Περιγραφὴν τῶν καταχωρίζω ἐνταῦθα. Ἀνέφικτος διάκρισις κατὰ θησαυρούς.

α. Δρεπανοειδῆ μαχαίριον¹ ἀριθ. 2532 (εἰκ. 35, πίν. 11α).

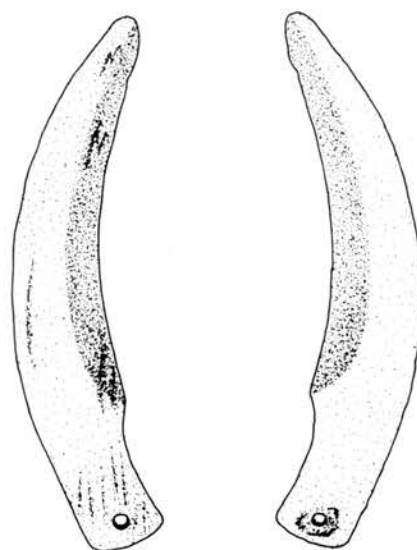
1. Διατηρῶ τὴν ὀνοματολογίαν τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ. Διὰ τὰς χρήσεις τῶν ἀντικειμένων καὶ τὸ ἀρμόζον ὄνομα τῶν ἀναλόγων ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν γίνεται λόγος κατωτέρω, εἰς τὸ συνθετικὸν μέρος τὸ σχετικὸν πρὸς αὐτά.

Ἄκέραιον, ἀλλὰ μὲ βεβλαμμένην τὴν κόψιν, ἥτις ἦτο ἴσως ποτὲ προιονοειδῆς· ὀπῆ κυκλικὴ διάμ. 0,003μ. εἰς τὴν πτέρναν διὰ τὴν προσήλωσιν λαβῆς, μετά-βασις ἀπὸ πτέρνης εἰς λεπίδα διὰ γωνιώσεως ἀμβλείας· τὸ πάχος τοῦ νώτου μειοῦται βαθμιαίως ἀπὸ τῆς βάσεως πρὸς τὸ ἄκρον μὲ ὁμόρροπον καὶ ἀντίστοιχον μείωσιν τοῦ πλάτους τῆς λεπίδος· χρώματος φαιοῦ - φαιοπρασίνου. Μῆκος : νώτου 0,232μ. πτέρνης 0,035μ., πλάτ. λεπίδος 0,0225 - 0,017 - 0,009μ.

β. Ὅμοιον. Μικρότερον ἀλλὰ στερεώτερον τοῦ προηγούμενου· ἡ ἑτέρα τῶν ὕψεων τῆς λεπίδος περισσότερο ἐπιμεμελημένη· μῆκος : κυρτοῦ νώτου 0,193μ.

0 1 2 3 4 5
Εἰκ. 35.

0 1 2 3 4 5
Εἰκ. 36.

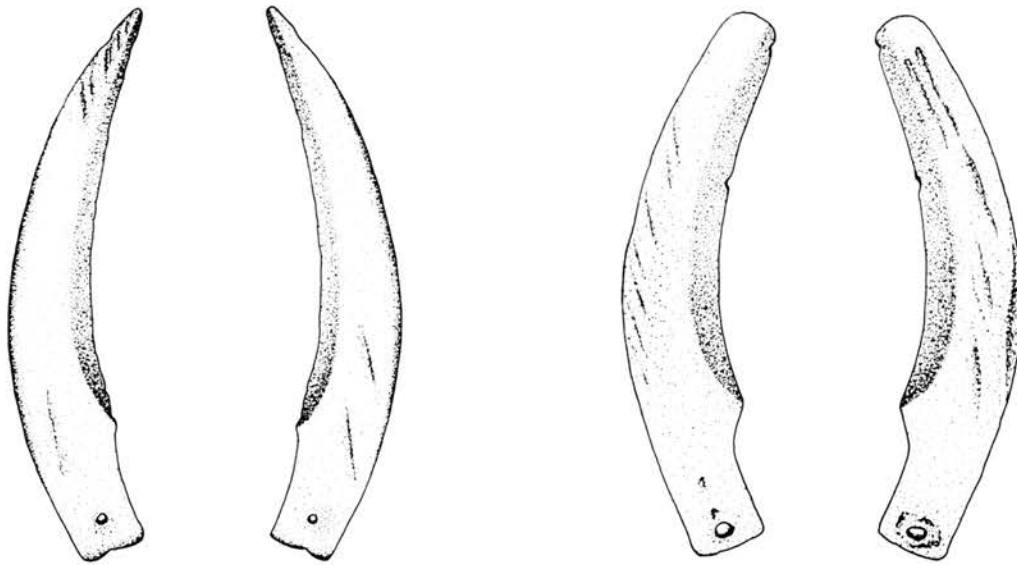
πτέρνης 0,043μ., πάχ. νώτου 0,0015 - 0,006μ., διάμ. ὀπῆς 0,0045μ. (εἰκ. 36, πίν. 11β).

γ. Ὅμοιον. Ἄκέραιον μετὰ ὀξέος ἄκρου· καλῆς διατηρήσεως, ἀλλ' ἡ κόψιν ἐλαφρῶς ἐφθαρμένη· διατηρεῖ τὸ χρῶμα τοῦ χαλκοῦ μὲ θαυμασίως λείας ὕψεις· φανερά ἴχνη ρινίσεως κατὰ τὴν κόψιν· στερεὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν ἐργαλεῖον· ἀβαθῆς ἐπιμήκης κοίλανσις εἰς τὴν ἑτέραν τῶν ὕψεων τῆς λεπίδος εὐθὺς κάτωθεν τοῦ νώτου ἐκδίδει εἰς ἀνεπαισθήτως κυρτουμένην ἐξοίδησιν τοῦ μέσου τῆς λεπίδος, ἥτις μειοῦται βαθμηδὸν πρὸς τὸ ἄκρον αὐτῆς. Μῆκος : νώτου 0,243μ. πτέρνης 0,047μ., πάχ. νώτου 0,005 - 0,0005μ. (εἰκ. 37, πίν. 11γ).

δ. Ὅμοιον. Ἄκέραιον μὲ ἐστρογγυλευμένον ἄκρον· καλῆς διατηρήσεως πλὴν μικρᾶς τριγωνικῆς ἀποτμήσεως τῆς κόψεως, ἥτις ἄλλως διατηρεῖται καλῶς· χρώματος ἀμυροῦ - φαιοῦ· δὲν σημειοῦται γράμμωσις ἢ ἄλλο τι ἐπὶ τῆς λεπίδος· ἐπιφάνειαι λείαι μετὰ τινων τρυχέων «ἐμβλαωμάτων»· ὀπῆ ὠσειδῆς μὲ

τὸν μείζονα ἄξονα κατὰ τὸ πλάτος τῆς λαβῆς ($0,005 \times 0,0045\mu.$). Μῆκος $0,20\mu.$, πάχ. νώτου $0,0015 - 0,005\mu.$, μῆκ. πτέρνης $0,033\mu.$ (εἰκ. 38, πίν. 11δ).

ε. "Ομοιον. Ἀκέραιον, βεβλαμμένον κατὰ τὴν κόψιν ἐκ τῆς χρήσεως καὶ ὀξειδώσεως. Ἡ πτέρνα φαίνεται ἰσοπαχῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λεπίδος, ἀλλ' ἡ τελευταία εἶναι βεβλαμμένη κατὰ τὴν κόψιν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μετάβασις ἀπὸ πτέρνης εἰς λεπίδα ἐδῶ ἄνευ γωνιώσεως· ἡ ὀπή, κυκλικὴ διαμ. $0,0045\mu.$, πλησιέστατα πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς πτέρνης, ἄκρον λεπίδος ἐλαφρῶς ἐστρογγυλευμένον·

0 1 2 3 4 5

Εἰκ. 37.

0 1 2 3 4 5

Εἰκ. 38.

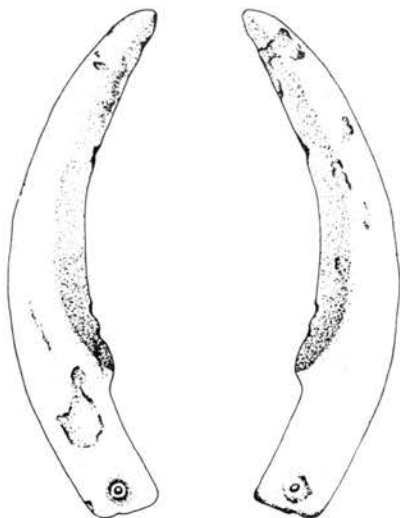
μῆκος $0,211\mu.$ μῆκ. πτέρνης $0,036\mu.$, πάχ. νώτου $0,005\mu.$ (εἰκ. 39, πίν. 11ε).

στ. "Ομοιον. Ἀκέραιον, καλῆς διατηρήσεως πλὴν τῆς ἐκ τῆς χρήσεως ἐφθαρμένης κόψεως καὶ μικρῶν ἀποξέσεων ἐπὶ τῶν ὀψεων· μετάβασις ἀπὸ πτέρνης εἰς λεπίδα διὰ γωνίας ἀμβλείας· ἀβαθῆς τριγωνικὴ ἐντομὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πτέρνης. Μῆκος $0,21\mu.$, μῆκ. πτέρνης $0,047\mu.$, πάχ. νώτου $0,0045 - 0,0061\mu.$, διάμ. ὀπῆς περ. $0,005\mu.$ (εἰκ. 40, πίν. 11στ).

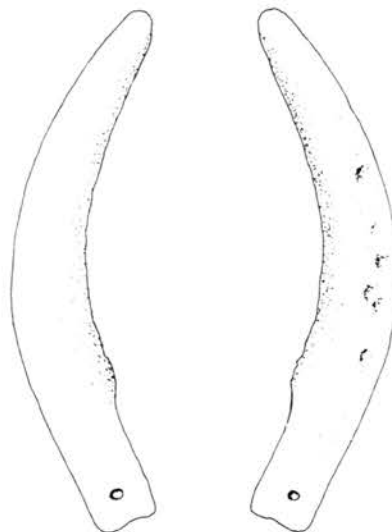
ζ. "Ομοιον, ἀκέραιον, ἀλλ' ἡ κόψις φέρει σημεῖα χρήσεως· μετάβασις πτέρνης εἰς λεπίδα διὰ γωνίας ἀμβλείας· ἀβαθῆς τριγωνικὴ ἐντομὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πτέρνης. Μῆκος $0,183\mu.$, μῆκ. πτέρνης $0,032\mu.$, πάχ. νώτου $0,0015 - 0,006\mu.$, διάμ. ὀπῆς $0,0035\mu.$ (εἰκ. 41, πίν. 11ζ).

η. "Ομοιον. Ἀκέραιον, καλῆς ὀπωσοῦν διατηρήσεως μὲ μικρὰν ἀπότμησιν τοῦ ἄκρου τῆς κόψεως καὶ ἐλαφρὰν βλάβην τῆς τελευταίας, διατηρουμένης εἰς τὰ

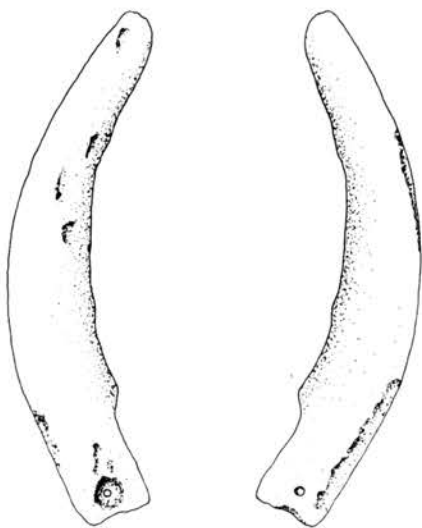
πλεῖστα σημεῖά της, εἰσέτι, καλῶς· ἑλαφρά, ἀμβλυτάτη γωνίωσις ἀπὸ πτέρνης εἰς λεπίδα· κατὰ τὴν μίαν ὄψιν χρώματος ἐρυθροφαίου, κατὰ τὴν ἑτέραν ἀμαυροῦ

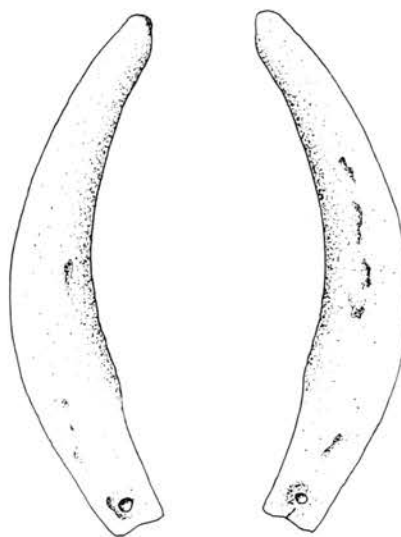
Εἰκ. 39.

Εἰκ. 40.

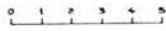
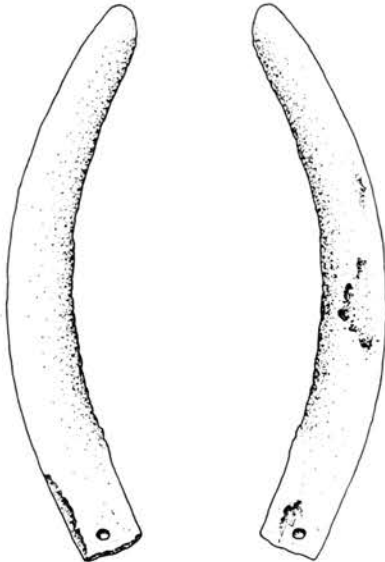
Εἰκ. 41.

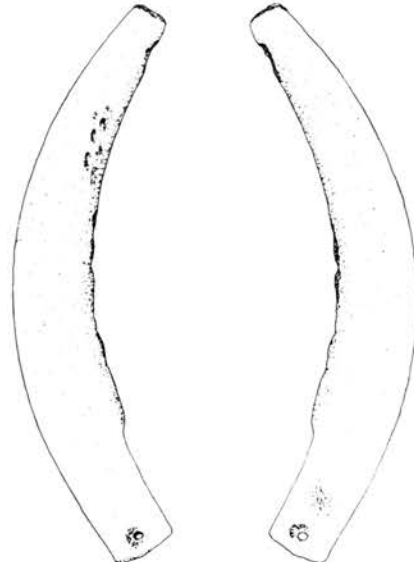
Εἰκ. 42.

μετὰ βυσσινοχρόων ἐξανθημάτων καὶ στιγμάτων πρασίνης ὀξειδώσεως. Μῆκος 0,191μ., μῆκ. πτέρνης 0,037μ., πάχ. νότου 0,0055 - 0,001μ. (εἰκ. 42, πίν. 11η).

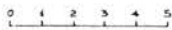
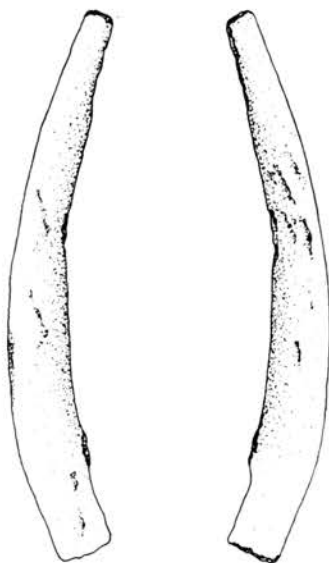
θ. "Ομοιον. Ἀκέραιον, μετὰ βεβλαμμένης πριονοειδοῦς (serrated) κόψεως καὶ ἀποτεμαχίσεων ἐπὶ τῶν ὄψεων· χρώματος ἀμαυροῦ - φαιοπρασίνου· ἡ πτέρ-

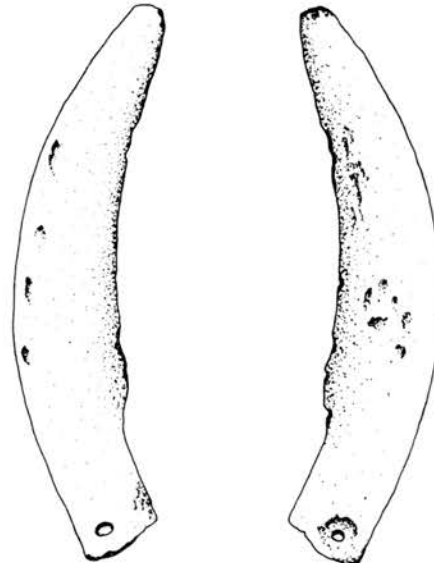
Eix. 43.

Eix. 44.

Eix. 45.

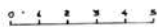
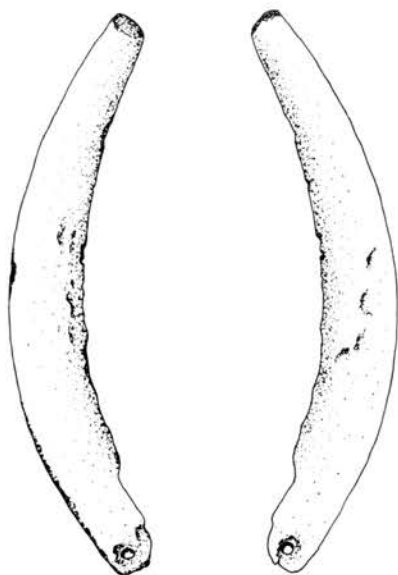

Eix. 46.

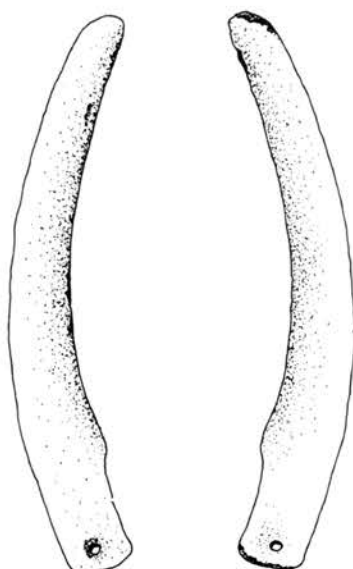
να φαίνεται ἰσοπαχῆς πρὸς τὴν λεπίδα, τοῦτο ὅμως εἶναι ἀποτέλεσμα φθορᾶς τῆς τελευταίας, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς μεταβάσεως τῆς πτέρνης πρὸς αὐτήν, ἡ ὁποία σχηματίζεται εἰς βαθμιαίαν, ἀμβλυτάτην γωνίωσιν. Μῆκος 0,189μ., μῆκ. πτέρ-

νης 0,033μ., πάχ. νώτου 0,0035 - 0,001μ. ὀπῆς περ. 0,004μ. (εἰκ. 43, πίν. 110).

ι. "Ομοιον. Ἀποτετμημένον καθέτως κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος· ἡ κόψις ἐφθαρμένη ἐντόνως ἰδίᾳ κατὰ τὸ μέσον τῆς ὄψεως μετὰ τινων ἀποτεμαχίσεων, χρώματος ἀμαυροφαίου - βυσσινίζοντος, μετάβασις πτέρνης - λεπίδος ἀμβλεῖα· οὐδὲν σημειοῦται ἐπὶ τῆς λεπίδος· στερεὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν ἀντικείμενον· ὀπῆ κυκλικὴ διάμ. 0,004μ.· ἡ βᾶσις τῆς πτέρνης κυρτή· μῆκος 0,221μ., μῆκ.

Εἰκ. 47.

Εἰκ. 48.

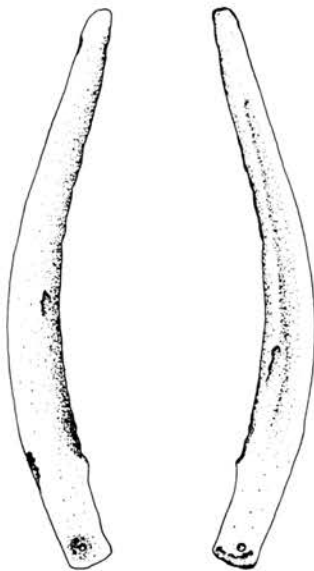
πτέρνης 0,044μ., πλάτ. πτέρνης 0,026μ., μέγ. πλάτ. λεπίδος 0,033μ., πάχ. νώτου 0,0045 - 0,002μ. (εἰκ. 44, πίν. 11ι).

ια. "Ομοιον. Ἀποτετμημένον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος· λεπτὸν ἀντικείμενον δι' ἀναλόγους ἐργασίας· ἐφθαρμένη ἡ κόψις ἐκ τῆς χρήσεως· χρώματος ἀμαυροῦ - φαιοῦ· μετάβασις πτέρνης - λεπίδος ἀβλεῖα. Τὸ νῶτον προεξέχει ἐλαφρῶς, δημιουργουμένης ἐκτέρωθεν ἀνεπαισθήτου κοιλάνσεως εἰς τὴν βᾶσιν του· κατὰ μῆκος τῆς κοιλάνσεως αὐτῆς καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς μιᾶς ὄψεως τῆς λεπίδος ὑπάρχει ἐπιμήκης γραμμὴ παράλληλος πρὸς τὸ νῶτον, ἀλλ' ὄχι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς λεπίδος· ἐπιμελεστέρα ἢ ἕτερα τῶν ὄψεων· ἡ ὀπῆ, διαμ. 0,003μ., φέρει ἐνταῦθα τὸν ἦλον εἰς τὴν θέσιν του λίαν ἐφθαρμένον. Σωζ. μῆκος 0,181μ., μῆκ. πτέρνης 0,026μ., πάχ. νώτου 0,001 - 0,003μ. (εἰκ. 45, πίν. 12α).

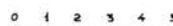
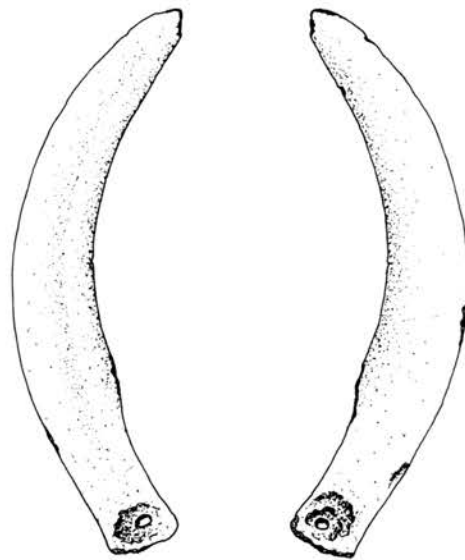
ιβ. "Ομοιον. Ἀκέραιον· τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος ἐφθαρμένον ἀλλ' ὄχι ἀποτε-

τριημένον· ἡ κόψις του διατηρεῖται ἐν τοῖς πλείστοις ἀκεραία μετ' ἀποτιμήσεως κατὰ μέρη καὶ ἴχνη ρινίσεως· χρώματος ἀμαυροῦ μετὰ χαλκοχρόων «ἐμβαλωμάτων», μετάβασις πτέρνης - λεπίδος ἀμβλεῖα· βάσις πτέρνης οὐχὶ κατακόρυφος ἀλλὰ κυρτὴ εἰς τὸ πρὸς τὸ νῶτον τμημὰ της καὶ εἶτα δι' ἀμβλείας ἐσοχῆς συνεχίζεται εὐθεῖα· ὀπή, διαμ. 0,0045μ., κυκλική (κατὰ τὴν ἑτέραν ὕψιν της εὐρεῖα ἀβαθῆς ἀποτεμάχισις ὠοειδοῦς σχήματος). Μῆκος 0,182μ., μῆκ. πτέρνης 0,037μ., πάχ. νώτου 0,0015 - 0,005μ. (εἰκ. 46, πίν. 12β).

Εἰκ. 49.

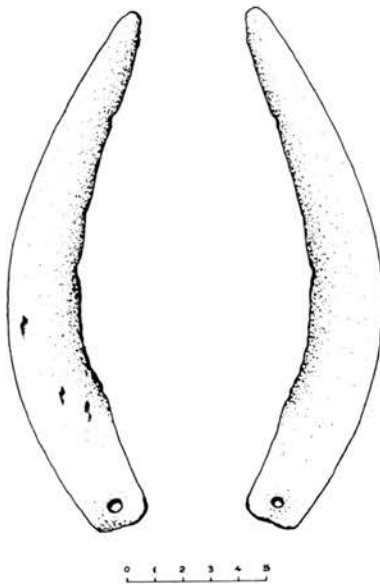
Εἰκ. 50.

ιγ. "Ὅμοιον. Ἀκέραιον, μετ' ἀμβλυθέντος ἄκρου· κόψις λεπίδος λίαν ἐφθαρμένη· πτέρνα βεβλαμμένη ἰσχυρῶς κατὰ τὴν βάσιν καὶ τὴν ἔσω πλευρὰν της μετὰ πρασίνης ὀξειδώσεως, ἥτις πληροῖ τὴν ὀπήν τοῦ ἀπολεσθέντος ἡλίου. Τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος δὲν ἀκολουθεῖ τὴν βαθμιαίαν κύρτωσιν τοῦ νώτου ἀλλὰ ἀνέρχεται ἑλαφρῶς (γνώρισμα ἀνταποκρινόμενον εἰς ἰδιαίτεραν χρῆσιν τοῦ ἐργαλείου). Τοιαύτην διαμόρφωσιν παρουσιάζουν, οὐχὶ πάντοτε αἰσθητήν, λόγω τῆς κακῆς των διατηρήσεως, καὶ ἄλλαι λεπίδες τοῦ παρόντος εὐρήματος. Μῆκος 0,2015μ., μέγ. σφζ. πλάτος 0,026μ., πάχος 0,0045μ., μῆκ. πτέρνης 0,035μ. (εἰκ. 47, πίν. 12γ).

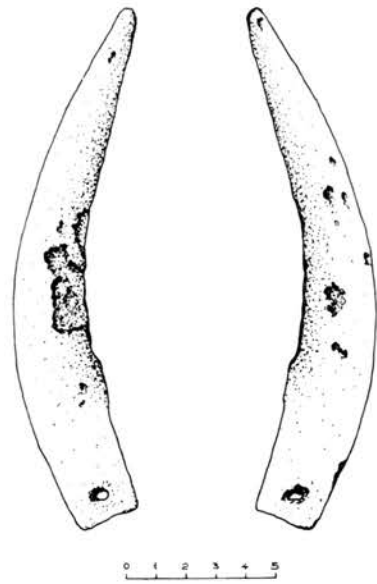
ιδ. "Ὅμοιον. Ἀκέραιον, κόψις ἑλαφρῶς ἐφθαρμένη· μετάβασις πτέρνης - λεπίδος ἀμβλεῖα· ἐργαλεῖον ἰσχυρότερον, καλῆς διατηρήσεως· μῆκος 0,189μ., μῆκ. πτέρνης 0,034μ. πλάτος: πτέρνης 0,025μ. λεπίδος μέγ. 0,032μ., πάχ. νώτου 0,0045μ. (εἰκ. 48, πίν. 12δ).

ιε. "Ομοιον. 'Ακέραιον, λεπτόν μαχαίριον κομψοῦ σχήματος· πλάτος λεπίδος εἰς τὴν ἀρχὴν μεγαλύτερον τοῦ τῆς πτέρνης, εἶτα ἡ κόψις λίαν ἐφθαρμένη· τὸ νῶτον κυρτοῦται κυρίως εἰς τὸ μέσον τῆς λεπίδος, ἀκολουθῶς δὲ δι' ἀνεπαισθήτου κοιλάνσεως καταλήγει εἰς τὸ ἄκρον (πρβ. τὸ ιγ)· ὄργανον λεπτόν δι' ἀνάλογον χρῆσιν. Μῆκος 0,202μ., μῆκ. εἰς νῶτον 0,214μ., μῆκ. πτέρνης 0,035μ. πλάτος : πτέρνης 0,014μ. λεπίδος 0,019μ., πάχ. νώτου μέγ. 0,003μ. (εἰκ. 49, πίν. 12ε).

ιστ. "Ομοιον. 'Ακέραιον, ἐλαφρῶς ἀποτετμημένον τὸ ἄκρον τῆς κόψεως,

Εἰκ. 51.

Εἰκ. 52.

καλῆς διατηρήσεως, χαλκόχρουν· περίξ τῆς ὀπῆς ἐσχηματίσθη κοιλότης ἐξ ὑποχωρήσεως τοῦ ἐλάσματος κατὰ τὴν διάνοιξίν της· ἐλαφρὰ ἔξαρσις ἢ ὀρθότερον παχυτέρα διαμόρφωσις διατρέχει τὴν λεπίδα κατὰ τὸ μέσον της εἰς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν της. Μῆκος 0,176μ., μῆκ. πτέρνης 0,022μ., πλάτος 0,027μ., μέγ. πάχος 0,005μ., διάμ. ὀπῆς περ. 0,004μ. (εἰκ. 50, πίν. 12στ).

ιζ. "Ομοιον. 'Ακέραιον· κόψις λίαν ἐφθαρμένη ἐκ τῆς χρήσεως, ἄλλως ὅμως καλῆς διατηρήσεως, ἐπιμελετημένον καὶ στερεὸν ἐργαλεῖον· χαλκόχρουν μετ' ἀμαυροτέρων στρωμάτων. Μῆκος 0,1925μ., μέγ. σφζ. πλάτος 0,029μ., μέγ. πάχος 0,006μ., διάμ. ὀπῆς 0,0035μ. (εἰκ. 51, πίν. 12ζ).

ιη. "Ομοιον. 'Ακέραιον, ἡ κόψις ἐφθαρμένη ἐκ χρήσεως· εἰς σχηματισμὸν περίπου ὀδοντωτόν, ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν ἀβαθεῖς ἀλλ' ἐκτεταμέναι ἀποξέσεις, ὅπῃ ἀκανόνιστος παρὰ τὴν ἄκραν τῆς πτέρνης, ἄκρον πτέρνης ἐλαφρῶς ἀνυψούμενον. Μῆκος 0,1805μ., μῆκ. πτέρνης 0,033μ., πλάτ. πτέρνης 0,025μ., μέγ. σφζ. πλάτος λεπίδος 0,028μ., μέγ. πάχος 0,0055μ. (εἰκ. 52, πίν. 12η).

10. Ἀκέραιον, ἐλαφρῶς ἐφθαρμένον κατὰ τὸ ἄκρον, ἰσχυρῶς κατὰ τὴν λεπίδα, ἰδίᾳ κατὰ τὸ μέσον αὐτῆς. Φανερά εἰσέτι ἐπ' αὐτῆς ἡ ρινοσθεῖσα ἐπιφάνεια. Ὅψεις ἐπιπολαίως ἀπεξεσμένοι, ὀπῆ στρογγύλη παρὰ τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης. Νῶτον εἰς κανονικὴν κύρτωσιν μετ' ἄκρον λεπίδος ἀνερχόμενον ἐλαφρῶς, χρώματος νῦν ἀμαυροῦ - χαλκοῦ. Μῆκος 0,208μ., μῆκ. πτέρνης 0,042μ. πλάτος: πτέρνης 0,027μ. λεπίδος 0,032μ., μέγ. πάχος 0,0045μ. (εἰκ. 53, πίν. 120).

11. Μαχαίρια.

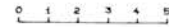
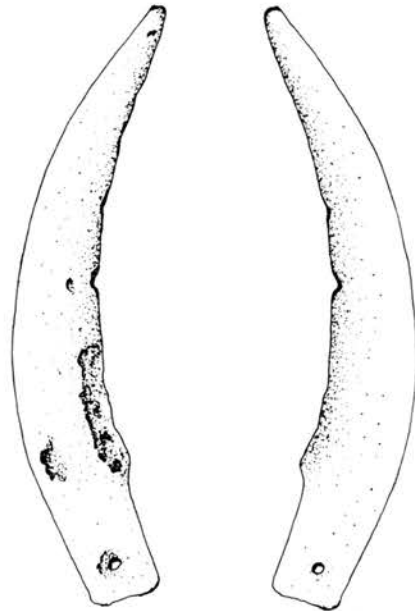
Ἐξ τὸν ἀριθμὸν ἀποδίδει ὁ ἀνασκαφεὺς εἰς τὸν πρῶτον τῶν θησαυρῶν οὐδὲν ἀποδίδει εἰς τὸν δεῦτερον. Ὁ κατάλογος τοῦ Μουσείου ἀναγράφει «2550, ἑννέα μαχαίρια χαλκᾶ, κολοβά τὰ πλεῖστα, μῆκος 0,18 - 0,23μ.» παραπλευρῶς δὲ «Μυκ. Ἄκρ. 1890 (55)».

Ἐννέα μαχαίρια εὔρον ἐπίσης φέροντα τὸν ἀριθμὸν 2550.

Προβαίνω εἰς περιγραφὴν των, ἀδυνατῶν νὰ προσδιορίσω πόθεν τὰ πλεονάζοντα τρία.

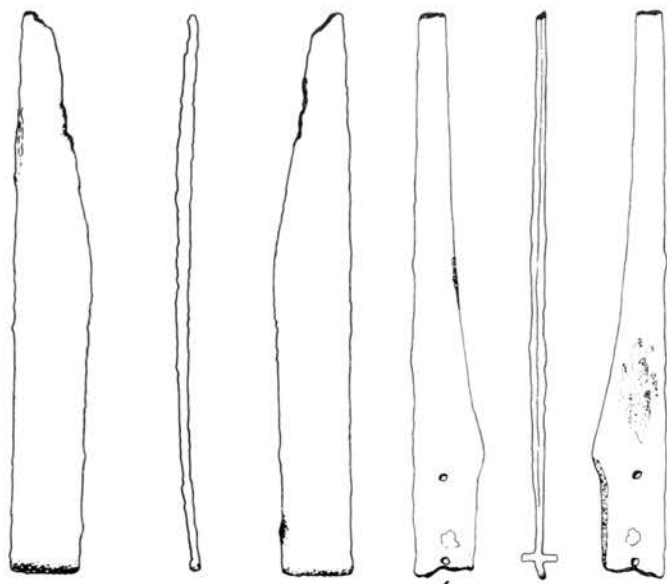
α. Μαχαίριον ἀρ. 2550. Ἀκέραιον, ἀλλ' ἐφθαρμένον κατὰ τὰς ὀψεις καὶ τὴν κόψιν ὠξειδωμένον· πάτινα ἀμαυροπρασίνη μετὰ φαιῶν κηλίδων, τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος ἡμβλυμμένον· δὲν σῶζει ἴχνος ὀπῆς ἢ ἡλίου· δὲν διακρίνεται σημεῖόν τι ἐπὶ τῆς λεπίδος· ἡ πτέρνα χωρεῖ διὰ παραλλήλων πλευρῶν μέχρι 0,078μ. περίπου, εἰς δὲ σημεῖον μορφοῦται ἡ «γωνιώδης» μετάβασις πρὸς τὴν κόψιν, ἡ ὁποία μειοῦται βαθμηδὸν μέχρι τοῦ ἄκρου, ἐνῶ τὸ νῶτον παραμένει περίπου εὐθύ· ἰδιομορφία τοῦ παρόντος ἢ ἔλλειψις ὀπῆς ἢ ὀπῶν διὰ τὴν στερέωσιν λαβῆς, πιθανώτατα ὅμως τὸ μαχαίριον ἐνεσφηνούτο εἰς λαβὴν μέχρι τοῦ μήκους τῶν 0,078μ. Μῆκος 0,177μ., πάχ. νώτου (εἰς ἀνοξειδωτά μέρη) 0,002μ. (εἰκ. 54, πίν. 13α).

β. Ὅμοιον. Ἀποτετμημένον κατὰ τὴν πτέρναν καὶ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος· χρώματος ἀμαυροπρασίνου, ἰσχυρῶς ὠξειδωμένον· ἡ κόψις του βεβλαμμένη, εἰς δύο δὲ σημεῖα παρὰ τὴν πτέρναν ἢ κόψις ἔχει διανοιγῆ εἰς δύο «χείλη»· βαθεῖα χάραξις κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν ἀκμῶν τοῦ νώτου καὶ τὴν ἑτέραν τῶν ὀψεων τῆς λεπίδος· μετάβασις ἀπὸ πτέρνης εἰς λεπίδα δι' ἀμβλείας γωνίας· ἢ ἀπέναντι τοῦ νώτου στενὴ πλευρὰ τῆς πτέρνης συγκλίνει πρὸς τὰ ἔσω εἰς εἶδος περιχει-

Εἰκ. 53.

λώματος¹ διὰ τὴν σύσφιγξιν τῆς λαβῆς καὶ μᾶλλον διὰ τὴν ἀποφυγὴν τραυματισμοῦ τῆς χειρός. Ἡ κακὴ του διατήρησις δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ διακρίνω ἴχνη γραμμώσεως εἰς τὴν λεπίδα ἢ προέκτασιν τοῦ νώτου ἐκατέρωθεν, ἢ μελέτη του ὅμως δὲν μοῦ ἐνισχύει τοιαύτην δυνατότητα· ἐνδειξις περιχειλώματος κατὰ τὴν

Εἰκ. 54.

Εἰκ. 55.

πτέρναν ἀνύπαρκτος· μετὰ τὴν γωνίωσιν ἡ λεπίς ἔχει τὸ μέγιστον πλάτος τῆς, 0,027μ. περ., μειοῦται δ' ἀκολούθως ἢ πλευρὰ τῆς κόψεως ἐπὶ τι, διὰ νὰ γίνῃ παράλληλος πρὸς τὸ νῶτον περαιτέρω, μέχρι καὶ τοῦ σημείου τῆς ἀποτιμήσεως. Μῆκος σωζ. 0,213μ., μῆκ. πτέρνης 0,041μ., πλάτ. πτέρνης 0,024μ. (εἰκ 55, πίν. 13β).

Τρεῖς ὅπαι εἰς τὴν πτέρναν, ὧν ἡ τελευταία πρὸς τὴν βάσιν σῶζει εἰσέτι τὸν ἦλον· ἀπόστασις τελευταίας πρὸς μεσαίαν 0,003μ., τῆς

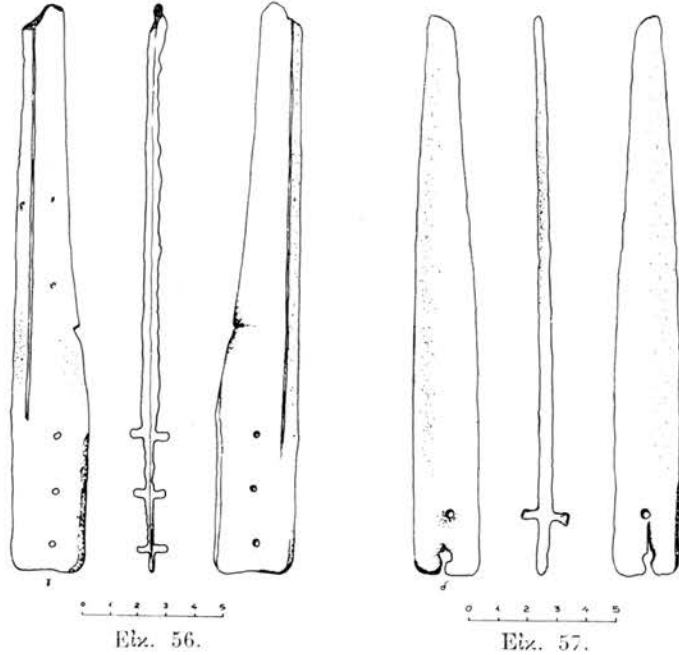
μεσαίας πρὸς τὴν τρίτην· 0,019μ., αἱ δύο ἀκραῖαι κυκλικαὶ διάμ. 0,0025μ. ἡ μεσαία περίπου ὠσειδῆς (ἐσχεδιάσθη καὶ αὕτη μᾶλλον κυκλικὴ ἀλλ' ἡ ἐνέργεια τοῦ ἦλου μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἀκανονίστως ὠσειδῆ), μῆκ. ἦλου 0,016μ.

γ. Ὅμοιον. Ἀποτετμημένον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος, χρώματος ἀμαυροῦ - βαθυπρασίνου μετὰ στίξεων βυσσινοχρῶν· ἀρκετὰ ἐφθαρμένον διὰ νὰ ἐπιτρέψῃ ἀσφαλῆ ἐξακρίβωσιν περιχειλώματος, ἢ κάτω πλευρὰ τῆς πτέρνης πάντως παρουσιάζει μικρὰν περιχείλωσιν, ἣτις ἐπηνέχθη, νομίζω, ὡς εἰς τὸ προηγούμενον, διὰ νὰ προστατεύῃ τὴν χεῖρα, πέραν τῆς ἐνισχύσεως τῆς λαβῆς· τὸ νῶτον, εὐθὺ περίπου, αὐξάνει εἰς πᾶχος μετὰ τὴν πτέρναν· ἢ μετάβασις ἀπὸ τῆς πτέρνης πρὸς τὴν λεπίδα γίνεται διὰ βαθμιαίας πλατύνσεως, χωρὶς γωνίωσιν, ἢ δὲ κόψις, μετὰ μικρὰν καμπυλότητα, σχηματίζεται περαιτέρω παράλληλος πρὸς τὸ νῶτον· ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς λεπίδος καὶ εἰς ἀπόστασιν 6 περ. χιλιοστομέτρων ἀπὸ τοῦ νώτου διατρέχει ἀμφοτέρως τὰς ὄψεις τῆς λεπίδος γραμμὴ, σχηματισθεῖσα διὰ λεπτιῆς αὐλακώσεως ἐκατέρωθεν αὐτῆς, παράλληλος πρὸς τὸ νῶτον· αἱ τρεῖς

1. Ηρβ. DESHAYES, Les outils de bronze dans l'Indus au Danube, I, σ. 314: «une variante ou la soie est pourvue des rebords latéraux obtenus par martelage» (K₁b et K₂b).

ὅπαι τῆς πτέρνης σφάζουν τοὺς ἤλους των (μήκος 0,012μ. περίπου). Σφζ. μήκος 0,206μ., μήκ. πτέρνης περ. 0,051μ. (εἰκ. 56, πίν. 13γ).

δ. Ὅμοιον. Ἀκέραιον, χρώματος ἀμαυροῦ - πρασίνου μετὰ βυσσινοχρόων κηλίδων, ἰσχυρῶς ὠξειδωμένον· τὸ νῶτον δεικνύει ἀνεπαίσθητον κύρτωσιν· πτέρνα καὶ λεπίς ἐνιαΐαι, ἡ τελευταία μειοῦται βαθμηδὸν πρὸς τὸ ἄκρον· μικρὰ ἐκατέρωθεν προέκτασις τοῦ νῶτου κατὰ τὸ μήκος τῆς πτέρνης· ὀλ. μήκος 0,193μ., μέγ. πλάτος 0,021μ., πάχ. νῶτου 0,0035 - 0,001μ., μήκ. ἤλων 0,011μ. περίπου (εἰκ. 57, πίν. 13δ).

Εἰκ. 56.

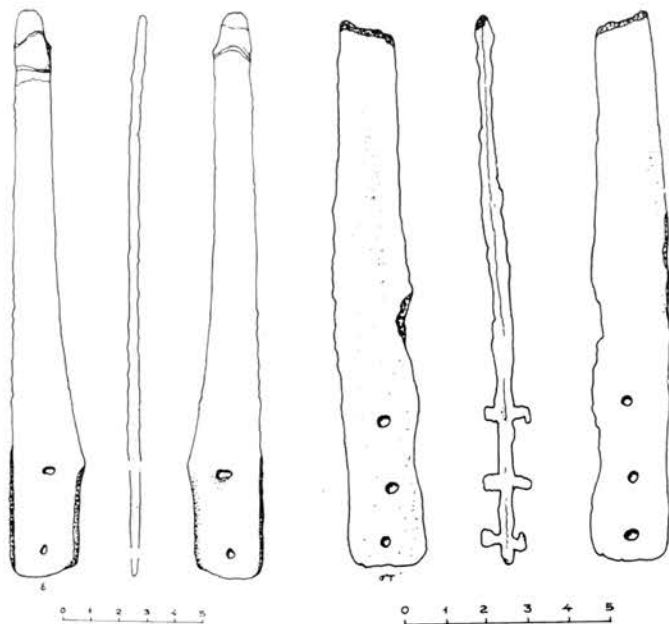
Εἰκ. 57.

ε. Ὅμοιον. Ἀκέραιον, καίτοι τεθραυσμένον ἀλλὰ συγκεκολλημένον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος· ἡ μετάβασις πτέρνης - λεπίδος δι' ἀμβλυτάτης γωνιώσεως, ἡ δὲ κόψις μετὰ τὴν εὐρεΐαν κοίλανσιν βαίνει παράλληλος

πρὸς τὸ νῶτον· τὸ νῶτον σφάζει κατὰ μήκος τῆς πτέρνης μικρὰν προέκτασιν ἐν εἴδει περιχειλώσεως ἐκατέρωθεν· ἡ πτέρνα φέρει δύο ὅπας ἀπεχούσας 0,025μ., ὧν ἡ μία ὠσειδής, ἡ ἕτέρα τριγωνική· μήκος 0,206μ., μήκ. πτέρνης 0,042μ., πλάτ. πτέρνης 0,023μ. Ἡ ὠξειδωσις δὲν ἐπιτρέπει ἐξακριβωσιν σημείων ἐπὶ τῆς λεπίδος (εἰκ. 58, πίν. 13ε).

στ. Ὅμοιον. Ἀκέραιον, καίτοι τεθραυσμένον καὶ συγκεκολλημένον νῦν ἐκ δύο ἀνίσων τεμαχίων· ἰσχυρῶς ὠξειδωμένον καὶ μετὰ βεβλαμμένου ἄκρου· δὲν διακρίνω ἐπ' αὐτοῦ ἔχνη γραμμώσεως (μία αἰτία ἡ ὠξειδωσις· οὕτω κατὰ τὴν μίαν τῶν ὕψεων τῆς λεπίδος διακρίνεται ἐλαφρῶς διπλῆ γραμμωσις εἰς τὸ μέσον τῆς λεπίδος βαίνουσα παραλλήλως πρὸς τὸ νῶτον, μὴ ἐξακριβουμένη πάντως μέχρι τοῦ πέρατος τῆς πτέρνης). Τὸ νῶτον τοῦ μαχαιρίου κυρτόν, ἡ κόψις κοίλη· ἔχνη περιχειλώματος δὲν διακρίνονται· τρεῖς ἤλοι εἰς τὰς ὅπας των (ἀπέχουν 0,011μ. ὁ παρά τὴν βᾶσιν πρὸς τὸν μέσον, 0,013μ. ὁ τελευταῖος πρὸς τὸν παρά τὴν λεπίδα). Μήκ. ἤλων 0,011μ. περίπου· κεφαλαὶ ἤλων κυκλικαὶ πρὸς τραπεζοειδεῖς· τὸ νῶτον βαίνει παχυνόμενον ἀπὸ τῆς πτέρνης καὶ ἐξῆς. Ὀλ. μήκος 0,163μ., μήκ. πτέρνης 0,04μ., μέγ. πλάτ. πτέρνης 0,019μ. (εἰκ. 59, πίν. 13στ.).

ζ. "Ομοιον. 'Ακέραιον, ἀλλ' ἰσχυρῶς βεβλαμμένον ἐκ τῆς ὀξειδώσεως (ἀμαυροπρασίνη), νῶτον εὐθύ, κόψις εἰς τὴν βᾶσιν τῆς ἐλαφρῶς ὑπερβαίνουσα τὸ πλάτος τῆς πτέρνης, εἶτα συγκλίνει πρὸς τὸ ἄκρον περίπου παράλληλος πρὸς τὸ νῶτον ἄκρον ἐλαφρῶς ἐστρογγυλευμένον· οὐδὲν σημεῖον ἐγγαράξεως· λεπτόν ἀντικείμενον· σφῆζει εἰσέτι τὸν ἕνα ἦλον (τετραγώνου τομῆς) καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἄλλου ἢ ὀπὴ ἔχει εὐρυνθῆ ἐξ ἐπισυμβάσης φθορᾶς τοῦ μετάλλου. Μῆκος 0,203μ., μέγ. πάχος νώτου 0,0025μ., πλάτος μέγ. 0,019μ., πλάτ. μέσου λεπίδος 0,014μ. ἐλαφροτάτη ἐκατέρωθεν προέκτασις νώτου· περιχειλώσις ἀδιάκριτος (εἰκ. 60, πίν. 13ζ).

Εἰκ. 58.

Εἰκ. 59.

δωμένα ἴχνη περιχειλώματος εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἦλοι τομῆς ὀρθογωνίου με πεπλατυσμένας κεφαλᾶς. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς πτέρνης πρὸς τὴν λεπίδα εἰς μὲν τὸ νῶτον ὀμαλή, δηλ. ἡ πτέρνα συνεχίζεται ἰσοπαχῶς πρὸς τὴν λεπίδα· τὸ νῶτον λαμβάνει εὐθὺς ἀμέσως κυρτὴν διαμόρφωσιν καὶ συνεχίζει οὕτω μέχρι πλησίον τοῦ ἄκρου, ἔνθα «ἀνέρχεται» ὀλίγον, μέχρι τοῦ πέρατος· ἡ κόψις σχηματίζει ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τῆς πτέρνης, ἔχουσα ἐκεῖ τὸ μέγιστον πλάτος· συνεχίζει διὰ κοιλάνσεως μέχρι τοῦ μέσου περίπου τῆς λεπίδος καὶ εἶτα βαίνει παράλληλος πρὸς τὸ νῶτον. Τὸ νῶτον ἐπιτρέπει εἰς ἐλάχιστα σημεῖα ἐξακριβωσιν πλατύνσεώς του. Μῆκος 0,228μ., μέγ. πλάτος 0,022μ., πλάτ. λεπίδος εἰς τὸ μέσον 0,014μ. (εἰκ. 61, πίν. 13γ).

θ. "Ομοιον. 'Ακέραιον, ἀλλ' ἐφθαρμένον κατὰ τὴν πτέρναν, σφῆζει, ἀλλὰ βεβλαμμένους, τοὺς τρεῖς ἦλους τῆς λαβῆς (αἱ κεφαλαὶ τῶν ἦλων σφῆζονται εἰς δύο ἐξ αὐτῶν καὶ μόνον κατὰ τὴν μίαν πλευράν, βεβλαμμένοι δέ, εἰς τοὺς ἄλλους ἔχουν ἀποτριβῆ). Τὸ μαχαίριον εἶναι ἐλαφρῶς κεκαμμένον εἰς τὴν λεπίδα, εὐθὺς μετὰ τὸ μέσον τῆς λεπτοτάτη περιχειλώσις κατὰ τὴν πτέρναν, μᾶλλον ἐξ ἐλαφρῶς σφυρηλατήσεως τοῦ στελέχους εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς μετὰ τὴν χεῖρα.

Μήκος 0,241μ., πλάτος : πτέρνης 0,028μ. λεπίδος 0,027 (βάσις) 0,014 (μέσον), πάχ. νώτου 0,004 - 0,0015μ. (εικ. 62, πίν. 130).

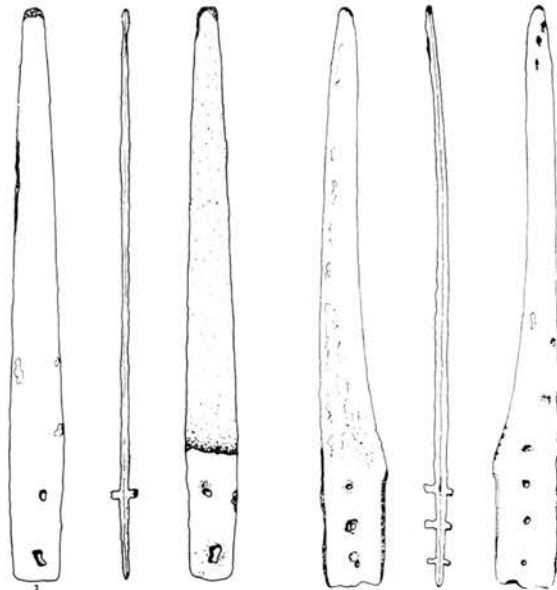
12. «Ὀκτώ αἰχμαὶ βελῶν τετράπλευροι».

Ὁ κατάλογος τοῦ Μουσείου γράφει «έννέα χαλκαῖ αἰχμαὶ τετράπλευροι, ἄρτια ἢ κολοβαί, μῆκ. 0,085 ἕως 0,15μ.».

Τὰ παρόντα καλῶ ὀπεῖς.

α. Ὀπεύς. Ἀκέραιος ἢ πτέρνα μορφοῦται εἰς τέσσαρας ἀκμάς ἀνίσου πλάτους ἢ πτέρνα ἐνεσφηνοῦτο ἐντὸς λαβῆς, ἧς οὐδὲν σφύζεται· αἱ τέσσαρες ἀκμαὶ πρὸς τὸ στέλεχος τοῦ ἀντικειμένου, ὀρθογωνίου τομῆς, τὸ ὁποῖον μειοῦται βαθμιαίως μέχρι τοῦ ὀξέος ἄκρου. Μῆκος 0,106μ., μέγ. πλάτ. ἀκμῶν 0,0045μ. μῆκ. πτέρνης 0,016μ. (εικ. 63, πίν. 131).

β. Ὅμοιος. Ἐλλείπει τὸ ἄκρον τοῦ στελέχους· ὠξειδωμένος καὶ μεθραῦσιν τοῦ στελέχους· κατὰ τὴν μίαν τῶν ἐπιφανειῶν τῆς πτέρνης ὑπάρχει τμημα ἐπικολληθὲν ἐδῶ ἐξ ἄλλου σώματος· τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης ὠξυμένον καὶ πεπλατυσμένον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον διηκούλυε τὴν στειλέωσίν του. Σφζ. μῆκος 0,152μ., μῆκ. πτέρνης 0,036μ. πλάτ. ἐπιφανειῶν στελέχους 0,007 - 0,0075μ. (εικ. 64, πίν. 131).

Εἰκ. 60.

Εἰκ. 61.

γ. Ὅμοιος. Ἀποτετμημένος κατὰ τὸ ἄκρον του· ἰσχυρὰ ὠξειδωσιν· ἄκρον πτέρνης πεπλατυσμένον (ιδὲ ἀνωτέρω). Σφζ. μῆκος 0,115μ., μῆκ. πτέρνης 0,029μ. (εικ. 65, πίν. 131).

δ. Ὅμοιος¹. Ἀκέραιος· λίαν ὠξειδωμένος, ἐπιτρέπων ἐν τούτοις παρατήρησιν τοῦ ἄκρου τοῦ στελέχους του, τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης, συμπίεζεται εἰς πλάτυσιν καὶ λήγει εἰς ὀξύ. Μῆκος 0,10μ., μῆκ. πτέρνης 0,025μ. (εικ. 66, πίν. 631).

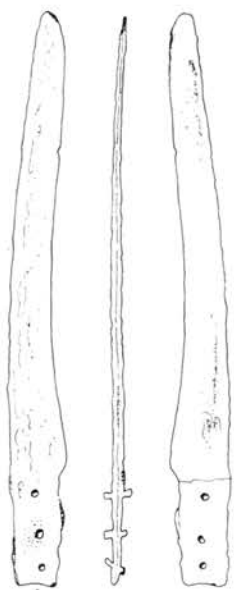
ε. Ὅμοιος. Ἡ πτέρνα ὀρθογωνίου τομῆς πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς κατὰ τὸ ἄκρον· οἱ κατερχόμενοι ὄμοιο ἐκδίδουν εἰς τὸ ἐπίμηκες, ὀρθογωνίου τομῆς, στέλεχος, τὸ ὁποῖον μειούμενον βαθμηδὸν λήγει εἰς ἄκρον ὀξύ, ἠλλοιωμένον πως νῦν

1. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δὲν σημειοῦται ὁ ἀρ. 2554, ὡς γίνεται προκειμένου διὰ τὰ λοιπά· ἀλλὰ εὔρεθῃ εἰς τὸ αὐτὸ κυτίον μετ' αὐτῶν καὶ ἐν ὕψει τῆς ἀριθμήσεως τοῦ καταλόγου («έννέα χαλκαῖ αἰχμαὶ...») τὸ περιγράφων ἐνταῦθα.

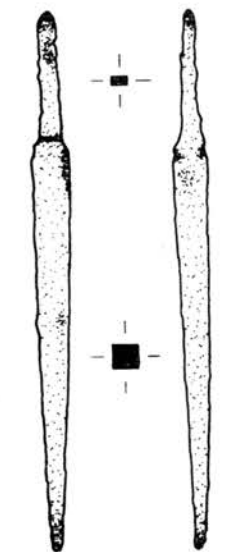
ἐκ τῆς ὀξειδώσεως. Μῆκος. 0,164μ., μῆκ. πτέρνης 0,041μ. μέγ. πλάτος ἀκμῶν στελέχους 0,001 - 0,009μ. (εἰκ. 67).

στ. Ὅμοιος. Ἀκεραῖος, μικροῦ μήκους, λίαν ὀξειδωμένος. Μῆκος 0,87μ., μῆκ. πτέρνης 0,036μ., μέγ. πλάτος ἀκμῶν στελέχους 0,005 × 0,0055μ. (εἰκ. 68).

ζ. Θραῦσμα ὁμοίου ἀντικειμένου. Σφάζεται τμήμα τῆς πτέρνης καὶ τοῦ

Εἰκ. 62.

Εἰκ. 63.

στελέχους του· λίαν ὀξειδωμένος· σφζ. μῆκος 0,071μ., μῆκ. πτέρνης 0,018 μ., πλάτ. ἀκμῶν στελέχους 0,0035 - 0,004μ. (εἰκ. 69).

η. Δύο συγκολληθέντα θραύσματα ἑνὸς ὁμοίου ἀντικειμένου· ἐλλείπει τμήμα στελέχους μετὰ τοῦ ἄκρου του. Σφζ. μῆκος 0,088μ., μῆκ. πτέρνης 0,017μ. (ἴσως ὀλίγον ἀποτετμημένη κατὰ τὸ ἄκρον τῆς)· λίαν ὀξειδωμένον (εἰκ. 70).

θ. Τμήμα, μόνον, ὁμοίου ἀντικειμένου. Ἀποτετμημένον τὸ ἄκρον τοῦ στελέχους του.

Λίαν ὀξειδωμένον. Σφζ. μῆ-

κος 0,071μ., μῆκ. πτέρνης 0,018μ., πλάτ. ἀκμῶν στελέχους 0,0035 - 0,004μ. (εἰκ. 71).

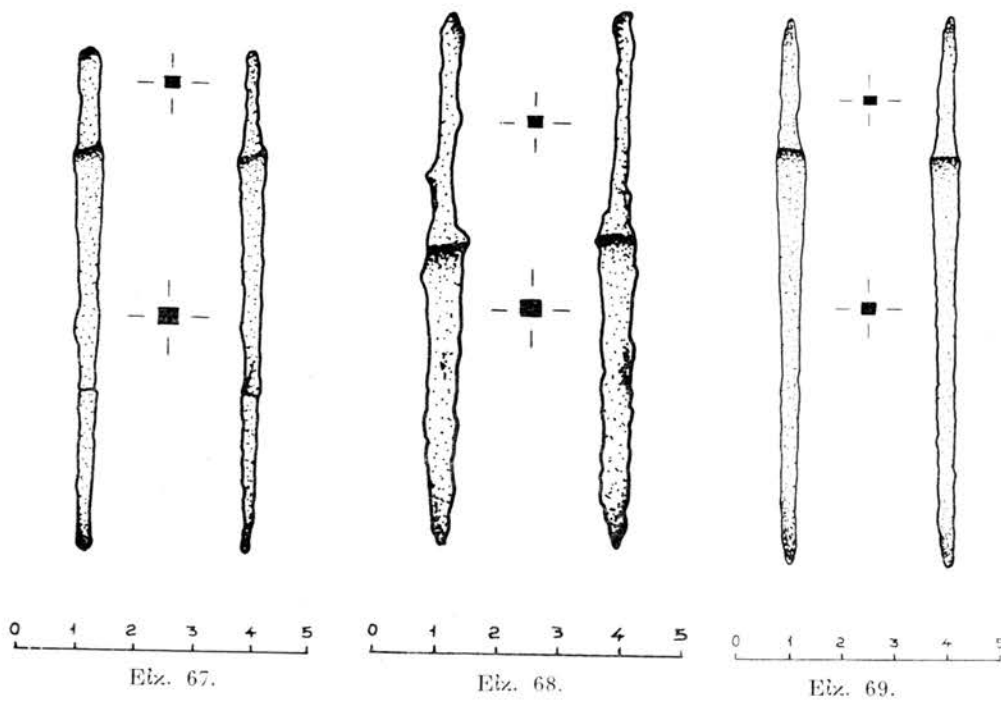
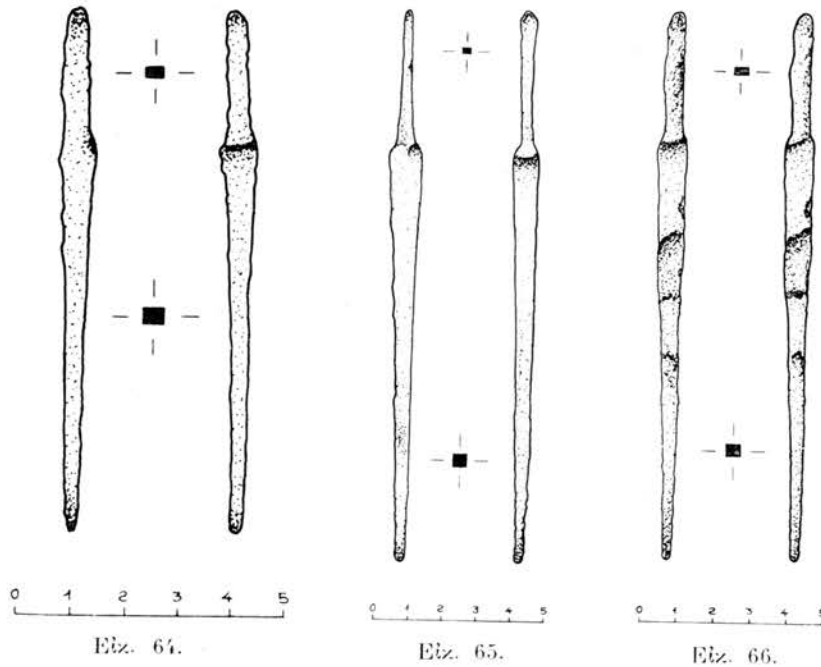
13. Τριχολαβίδες¹ ἀριθ. 2543.

α. Τριχολαβίς. Ἀκεραία ἀλλὰ ἰσχυρῶς ὀξειδωμένη (ἀμαυροπρασίνη) ἐξ ἀνομοιοπλατοῦς ἐλάσματος· κεκαμμένη εἰς ὠσειδῆ ὀπὴν δακτυλίου μόλις ἐνούμενου κατὰ τὴν βάσιν του· τῶν σκελῶν τὸ ἕτερον πλέον κεκαμμένον τοῦ ἄλλου· ἐλάχιστα σφζόμενα ἴχνη μαρτυροῦν λεπτὴν περιχέλωσιν· μῆκος 0,095μ., μέγ. πλάτος 0,012μ., πάχος: νώτου 0,0055μ. ἐλάσματος 0,0015μ. (εἰκ. 72, πίν. 14α).

β. Ὅμοια. Ἀκεραία, ἰσχυρά ὀξειδώσις (πρασίνη), ἀνοίγματα εἰς τὰς ἀκμὰς τοῦ ἑτέρου τῶν σκελῶν, ἔλασμα καμπτόμενον εἰς δακτύλιον, μόλις ἐνούμενον

1. «Δύο λαβίδες» ἀποδίδονται εἰς τὸν πρῶτον τῶν θησαυρῶν (ΑΕ 1891, στ. 25). Δὲν μνημονεύονται ἀνάλογα ἀντικείμενα διὰ τὸν δεύτερον. Ὁ κατάλογος τοῦ Μουσείου «2543. Τέσσαρες χαλκαῖ λαβίδες· μῆκ. μέγ. 0,106μ. Μυκ. Ἰ. Ακρ. 1890». Αἱ διαφοραὶ αὗται ἐξηγοῦν τὴν ἐπελθοῦσαν ἀνάμειξιν τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς ἄλλα ὅμοια ἐκ Μυκητῶν. Εἰς τὸν Κατάλογον προστίθεται ἡ ἑνδειξις: «ΑΕ 1891 ἰδὲ σημ. ἀρ. 2532» προφανῶς δι' ἀντικείμενα ἀνήγοντα εἰς τοὺς θησαυρούς. Ἐκ τοῦ τελευταίου ἀριθμοῦ δεόν νὰ ἀρχίσωμεν τὴν περιγραφὴν τοῦ περιεχομένου των, ὡς πράττομεν καὶ διὰ τὰς λεπίδας.

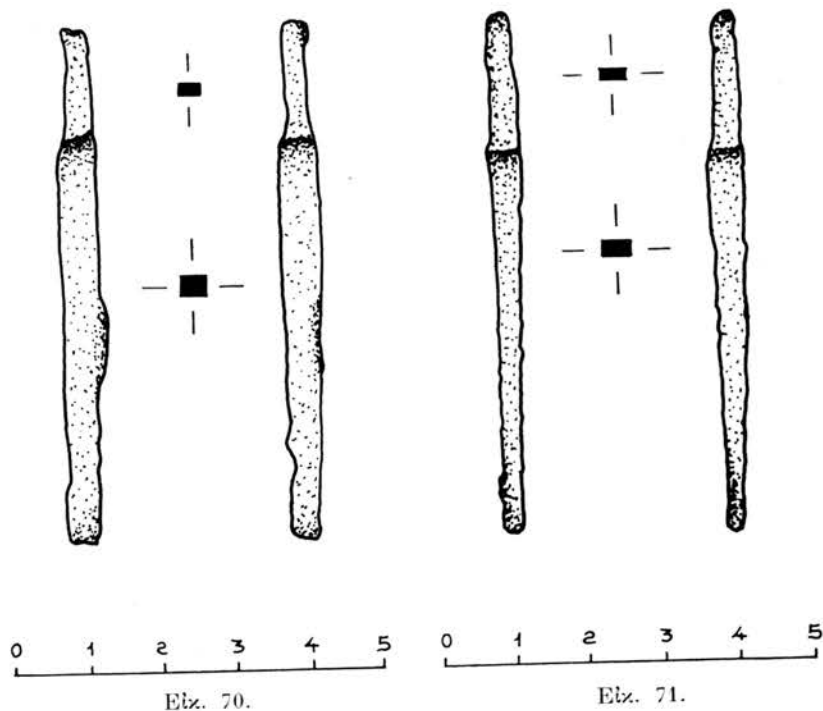
κατὰ τὴν βάσιν του, ἀνοίγει καὶ πλατύνεται βαθμιαίως πρὸς τὸ ἄκρον, ὅπου τὰ σημεῖα ἐνεργείας. Κάμψις σκελῶν ἐνταῦθα πολὺ πλησίον πρὸς τὴν ἀπόληξιν

των. Περιχέλιωσις ἐλαφρὰ ὡς ἕξεργος γράμμωσις περιτρέχει ἐξωτερικῶς τὰ σκέλη· ὀπὴ κυκλική - ὠσειδής. Μῆκος 0,107μ., πλάτος μέγ. 0,013μ., πλάτ. νότου 0,0055μ., πάχος 0,002μ. (εἰκ. 73, πίν. 14β).

γ. Ὅμοια. Ἀκεραία, ἰσχυρῶς ὠξειδωμένη (βαθυπρασίνη). ἔλασμα καμπτόμενον εἰς δακτύλιον καὶ μορφούμενον εἰς σκέλη πλατυνόμενα πρὸς τὰς ἀκμάς· ἐλαφρὰ περιχειλίωσις περὶ τὸ νῶτον καὶ κατὰ μῆκος τῶν σκελῶν κομψὸν ὄργανον καλλωπισμοῦ. Μῆκος 0,091μ., μέγ. πλάτος περ. 0,007μ., πλάτ. νῶτου 0,0055μ. (εἰκ. 74, πίν. 14γ).

δ. Ὅμοια. Ἀκεραία, ὠξειδωμένη (πρασίνη). ἔλασμα καμπτόμενον εἰς δακτύλιον (loop), μὲ σκέλη συγκλειόμενα ἀρχικῶς καὶ εἴτα ἀνοιγόμενα ἔλλει-

Εἰκ. 70.

Εἰκ. 71.

πτικῶς πρὸς τὰς ἀκμάς· ἐλαφρὰ περιχειλίωσις εἰς τὸ νῶτον τοῦ δακτυλίου· ὀπή δακτυλίου ὠσειδής. Μῆκος 0,117μ., πλάτος περ. 0,01 (εἰκ. 75, πίν. 14δ).

ε. Ὅμοια. Τεθραυσμένη εἰς δύο μέρη τοῦ ἑνὸς σκέλους της (συγκεικολλημένη) ἰσχυρῶς ὠξειδωμένη καὶ ἄλλως ἐφθαρμένη· ἐλαφρὰ περιχειλίωσις, ἐνιαχοῦ ἀδιάκριτος ἐκ τῆς ὠξειδώσεως· σκέλη πλατυνόμενα πρὸς τὰς ἀκμάς· κάμψις σκελῶν πολὺ πλησίον τῶν ἀκμῶν (περ. 0,02 μ., ἀπ' αὐτῶν). Μῆκος 0,104μ., πλάτος : νῶτου 0,006μ., μέγ. ἐλάσματος 0,013μ., πάχος 0,0015μ. (εἰκ. 76, πίν. 14ε).

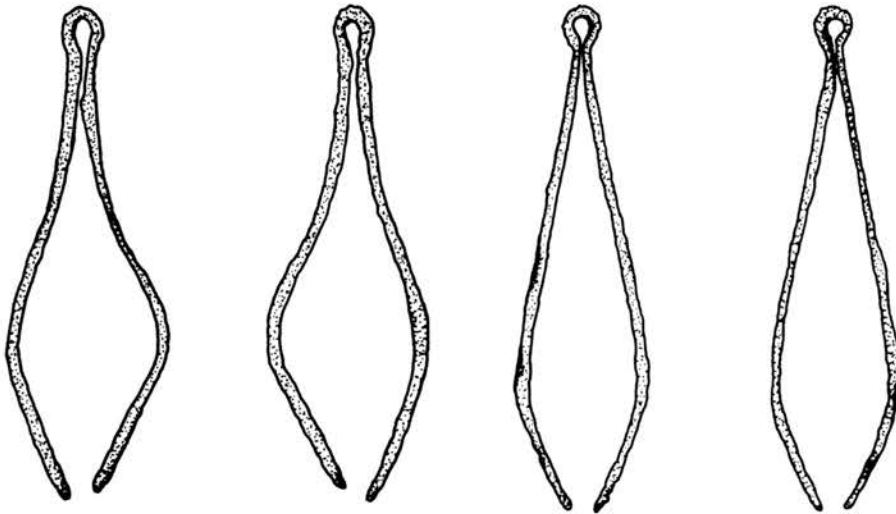
14. Ταινίαι (πίν. 14στ).¹

α. Ὅπή, σχεδὸν τριγωνικὴ παρὰ τὸ ἕτερον ἄκρον της εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ πλάτους τῆς λεπίδος· ἐλαφρῶς κεκαμμένη κατὰ τὸ μέσον της «νῶτον»

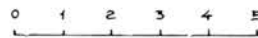
1. «Ταινίαι λεπταὶ ἄνευ κοσμημάτων» ἀποδίδονται, ἄνευ ἀριθμοῦ (AE 1891 στ. 25), εἰς τὸν πρῶτον τῶν θησαυρῶν· δὲν γίνεται μνεία περὶ τοιούτων εἰς τὸν δεῦτερον. Ὁ Κατάλογος α2542. Ἐννέα χαλκαῖ ταινίαι, ἄρ-

εὐθύ, «κόψις» ἐφθαρμένη κατὰ ἀκανόνιστον ὀδόντωσιν, ἥτις θὰ ἦτο ἀρχικῶς προσεκτικωτέρα, ὡς φαίνεται πλησίον τῆς ὀπῆς· ἡ μεγαλύτερα φθορὰ κατὰ τὸ μέσον· ἐπιφάνειαι μερικῶς ὠξειδωμένοι μετὰ τινων ἀπολείψεων· τὸ νῦν μῆκος ἴσως δὲν διαφέρει τοῦ ἀρχικοῦ, διότι τὸ μὲν παρὰ τὴν ὀπὴν ἄκρον εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ ἀρχικόν, τὸ δὲ ἕτερον, ἀποτμηθὲν κατὰ τὸ μέσον, παρουσιάζει εἰς τὸ μεῖζον ἄκρον του στρογγύλευσιν, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελῇ τὸ πέρας τῆς ταινίας. Μῆκος 0,166μ., πάχος περ. ἡμίσεος χιλιοστ., μέγ. πλάτος 0,036μ.

β. Ὁμοία. Κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς μικρᾶ ὀπῆ, ἄλλη δὲ μεγαλύτερα φαίνεται δημιουργηθεῖσα ἐκ φθορᾶς· «νῶτον» εὐθύ, «κόψις» ἐφθαρμένη εἰς ἀκανονί-

Εἰκ. 72.

Εἰκ. 73.

στους ὀδοντώσεις· φαίνεται ἀρτία, διότι τὰ δύο τῆς ἄκρα (τὸ παρὰ τὴν μικρὰν ὀπὴν ἀποτετμημένον λοξῶς κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος του) δὲν παρουσιάζουν ἴχνη ρήξεως, εἶναι δ' ἐλαφρῶς ἐστρογγυλευμένα· ὠξειδώσεις, πάτινα ἀμαυρὰ - φαιά. Μῆκος 0,206μ., πάχος 1/3 χιλιοστοῦ περ., μέγ. σφζ. πλάτος 0,0395μ.· καὶ ἡ παροῦσα κεκαμμένη ἐλαφρῶς ὡς ἡ α'.

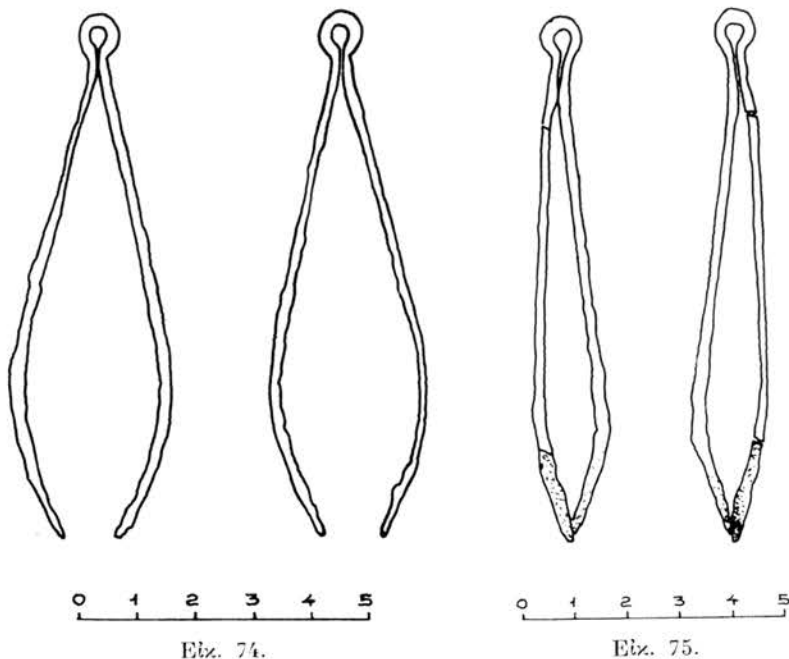
γ. Ὁμοία. Ὁξειδωμένη, ἀποτετμημένη παρὰ τὴν ὀπὴν, κατὰ τὸ ἄλλο δὲ ἄκρον τῆς σφζει ἴχνη κόλλας δι' ἄλλο τεμάχιον μὴ ὑπάρχον πλέον· ἡ «κόψις» φέρει ὀδόντωσιν, ἥς ἡ κανονικότης δὲν δύναται νὰ ὑπολειφθῇ τυχαία (πρίων ;).

ται καὶ κολοβαί, ὡς καὶ τέσσαρα τεμάχια ὁμοίων μῆχ. 0,16 ἕως 0,21 μ. πλ. 0,025 ἕως 0,035 μ.» Δύο τούτων ὑπῆρχον εἰς τὴν προθήκην, ἃς περιγράφω πρώτας· αἱ λοιπαὶ εἰς θραύσματα ἀνίσων διαστάσεων ἐξήχθησαν ἐκ μικροῦ χαρτοκιβωτίου ἀπὸ τὸ ἐρμάριον τῆς προθήκης (ἀρ. 7)· ἀποκατέστησα, ὅσα ἠδυνήθη ἐκ τῶν εὐρεθέντων θραυσμάτων.

Ἡ ὀπή ὑπερέτει προσθήκην λαβῆς πιθανώτατα. Μῆκος σφζ. 0,158μ., πλάτος 0,034μ., πάχος περ. 1/2 χιλιοστοῦ.

δ. Ὁμοία. Ἀποτετμημένη κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον της, βεβλαμμένη ἐκ τῆς ὀξειδώσεως καὶ μὲ περισσώτερον ἐφθαρμένην τὴν ἑτέραν τῶν ἀκμῶν της. Μῆκος 0,212μ., μέγ. πλάτος 0,027μ., πλάτος εἰς τὸ μέσον 0,023μ.: ὀπή περ. κυκλική.

ε. Ὁμοία. Τμῆμα μόνον, ὠξειδωμένη καὶ ἄλλως ἐφθαρμένη, περισσώτερον

Εἰκ. 74.

Εἰκ. 75.

κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν ἀκμῶν. Σφζ. μῆκος 0,1785μ., πλάτος 0,032μ. ἰσοπαχῆς εἰς τὰς ἀκμὰς.

στ. Ὁμοία. Ἐλλιπῆς, ἐκ δύο συναρμολογηθέντων (ἄλλοτε συγκολληθέντων) τεμαχίων ἰσχυρῶς ὠξειδωμένη καὶ ἄλλως ἐφθαρμένη. Σφζ. μῆκος 0,207μ., πλάτος 0,027 - 0,025μ.

ζ. Δύο θραύσματα ταινίας. Λεπτωτέρα ἀλλὰ πλατυτέρα τῆς προηγουμένης ὠξειδωμένη· χρώματος ἀμαυροπρασίνου· ἀβαθῆς ἀυλάκωσις κάτωθεν τοῦ «νώτου»· κινεῖται ἐπὶ τοῦ μείζονος τμήματος αὐτῶν. Σφζ. μῆκος 0,135μ., πλάτος περ. 0,04μ.

η. Τμῆμα μόνον ταινίας.

Ἰσχυρῶς ὠξειδωμένον, χρώματος ἀμαυροπρασίνου, ἀκμαὶ ἐφθαρμένοι· ἐπιφάνειαι ταινίας ἐλαφρῶς κυρτωμένοι. Σφζ. μῆκος 0,119μ., πλάτος 0,032μ., πάχος ἡμίσεος χιλιοστομέτρου.

θ. Τρία θραύσματα ταινίας ἐλλιποῦς, ὡς τὰ συναρμολόγησα· χρώματος

φαιοῦ μετ' ἀνοικτοπρασίνης ὀξειδώσεως· ἀκμαί ἐφθαρμένοι. Σφζ. μήκος 0,146μ., σφζ. πλάτος 0,031.

Ἄρκετὰ εἰσέτι θραύσματα εὐρεθέντα ὁμοῦ μετὰ τὰ περιγραφέντα μνημονεύω ἐνταῦθα (ὁ κατάλογος ἀνέφερε «τέσσαρα τεμάχια ὁμοίων»).

I. Τρία τεμάχια ταινίας, ὡς τὰ συνηρημολόγησα. Σφζ. μήκος 0,119μ., πλάτος 0,033μ., πάχος περ. 1/2 χιλ.

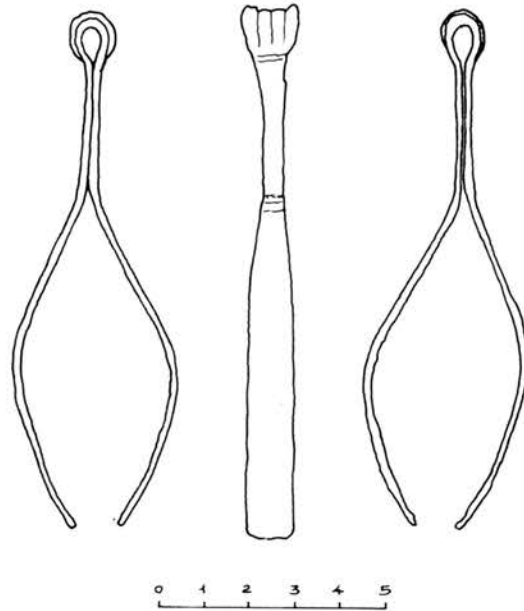
II. Τρία θραύσματα ταινίας ὠξειδωμένα. Μῆκος 0,077μ., πλάτος σφζ. 0,032μ.

III. α,β. Τμήματα διαφορετικῶν ταινιῶν συναρμολογηθέντα.

IV. Δύο συναρμολογηθέντα θραύσματα ταινίας ὠξειδωμένα. Μῆκος 0,053μ., πλάτος 0,033μ.

V. Θραύσματα ταινιῶν ἀκανόνιστων μεγεθῶν καὶ σχήματος, μὴ συναρμολογούμενα ὠξειδωμένα.

15. «Εἷς χαλινὸς ἵππου πιθανῶς»¹ ἀκέραιος καὶ καλῆς διατηρήσεως, μόνον ὁ ἕτερος τῶν ἀκραίων δακτυλίων ἔχει θραυσθῆ καὶ ἄλλως συμπιεσθῆ, ὥστε ἡ ταινία ἐξέρχεται νῦν αὐτοῦ· συνίσταται ἐκ διμεροῦς ράβδου, συναπτομένης διὰ τῶν κατὰ τὸ ἐν ἄκρον σχηματιζομένων περιφερικῶν δακτυλίων καὶ ἀποληγούσης διὰ προσεκτικῆς περιελίξεως τοῦ ἀποτελοῦντος αὐτὴν ἡμικυλινδρικής τομῆς στελέχους (σύρματος)² εἰς τοὺς κατὰ τὰ ἄκρα τῆς ἐλλειψοειδεῖς δακτυλίου, τοὺς συγκρατοῦντας τὰς

Εἰκ. 76.

κατὰ τὸ μῆκος τῆς ὀλισθαινούσας ταινίας, αἵτινες ἔχουν τὴν ἐσωτερικὴν των ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον μετὰ κυκλικὴν ὀπήν εἰς τὸ μέσον καὶ δύο πυραμιδοειδεῖς προβολὰς ἐκαστέρωθεν αὐτῆς³. Εἰς τὰ ἄκρα των φέρουν αἱ ταινίαι ἀνὰ μίαν τρι-

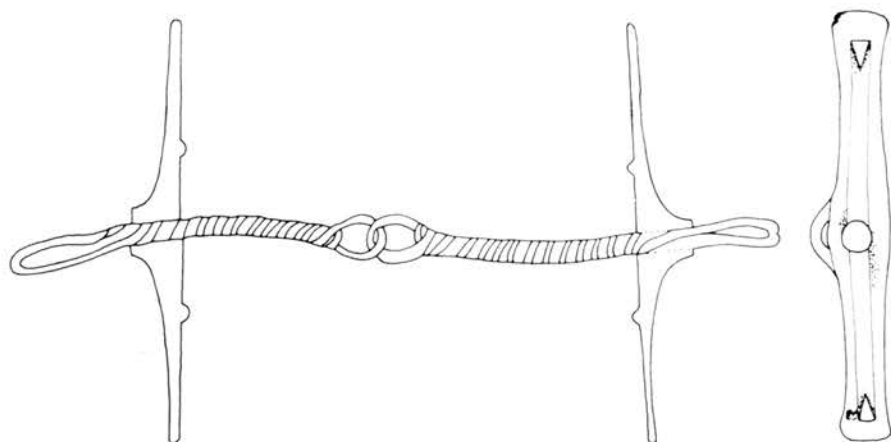
1. Κατὰ τὸν κατάλογον «2553. Χαλινὸς ἵππου, ἀποτελούμενος ἐκ ράβδου διμεροῦς καὶ δύο παχειῶν ταινιῶν ἐμπεπαρμένων εἰς τὰ ἄκρα τῆς ράβδου - Μικ. Ἰαν. 1890, ὄρα σημ. εἰς ἀρ. 2532».

2. Πρβ. ANDERSON, Ancient Greek Horsemanship, σ. 48. WIESNER, Fahren und Reiten in Alteuropa und im Alten Orient, Der Alte Orient, 38, 1939, σ. 25. Ὁ χαλινὸς μας περιγράφεται καὶ ἀπεικονίζεται ὑπὸ REICHEL, Homerische Waffen, σ. 142 - 5 εἰκ. 90. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ, Athena als Herrin der Pferde, σ. 30 - 1. SANDARS, AJA 67, 1963, σ. 136 πίν. 26, 48. Ἡ τελευταία γράφει «of the two horse bits I have seen only one, the other was evidently in very poor condition and possibly smaller». Δὲν δύναμαι νὰ δικαιολογήσω τὴν ὑπόθεσίν τῆς αὐτῆς.

3. Ὑπάρχει μικρὰ κοιλότης μετὰξὺ ὀπῆς καὶ τῆς ἑτέρας τῶν πυραμιδοειδῶν προβολῶν τῆς μιᾶς τῶν ταινιῶν.

γωνικήν ὀπήν με τὴν κορυφήν ἐστραμμένην πρὸς τὴν ὀπήν· κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὕψιν των αἱ δύο ταινίαι μορφοῦνται εἰς τρεῖς ἐπιφανείας, ἄνευ ὀξυκορύφων ἀκμῶν. Μῆκος ταινιῶν περ. 0,136μ., διάμ. ὀπῆς 0,0125μ., ὕψος τριγων. ὀπῶν τῶν ἄκρων τῶν ταινιῶν περ. 0,0011μ., μῆκ. τῶν σκελῶν τῆς ράβδου 0,116 καὶ 0,132μ., ὅλ. μῆκος 0,248μ., πάχος εἰς ὀπήν 0,018μ. (εἰκ. 77, πίν. 14ζ).

16. «Καί τινὰ ἄλλα μικρότερα» καταλέγει ἕλωσ γενικῶς ὁ Τσοῦντας μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τοῦ πρώτου τῶν θησαυρῶν· εὐνόητος ἢ ἀδυναμία νὰ ὀρισθοῦν «τὰ μικρότερα» αὐτὰ ἀντικείμενα· ἐπρόκειτο περὶ αὐτοτελῶν ἀντικειμένων ἢ θραυσμάτων τῶν ἤδη περιγραφέντων τύπων; εἰς τὴν πρώτην

Εἰκ. 77.

περίπτωσιν θὰ ἀνέκυπτε θέμα τυπολογικῆς παρακολουθήσεως τῶν εὐρημάτων, με σημασίαν διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ εὐρήματος· ἂν τὸ πρᾶγμα εἶχεν οὕτως ἴσως ὁ Τσοῦντας, τοῦ ὁποίου εἶναι καταφανῆς ἡ προσπάθεια νὰ χρονολογήσῃ τὸ εὐρημα, δὲν θὰ τὸ ἄφηνε ἀσχολίαστον. Δυστυχῶς στερούμεθα εὐχερείας συμπερασμοῦ, ὁ δὲ κατάλογος τοῦ Μουσείου, γραφεὶς ἐνταῦθα πιθανώτατα διὰ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Τσοῦντα, σημειοῖ «Μυκ. Ἀκροπ. 1890· ὄρα Ἐφημ. Ἀρχ. 1891 στ. 25» διὰ τὸν ἀριθμὸν 2532 (ιδὲ ἀνωτέρω) καὶ ἀκολουθῶς, διὰ τὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς θησαυροὺς ἀντικείμενα τὴν πολὺτιμον ἐνδειξιν «Μυκ. Ἀκρ. ὄρα σημ. εἰς ἀρ. 2532». «Ὅσα ἀντικείμενα περιελήφθησαν εἰς τοὺς θησαυροὺς, περιελήφθησαν ἐπὶ τῇ ἐνδειξίᾳ ταύτῃ καὶ τῇ ἐν τῇ Ἐφημ. 1890 στ. 24 ἀριθμῆσαι· Διὰ «μικρότερα» ἀντικείμενα δὲν ὀμιλεῖ ὁ Κατάλογος.

17. «Μεταξὺ δ' αὐτῶν εὐρέθη καὶ σύρμα χρυσοῦν σπειροειδές, ὡς

τὰ ὑπὸ Schliemann (Myc., εἰκ. 529) δημοσιευθέντα». Πρόκειται διὰ τὸ ἀντικείμενον ὑπ' ἀριθ. 2576 τοῦ Κατάλογου «Σφηκωτῆρ ἐκ τετραπλεύρου χρυσοῦ σύρματος τετράκις ἐλίσσομένου - Μυκ. Ἀκροπ. 1880 ὄρα σημ. εἰς ἀρ. 2532). Ὁ σφηκωτῆρ δὲν ὑπάρχει πλέον.

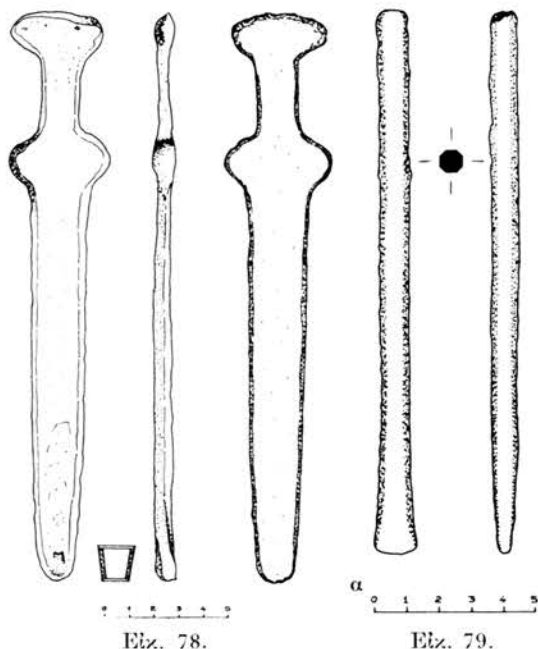
Ὀλοκληροῦμεν τὴν περιγραφὴν τῶν ἀντικειμένων τῶν θ. τοῦ Τσουντα μνημονεύοντες τρία εἰσέτι ἀντικείμενα ἐκ τοῦ «δευτέρου» τῶν θησαυρῶν.

18. «Τμῆμα ξίφους ὡς τὸ ἐν πίν. 2,5».

Ἡ ἔκφρασις εἶναι τοῦ Τσουντα. Τὸ ἀντικείμενον δὲν εὐρέθη. Ἴδὲ σχετικῶς τὸ τμῆμα περὶ ξιφῶν.

19. «Τὸ ἐν πίν. 3,6 χαλκοῦν ἐργαλεῖον, οὗ ἡ χρῆσις μοι εἶναι ἀγνωστος».

Ὁ Κατάλογος «2551, ἐργαλεῖον χαλκοῦν σχήματος μασαίου, μῆκ. 0,23» κλπ., ἀκέραιον, ἀρίστης διατηρήσεως, χαλκόχρουν· τὸ ὅλον ἀντικείμενον ἔχει μορφωθῆ εἰς τέσσαρας ἐπιφανείας· «λεπίς» τραπεζοειδοῦς τομῆς μειουμένη πρὸς ἄκρον ἀμβλύ· οἱ δύο ὄμοι ἐκτείνονται εἰς σταυροειδεῖς προεκτάσεις, οὐχὶ ἀπολύτως συμμετρικάς, ὡσαύτως δὲ τὸ «ἐπίμηλον». Ὀλ. μῆκος 0,234μ., πλάτος «μύκητος» 0,039μ., πάχος λεπίδος 0,004μ. περ., πλάτ. ὤμων 0,043μ. (εἰκ. 78, πίν. 15α).

Εἰκ. 78.

Εἰκ. 79.

20. «Τεμάχιον ὀγκῶδες, χαλκοῦ ἀκατεργάστου».

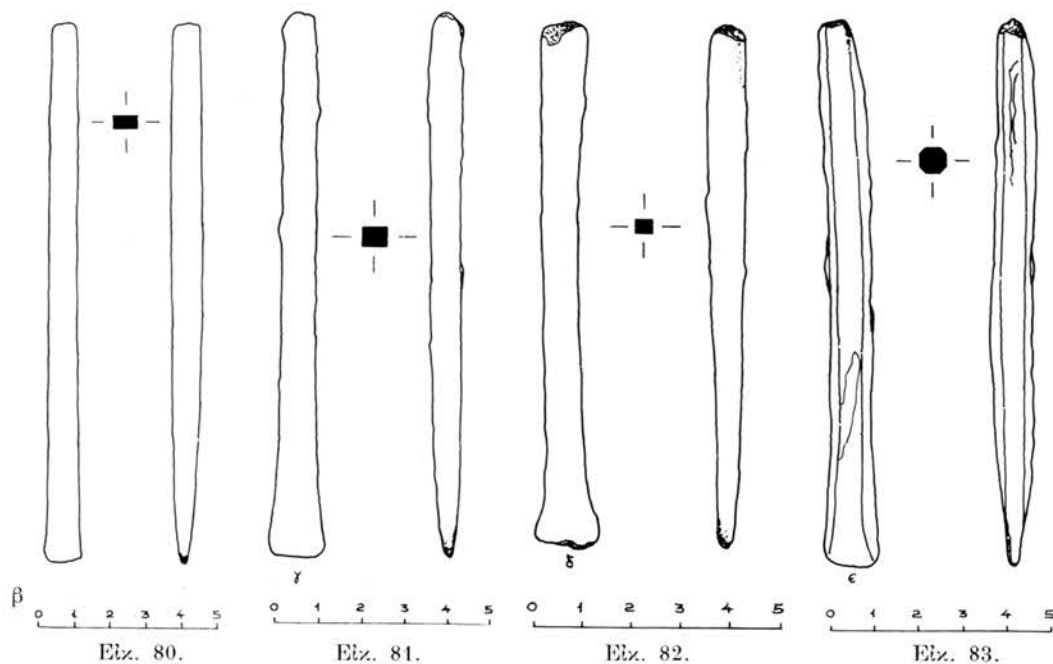
Δὲν ὑπάρχει μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων· δὲν σημειοῦται εἰς τὸν Κατάλογον. Ἴδὲ τὸ τμῆμα περὶ Ταλάντων.

Τέλος μνημονεύω ἐνταῦθα ἕξ ἄλλα ἀντικείμενα, σμίλας ὀκταγωνικῆς τομῆς, τὰ ὅποια συνανευρέθησαν μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τῶν θ. Τσουντα, τῶν φυλασσομένων εἰς τὸ ἐρμάριον τῆς Προθήκης 7 τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Οὐδεμίαν ἄλλην ἔνδειξιν ἔχω διὰ νὰ περιλάβω αὐτὰ ἐδῶ. Ἴσως ἀνήκουν εἰς τὰ «ἄλλα τινὰ μικρότερα» ποῦ μνημονεύει ὁ ἀνασκαφεύς.

Εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν παραθέτω σχέδια καὶ φωτογραφίας τῶν ἀντικειμένων εἰκ. 79-84, πίν. 15β. Παρόμοια ἀντικείμενα παρέσχοι καὶ οἱ θησαυροὶ Πωρίνου Τοίχου, Μυλωνᾶ καὶ Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν.

Πρβ. καὶ τὸ τμῆμα τῆς παρούσης τὸ ἐπιγραφόμενον «Σμίλαι».

Τὸ παρὸν εὔρημα ἦλθεν εἰς φῶς διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς εἰς τὰς Μυκήνας κατὰ τὸ ἔτος 1952. Ἐκθεσιν περὶ αὐτοῦ ἔκαμεν ὁ Wace διὰ τοῦ Δελτίου τῆς Σχολῆς τοῦ ἔτους 1953, περιγραφὴν δὲ τοῦ περιεχομένου του ὁ Stubbings ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐπομένου ἔτους¹. Ὁ Wace ἀπέδωκεν ἑννέα ἀντικείμενα εἰς τὸν θησαυρὸν πλὴν τῶν δρεπανοειδῶν μαχαιρίων, τῶν ὁποίων τὸν ἀριθμὸν ἀναφέρει ὡς several. Εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ Stubbings

τὸ σύνολον τῶν παντὸς εἴδους ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ, μέχρι καὶ τοῦ μικροτέρου θραύσματος φύλλου χαλκοῦ, ἀνέρχεται κατὰ τὴν ἀρίθμησίν του εἰς ὀγδοήκοντα (κατ.). Ἡ περιγραφή τῶν ἀντικειμένων τοῦ εὔρηματος, ἀκολουθοῦσα πιστῶς ἐκείνην τοῦ Stubbings, γίνεται ἐνταῦθα διὰ λόγους ἐνόητος τῶν σπουδαζομένων θησαυρῶν².

1. Ἐγχειρίδιον³. Ὀλ. μῆκος 0,29μ., μῆκ. πτέρνης 0,09μ., πλάτος προφυλακτῆρων 0,04μ. Πλῆρες ἄλλ' εἰς πέντε τεμάχια (εἰκ. 85, πίν. 16β ἀριστ.).

1. BSA 48, 1953, σ. 6-7, πίν. 2 (WACE) καὶ 49, 1954, σ. 292-6 (STUBBINGS).

2. Τὰ ἀντικείμενα τοῦ παρόντος εὔρηματος φυλάσσονται νῦν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον. Τὰ πλείστα εὑρίσκονται ἐντὸς ἐρμαρίων εἰς τὸ δῶμα, τὸ ἀριστερὰ τῶ εἰσιόντι, τῆς αἰθούσης τῆς μυκηναϊκῆς Συλλογῆς, ἐνῶ τινὰ τῶν χαλκῶν ἔχουν ἐκτεθῆ εἰς τὴν Προθήκην τὴν περιλαμβάνουσαν τὰς ἀρχαιότητας τῶν Μυκηνῶν τῶν ἀγγλικῶν ἀνασκαφῶν (1952 - WACE).

3. Ἀρ. δημοσιεύσεως 409. BSA 48, πίν. 2,d.

2. Είφος¹. Μήκος 0,02μ., πλάτος 0,035μ. Θραύσμα μόνον ἐγγχειριδίου ἢ ζιφους· φέρει πλατεῖαν γράμμωσιν. Μήκος 0,021μ., πλάτος 0,037μ. (εἰκ. 86).

3. Δρεπανοειδῆ μαχαίρια (sickles).

α². Ὀλ. μῆκος 0,29μ., μέγ. σφζ. πλάτος λεπίδος 0,025μ., πάχος νότου 0,003μ. Πλήρες πλὴν ἀπολεπίσεως (chipping) καὶ φθορᾶς τῆς κόψεως, ἀλλὰ τεθραυσμένον εἰς δύο διὰ κάμψεως· ἡ βραχεῖα ἐπίπεδος πτέρνα εἶναι μᾶλλον στενωτέρα τῆς λεπίδος καὶ φέρει μίαν ὀπὴν δι' ἧλον (εἰκ. 87, 16x, ἀριστερά).

β³. Σωζ. μῆκος 0,17μ., πλάτος 0,015μ. Ἐλλείπει ἡ πτέρνα (εἰκ. 88, πίν. 16x, δεύτερον ἀπ' ἀριστερῶν).

γ⁴. Πτέρνα μετὰ μιᾶς ὀπῆς καὶ τμήμα τῆς λεπίδος. Μήκος σωζ. 0,115μ., πλάτος πτέρνης 0,023μ., πάχος 0,002μ. (εἰκ. 89, πίν. 16x, τρίτον ἀπ' ἀριστερῶν).

δ⁵. Ἀκέραιον. Μήκος 0,202μ., πλάτος εἰς τὴν βᾶσιν τῆς λεπίδος 0,025μ., πλάτος πτέρνης 0,02μ. (εἰκ. 90, πίν. 16x, τέταρτον ἀπ' ἀριστ.)

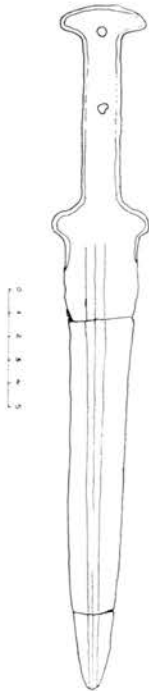
ε⁶. Θραύσμα μόνον. Μήκος 0,047μ., πλάτος 0,02μ., πάχος 0,004μ. (εἰκ. 91, πίν. 16x, ἄνω δεξιά).

στ⁷. Ἡ πτέρνα μόνον. Μήκος 0,035μ., πλάτος 0,021μ. (εἰκ. 92, πίν. 16x, κέντρον δεξιά).

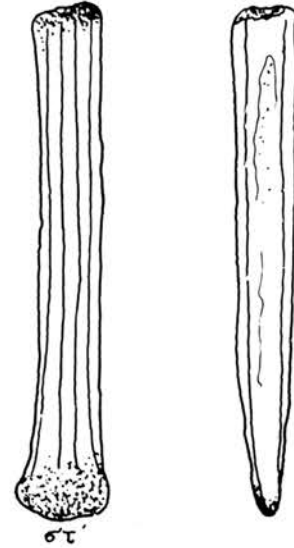
4. Μαχαίρια.

α⁸. Ἡ πτέρνα ἐλλειπῆς, δεικνύει μίαν μόνον ὀπὴν· λεπὴς κεχαραγμένη παραλλήλως πρὸς τὸ νῶτον. Ὀλ. μῆκος 0,105μ., πλάτος πτέρνης 0,014μ. (εἰκ. 93, πίν. 16x πέμπτον ἐξ ἀριστ.).

β⁹. Πέντε θραύσματα, τὸ μέγιστον 0,66 × 0,045μ. Προφανῶς ἐκ κοπτικῶν ἐργαλείων (μαχαϊριῶν ἢ δρεπανοειδῶν τοιούτων), διότι τὰ πλεῖστα τούτων εἶναι παχύτερα κατὰ τὴν μίαν ἀκμὴν (edge).

Εἰκ. 85.

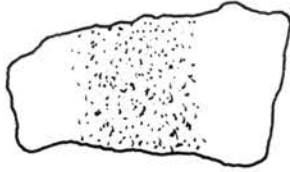

Εἰκ. 84.

1. Ἄρ. δ. 411, BSA 45, εἰκ 14, σ. 292 καὶ σημ. 3.
2. Ἄρ. δ. 401, BSA 48, πίν. 2, b, ἀριστερά.
3. Ἄρ. δ. 402, πίν. 2, b, δεύτερον ἐξ ἀριστερῶν.
4. Ἄρ. δ. 404, πίν. 2, b, τρίτον ἐξ ἀριστερῶν.
5. Ἄρ. δ. 405, πίν. 2, b, τέταρτον ἐξ ἀριστερῶν.
6. Ἄρ. δ. 407, πίν. 2, b, ἄνω δεξιά.
7. Ἄρ. δ. 408, πίν. 2, b, κέντρον δεξιά.
8. Ἄρ. δ. 403, πίν. 2, b, πέμπτον ἐξ ἀριστερῶν.
9. Ἄρ. δ. 420.

5. Μάχαιρα κοπῆς κρέατος (chopper) ¹.

Σφύζει μόνον τὴν πτέρναν καὶ τμήμα τῆς λεπίδος ². Μῆκος σφζ. 0,09μ., μῆκ. πτέρνης 0,06μ., πλάτος: πτέρνης 0,032μ. λεπίδος 0,044μ., πάχος 0,004μ.: μία ὀπή ἕλου (εἰκ. 94, πίν. 16α, κάτω δεξιά).

Εἰκ. 86.

6. Διπλοῦς πέλεκυς ³.

Κανονικοῦ σχήματος καὶ μεγέθους τῆς ΥΕ III περιόδου. Μῆκος 0,22μ., πλάτος κόψων 0,07μ., πάχος περ. 0,03μ.: ὀπή ὠσειδῆς περ. 0,04 × 0,02μ. (εἰκ. 95, πίν. 16 δ).

7. Σμίλη - σκέπαρον ⁴. Μῆκος 0,145,

μέγ. πλάτος 0,045, πάχος 0,006 μ. (εἰκ. 96, πίν. 16δ, δεύτερον ἐκ τῶν κάτω).

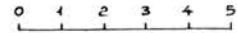
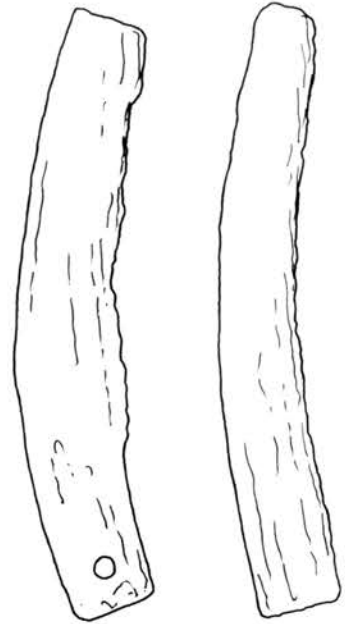
8. «Σμιῖλαι κλπ.»

α ⁵. Στέλεχος ὀκταγωνικὸν ἐν τομῇ, δηλ. τετράγωνον μετὰ ρινισμένων ἀκμῶν. Μῆκος 0,155μ., πλάτος ἀκμῆς 0,017μ. (εἰκ. 97, πίν. 16δ, κάτω).

β ⁶. Τομῆς τετραγώνου εἰς τὸ στέλεχος. Μῆκος 0,096μ., πλάτος: ἀκμῆς 0,009μ. στελέχους 0,006μ. (εἰκ. 98, πίν. 16δ, τρίτον ἐκ τῶν κάτω).

γ ⁷. Θραῦσμα (ἄκρου λεπίδος) «σμίλης» ὁμοίας πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 416. Μῆκος 0,022μ., πλάτος 0,015μ. (εἰκ. 99).

δ ⁸. Χονδρικῶς στρογγύλης τομῆς εἰς τὴν βάσιν, ἢ ἀκμὴ ἐπίπεδος ἀλλὰ μᾶλλον ἰσχυρῶς ὠξυμένη: τὸ ἐργαλεῖον δύναται νὰ εἶναι μᾶλλον τρύπανον (drill or graver) παρά σμίλη (Stubbings). Μῆκος 0,993μ., πλάτος 0,007μ., πάχος 0,004μ. (εἰκ. 100, πίν. 16δ, δεύτερον ἐκ τῶν ἄνω).

9. Τριχολαβίς ⁹. Μῆκος 0,05μ., πλάτος 0,01 - 0,004μ.

Εἰκ. 87.

1. Ἄρ. δ. 406, BSA 48, πίν. 2,b, κάτω δεξιά.
 2. Ἰδὲ Μέρος τρίτον: Μάχαιρα.
 3. Ἄρ. δ. 423, πίν. 2,c, δεξιά.
 4. Adge (Stubbings) ἀρ. 410, πίν. 2c, δεύτερον ἐξ ἀριστερῶν, σ. 293 καὶ σημ. 10, 11.
 5. Ἄρ. δ. 415, πίν. 2,c, ἀριστερά.
 6. Ἄρ. δ. 416, πίν. 2,c, τρίτον ἀπ' ἀριστερῶν.
 7. Ἄρ. δ. 417.
 8. Ἄρ. δ. 418, πίν. 2c, δεύτερον ἐκ δεξιῶν, ἄνω σειρᾶ.
 9. Ἄρ. δ. 412, ἐν BSA 49, εἰκ. 15, κορυφῆ - κέντρον. Ὁ Stubbings εὐρίσκει στενοτέρας τὰς ἀκμὰς τῆς παρούσης τριχολαβίδος τῶν ἀκμῶν τῶν λοιπῶν, κοινῶν κατὰ τὴν ΥΕ III περίοδον τριχολαβίδων.

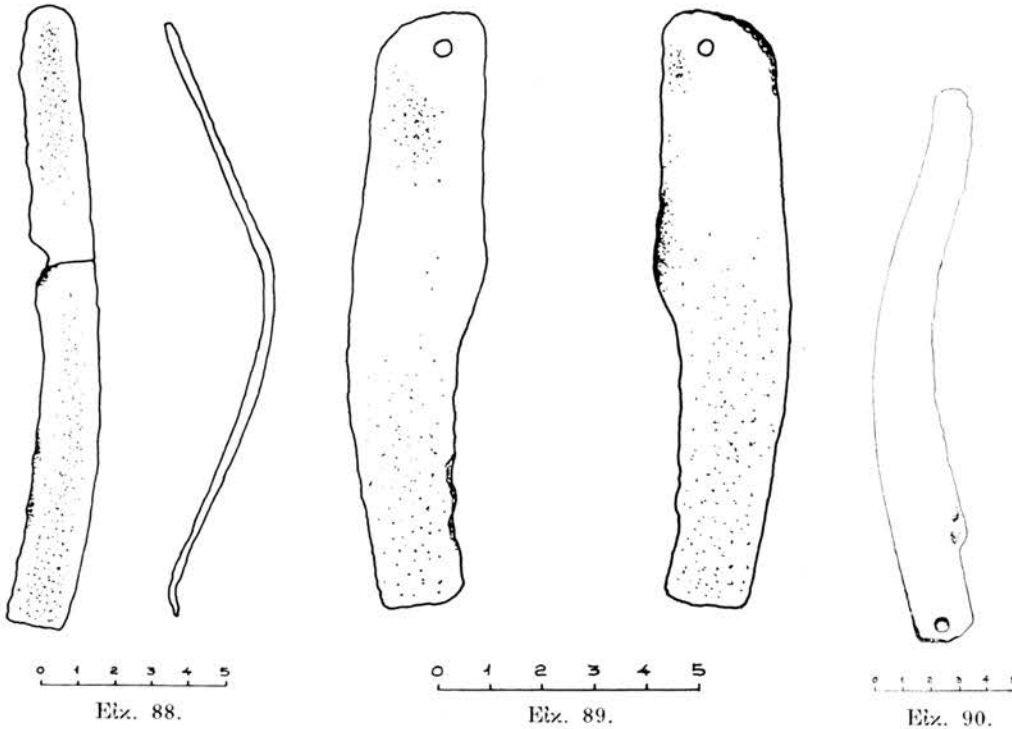

10. Κεφαλή σφύρας¹.

Ἄμφότερα τὰ ἄκρα ἔχουν καθαρά τὰ σημεῖα χρήσεως. Μῆκος 0,046μ., πλάτος 0,024μ. (εἰκ. 101, πίν. 16δ).

11. Λαβαὶ ἀγγείων.

α². Τὰ ἄκρα κυρτὰ μετὰ τριῶν ὀπῶν εἰς ἕκαστον μέρος ἑνὸς ἡλίου πιθανόν ἐκ μεγάλης ὑδρίας (Stubbings)³. Πλάτος 0,235 μ., διάμ. ἀκραίων δίσκων

0,09μ., ἡ ταινία (strap) τῆς λαβῆς : 0,035 × 0,07μ. κατὰ τομήν (εἰκ. 102, πίν. 16β).

β⁴. Θραύσμα κυρτῆς λαβῆς.

Προφανῶς καθέτου, ἐκ μεγάλης ὑδρίας ἢ κρατῆρος (Stubbings) (εἰκ. 103).

12. Θραύσματα χυμάτων (ingots).

α. Δώδεκα ἀκανόνιστα θραύσματα χυμάτων τοῦ γνωστοῦ μινωϊκοῦ - μυκηναϊκοῦ τύπου «ox-hide» (Stubbings)⁵. Μέγιστον μῆκος περ. 0,13 × 0,11μ. πάχος 0,025μ. (εἰκ. 104-106, πίν. 16γ).

1. Ἄρ. δ. 413, BSA 49 εἰκ. 16 καὶ BSA 48, πίν. 2c, δευτέρα ἐκ δεξιῶν.

2. Ἄρ. δ. 424, BSA 48, πίν. 2,e.

3. Ἴδὲ Μέρος τρίτον: Μετάλλινα ἀγγεῖα.

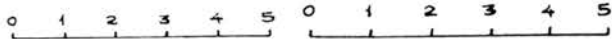
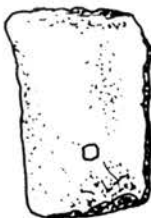
4. Ἄρ. δ. 414 (BSA 49), εἰκ. 17.

5. BSA 49, σ. 295. Ὁ STUBBINGS παρατηρεῖ α) Ἡ τραχεῖα καὶ πορώδης ἐπιφάνειά των εἶναι ὑπὲρ τῆς τυτυσιζῶς των ὡς χυμάτων, ὡς καὶ ἡ ἐπίσης κυρτὴ καὶ ἐλίσσομένη ἀκμὴ (edge) ὠρισμένην. β) Ἡ ἐπι-

β¹. Τέσσερα μικρότερα θραύσματα, πιθανώς χυμάτων, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μικροτέρου μεγέθους τῶν προηγούμενων (Stubbings). Τὸ μέγιστον $0,025 \times 0,04\mu$. καὶ μόνον $0,012\mu$. πάχους (εἰκ. 107).

13. Διάφορα².

α. Θραύσμα λεπτοῦ φύλλου χαλκοῦ, πτυχθέντος εἰς διπλοῦν, φέρον ἀριθμόν τινα μικρῶν ὀπῶν, διαμ. περ. 1 χιλιοστοῦ, ἕκ τινος τύπου ἀρυτήρος (strainer) (Stubbings).

Εἰκ. 91.

Εἰκ. 92.

β. Τρία θραύσματα φύλλων χαλκοῦ.

α)³ Αἱ δύο ἐφθαρμέναι (torn) ὀπαὶ παριστοῦν προφανῶς ἀπολεσθέντας ἤλους (Stubbings): περίπου $0,125 \times 0,08\mu$. (εἰκ. 108).

β)⁴ Δύο ἤλοι εἰς τὴν θέσιν των, ἀπέχοντες περ. $0,015\mu$., παρὰ τὸ χεῖλος: περίπου $0,06 \times 0,06\mu$.

γ) Περίπου $0,08\mu$ ⁵.

δ)⁶ Τέσσερα χονδρικῶς ὀρθογώνια θραύσματα χαλκοῦ ἐλάσματος: ἕκαστον φέρον ὀπάς (μεθ' ἤλων εἰς μίαν ἢ δύο περιπτώσεις) συνήθως πλησίον τῶν χειλέων. Τὸ μέγιστον $0,037 \times 0,06\mu$., πάχος $0,001\mu$., μέση διάμ. ὀπῶν $0,025\mu$. (εἰκ. 109).

ε)⁷ Πέντε μικρὰ θραύσματα λεπτοῦ φύλλου χαλκοῦ: τινὰ δεικνύουν ἴχνη ἀναγλύφου διχκοσμῆσεως λ.χ. μίαν σειρὰν στιγμῶν μεταξὺ παραλλήλων γραμμῶν: τὸ μέγιστον $0,037 \times 0,023\mu$. (εἰκ. 110).

στ)⁸ Περί τὰ 25 μικρὰ θραύσματα φύλλου χαλκοῦ: τὸ μέγιστον περ. $0,03 \times 0,03\mu$. (προβ. εἰκ. 111).

φάνεια τοῦ ἐνός ἔχει λειανθῆ καὶ φέρει ἐν ἐγγάρακτον V. γ) Ἄλλο φέρει σημεῖα περέτρου εἰς ἀμφοτέρους τὰς πλευράς, σημεῖα γραμμικῆς B, ἀλλ' ἀτελεῖ πρὸς ταύτισιν. δ) Σχήματα καὶ βάρη θραυσμάτων εἶναι τυχαία: δὲν ὑπάρχει ἐνδειξις ὅτι συνιστοῦν μέρη ἐνός μέτρου.

1. Ἄρ. δ. 428.

2. Ἄρ. δ. 425.

3. BSA 49, εἰκ. 15, ἀριστερά, ἀρ. δ. 429.

4. BSA 49, εἰκ. 15, κορυφὴ δεξιά.

5. Ὁ STUBBINGS παρατηρεῖ: «The bends in these fragments, running parallel to the edges, suggest that they may have come from casing of squared beam-ends».

6. Ἄρ. δ. 419.

7. Ἄρ. δ. 421.

8. Ἄρ. δ. 422.

Τὸ ἐλάχιστον σχεδὸν ἀπολέπισμα (mere chips).

ζ) ¹ Χονδρικῶς περιφερικὸν τεμάχιον χαλκοῦ, ἐπίπεδον εἰς τὴν μίαν ὄψιν, κυρτὸν εἰς τὴν ἑτέραν, ὡς ἐὰν εἶχε στερεωθῆ εἰς τὸν πυθμὲνα μήτρας (crucible) (πίν. 16γ, κάτω δεξιά).

Γ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΜΥΛΩΝΑ ²

³ Ἦλθεν εἰς φῶς διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ καθ. Μυλωνᾶ εἰς τὴν βορείαν κλιτὸν τῆς μυκηναϊκῆς ἀκροπόλεως τὸ ἔτος 1959. Εἰς τοῦτον περιλαμβάνονται τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα ⁴:

1. Διπλοῦς πέλεκυς.

Ἐργαλεῖον λαμπρᾶς τέχνης, ἀκέραιον καὶ θαυμασίας διατηρήσεως, ἀκμαὶ ἐστρογγυλεμέναι θαυμασίας διατηρήσεως μετ' ἰχνη ρινίσεως ἔτι ὄρατά. Μῆκος 0,21μ., πλάτος 0,033 - 0,05ίμ.: ὀπή 0,042 × 0,0185 μ. (εἰκ. 112,1).

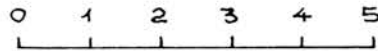
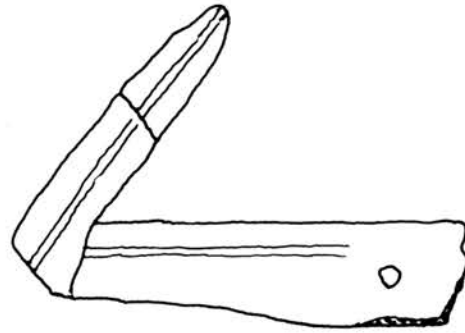
2. Ὅμοιος.

Ἀκέραιος ἡ ἑτέρα τῶν ἀκμῶν του ἐφθαρμένη ἐκ χρήσεως (ὀδόντωσις): ἐπιφάνειαι χαλκόχροαι μετ' ἀμυροτέρων τμημάτων· σαφῆ σημεῖα ρινίσεως κατὰ τὰς ἀκμάς· μετάβασις πρὸς ἀκμάς βραθμιαία, αἱ δὲ τελευταῖαι ὄχι ἐστρογγυλεμέναι, ἀλλὰ περίπου εὐθεῖαι. Μῆκος 0,216μ., πλάτος 0,045-0,058μ.: ὀπή ὠσειδῆς 0,03 × 0,065μ. (εἰκ. 112,2).

3. Ὅμοιος.

Ἀκέραιος, ἐλαφρῶς ἐφθαρμένη ἡ ἑτέρα τῶν ἀκμῶν του κατὰ τὸ ἐν ἄκρον της· διὰ ρίνης εἶχον ἀκονηθῆ ὁμοίως αἱ κόψεις του, ἡ καλύτερον διατηρουμένη μάλιστα κατὰ τρόπον προσεκτικὸν καὶ ἐπιμελῆ, ὥστε νὰ εἶναι ἡ αἰχμηροτέρα καὶ καλύτερον διατηρουμένη τῶν κόψεων τῶν πελέκεων τοῦ εὐρήματος: ἐπιφάνειαι ὠραῖαι χαλκόχροαι, ὀπή ὠσειδῆς, ἧς ὁ μείζων ἄξων προχωρεῖ διὰ τριγωνικῆς ἐντομῆς πέραν τοῦ ὠσειδοῦς, ἐντόνως εἰς τὴν μίαν πλευράν, ἐλαφρότερον εἰς τὴν ἄλλην. Μῆκος 0,197μ., πλάτος 0,057 - 0,037μ. (εἰκ. 112,3).

4. Ὅμοιος.

Εἰκ. 93.

1. Ἄρ. δ. 426.

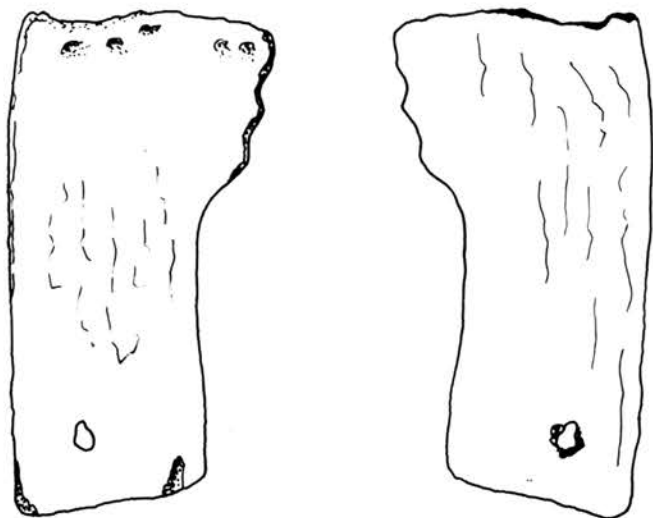
2. Ἡ πλήρης δημοσίευσις τοῦ θησαυροῦ τούτου ἀνήκει εἰς τὸν ἀνευρόντα καθ. κ. Μυλωνᾶν, εἰς εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ ὁποίου ὀφείλονται αἱ καταχωριζόμεναι ἐνταῦθα παρατηρήσεις.

3. Τὰ ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ φυλάσσονται εἰς προθήκην τοῦ Μουσείου Ναυπλίου. Ἡ ἀρίθμησις ἐνταῦθα ἀκολουθεῖ ἐκείνην τοῦ Μουσείου.

Ἀκέραιος, καλῆς διατηρήσεως με ἡμβλυμμένας τὰς ἀκμὰς ἐκ τῆς χρήσεως· χρώματος χαλκοῦ (πυροῦ) - ὑποπρασίνου - ἀμυροῦ· ἐπιφάνειαι λεῖται. Μῆκος 0,205μ., πλάτος 0,037 - 0,06μ.· ὀπὴ ὠσειδῆς $0,036 \times 0,019\mu.$ (εἰκ. 113,4).

5. Λόγχη.

Ἀκεραία, ἀλλ' ἐφθαρμένη μετὰ τὸ μέσον πρὸς τὴν αἰχμήν (ὠξειδωμένη). Προχωρεῖ διὰ συνεχοῦς, καὶ ἄνευ διαχωρισμοῦ, γραμμῆς ἀπὸ τοῦ καυλοῦ μέχρι τῆς αἰχμῆς. Εἰς τὰ ἀνοξείδωτα καὶ καλῶς διατηρούμενα μέρη τῆς ἢ λόγχης ἔχει

Εἰκ. 94.

ἐκδηλὰ τὰ σημεῖα τῆς θαυμασίας τεχνικῆς ἐπεξεργασίας, τῆς λαμπρᾶς λειάνσεως, τῆς ἐξαιρέτου ἀποδόσεως ἐπιφανειῶν καὶ ἀκμῶν· θαυμάσιον δεῖγμα τῆς ἀκμῆς τῶν μυκηναϊκῶν ἐργαστηρίων. Μῆκος 0,362μ., πλάτος 0,034μ.

6. Ἐγχειρίδιον.

Ἀκέραιον, ἀλλὰ με ἀρκετὰ βεβλαμμένην τὴν λεπίδα, ἴδια κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν ἀκμῶν τῆς τοῦ σταυροειδοῦς τύπου· τὸ ἐπίμηλον σχηματίζεται ἐλαφρότατα κωνοειδές· μικρὰ ἀποτμήσεις εἰς τὸν ἕτερον τῶν

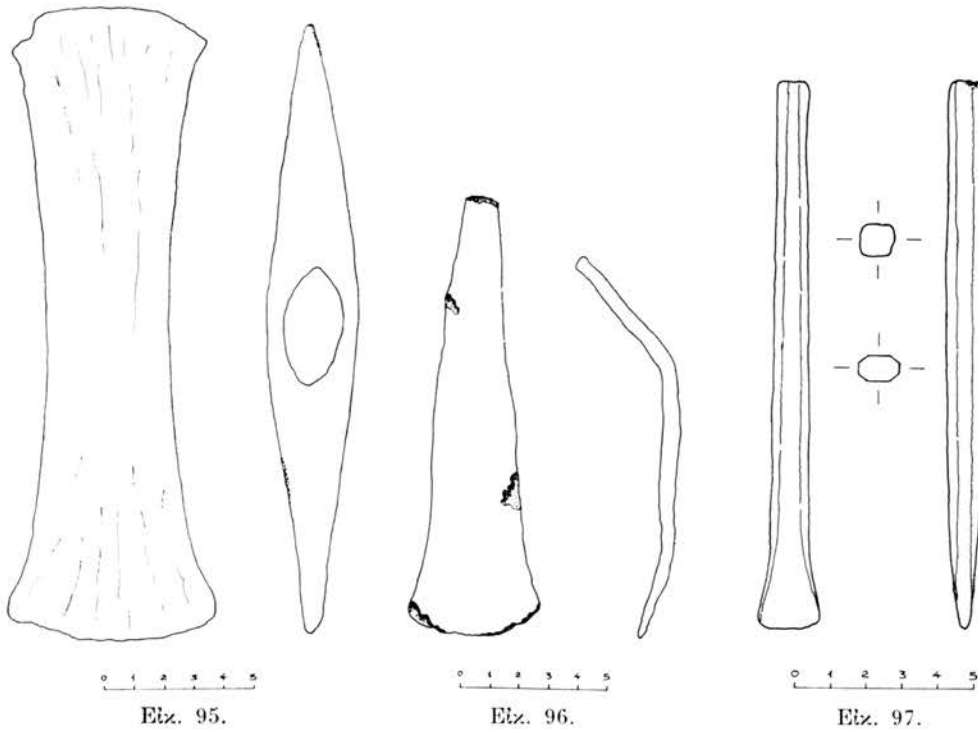
ὤμων· ἰδιομορφία, ἢ ἔλλειψις πάσης ὀπῆς ἢ ἤλου, ἢ στερέωσης τῆς λαβῆς θὰ ἐγίνετο κατὰ συνέπειαν μόνον διὰ τοῦ περιχειλώματος, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται εἰς πολὺ καλὴν κατῴστασιν καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ νότου τοῦ ἐπιμήλου μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς λεπίδος· ἐκτυπος γραμμὴ διατρέχει τὸ μέσον τοῦ νότου τοῦ ἐπιμήλου.

Εἰς τὸ μέσον τῆς λεπίδος ὑπάρχουν δύο ἐγχαράξεις καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐκτυπος γραμμὴ ἀπὸ τῆς πτέρνης μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς λεπίδος. Μῆκος 0,295μ., μῆκ. πτέρνης 0,093μ., πλάτος ἐπιμήλου 0,045μ. (εἰκ. 113,6).

7. Ξίφος.

Ἀκέραιον, ἀλλ' εἰς θραύσματα συγκεκολλημένα· καυλὸς κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν ἀκμῶν του καὶ λεπίς ὀλίγον πρὸ τοῦ μέσου καὶ κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ἐφθαρμένη ἢ ἀποτετμημένη. Τὸ ἐπίμηλον ὄχι κωνοειδές ἀλλὰ πεπλατυσμένον καὶ κυρτόν, κατὰ δὲ τὴν βᾶσιν του σχηματίζεται λαιμὸς ἐκπύρωθεν, ἀλλ' ὄχι ἰδιαίτερος ἐμφανῆς· ἔχει τοὺς ὤμους οὐχὶ ἀκριβῶς ὀρθογωνίους (square-shouldered

κατὰ Sandars) ἀλλὰ καταλήγοντας δι' ἐλαφρᾶς κυρτότητος εἰς τὴν βάσιν τοῦ καυλοῦ, ἔνθα προχωροῦν εἰς ὀλίγον βάθος· βαθμιαία πλάτυνσις τοῦ καυλοῦ ἀπὸ τοῦ ἐπιμήλου πρὸς τοὺς ὤμους. Περιχειλίωμα περιτρέχει τὸν μύκητα, τὸν καυλὸν καὶ τοὺς ὤμους τοῦ ἐγχειριδίου. Τὸ ξίφος σφῆζει κατὰ τὴν ἐτέραν τῶν ὕψεων τοῦ καυλοῦ «λαβὴν ἐξ ἐλεφαντιστοῦ καλῶς διατηρουμένην»¹. Εἰς τὸν

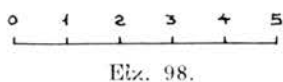
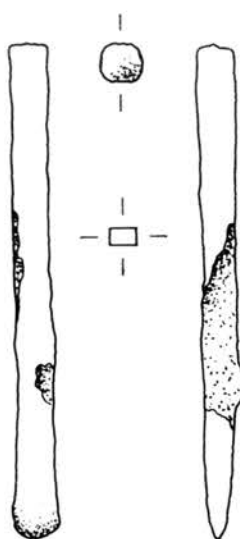
καυλὸν σφῆζεται ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ μέρος τοῦ στερεοῦντος τὴν λαβὴν ἤλου, πράσινα ἐκ τῆς ὀξειδώσεως, ἡ λαβὴ ἐστερεοῦτο ἀρχικῶς διὰ 4 ἤλων, ὧν σφῆζονται αἱ ὀπαί. Μῆκος 0,393μ., μῆκ. καυλοῦ 0,093μ., πλάτος : ὤμων 0,062μ. μύκητος 0,066μ., μέγ. ὕψος περιχειλώματος περ. 0,006μ. (εἰκ. 114, ἀριστερά).

8. Ξίφος.

Ἀκέραιον ἀλλὰ τεθραυσμένον εἰς τὸ ἄκρον τῆς τελευταίας πρὸς τοὺς ὤμους ὀπῆς· μικρὰ τριγωνικὴ ὀπὴ ἀμέσως κάτω καὶ δεξιὰ τῆς πρώτης τοιαύτης· ἐφθαρμένον κατὰ τὸν καυλόν, ὤμους καὶ λεπίδα· φέρει 3 ὀπὰς ἄνευ τῶν ἤλων των ἐπὶ τοῦ καυλοῦ· καὶ περιχειλίωμα εἰς ἄς θέσεις καὶ τὸ προηγούμενον ἀλλ' εἰς κακὴν κατὰστασιν· τὸ νῶτον τοῦ ἐπιμήλου διατρέχει κοιλότης πλάτους 0,006μ. Ἀξιο-

1. Ἔργον 1959, σ. 99 (ΜΥΛΩΝΑΣ). Εἰς τὴν προθήκην τοῦ Μουσείου ἡ λαβὴ αὕτη, ἥτις καλύπτει τὸν καυλὸν καὶ τὸ ἐπίμηλον τοῦ ἐγχειριδίου ὑπ' ἀρ. 7, ἔχει συμπεριληφθῆ εἰς τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, ἐνῶ ὁ ΜΥΛΩΝΑΣ ἐν AJA 66, 1952, σ. 406 καὶ πίν. 121, εἰκ. 4 εἰκονίζει τὸ πλήρωμα τοῦ ἐπιμήλου μετὰ τὸ ἔτερον τῶν ἐγχειριδίων, ὑπ' ἀρ. 8.

σημειώτον τὸ ἐπίμηλον : κατὰ τὸ νῶτόν του, ὡς ἔγγιστα κωνοειδῆς μὲ σκέλη συμπιεζόμενα ἐν τῶν κάτω καὶ κατὰ τὴν συμβολὴν των εἰς τὸν καυλὸν σχηματίζοντα λαιμὸν, ἐμφανῆ ἐνταῦθα. Ὑπὸ τὸν λαιμὸν «ράχισ» καὶ ἐκεῖθεν ἰσοπλατῆς περίπου συνέχισις τοῦ καυλοῦ πρὸς τοὺς ὤμους, οἱ ὁποῖοι δι' ἐλαφρᾶς κυρτώσεως εἰσέρχονται εἰς τὴν βᾶσιν τῆς λεπίδος¹. Μῆκος 0,395μ., μῆκ. καυλοῦ 0,10μ., πλάτος : καυλοῦ 0,024μ. ὤμων 0,0525μ., μέγ. πλάτος λεπίδος 0,043μ. (εἰκ. 114, δεξιά).

Εἰκ. 98.

9. Σμίλη - Σκέπαρον.

Ἀκέραιον, θαυμασίας διατηρήσεως μετὰ στίλβοντος εἰσέτι χαλκοῦ καὶ λείων ὄψεων μετὰ τινων ἀποξέσεων· τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης μὲ σημεῖα πλήξεως, αἰχμηρὰ εἰσέτι ἀκμὴ μὲ φανερά σημεῖα ρινίσεως ἐκατέρωθεν· θαυμασίον ξυλουργικὸν ἐργαλεῖον (κατωτέρω). Μῆκος 0,202μ., μέγ. πλάτος 0,039μ., μέγ. πάχος 0,007μ. (εἰκ. 115,9).

10. Δρεπανοειδῆς μαχαίριον.

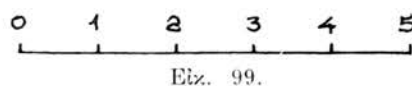
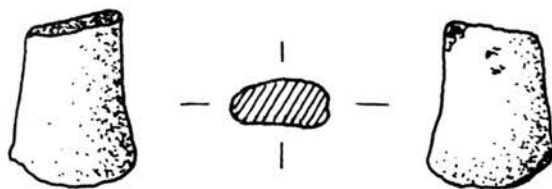
Ἀκέραιον, λαμπρᾶς διατηρήσεως μετὰ τινων βλαβῶν κατὰ τὴν ἀκμὴν καὶ ἐλαφρᾶς ὀξειδώσεως· ὀπῆ ἄνευ ἧλου εἰς τὴν πτέρναν· σχῆμα σύνθετος. Μῆκος 0,187 μ., μῆκ. πτέρνης 0,04 μ., πλάτος πτέρνης 0,02 μ., μέγ. πλάτος λεπίδος 0,026 μ., μέγ. πάχος 0,005 μ. (εἰκ. 115,10).

11. Ὅμοιον.

Ἀκέραιον, ἀλλὰ μὲ ἐφθαρμένην ἐκ τῆς χρήσεως ἀκμὴν καὶ ἐλαφρῶς ἀποτετμημένον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς τελευταίας· μετάβασις ἀπὸ πτέρνης εἰς λεπίδα δι' ἀμβλείας, ὀξυτέρως πάντως τοῦ προηγουμένου, γωνίας· ὠραῖον ἀντικείμενον τοῦ συνήθους σχήματος. Μῆκος 0,191μ., μῆκ. πτέρνης 0,036μ., πλάτος πτέρνης 0,023μ. (εἰκ. 115,11).

12. Ὅμοιον.

Ἀκέραιον, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐφθαρμένον ἐκ τῆς χρήσεως καὶ τῆς ὀξειδώσεως· φαινομενικὸν τὸ μεγαλύτερον πλάτος τῆς πτέρνης (πρβ. ἀμβλυτάτην μετάβασιν πτέρνης - λεπίδος)· λεπτόν καὶ ὠραῖον ἐργαλεῖον· στρογγύλη ὀπῆ ἄνευ ἧλου νῦν εἰς τὴν πτέρναν. Μῆκος 0,188μ., μῆκ. πτέρνης 0,047μ., πλάτος πτέρνης 0,02μ., μέγ. πάχος 0,005. (εἰκ. 115,12).

Εἰκ. 99.

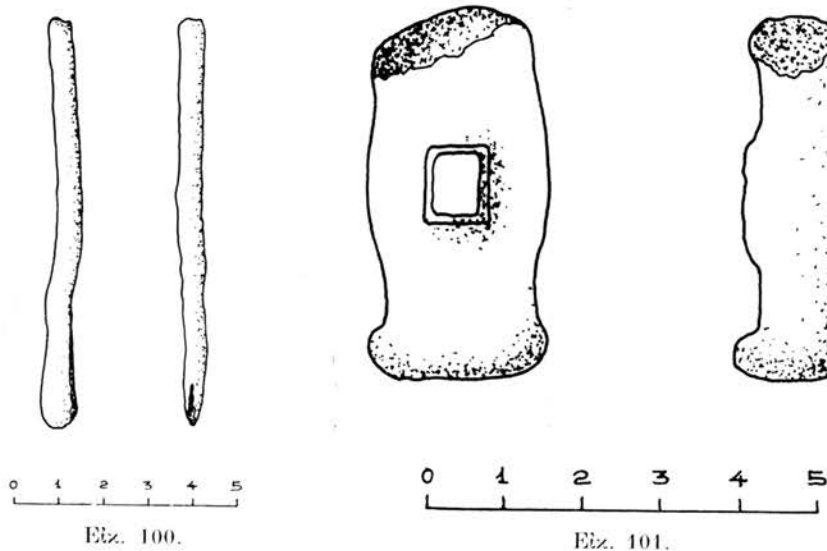
1. Ἴδὲ AJA ἔ. ἀ. σ. 406, πίν. 121.

13. Σμίλη¹.

Ἀκεραία, με φθοράν τοῦ ἐτέρου τῶν ἄκρων τῆς αἰχμῆς· τομῆς τετραγώνου μέχρι μήκους 0,013μ., ἀπὸ τῆς βάσεως, ἀκολουθῶς ὀκταγωνικῆς καὶ ἐν τέλει ἀπόληξις σφηνοειδῆς· ὄχι ἔχνη πλήξεως. Μῆκος 0,153μ., πάχος 0,008μ., πλάτος αἰχμῆς περ. 0,01μ. (εἰκ. 116,13).

14. Ὀπεύς.

Ἀκέραιος, καλῆς διατηρήσεως· μικρὰ ἀπότμησις τοῦ ἄκρου τοῦ στελέχους του, πτέρνα ἐλαφρῶς κεκαμμένη (κατὰ τὴν χρῆσιν;) ἀποτελεῖται ἐκ δύο διακριτῶν μερῶν, τῆς πτέρνης καὶ τοῦ κυρίως στελέχους· πτέρνα τομῆς ὀρθο-

Εἰκ. 100.

Εἰκ. 101.

γωνίου, καταλήγουσα εἰς ὄζυ διὰ τὴν εἰσέρχεται ἐντὸς λαβῆς (ξύλινης ἢ ὀστεῖνης), ἧς οὐδὲν ἔχνος ἐσώθη. Μῆκος 0,182μ., μῆκ. πτέρνης 0,044μ., μέγ. πλάτος ἀκμῶν 0,008μ. (εἰκ. 116,14).

15. Ὅμοιος.

Ἀκέραιος, ἐλαφρῶς ὠξειδωμένος· κεκαμμένα τὸ τε ἄκρον τοῦ στελέχους καὶ ἡ πτέρνα (ἐν τῇ χρήσει πιθανώτατα)· σχῆμα τὸ αὐτό. Μῆκος 0,162μ., μῆκ. πτέρνης 0,038μ., πλάτος 0,008μ. (εἰκ. 116,15).

16. Μαχαίριον.

Διατηρεῖ πιθανώτατα τὸ ἀρχικὸν μῆκός του· ἰσχυρῶς βεβλαμμένον κατὰ τὴν κόψιν καὶ τὴν πτέρναν· σώζει μίαν ὀπὴν ἀνεῦ ἧλου, ἄλλη ὁμοία ὑπῆρχε πιθανώτατα εἰς τὸ σημεῖον ἀποτμήσεως τῆς πτέρνης (ἐνθα διακριτὴ ἢ ἀρχὴ τῆς), τελειότερα καὶ μᾶλλον στίλβουσα ἢ ἕτερα τῶν ἐπιφανειῶν τῆς λεπίδος, λεπτή

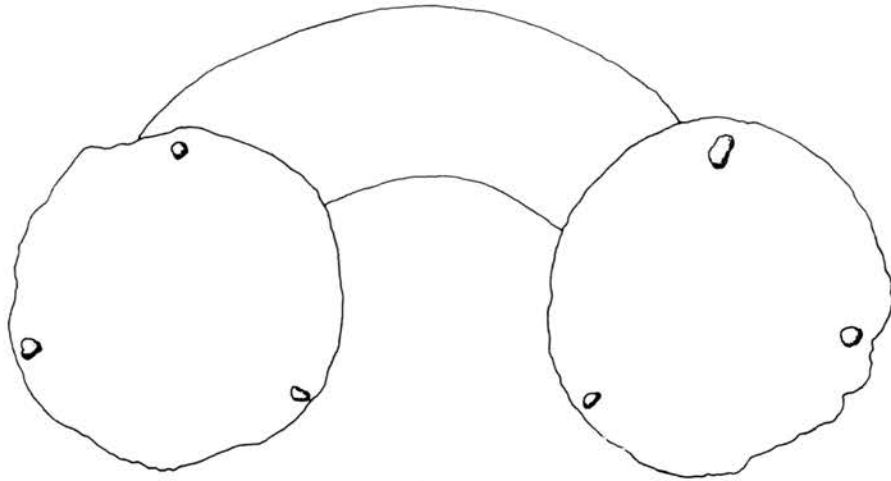
1. CATLING, Cypriot Bronzework ..., σ. 96: «Gold chisels or wedges». Πρβ. τὴν ἀκριβῶς ἀνάλογον ἐκ τοῦ θ. Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν.

ἔκτυπος γραμμὴ καὶ εἰς τὰς δύο ὕψεις ὑπὸ τὸ νῶτον διατρέχει τὴν λεπίδα μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς, ἑτέρα προκύπτουσα μεταξύ δύο ἐκατέρωθεν αὐτῆς ἀβαθῶν αὐλακώσεων τὸ μέσον ἀμφοτέρων τῶν ὕψεων αὐτῆς· θαυμασίας λεπτότητος καὶ κομψότητος ἀντικείμενον· ἀδιάκριτος ἢ μετάβασις πτέρνης - λεπίδος (ὑποθέτω ὅτι ἐγένετο βαθμιαίως, ἄνευ γωνιώσεώς τινος). Μῆκος 0,197μ., μέγ. σφζ. πλάτος 0,017μ. (εἰκ. 116,16).

17. "Ομοιον.

"Ομοιον πρὸς τὸ προηγούμενον, βραχύτερον ἐκείνου· ἀκέραιον (;), λίαν ἐφθαρμένον κατὰ τε τὴν πτέρναν καὶ τὴν κόψιν, ἐλαφρῶς δὲ κατὰ τὸ νῶτον σφάζει νῦν μίαν ὀπήν, ἀλλ' ὑποθέτω ἄλλην μίαν τοῦλάχιστον κατὰ τὸ σημεῖον ἀποτιμή-

Εἰκ. 102.

σεως τῆς πτέρνης, ὀπή στρογγύλη· δύο παράλληλοι πρὸς ἑαυτὰς καὶ τὸ νῶτον ἐγχαράξεις διατρέχουν τὴν λεπίδα, ὑπὸ τὸ νῶτον, μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς· διὰ τὴν μετάβασιν πτέρνης - λεπίδος, ἄνωτέρω ἀρ. 16. Κομψότατον ὁμοίως ἀντικείμενον. Σφζ. μῆκος 0,145μ. (εἰκ. 116,17)

18. Ταινία χαλκῆ.

Ἄρκετὰ ὠξειδωμένη, τεθραυσμένη ἄνω κατὰ τὸ μέσον καὶ κατὰ τὸ ἕτερον τῶν περάτων τῆς· φέρει διακόσμησιν ἔκτυπον καὶ ἐγχάρακτον ὡς ἐξῆς: τὰ δύο χεῖλη φέρουν ἐγχαράξεις καθέτους εἰς κανονικὰ διαστήματα, ἀκολουθοῦν δύο ἔκτυποι ὀφιοειδεῖς γραμμαὶ μετ' ἐγχαράξεων καθέτων καὶ συμμετρων ὡς καὶ τῶν χειλέων· μεταξύ αὐτῶν δύο διακοσμητικὰ ζῶνα με ὠσειδῆ κοσμήματα συναπτόμενα εἰς τὰ ἄκρα των διὰ κομβίου, ἐνῶ εἰς τὸ μέσον τοῦ ὠσειδοῦς κοσμήματος προκύπτει ἔκτυπος ἐλλειπτικὴ ἐπιφάνεια· εἰς τὸ ἐσωτερικὸν σφάζονται δύο καρφία συγκρατοῦντα λεπτὴν ταινίαν εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον· προφανῶς

συνέδεον πρόσθετα μέρη ὁμοίας ταινίας μετὰ κερφία ἐκ τῶν ἔσω. Ἐκ τῆς γάστρας μεταλλίνης πρόχου. Μῆκος 0,122μ., πλάτος 0,031μ. (εἰκ. 116,18).

19. Ὅμοια.

Καλύτερον διατηρουμένη, μετ' ἐλαφρᾶς ὀξειδώσεως· κατὰ τὸ ἐν ἄκρον τῆς σφίξει μικρὸν ἦλον ἄνω δεξιά. Μῆκος 0,11μ., πλάτος 0,031μ. (εἰκ. 116,19).

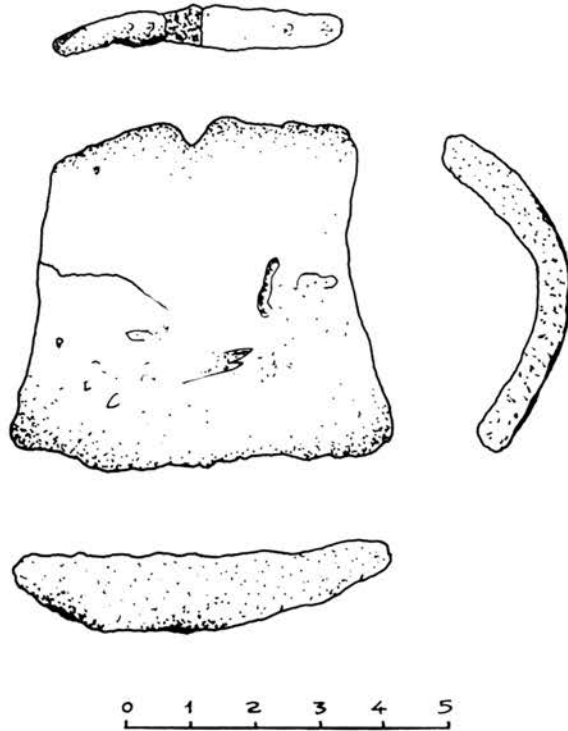
20. Θραῦσμα μόνον χαλκῆς ταινίας· πιθανώτατα ἀπότμημα λαιμοῦ. Ὑψος 0,05μ., σφζ. πλάτος 0,064μ., πάχος 1/2 - 1 χιλ.

21. Θραῦσμα μόνον χαλκοῦ τάλαντου ἰσχυρῶς ὀξειδωμένου, ἀνωμάτων, πωρωδῶν ἐπιφανειῶν. Βάρος 1495 gr.

Δ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΝΘΗΔΟΝΟΣ

Εὑρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν εἰς Ἀνθηδόνα τὸ ἔτος 1889. Ὁ ἀνασκαφεὺς John C. Rolfe λέγει ὅτι τὸ εὔρημα μετεφέρθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Παρὰ τὰς προσπάθειάς μου νὰ ἐντοπίσω τοῦτο δὲν ἐπέτυχον τοῦ ποθομένου καὶ κατ' ἀνάγκην, διὰ λόγους πάλιν ἐνόητος παρουσιάσεως καὶ μελέτης τῶν ἐδῶ σπουδαζομένων θησαυρῶν, θὰ καταχωρίσω περιγραφὴν βασιζομένην εἰς τὴν τοῦ ἀνασκαφέως, πρόχειρον δυστυχῶς καὶ ἐλλιπῆ οὖσαν, ἐπιφέρων κατωτέρω καὶ τινὰ παρατηρήσεις βασιζομένας καὶ ἐπὶ τῆς ἀπεικονίσεως τῶν ἀντικειμένων ἐν ἐνὶ πίνακι τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος¹.

Ὁ Rolfe ἔγραψεν ὅτι τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸν θησαυρὸν ἀντικείμενα ὑπερέβαινον τὰ εἴκοσι καὶ πέντε², μετ' αὐτῶν δὲ ὑπῆρχε «μεγάλῃ ποσότητι φύλλον χαλκοῦ καὶ χαλκῆ σκωρία». Εἰς τὴν ἐπὶ μέρους περιγραφὴν τῶν ἀντικειμένων περιλαμβάνει συνολικῶς τριάκοντα πέντε³ (ἀρ. I-XXXV), τινὰ τῶν ὁποίων ὅμως δὲν ἀπεικόνισεν. Εἰς τὴν ἀρίθμησίν των ἐχρησιμοποίησε λατινικοὺς ἀριθμοὺς, ὡς πρᾶττω καὶ ἐγὼ ἐνταῦθα (βλ. πίν. 17).

Εἰκ. 103.

1. AJA 6 (1st Series), 1890, σ. 99 καὶ πίν. XV.

2. Αὐτόθι σ. 99.

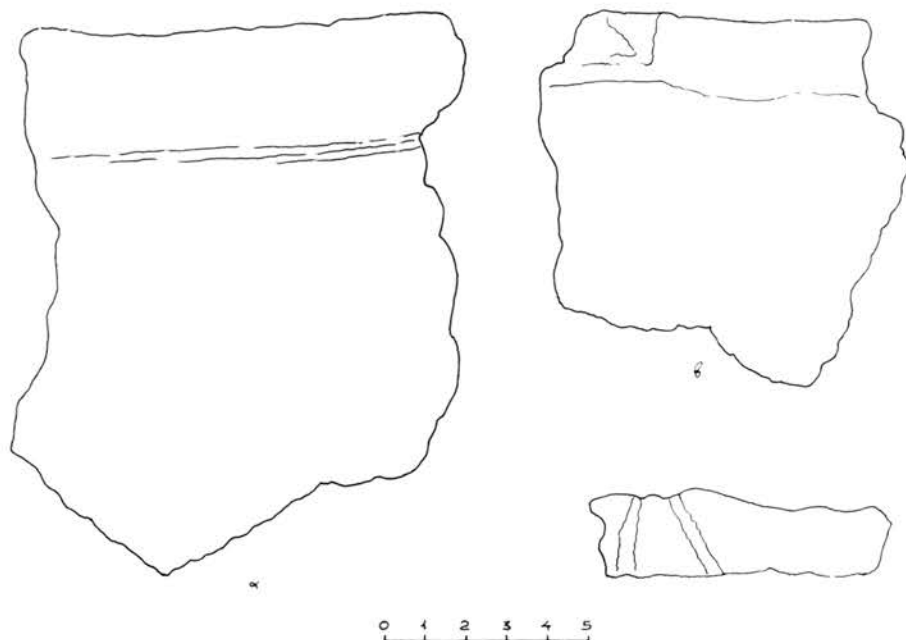
3. Αὐτόθι σ. 99 - 100.

I. Διπλοῦς πέλεκυς.

Ὅπῃ διὰ τὴν στειλέωσίν του $0,038 \times 0,017$, μῆκος $0,225$, πλάτος κόψεων $0,08\mu.$, πλάτος εἰς τὸ μέσον $0,04\mu.$, μέγ. πάχος $0,025\mu.$, χωρὶς ἴχνη χρήσεως.

II. Ὅμοιος.

Ὅμοιον σχῆμα, μικρότερος καὶ πλατύτερος κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ μῆκος του· κόψεις ἐφθαρμέναι ἐκ χρήσεως. Μῆκος $0,135\mu.$, πλάτος κόψεων $0,066\mu.$, πλάτος εἰς τὸ μέσον $0,038\mu.$, μέγ. πάχος $0,024\mu.$, ὅπῃ διαστ. $0,035 \times 0,02\mu$

Εἰς. 104.

III καὶ IV. Θραύσματα ὁμοίων ἐργαλείων (tools). Μῆκος $0,076\mu.$ τοῦ πρώτου, τοῦ δευτέρου $0,08\mu.$ Πλάτος κόψεων $0,062\mu.$ τοῦ πρώτου, τοῦ δευτέρου $0,052\mu.$ Πλάτος (ἔπου ἐθραύσθη) $0,037\mu.$ τοῦ πρώτου, τοῦ δευτέρου $0,04\mu.$ Μέγ. πάχος $0,024\mu.$ τοῦ πρώτου, τοῦ δευτέρου $0,027\mu.$

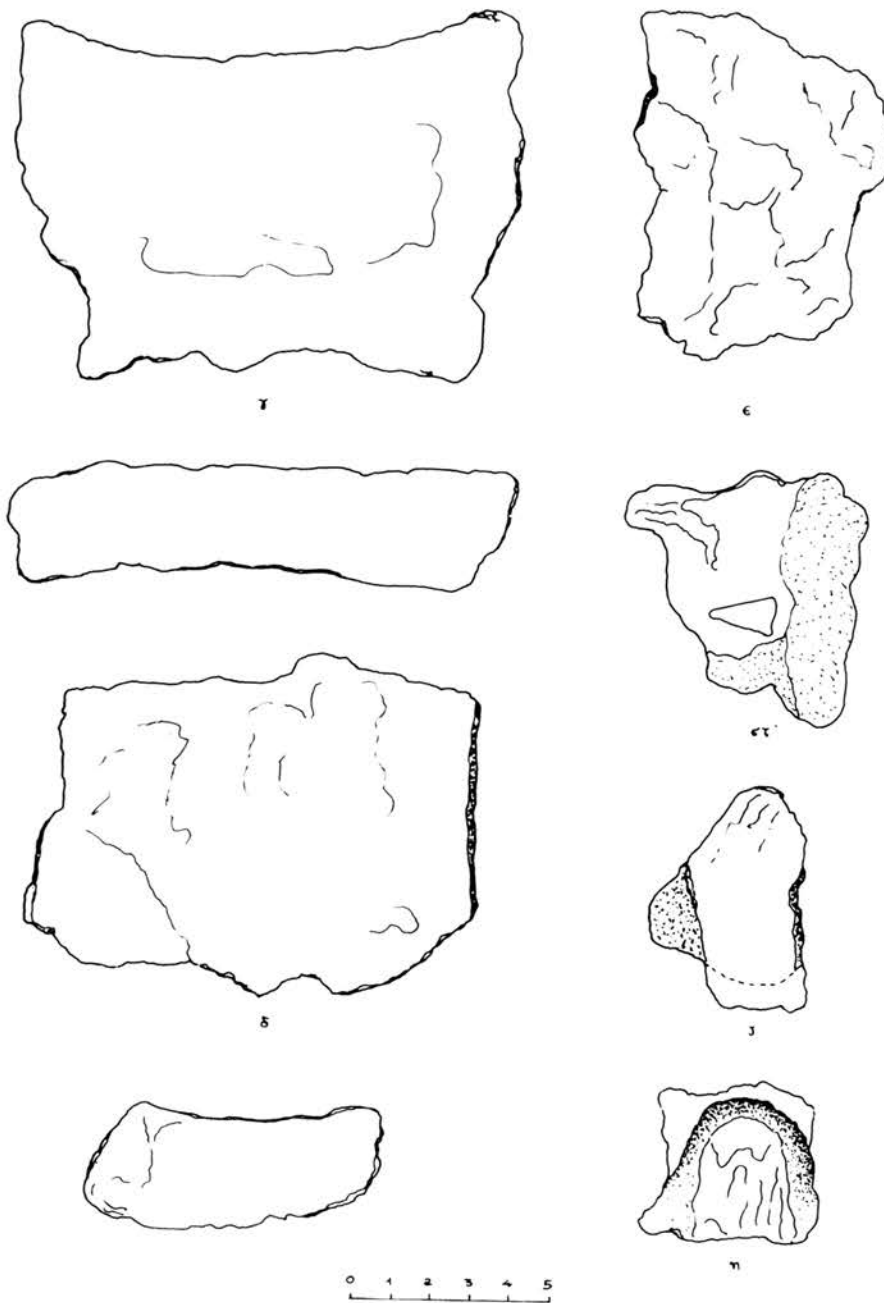
Ἡ θραῦσις ἐκάστου, γράφει ὁ Rolfe, διέρχεται διὰ τοῦ μέσου τῆς ὀπῆς, ἀλλὰ τὰ δύο θραύσματα δὲν ἀνήκουν καταφανῶς εἰς τὸν αὐτὸν πέλεκυν.

V. Κοπεύς (πίτυον).

Rolfe : «ἐργαλεῖον ἀποτελούμενον ἐκ σωληνωτῆς ὑποδοχῆς (tube), προφανῶς διὰ τὴν εἰσδοχὴν ξυλίνης λαβῆς καὶ βραχείας λεπίδος, ἣτις ἔχει ἀκονηθῆ εἰς ὄξειαν κόψιν ἀπὸ τὴν κάτω πλευράν».

Ὅλ. μῆκος $0,145\mu.$, σωλην. ὑποδοχῆς μῆκος $0,055\mu.$ διάμετρος $0,056\mu.$

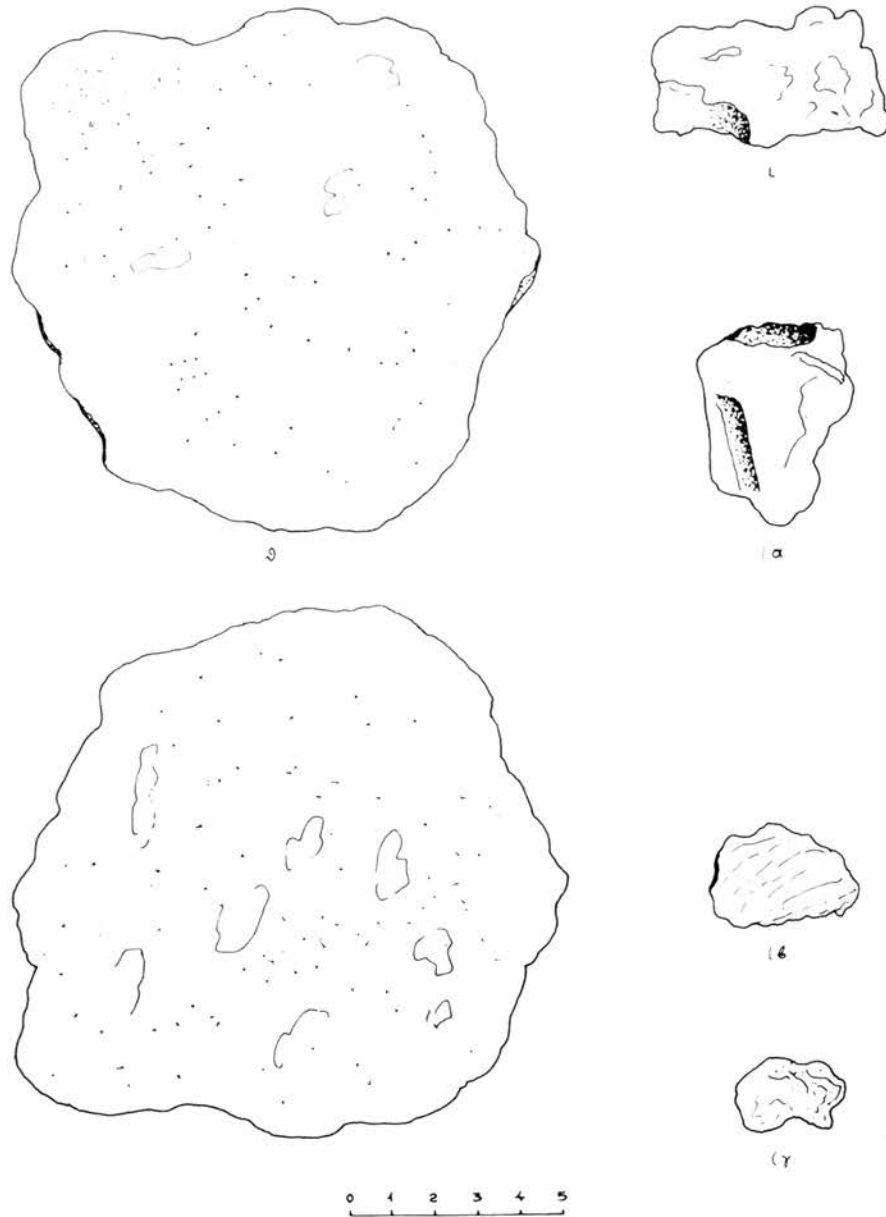
VI. Τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος ὁμοίου ἐργαλείου. Δὲν ἀπεικονίσθη. Μῆκος $0,05\mu.$

Εἰκ. 105.

VII. Τεμάχιον χαλκοῦ ὅμοιον πρὸς κοῖλον κέρασ· εἰς τὸ ἄκρον του ἐπεκολλᾶτο τεμάχιον χαλκοῦ φύλλου· ὁ Rolfe τὸ ἐθεώρησε, μᾶλλον ἀπιθάνως, μέρος κοσμήματος παρὰ ἐργαλείου τινός· διαστάσεις του δὲν δίδει.

VIII. Θραύσμα στενῆς, ἐλαφρῶς κυρτουμένης ταινίας μεθ' ὑψουμένων ἀκμῶν (edges), κοσμουμένης διὰ μιᾶς ἐλάφου (in repoussé). Σφάζονται ἔχνη

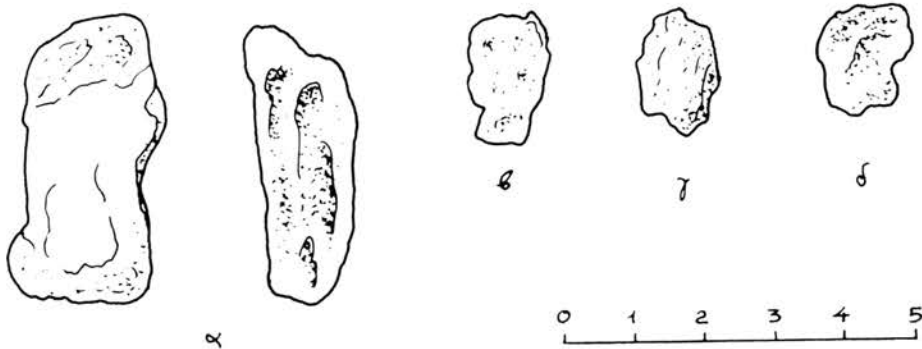
Εἰκ. 106.

τῶν ὀπισθίων κνημῶν ἑνὸς ὁμοίου ζώου, τὸ ὁποῖον βαδίζει πρὸς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Ἡ κεφαλὴ τῆς ἐλάφου ἔχει ριφθῆ πρὸς τὰ νῶτα, τὰ κέρατά της προτείνονται ἔμπρός.

IX. Τρύπανον (drill).

Ὁμοιάζει πρὸς τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν χάραξιν λίθων (Rolfe). Μῆκος 0,13μ., πλάτος εἰς τὸ πλατὺ ἄκρον του 0,025, εἰς τὸ μικρὸν 0,011μ.

X. Μικρότερα ἐργαλεῖα, ὡς οἱ ὀπεῖς (Rolfe)¹, τέσσαρες ἐπίπεδοι πλευρὰ καὶ πτέρνα διὰ τὴν στήριξιν «ξυλίνης» λαβῆς· μῆκος 0,057, μέγ. πλάτος 0,07μ.²

Εἰκ. 107.

XI. Σταυροπέλεκυς.

Rolfe : Chisel μετὰ ἠκονημένης κόψεως, ἐκ δύο μερῶν, τὴν καθαυτὸ σμίλην καὶ τὸ τμήμα πρὸς εἰσαγωγὴν ἐντὸς ξυλίνης λαβῆς, χωριζομένων διὰ δύο ἐκκτέρωθεν προβολῶν. Ὅλ. μῆκος 0,21μ., μῆκος τῆς καθαυτὸ σμίλης 0,12μ. πτέρνης 0,075μ., πλάτ. κόψεως 0,042μ., χωρὶς ἔχνη χρήσεως.

XII. Δρεπανοειδὲς μαχαίριον (sickle), διακεκοσμημένον διὰ γραμμῶν καὶ ἠκονημένον κατὰ τὴν μίαν ὄψιν τῆς λεπίδος. Μῆκος τόξου 0,31μ., μέγ. πλάτος λεπίδος 0,035μ., τεθραυσμένον εἰς τὸ μέσον, κόψις ἐφθαρμένη, ἄκρον ἠμβλυμμένον, ὀπή, ἄνευ ἤλου, εἰς τὴν πτέρναν.

XIII - XXVI. Λεπίδες καὶ θραύσματα λεπίδων, κυρίως μαχαίριων, ποικίλων σχημάτων καὶ μεγεθῶν. Τὸ μέγιστον 0,19μ. Σχεδὸν ἅπαντα δεικνύουν σημεῖα χρήσεως, τινὰ δὲ εἶναι παντελῶς ἐφθαρμένα.

XXVII. Θραύσματα ὁμοιάζοντα πρὸς δέσμην καλάμων καὶ ράβδων (reeds and rods). Μῆκος 0,68μ., περίμετρος 0,073μ., πλάτος ἐκάστου 0,010μ.

XXVIII. Λαβὴ ἑνὸς μεγάλου ἀγγείου ἢ λέβητος.

Ὁμοῦ μὲ θραῦσμα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου. Δὲν εἰκονίσθη.

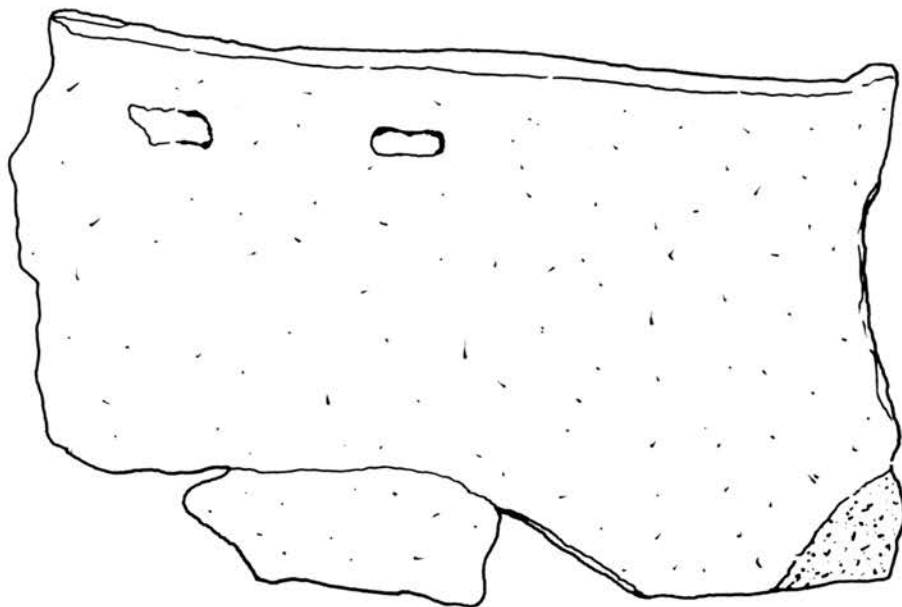
1. AJA ἔ. ἀ. σ. 105.

2. Ὁ ROLFE δὲν θεωρεῖ τὰ παρόντα ἀντικείμενα προσωρισμένα διὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ λίθου.

XXIX - XXXI. Τρεῖς μικρότεροι λαβαί.

XXXII. «Θραύσμα, προφανῶς κεφαλῆς λόγχης». Ἐκ παχέος καυλοῦ (shaft) μετὰ λεπτοτέρας λεπίδος· δὲν εἰκονίσθη. Μῆκος 0,05μ., μέγ. πλάτος 0,04 μ.

XXXIII. Ὡοειδὲς τεμάχιον χαλκοῦ μετ' ἀδιακρίτου κοσμήματος ἐν ἀναγλύφῳ.

Εἰκ. 108.

XXXIV. Δακτύλιος ἐκ χαλκοῦ σύρματος, ἴσως ψελλίου, διαμέτρου 0,056μ.

XXXV. Δύο θραύσματα ἐπιπεδοπλεύρου (flat-sided) χαλκῆς ράβδου (rod).

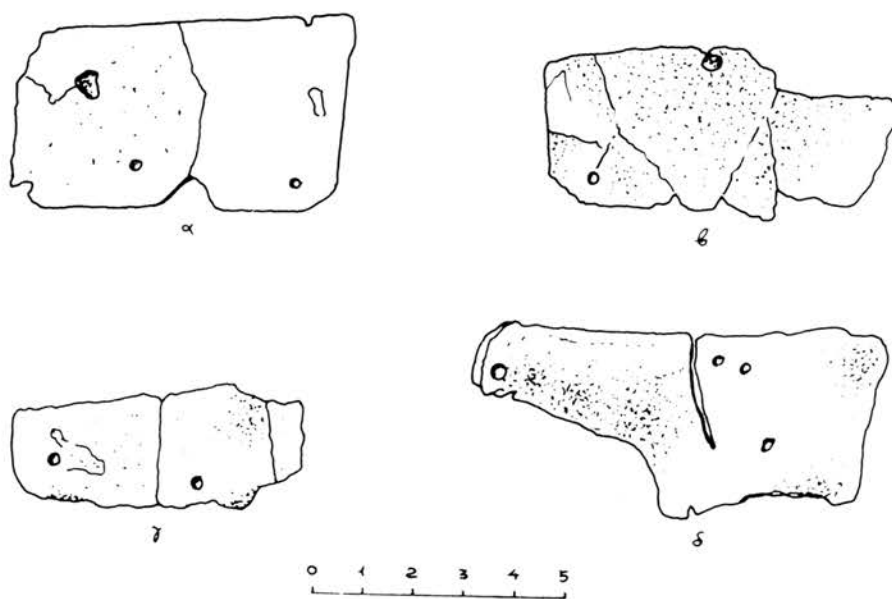
Τέλος ὁ ἀνασκαφεὺς ἐσημείωσε ὅτι ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω εὐρέθη μεγάλη ποσότης φύλλων χαλκοῦ καὶ μεγάλοι μᾶζαι χαλκῆς σκωρίας, ὠρισμένα θραύσματα, προφανῶς τοῦ ἀγγείου, εἰς ὃ ἀνήκεν ἡ μεγάλη λαβὴ ὑπ' ἀριθ. XXVIII, καὶ ἀριθμός τις μικρῶν ἀντικειμένων»¹.

1. AJA ἔ. ἀ. σ. 106.

Ε. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸ εὔρημα τοῦτο ἦλθεν εἰς φῶς κατὰ τὰς ἑλληνογερμανικὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ ἔτους 1888¹. Τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸ ἀντικείμενα εὑρέθησαν «οἰονεὶ ἐν τετρισμῆνα (!)» εἰς τοῖχον μυκηναϊκοῦ κτηρίου. Κατὰ τοὺς ἀνασκαφεῖς τὰ μυκηναϊκὰ οἰκήματα, ἐν τοίχῳ ἑνὸς τῶν ὁποίων εὑρέθη ὁ Θησαυρός, ἐκτείνονται πέραν τοῦ πωρίνου ἰσοδομικοῦ τείχους τοῦ ἀνακαλυφθέντος εἰς ἐλαχίστην πρὸς Νότον ἀπόστασιν ἄλλου ἀρχαίου τείχους ἐκ κοινῶν, ἀξέστων τὸ πλεῖστον τιτανολίθων κατεσκευασμένου . . .», καὶ τὸ ὅποῖον «ἀπέχει ἀπὸ τῆς

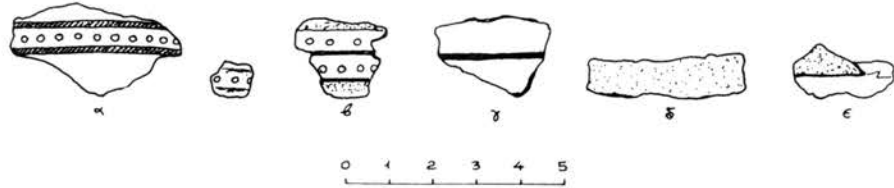
Εἰκ. 109.

νοτιοανατολικῆς γωνίας (τοῦ Παρθενῶνος), λαμβανομένης τῆς ἀποστάσεως κατ' εὐθεῖαν γραμμῆν, 12 περίπου μέτρα» καὶ δὴ «ἐν τῷ χώρῳ τῷ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς Ἀκροπόλεως τείχους». Τὸ ὑλικὸν τῶν οἰκημάτων χαρακτηρίζεται ὡς ἐκ «τιτανολίθου καὶ ὠμῶν πλίνθων»². Μία δευτέρα πληροφορία εἶναι ὅτι ὑπὲρ τὰ μνημονευθέντα τείχη ὑπάρχει ἀδιατάρακτος ἐπίχωσις, ἧς τὰ εὔρηματα «εἶναι τεμάχια ἀγγείων τοῦ μυκηναϊκοῦ τρόπου καὶ οὐδὲν ἕτερον». Ἀκολουθεῖ τεταραγμένη ἐπίχωσις λατύπης, πώρου λίθου, μαρμάρου καὶ τιτα-

1. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ - ΚΑΒΕΡΑΟΥ, Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1885 μέχρι τοῦ 1890, Ἀθήναι 1906, στ. 35.

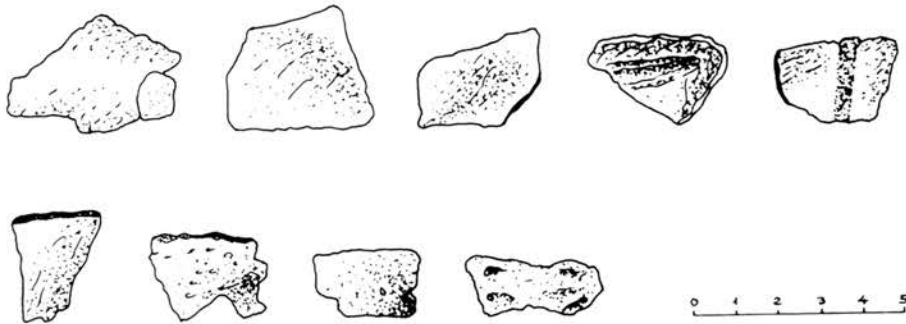
2. Αὐτόθι στ. 37.

νολίθου¹. Διαφωτιστικώτερος είναι ο Σπ. Ίακωβίδης, ὅστις παρατηρεῖ²: «Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κυκλωπέου τείχους ἐσώθησαν διάφορα λείψανα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ χώρος ἦτο κατοικημένος, καὶ μάλιστα πυκνῶς. Εἰς τὸ 3 τοῦ σχεδίου 32 εὑρέθησαν δύο ἐπιμήκεις τοῖχοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ βορειότερος φαίνεται νὰ σχηματίζῃ καμπύλην εἰς τὸ Δ ἄκρον του, ἴσως δὲ νὰ εἶναι καὶ μεταγενέστερος, διότι ἡ ὑπαρξίς καὶ τῶν δύο συγχρόνως δὲν φαίνεται ἐκ τῆς διατά-

Εἰκ. 110.

ξεῶς των πιθανῆ. Ὁ νοτιώτερος πάντως εἶναι μυκηναϊκός· εἶναι θεμελιωμένος ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὠμὰς πλίνθους κτισμένας ἐπὶ λιθίνης ὑποδομῆς ὕψους 1μ. Τὸ ὅλον ἔχει καλυφθῆ ἀπὸ τὸ στρώμα τῆς περσικῆς καταστροφῆς. Εἰς τὸ μέρος τὸ σημειούμενον ἐπὶ τοῦ σχεδίου διὰ σταυροῦ μεταξὺ

Εἰκ. 111.

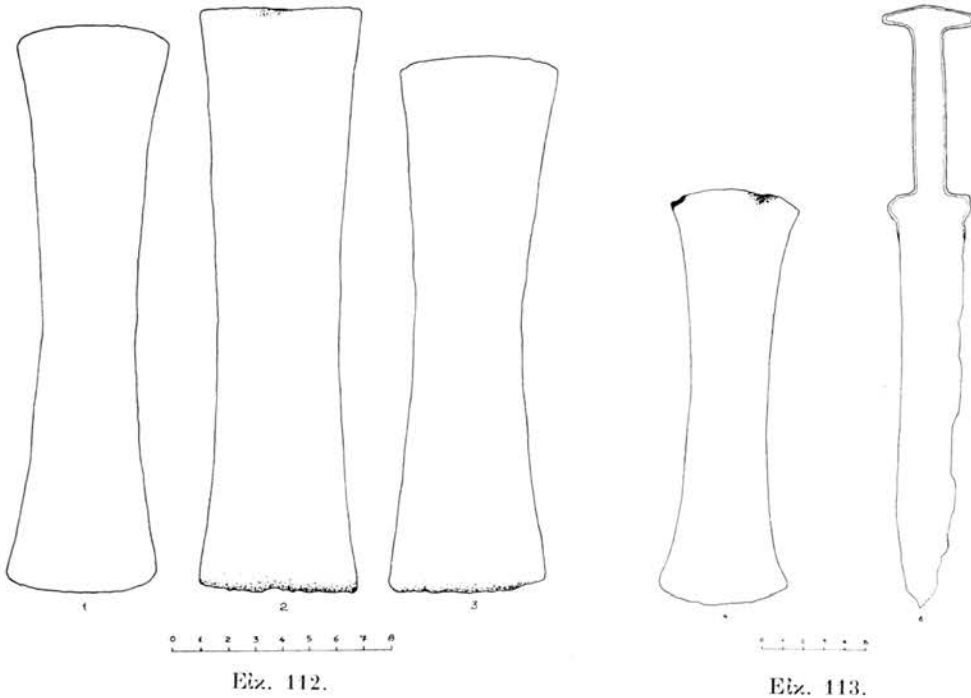
τοῦ τοίχου αὐτοῦ καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὕψεως τοῦ τείχους εὑρέθη ἀριθμὸς χαλκῶν ὄπλων καὶ ἐργαλείων. . . , ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποκρυβῆ ἐν μέρει εἰς τὸ κενὸν μεταξὺ τῶν δύο κτισμάτων, ἐν μέρει δὲ μεταξὺ τῶν λίθων τῆς θεμελιώσεως τοῦ τοίχου»³.

1. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ - ΚΑΒΕΡΑΟΥ, πίν. Α. Τοπογραφικὸν Σχέδιον κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ 1885 ἕως 1891 Ἀνασκαφάς. Οἱ ἀνασκαφεῖς δὲν σημειοῦν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἀποκρύψεως τοῦ θησαυροῦ. Τὴν θέσιν προσδιώρισαν ὁ MONTELIUS καὶ ὁ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ ὡς κειμένην εἰς τὸν δι' ἐρυθρὰς βαφῆς σημειούμενον τοῖχον μετὰ τὸ ὑψομετρικὸν 138 καὶ ὑπὲρ τὸν διὰ πρασίνου χρώματος δηλωθέντα τοῖχον 63. Ἐν ΑΜ 1888 ὁ WOLTERS ἔγραψε: «Δυτικῶς τοῦ Μουσείου εὑρέθησαν εἰς μέγα βάθος πλησίον λευφάνων τῆς Πελασγικῆς ὀχυρώσεως τῆς Ἀκροπόλεως θεμέλια ὁμοίων οἰκιῶν· εἰς τὸν τοῖχον ἐνὸς ἐκείνων εὑρέθη μία πλήρης συσκευὴ (Vorrat) ἐργαλείων, τῶν ὁποίων τὰ ξύλινα μέρη κατεστράφησαν μέχρις ἐλαχίστων ἰχνῶν, ἐνῶ διατηρήθησαν τὰ χαλκᾶ μέρη» ἰδὲ καὶ BCH 1888, σ. 245 (LECHAT).

2. ΣΠ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Ἡ Μυκηναϊκὴ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, σ. 156 κέ. Σχ. 32 εἰς τὴν σ. 157.

3. Πρβ. τὸ αὐτό, ὡς ἄνω, σχέδιον.

Αὐτοτελῶς ἐδημοσίευσε τὸ εὔρημα τοῦτο ὁ Montelius εἰς τὴν μικρὰν μελέτην του Ett fynd fran Athens Akropolis καὶ ἔτι ἐν La Grèce Préclassique I, σ. 155 - 6 παρατιθεῖς καὶ σχέδιον εἰς ἐκάστην δημοσίευσιν, ἐμφαῖνον τὴν ἀκριβῆ θέσιν τοῦ εὔρηματος¹. Παρὰ Graef - Langlotz ἐδημοσιεύθησαν τὰ ὑπὸ τοῦ Montelius εἰκονισθέντα δύο ὄστρακα².

Εἰδολογικὸν καὶ ἀριθμητικὸν περιεχόμενον τοῦ θησαυροῦ: Τὸ σύνολον τῶν εἰς τὸν θησαυρὸν εὑρεθέντων ἀντικειμένων ἀνέρχεται κατὰ τὸν Montelius εἰς τριάκοντα³· εἰδολογικῶς διακρίνομεν ὡς ἀκολούθως :

1. Ἐγχειρίδιον⁴. Ἀκέραιον μὲ ἐφθαρμένην τὴν λεπίδα· Ὁμοὶ ὀρθογώνιοι εἰσερχόμενοι ἐλαφρῶς πρὸς τὸ σῶμα τῆς λεπίδος· τέσσαρες ὅπκι ἐστήριζόν ποτε πρόσθετον λαβὴν, μία εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἐπιμήλου, δύο εἰς τὴν πτέρναν, ἡ τετάρτη εἰς τὸ μέσον τῆς ἀρχῆς τῆς λεπίδος· ἡ τελευταία χωρεῖ βαθμιαίως μειουμένη

1. Εἰκ. 1 καὶ 2 ἐν Ett fynd. Εἰκ. 479 καὶ 480 ἐν G. P.

2. Die Antiken Vasen von der Akropolis zu Athen, Berlin 1929, ἀρ. 202 καὶ 222.

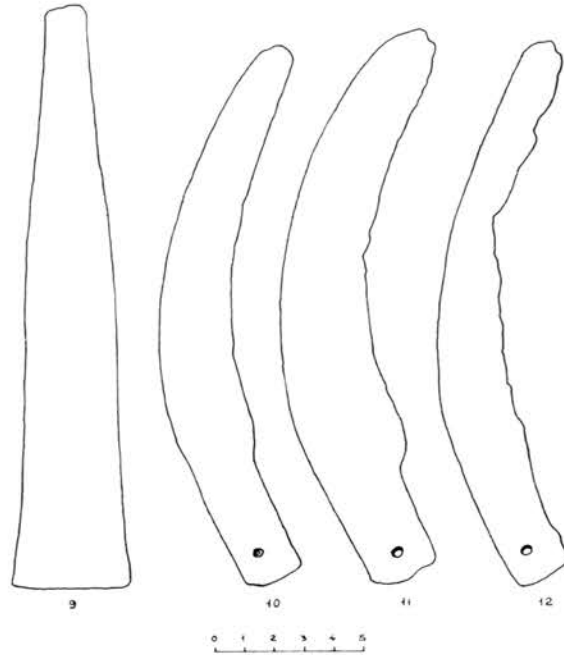
3. Διάφορος εἶναι ὁ ἀριθμὸς, ὃν δίδουν οἱ λοιποὶ μελετηταί. Οὕτω ὁ μὲν ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ ὠμίλει ὅλως γενικῶς διὰ «χαλκᾶ τινὰ ἐργαλεῖα, ἰδίως πελέκει, δίσκους καὶ ἄλλα τινὰ δυσδιάγνωστα», ὁ WOLTERS, ἐν AM 1888, σ. 108 ἠριθμεῖ 28, ὁ LECHAT ἐν BCH 1888, σ. 245, 22, ὁ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 160 σημ. 285, 32. Διαφοραὶ ὑπάρχουν εἰς τοὺς πελέκει. Οὕτω ὁ ΜΟΝΤΕΛΙΟΥΣ ἀναφέρει 9 διπλοῦς πελέκει, οἱ WOLTERS - LECHAT 10, ὁ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ 9 καὶ 2 ἡμίση. Πάντες ἀναφέρουν 3 δίσκους πλὴν τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ, ὅστις τοὺς θέλει 2, ἐπίσης καὶ μίαν σμίλην πέρα τῶν 5 μνημονευομένων ὑπὸ τοῦ ΜΟΝΤΕΛΙΟΥΣ. Πρβ. γενικῶς τὰς ἀνωτέρω παραπομπάς. Ἡμεῖς ἀκολουθοῦμεν ἐνταῦθα τὸν ΜΟΝΤΕΛΙΟΥΣ κατὰ τὴν ἀρίθμησιν καὶ τὴν περιγραφὴν.

4. ΜΟΝΤΕΛΙΟΥΣ, G.P. ἀρ. 481, Ett fynd, ἀρ. 1 δὲν εὑρέθη.

εις ἄκρον ὀξύ· ὑπὸ τὴν βᾶσιν τοῦ ἐπιμήλου ὑπάρχει σχηματισμὸς μικροῦ λαιμοῦ· περιχέλωσις περιτρέχει τὴν ἀρχὴν τῆς λεπίδος, τὴν πτέρναν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς καὶ τὸ ἐπίμηλον ὁμοίως· μῆκ. 0,30 περ. (Wolters - Montelius). Εἰς τὴν σημερινὴν του κατάστασιν, ἐφθαρμένον, ἀποκεκρουμένον κατὰ τὸν καυλόν, σφῆζον μίαν ὀπὴν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λεπίδος. Λεπίς παχύτερα κατὰ τὸ μέσον, ἀλλὰ χωρὶς σχηματισμὸν ράχεως, σφῆζ. μῆκος 0,284μ., σφῆζ. μέγ. πλάτος 0,054μ., διάμ. ὀπῆς 0,004μ. (εἰκ. 117).

Εἰκ. 114.

Εἰκ. 115.

2. Χαλκῆ Λόγχη ἡ, ὀρθότερον, κυνηγετικὸν ἀκόντιον. Ὁ βραχὺς κυκλικὸς καυλὸς φέρει ἐπιμήκη σχισμὴν καὶ στενούμενος ἐκδίδει εἰς τὴν λεπίδα τῆς λόγχης, ἐνῶ ὀξεῖα ράχις διήκει ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ ὀξέος ἄκρου τῆς. Δὲν εὑρέθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων (βλ. πίν. 18).

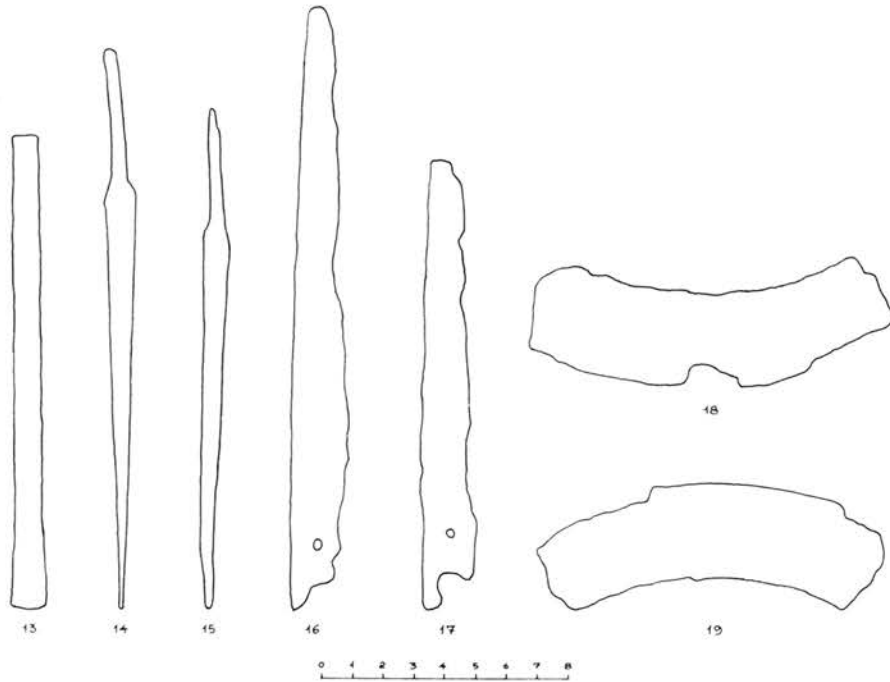
3. Διπλοῖ πελέκεις.

α. Ἄρ. Μουσ. 6894, ἀκέραιος μετ' ἐφθαρμένας τὰς κόψεις. Μῆκος 0,223μ., μέγ. πλάτος: κόψεων 0,07μ. μέσου 0,042μ., πάχος 0,023μ. (εἰκ. 118, πίν. 19α).

β. Ἄρ. Μουσ. 6895, ἀκέραιος, μετ' ἐφθαρμένων ἐκ τῆς χρήσεως κόψεων. Μῆκος 0,209μ., πλάτος: κόψεων 0,058μ. μέσου 0,04μ., μέγ. πάχος 0,022μ., ὀπὴ 0,035 × 0,019μ. (εἰκ. 119, πίν. 19β).

γ. Ἄρ. Μουσ. 6896, ἀκέραιος μὲ ἐφθαρμένους κόψεις. Μῆκος 0,208μ., πλάτος: κόψεων 0,061μ. μέσου 0,039μ., πάχος 0,024 μ.: ὀπή 0,036 × 0,019μ. (εἰκ. 120, πίν. 19γ).

δ. Ἄρ. Μουσ. 6897 ἀκέραιος, ἐφθαρμένος εἰς τὰς κόψεις, ὀπή 0,039 × 0,019μ. Μῆκος 0,0225μ., πλάτος: κόψεων 0,066μ. μέσου 0,044μ., πάχος 0,021μ. (εἰκ. 121, πίν. 19δ).

Εἰκ. 116.

ε. Ἄρ. Μουσ. 6898 ἀκέραιος, ἐφθαρμένοι κόψεις, ἄλλως καλῆς διατηρήσεως, ὠραῖον, ἰσχυρὸν ἐργαλεῖον. Ἀκμαὶ ὄψεων ἀφρηρημένοι εἰς λεπτὰς ἔδρας. Μῆκος 0,22μ., πλάτος: κόψεων 0,058-0,06μ. μέσου 0,037· ὀπή 0,035 × 0,019μ. (εἰκ. 122, πίν. 19ε).

στ. Ἄρ. Μουσ. 6899 ἀκέραιος, ἐφθαρμένοι κόψεις, ἀπότμησις μέρους χείλους τῆς ὀπῆς. Μῆκος 0,20μ., πλάτος: κόψεων 0,072μ. μέσου 0,043μ.: ὀπή 0,04 × 0,019μ. (εἰκ. 123, πίν. 19στ).

ζ. Ἄρ. Μουσ. 6900, ἀκέραιος μὲ ἐφθαρμένας τὰς κόψεις καὶ τμῆμα χείλους τῆς ὀπῆς. Μῆκος 0,188μ., πλάτος: κόψεων 0,055 - 0,058μ. μέσου 0,039μ., πάχος 0,023μ.: ὀπή 0,036 × 0,018μ. (εἰκ. 124, πίν. 19ζ).

η. Ἄρ. Μουσ. 6902, ἀκέραιος μὲ κόψεις ἐφθαρμένας καὶ ἐπιφανείας ἀπολεπισμένας. Μῆκος 0,156μ., πλάτος: κόψεων 0,063μ. μέσου 0,04μ., πάχος 0,022μ.: ὀπή 0,035 × 0,019μ. (εἰκ. 125, πίν. 19η).

θ. Ἄρ. Μουσ. 6903, ἀκέραιος μὲ ἐφθαρμένας κόψεις καὶ ἀποξέσεις πλευρῶν.

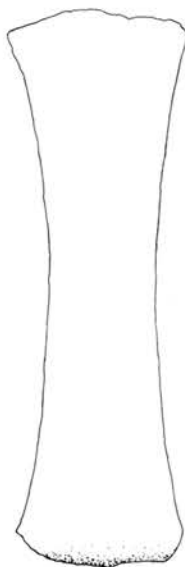
Μῆκος 0,161μ., πλάτος: κόψεων 0,057μ. μέσου 0,044μ., πάχος 0,03μ.· ὀπή 0,037 × 0,017μ. (εἰκ. 126, ἀριστ.).

4. Εὖρον ἐπίσης 4 ἡμίση διπλῶν πελέκεων¹, τῶν ὁποίων περιγραφὴν καταχωρίζω ἐνταῦθα.

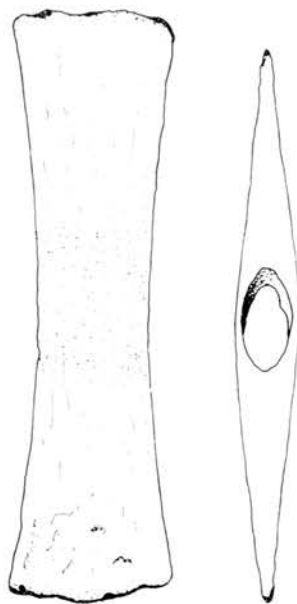
Ἄρ. Μουσ. 6904, ἡμισυ διπλοῦ πελέκεως, λίαν ἐφθαρμένον καὶ ὠξειδωμένον.

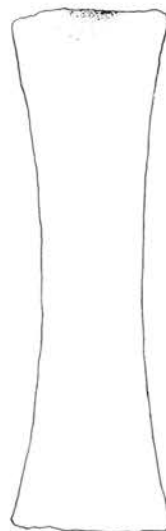
Εἰκ. 117.

Εἰκ. 118.

Εἰκ. 119.

Εἰκ. 120.

Μῆκος 0,085μ., πλάτος 0,05μ., πάχος 0,021μ. (εἰκ. 126 μέσον, πίν. 20 α,β πρῶτον ἀριστ.).

Ἄρ. Μουσ. 6905, ὅμοιον. Μῆκος 0,10μ., μέγ. πλάτος 0,05μ., πάχος 0,023μ. (εἰκ. 126 δεξιὰ, πίν. 20α,β, δεύτερον ἀπ' ἀριστ.).

Ἄρ. Μουσ. 6906, ὅμοιον. Μῆκος 0,085μ., πλάτος 0,052μ., πάχος 0,021μ. (εἰκ. 127 ἀριστ. πίν. 20α,β, τρίτον ἀπ' ἀριστ.).

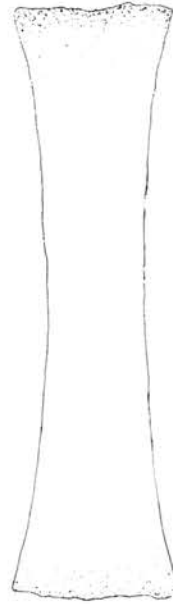
Ἄρ. Μουσ. 6907, ὅμοιον. Μῆκος 0,075μ., πλάτος 0,051μ., πάχος 0,021μ. (εἰκ. 127 δεξιὰ, πίν. 20α,β, δεξιὰ).

5. Σμῖλαι - Σκέπαρνα².

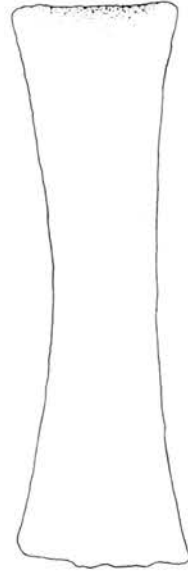
1. Ὁ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Ἡ Μυκηναϊκὴ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, σμ. 285, μνημονεύει δύο.

2. Ὁ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ἀνωτέρω, ἀναφέρει «πέντε πελέκεις κοινοί». Ἡμεῖς χαρακτηρίζοντες τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα ὡς σμῖλαι - σκέπαρνα καὶ ἐπεξηγοῦντες ἐν τῷ τμήματι τῆς παρούσης τῷ ἐπιγραφομένῳ «Σ μ ῖ λ α ι» τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ὀνομασίαν τῶν ἀντικειμένων τούτων καταχωρίζομεν ἐνταῦθα τὴν περιγραφὴν ἑπτὰ ἀντικειμένων, ὅσα δ ἠ λ ο ν ὅ τ ι εὔρομεν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ (Χαλκοθήκη), ἐνθα φυλάσσονται κεχωρισμένως τὰ ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ. Τὰ ἀντικείμενά μας φέρουν τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ Μουσεῖου: 6996 - 7002. Δυνατὸν βεβαίως τινὰ τούτων, μὴ ἀνήκοντα ἐνδεχομένως εἰς τὸ εὔρημά μας, νὰ περιελήφθησαν ἐδῶ (ἐν τῇ Χαλκοθήκῃ) καὶ διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ σχήματος καὶ ἐνδεχομένως λόγῳ πιθανῆς κοινῆς προελεύσεως ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

α. Ἄρ. Μουσ. 6996. Ἀκεραία, κόψις ἐφθαρμένη ἐκ χρήσεως, μικραὶ ἀποκρούσεις κατὰ τὰς ἀκμὰς τοῦ στελέχους, ἀποξέσεις κατὰ τὰς πλευράς. Ὑπάρχουν ἴχνη πλήξεων κατὰ τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης, ἀλλ' ὄχι ἔντονα. Ὁραῖον ἐργαλεῖον, καλῆς διατηρήσεως. Πίνος ἀμαυροπράσινος. Πλευρὰ ἐλαφρῶς κυρτά (bombé), κόψις ἐλαφρῶς στρογγυλευομένη, μὲ φανερά ἴχνη ρινίσεως, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐτέραν τῶν πλευρῶν. Τὸ στέλεχος ἔχει ἐλαφροτάτην κάμψιν παρὰ τὴν πτέρναν. Μῆκος 0,181μ., πλάτος (μέσον) 0,031 (μέγιστον) 0,042μ., πάχος 0,006μ. (εἰκ. 128, πίν. 20γ).

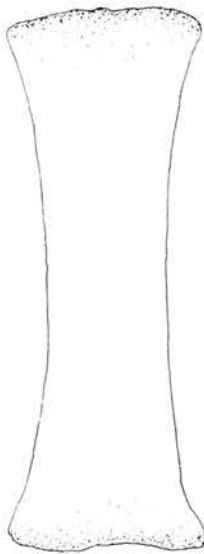
Εἰκ. 121.

Εἰκ. 122.

β. Ἄρ. Μουσ. 6997. Ἀκεραία, κόψις ἐλαφρότατα ἐφθαρμένη καὶ ὀλίγον στρογγυλευομένη, ἄκρον πτέρνης μὲ ἐλαφρὰ σημεῖα πλήξεως. Ἐπιφάνειαι στελέχους ἐλαφρότατα ἐφθαρμένα. Τομῆς ἐπιπεδοκύρτου. Πλευρὰ βαθμιαίως ἀπομακρυνόμενα πρὸς τὴν κόψιν, περίπου εὐθέα καὶ ἐλαφρῶς «φουσκωτά». Μῆκος 0,125μ.,

μέγ. πλάτος 0,031μ., πάχος 0,0045μ. (εἰκ. 129, πίν. 20,δ).

Εἰκ. 123.

Εἰκ. 124.

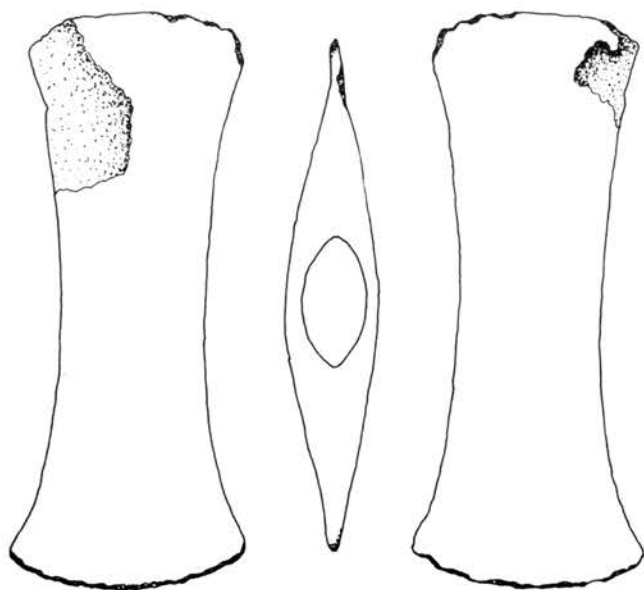
γ. Ἄρ. Μουσ. 6998. Ἀποκεκρουμένη κατὰ τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης καὶ μὲ κόψιν ὁμοίως ἀποκεκρουμένην καὶ ἄλλως λίαν βεβλαμμένην ἐκ τῆς χρήσεως. Ἐπιφάνειαι ἐπίπεδοι, πλευρὰ κάθετα, περίπου εὐθέα. Μῆκος 0,198μ., μέγ. σφζ. πλάτος 0,043μ., μέγ. πάχος 0,006μ. (εἰκ. 130, πίν. 20,ε).

δ. Ἄρ. Μουσ. 6999. Ἀκεραία, κόψις ἐφθαρμένη ἐκ χρήσεως, ἔντονοι φθοραὶ στελέχους, ἀπόκρουσις τμήματος πτέρνης, ἧς τὸ ἄκρον ἄνευ σημείων πλήξεων. Πίνος ἀμαυροπράσινος. Ἐπιφάνειαι ἐπίπεδοι πρὸς ἀμφικύρτους, πλευρὰ εἰς συνεχῆ πλάτυνσιν πρὸς τὴν κόψιν καὶ εὐθέα. Μεγαλυτέρα φθορὰ παρὰ τὴν κόψιν τῆς «ἐπιπέδου» πλευρᾶς. Μῆκος 0,147μ., μέγ. πλάτος 0,035μ., πάχος 0,005μ. (εἰκ. 131, πίν. 21α).

τέρρα φθορὰ παρὰ τὴν κόψιν τῆς «ἐπιπέδου» πλευρᾶς. Μῆκος 0,147μ., μέγ. πλάτος 0,035μ., πάχος 0,005μ. (εἰκ. 131, πίν. 21α).

ε. Ἄρ. Μουσείου 7000. Ἀποκεκρουμένη (;) ἐλαφρῶς κατὰ τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης. Κόψις λίαν ἐφθαρμένη ἐκ χρήσεως καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ στελέχους. Πίνος ἀμαυροπράσινος. Ἐπιφάνειαι ἐπίπεδοι πρὸς ἀμφικύρτους, πλευρὰ ἐλαφρῶς «φουσκωτὰ» καὶ κυρτούμενα περὶ τὸ μέσον. Μῆκος 0,128μ., πλάτος 0,033μ., πάχος 0,006μ. (εἰκ. 132, πίν. 21β).

Εἰκ. 125.

στ. Ἄρ. Μουσείου 7001. Ἀκεραία, ἐλαφρὰ φθορὰ κόψεως καὶ ἄκρου πτέρνης. Ἐπιφάνειαι ἐπίπεδοι πρὸς ἀμφικύρτους. Πλευραὶ κόψεως ἰσομερῶς σφυρηλατημέναι. Πλευρὰ ὡς εἰς τὸ προηγούμενον. Μῆκος 0,155μ., μέγ. πλάτος 0,034μ., πάχος 0,0065μ. (εἰκ. 133, πίν. 21γ).

ζ. Ἄρ. Μουσείου 7002. Ἀκεραία, κόψις ἐφθαρμένη ἐκ χρήσεως, λεπτὰ ἴχνη πλήξεων εἰς πτέρναν. Ἐπιφάνειαι καὶ

πλευρὰ ὡς τοῦ προηγούμενου, ἀλλὰ τὰ τελευταῖα εὐθέα. Μείζων φθορὰ κατὰ τὴν κόψιν τῆς ἐτέρας τῶν πλευρῶν. Μῆκος 0,1475μ., μέγ. πλάτος 0,037μ., μέγ. πάχος 0,0045μ. (εἰκ. 134, πίν. 21δ).

6. Σμίλη¹ ἀποτετμημένη κατὰ τὴν αἰχμήν, ἐφθαρμένη ἰσχυρῶς κατὰ τὸ μέσον τοῦ στελέχους τῆς. Χρώματος ἀμαυροῦ - πρασίνου, τὸ στέλεχος μορφοῦται εἰς τέσσαρας κυρίας καὶ τέσσαρας μικροτέρας, δι' ἀφαιρέσεως τῶν ἀκμῶν τῶν κυρίων, ἐπιφανείας, δὲν παρουσιάζει δὲ ἴχνη πλήξεως κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ στελέχους τῆς. Μῆκος 0,161μ., πλάτος: ἐπιφανειῶν 0,009 × 0,002 × 0,003μ. κόψεως σωζόμενον 0,011μ. (εἰκ. 135, πίν. 21ε).

7. «Υνία».

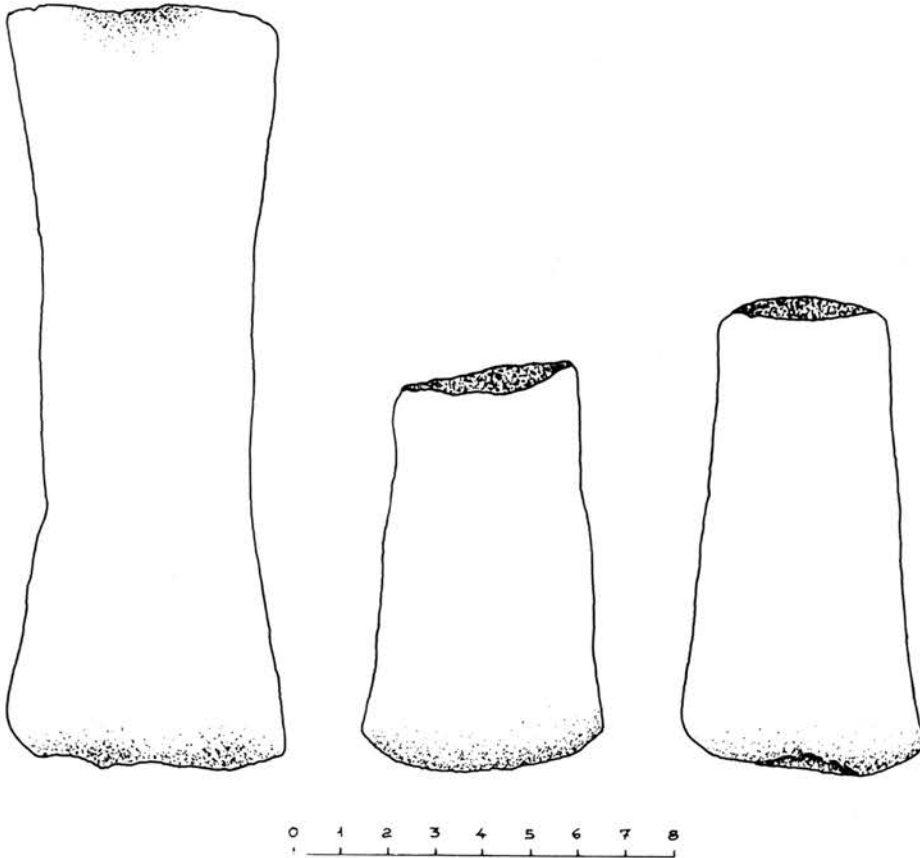
α². Ἀκέραιον, ἡ λεπίς του ἔχει καμφοῦ πρὸς τὰ ἔσω, πιθανώτατα κατὰ τὴν χρῆσιν του, ὡς ἐκ τούτου δὲ δύο ρήγματα ἐσχηματίσθησαν ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας κατὰ τὸ πλάτος τῆς λεπίδος. Ἡ αἰχμὴ φέρει σημεῖα μακροχρονίου χρήσεως, ἀπαντοῦν δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ὕψεως. Τὸ ἀντικείμενον συνίσταται ἐξ ἐλάσματος ἀρχικοῦ σχήματος T. Τὰ πτερύγια τοῦ T συνεκλείσθησαν,

1. Ἄρ. Μ. 7366 G.P. ἀρ. 487. Εἰς τὸν DE RIDDER δὲν ἀναφέρεται.

2. Ἄρ. Μ. 6911 G.P. 494.

χωρίς νὰ ἐφάπτονται, εἰς κυλινδρικήν ὑποδοχὴν, τὸ δ' ἄλλο ἀπετέλεσε τὴν «λεπίδα». Πλευραὶ σχεδὸν παράλληλοι, ἄκρον ἐστρογγυλευμένον. Μῆκος 0,161μ., ὑποδοχῆς διάμετρος 0,052μ. περίμετρος 0,174μ., πάχ. λεπίδος 0,006μ. (πίν. 22 α, β, γ).

β. "Ὅμοιον" ἀποτετμημένον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος· σχήματος ὁμοίου πρὸς τὸ τοῦ προηγούμενου ἀλλὰ μεγαλύτερου ἀρχικῶς μήκους καὶ μετὰ λεπίδος

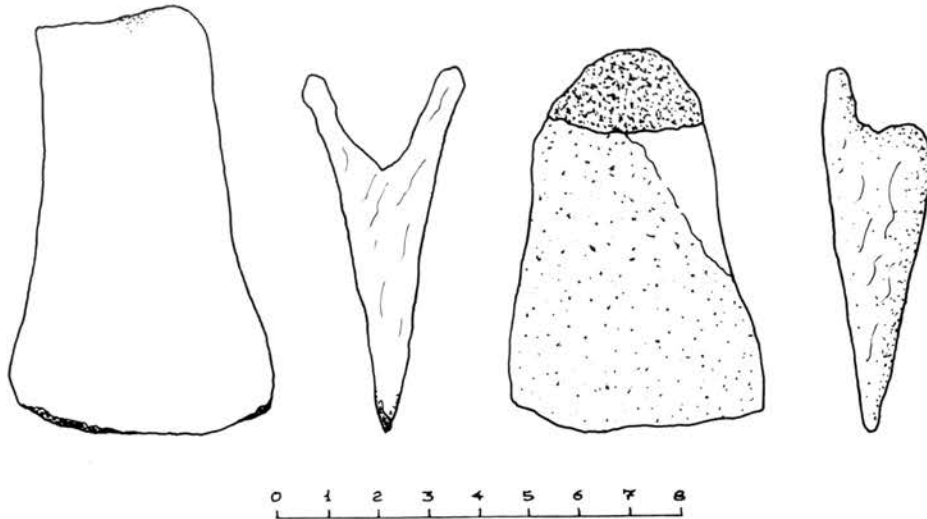
Εἰκ. 126.

ὄχι πλατυνομένης πρὸς τὴν αἰχμήν, ὡς τὸ προηγούμενον, ἀλλὰ βαθμιαίως μειουμένης· ἡ ἐσωτερικὴ του ἐπιφάνεια φέρει δύο ὀπάς, ἡ μία παρὰ τὴν βᾶσιν, εὐρεῖα, ἀκωνοίστου ὠσειδοῦς σχήματος καὶ ὀπωσοῦν ἀβαθῆς, ἡ ἕτερα περιὶ τὸ μέσον περίπου τῆς λεπίδος, ὠσειδῆς καὶ ἀρκετὰ βαθεῖα· αἱ δύο ὀπαὶ δὲν κεῖνται ἐπ'

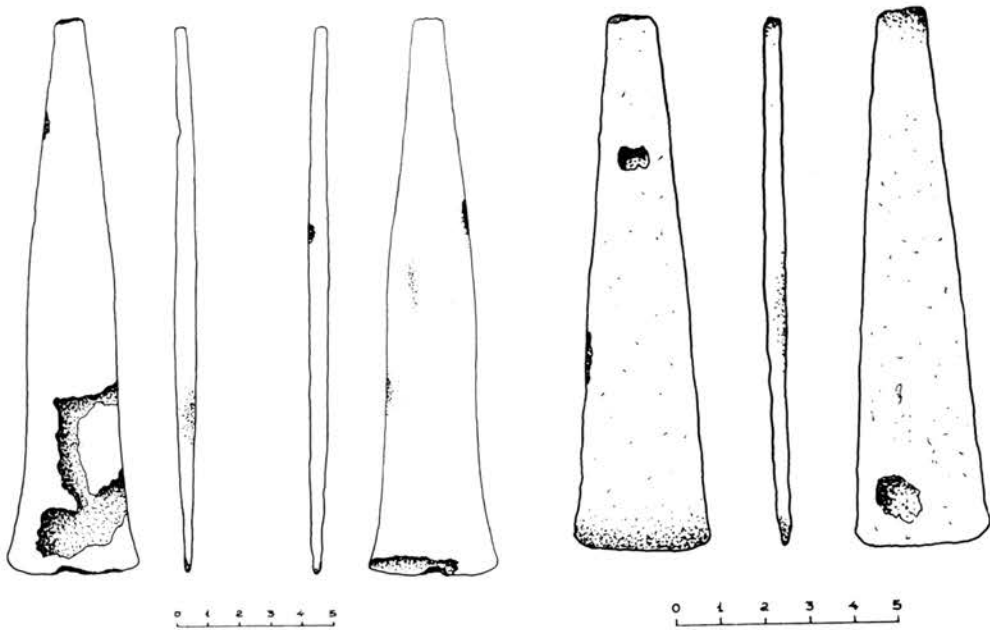
1. DE RIDDER ἀρ. 346 (6911). «Long 15.5 (de douille 9.5), diam. 6. Ep. 0.25».

2. Ἄρ. M. 6910 G.P. ἀρ. 495. DE RIDDER ἀρ. 347 (6910). «Long. 16 (de la douille 6), diam. 5.2. Ep. 0.4».

εὐθείας ἐτέθησαν, δὲ πιθανώτατα σκοπίμως διὰ τὴν καλυτέραν στερέωσιν τῆς στει-
λεώσεως· χρῶμα ἀμαυρόν, ἐπιφάνειαι τραχεῖαι, ὡς καὶ εἰς τὸ προηγούμενον ἢ
ἐπεξεργασία ἐπὶ τοῦ ἄκμονος κατέλιπε «ράχιν» εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῶν

Εἰκ. 127.

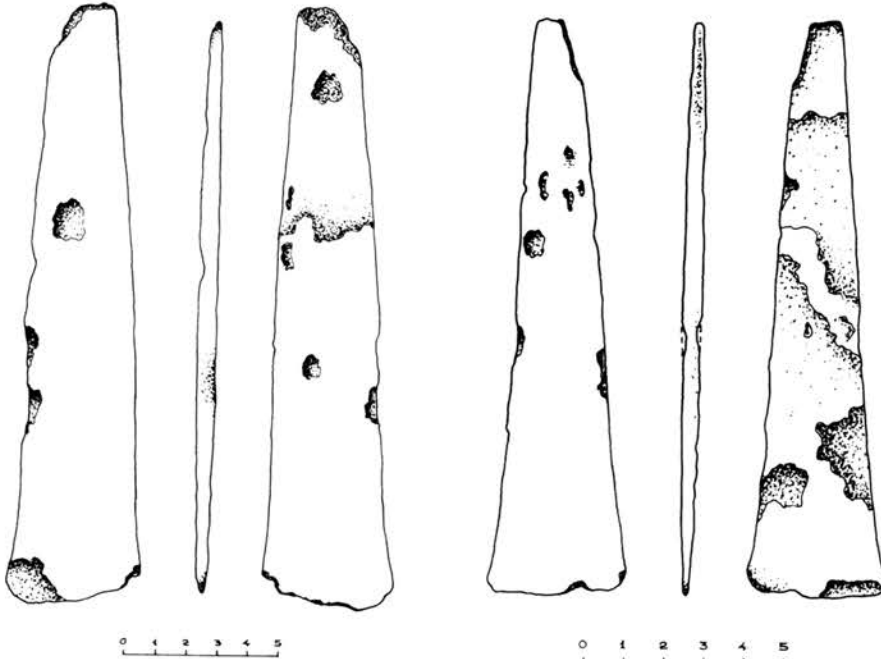
Εἰκ. 128.

Εἰκ. 129.

πτερυγίων κατὰ τὸ μέσον των τὰ δύο πτερύγια δὲν ἐφάπτονται. Περὶ τοῦ χαρα-
κτῆρος τῶν ἀντικειμένων τούτων ἰδὲ εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν ἐνταῦθα. Μῆκος μέγ.
σφζ. 0,166μ., μέγ. πλάτος λεπίδος 0,051μ., ὑποδοχὴ 0,0435 × 0,045μ., μέγ.
πάχος 0,012μ. (πίν. 22 δ, ε, στ).

8. Σφῦραι.

α. Ἀκεραία¹, καλῆς διατηρήσεως, τραπεζοειδοῦς τομῆς κατὰ τὸ στέλεχος· ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια φέρει ἰσχυρὰν γράμμωσιν κατὰ μῆκος εἰς τὸ μέσον, ἐνῶ ἡ ἀντίθετος πρὸς αὐτὴν φέρει ἀντίστοιχον αὐλάκωσιν ἐκατέρωθεν τῆς ὀπῆς· ἡ ἐξωτερικὴ γράμμωσις προεκτείνεται ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς στενῆς κεφαλῆς τῆς σφύρας· ὁ σχηματισμὸς οὗτος ἐξηγεῖται ἐκ τῆς συγκολλήσεως δύο ἡμιτόμων, λη-

Εἰκ. 130.

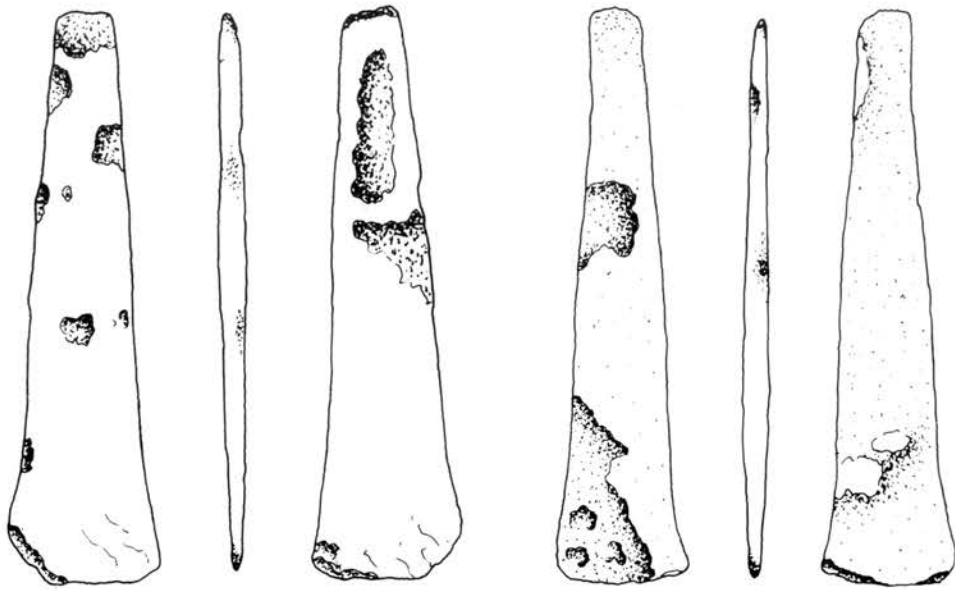
Εἰκ. 131.

φθέντων εἰς χωριστὴν μήτραν. Μῆκος 0,147μ., μέγ. πλάτος 0,044μ., μέγ. πάχος 0,04μ.· ὀπὴ ὠσειδῆς (ἔσω 0,03 × 0,019μ. ἔξω 0,028 × 0,017μ.) (εἰκ. 136, 137, πίν. 23α).

β. Ὁμοία². Ἀκεραία, ἀλλ' ἐφθαρμένη κατὰ τὴν πλατεῖαν κεφαλὴν καὶ μὲ ἀνοίγματα εἰς τὰς ἐπιφανείας καὶ δὴ περὶ τὴν ὀπὴν· ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἐλαφρῶς κυρτὴ, ἡ ἀντίθετος πρὸς αὐτὴν χωρίζεται εἰς δύο διακριτὰ μέρη, δηλ. τὸ ἄνω μετὰ τῆς ὀπῆς ἐνιαῖον, τὸ κάτω εἰσέχον καὶ πλατυνόμενον πρὸς τὴν μείζονα κεφαλὴν· ἀνισοπαχῆ τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ὀπῆς χεῖλη· μέγ. μῆκος 0,052μ., μέγ. πλάτος 0,019μ., μέγ. πάχος 0,015μ.· ὀπὴ ὠσειδῆς. Ἡ ὀπὴ εἶναι 0,009 × 0,006μ. περίπου (εἰκ. 138, πίν. 23β).

1. Ἄρ. Μ. 6909 G.P. ἀρ. 489. DE RIDDER, σ. 109 ἀρ. 333 (6909) εἰκ. 72. Μῆκος 0,14, πλάτος 0,018 - 0,04, πάχος 0,03 × 0,04 μ. Ὀπὴ 0,017 × 0,03 «sorte de marteau a deux têtes, l'une conique, l'autre massive et carrée».

2. Ἄρ. Μ. 6908 G.P. ἀρ. 488. DE RIDDER, σ. 109 ἀρ. 334 (6908). Μῆκος 0,05, πλάτος 0,015 - 0,008 μ., πάχος 0,008 μ. Ὀπὴ 0,006 × 0,009 μ. «semblable mais de forme irrégulière».

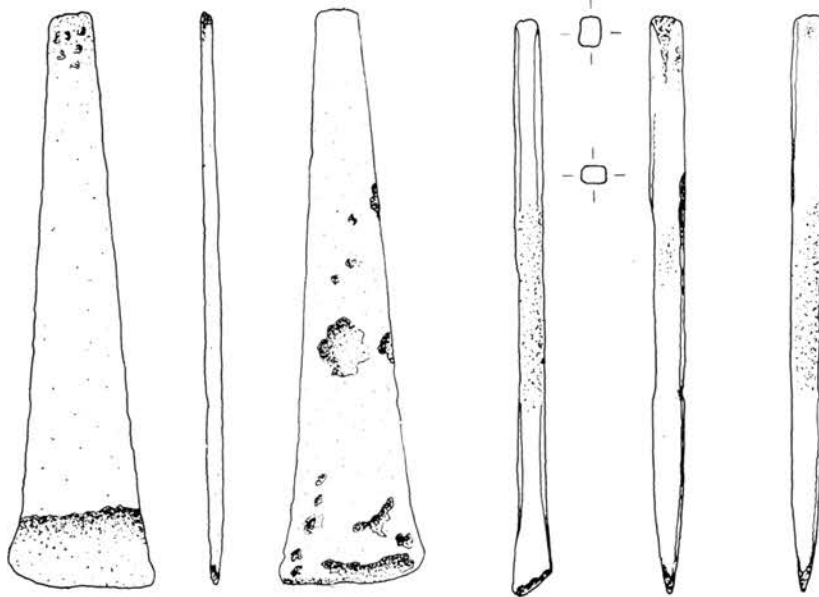

0 1 2 3 4 5

Ειζ. 132.

0 1 2 3 4 5

Ειζ. 133.

0 1 2 3 4 5

Ειζ. 134.

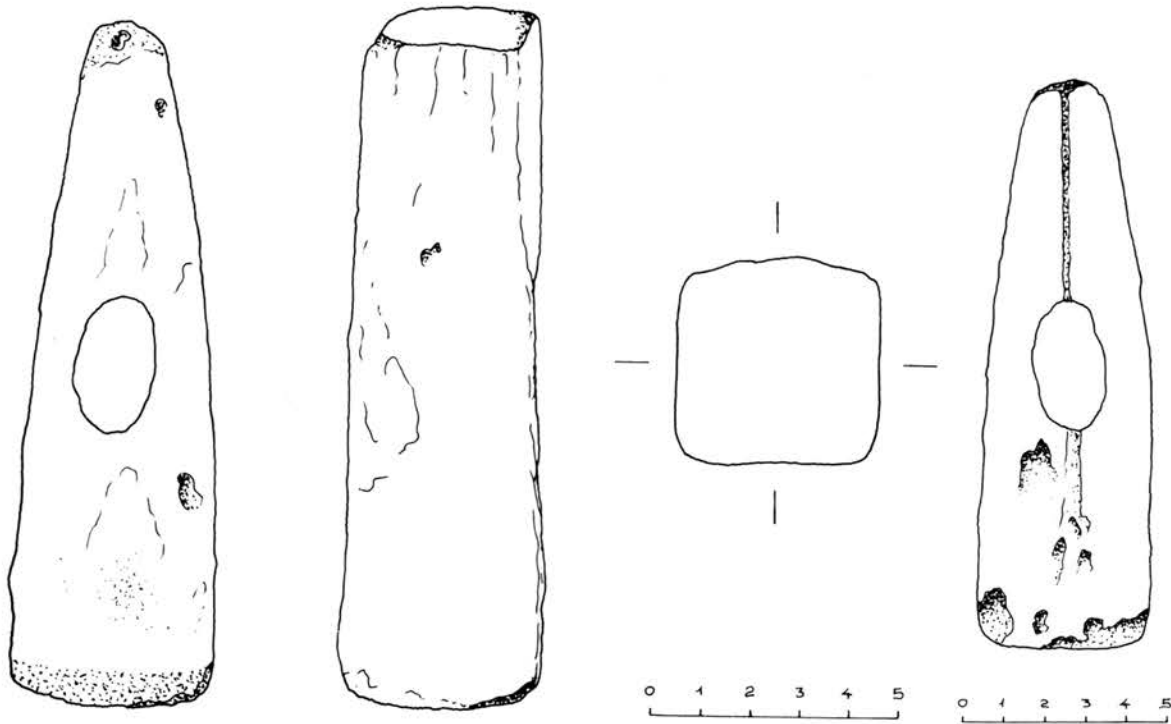
0 1 2 3 4 5

Ειζ. 135.

9. Ρίνη¹ άκεραία λαμπρῶς διατηρήσεως: σημεῖα πλήξεως κατὰ τὸ

1. Ἰδρ. Μ. 7004 G.P. εἰζ. 492. DE RIDDER, 348 (7004). Μῆκος 0,21 μ., πλάτος 0,012 - 0,006 μ., πῶχος 0,0065 - 0,002 μ. «clime de section triangulaire, avec grenetis entre les triangles saillants».

ἄκρον τῆς πτέρνης· χρώματος ἀμυροῦ· ἡ αἰχμὴ ἔχει πλατυνθῆ διὰ σφυρηλατήσεως τοῦ ἄκρου τοῦ στελέχους εἰς κόπτουσαν ἐπιφάνειαν· τομὴ ἐπιπεδόκυρτος μὲ σχηματισμὸν λεπτῶν πλευρικῶν ἀκμῶν, διάστιξις τοῦ στελέχους ἀπὸ τῆς βάσεως τῆς πτέρνης μέχρι τοῦ πλατυνομένου ἄκρου κατὰ τὰς 3 ἐπιφανείας (ἢ

Εἰκ. 136.

Εἰκ. 137.

τετάρτη ἀκμὴ, φέρει μίαν μόνον ἐπιμήκη στικτὴν γραμμὴν ἀραιότεραν κατὰ τὰ ἄκρα καὶ πυκνότεραν κατὰ τὸ μέσον (ιδεὲ κατ.). Μῆκος 0,209μ., μῆκ. πτέρνης 0,019μ., πλάτος πτέρνης 0,0065μ., μέγ. πάχος πτέρνης 0,004μ., μέγ. πλάτος ρίνης 0,012μ. (εἰκ. 139, πίν. 23γ).

10. Μοχλαίριον¹ κολοβόν, εἰς δύο ἀνισομήκη τμήματα 0,159μ. καὶ 0,088μ. ἀντιστοίχως· κόψις ἐφθαρμένη καὶ εἰς τρία σημεῖα ἀποτετμημένη· τὸ μεῖζον τμήμα καλύπτεται ὑπὸ πρασίνου πίνου, τὸ ἔλασσον εἶναι ἀμυροχρῶν καὶ καλύτερας διατηρήσεως· ἀνύπαρκτος ἔνδειξις περιχειλώματος εἰς τὴν πτέρναν. Ἡ στερέωσις τῆς λαβῆς ἐγένετο διὰ τριῶν ἧλων· σφίζεται νῦν μόνον ὁ μεσαῖος, ἐνῶ ὁ Montelius εἰκονίζει καὶ τοὺς τρεῖς· ὅπαι ἀκκονίστως κυκλικὰ πρὸς

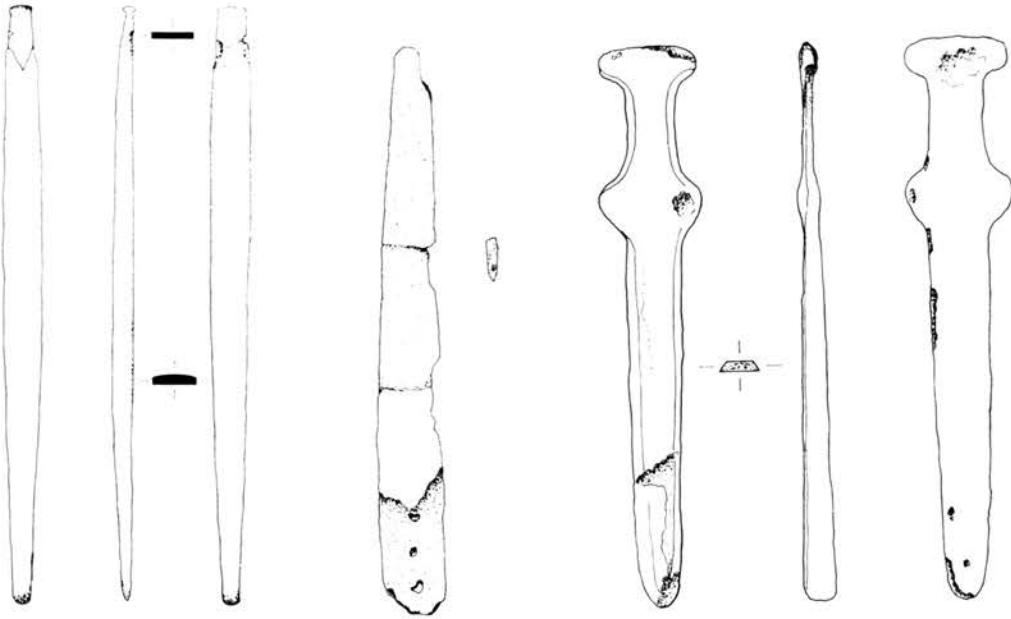
1. Ἄρ. M. 6891 - 6892 (ὁ πρῶτος ἐπὶ τοῦ ἐλάσσονος, ὁ δεύτερος ἐπὶ τοῦ μεζονος τμήματος τοῦ μοχλαίριου), G.P. ἀρ. 490. DE RIDDER, ἀρ. 344 (6891) - 345 (6892).

ώοειδεῖς· τὸ νῶτον ἐλαφρῶς κυρτόν. Ἡ βᾶσις τῆς πτέρνης φέρει ἀβαθῆ ἀλλά-
κωσιν. Μῆκος σφζ. 0,243μ., μέγ. πάχος 0,004μ., μέγ. πλάτος: πτέρνης 0,027μ.
λεπίδος, 0,0245μ., μῆκος ἤλου 0,0095μ. (εἰχ. 140, πίν. 238).

Εἰχ. 138.

11. Δρεπανοειδῆ μαχαίριον¹ κολοβὸν κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος, τε-
θραυσμένον περὶ τὸ μέσον τῆς, ἐφθαρμένον ἐκ χρήσεως κατὰ τὴν κόψιν τοῦ συνή-
θους τύπου· μικρὰ στρογγύλη ὀπή κατὰ τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης, ἄνευ τοῦ ἤλου

Εἰχ. 139.

Εἰχ. 140.

Εἰχ. 141.

τῆς νῦν· ὀμαλὴ κύρτωσις τοῦ νώτου, βαθμιαία (ἄνευ γωνίας) μετάβασις πτέρνης-
λεπίδος.

Δὲν εὑρέθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων.

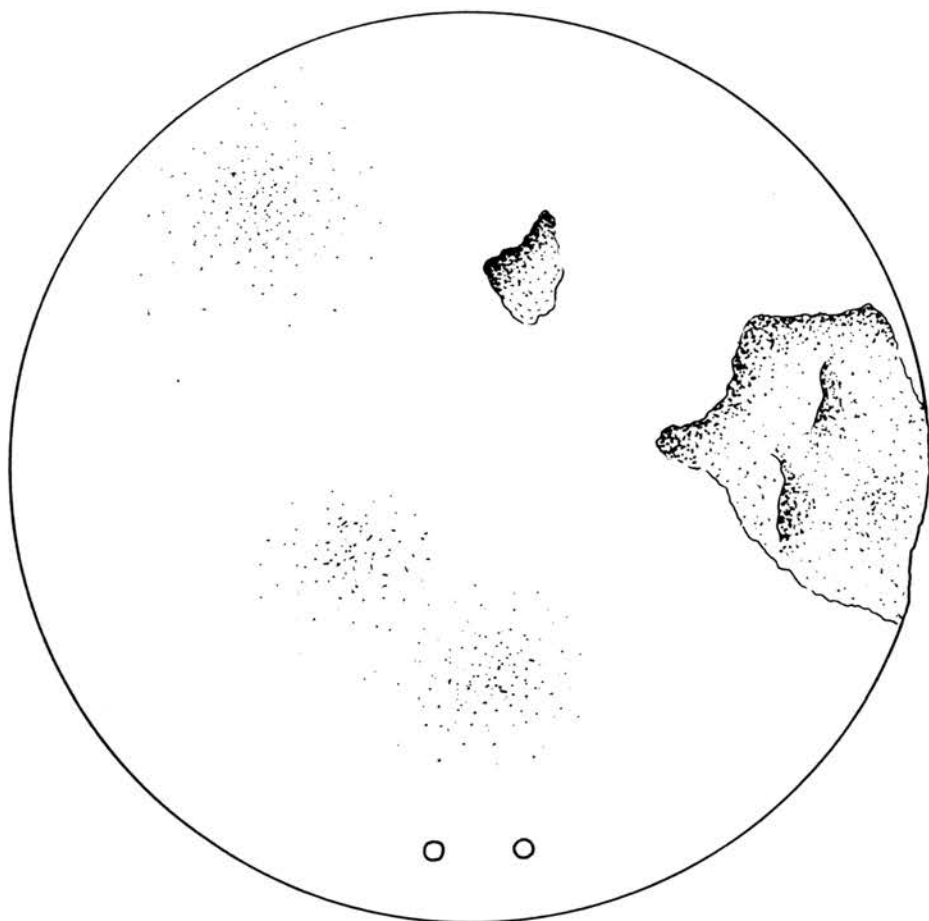
12. Προσχεδιάσμα ξίφους². Ἀκέραιον, πίνος ἀμαυροπράσινος· ἡ λεπίς

1. Δὲν εὑρέθη, G.P. εἰχ. 491.

2. Ἄρ. Μ. 7003, G.P. εἰχ. 498, DE RIDDER ἄρ. 336 (7003) εἰχ. 74.

ἐκ τεσσάρων ἐπιφανειῶν, τομῆς τραπεζοειδοῦς, μὲ πλευρικές ἀκμάς στρογγυλομένες κατὰ τὸ σχῆμα τῶν «σταυροειδῶν ἐγχειριδίων». Τὸ μῆκος τῆς πτέρνης εἶναι μικρόν, ὥστε ἀδύνατον εἶναι, νομίζω, νὰ εἶχε πραγματικὴν τινα

Εἰκ. 142.

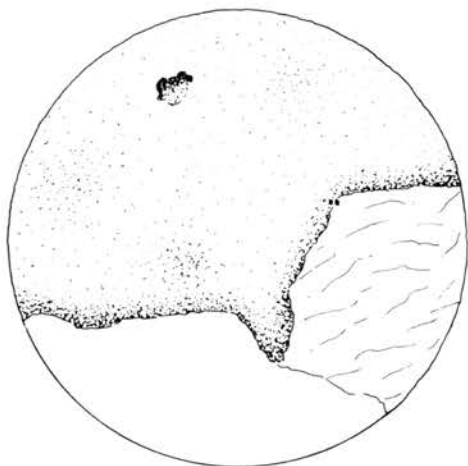
χρῆσιν, λαμβανόμενον ἐκεῖθεν ἴχνη σφυρηλατήσεως δὲν ὑπάρχουν ἐπ' αὐτοῦ, ἄρα παρέμεινεν ὡς ἐξῆλθε τῆς μήτρας του, ὡς ἀντικείμενον ἀνῆκον *par excellence* εἰς χαλκουργόν (μεταλλοχύτην - founder) (κατωτέρω). Ὅλ. μῆκος 0,199μ., μῆκος : πτέρνης 0,036μ. «λεπίδος» 0,133μ., πλάτος : «ἐπιμήλου» 0,035μ. ὠμων περ. 0,037μ. (εἰκ. 141, πίν. 23ε).

13. Δίσκοι κατόπτρων¹.

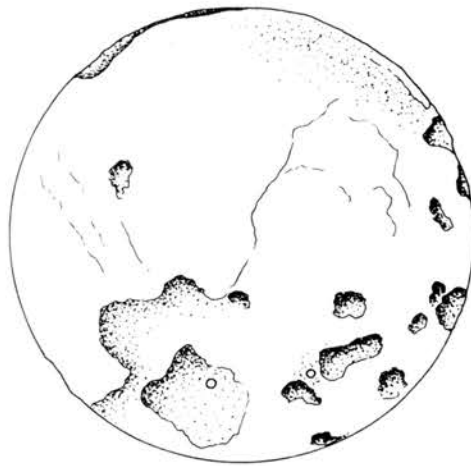
1. Ἀποδίδονται 3 (ἰδὲ ἀνωτέρω σημ. 3 ἐν σ. 65). Ὁ MONTELIUS παριστᾷ καὶ περιγράφει μόνον ἓνα, G.P., σ. 156 εἰκ. 497. Ett fynd, σ. 10 εἰκ. 20.

α. Ἀκέραιος, χρώματος ἀμαυροῦ, ἄνευ ὀπῶν, διάμετρος 0,15μ., πάχος 0,025μ. (εἰκ. 142, πίν. 24, κάτω).

β. Ὅμοιος. Ἀκέραιος ἢ ἑτέρα τῶν ἐπιφανειῶν του καταφανῶς ἐπιμελεστέρα φέρει δύο ὀπὰς πλησίον τοῦ χεῖλους του (0,009 μ.) κυκλικὰς πρὸς ὠσειδεῖς. Διάμετρος 0,173μ., πάχος 0,035μ., ἀπόστ. ὀπῶν 0,014μ. (εἰκ. 143, πίν. 24, ἄνω δεξιά).

Εἰκ. 143.

Εἰκ. 144.

γ. Ὅμοιος, πλευραὶ μὲ πυκνὰς βαθεῖας κοιλότητας, μικραὶ ἀποκρούσεις, κατὰ τὰς ἀκμὰς. Δύο κυκλικαὶ ὀπαὶ ἰκανῶς ἐντὸς τοῦ σώματος τοῦ δίσκου. Ἐπιπεδόκυρτος. Διάμετρος 0,152μ., μέγ. πάχος 0,006μ., ἀπόστασις ὀπῶν 0,029μ., διάμ. ὀπῶν 0,004μ. (εἰκ. 144, πίν. 24, ἄνω ἀριστερά).

14. Ἀκμων¹. Δὲν εὐρέθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων. Σύγκειται ἐκ κυλινδρικοῦ στελέχους (βάσεως), ὅθεν ἐκφύονται τρεῖς κερατοειδεῖς πλευρικὰ καὶ ἑτέρα κάθετος πρὸς αὐτὰς ἀποφύσεις. Τὴν λειτουργίαν του περιγράφω ἀλλοῦ (κατωτέρω).

15. «Ἐργαλεῖον ὅμοιον πρὸς πλατεῖαν κοπίδα»². Οὐδαμοῦ ἀνευρέθη· δὲν γνωρίζω ἀνάλογα ἐκ τοῦ μυκηναϊκοῦ κύκλου («ad' usage inconnu», Montelius).

16. Χαλκῆ φιάλη³. Οὐδαμοῦ ἀνευρέθη· ἰδὲ κατωτέρω «Μετάλλινα ἀγγεῖα».

1. Ἄρ. Μουσ. 7030, G.P. εἰκ. 497. Ett fynd, εἰκ. 20.

2. G.P. εἰκ. 493.

3. ΙΑΚΩΒΙΑΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 160 σημ. 285. G.P. εἰκ. 499. Εἰς τὸν DE RIDDER δὲν ἀναφέρεται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Α. ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΣΟΥΝΤΑ

Θέσις εύρέσεως : Ἡ περιοχή τῶν ἐρειπίων μυκηναϊκῶν οἰκιῶν ΒΑ. τῆς Πύλης τῶν Λεόντων ¹. Εἰς τὸν ἀνασκαφέα ὀφείλομεν τὴν πολύτιμον πληροφορίαν ὅτι οἱ θησαυροὶ εύρέθησαν «κεκρυμμένοι μεταξύ τῶν λίθων τοίχων, ὅπως σωθῶσιν, ὡς εἰκάζω, ἀπὸ διαρπαγῆς ἢ κλοπῆς» ². Ὁμιλοῦμεν περὶ θησαυρῶν τοῦ Τσουντα ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα περιγράφομεν ἓνα θησαυρὸν διὰ λόγους ἐκτεθέντας ἤδη εἰς τὸ περιγραφικὸν τῶν τμημάτων.

Ὁ Τσουντας ἔγραψεν ὅλως βραχέως ὅτι ὁ δεύτερος τῶν θησαυρῶν «εύρέθη ἀληθῶς ἔξω τῶν ἐρειπίων, περὶ ὧν ὀμιλοῦμεν» χωρὶς νὰ δηλώσῃ ἀκριβῆ θέσιν, συνθήκας εύρέσεως, ἀνυπολόγιστον ἢ μὴ στρώματος κτλ., παρετήρει πάντως ὅτι «τὰ ἐκάτερον αὐτῶν ὅμως ἀποτελοῦντα πράγματα εἶναι τόσον ὅμοια ἀλλήλοις, ὥστε ἀναμφιβόλως συγχρόνως ἢ σχεδὸν συγχρόνως κατετέθησαν ἐκεῖ». Ἀποδέχομαι τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Τσουντα, ἡ δὲ τυπολογικὴ ἔρευνα τῶν ἀντικειμένων τοῦ δευτέρου τῶν θησαυρῶν, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τοῦ πρώτου, ἐνισχύει τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ταυτοχρόνου τῆς ἀποκρύψεως καὶ τῶν δύο εύρημάτων ³.

Συνθήκαι εύρέσεως : Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰς ἀνασκαφὰς διενήργησεν ὁ Χρ. Τσουντας εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἔχομεν δυσαναπλήρωτα κενά, δηλ. ἔλλειψιν στρωματογραφικῆς παρακολουθήσεως, ἔλλειψιν ἡμερολογίου ἀνασκαφῆς μετὰ σχεδίων καὶ περιγραφῶν ὀστράκων κλπ. καὶ, τὸ χειρότερον, μὴ λεπτομερῆ δημοσίευσιν τῆς ἀνασκαφῆς ἐκείνης, πλην τῆς ἐκθέσεως, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ Τσουντας εἰς τὴν ΑΕ τοῦ ἔτους 1891 ⁴. Μία ἐπιπρόσθετος δυσκολία εἶναι ἡ μὴ διενέργεια ἀνασκαφῶν ἔκτοτε κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην, αἱ ὁποῖαι ἀσφαλῶς θὰ ἦσαν ἰδιαιτέρως πολύτιμοι διὰ τὴν ἐξαγωγὴν χρησίμων συμπερασμάτων ⁵.

1. Ἡ ἀκριβὴς θέσις δὲν εἶναι γνωστὴ.

2. ΑΕ 1891, στ. 24.

3. Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ εἰς τὰς οἰκείας θέσεις.

4. Τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας φυλάσσει ἐν πρωτοτύπῳ τὴν χειρόγραφον ἐκθεσιν τοῦ ἀνασκαφέως, οὗσαν ἀτυχῶς πανομοιότυπον τῶν ὅσων δημοσιεύονται ἐν τῇ ΑΕ τοῦ ἔτους 1891.

5. Ἡ ἀνασκαφικὴ δραστηριότης τοῦ καθ. Μυλωνᾶ εἰς τὰς Μυκῆνας δὲν ἤψατο δυστυχῶς εἰσέτι τῆς ἐν λόγω περιοχῆς, τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἤδη ὁ Τσουντας ὡμολόγει ὅτι «τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν δὲν ἀνεσκάφη ἔτι ἐντελῶς, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν γνώμην ὑριστικὴν» (ΑΕ ἔ. ἀ. στ. 24 σημ. 2).

Ὁφείλω νὰ τονίσω πάντως ὅτι δὲν διέλαθε τὸν ἀνασκαφέα ἢ σπουδαιότης τῶν εὐρημάτων του κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἐκείνας καὶ ἐν τῇ βραχείᾳ ἐκείνῃ δημοσιεύσει ἐπειράθη νὰ δώσῃ χρονολογικούς προσδιορισμούς εἰς αὐτά. Οὕτω ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς πλευρᾶς ὁ Τσουντας φέρει τὰς κατασκευὰς τῶν ἐρειπίων, ἐν οἷς εὐρέθη ὁ πρῶτος τουλάχιστον τῶν θησαυρῶν, εἰς σύγκρισιν πρὸς τὰ ἀνάκτορα : τοῖχοι ἐκτισμένοι ἐκ λίθων ἀργῶν, ὡς καὶ οἱ τοῦ ἀνακτόρου, μετὰ πηλοῦ, ἀλλὰ χωρὶς χρῆσιν ἀσβέστου ἢ πηλοῦ¹. Διὰ τὰ ἐν τοῖς ἐρειπίοις εὐρήματα ἔγραψεν ὅτι «πολλά, ἴσως τὰ πλεῖστα ἀνήκουσιν εἰς τὴν νεωτάτην μυκηναίαν περίοδον» ἢ τὰ ἐθεώρει «χαρακτηριστικὰ τῆς μεταβατικῆς ἀπὸ τῆς ἀκραιφνοῦς μυκηναίας εἰς τὴν μετὰ ταῦτα περίοδον».

Τοιαῦτα ἀναφέρει : α) τοὺς θησαυροὺς αὐτοὺς β) δύο κεφαλὰς βοῶν γ) δύο πόρπας δ) ἐν ὄστρακον ε) ἐξ κιβωτιοσχῆμους τάφους.

Ἄν ἐκτιμήσωμεν τὰ παρασχεθέντα στοιχεῖα θὰ ἴδωμεν τὰ ἐξῆς :

α) Διὰ τοὺς θησαυροὺς ὁμιλοῦμεν ἐν ἐκτάσει εἰς τὴν παροῦσαν.

β) Τὰς δύο κεφαλὰς βοῶν δὲν ἐδημοσίευσεν, τὰς λέγει δὲ «διαφόρους τῶν συνήθων ἐκ Μυκηνῶν, ἀλλ' ὁμοίας ταῖς ὁποίαις εὐρέθησαν ἐν Ἀμυκλαίῳ, AM 1890, σ. 350» καὶ παρέβαλε πρὸς αὐτὰς τὴν ἐκ Μυκηνῶν, Mycènes ἀρ. εἰκ. 160 (ἐξ ἀγγείου). Τὰς τελευταίας ταύτας χρονολογεῖ ὁ Furumark III C: I. (MP σ. 425).

γ) Ἐκ τῶν δύο πορπῶν ὁ Τσουντας εἰκόνισε τὴν μίαν ἐν AE 1891, πίν. 3,5 τύπου. Violinbogenfibel ἢ «mit blattförmigen Bügel» (Sundwall, σ. 16) ὁ Sundwall χρονολογεῖ ἀπὸ 1200 - 1100 π. Χ. Ὁ Μαρινᾶτος «φυλλόσχημος τύπος» (AE 1933, σ. 92 εἰκ. 42 Μεταξῆτα : 12ος αἰ.). Ὁ Milojčić : Blattviolinbogenfibel (AA 63 - 64, 1948 - 9, σ. 15 καὶ 23 εἰκ. 1,6 καὶ Jf.R.G.Z.M. 2, σ. 162 καὶ 166), τύπος ἐμφανιζόμενος ἀμέσως πρὸ τῆς καταστροφῆς, ἀλλ' ἀπαντῶν μέχρι τῶν ὑπομυκηναϊκῶν χρόνων, δηλ. ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 13ου αἰ. κέ. Ἐσφαλμένως ὁ Δάκκρης (AE 1956, σ. 138) τὰς συμπεριλαμβάνει μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ (ιδὲ AE 1891, στ. 25 - 6). Ὁ Furumark χρονολογεῖ III B-C (Chronology, σ. 93). (Βλ. ἡμέτερον πίν. 15, γ.)

Ἡ ἑτέρα πόρπη, ὁμοία τῇ ἐν AE 1888 πίν. 9, 122, τύπου Violinbogenfibel. Ὁ Milojčić (AA ἔ.ἀ. σ. 15 εἰκ. 1,9) Violinbogen- oder Peschierafibel. Κατὰ τὸν Milojčić ἐμφανίζεται ἀμέσως πρὸ τῆς καταστροφῆς ἢ εἰς τοὺς χρόνους αὐτῆς (AA ἔ.ἀ. σ. 15) (βλ. ἡμέτερον πίν. 15, δ.)

Ὁ τύπος οὗτος ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ τυπολογικῶς ἀρχαιότερος τῶν βιολοσχῆμων πορπῶν (Furumark, Chronology, σ. 92 καὶ εἰκ. 3). Κατὰ τὸν Furumark δύνανται νὰ εἶναι προγενέστεραι τῶν παλαιότερων δειγμάτων μας, ἅτινα εἶναι ἤδη III B.

1. Ἐπίσης δὲν παρουσιάζουν ἴσῃ ὀριζοντίων ξυλίνων δοκῶν, ὡς γίνεται διὰ τὰ ἀνάκτορα Μυκηνῶν - Τίρυνθος καὶ διὰ τὴν οἰκίαν, ΠΑΕ 1886, σ. 72. Οἱ τοῖχοι τῶν δωματίων ὑψοῦντο μέχρι σχεδὸν 2 μ. καὶ ἐστεροῦντο θυρῶν, ὥστε ὁ ἀνασκαφεὺς τὰ ἐθεώρησε «ταμιεῖα», προσιτὰ ἐξ ὑπερώων...» (μήπως ἐργαστήρις;).

δ) Τὸ ὄστρακον, ΑΕ 1891, πίν. 3,2, εἶναι ὁμοίως σοβαρὸν τεκμήριον, καίτοι ἀγνοοῦμεν τὴν θέσιν του ὡς πρὸς τὸν θησαυρόν. Ὁ Τσουντας εἶπεν ὅτι εὐρέθη εἰς μέγα βάθος ἀλλὰ πάντως μεταξὺ ἄλλων ἀγγείων μυκηναϊκοῦ ρυθμοῦ. Παρετήρει ὁ ἴδιος ὡς διαφορὰν τοῦ ἐνταῦθα παριστωμένου ἀνδρὸς πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τῶν Πολεμιστῶν τὴν μὴ περιίδεσιν τῶν κνημίδων ἐπὶ τῶν σκελῶν δ' ἱμάντων (Gamascenhalter), ἀλλὰ ἐχαρακτήρισε τὸ ὄστρακον μυκηναϊκόν. Ὁ Furumark χρονολογεῖ τὸ θραῦσμα εἰς τοὺς ΥΕ ΠΙC1 χρόνους (1230 - 1125) (MP σ. 449)¹, φέρει δὲ εἰς σχέσιν τὴν μορφήν τοῦ ὄστράκου πρὸς ἐκείνας τοῦ ἀγγείου τῶν Πολεμιστῶν. Τὸ ὄστρακον ἀνήκεν εἰς κρατῆρα πιθανόν τοῦ τύπου τοῦ ἀγγείου τῶν πολεμιστῶν ἢ γενικῶς εἰς βαθὺν σκύφον². Τὸ ἀγγεῖον τῶν Πολεμιστῶν ἔφερον αὐτὸς ὁ Τσουντας εἰς συνάρτησιν χρονολογικὴν πρὸς τοὺς θησαυροὺς του³, καθὼς καὶ τὰς τοιχογραφίας τοῦ Ἀνακτόρου⁴. Νομίζω ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ ὄστράκου μορφή δύναται νὰ τεθῆ εἰς τοὺς ΠΙC1e χρόνους, παρὰ τὸ ἀγγεῖον τῶν πολεμιστῶν καὶ τινὰ ἄλλα παρὰ Furumark, MP σ. 449 ἀρ. 4-6, 11, 29.

ε) Περιπλοκώτερον εἶναι τὸ πρόβλημα μὲ τοὺς κιβωτιστήριους τάφους (cist graves)⁵, μικροὺς, περιέχοντας ὅστ'α παιδίων. Εἰς ἓνα εὐρέθη βελόνη μὴ εἰκονισθεῖσα ἢ περιγραφεῖσα, εἰς ἄλλον βελόνη ὡς ἐν ΑΕ 1887, πίν. 13,19, πρόχους «κεκοσμημένη περὶ τοὺς ὤμους διὰ τριγώνων πεπληρωμένων διὰ γραμμῶν διασταυρουμένων», φλασκίον (ΑΕ 1891, πίν. 3,1 καὶ στ. 27). Ὁ ἀνασκαφεὺς τοὺς ἐχαρακτήρισε «πρωτοφανεῖς ἐν Μυκῆναις», παρετήρει δὲ τοῦτο, ὅτι «οἱ ἐν τῷ ἐνὶ δωματίῳ τέσσαρες ἔκειντο ἀμέσως ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, ἄνωθι δ' αὐτῶν ὑπῆρχεν ἐπίχωσις δύο καὶ πλέον μέτρων πλήρης ἀγγείων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων μυκηναϊκῆς ἐποχῆς».

Τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐπίχωσης τὰ ἀγνοοῦμεν. Νομίζω ὅτι ἡ ὁμάς τῶν 4 ἐν τῷ δωματίῳ τάφων πρέπει νὰ διακριθῇ τῶν δύο ἄλλων. Ἀτυχῶς ὁ Τσουντας δὲν διηυκρίνησεν εἰς ποίους ἀκριβῶς εὔρε τὰς βελόνας καὶ τὰ ἀγγεῖα. Νομίζω ὅτι προέρχονται μᾶλλον ἐκ τῶν δύο τελευταίων, ὡς συμπεραίνω ἐκ τῆς μνησθείσης ὑπὲρ τοὺς 4 ἐπίχωσης. Τὰ ἀγγεῖα καὶ αἱ βελόναι εἶναι, ὡς φαίνεται, ὑπομυκηναϊκά (Styrenius, *Submycenaean Studies*, σ. 158-9, παραπομπαί)⁶. Οἱ κιβωτιστήριους τάφοι, οἱ 4 μὲ τὴν ἐπίχωσιν τῶν 2 μ., εἶναι ἴσως

1. MP σ. 449 : «The remaining examples of this class all seem to date from LH ΠΙC : 1 period» καὶ σ. 450 : «Fragments with men (subject uncertain)... 35. M : Eph. 1891, pl. 3 : 2 (I-II)».

2. Deepbowl. FURUMARK, MP σ. 449.

3. ΑΕ 1891, στ. 26 σημ. 4. FURUMARK ΠΙC : 1e (1230 - 1200 MP Form 282,3).

4. ΑΕ 1887, πίν. 11. FURUMARK, MP σ. 449. Διὰ τὸ νέον ποῦ φέρουν τὰ μνημεῖα ταῦτα (ἀγγεῖον Πολεμιστῶν - γραπτὴ στήλη Μυκητῶν - ἀγγεῖον Ἰωλκοῦ ἰδὲ SNODGRASS, *Early Greek Armour and Weapons*, σ. 190 μὲ παραπομπάς).

5. «Ἐκ πλακῶν ἐκτισμένοι καὶ ὁμοίως κεκαλυμμένοι» ΑΕ 1891, στ. 17.

6. Ἰδὲ καὶ JdI 77, 1962, σ. 60. Εἰς τὸ Ἄργος αἱ βελόναι ἤδη ἀπὸ τῶν ΥΕ ΠΙC 1 χρόνων (STYRENIUS, σ. 159). Διὰ τὸ φλασκίον, STYRENIUS, σ. 81, 83, 85, 120.

τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου, σύγχρονοι ἴσως μὲ τὴν ομάδα ὁμοίων, τοὺς ὁποίους ὁ Desborough χρονολογεῖ ἀπὸ τῶν ΥΕ ΠΙΒ χρόνων. Παρὰ τὴν ἄποψιν τοῦ Desborough (The Last Mycenaean, σ. 37 κέ. καὶ 259 κέ.) ἡ σύνδεσις των μὲ τὴν Ἀργολίδα φαίνεται νῦν ἰδιαιτέρως πειστικὴ (Styrenius, σ. 162 καὶ παραπομπά). Τέλος ὁ Τσουντας παρατήρει ὅτι «ἐν τοῖς κατωτάτοις στρώμασι (τῶν ἐρειπίων) εὑρέθησαν τεμάχια ἀγγείων τοῦ ἀρχαιότερου μυκηναίου τρόπου καὶ ἡ δέλτος Ἀμενόφιος Γ' (ΑΕ 1891, στ. 18 καὶ πίν. 3, 3 καὶ 4).

Ἡ συμπερασματικὴ ἐκτίμησις τῶν εἰδήσεων τούτων θὰ μᾶς ἐπέτρεπεν ἴσως νὰ ὑποδείξωμεν ζωὴν ἐν ταῖς οἰκίαις, ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἐρειπίων, ἀπὸ τῶν ΥΕ Π χρόνων μέχρι καὶ τῶν ὑπομυκηναϊκῶν. Δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τομῆς τινοῦ, καταστροφῆς ἢ ἐγκαταλείψεως, ἐκ τῶν παρασχεθεισῶν ἐνδείξεων. Δυνάμεθα ἀπλῶς ἴσως νὰ εἴπωμεν ὅτι τοῦλάχιστον ἀθροιστικῶς τὰ ἐρευνηθέντα ἐδῶ στοιχεῖα συγκεντροῦνται εἰς τὴν ΠΙΒ - C περίοδον, πρέπει ἐν τούτοις νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι οὐδὲν στοιχεῖον βοηθεῖ ἐξωτερικῶς εἰς τὴν χρονολόγησιν ἀποκρύψεως τοῦ εὐρήματος. Μία ἀνασκαφικὴ ἔρευνα εἰς τὴν περιοχὴν ἴσως διασαφηνίσῃ περαιτέρω τὸ πρόβλημα τοῦτο.

B. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΠΩΡΙΝΟΥ ΤΟΙΧΟΥ¹

Θέσις εὐρέσεως : Ἡ περιοχὴ ΒΑ. τοῦ Πωρίνου Τοίχου.

Ὁ τοῖχος οὗτος ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν του εἰς τὴν ἐπένδυσίν του διὰ πωρίνων δόμων, «carefully cut and laid²», κατὰ τὴν ἀνατολικὴν του μόνον ὄψιν. Εὑρέθη νοτίως τῆς Περσείας Κρήνης καὶ μεταξὺ τῶν θόλων Αἰγίσθου καὶ Κλυταιμνήστρας³. Τὸ πάχος του ἀριθμεῖ 1,20 - 1,30 μ., τὸ ὀλικόν του δὲ ὕψος περίπου 2 μ. Ἀρχικῶς ἐξελέφθη ὡς ἡ ἑτέρα τῶν πλευρῶν δρόμου θολωτοῦ τάφου, ἀλλὰ παράλληλος τοῖχος δὲν ἀπεκαλύφθη. Ὁ Wace παρέβαλε τὸν τοῖχον πρὸς τὸν ἐκ πύρου κατὰ μῆκος τῆς εἰσόδου τοῦ δρόμου τοῦ θόλου τῆς Κλυταιμνήστρας τοῦ ὑστέρου 14ου αἰ. π.Χ. Ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ Ν. πρὸς Β., κλίνων πρὸς Δ. κατὰ τὴν ἀνοδὸν του πρὸς τὸν λόφον καὶ ἐκτείνεται εἰς 20 μ. περίπου, ἐνῶ κατὰ τὸ βορειότατον ἄκρον του ἄλλος κυρτὸς τοῖχος συνεχίζει περαιτέρω πρὸς τὸν ἀναλημματικὸν τοῖχον τῆς Περσείας. Ὁ Wace ἔγραψεν ὅτι οἱ δύο τοῖχοι ἴσως ἐχωρίζοντο καὶ ἀνέφεραν ἓνα ἄλλον τοῖχον, ὁ ὁποῖος παρεκκλίνει πρὸς τὰ δεξιὰ εἰς ὀρθὴν γωνίαν πρὸς τὸν πύρινον τοῖχον εἰς τὸ βορειότατον ἄκρον του· ἡ συμπληρωματικὴ ἀνασκαφὴ τοῦ Taylor τοῦ ἔτους 1955 ἔδειξεν ὅτι ὁ τοῖχος οὗτος

1. Ὁ ὄρος «θησαυρὸς Πωρίνου Τοίχου» εἶναι μετάφρασις τοῦ ἀγγλικοῦ «Poros Wall Hoard», τὸν ὅποιον ἐχρησιμοποίησεν ὁ STUBBINGS ἐν BSA 49, 1954, σ. 292. Ὡς θὰ τονισθῇ ἐνταῦθα, ὅμως, ὁ θησαυρὸς εὑρέθη παρὰ τὸν Πύρινον Τοῖχον καὶ ὄχι κεκρυμμένος ἐντὸς αὐτοῦ.

2. WACE, BSA 48, 1953, σ. 5.

3. Σχέδιον ἐν BSA 48, 1953, σ. 2 εἰκ. 1.

(Α - Δ) διήρχετο κάτωθι τῶν θεμελίων τοῦ πωρίνου τοίχου καὶ ἐπομένως ἦτο ἀρχαιότερος ἐκεῖνου ¹.

Ἡ ἐρμηνεία διὰ τὸν τοῖχον εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἀναλημματικοῦ τῆς βάσεως τοῦ ὑπὲρ τὸν θόλον τῆς Κλυταιμνήστρας Τύμβου ². Ἐν συνεχείᾳ δέον νὰ ὀρισθῇ ἡ ἀκριβὴς θέσις τοῦ θησαυροῦ. Ὁ Wace ἐσημείωσε: «πρὸς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς περιοχῆς, ἀκριβῶς νοτίως τοῦ συγχρόνου ὑδραγωγείου καὶ βορείως τοῦ Α - Δ διασταυροῦντος τοίχου (cross-wall), εὔρομεν περ. 0,20μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν θησαυρὸν χαλκῶν» ³. Εἰς τὸ σχέδιον ἡ ἀκριβὴς θέσις δὲν ἐδηλώθη. Ὁ Stubbings εἶπεν ὀλιγώτερα καὶ γενικώτερα ⁴. Ὁ Taylour, καίτοι δὲν διαλαμβάνει τι περὶ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ, ἐσημείωσεν ἀκριβῶς τὴν θέσιν εὐρέσεώς του. Ὡς δύναται νὰ ἴδῃ τις εἰς τὴν εἰκ. 3 καὶ τὸν πίνακα 36 ἐν BSA 1955 ⁵, ὁ θησαυρὸς εὐρέθη κατὰ τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς τάφρου (Trench Q), ἀνατολικῶς τοῦ πωρίνου τοίχου καὶ Νοτίως τοῦ Α - Δ τοίχου (ὁ Wace εἶχε γράψει Βορείως). Οὐδεὶς ἐσημείωσεν ἂν ὁ θησαυρὸς εἶχεν ἀποκρυβῆ ἐντὸς κοιλότητός τινος τοίχου, γεγονός δὲν θὰ παρέλειπε νὰ δηλώσῃ ὁ Wace, ἀντ' αὐτοῦ· καὶ ὁ Wace καὶ ὁ Stubbings παρατηροῦν ὅτι ὁ θησαυρὸς εὐρέθη εἰς σωρὸν (in a heap), πρᾶγμα τὸ ὅποῖον προδίδει, κατὰ τὴν γνώμην των, ὅτι εἶχεν ἀποκρυβῆ ἐντὸς κανναβίνου σάκκου «had been carried in a canvas bag» κατὰ Wace ἢ ἐντὸς σάκκου «of some material, which had entirely perished» κατὰ Stubbings ⁶. Διερωτώμεθα λοιπόν: Κατεχώσθη εἰς τὸ ἔδαφος ὁ θησαυρὸς συγκεντρωθεὶς ἐντὸς τοῦ σάκκου τοῦ ἢ, ἂν ἀποκλείσωμεν τὴν περίπτωσιν ἀποκρύψεώς του ἐντὸς τοίχου τινός, κατεχώσθη ὑπὸ τῶν καταρρυέντων τοίχων· ἀλλὰ τίνων τοίχων; Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Wace διὰ τὸν θησαυρὸν εἶναι ὅτι οὗτος ἀπετέλει «the stock in trade of a bronze worker» (ἐμπόρευμα μεταλλοτεχνίτου). Θὰ ὑπέθετέ τις τὴν παρουσίαν τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἐν λόγῳ μεταλλοτεχνίτου, εἰς ὃ ὁ θησαυρὸς ἀπέκειτο ἐντὸς τοῦ ἐπαγγελματικοῦ του σάκκου, καταλειφθεὶς ὡς ἔκειτο ἐκεῖ καὶ καταχωσθεὶς ὑπὸ τοῦ περιέχοντος αὐτὸ κτηρίου. Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν ἀρκετὰς ἐνδείξεις διὰ νὰ ἀποφανθῶμεν. Οὕτως ὁ Wace ἢ ὁ Stubbings οὐδὲν σχετικῶς δηλοῦν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Taylour ἢ ἔρευνα δὲν ὑπῆρξεν ἐξαντλητικὴ καὶ μάλιστα κατὰ τὴν γειτονίαν τοῦ θησαυροῦ (Trench Q).

Νομίζω πάντως ὅτι δύναμαι νὰ ἐκμεταλλευθῶ τὰς ἐξῆς πληροφορίας τοῦ

1. BSA 50, 1955, σ. 211 καὶ σημ. 11.

2. WACE, JHS 74, 1954, σ. 170. TAYLOUR, BSA 50, 1955, σ. 217 ἰδὲ καὶ PER ALIN, Das Ende, σ. 19.

3. WACE, BSA 48, 1953, σ. 7.

4. STUBBINGS, BSA 49, 1954, σ. 292: «The bronzes described below were found about 0,20 m. below the surface in the central part of the prehistoric cemetery area excavated at Mycenae in 1952».

5. Ἐδῶ δηλοῦται ἡ θέσις τοῦ εὐρήματος.

6. BSA 48, 1953, σ. 7 καὶ 49, 1954, σ. 292.

Taylor : I) «Ἐν τῶν πλέον ἐκπληκτικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἀνασκαφῆς, γράφει, ἦτο ἡ ἀποκάλυψις ἀπείρων ποσοτήτων κεραμεικῆς πρὸ τοῦ τοίχου (δηλ. τοῦ πωρίνου), ἰδιαίτερος εἰς τὴν τάφρον L, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὰς P καὶ G, καὶ εἰς ὀλιγωτέραν ἔκτασιν εἰς τὴν Q. Αὐταὶ ἦσαν περιοχαὶ εἰς τὰς ὁποίας ἦτο δυνατὴ ἀρκετὰ πλήρης ἀνασκαφή...»¹. Μετὰ τῆς κεραμεικῆς εὐρέθη μέγας ἀριθμὸς πηλίνων εἰδωλίων, ἐκ τούτων δὲ ὀδηγεῖται ὁ Taylor εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ περιοχὴ τοῦ πωρίνου τοίχου ἐθεωρεῖτο ὡς «sacred precinct»² καὶ II) «Δὲν ὑπάρχει, παρατηρεῖ, πειστικὴ ἔνδειξις οἰκοδομῶν αὐτῆς (δηλ. III B, σ. 212) τῆς περιόδου πρὸ τοῦ τοίχου, ἐκτὸς ἐὰν τὰ ταπεινὰ κτίσματα, τὰ ὁποῖα ἐσημειώθησαν εἰς τὴν τάφρον L, δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς θεμελιώσεις πρωτογόνου τινὸς ἱεροῦ». Γενικῶς ἡ εἰκὼν εἶναι συγκεχυμένη³ καὶ ἡ χρονολόγησις τῶν κτισμάτων δυσκολωτάτη. Τολμῶ νὰ ἐκφράσω τὴν ἄποψιν ὅτι καὶ ἡ ἄπειρος ποσότης τῆς κεραμεικῆς καὶ τὰ ταπεινὰ κτίσματα ὑποδεικνύουν τὴν ὕπαρξιν ἐργαστηρίων μᾶλλον παρὰ ἱεροῦ καὶ ἴσως τοιαῦτα ἐργαστήρια ὑπῆρχον⁴ κατὰ τὴν ἔκτασιν τοῦ πωρίνου τοίχου καὶ εἰς ἓν τοιοῦτον ἀπετίθετο ὁ θησαυρὸς ἐντὸς τοῦ προρρηθέντος σάκκου.

Τὸ τρίτον καὶ σοβαρώτερον ζήτημά μας εἶναι πότε ἀπεκρύβη ἢ ἄλλως ἀπωλέσθη ὁ θησαυρὸς.

Ὁ Wace ἀνέφερεν⁵ ὅτι «ἀνατολικῶς τοῦ τοίχου εἰς διαφορετικὰ βάθη ἀλλὰ πάντως ὑπεράνω τῆς κατωτάτης σειρᾶς τῶν πωρίνων λίθων...» εὐρέθησαν πολλὰ ἀγγεῖα. Τὸ στρώμα τοῦτο (deposit) τῶν ἀγγείων περιελάμβανεν ἀρκετὰ τοιαῦτα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐμνημόνευσεν: ὠραῖον ἀσκόν⁶, δύο κυάθια (mugs) μὲ ἀδιακόσμητον ἢ μερικῶς διακεκοσμημένην ἐπιφάνειαν ὑποκίτρινον - ἐρυθρωπὴν, ὅμοια μὲ τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸ δωμάτιον 4 τῆς οἰκίας τοῦ Ἐλαιοπράτου «which are dated by associated finds to L.H. III B»⁷, ἀκολούθως ψευδόστομον ἀμφορέα⁸, ἕτερον (;) μέγαν ψευδόστομον ἀμφορέα μὲ γραπτὴν

1. BSA 50, 1955, σ. 221 καὶ σημ. 27b.

2. Εἰς τοῦτο ὀδηγεῖται καὶ ἐκ τῆς εὐρέσεως ἐκεῖ σκελετοῦ ἀνθρωπίνου μετὰ καλῶς διατηρουμένων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα «may have been offerings to the memory of the great man reposing beneath the mound!», BSA 50, 1955, 221 ἰδὲ καὶ σ. 214.

3. Ἐπιπέλαστοι τοῖχοι κατὰ τὴν τάφρον L, ὧν ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ χρονολογία δὲν εἶναι ἀκριβῆ (BSA 50, 1955, σ. 213).

4. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν πάντως ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπλὴν ὑπόθεσιν, τοσούτω μᾶλλον, ἀφοῦ ὁ TAYLOR (BSA 50, 1955, σ. 212) παρατηρεῖ: «Except for one rubble wall, of poor construction, irregular shape, and of one course only, which very roughly followed the line of the Poros Wall, there were no later structures to impede the work in trenches P and Q».

5. BSA 48, 1953, σ. 70. Ἀγγεῖα, ἔγραψεν ὁ HOOD (BSA αὐτόθι σ. 23, III), εὐρέθησαν εἰς μικρὰ θραύσματα κυρίως, διότι εὐρέθησαν ἀκριβῶς κάτωθι τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας, ἀλλ' ἡ ἐξέτασις των ἔδειξεν ὅτι ἦσαν λείψανα πλήρων ἀγγείων καὶ ὄχι ἀσήμαντα ὕστρακα.

6. BSA 48, 1953, πίν. 1c.

7. Αὐτόθι σ. 6.

8. Αὐτόθι πίν. 1d.

ἐπιγραφὴν εἰς Γραμμικὴν Β¹, θραῦσμα ἐτέρου καὶ ἐν μεγάλο θραῦσμα «of a chariot vase, of local mycenaean fabric and not of the harder, well smoothed variety»². Χρονολογεῖ τοὺς ψευδοστόμους ἀμφορεῖς εἰς τὴν ΥΕ ΠΙΒ, διὰ δὲ τὸ ἀγγεῖον μὲ τὴν παράστασιν τοῦ ἄρματος παρατηρεῖ ὅτι δύναται νὰ εἶναι καὶ παλαιότερον.

Ὁ Hood περιγράφων τὴν κεραμεικὴν ἐκ τῆς προϊστορικῆς νεκροπόλεως ἀναφέρει τὰ ἐξῆς διὰ τὴν περιοχὴν, εἰς ἣν εὐρέθη καὶ ὁ θησαυρός³ (χωρὶς δυστυχῶς νὰ μνημονεύσῃ τι περὶ τῆς στρωματογραφικῆς ἢ ἄλλης συναφείας τοῦ εὐρήματος πρὸς τὴν εὐρεθεῖσαν κεραμεικὴν). Εἰς τὸ στρῶμα τοῦ λευκοῦ ἐπιχρίσματος (white clay plaster)⁴ καὶ ἀμέσως πρὸς Ἀνατολὰς ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια πεπατημένης γῆς, σεσωρευμένης εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ κυρτοῦ τοίχου (δηλ. Πωρίνου). Ὑπεράνω τοῦ στρώματος τούτου, καὶ δὴ περὶ τὴν ὕψιν τοῦ τοίχου, εὐρέθη μεγάλη μᾶζα ὀστράκων. Τὰ ἀγγεῖα εὐρέθησαν εἰς θραύσματα, διότι κατὰ τὸν Hood ἔκειντο ἀκριβῶς κάτωθι τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας. Ἐκ τῶν ὀστράκων τούτων πολλὰ ἀνήκον εἰς ὠραῖα διακεκοσμημένα μικρὰ ἀγγεῖα, δηλ. ψευδοστόμους ἀμφορεῖς καὶ κύλικας (cups) «decorated in the style of L.H. ΠΙΒ, but with an admixture of L.H. ΠΙC»⁵. Εὐρέθησαν ὁμοίως πολλὰ τεμάχια ΥΕ ΠΙΒ, γυναικείων κυρίως, εἰδωλίων, πηλίνων, τῶν συνήθων τύπων, ἀλλὰ καὶ «some fragments which apparently come from chariot groups and the remarkable horseman published in Part V»⁶.

Ὁ Stubbings εἶναι ὁ μόνος ποὺ ὁμιλεῖ διὰ τὸν θησαυρὸν ἐν συναρτήσει πρὸς τὸ κεραμεικὸν περιβάλλον του. Κατ' αὐτὸν ὁ θησαυρὸς εὐρέθη:

α. Εἰς στρῶμα, τὸ ὁποῖον δὲν περιελάμβανε τι τὸ μεταμυκηναϊκόν.

β. Ἐκειτο ὀλίγα μόλις ἑκατοστὰ (0,20μ.) ὑπὸ τὸ ἀροθὲν καὶ ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἀπογυμνωθὲν ἔδαφος.

γ. Εἰς τὸ αὐτὸ περίπου στρῶμα καὶ ὀλίγον (slightly) πρὸς Βορρᾶν εὐρέθη σύνολον ἀδιακοσμητῶν κυλικῶν «standing together upside down as though they had been placed in a pantry or storeroom» μὲ βάσεις τεθραυσμένας ἐκ τοῦ ὑνίου. Αἱ κύλικες ἀνήκον κατὰ τὸν συγγραφέα εἰς ΥΕ ΠΙΙ χρόνους «and probably to L.H. ΠΙΒ»⁷.

δ. Περαιτέρω πρὸς Βορρᾶν εὐρέθη μέγα σύνολον (deposit) θραυσμάτων κεραμεικῆς, ἔνθα «practically no L.H. ΠΙC sherds occurred»⁸.

1. BSA 48, 1953, πίν. 8a.

2. Αὐτόθι πίν. 1a.

3. Αὐτόθι σ. 23 - 24 πίν. 12, ΠΙ.

4. Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ Hood ἐν BSA 48, 1953, σ. 24.

5. BSA 48, 1953, σ. 24.

6. Αὐτόθι σ. 24.

7. BSA 49, 1954, σ. 296.

8. Αὐτόθι σ. 296. Ὡς εἶδομεν, ὁ Hood ὁμίλησε περὶ «an admixture of L.H. ΠΙC», ἰδὲ καὶ BSA 48, 1953, σ. 24.

Κατέληγεν εις τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ χαλκᾶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐτοποιηθῆθῃσαν ἐκεῖ πρὸ τῆς ΥΕ ΠΙΒ ἐποχῆς.

Τέλος ὁ Taylour παρατηρεῖ¹ :

α. Τὴν ἀνακάλυψιν ἀπειρῶν ποσοτήτων κεραμεικῆς πρὸ τοῦ τοίχου, ἰδιαιτέρως εἰς τὴν τάφρον L, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὰ P καὶ G καὶ εἰς ὀλιγωτέραν ἔκτασιν εἰς τὴν Q². Ἡ τελευταία ἐγένετο εἰς τὴν θέσιν ἐνθα εὐρέθη ὁ θησαυρός. Τὴν κεραμεικὴν συνώδευε μέγας ἀριθμὸς πηλίνων εἰδωλίων.

β. Ἡ κεραμεικὴ ἐκ τῆς τάφρου L ἀνήκει κατὰ πλειονότητα εἰς τὴν φάσιν ΥΕ ΠΙΒ καὶ ἐν μέρος αὐτῆς εἰς τὴν ΥΕ ΠΙC κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ Furumark, δηλ. εἰς τὸ τέλος τοῦ 13ου αἰ. π.Χ.

Τὴν αὐτὴν δὲ ὑπεροχὴν κεραμεικῆς ΥΕ ΠΙΒ χρόνων δεικνύουν καὶ τὰ ἐκ τῶν λοιπῶν τάφρων τῆς ἀνασκαφῆς ὄστρακα καὶ εἰδώλια (ιδὲ BSA 1955, σ. 223 κέ.)³. Οὐχ ἤττον ἐκ τῆς τάφρου Q ὁ Taylour ἀναφέρει κύλικα ΥΕ ΠΙΑ⁴ καὶ θραῦσμα κύλικος, ΥΕ Π/ΠΙ⁵ καὶ οὐδὲν ἕτερον.

Ἡ εἰκὼν, ὡς ἐξέθηκα αὐτὴν, δὲν δίδει, φοβοῦμαι, ὅσα θὰ ἐπεθυμοῦμεν διὰ τὴν ἀποσαφήνισιν τῆς χρονικῆς καταθέσεως τοῦ θησαυροῦ. Ὁ Stubbings ἐξέφρασεν, ὡς εἶδομεν, ἓνα terminus ante quem non. Περαιτέρω ἢ κεραμεικῆ, τὴν ὁποίαν ἀνέφερε, καὶ ἰδίᾳ αἱ κύλικες, δὲν εὐρέθησαν μὲν εἰς ἄμεσον πρὸς τὸν θησαυρὸν σχέσιν, συνιστοῦν οὐχ ἤττον τὸ περιβάλλον του καὶ ὑποδεικνύουν, παρὰ τὸν στρωματογραφικόν, καὶ ἓνα εὐλογον χρονολογικὸν παραλληλισμὸν. Ὡσαύτως κεραμεικὴν ΠΙΒ ἔδωκαν κυρίως τὰ deposit τῶν ὄστράκων, βορείως καὶ νοτίως τοῦ εὐρήματος, καὶ δὴ τοιαύτην τῶν τελευταίων φάσεων τῆς περιόδου καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπομένης, ὡς ἐξετίμησε διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀνα-

1. BSA 50, 1955, σ. 209 κ.έ.

2. Αὐτόθι σ. 221 καὶ σημ. 276, εἰκ. 3 καὶ πίν. 32.

3. TAYLOUR, αὐτόθι σ. 223 κ.έ. μετὰ περιγραφῆς.

4. Αὐτόθι σ. 223. Ὁ TAYLOUR ἀναφέρει ἐν τυπικὸν παράδειγμα εἰς MP form 256, τὸ ὁποῖον ὁ FURUMARK χρονολογεῖ εἰς τὴν πρόωμον ΥΕ ΠΙΑ.

5. Ἐξαιρέσει τοῦ TAYLOUR, ὅστις σημειοῖ (BSA 50, 1955, σ. 212), ὡς εἶδομεν, ὅπως γενικῶς : «except for one rubble wall of poor construction, irregular shape, and one course only, which very roughly followed the line of the Poros Wall, here was no late structures to impede the work in trenches P and Q» ἰδὲ καὶ HOOD ἐν BSA 48, 1953, σ. 24. Ἡ πρὸς Νότον τοῦ θησαυροῦ περιοχὴ παρουσίασε κατὰ τὴν ἔρευναν τοῦ TAYLOUR τὴν ἐξῆς οἰκοδομικὴν ἐξέλιξιν : Ὑπὲρ τὸ στρώμα τὸ περιέχον τὸ deposit τῆς κεραμεικῆς (τὸ ἀχθὲν εἰς στρωματογραφικὸν παραλληλισμὸν πρὸς τὸν θησαυρὸν ὑπὸ WACK-STUBBINGS) καὶ ἀπέχον 0,50μ. αὐτοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὸ κέντρον τῆς τάφρου L καὶ ἐκτεινόμενον εἰς τοὺς τομεῖς BA, BA καὶ NA (βλ. σχέδιον) ἐν κεκαυμένον στρώμα (burnt layer) περιέχον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπόλοιπα κοσμημάτων τῆς ΥΕ περιόδου, χωρὶς ἀκριβεστέρων χρονολόγησιν. Ὁ TAYLOUR ἐκ τῆς ἀποστάσεως του ἀπὸ τὸ στρώμα τοῦ Deposit τὸ χρονολογεῖ εἰς τοὺς ΥΕ ΠΙC χρόνους, μὴ προσδιορίζων ἐπαρκῶς τὴν σημασίαν του. Εἰς τὸ στρώμα τοῦτο δὲν ὑπῆρχον κτίσματα. Ἐλαφρῶς ὑπὲρ τὸ στρώμα καὶ ὑπὸ τὸν τοῖχον θ ἀκολουθεῖ τοῖχος ἐκ κοχλάκων (rubble-wall) νεώτερος καὶ ὑπὲρ τοῦτον ἄλλοι, ὧν εἷς ἔβαινε ἐπὶ τοῦ Πωρίνου. Ἡ χρονολογία τῶν τελευταίων λέγεται δυσκολωτάτη (βροχαί, διάβρωσις ἐδάφους) με πιθανότητα α) νὰ εἶναι ὀλίγον νεώτεροι τοῦ κεκαυμένου στρώματος β) νὰ δηλοῦν, μετὰ ἐγκατάλειψιν τῆς περιοχῆς (πότε;), ὑστερωτέραν οἰκοδομικὴν δραστηριότητα εἰς χρόνους ὑστάτους μυκηναϊκοῦς ἢ ἀκόμη γεωμετρικοῦς ἢ ἀρχαίκοις.

σκαφῆς του ὁ Taylour. Τὸ γεγονός τοῦτο, νομίζω, πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν προσπάθειαν χρονολογήσεως τοῦ εὐρήματος.

“Ὅσον ἀφορᾷ πάλιν εἰς τὸν ἐκ τῆς οἰκοδομικῆς εἰκόνας τῆς περιοχῆς συμπερασμὸν, τὰ πράγματα εἶναι ἀτυχῶς ἀσαφέστερα. Ἐν πρώτοις τὸ γεγονός ὅτι ὁ θησαυρὸς εὐρέθη μόλις 0,20 μ. ὑπὸ τὴν ἀρόσιμον γῆν μαρτυρεῖ περὶ τῆς καταστροφῆς, ἣν θὰ ὑπέστη ἡ θέσις καὶ περὶ τῆς ἐξαφανίσεως οἰκοδομικῶν τυχῶν λειψάνων ὑπὲρ ἢ παρὰ τὸν θησαυρόν.

Πάντως οὐδεὶς τῶν προμνησθέντων μελετητῶν ὀμιλεῖ περὶ κτηρίου τινὸς καὶ τῆς ἱστορικῆς του τύχης κατὰ τὴν ἄμεσον περιοχὴν τοῦ θησαυροῦ.

Ἐν τέλει μνημονεύω μετὰ τοῦ Taylour ἓν γεγονός, σημαντικόν, πιστεύω, διὰ τὸ εὐρημα τοῦ θησαυροῦ. Ὁ Πωρινὸς Τοῖχος κατεβλήθη πρὸ τοῦ τέλους τῆς ΠΒ, διότι μέλη του εὐρέθησαν κρημνισθέντα μεταξὺ τοῦ στρώματος τῆς κεραμεικῆς (deposit), τῆς περιεχοῦσης τὰ μνημονευθέντα ἀνωτέρω ΥΕ ΠΒ καὶ τινα ΠΙC ἀγγεῖα¹. Ὁ τοῖχος εἴτε κατέρρευσεν εἴτε κατεβλήθη σκοπίμως².

Ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Per Ålin, «Eine Zerstörung oder ein Zusammenbruch der Mauer scheint vor Ende von ΠΒ eingetroffen zusein». Βεβαίως ὁ θησαυρὸς δὲν εὐρέθη κεκρυμμένος ἐντὸς τοῦ Πωρινου Τοίχου ἀλλ' ἡ τύχη τοῦ μνημείου τούτου προεξοφλεῖ, νομίζω, καὶ τὴν τύχην τοῦ ἀμέσου του περιβάλλοντος³. Συμπερασματικῶς παρατηρῶ ὅτι ἡ σκιαγραφηθεῖσα εἰκὼν ἐπιτρέπει μετὰ περισσοῦς πιθανότητος, νομίζω, νὰ χρονολογήσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἀπόκρυψιν τοῦ θησαυροῦ εἰς τοὺς ΥΕ ΠΒ - ΠΙC χρόνους ἐπὶ τῇ ἐνδείξει α) τοῦ κεραμικοῦ του περιβάλλοντος καὶ β) τῆς καταστροφῆς τοῦ Πωρινου Τοίχου καὶ τοῦ περιβάλλοντός του κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Εἶναι πιθανὸν ὅτι εἰς τὴν καταστροφὴν ἐκείνην ἐχάθη ὁ κάτοχος τοῦ θησαυροῦ ἢ πάντως ἀπωλέσθη μετὰ τῶν ἐρειπίων ὁ θησαυρὸς καὶ ἔμεινε θαμμένος ἐκεῖ μέχρι τῆς ἐποχῆς μας.

Γ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΜΥΛΩΝΑ

I. Τόπος εὐρέσεως : Ὁ θησαυρὸς οὗτος ἀνεκκλύφθη, ὡς εἴπομεν, διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ καθηγητοῦ κ. Μυλωνᾶ εἰς Μυκῆνας. Ὁ ἀνασκαφεὺς ἐρευνῶν τὸν δρομίσκον τῆς Βορείου Πυλίδος⁴ ὠδηγήθη εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ἀμνημιώ-

1. BSA 50, 1955, σ. 221 καὶ σημ. 27a.

2. Αὐτόθι σ. 221.

3. Καταστροφαὶ καὶ ἐγκαταλείψεις εἰς τὴν Προϊστορικὴν Νεκρόπολιν καὶ τὸν τάφον τῆς Κλυταιμνήστρας, PER ÅLIN, Das Ende der Mykenischen Fundstätten auf dem Griechischen Festland, σ. 20 καὶ παραπομπαί, σ. 20 καὶ σ. 87. Συσχέτισις μετὰ καταστροφᾶς εἰς Μυκῆνας κατὰ τὴν ΠΑ ἢ τὴν μετάβασιν ἀπὸ ΠΑ - Β ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ΠΒ πρέπει νὰ ἀποκλεισθῆ διὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Πωρινου Τοίχου, ὡς ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ TAYLOUR (BSA 50, 1955, σ. 222) καὶ περαιτέρω ὑπὸ τοῦ SCHACHERMEYER, AnzAw 1957, σ. 98 καὶ PER ÅLIN, ἔ. ἀ. σ. 20 σημ. 84.

4. ΠΑΕ 1959, σ. 144 πίν. 123β. Ἔργον 1959, σ. 98 εἰς. 103.

δους διὰ τοὺς χρόνους κλίμακος εἰς τὴν βόρειον πλαγίαν τοῦ λόφου τῶν Μυκη-
νῶν»¹. Ὁ θησαυρὸς εὐρέθη «παρὰ τὴν βάσιν τῆς κλίμακος καὶ μεταξὺ δύο
ὄγκολίθων διασωθέντος ἀναλημματικοῦ τοίχου, ὁ ὁποῖος ἴσως ὑπεβάσταζε δρό-
μον»². Ὁ δρόμος ἐκεῖνος (Main Road A)³ ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς Πύλης τῶν
Λεόντων καὶ ἀπέληγεν εἰς τὴν βάσιν τῆς κλίμακος. Ἐκεῖ ὑπεβαστάζετο ὑπὸ
«ἀναλημματικοῦ ἐξ ὄγκολίθων τοίχου, εἰς τοὺς ἀρμούς τοῦ ὁποίου τὸ 1959
εὐρέθη κρύπτη, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποκρυβῆ διάφορα χαλκᾶ ἀντικείμενα»⁴.

II. Περιοχή: Ἡ κλιμαξ, ἡ ὁποία κεῖται κάτωθι τοῦ δωματίου, τὸ ὁποῖον
τὸ 1939 ἔδωκεν εἰς τὸν Wace τὸ γνωστὸν ἐλεφάντινον σύμπλεγμα, περιεβάλ-
λετο ὑπὸ ἀνδῆρων καὶ ἀναλημματικῶν τοίχων⁵ καὶ ἀπετέλει, κατὰ τὸν ἀνα-
σκαφέα, τὴν ἀρχικὴν ἄνοδον πρὸς τὸ ἀνάκτορον. Εἰς τὴν κλίμακα ἀπέληγον
δύο δρόμοι: α) ὁ ἀπὸ τῆς Πύλης τῶν Λεόντων παλαιότερος⁶ καὶ β) ὁ ἀπὸ
τῆς Β. Πυλίδος νεώτερος⁷. Χρήσιμος εἶναι ἡ χρονολόγησις τῶν οἰκοδομῶν
τούτων διὰ τὸν ὄρισμὸν τοῦ *terminus post quem* διὰ τὴν ἀπόκρυψιν τοῦ
θησαυροῦ. Ὁμιλῶν διὰ τὴν κλίμακα καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀναλήμματα ὁ ἀνασκα-
φεὺς γράφει ὅτι «διεκρίθησαν τρεῖς τοῦλάχιστον οἰκοδομικαὶ περίοδοι, ἡ δευ-
τέρα τῶν ὁποίων ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους κατασκευῆς τῆς Βορείου Πυλίδος»⁸,
δηλαδὴ εἰς χρόνους μεταγενεστέρους τῶν μέσων τῆς III B περιόδου»⁹, ἀκρι-
βέστερον δὲ ὀρίζει τὸν *terminus post quem* ἢ ἀκόλουθος διαπίστωσις. Εἰς
χρόνους ὑστερωτέρους τῆς κατασκευῆς τοῦ «Main Road A» κατεσκευάσθη
ἡ ἀπὸ τῆς Β. Πυλίδος ὁδὸς καὶ ἐπιπροσθέτως ὁ περὶ τὸ τέρμα τῆς χώρος
διεμορφώθη εἰς εὐρεῖαν αὐλήν. Ἡ αὐλή αὕτη ἐξετείνεται εἰς «ὀλόκληρον τὸν
χώρον τὸν πρὸ τῆς κλίμακος καὶ τοῦ τέρματος τῶν ὁδῶν πρὸς τὸ κυκλώπειον
τεῖχος»¹⁰, τὸ δὲ δάπεδόν τῆς ἐξετείνεται μέχρι τῆς βάσεως τοῦ ἀναλημματικοῦ
τοίχου τοῦ «Main Road A». Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ἀνασκαφέως διὰ τὴν
τελευταίαν ἐκδοχὴν εἶναι 1) Ἡ θεμελίωσις ἐκ πλακωτῶν (flat) λίθων «ἡ
ὁποία προεξέχει τῆς βάσεως τοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου τοῦ δρόμου A κατὰ
τὸ δυτικὸν τέρμα του»¹¹ καὶ 2) ἡ εὐρεσις τοῦ θησαυροῦ «in a cavity just

1. ΠΑΕ 1959, σ. 144. Ἔργον 1959, σ. 98. Τὴν ἔρευναν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Βορείας εἰσόδου ἐν Μυκῆναις ὑπεδείκνυνεν ὁ καθ. Μαρινᾶτος πολὺ πρὶν ἢ εὐρεθῆ ἐκεῖ, ὅπου θεωρητικῶς ἀνεμένετο. Βλ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΝ, Κρήτη καὶ Μυκηναϊκὴ Ἑλλάς, σ. 58 καὶ ΙΑΚΩΒΙΔΗΝ, Ἡ Μυκηναϊκὴ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, σ. 15.

2. ΠΑΕ ἔ.ἀ. σ. 145 πίν. 124β. Ἔργον ἔ. ἀ. σ. 99 εἰκ. 104. AJA 66, 1962, σ. 406, πίν. 121. MYLONAS, Mycenae and the Mycenaean Age, σ. 67.

3. Mycenae and the Mycenaean Age, εἰκ. 65. Ἴδὲ καὶ ΠΑΕ 1963, σ. 69.

4. ΠΑΕ 1961, σ. 155, πίν. 104α, 105.

5. Mycenae and the Mycenaean Age, πίν. 62, 64.

6. Main Road A.

7. Main Road B.

8. Ἔργον ἔ.ἀ. σ. 99.

9. Δηλ. μετὰ τὸ 1250 π. Χ. Βλ. ΑΕ 1962, σ. 49.

10. ΠΑΕ 1961, σ. 156.

11. Mycenae and the Mycenaean Age, 77 εἰκ. 64, K, L.

above the footing of the wall»¹. Είναι προφανές, παρατηρεί ο ανασκαφέας, ότι η θέσις που ἐχρησίμευσε διὰ τὴν ἀπόκρυψιν τῶν χαλκῶν ἀντικειμένων πρέπει νὰ εὐρίσκετο εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ δαπέδου τῆς αὐλῆς ἢ ὁποῖα ἐκτείνεται πρὸ τοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου². Συνεπῶς ὁ θησαυρὸς ἀπεκρύβη ἐκεῖ εἰς χρόνους ὑστερωτέρους τῆς δημιουργίας τῆς αὐλῆς, τὸ τελευταῖον δὲ γεγονὸς χρονολογεῖται εἰς τὸ β' ἡμισυ τῆς ΥΕ IIIB περιόδου³. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν προμνησθέντα *terminus post quem*.

Διὰ τὴν ἀκριβῆ χρονολόγησιν τοῦ εὐρήματος (συγχρονισμὸς) θὰ ἐβοήθουν βεβαίως ἀποτελεσματικῶς ὅστρακκα εὐρισκόμενα μετὰ τοῦ θησαυροῦ. Τοιαῦτα ὅμως δὲν εὐρέθησαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιεύσεων τοῦ ἀνασκαφέως καὶ ὡς μοι ἐγνώρισεν εὐγενῶς ὁ ἀνασκαφεὺς προφορικῶς. Μένει λοιπὸν, διὰ τὸ παρὸν τμήμα, νὰ ἐξετάσωμεν περαιτέρω τὰς τύχας τῆς περιοχῆς διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν χρυσοῦ τινὸς τυχὸν μαρτυρίας. Οὕτω γίνεται λόγος περὶ τῆς μνημονευθείσης κλίμακος ὡς παραμεινάσης ἐν χρήσει, τροποποιημένης μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου μέχρι τέλους τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς⁴, εἰδικώτερον ὅμως οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ τῆς τύχης τοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου ἢ τῆς προμνησθείσης αὐλῆς. Ἐν τούτοις ὁ ἀνασκαφεὺς παρατηρεῖ εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1961⁵: «Ἐκατέρωθεν τῆς κλίμακος εὐρέθησαν τμήματα καλυπτόμενα ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα πυρακτωθέντων καὶ καταπεσόντων τοίχων. Τὰ τμήματα ταῦτα ἀνεσκάψαμεν κατ' ἀρχάς ὑπ' αὐτὰ ἀνεκαλύψαμεν δύο ὁδοὺς...», καὶ περαιτέρω: «εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἀγκῶνος τοῦ δρόμου⁶ εὐρέθησαν παρὰ πολλὰ τεμάχια τακέντος μολύβδου... ἴσως ἀνήκον εἰς μολύβδινα ἀγγεῖα φυλαττόμενα εἰς τὴν περιοχὴν ἄνωθεν τοῦ δρόμου, διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν λίθων πυρακτωθέντων καὶ καταπεσόντων τοίχων». Δυστυχῶς δὲν προστίθεται τι περισσότερον περὶ τοῦ χρόνου τῆς πυρακτώσεως καὶ τῆς πτώσεως τῶν τοίχων ἐκείνων, οὔτε περὶ τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ ὕψους τῶν μνημονευομένων «τμημάτων».

Δικαιούμεθα ἴσως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ πυρακτώσις δηλοῖ τὸν *terminus ante quem* ἢ ἔτι μᾶλλον μίαν ἐνδειξιν συγχρονισμοῦ. Τὰ πυρακτωθέντα πάντως «τμήματα» ἐκάλυψαν τὰς ὁδοὺς (εἰς πόσιν ἕκτασιν;) μὴ μετακινήθέντα μέχρι τῆς ἀνασκαφῆς των.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν χρόνον τῶν συμβάντων τούτων ὁ ἀνασκαφεὺς φαίνεται ὅτι τὰ συνδέει μετὰ τὴν «πρώτην μεγάλην καταστροφὴν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων»⁶. Εἰς τὰ γεγονότα αὐτὰ βλέπει ὁ Μυλωνᾶς τὴν ἀφορμὴν

1. Mycenae and the Mycenaean Age, σ. 77.

2. ΠΑΕ 1961, σ. 156.

3. Ἔργον 1959, σ. 99.

4. ΠΑΕ ἔ. ἀ. σ. 155.

5. Ἀγκῶνα σχηματίζει ὁ τοῖχος μετὰ τὰ χαλκᾶ στρεφόμενος πρὸς Β. (ΠΑΕ 1961, σ. 155).

6. Ἔργον ἔ. ἀ. σ. 99. AJA 66, 1962, σ. 406.

ἀποκρύψεως καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπωλείας τοῦ θησαυροῦ διὰ τὸν κάτοχόν του¹. Εἰς τὸ τελευταῖόν του βιβλίον ὁ Μυλωνᾶς ὁμιλεῖ γενικῶς περὶ ἀποκρύψεως τοῦ θησαυροῦ «at a time of impending enemy attack»². Καὶ ἐν προκειμένῳ λοιπὸν δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν μετ' ἀκριβείας, οὐχ ἤττον, ἐὰν ἡ κατὰ τὴν Β. πλαγιὰν ἀναστάτωσις (πυρακτωθέντες τοῖχοι, θησαυρὸς) ἀχθῆ εἰς συγχρονισμόν μετ' τὴν μεγάλην καταστροφὴν τῆς ἀκροπόλεως καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνακτόρου, τότε ἡ χρονολογία ἀποκρύψεως τοῦ θησαυροῦ μας πρέπει νὰ εἶναι τὸ τέλος τῆς περιόδου ΠΙΒ³ ἢ ἡ περίοδος ΠΙΒ-Γ⁴.

Δ. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΝΘΗΔΟΝΟΣ

Αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς Ἀνθηδόνα κατὰ τὸ ἔτος 1889 ὑπὸ τοῦ Rolfe τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς ἔφερον εἰς φῶς τὸν θησαυρὸν ποὺ περιεγράψαμεν ἀνωτέρω.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐκεῖναι δὲν ὑπῆρξαν συστηματικαί, ἀλλὰ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἀνασκαφέως, «merely experimental and confined to a comparatively small area»⁵. Ἡ ἀνασκαφὴ ἐχώρει διὰ δοκιμαστικῶν τάφρων διανοιγείσων εἰς διάφορα σημεῖα τῆς θέσεως καὶ ἐπὶ λόφου, ἓνα τῶν ὁποίων ὁ ἀνασκαφεὺς ὀνομάζει Ἀκρόπολιν, «a hill near the sea and the eastern wall of the city». Ἡ αὐτὴ δοκιμαστικὴ διὰ τάφρων ἔρευνα συνεχίσθη ἐπὶ ἐτέρου λόφου «just outside the city - walls to the south - east, between them and the dry bed of a stream». Κατὰ τὸν ἀνασκαφέα ὁ λόφος οὗτος, ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως, εἶναι ἡ πλέον σημαντικὴ ἔξαρσις (elevation) εἰς τὴν ἄμεσον γειτονίαν τῆς θέσεως καὶ ἐλέγχει μίαν ἐκτεταμένην περιοχὴν. Ὁ Rolfe κάμνει λόγον περὶ λαθραίων ἀνασκαφῶν, ὥστε «the ground was littered with fragments of pottery»⁶. Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ λόφου ὑπῆρχε τμημα «of a fairly good wall, running about east and west, projected above the surface of the ground». Ἐφάνη εἰς τοὺς ἀνασκαφεῖς «a promising place at which to look for the temple of Dionysos», λέγει ὁ Rolfe εἰς χαρακτηριστικὴν διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ἀνασκαφῆς ἔκφρασιν. Ἐσκάφησαν τρεῖς τάφροι εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ λόφου καὶ ἠκολουθήθη ὁ προμνησθεὶς τοῖχος». Ἐπειδὴ, γράφει, ἀπεδείχθη ὅτι ὁ τοῖχος ἀπετέλει μέρος μιᾶς θεμελιώσεως (foundation) ἐγκατελείφθη ἡ ἐργασία εἰς δύο ἐκ τῶν τριῶν τάφρων καὶ οἱ ἐργάται μετεφέρθησαν εἰς τοὺς τοίχους, οἱ ὁποῖοι ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας.

1. Ἔργον 1959, σ. 99. ΠΑΕ 1959, σ. 145. Α.ΙΑ. ἔ. ἀ. σ. 406.

2. Mycenae and the Mycenaean Age, σ. 77.

3. PER ALIN, Das Ende, σ. 15.

4. VERMEULE ἐν Archaeology 1960, σ. 70. Ἐν ὄψει τῆς διαφορᾶς περὶ τὸ ἀκριβὲς τέρμα τῆς ΠΙΒ περιόδου προτιμῶ νὰ μὴ παραθέσω ἐδῶ ἀριθμούς.

5. Α.ΙΑ. 6, 1890, σ. 99.

6. Ἀπόθι.

Ἡ θεμελίωσις ἐφάνη ὅτι ἦτο ἐνὸς μικροῦ ναοῦ με ἀνωμαλίας τινὰς εἰς τὴν οἰκοδόμησιν καὶ με καλῶς κομμένους ἐντοπίους πωρολίθους.

Μολονότι ἠνοίχθησαν τάφροι πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις περίξ τῶν τοίχων, οὐδὲν εὐρέθη ἐκτὸς μικροῦ, δωρικοῦ, κιονοκράνου καὶ μικροῦ ἄνευ κυματίου τυμπάνου ἀμφοτέρων ἐκ πόρου¹. Καὶ ἀκολούθως: «Ἐν τούτοις εἰς τὴν τάφρον ἡ ὁποία συνεχίσθη εὔρομεν, εἰς βάθος μόλις 0,28 μ., μίαν συλλογὴν περισσοτέρων τῶν τριάκοντα πέντε χαλκῶν ἐργαλείων καὶ μικρὰ κοσμήματα ὁμοῦ μετὰ μεγάλης ποσότητος φύλλων χαλκοῦ καὶ σκωρίας χαλκῆς. Τέσσαρες ἄνδρες ἀπησχολήθησαν τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἀλλὰ δὲν εὔρον τι πλεόν ἢ μικρὰ τινα τραχέα ἀγγεῖα ἀδιακοσμήτου πηλοῦ (some small rough vessels of unpainted clay) καὶ εἰς σημαντικὴν ἀπόστασιν βυζαντινοῦς τινὰς τάφους».

Ἐπιπροτίμησα νὰ παραθέσω τὴν σχοινοτενῆ αὐτὴν ἀναφορὰν διὰ νὰ τονίσω πόσα δυστυχῶς δυσαναπλήρωτα κενὰ μᾶς ἀφήνει. Ὁ ἀνασκαφεὺς δὲν ἐσημείωσεν ἐὰν ὁ θησαυρὸς εἶχε τοποθετηθῆ ἐντὸς τοίχου τινὸς ἢ ἐὰν ἄλλως προϋφυλάσσεται. Ἐὰν τοιοῦτόν τι συνέβαινε θὰ τὸ ἐδήλωνεν ἀναμφιβόλως. Μήπως εἶχε κητορυθῆ εἰς τὸ ἔδαφος; Ὁ Rolfe ἀρκεῖται νὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὰ χαλκᾶ ἀντικείμενα δὲν εἶχον κητατεθῆ εἰς τάφον², σημειώνει δὲ πολὺ ὀρθῶς ὅτι «ὁ χαρακτηριστὴρ τῆς συλλογῆς, εἰς ἣν περιλαμβάνονται ἀντικείμενα διαφόρων εἰδῶν καὶ μερικὰ φέροντα σημεῖα μακρᾶς χρήσεως θραύσματα κοσμημάτων, μᾶζαι χαλκίνης σκωρίας, τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα λιτρῶν (pounds) τοῦλάχιστον, ὑποδεικνύει ὅτι ἤλθομεν εἰς τὸ κατάστημα ἢ τὸ ἐργαστήριον (stand) ἐνὸς κητασκευαστοῦ χαλκῶν ἐργαλείων. . . »³.

Ἄδυνατοῦμεν ὅμως νὰ ἐξακριβώσωμεν, ἐὰν ἡ ἀποψὶς τοῦ περὶ ἐργαστηρίου ἐξάγεται ἀπλῶς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς συλλογῆς ἢ ἐὰν στηρίζεται καὶ ἐπὶ οἰκοδομικῶν ἢ ἄλλων συναφῶν στοιχείων, πρᾶγμα μᾶλλον ἀπίθανον. Εἰς τὴν συγκεχυμένην αὐτὴν εἰκόνα προστίθεται ἡ ἔλλειψις πάσης στρωματογραφῆσεως ἢ διακρίσεως οἰκοδομικῶν κλπ. φάσεων. Ὁ θησαυρὸς ἀναφέρεται εἰς περιοχὴν, εἰς ἣν μνημονεύονται κτήρια τῶν κλασσικῶν χρόνων καὶ εὐρήματα ἀρχιτεκτονικὰ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, μαρτυρεῖ δὲ περὶ ἀλλοιώσεως τῆς εἰκόνας τοῦ χώρου καὶ τῆς πιθανῆς κηταστροφῆς οἰκοδομικῶν ἢ ἄλλων λειψάνων ἐκ λόγων φυσικῶν ἢ ἐξ ἐπιδράσεως ἀνθρωπίνης (κηλλιέργεια;) τὸ γεγονός ὅτι ὁ θησαυρὸς εὐρέθη μόλις 0,28 μ. ὑπὸ τὸ ἔδαφος⁴.

Ἐξ ἄλλου οὐδόλως μᾶς βοηθεῖ ἡ πληροφορία τοῦ ἀνασκαφέως ὅτι κατὰ τὸ σημεῖον εὐρέσεως τοῦ θησαυροῦ εὐρέθησαν «some small rough vessels of unpainted clay», τῶν ὁποίων οὐδὲν ἐδημοσιεύθη ἢ ἐγένετο ἄλλως πως γνωστόν.

1. AJA 6, 1890, σ. 99.

2. Αὐτόθι σ. 106.

3. Αὐτόθι σ. 107.

4. Πρβ. ἀναλόγους συνθήκας εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦ Παρίνου Τοίχου.

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἄκρα πενιχρότης περὶ τὰς πληροφορίας διὰ τὸ εὖρημα τοῦτο δὲν μᾶς δίδει τὴν εὐχέρειαν χρονολογικοῦ τινος συμπερασμοῦ διὰ τοὺς χρόνους εἰς οὓς ἀπεκρύβη ἢ ἐγκατελείφθη καὶ διὰ τὰς αἰτίας, αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν εἰς τοῦτο. Ἡ χρονολόγησις, κατὰ συνέπειαν, τοῦ εὐρήματος δὲν δύναται νὰ βασί-
ζεται εἰ μὴ ἐπὶ μόνῃς τῆς τυπολογίας τῶν ἐν αὐτῷ, κατ' ἰδίαν, ἀντικειμένων. Περὶ τούτου ὅμως, ὡς καὶ περὶ τοῦ χαρρακτῆρος τοῦ θησαυροῦ τούτου καὶ τῶν λοιπῶν, διαλαμβάνομεν ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης.

E. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

Συμπληρωματικῶς πρὸς ὅσα ἐλέχθησαν εἰς τὸ περιγραφικὸν τμήμα τῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ παρατηροῦμεν ἑνταῦθα:

Ἐντετειχισμένα (!)¹, Κάβερκου: εἰς τὸν τοῖχον μετὰ τῶν ὠμῶν πλίνθων εἰς τὸ ὕψος 141,00 τοῦ πίν. E «*dicht bei ihrem östlichen Anschluss an die Reste der Pelargischen Mauer*»², Ἰακωβίδης: «εἶχεν ἀποκρυβῆ ἐν μέρει εἰς τὸ κενὸν μετὰ τῶν δύο κτισμάτων, ἐν μέρει δὲ μετὰ τῶν λίθων τῆς θεμελιώσεως τοῦ τοίχου»³. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος μυκηναϊκὸς⁴ τοῖχος «εἶναι θεμελιωμένος ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὠμᾶς πλίνθους κτισμένας ἐπὶ λιθίνης ὑποδομῆς ὕψους 1 μ.»⁵. Ὁ Ἰακωβίδης σημειώνει ὅτι τὸ ὄλον εἶχε καλυφθῆ ἀπὸ τὸ στρώμα τῆς περσικῆς καταστροφῆς⁶. Προκειμένου νὰ ὀρισθοῦν ὀρισμένοι *termini* διὰ τὴν ἀπόκρυψιν τοῦ θησαυροῦ δέον, ὅπως πρῶτον ἀναδείξωμεν τὴν χρονολογίαν οἰκοδομήσεως τοῦ μυκηναϊκοῦ τοίχου, εἰς τὴν ὑποθεμελίωσιν τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ τείχους εὐρέθη ὁ θησαυρός.

Ἐν τῷ Ἰακωβίδης⁷ παρατήρησεν ἤδη ὅτι πάντα τὰ ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως μυκηναϊκὰ κτήρια ἐκτίσθησαν μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ μυκηναϊκοῦ αὐτῆς τείχους. Τὸ τεῖχος τῆς μυκηναϊκῆς ἀκροπόλεως συνεπληρώθη ἐντὸς τοῦ γ' τετάρτου τοῦ 13ου αἰ. π.Χ. (1250 - 1225)⁸. Τὰ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως κτί-

1. Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως... σ. 37.

2. Αὐτόθι σ. 103 καὶ πίν. E'· πρβ. καὶ WOLTERS, AM 1888, σ. 108.

3. Ἡ μυκηναϊκὴ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, σ. 159 ἰδὲ καὶ Σχ. 32,3, ἔνθα σημειοῦται ἡ ἀκριβὴς θέσις εὐρέσεως εἰς σχέσιν καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ κτήρια ἐπὶ τῆς μυκηναϊκῆς Ἀκροπόλεως πρβ. καὶ MONTELIUS, G.P. εἰκ. 479 καὶ 480 καὶ Ett fynd, ἀνωτέρω.

4. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 159.

5. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 159. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ Νοτία πλευρὰ τῆς μυκηναϊκῆς Ἀκροπόλεως δὲν παρουσιάζει ἐνιαίαν εἰκόνα ἐπιχώσεων, δηλ. ἀλλαχοῦ τὰ κτήρια βαίνουν ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἐπιχώσεως, ἀλλαχοῦ ἐπὶ τοῦ βράχου, ὑπὲρ αὐτὰ δὲ ὑπάρχει ἐνιαχοῦ ἀδιατάρακτος ἐπίχωση, ἐνιαχοῦ εὐθὺς τὸ στρώμα τῆς περσικῆς καταστροφῆς (*Perserschutt*)· πρβ. ΚΑΒΒΑΔΙΑΝ - ΚΑΒΕΡΑΟΥ, ἔ. ἀ. σ. 37 καὶ 103.

6. Ἐ. ἀ. σ. 159.

7. Ἐ. ἀ. σ. 208.

8. Ἐ. ἀ. σ. 206.

σμακτα χρονολογοῦνται ἀκριβέστερον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν αὐτοῖς γινομένων εὐρημάτων κεραμικοῦ ὕλικου¹.

Εἰδικώτερον διὰ τὴν περιοχὴν, εἰς ἣν εὐρέθη ὁ θησαυρός, ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Ἰακωβίδη συνάγεται²: Μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ τείχους (φάσις α) ἤρχισε νὰ δημιουργηθῆται εἰς τὸ ἐσωτερικόν του ἐπίχωσις. Πρὶν ἢ ἡ ἐπίχωσις αὕτη ὑπερβῆ τὸ 1 μ., ἐκτίσθη ἐπὶ λιθίνης ὑποδομῆς, ὕψους 1 μ., ὁ πώρινος μυκηναϊκὸς τοῖχος, ὁ περιλαμβάνων τὰ χαλκᾶ (φάσις β). Νοτιώτερον τοῦ τοίχου τούτου καὶ πρὸ αὐτοῦ³ ἐκτίσθη εἰς ὑστερωτέρους (;) χρόνους ἄλλος τοῖχος⁴. Τέλος δυτικώτερον καὶ ὅταν ἡ ἐπίχωσις κατὰ τὸ τέλος τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἔφθασεν εἰς ὕψος 2 μ., ἐκτίσθησαν οἱ τοῖχοι οἱ σημειούμενοι εἰς τὸ σχέδιον 32 τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰακωβίδη διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 5⁵.

Τὸ πρῶτόν μας συμπέρασμα λοιπὸν δύναται νὰ εἶναι ὅτι ὁ περιέχων τὰ χαλκᾶ τοῖχος δὲν δύναται νὰ χρονολογηθῆ πέρα τοῦ γ' τετάρτου τοῦ 13ου αἰ.π.Χ. Τοῦτο ἄς ληφθῆ ὡς *terminus ante quem non* καὶ διὰ τὸν τοῖχον καὶ προφανῶς καὶ διὰ τὸν θησαυρόν.

Ὁ Ἰακωβίδης ἐν τούτοις προχωρεῖ περισσότερον. Ὡς ἐμνημόνευσα ἤδη, ὁ Montelius εἰκόνισε δύο ὄστρακκα, μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν χαλκῶν, καὶ μετὰ τὴν πληροφορίαν ὅτι εὐρέθησαν « *près d'eux* »⁶.

Ὁ Ἰακωβίδης σημειώνει ὅτι «ἐκ τῶν ὄστράκων τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν μαζὶ (!) μετὰ τὸν θησαυρόν τῶν χαλκίνων μεταξὺ τοῦ τοίχου αὐτοῦ καὶ τοῦ τείχους... τὸ ἓξ αὐτῶν, τὸ νεώτερον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰκονίζεται τὸ κάτω μέρος ἀνθρωπίνης μορφῆς, καὶ τὸ ὁποῖον χρονολογεῖ τὸν θησαυρόν καὶ τὸν τοῖχον, ἀνήκει εἰς τὸ ΥΕ III γ»⁷. Θεωρῶ τὴν παρατήρησιν μὴ ὀρθήν. Πρῶτον διότι τὰ ὄστρακκα δὲν βεβαιοῦται ὅτι εὐρέθησαν μαζὶ μετὰ τὰ χαλκᾶ καὶ δεύτερον διότι δύναται νὰ χρονολογήσουν ἢ τὸν τοῖχον ἢ τὸν θησαυρόν, ὅχι καὶ τὰ δύο. Ἡ ἀπόκρυψις τοῦ θησαυροῦ δύναται νὰ μὴ διαφέρῃ πολὺ τῆς χρονολογίας οἰκοδομήσεως τοῦ τοίχου, καὶ τοῦτο φαίνεται ὅτι συμβαίνει (κατωτέρω), ἀλλὰ τὸ ταυτόχρονον, οἰκοδομήσεως τοῦ τοίχου καὶ ἀποκρύψεως τοῦ θησαυροῦ, πρέπει νὰ ἀποκλεισθῆ. Τὸ εὔρημα κατεχώσθη εἰς τὸν τοῖχον καὶ συνεπῶς ὁ τοῖχος ὑπῆρχεν ἤδη. Δυστυχῶς δὲν δύναμαι νὰ εὔρω ἔνδειξιν χρονολογοῦσαν τὴν οἰκοδόμησίν του, ἐν ὅψει τοῦ ἀνωτέρω προσδιορισθέντος *terminus ante quem non*.

1. Περὶ τούτων ἰδὲ συνοπτικῶς, ΙΑΚΩΒΙΑΝΗ, ἔ. ἀ. σ. 206 - 208· πρβ. καὶ BRONNER, *Antiquity* 1956, σ. 12 κ.έ.

2. Ἐ. ἀ. σ. 161.

3. Ἡ διάταξις αὕτη ἀποκλείει τὸ σύγχρονον τῶν τοίχων, ὡς παρατηρεῖ ὀρθῶς ὁ ΙΑΚΩΒΙΑΝΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 159.

4. Ὁ τοῖχος ὁ νοτιώτερον τοῦ 3 εἰς τὸ σχέδιον 32 ἔ. ἀ.

5. Κατὰ τὴν τομὴν γ-δ εἰς τὸν πίνακα Α τοῦ ΚΑΒΕΡΑΟΥ, ἔ. ἀ. Ἡ χρονολόγησις ἐκ τῶν ἀγγείων καὶ ὄστράκων τῶν ἐν τοῖς κτίσμασι τούτοις κιβωτισσόμενων τάφων, ΙΑΚΩΒΙΑΝΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 207.

6. G.P. σ. 156 εἰκ. 500 καὶ 501.

7. Ἐ. ἀ. σ. 207.

Ὁ terminus post quem non εἶναι προβληματικώτερος. Ὁ θησαυρὸς θὰ ἠδύνατο νὰ καταχωσθῆ εἰς τὸν τοῖχον εἴτε οὗτος ἀπετέλει ἔτι μέρος κτηρίου, χρησιμοποιουμένου, εἴτε ἤδη ἐγκαταλελειμμένου καὶ ἠρειπωμένου (πρβ. θησαυρὸν Τίρυνθος), ἐφ' ὅσον παρεῖχε πλὴν τῆς ἀσφαλείας τῆς ἀποκρύψεως καὶ εὐχέρειαν ἀναγνωριστικοῦ σημείου ἐπανευρέσεώς του. Καὶ πότε ἐγκαταλείπεται ἢ ἐρημοῦται ὁ τοῖχος δὲν γνωρίζομεν, εἶναι δ' ἄλλως γνωστὸν ὅτι ἡ ζωὴ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, εἰ καὶ λίαν περιορισμένη, συνεχίζεται μέχρι τῶν πρωτογεωμετρικῶν χρόνων¹. Ἐπ' αὐτοῦ ὅμως θὰ ἐπανέλθωμεν μετ' ὀλίγον.

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ κεραμικὰ εὐρήματα. Ὁ Montelius ἐμνημόνευσε καὶ ἀπεικόνισε δύο ὄστρακκα ὡς εὐρεθέντα παρὰ τὰ χαλκᾶ (près d'eux). Ἐκ τῶν συγχρόνων πρὸς τὸ εὐρημα ἀνακοινώσεων μόνον ἐκείνη τοῦ Lechat ἐν BCH 1888, σ. 245 μνημονεύει τὰ ἐξῆς ἀξιοσημείωτα. Μετὰ τὴν μνείαν τῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ ἐπιφέρεται: « Ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν (au même endroit) ἀγγεῖον πήλινον, ἀκριβῶς ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐξήχθησαν ἐκ Μυκηναίων εἰς μέγαν ἀριθμὸν (πρβ. Schliemann, Mycènes, εἰκ. 25) καὶ τινὰ θραύσματα ἐτέρων ἀγγείων λίαν ἀρχαίας τεχνικῆς... »². Τὰ δύο ὄστρακκα μόνον δημοσιεύονται ὑπὸ Graef - Langlotz³. Ὁ Furumark ἐχρονολόγησε τὰ ὄστρακκα καὶ τὸν θησαυρὸν εἰς τοὺς ΥἼΕ III A2 : 1 χρόνους. Ἐν Chronology, σ. 95, γράφει: « Δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιον ὅτι ἡ χρονολογία καταθέσεως τοῦ θησαυροῦ τῶν χαλκῶν τοῦ εὐρεθέντος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν συμπίπτει μὲ τὴν χρονολογίαν τῶν συνοδευόντων αὐτὸν (accompanying) ὄστράκων, ἀλλὰ, ἐὰν αὐτὴ εἶναι ἢ περίπτωσις, δὲν δύναται νὰ εἶναι πρωϊμώτερα τῆς ΥἼΕ III A2 : 1 ἐποχῆς »⁴. Ἐν Mycenaean Pottery, σ. 447 σημ. 1, ὁ Furumark γράφει: « ἐὰν τὸ ὄστρακκον ὑπ' ἀρ. 501 (ἐν G.P.) εἶναι σύγχρονον πρὸς τὸ ὄστρακκον, αὐτόθι εἰκ. 500 (μοτίβον 18 B : 34 - 36), τότε εἶναι III A2 χρόνων. Εἶναι πιθανὸν ἐν τούτοις, παρατηρεῖ, ὅτι τὸ δείγμα τοῦτο θὰ ἔδει νὰ ταξινομηθῆ μετὰ τοῦ κυρίως ἑλλαδικοῦ - μυκηναϊκοῦ (Hellado - Mycenaean) ρυθμοῦ. Εἰς τὴν δευτέραν αὐτὴν περίπτωσιν ἡ χρονολογία τοῦ ὄστράκου θὰ ἦτο ΥἼΕ III C : 1⁵. Πότε ἀκριβέστερον ἐντὸς τῆς μακρᾶς αὐτῆς περιόδου (1230 - 1125 π.Χ.) θὰ ἠδύνατο νὰ χρονολογηθῆ τὸ ὄστρακκον; Πιστεύω ὅτι ἡ καθαρότης τοῦ περιγράμματος καὶ ἡ ἀπουσία, ὡς δεικνύει τὸ πολὺ μικρὸν δυστυχῶς ὄστρακκον, παραπληρωματικῶν κοσμημάτων θὰ τὸ ἐτοποθέτουν εἰς πρωίμους χρόνους τῆς περιόδου

1. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 208. PER ALIN, Das Ende, σποράδην.

2. BCH 1888, σ. 245· ἰδὲ καὶ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 159 καὶ 286. Ὁ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ δὲν ἀνηρέυνσε περαιτέρω τὴν χρονολογικὴν σημασίαν τῆς πληροφορίας αὐτῆς.

3. Die Antiken Vasen von der Akropolis zu Athen, Berlin 1925, ἀρ. 202 καὶ 222.

4. Chronology, σ. 95 καὶ σημ. 1.

5. MP σ. 449 : Pictorial Composition. Ἡ SANDARS θεωρεῖ τὴν χρονολόγησιν τοῦ θησαυροῦ εἰς ΥἼΕ III A2 χρόνους «unlikely» (AJA 1963), ὁ δὲ CATLING παρατήρησεν ὅτι ἐκ τῶν ὄστράκων ἡ χρονολόγησις τοῦ θησαυροῦ εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΥἼΕ III A : 2 θὰ ἦτο μόνον terminus ante quem non (Cypriote Bronzework, σ. 296).

αὐτῆς. Ἀνάλογον τοποθέτησιν δικκιολογεῖ καὶ ἡ δικτυωτὴ διακόσμησις τοῦ ἐνδύματος τῆς εἰκονιζομένης μορφῆς¹.

Τέλος ὑπάρχει ἡ μνημονευθεῖσα πληροφορία τοῦ Lechat περὶ ἀγγείου ἀκριβῶς ὁμοίου πρὸς τὰ εὑρεθέντα ὑπὸ τοῦ Schliemann ἐν Μυκῆναις. Δυστυχῶς ἡ μαρτυρία ἴσταται μεμονωμένη, οὐχ ἤττον πρόκειται περὶ ψευδοστόμου ἀμφορέως². Περὶ τῆς τυχόν διακοσμήσεώς του οὐδεὶς γίνεται λόγος. Ἐὰν καὶ ἐνταῦθα ἔχωμεν ἀκριβῆ ὁμοιότητα πρὸς τὸν εἰκονιζόμενον ὑπὸ τοῦ Schliemann, Mycènes εἰκ. 25, ψευδόστομον ἀμφορέα, θὰ ἀνῆκεν ἴσως εἰς τοὺς ΥΕ ΠΙΒ ἢ ΠΙC χρόνους³ καὶ θὰ ἐνίσχυεν οὕτω τὴν ἐνδειξιν τοῦ ὄστράκου.

Ἡ συντομωτάτη σκιαγράφησις, ἐν τέλει, τῆς ἱστορικῆς εἰκόνας τῆς ὑστερομυκηναϊκῆς Ἀκροπόλεως ἴσως βοηθήσῃ εἰς τινὰ περαιτέρω διασάφησιν τοῦ προβλήματός μας. Εἶναι γνωστὸν ὅτι μετὰ τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰ. ὁ μυκηναϊκὸς κόσμος εὐρίσκεται ἐν ἐργῶδει προπαρκασκευῇ διὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐπερχόμενον κίνδυνον. Τοῦ γενικοῦ κινδύνου δὲν ἐξαιρεῖται ἡ μυκηναϊκὴ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν⁴ (συμπλήρωσις τείχους, ἐγκατάλειψις Β. πύλης, κατασκευὴ Δυτικῆς εἰσόδου, κατασκευὴ τῆς ὑπογείου βορείου κρήνης). Καὶ τῷ ὄντι, μετ' οὐ πολὺ ἢ ἀναστάτῳσις—διὰ τὰ μὴ εἴπωμεν ἢ καταστροφὴ—ἠκολούθησε. Τὰ πράγματα δὲν εἶναι καθόλου σαφεῖ καὶ ἐν προκειμένῳ μετὰ προσοχῆς θὰ βασισθῶμεν εἰς τὰ ἐπὶ μᾶλλον ἢ ἤττον βέβαια. Οὕτω τὰ στοιχεῖα τῆς ἀναστατώσεως εἶναι:

Ἡ ἐσπευσμένη ἐγκατάλειψις τῶν οἰκιῶν τῆς Β. κλιτύος⁵. Ἡ ἐγκατάλειψις αὕτη ἔγινε κατὰ τὴν ἐνδειξιν τῆς κερκαμεικῆς «εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 13ου αἰ.»⁶ ἤτοι εἰς ΥΕ ΠΙΒ χρόνους κατὰ τὸν χωρισμὸν Mackenprang (ΠΙΒ: 1300 - 1200 π.Χ.)⁷, ὃν ἀκολουθεῖ ὁ Broneer. Ὁ Per Ålin χρονολογεῖ «sehr spät in ΠΙΒ»⁸, ὁ Furumark ΠΙ C: 1a⁹. Ἄς σημειωθῇ, ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις ἐκείνη οὔτε ἔγνη πυρᾶς παρουσίασεν¹⁰, οὔτε ὑπὸ γενικῆς καταστροφῆς τῆς Ἀκροπόλεως συνωδεύθη¹¹.

1. Γυναϊκός; FURUMARK, M.P. σ. 450, ἐνθα μνημονεύεται τὸ ἐκ Μυκηνῶν (M V 38: 392) ὄστρακον μετὰ παράστασιν αἰγῶς καὶ ὁμοίαν διακόσμησιν (cross-hatched filling) ἐπὶ τῆς κοιλίας. Μετὰ τινῶν λοιπῶν δειγμάτων τοῦτο «seems to be relatively early» (ἀρ. 7), δηλ. ἐντὸς τῆς ΥΕ ΠΙ C1 περιόδου.

2. BCH ἔ. ἀ. «exactement pareil».

3. Τὸ μοτίβον τῆς ζώνης τῶν λαβῶν ΥΕ ΠΙΒ. FURUMARK, MP σ. 292 καὶ εἰκ. 45, 129, 131. Ἡ γραμμὴ zig-zag ἐπὶ τῆς κοιλίας ΥΕ ΠΙ C1 (αὐτόθι: εἰκ. 68). Τὸ μοτίβον τῶν λοιπῶν ψευδοστόμων δίδει ἀνάλογον ἐποχὴν οὕτω τὸ ὑπ' ἀρ. 1069 χρονολογεῖται εἰς ΥΕ ΠΙ Β - ΠΙ C1e χρόνους (parallel chevrons Mot. 58 εἰκ. 67).

4. BRONEER ἐν Antiquity 1956, σ. 13. PER ÅLIN, Das Ende, σ. 100.

5. BRONEER, Hesperia 1933, σ. 355. AJA 52, 1948, σ. 112. HILL, The Ancient City of Athens, σ. 11. PER ÅLIN, ἔ. ἀ. σ. 100. ΙΑΚΩΒΙΑΔΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 207.

6. Antiquity ἔ. ἀ. σ. 12.

7. AJA 42, 1938, σ. 537 - 559.

8. PER ÅLIN, ἔ. ἀ. σ. 100.

9. Op. Arch. 3, σ. 197.

10. Hesperia 1939, σ. 425, AJA 1948, σ. 112. PER ÅLIN, ἔ. ἀ. σ. 101 καὶ σημ. 17.

11. Hesperia 1933, σ. 355.

Ἡ κατάρρευσις τῆς κλίμακος τῆς κρήνης εἶναι σχετικὴ πρὸς τὰ ἀνωτέρω γεγονότα. Ἡ κρήνη ἐκτίσθη εἰς τὴν ὑστερομυκηναϊκὴν περίοδον¹, βραχὺ πρὶν ἐγκαταλειφθῶν αἱ οἰκίαι τῆς Β. κλιτύος², ἡ κλιμάξ της ὅμως κατέρρευσε καὶ ἡ κρήνη ἐγκαταλείφθη ὀλίγον μετὰ τὴν κατασκευὴν της³. Ἐκ τῆς εὐρεθείσης εἰς τὸν δρόμον τῆς κρήνης (fill of the passage) κεραμεικῆς⁴ καὶ μετὰ βάσιν τὴν διαίρεσιν τοῦ Mackenprang ὁ Broneer χρονολογεῖ τὴν οἰκοδόμησιν τῆς κρήνης εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 13ου αἰ. π.Χ. καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν της ἐν τέταρτον αἰῶνος βραδύτερον, δηλ. εἰς τὴν στροφὴν τοῦ αἰῶνος. "Ὅτε κατέρρευσε ἡ κλιμάξ, γράφει ὁ Broneer, καὶ ἡ δίοδος ἐγένετο χῶρος ἀντλήσεως: «the style of decoration, characterising the third period, was in common use, and pottery of the granary class was just coming into vogue»⁵. Τὰ τελευταῖα ὄστρακα εἶναι τοῦ ρυθμοῦ Granary⁶. Ἄλλην ἀναστάτωσην ἢ καταστροφὴν ἢ ἀρχαιολογικὴν εἰκὼν τῆς Ἀκροπόλεως δὲν δίδει. Οὕτω, ὡς παρατηρεῖ εὐφυῶς ὁ Broneer, ὁ κίνδυνος φαίνεται ὅτι παρῆλθε μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς κρήνης καὶ τὸ ἀναγκαῖον ὕδωρ ἐξησφαλίζετο ἤδη ἀπὸ τὴν Κλεψύδραν⁷. Μετὰ τὰ γεγονότα πού ἀνεφέρμεν ἐξακολουθεῖ ἡ συνοίκησις τῆς Ἀκροπόλεως, καίτοι περιορισμένη, μέχρι τῶν ἱστορικῶν χρόνων⁸. Τὴν πενίαν καὶ τὴν περιορισμένην της ζωὴν μαρτυρεῖ ἡ διαπίστωσις τοῦ Broneer, χρήσιμος ὡς ἀποφασιστικὸς terminus διὰ τὸν θησαυρὸν ἐπίσης, ἐφ' ὅσον εἶχεν ἀσφαλεστέραν ἀρχαιολογικὴν τεκμηρίωσιν, ὅτι «no wall or foundation of buildings can be attributed to the period following the destruction of the fountain»⁹.

Τὸ νὰ συνδέσῃ τις μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα τὴν ἀπόκρυψιν τοῦ θησαυροῦ εἶναι βεβαίως ἐλκυστικὸν καὶ ἡ περὶ τὸ χρονολογικὸν του περιβάλλον συζήτησις ἐδειξε, νομίζω, ὅτι τὸ σύγχρονον — δὲν δύναμι νὰ εἶπω τὸ ταυτόχρονον — τῶν δύο συμβάντων δὲν ἀποκλείεται. Μετὰ τὴν ρευστότητα πού ἐπικρατεῖ εἰσέτι περὶ τὴν διάκρισιν τῶν κεραμικῶν φάσεων καὶ δὴ τῶν ἐσχάτων (ἰδίᾳ τοῦ τέλους τῆς ΠΙΒ) καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν μοτίβων δὲν ἐπιτρέπεται πάντοτε ἀσφαλῆς συμπερασμός, ἀλλὰ οἱ περὶ τὸ 1200 π.Χ. χρόνοι φαίνονται οἱ χρόνοι τῶν ἀναστατώσεων, πού διεγράψαμεν, καὶ μετὰ μεγάλην πιθανότητα οἱ χρόνοι ἀποκρύψεως τοῦ θησαυροῦ.

Εἰς τὸν ἀκολουθοῦντα αἰῶνα δὲν γνωρίζομεν δυστυχῶς ποίας τύχας ἐγνώρισεν ἡ Ἀκρόπολις. Ἡ ἀρχαιολογικὴ εἰκὼν δὲν ὀμιλεῖ. Ἡ παράδοσις ἐνθυμεῖται

1. Hesperia 1933, σ. 355.

2. Antiquity 1956, σ. 13.

3. Hesperia 1956, σ. 417.

4. Ἀτθολ. σ. 416 - 422.

5. Hesperia 1939, σ. 422.

6. Hesperia αὐτόθι καὶ Antiquity ε. ἀ. σ. 13. PER ALIN, ε. ἀ. σ. 100.

7. Antiquity ε. ἀ. σ. 13.

8. Antiquity ε. ἀ. σ. 13. PER ALIN, ε. ἀ. σ. 100. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ε. ἀ. σ. 208.

9. Antiquity ε. ἀ. σ. 12.

ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Θρακῶν ἢ τὰς ἐφόδους τῶν Ἐλευσινίων¹, ἔτι πλέον δὲ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Κόδρου², ἀλλὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ δὲν ἔχουν ἀρχαιολογικὸν στήριγμα. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως ὅτι ἢ ἄλλως περιέργος καὶ δυσερμηνευτος ἀναστάσις τοῦ τέλους τοῦ 13ου αἰ. πρέπει νὰ εἶναι δεσμευτικὴ διὰ τὰ χρονολογικὰ περιθώρια ἀποκρύψεως τοῦ θησαυροῦ. Οὗτος θὰ ἠδύνατο νὰ εἶχεν ἀποκρυβῆ ἔνεκα περισσοτέρων ἀφορμῶν, τυχὸν δὲ καὶ οὐχὶ γενικοῦ χαρακτῆρος, ἀλλὰ συνδεομένων πρὸς μόνον τὸν κάτοχόν του. Καὶ ἐπὶ τέλους θὰ ἐδικαιούτο τις νὰ διερωτηθῆ μετὰ τοῦ Per Ålin³ μήπως, παρὰ τὴν συνέχειαν τῆς ζωῆς, «Athen ohne eine Zerstörung zu erleiden durch die unruhigen spätmykenischen Zeiten bis in die historische Zeit gelangte». Ὅπωςδὴποτε ἐπὶ τῆ προόψει τῶν ὑπαρκτῶν ἐνδείξεων καὶ ἐν σώφρονι, πιστεύω, ἔρμηνείᾳ εἶς συγχρονισμὸς τῆς ἀναστατώσεως καὶ τῆς ἀποκρύψεως τοῦ θησαυροῦ δὲν εἶναι κατὰ τῆς ἀντικειμενικῆς τῶν πραγμάτων ἐκτιμήσεως, τὸ δὲ πρῶτον συμβάν συνιστᾷ τὸν αἰτιώδη συντελεστὴν τοῦ δευτέρου.

1. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ εἰς ΙΑΚΩΒΙΔΗΝ, ἔ.ἀ. σ. 17.

2. Ἴδὲ BRONEER, *Antiquity* ἔ.ἀ. σ. 18. Τὸ τοποθετεῖ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 12ου αἰ.

3. PER ÅLIN, ἔ.ἀ. σ. 103.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Α. ΔΡΕΠΑΝΟΕΙΔΗ ΜΑΧΑΙΡΙΑ ¹

Ὁ τύπος τοῦ δρεπανοειδοῦς ἢ μηνοειδοῦς μαχαίριου παρουσιάζεται ὡς ἐξῆς: Πρόκειται περὶ μαχαίριου κυρτοῦ εἰς σχῆμα μικροῦ δρεπάνου φέροντος βραχεῖαν πτέρναν διὰ τὴν στερέωσιν λαβῆς. Τὰ ἐργαλεῖα κατατάσσει ὁ Catling μετὰ τῶν «agricultural tools» ², νομίζω, ὀρθῶς. Ὁ Deshayes ³, παραθέτων ἄλλας τινὰς χρήσεις τοῦ ἐργαλείου εἰς διαφόρους περιοχάς ⁴, παραδέχεται τὸν προορισμὸν τοῦ ἐργαλείου ὡς «essentiellement agricole» ⁵. Ὁ Καθηγητῆς Μαρινᾶτος προτείνει τὸ ὄνομα *κουρίς* διὰ τὰ μαχαίρια τοῦ συζητουμένου ἐνταῦθα τύπου καὶ ἀναλύει καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐγένετο ἡ κουρά τῶν προβάτων (ἤτις προσελάμβανε χαρακτῆρα ἐορτῆς χαρμοσύνου, ὡς καὶ ἡ συλλογὴ τῶν καρπῶν τῆς Γῆς) δι' αὐτῶν ⁶.

Τὸ σχῆμά των γενικῶς ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἔτι καὶ σήμερον ἐν χρήσει γεωργικὰ ἐργαλεῖα, τὰ γνωστὰ εἰς τινὰς περιοχάς ⁷ ὡς «φαλτσέτες», χρησιμοποιούμενα ἰδιαίτατα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ τρυγητοῦ διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν σταφυλῶν. Τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῶν συγχρόνων ἐργαλείων δὲν διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν προελθόντων. Εἰς ἔνια τῶν δειγμάτων μας τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος προβάλλει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω ⁸· τοῦτο πιθανώτατα ἀφεώρα εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἐν λόγῳ ἀντικειμένων ⁹. Πλείονας τοῦ ἐνὸς τύπου δια-

1. Δρέπανα. Θεογονία 162. Ὁρθότερος ὁ ὅρος δρεπανοειδῆ μαχαίρια διὰ τὰ παραδείγματά μας ἐν ὄψει τῶν διαφόρων καὶ ἔτι πάντοτε ὡς δρεπάνων χρήσεων τοῦ ἀντικειμένου. Ὡς δρέπανον τὸ ἀντικείμενον ὀνομάζεται ἄρπη, NILSSON, BSA 46, 1951, σ. 124. Τὸν ὅρον δρεπανοειδῆ μαχαίρια ἐχρησιμοποίησεν ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ. Τὰ προωρισμένα διὰ δρέπανα φέρουν ὀδόντωσιν εἰς τὴν ἀίχμην των (NILSSON, ἔ.ἀ. σ. 122 -3) ἰδὲ καὶ CHILDE, Danube in Prehistory, σ. 122. RLV τ. XII, σ. 71 κ.ἐ. Οἱ VENTRIS - CHADWICK, Doc., σ. 346, πιθανολογοῦν ταύτισιν τῆς λέξεως Q1 -SI -PE -E τῆς πινακίδος Ta 716 πρὸς τὸ δρέπανον (falchion, sickle - shaped knife). Ὁ ΜΥΛΩΝΑΣ ἐπιβεβαιῶν περαιτέρω τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνων ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ εὔρημά του εἰς τὰς Μυκήνας κατὰ τὸ ἔτος 1959 (AJA 66, 1962, σ. 406 - 8 πίν. 121 εἰκ. 3). Τὸ Αἰγυπτιακὸν *hepēs* ἐξ ἄλλου ἔχει μείζονα ὁμοιότητα πρὸς τὸ δρεπανοειδὲς μαχαίριον ἢ πρὸς ξίφος, ὡς εἶκασαν οἱ VC.

2. CATLING, σ. 83 κ.ἐ.

3. DESHAYES, σ. 350 - 1.

4. DESHAYES, σ. 350 : «d' une valeur monétaire..... comme armes et comme outils» ἰδὲ καὶ RLV τ. 12, σ. 72. BCH 1947- 8, σ. 232.

5. DESHAYES, σ. 351. NILSSON, GGR σ. 489 καὶ σημ. 5.

6. Archaeologia Homérica, I, B, 31.

7. Π.χ. ἐν Ἀρκαδίᾳ.

8. Ἰδὲ ἐνταῦθα, τμήμα περιγραφικόν.

9. Προωρισμένων ἴσως διὰ τὴν δενδροκομίαν, τὴν κοπὴν δερμάτων ἢ τὴν ἐκδορὰν ζώων.

κρίνει ὁ Deshayes¹ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τρόπου στειλεώσεώς των, ἐνῶ τὰς ὑποδιαίρεσεις καὶ ποικιλίας των στηρίζει εἰς τὸ σχῆμα τῆς λεπίδος. Δέον νὰ παρατηρηθῇ, ἐν τούτοις, ὅτι ἡ καθαρῶς τυπολογικὴ αὕτη διαίρεσις δὲν ἔχει καὶ χρονολογικὴν ἀντιστοιχίαν². Συνηθέστατος εἶναι ὁ τύπος, ὁ φέρων μίαν ὀπὴν εἰς τὴν πτέρναν³, ὁ μόνος ἀντιπροσωπευόμενος εἰς τοὺς θησαυρούς, τὴν δὲ μοναδικὴν ὀπὴν εὐρίσκει καὶ ὁ Stubbings κανονικὴν, προφανῶς ἕνεκα τοῦ μήκους τῆς πτέρνης. Ἡ κατὰ τάξιν τῶν ἐργαλείων εἰς τυπολογικὰς ομάδας, καὶ μάλιστα λεπτομερῆς καὶ λεπτολόγος, ὡς ἡ τοῦ Deshayes, παρέλκει δι' ἐν τοσοῦτον κοινὸν καὶ πρακτικὸν ἀντικείμενον, μετ' ἀκριβεστέραν δὲ παρατήρησιν θὰ διεπιστοῦτο οὐχὶ αὐστηρὰ πειθαρχία τῶν τυπολογικῶν κριτηρίων. Ἡ διαφοροποιήσις αὕτη καθίσταται φανερὰ ἐν τῇ κατ' ἴδια περιγραφῇ τῶν ἀντικειμένων⁴. Περὶ τοῦ τρόπου στειλεώσεως τῶν ἐργαλείων δὲν ἔχομεν εὐνόητως πληροφορίαν τινά. Ἡ λογικωτέρα ὑπόθεσις εἶναι ὅτι ἡ μικρὰ πτέρνα ἐνεσφηνόυτο εἰς ξυλίνην λαβὴν καὶ συνεκρατεῖτο ἐκεῖ δι' ἡλίου, διαπερῶντος ξύλον καὶ μέταλλον. Ἰδιαιτέρως συχνὸν ἀπαντᾷ τὸ ἐργαλεῖον εἰς τοὺς θησαυροὺς ἐκ Μυκηναίων, τουλάχιστον ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἄλλους θησαυροὺς, καὶ τοῦτο βεβαίως, πέρα τῶν σκέψεών μας διὰ τὴν δραστηριότητα τῶν Μυκηναίων μεταλλοτεχνιτῶν, ἀποτελεῖ ὑπόδειξιν καὶ

1. DESHAYES, σ. 337 κ.έ.

2. Οὗτω ὁ τύπος D2c τοῦ DESHAYES ἀπαντᾷ ἐν Κρήτῃ κατὰ τοὺς ΥΜ I χρόνους εἰς Μάλια (Mallia, I, σ. 59, πίν. XXX,4 (ΥΜ) καὶ κατὰ τοὺς ΥΜ III εἰς Κνωσόν (BSA 51, 1956, πίν. 12b)· ὁ τύπος D2 πάλιν ἐν Κρήτῃ κατὰ τοὺς ΥΜ III χρόνους εἰς Γουρνιά καὶ κατὰ τοὺς ὑπομινωικοὺς-πρωτογεωμετρικοὺς εἰς Καρφί, ἐνῶ ὁ Τύπος D2b φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν μυκηναϊκός, τῶν ΥΕ III χρόνων (DESHAYES, σ. 343).

3. Τύποι D2a - D2b τοῦ DESHAYES.

4. Κριτήριον κατασκευῆς των θὰ ἦτο ἐπίσης πρακτικότης καὶ οἰκονομία. Ὡς θεριστικὰ δρέπανα θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ :

— Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν.

— Ἀνθηδόνας πίν. XV, XII (βαθεῖα κοιλότης κόψεως ἀνταποκρινομένη πρὸς ἀνάλογον χρῆσιν, παρὰ τὴν ἔλλειψιν ἴσως ὀδόντων).

— Πωρίνου Τοίχου πίν. 2, b πρῶτον ἀριστερά. (Μεγάλῃ λεπίς, πιθανὸν ἀρχικὴ ὀδόντωσις.)

— Θησαυροῦ Τσοῦντα. Πιθανὸν τὰ 2532 ε, ζ, η, ι, ιη (ιδὲ περιγραφικὸν μέρος).

— Θησαυροῦ Μυλωνᾶ ἀρ. 11.

— Τῶν ὑπολοίπων αἱ χρήσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δηλωθοῦν μὲ ἀκρίβειαν πέρα τῶν γενομένων ἤδη ὑποδείξεων, κυριώτατα ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λεπίδος των. Τὰ ἐξ Ἀνθηδόνας, πίν. XV, ἀρ. XVII, XVIII, XXIV, ἔχουν ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἐκ τοῦ Πωρίνου Τοίχου, ἰδίᾳ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 52 - 404 καὶ θὰ ἦσαν ἀναλόγου χρήσεως. Ἴσως ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἀποκοπὴν κλάδων (ιδὲ ἀνάλογον χρῆσιν ἐργαλείων ἐκ πυρίτου SANDKLEFF, Acta Archaeologica 5, σ. 284 κ.έ.). Ἐν ἀνάλογον, Gournia, σ. 34, πίν. IV, 37.

Συναφοῦς ἄλλωστε χρήσεως θὰ ἦσαν καὶ αἱ ἐκ τῆς Ἀνθηδόνας λεπίδες ἢ ἐργαλεῖα XV, XVI (XIII), XXI, XXII, XXV. Ἰδὲ καὶ «Μαχίρια» 5. Ἡ στειλεώσις αὕτη δὲν εἶναι ἄλλωστε ἐφήμερος. Σήμερον οἱ ἀγρόται μεταχειρίζονται παρομοίαν στειλεώσιν δι' ἀναλόγους πρὸς τὴν ἡμετέραν περιπτώσεις. Γνωρίζουν ὅτι τὸ ξύλον τὸ ὀποῖον θὰ χρησιμοποιήσουν πρέπει νὰ εἶναι σκληρὸν καὶ συμπαγές (δρῦς, κόμαρος, πρίνος, μορέα...) καὶ νὰ ἔχη προηγουμένως ξηρανθῇ καλῶς. Ἀνάλογος στειλεώσις τοὺς ἐξυπηρετεῖ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Δι' ὠρισμένα ἐκ τῶν ἐργαλείων δὲν θὰ ἀπέκλειον τὴν στειλεώσιν, εἰς ἣν ἡ λεπίς θὰ ἐκινεῖτο πτυσσομένη ἐντὸς τῆς λαβῆς, ἰδίως διὰ τὰ λεπτότερα τῶν δειγμάτων καὶ ὅσα φέρουν ὀπὴν πλησιέστατα πρὸς τὴν θέσιν τῆς πτέρνης. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ πάλιν ἀπλὴν ὑπόθεσιν.

διὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀσχολιῶν τῶν νεμομένων τὸ πλούσιον πεδῖον τοῦ Ἄργους.

Ὁ τύπος τοῦ ἐργαλείου δὲν εἶναι πολὺ συνήθης, ἀπαντᾷ ὅμως καὶ εἰς ἄλλας θέσεις, οἷον:

Μάλια, ΜΜ χρόνων ¹.

Γουρνιά, ΥΜ χρόνων ².

Παλαίικαστρο, ΥΜ II καὶ III ἐποχῆς ³.

Φαιστόν, τρία ἀκέραια καὶ θραύσματα τετάρτου καὶ μήτρα φέρουσα κοίλαν σιν δι' ἀνάλογον ἐργαλεῖον ⁴.

Μυκῆνας ⁵, ΥΕ III χρόνων ⁶

Ἑλλάδα ⁷, Κόρινθον ⁸, Ζυγουριές ⁹

Ἰδὲ καὶ Deshayes ἀρ. 2786 κ.έ.

Εἰς Κύπρον τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα ἀπαντοῦν κυριώτατα εἰς θησαυροὺς. Ὁ Catling πιστεύει ὅτι δὲν δύναται νὰ χρονολογηθῶν πρὸ τοῦ 12ου αἰ. ¹⁰.

Ἡ ἔλλειψις διαφοροποιήσεως εἰς τὴν σειρὰν τῶν μαχαιρίων καὶ τὸ τυποποιημένον σχεδὸν τῆς ἐμφανίσεώς των, λόγῳ τῆς πρακτικῆς των σκοπιμότητος, δὲν εἶναι βεβαίως ὑπὲρ τῆς ἐξασφαλίσεως χρονολογικῆς ἐπικουρίας διὰ τοὺς θησαυροὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀντιπροσωπεύεται τὸ εἶδος τοῦτο. Εἰς τὸ Αἰγαῖον χρονολογεῖται τὸ ἀντικείμενον ἀπὸ τῶν ΥΜ I (Μάλια) μέχρι τῶν ὑπομινωικῶν - πρωτογεωμετρικῶν χρόνων (Καρφί), ἐνῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ γνωστὰ παραδείγματα ἀνήκουν εἰς τοὺς ΥΕ III χρόνους γενικῶς ¹¹.

B. ΑΚΜΩΝ

Ὁ γνωστότατος ἀκμὼν ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐργαλείων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντιπροσωπεύονται διὰ πολλῶν παραδειγμάτων. Ἐν εἰσέτι παράδειγμα γνωρίζει ὁ Deshayes, καὶ τοῦτο

1. Études Crétoises I, 59, πίν. XXX, 4.

2. Cournia, σ. 34 πίν. IV ἀρ. 33, 34, 35, 36 καὶ 37. Ἐκ τούτων μόνον τὸ τελευταῖον κατατάσσει ὁ DESHAYES εἰς τὰ δρεπανοειδῆ μαχαιρία, ὀνομάζων τὰ 4 προηγούμενα «serpettes» (ἀρ. 2582 κ.έ.). Ὁ CATLING πάντως τὰ κατατάσσει μετὰ τῶν sickles (σ. 84).

3. Palaikastro, σ. 119, πίν. XXV, G. H. DAWKINS: sickles. DESHAYES: serpettes.

4. Festos II, σ. 372 εἰκ. 237, σ. 371 εἰκ. 235b. Ἐτερον ἐκ Φαιστοῦ εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου, DESHAYES ἀρ. 2802.

5. G.P. πίν. 16, 8. DESHAYES ἀρ. 2806 («arête»).

6. DESHAYES, σ. 343.

7. G.P. πίν. 16, 11.

8. G.P. πίν. 17, 4. DESHAYES ἀρ. 2880.

9. Ἐξ ΥΕ στρώματος. BLEGEN, Zygyouries, σ. 203, εἰκ. 190, 2.

10. CATLING, σ. 84. Θεωρεῖ πάλιν πιθανὴν τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τύπου ἐκ δυσμῶν τῆς νήσου καὶ βελτίωσιν τοῦ ἐκεῖ περαιτέρω.

11. Ἰδὲ DESHAYES, σ. 343.

ἐκ τοῦ Αἰγαιακοῦ χώρου ¹, δηλαδή τὸ ἐξ Ἀγίας Τριάδος παράδειγμα τοῦ Μουσειοῦ Ἡρακλείου, καὶ πάντως διάφορον τοῦ ἡμετέρου παραδείγματος. Χρονολόγησιν δὲν ἔχομεν οὔτε δι' αὐτό· τὰ περὶ τῆς χρήσεώς του ἐρμηνεύει ὁ Deshayes ἐξ Αἰγυπτιακῶν πηγῶν. Νομίζω ὅμως μετὰ τοῦ Catling ὅτι καὶ τὸ παράδειγμα ἐκ Σαμπᾶ Πεδιάδος, τὸ ὁποῖον ὁ Deshayes θεωρεῖ σφῦραν, δέον νὰ θεωρηθῆ ὀρθότερον ὡς ἄκμων ². Εἶναι ὁμοίως ἀγνώστου χρονολογίας. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ἐξ Ἀθηνῶν παράδειγμά μας ἴσταται μεμονωμένον, μὲ ἀδυναμίαν συμπερασμοῦ διὰ τὴν τοπικὴν καὶ τὴν χρονικὴν του ἐξάρτησιν. Ἡ χρῆσίς του, οὐχ ἦττον, διεσαφηνίσθη κατόπιν κυρίως τῆς ἐργασίας τοῦ Maryon, ἧς ποιούμεθα μνείαν εἰς τὸ περὶ σφυρῶν τμήμα τῆς παρούσης. Πρόκειται περὶ ἐργαλείου χρησιμοποιομένου διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγγείων, πρὸς ἣν χρῆσιν ἀνταποκρίνεται κατὰ τρόπον λειτουργικῶς πλήρη τὸ σχῆμα τοῦ ἐργαλείου. Τὸ κυλινδρικὸν στέλεχος του ἐμπήγνυται ἐντὸς ὑποβάθρου, τοῦ ὀμηρικοῦ ἀκμοθέτου ³. Εἰς ἣν περὶπτωσιν ὁ τεχνίτης ἤθελε νὰ λάβῃ ὄχι περιφερικὴν ἐπιφάνειαν ἀλλὰ γωνιώδη ἢ νὰ κάμψῃ λ.χ. ἓνα ἦλον κλπ. ἐχρησιμοποιοῦν τὴν τετάρτην κατακόρυφον, τραπεζοειδοῦς τομῆς προβολήν. Γενικῶς πάντως τὸ μικρὸν μέγεθος τοῦ παραδείγματός μας δὲν δικαιολογεῖ βαρεῖας χρήσεις, ἀνταποκρίνεται δὲ μᾶλλον πρὸς τὴν διαδικασίαν κατασκευῆς ἀγγείων καλῶς ⁴, ἀγνοοῦμεν δ' ἐπίσης καὶ τὴν ποσοστικὴν του σύνθεσιν διὰ νὰ ἐλέγξωμεν τὸν βαθμὸν ἀντοχῆς του ⁵. Ἡ εὗρεσις τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου, τοῦ ὁποίου πανόμοια θὰ ἀνεύρισκί τις εἰς ἐργαστήρια καὶ σημερινῶν ἀκόμη τεχνιτῶν, μᾶς δίδει μίαν εἰκόνα τῆς πληρότητος τῶν μυκηναϊκῶν ἐργαστηρίων μεταλλοτεχνίας. Ἐκ Κύπρου δὲν ἔχομεν παράλληλον ἄκμωνος. Ὁ Catling μετὰ τῶν ἀντικειμένων τοῦ νυαχίου τῶν Χελιδωνίων Νήσων μνημονεύει ⁶ ἓνα ἄκμωνα (socketed). Περὶ τούτου ἀλλαχοῦ λέγει, ὅτι εἶναι ἐνὸς ἀπλουστεροῦ τύπου ἢ ὁ μετὰ προεκτάσεων κατ' ὀρθὴν γωνίαν τύπος. Ὡς καὶ περὶ τῶν σφυρῶν εἶπομεν, ἢ σπάνις τοῦ ἄκμωνος εἰς τὴν χαλκῆν ἐποχὴν δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τοὺς ἐκτεθειμένους ἐκεῖ λόγους. Τῶ ὄντι οἱ λίθινοι ἄκμονες συνηγωνίζοντο τοὺς μεταλλίνοους, οἱ ὁποῖοι εἶναι τόσον σπάνιοι γενικῶς ⁷, διὰ δὲ τὴν μυκηναϊκὴν Ἑλλάδα ἢ σπάνις θησαυρῶν δικαιολογεῖ ἐν πολλοῖς καὶ σπάνιν ἐμφανίσεώς των, διότι δὲν θὰ ἀνέμενί τις βεβαίως ἄκμωνα ἐκ τάφων.

1. DESHAYES ἀρ. 2323 εἰκ. XLI πίν. LXIII,4.

2. CATLING, σ. 100 καὶ 108: «Metal worker's stake». Μουσεῖον Ἡρακλείου ἀρ. 1795. DESHAYES, ἀρ. 2321 εἰκ. XI,3 πίν. LXIII,1.

3. Σ 476: Θῆκεν ἐν ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμωνα. Ἐπὶ τῶν κερατοειδῶν προβολῶν ἐπεξεργάζετο ὁ τεχνίτης τὸ ὑπὸ τεχνούργησιν ἀγγεῖον, εἶναι δὲ αὐτὰ ἴσως ράχεως κυρτομένης, καίτοι τοῦτο δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῆ ἐκ μόνης τῆς φωτογραφίας εἰς G.P. Ὁ DESHAYES, αὐτόθι, νομίζει ὅτι «la face supérieure est horizontale».

4. RLV τ. I, σ. 151 (Amboss). DESHAYES, σ. 299.

5. COGLAN, σ. 96. Ἐκ καθαροῦ χαλκοῦ δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ εἶναι ἐν τοιοῦτον ἐργαλεῖον.

6. CATLING, σ. 107 καὶ 292.

7. RLV ξ. ἀ. COGLAN, σ. 77.

Πολυάριθμα παραδείγματα δίσκων ζυγών μνημονεύονται ἐκ τοῦ Αἰγαιακοῦ χώρου². Ἐκ τοῦ λακκοειδοῦς τάφου ΠΙ τοῦ Α' περιβόλου ἔχομεν τρία παραδείγματα χρυσῶν ζυγῶν. Εἰς τὸ ἐν οἱ δίσκοι τοῦ ζυγοῦ ἀποτελοῦνται ἐκ δύο λείων ἐλασμάτων μὲ συγκεκριμένα χεῖλη, συγκρατοῦνται δὲ διὰ τεσσάρων συνεστραμμένων χρυσῶν ταινιωδῶν λαβῶν, ἐνουμένων εἰς τὰ ἄκρα τῆς τρυτάνης³, ΥΕ Π χρόνων.

ἐκ θαλαμοειδῶν τάφων Μυκηνηῶν, τρία παραδείγματα⁴ ΥΕ Π χρόνων

ἐκ τοῦ Ἀργείου Ἡραίου, χαλκοὶ δίσκοι ἐκ πέντε τάφων⁵

ἐκ τοῦ θαλαμωτοῦ τάφου 10 τῶν Δενδρῶν, δύο δίσκοι⁶

ἐκ θολωτοῦ τάφου τῆς Πύλου, δύο δίσκοι ΥΕ ΠΙΑ χρόνων⁷

ἐκ Γουρνιῶν, ἑπτὰ δίσκοι μὲ τέσσαρας ὁπὰς ἕκαστος εἰς τὸ χεῖλος⁸ ΥΜ ΠΙΙ χρόνων

ἐκ τοῦ νεκροταφείου τοῦ Μαυροσπηλίου δύο δίσκοι ἐκ τοῦ τάφου ΠΙ⁹.

Διὰ τὰ παραδείγματα ἐκ Κύπρου ἰδὲ Catling, σ. 162 - 3.

Τὸ σύνολον τῶν μνημονευθέντων παραδειγμάτων προέρχεται ἐκ τάφων. Ὁ Persson¹⁰ παρατηρεῖ ὅτι πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν πραγματικὴν χρῆσιν εἰς τοὺς ζυγούς, τῶν ὁποίων μέρη ἀποτελοῦν οἱ δίσκοι, πλὴν ἴσως ὄχι διὰ πάντα τὰ γνωστὰ παραδείγματα¹¹. Ὑπὲρ πραγματικῆς χρήσεως συνηγοροῦν μολύβδινα βάρη, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς πολλὰς περιπτώσεις μετὰ τῶν δίσκων ἢ τῶν λοιπῶν ἐξαρτημάτων τῶν συσκευῶν¹². Γίνεται δεκτὴ ἡ ἄποψις τοῦ Evans περὶ

1. Ἡ πλάστιγγος. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΠΑΕ 1955, σ. 248 (Τραγάννα), τάφ. Ι. PERSSON, NT σ. 73-4. ΣΒΟΡΩΝΟΣ, ΔΕΝΑ 9, 1906, σ. 181 (τὰ ὁμηρικὰ «χρυσοῦ τάλαντα»). VENTRIS - CHADWICK, Doc., σ. 57. EVANS, P of M IV, σ. 660.

2. Σύνοψις τῶν εὐρημάτων ὑπὸ CATLING, σ. 185-6.

3. KARO, SG σ. 53 εἰκ. 13 ἀρ. 70-91.

4. WACE, Ch. Tombs, σ. 190 πίν. XXIX, 20. Παράδειγμα ἐκ Μυκηνηῶν εἰς τὸ Ἔθν. Μουσεῖον (ἀρ. 2544). WACE, ἔ.ἀ. σ. 190 σημ. 5 ἰδὲ καὶ KARO, σ. 247 σημ. 1 (παραδειγμα εἰς Ἀθήνας ἀρ. 3092 καὶ ἕτερον ἐκ Θηβῶν ἀρ. 5643).

5. BLEGEN, Prosymna, σ. 351. Δύο ἐξ αὐτῶν ἐκ τοῦ πλευρικοῦ δωματίου τοῦ τάφου XXVI, ΥΕ Ι χρόνων, ἔχουν τέσσαρας ὁπὰς ἐξαρτήσεως παρὰ τὰ χεῖλη των, τὰ ὁποῖα κάμπτονται πρὸς τὰ ἔσω δίδοντα κοίλην ἐμφάνισιν εἰς τοὺς δίσκους· διάμ. 0,063μ. πάχ. 0,005μ. Ἰδὲ καὶ Prosymna, εἰκ. 196, 443, 485, 543, βλ. καὶ σ. 352.

6. PERSSON, NT σ. 70 εἰκ. 86, 5a. Αὐτόθι σ. 95.

7. AJA 62, 1958, σ. 178. CATLING, σ. 186.

8. Gournia, σ. 34 πίν. IV, 63A, 63B.

9. Εἰς θραύσματα BSA 28, 1926-27, σ. 253, εἰκ. 6.

10. NT σ. 73. Ἰδὲ καὶ EVANS, JHS 45, 1925, σ. 60, σημ. 4b.

11. KARO, SG σ. 247. EVANS, P of M III, σ. 151. JHS 45, 1925, σ. 60.

12. Ἡδὲ ὁ KARO, SG σ. 247 (παραδείγματα βαρῶν, αὐτόθι σ. 1). PERSSON, NT σ. 73. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, ΑΕ 1889, σ. 156-7. EVANS, P of M IV, σ. 653 κ.ε. Περὶ τῶν ἐξαρτημάτων τούτων τῶν ζυγῶν, τμήματα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἰς ἀνασκαφάς, ΤΣΟΥΝΤΑΣ, ἔ.ἀ. σ. 157. PERSSON, NT σ. 73. FORSDYKE, BSA 28, 1926 - 27, σ. 253, ΠΙ. 8. BLEGEN, Prosymna, σ. 351 σημ. 1. EVANS, P of M IV, σ. 661. Gournia, σ. 34 ἀρ. 63B πίν. 4.

τοῦ ζυγοῦ ὡς αἰγυπτιακῆς ἐπινοήσεως, μεταδοθείσης ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Αἴγαῖον ¹. Τὰ παραδείγματα ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ΥΕ I - ΥΕ ΠΙΒ ἐποχῆς ². Ἀκριβέστερον δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ποίας φάσεως, ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου περιθωρίου, εἶναι οἱ δύο δίσκοι ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσουντα. Ὁ Catling περιλαμβάνει καὶ τοὺς δίσκους μεταξὺ τῶν ἀγγείων, διὰ τὰ ὁποῖα παρατηροῦμεν ³ ὅτι δύνανται νὰ ἐπιβιοῦν καὶ εἰς μεταγενεστέρους τῆς δημιουργίας των χρόνους. Βεβαίως εἰς ἓν ἀπλοῦν εἶδος, ὡς οἱ δίσκοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι κατὰ κανόνα ἀδιακόσμητοι καὶ παρουσιάζουν τὴν αὐτὴν ἢ μεγαλυτέραν κοίλανσιν, δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν σταθμοὺς εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ ἐξέλιξίν των. Πάντως θὰ ἦσαν καὶ οὗτοι ἐν τῶν εἰδῶν, τὰ ὁποῖα θὰ παρήγοντο καὶ εὐκόλως καὶ συχνάκις λόγῳ τῆς πρακτικῆς των σκοπιμότητος, ὥστε οἱ δίσκοι μας εἶναι πιθανὸν ὅτι δὲν ἀφίστανται πολὺ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν των ἀπὸ τῶν χρόνων ἀποκρύψεως τοῦ θησαυροῦ. Τέλος ἄς παρατηρηθῇ ὅτι ἡ ἐπιμελημένη διακόσμησις καὶ κατασκευὴ των δύνανται νὰ τοὺς τοποθετήσουν ἐντὸς τῶν καλῶν χρόνων τῆς μυκηναϊκῆς μεταλλοτεχνικῆς δραστηριότητος.

Δ. ΞΥΡΟΙ

Τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν παραδείγματα ξυρῶν ἀπαντοῦν εἰς ὅλην περίπου τὴν ἑκτασιν τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου. Τὸ σύνολον τῶν γνωστῶν παραδειγμάτων ἀνήκει εἰς τοὺς ΥΕ III χρόνους ⁴. Ὁ Evans ἐξηγεῖ τὴν ἀπουσίαν ξυρῶν ἐκ τῶν πρῶιμων τάφων τῶν Μυκηνῶν ἐκ τῆς ἐπικρατοῦσης τότε συνηθείας νὰ μὴ κείρονται, ὡς πιστοποιεῖται ἐκ τῶν μνημείων ⁵.

Κατὰ τοὺς ὑστέρους ὅμως μυκηναϊκοὺς χρόνους ὁ μύσταξ ἐξυρίσθη ⁶ καὶ τοῦτο βεβαίως ἐδικαιολόγει διάδοσιν τῶν ξυρῶν. Πατρίς τοῦ ξυροῦ θεωρεῖται ἡ Αἴγυπτος, ἐκεῖθεν δὲ ἐδανείσθη τὸ εἶδος ὁ κρητομυκηναϊκὸς κόσμος ⁷. Ὁψιανὸς καὶ ἡφαιστειογενῆς ὕαλος ὑπῆρξαν τὸ πρῶτον ὑλικὸν διὰ τοὺς Κρήτας ⁸, ἐνωρὶς ἐξ ἄλλου ἐχρησιμοποιήθησαν ξυροὶ ἐκ χαλκοῦ ⁹. Μεταξὺ τῶν παραδει-

1. EVANS, P of M IV, 659. PERSSON, NT σ. 73. CATLING, σ. 163.

2. CATLING, σ. 189 (χρονολ. πίναξ ἀρ. 33).

3. Ἴδὲ κατωτέρω: Μετάλλινα ἀγγεῖα.

4. BLEGEN, Prosymna, σ. 347.

5. Preh. Tombs, σ. 116.

6. Τὰ παραδείγματα ἤδη παρὰ HELBIG, Das Homerische Epos, σ. 251 - 6.

7. Πρῶτος ὁ EVANS, ἔ. ἀ. σ. 116, ἀναζητεῖ τὴν ἀρχὴν διὰ τὰ κρητομυκηναϊκὰ παραδείγματα εἰς Αἴγυπτον κατὰ τὴν XVIII δυναστείαν. Ἡ SANDARS, BSA 53 - 4, 1958 - 59, σ. 235, εἰς Αἴγυπτον ὁμοίως (κατωτέρω), ἰδὲ καὶ BLEGEN, Prosymna, σ. 347. DESHAYES, σ. 334. Ἡ Κρήτη εἶναι λογικῶς ὁ πρῶτος σταθμὸς καὶ διὰ τὴν γειτνίασιν πρὸς τὴν χώραν τοῦ Νεῖλου καὶ διότι ὁ Κρῆς θὰ ἠσπάζετο τὸν ξυρὸν ἐξ ἐνδιαθέτου κλίσεως πρὸς τὴν ἄνεσιν καὶ ἀντιστρόφως ἐκ λόγων οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπηγόρευον εἰς αὐτὸν ἀρειμάνιον ἐμφάνισιν, ἣν ἐξησφάλιζεν ἐν πολλοῖς τὸ γένειον εἰς τοὺς Μυκηναίους (ἢ comme insigne de leurs dignités, DECHELETTE, Manuel, II, σ. 263).

8. P of M IV, 635 σημ. 2.

9. Preh. Tombs, σ. 117.

γμάτων ἐκ τῶν μελετωμένων θησαυρῶν δὲν παρουσιάσθη παράδειγμα ξυροῦ, τοῦ τύπου τοῦ καλουμένου «φυλλοειδοῦς»¹. Ὁ τύπος τοῦ μονοστόμου μετὰ συμφυοῦς κυρτῆς πτέρνης ἀντικειμένου δὲν ἠρμηνεύθη πάντοτε ὡς ξυρός. Κατὰ καιροὺς ἀνασκαφεῖς καὶ μελετηταὶ ἐχρησιμοποίησαν δύο ὄρους δι' αὐτό. Οἱ μὲν² ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς ξυρόν, ἄλλοι ἐχαρκτηήρισαν τὸ ἀντικείμενον «μάχαιραν κοπῆς κρέατος». Βεβαίως πέρα τῶν διαστάσεων τῶν ἀντικειμένων τούτων, πρὸς προσδιορισμὸν τῆς φύσεώς των, χρήσιμος θὰ ἦτο πάντοτε ἡ ἐκτίμησις τῆς σταθερότητός των, «τῆς δομῆς» των καὶ αὐτοῦ τοῦ βάρους των. Διότι βεβαίως τινὰ τῶν ἀντικειμένων τούτων, χαρακτηρισθέντα ἐνίοτε ὡς ξυροί, δὲν ὑπηρέτησαν τοιαύτην λεπτὴν ἐργασίαν, εἶναι ὅμως ὑπερβολὴ καὶ νὰ χαρακτηρίζονται συλλήβδην ὡς «μπαλτάδες» ὅλα τὰ ἀνάλογα³. Ἀναμφιβόλως τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ εὑρεθὲν εἰς Ζαφὲρ Παπούρα ὑπὸ τοῦ Evans⁴, τὸ ὁποῖον μετρεῖ κατὰ τὴν λεπίδα μόνον 32 ὅλα ἑκατοστόμετρα, ἡ δὲ λαβὴ του (ξύλου ἀγριελαιίας) 10 ἑκατ. Ἐνίοτε προβάλλονται καὶ αἱ δύο χρήσεις. Οὕτω, τὰ πολλῶν μέγιστα κατὰ μῆκος εἶναι δύο ἐκ Δενδρῶν, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται «razor or cleaver» τὸ ἐν⁵ καὶ «razor» τὸ ἄλλο⁶. Διαστάσεις καὶ τῶν δύο: μῆκος 25,5 ἐκ. πλάτος 8 ἐκ. 7. Ὅρθον θὰ ἦτο νὰ μὴ γενικεύωμεν τὴν περὶ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης χρήσεως ἐρμηνείαν μας ἐκ μόνου τοῦ σχήματος⁸. Οἱ παλαιότεροι ἀνασκαφεῖς τὰ ἐθεώρησαν ξυρούς⁹, τινὲς τῶν νεωτέρων ἐχρησιμοποίησαν καὶ τὸ ὄνομα μάχαιρα, ἀλλ' ὄχι γενικευτικῶς καὶ τελεσιδικῶς, ὥστε σφάλει ὁ Deshayes γράφων ὅτι ἡ ἐρμηνεία των ὡς ξυρῶν «fut réfutée successivement par Persson, Blegen et Thompson, qui considèrent ces outils comme des couperets de boucher»¹⁰. Ἄς τονι-

1. Leaf-shaped, ἦτοι λεπίδος μετὰ δύο αἰχμῶν καὶ βραχείας λαβῆς μετὰ τριῶν ἡλῶν κατὰ τὸ πλάτος αὐτῆς. Ἴδὲ κατωτέρω. Ὁ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ δὲν δέχεται τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὡς ξυρῶν, ΑΔ 9, 1924 - 5, σ. 71 - 2.

2. Ἴσως οἱ πλείονες, κατωτέρω.

3. Οὕτως ὁ DESHAYES, σ. 330 κ.έ. (ἀρ. 2671 κ.έ.).

4. Preh. Tombs, ἀρ. 80 a, σ. 80, εἰκ. 88.

5. NT σ. 35, εἰκ. 35,3 ἐκ τοῦ Chamber Tomb No. 7.

6. Αὐτόθι εἰκ. 35,4.

7. Τὸ πλάτος τῆς λεπίδος των θὰ ἠνύσει τὴν ἀποψιν ὅτι πρόκειται περὶ μαχαιρῶν. Σημειῶνω πάντως ὅτι μετ' αὐτῶν εὑρέθη, ὄντων ζεύγους, καὶ δίσκος κατόπτρου, εἰκ. 35,5 (ἰδὲ κατωτέρω).

8. Ἐπιφυλακτικῶς κρίνουν κατὰ περίπτωσιν οἱ ἀνασκαφεῖς, καὶ ὀρθῶς, π.χ. BLEGEN, Prosymna, σ. 347 - 8. PERSSON, ἔ.ἀ. Ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ περιγράφων παρόμοια ἀντικείμενα ἐκ Μυκηνῶν, ΑΕ 1888, σ. 171 πίν. 9, 17 καὶ 18, ἐχαρκτηήρισεν αὐτὰ ὡς ξυρούς με βᾶσιν τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις :

α) νῶτον παχύ — ἀκμὴ λεπτοτάτη, «ὥστε δὲν φαίνεται κατάλληλος πρὸς ἄλλην χρῆσιν».

β) μικρὸν μῆκος πτέρνης· «ἐκρατοῦντο διὰ τριῶν μόνον δακτύλων».

γ) Τὸ ὅλον σχῆμα ὅμοιον πρὸς τοὺς σημερινούς ξυρούς.

δ) Κάθετος ἀπότμησις τοῦ ἄκρου τῆς λεπίδος «ὥστε νὰ μὴ βλάβη ἡ ὀξεῖα αἰχμὴ τὸ πρόσωπον».

Τὴν σημασίαν τοῦ βάρους τονίζει καὶ ὁ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 72: «Διακρίνονται οὐ μόνον διὰ τὸ χαρακτηριστικὸν των σχῆμα ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ βᾶρος των, ὅπερ ἔχει ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τοῦ ξυρίσματος».

9. EVANS, Preh. Tombs, 116-7. PETRIE, TW, σ. 49. DECHELETTE, σ. 261-2. TSOUNTAS-MANATT, The Mycenaean Age, σ. 166.

10. DESHAYES, σ. 333. Ἴδὲ καὶ BLEGEN, Prosymna, σ.348 ἀρ. 5. PERSSON, ἔ.ἀ. THOMPSON, Hesperia 17, 1948, σ. 155, 157, εἰκ. 4, πίν. 39,3.

σθῆ ὅτι βεβαίως τὸ σχῆμα τῶν μαχαιρῶν καὶ τῶν ξυρῶν δὲν θὰ ἐποίκιλλε σημαντικῶς, ἤδη δὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔχουν πολλὰς συγγενείας πρὸς τὰ μονόστομα μαχαίρια, ἐκ τῶν ὁποίων «εἰς μίαν πρῶϊμον βαθμῖδα τῆς ἐξελίξεώς των ἴσως προῆλθον»¹.

Τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσουντα παράδειγμα πάντως πιστεύω ὅτι εἶναι ξυρός².

Διὰ τὸν προσδιορισμὸν των ὡς ξυρῶν δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἐπίσης ἢ μετ' αὐτῶν εἰς τοὺς τάφους κατὰθεσις κατόπτρων³, ἴσως δὲ καὶ τριχολαβίδων.

Παραδείγματα ἐκ τοῦ Αἰγαιακοῦ κύκλου :

Μάλια, ΥΜ ΙΒ χρόνων⁴.

Συλλογὴ Γιαμαλάκη, Ἡράκλειον, μῆκος 0,155μ. «Ἀνήκει εἰς τὸν γνωστὸν ΥΜ ΙΙΙ τύπον»⁵.

Ζαφὲρ Παπούρα, πλείονα χαρακτηρισζόμενα ὡς «ξυροί»⁶.

Φαιστός, δύο χαρακτηρισζόμενα ὡς ξυροί⁷, μετ' αὐτῶν καὶ δίσκος κατόπτρου. Χανιά Κρήτης⁸.

Γοῦρνες⁹ Κρήτης ΥΜ ΙΙΑ2, «ξυράφια πλατέα».

Μαυροσπήλιο, Νεκροταφεῖον, δύο χαρακτηρισζόμενα ὡς ξυροί ΥΕ ΙΙΙ¹⁰, μετ' αὐτῶν κάτοπτρον καὶ τριχολαβίς.

Παλαίκαστρον, δύο ἐκ διαφόρων ἑκκστον θέσεων ΥΜ ΙΙΙ χρόνων(razors)¹¹.

Ἄρτσᾶ Κρήτης¹², ΥΜ ΙΙΙ.

1. DESHAYES, σ. 332. Type B.

2. Λεπτὴ ἀκμὴ, νῶτον παχύ, κριτήρια ΤΣΟΥΝΤΑ.

3. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΑΔ. ἔ.ἀ. σ. 72.

4. Couperet (?), Mallia, Maisons II, σ. 145 πίν. L. Ἡράκλειον ἀρ. 2334. DESHAYES, ἀρ. 2677.

5. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΑΓΝΗ, Κρητ. Χρον. 4, 1950, σ. 116 πίν. Ε2 ἀρ. 369 «ξυράφιον χαλκοῦν».

6. Razors. Pr. Tombs, σ. 23 ἀρ. 4a μῆκ. 0,20 πλάτ. 0,053 μ.

» σ. 31 ἀρ. 10a μῆκ. λεπ. 0,20 μ.

» σ. 47 ἀρ. 21b μῆκ. 0,172 πλάτ. 0,055 μ.

» σ. 47 ἀρ. 21c μῆκ. 0,172 πλάτ. 0,062 μ.

» σ. 60 ἀρ. 42b (ζεῦγος) μῆκ. 0,23μ., εἰκ. 63.

» σ. 87 ἀρ. 98d, εἰκ. 98.

» σ. 43-4 ἀρ. 14t καὶ u.

7. SAVIGNONI, MA 14, 1904, στ. 540, ΥΕ ΙΙΑ· τοῦ ἐνός μῆκ. 0,21, πλάτ. 0,045μ., τοῦ ἄλλου μῆκ. 0,13μ.

8. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ, ΑΕ 1948/49, Παράρτ. Ἄρχ. Χρον. σ. 14 καὶ εἰκ. 23β,2 καὶ 3. ΥΜ ΙΙΒ (:) «μαχαίρια τοῦ μαγειρείου» μῆκ. 0,18μ. Καὶ ἐδῶ ἀναφέρονται «δύο ἀπλοὶ δίσκοι κατόπτρων» μετὰξ' τῶν ταφικῶν κτερισμάτων.

9. Ὁ DESHAYES ἐσφαλμένως γράφει Gazi.

10. BSA 28, 1926-7, σ. 253 εἰκ. 6,5 (ζεῦγος).

11. Palaiikastro, σ. 118 πίν. XXV, C.D. BSA 8, 1901-02, σ. 304. DESHAYES, ἀρ. 2699· μῆκος τοῦ ἐνός 0,165, τοῦ ἄλλου 0,135μ.

12. ΑΕ 1904, στ. 19, εἰκ. 3 καὶ στ. 21· μῆκ. 0,165, πλάτ. 0,08μ.

- Κρήτη, Μουσείον Ἡρακλείου, δέκα μνημονεύει ὁ Ξανθουδίδης ¹.
 Δικταῖον ἄντρον, τρία παραδείγματα χαρακτηρίζει ὁ Boardman, «razors» ².
 Γυψάδες, ΥΜ ΠΙΑ ³.
 Σταμνιά Πεδιάδος, δύο ΥΕ ΠΙ ⁴.
 Ὀλοῦς, τέσσαρα ⁵.
 Πρόσυμνα, ἕξ ἀντικείμενα χαρακτηρίζονται ὡς ξυροί (razors), ΥΕ ΠΙΑ-Β
 καὶ ΥΕ ΠΙΒ χρόνων ⁶.
 Γουμενίτσα Καλαβρύτων, ἐν ⁷ ΥΕ ΠΙΑ.
 Μυκῆναι, ἐκ τάφων τρία ⁸.
 Σφηττός Ἀττικῆς, πέντε ⁹.
 Ἄρειος Πάγος, ἐν ΥΕ ΠΙ ¹⁰.
 Δενδρά, ἐν ζευγος ¹¹, ΥΕ ΠΙ ἐποχῆς.
 Δενδρά, ἐν ζευγος ἐπίσης ἐκ τοῦ λάκκου τοῦ θαλαμωτοῦ τάφου 2. ΥΕ
 ΠΙΒ ¹².
 Δελφοί, ἐν ΥΕ ΠΙΓ ¹³.
 Κεφαλληνία, ἐν ΥΕ ΠΙΓ ¹⁴.

1. ΑΕ ἔ.ἀ. στ. 20: «δύο ἐκ θαλαμοειδοῦς τάφου Καλυβίων τῶν καλλίστων χρόνων τῆς μυκηναϊκῆς περι-
 ὁδου» (στ. 16). Σημειοὶ ὁμοίως ὅτι τὰ ἐκ Καλυβίων ξυρὰ «εὐρίσκονται ἐντός χαλκῆς λεκάνης μετὰ κ α τ ὀ π τ ρ ο υ
 χαλκοῦ, χαλκῆς π ρ ὀ χ ο υ καὶ μικροῦ τηγανοειδοῦς ἀγγείου». Πρόκειται περὶ τῆς συσκευῆς (set, Vorrat)
 ἐνός κουρέως (i).

2. Cretan Collection in Oxford, σ. 51 - 2 πίν. XVII εἰκ. 23 ἀρ. 220 καὶ 223 (ἰδὲ καὶ κατωτέρω)
 μῆκος 0,069, 0,12, 0,170μ. Ἔτερα ἐπτὰ ἀναφέρει καὶ εἰς τὸ Μουσείον Ἡρακλείου (ἀρ. 457).

3. BSA 53 - 4, 1958-59, σ. 235 εἰκ. 33, 18, X4, V1.

4. Ν. ΠΛΑΤΩΝ, ΠΑΕ 1952, σ. 626 ὁμοῦ μὲ «χαλκῆν φιάλην (τάσι), τριχολαβίδα...» εἰκ. 7. Πρόκειται
 καταφανῶς περὶ ζευγους ἴσων.

5. HENRI VAN EFFENTERRE, Necropolis du Mirabello, σ. 58. Χαρακτηρίζονται ὡς «rasoir». Πίν.
 XXXIII ἀρ. O123, πίν. XXII ἀρ. O124, O126 (τὸ τέταρτον O125 δὲν ἀπεικονίσθη, εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ
 O126). Κατὰ τὸν ἀνασκαφέα, ὑπομνηματικῆς ἐποχῆς. DESHAYES, ΥΜ ΠΙΒ - C (ἀρ. 2708).

6. Prosymna σ. 347 - 8, εἰκ. 309, μῆκ. 0,19, πλάτ. 0,065μ.

» εἰκ. 363 ἀρ. 6

» εἰκ. 485, μῆκ. 0,187μ.

» εἰκ. 512 ἀρ. 4, μῆκ. 0,205μ.

» εἰκ. 426, μῆκ. 0,236 πλάτ. 0,06μ. πάχος νότου 3,5 χιλ.

Τὸ τελευταῖον ὁ BLEGEN διὰ τὴν μακρὰν λαβὴν καὶ τὴν ἰσχυρὰν δέσιν πιστεύει ὅτι εἶναι δι' ἰσχυρότεραν
 χρῆσιν ἢ διὰ ξύρισμα. Παρατηρῶ ἐν παρόδῳ πάντως τὸ μικρὸν πάχος τοῦ νότου.

7. ΑΔ 9, 1924 - 5, Παράρτημα σ. 17 εἰκ. 3 «χαλκοῦς πέλεκυς»

8. ΑΕ 1888, στ. 171, πίν. 9, 17.18, μῆκ. 0,175, 0,22, 0,20μ. Τὸ ἀντικείμενον χαρακτηρίζεται ὄργανον
 τοῦ ἀνδρικοῦ καλλωπισμοῦ ὑπὸ ΤΣΟΥΝΤΑΣ-ΜΑΝΑΤΤ, ἔ.ἀ. σ. 166.

9. ΑΕ 1895, στ. 219 - 20 καὶ 259 πίν. 10,14.

10. Hesperia 17, 1948, σ. 157 εἰκ. 4c περ. 0,20μ. Τὸ θεωρεῖ μαχαίριον κρέατος (cleaver).

11. NT σ. 35 εἰκ. 35, 3 καὶ 4 μετ' αὐτῶν καὶ δίσκος κατόπτρου, εἰκ. 35,5.

12. RT σ. 97 ἀρ. 25 καὶ 26 πίν. XXXII, 6. Μεταξὺ τῶν 35 ἀντικειμένων εὐρέθησαν καὶ 4 δίσκοι κα-
 τόπτρων.

13. Rasoir, Fouilles de Delphes V, σ. 8 εἰκ. 21 μῆκ. 0,15μ.

14. ΑΔ 5, 1919, σ. 118 καὶ εἰκ. 35,2 μῆκ. 0,185μ.

Εύβοια, θέσις Τρύπα ¹ ΥΜ ΙΙΙ ἐποχῆς.

Τραγάννα ἔν, ΥΕ ΙΙΑ ².

Περατή, ΥΕ ΙΙΓ ³.

Ἐκ Ρόδου ⁴ τέλος ἀναφέρονται παρόμοια ἀντικείμενα, τὰ ὅποια οἱ Ἴταλοι ἀνασκαφεῖς χαρακτηρίζουν ὡς ξυρούς ἢ λεπίδας κατὰ τὸ σχῆμα τῶν ξυρῶν ἢ ἀπλῶς μαχαίρια.

Ἰαλυσοῦ, ἔν ⁵.

Ἐν ἄλλο ἐκ Ρόδου ἀπεικονίζεται ὑπὸ τοῦ Toll μετὰ πτέρνης κυρτῆς καὶ τεσσάρων ἤλων ⁶. Θὰ προσθέσω ἐνταῦθα ὠρισμένας παρατηρήσεις, αἱ ὅποιαι μοῦ ἐγεννήθησαν κατὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὅποια ἀνέφερον. Ὁ Evans, εἶδομεν, ἀναζητεῖ τὴν ἀρχὴν τῶν ξυρῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἀπαντᾷ ὁ τύπος τοῦ «φυλλοειδοῦς» ξυροῦ με ἠκονημένην ὅμως ἀνέκαθεν τὴν μίαν ἀκμὴν. Ἐκεῖθεν ἐλήφθη κατὰ τὸν Evans ὁ τύπος τοῦ ξυροῦ με μίαν ἀκμὴν (one - edged razor) κατὰ τὴν XVIII αἰγυπτιακὴν δυναστείαν. Ἡ Sandars θεωρεῖ δυνατὴν μίαν αὐτόνομον ἐξέλιξιν ἀπὸ τοῦ τύπου ξυροῦ τῆς XII δυναστείας διὰ τὰ Αἰγαιακὰ παραδείγματα ⁷. Θεωρῶ ὅτι ὁ τύπος τοῦ ξυροῦ με μίαν ἀκμὴν προῆλθεν ἀμέσως ἐκ τοῦ φυλλοειδοῦς ξυροῦ, εἰς τὸν σχηματισμὸν του δὲ συνήργησε καὶ ὁ ἤδη ἐν ἐξελίξει εὐρισκόμενος τύπος τοῦ μονοστόμου μαχαίριου. Τὸ μαχαίριον ἐλήφθη κατ' ἀρχὴν ὡς πρότυπον διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νότου καὶ ἐνίοτε καὶ τῆς πτέρνης τοῦ ἐργαλείου. Οὕτω τυπικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μαχαίριων (ἢ τινῶν ἐγχειριδίων) ὡς εἶναι λ.χ. ἡ γράμμωσις εἰς τὴν ράχιν τῆς λεπίδος, τὸ περιχέλωμα διὰ τὴν σύσφιγξιν τῆς λαβῆς ἀπαντοῦν εἰς ἔνια τῶν παραδειγμάτων ξυρῶν ⁸. Δὲν βλέπω πιθανὴν τὴν ἄποψιν τῆς Sandars περὶ δῆθεν ἐμφανίσεως τοῦ τύπου, εἰς τὴν ΥΜ/ΥΕ ΙΙΑ περίοδον, κατόπιν μιμήσεως τοῦ τύπου ξυροῦ τῆς XII Αἰγυπτιακῆς Δυναστείας. Ἡ ἐξέλιξις εἶναι ἀμεσώτερα. Οὕτως ὁ τύπος τοῦ μετὰ μιᾶς ἀκμῆς ξυροῦ εἶναι ἀναμφιβόλως πρακτικώτερος, ἐπιτρέπει ἀκίνδυνον χειρισμὸν, ἢ δὲ συγκέντρωσις μεγαλύτερου βάρους κατὰ τὸ νῶτον καὶ ἢ ἐκεῖθεν ἀποτόμως διαμορφουμένη κόψις καθιστοῦν τοῦτο ἀποτελεσματικώτερον. Ὁ φυλλοειδῆς ὅμως τύπος διέθετε δύο κόψεις, οὕτως ὥστε ἡ μία νὰ ἔρχεται πιθα-

1. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, στ. 23 εἰκ. 17 (χημικὴ ἀνάλυσις, αὐτόθι στ. 23 σημ. 1) ὁμοῦ μετὰ μαχαίριου, χαλκῆς λαβίδος κλπ.

2. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, Ἔργον 1955, εἰκ. 87 «ἐκ τάφου βασιλικοῦ» ἐντὸς ἀμφορέως χαλκίνου καὶ δὴ καὶ ὁμοῦ μετὰ «χαλκίνων λογχῶν... τοῦ κατόπτρου καὶ τοῦ ποτηρίου τοῦ βασιλικοῦ νεκροῦ».

3. Ἔργον 1961, σ. 18, εἰκ. 16 καὶ 17· δύο ἀντικείμενα χαρακτηριζόμενα «κοπεύς» καὶ «μαχαίριδιον» θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνήκουν μεταξὺ τῶν ξυρῶν. Μετὰ τοῦ πρώτου ἀναφέρεται τριχολαβίς. Ἴδὲ ὁμοίως εἰς Ἔργον 1959, σ. 12 εἰκ. 9, μετὰ τριχολαβίδος (ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, «μαχαίριδιον»).

4. Annuario 6 - 7, 1923-4, σ. 181, 204 καὶ σ. 231 εἰκ. 147.

5. MV πίν. D,17.

6. TOLL, Rhodes in Ancient Times, σ. 108, πίν. 3B.

7. «A usage not adopted in the Aegean till later and then on a rather different shape».

8. Ἴδὲ καὶ DESHAYES, σ. 332.

νώατα επίκουρος τῆς ἄλλης κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ξυρίσματος. Εὐθὺς ὡς παύει νὰ ἐμφανίζηται καὶ νὰ χρησιμοποιῆται πλέον ὁ τύπος τοῦ φυλλοειδοῦς ξυροῦ, τὴν θέσιν του λαμβάνει ὁ μετὰ μιᾶς ἀκμῆς ἐμφανιζόμενος, ὡς ἐσημειώσαμεν εἰς πολλὰς περιπτώσεις, κατὰ ζεύγη¹.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὁ νέος τύπος ξυροῦ προῆλθε διὰ διχοτομήσεως εἰς δύο ἡμίση τοῦ τύπου τοῦ φυλλοειδοῦς ξυροῦ², ὥστε νὰ διατηρηθῇ μὲν ἡ διπλῆ ἀκμή, νὰ προστεθῇ δὲ τὸ πλεονέκτημα τοῦ παχέος νώτου, καὶ βαρυτέρου, τοσοῦτον ἀπαραιτήτου διὰ τὸ ξύρισμα τοῦ προσώπου.

Μορφολογικῶς διακρίνω τρεῖς τύπους ξυρῶν³.

Α. Ἔχομεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἡμιτόμου τοῦ φυλλοειδοῦς ἐξειλιγμένην. Ἡ πτέρνα ἔχει προεκταθῆ καὶ διευθετηθῆ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτρέπη εὐχερῆ χειρισμόν, ἐνῶ ἡ λεπίς πλατύνεται κατὰ τὸ μέσον. Τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος διατηρεῖ κατὰ τὴν ἀκμὴν τὴν τομὴν τοῦ φυλλοειδοῦς τύπου. Οἱ τρεῖς ἤλοι τῆς λαβῆς, διατεταγμένοι πρὶν κατὰ κανόνα κατὰ τὸ πλάτος τῆς πτέρνης, μετατίθενται ἐνταῦθα κατὰ τὸ μῆκος αὐτῆς. Πρβ. τὰ παραδείγματα ἐξ Ἰαλυσοῦ, ΜV 17. Κρητ. Χρον. 4, 1950, πίν. Ε2 ἀρ. 369. Προφανῶς ὁ τύπος οὗτος δὲν εἶναι ὁ πλεονεκτικώτερος καὶ δὲν ἀντιπροσωπεύεται συχνάκις.

Β. Ὁ τύπος οὗτος σημειώνει μίαν πρόοδον, ἡ ὁποία συνίσταται κυρίως εἰς τὴν κάθετον ἀπότμησιν τοῦ ἄκρου τῆς λεπίδος. Τὸ ἀντικείμενον ἀποκτᾷ νῦν τὰ ὀργανικὰ καὶ λειτουργικὰ στοιχεῖα τοῦ ξυροῦ καὶ ἐξέρχεται τῆς τυπολογικῆς συγγενείας πρὸς τὰ μαχαίρια. Ὁ τύπος οὗτος εἶναι συνηθέστατος καὶ ἐμφανίζει ποικιλίας τινάς (πρβ. τύπον Β1). Ἔτερα γνωρίσματα τοῦ νέου σχήματος α) ἡ κύρτωσις τῆς πτέρνης β) ἡ ἐπιμήκυνσις τῆς ἀκμῆς, δηλ. προέκτασις ἐνεργείας (πρβ. μετὰξὺ πολλῶν τὸ ἐκ Μακρᾶς Βουνάρας *Annuario* 6-7, 1923-24, εἰκ. 33, τὸ ἐκ Προσύμνης, *Prosymna*, εἰκ. 426 κλπ.).

Β1. Εἰς τὴν παροῦσαν μορφήν ὑπάρχουν τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ Β, ἀλλ' ἡ ἀναλογία τοῦ καθέτου ἄξονος πρὸς τὸν ὀριζόντιον ἀνατρέπεται, μὲ ἐπίδοσιν τοῦ πρώτου.

Πρβ. τὸ ἐκ Προσύμνης, *Prosymna*, εἰκ. 363.

Γ. Ὁ τριγωνικὸς τύπος. Κατ' αὐτὸν τὸ μῆκος τῆς λεπίδος ἐλαττοῦται, ὁ δὲ κάθετος ἄξων τοῦ ἄκρου αὐτῆς ἐπιδίδει τὸ κέντρον ἐνεργείας συγκεντροῦται νῦν εἰς τὴν κάθετον ἀπότμησιν τοῦ ἄκρου τῆς λεπίδος *par excellence* π.χ. τὸ ἐξ Ἄρτσᾶ, *AE* 1904, στ. 19 εἰκ. 3, κλπ.

Ἐν ὄψει τῆς ὀπωσοῦν μακρᾶς σταδιοδρομίας τοῦ ἀντικειμένου ἀπὸ τῶν ΥΜ/ΥΕ ΙΙΑ - ΙΙΓ χρόνων καὶ τῆς οὐχὶ διαφοροποιήσεώς του εἰς σημεῖον ὥστε αἱ μορφολογικαὶ διαφοραὶ νὰ συνιστοῦν κριτήριον ἀποφασιστικὸν χρονολογι-

1. SANDARS, ἔ.ἀ. σ. 235.

2. Βεβαίως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλαβε χώραν ἐν τῇ πράξει τοιαύτη διχοτόμησις.

3. Πρβ. EVANS, *Preh. Tombs*, σ. 75.

κῆς διαβαθμίσεως καὶ ἐν ὄψει αὐτοῦ τοῦ προβλήματος τοῦ κατὰ περίπτωσιν χαρακτηρισμοῦ των ὡς ξυροῦ ἢ μαχαίρας, δὲν δυνάμεθα, φοβοῦμαι, νὰ εἴπωμεν πολλὰ περὶ τῆς χρονολογικῆς τοποθετήσεως τοῦ παραδείγματος ξυροῦ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσουντα. Τὸ ἀντικείμενόν μας φέρει σημεῖα χρήσεως καὶ πρὶν θησαυρισθῆ εἰς τὸ εὖρημα τῶν Μυκηνῶν εἶχε χρησιμοποιηθῆ δι' ἐν διάστημα χρόνου, ἃς εἴπωμεν μιᾶς γενεᾶς. Εἶναι ἀξιοπρόσεκτος ἡ κανονικότης τοῦ σχήματος, ἡ λειτουργικὴ του ἐπάρκεια, πρὸς δὲ τὸ ἐπιμεμηλημένον τῆς κατασκευῆς καὶ ἡ ἀὐτῆ ἢ διὰ γραμμῶν ἐγχαράξεις. Εἶναι ἐν καλὸν παράδειγμα ξυροῦ, οὐχὶ εἰς ἐν στάδιον ἀναζητήσεως οὔτε εἰς τοιοῦτον ἀμυδρῶς ἐλεγχομένης πλέον τῆς τεχνικῆς κατασκευῆς του. Εἶναι, ἃς προσθέσωμεν, ἐν προῖον («ἐν τυποποιήσει»), οἷον θὰ παρήγετο ἐντὸς μιᾶς ἀναλόγου περιόδου, ἐντὸς τῆς ΥΕ ΠΙΒ τοῦλάχιστον ἢ κατ' ἐξοχὴν, καὶ πάντως πρὸ τοῦ τέλους τῆς περιόδου ταύτης, μὲ τὸ ὅποιον συμπίπτει ἐν τοῖς πλείστοις ἢ ἀπώλεια τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀνωτέρω γνωρισμάτων, ἐκ λόγων οἱ ὅποιοι ἐκτίθενται εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης. Ἀλλὰ βεβαίως καὶ ὁ ὑποθετικὸς προσδιορισμὸς χρόνου κατασκευῆς δὲν εἶναι ὁ χρόνος τὸν ὅποιον ἀνερευνῶμεν, ἀλλ' ὁ χρόνος ἀποκρύψεως. Ὡς καὶ δι' ἄλλα παραδείγματα τῶν θησαυρῶν, ἐπιτρέπεται πάντως μία περαιτέρω ὑπόθεσις, ὅτι, ἐὰν δὲν ἀπέμειναν τὰ ἀντικείμενα εἰς τὰς συλλογὰς των ἐπὶ πολὺν χρόνον—καὶ θέλω νὰ θεωρῶ τοῦτο ὡς λογικοφανέστερον—ἀπεκρύβησαν πρὶν τύχουν περαιτέρω ἐπεξεργασίας (ἐπανάχυσις ἢ διόρθωσις) ὅχι πολὺ μακρὰν τοῦ χρόνου κατασκευῆς των (ἰδίᾳ τινὰ ἐξ αὐτῶν μὴ ἀντέχοντα εἰς μακροχρόνιον χρῆσιν). Ἐὰν δὲ ὁ χρόνος κατασκευῆς δι' αὐτὰ εἶναι γενικῶς οἱ ΠΙΒ (ἃς εἴπωμεν περὶ τὸ μέσον των) χρόνοι, τότε καὶ ὁ χρόνος ἀποκρύψεως εἶναι τὸ τέλος τῶν χρόνων αὐτῶν ἢ πάντως ἄλλοι μὴ ἀφιστάμενοι πολὺ τοῦ ὁρίου τούτου, ἐνδείξεις δὲ ἀρκεταί, ἀνεξάρτητοι τῶν τυπολογικῶν κριτηρίων, μᾶς ὑποδεικνύουν ὡς τοιοῦτον σημεῖον χρονικὸν τοὺς σημειωθέντας ἤδη χρόνους. Τὸ θραῦσμα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Παρίνου Τοίχου δὲν ἐπιτρέπει ἀναλόγους ἐκτιμήσεις, ἀνήκει ἄλλως τε κατὰ τὴν γνώμην μου ὅχι εἰς ξυρόν, οἷος ὁ τοῦ Τσουντα, ἀλλ' εἰς μάχαιραν βιοτικῆς χρήσεως, ἥτις θὰ ἦτο ἀνθεκτικώτερα τοῦ ξυροῦ καὶ θὰ ἐχρησιμοποιήθη ἴσως μακρότερον καὶ τραχύτερον πρὶν ὡς θραῦσμα θησαυρισθῆ.

Τέλος εἰς ξυρόν πιθανώτατα ἢ πάντως εἰς ἀντικείμενον προσωπικῆς χρήσεως (τουαλέττας) ἀνήκει τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας θραῦσμα ¹. Ὁ Rolfe τὸ θέλει, μετ' ἄλλων ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ, λεπίδα μαχαίριου ².

¹ Ἀνάλογα εὐρίσκω.

1. Ἐκ Περρατῆς, Ἔργον 1959, σ. 12 εἰκ. 9. Ὁ τάφος εἶχεν ἀγγεῖον πρῶμιον ΠΙΓ.

1. AJA 6, 1890, πίν. XV, XX.

2. Τὴν περιγραφὴν του ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει.

2. Τὰ πολυάριθμα ἐκ Δικταίου ἄντρου. Boardman, Cretan Collection, σ. 51 ἀρ. 220, 222, 223, εἰκ. 23 πίν. XVII. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 220 καὶ 222 μὲ «hooked tang». Ὁ Boardman μνημονεύει ἕτερα ἐπτὰ «in which the hooked tang is flat» εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου (Heraklion 457). Διὰ τὴν χρονολόγησίν των παρατηρεῖ «this seems to be a smaller version of LM III choppers» ἰδὲ καὶ αὐτόθι σ. 19 - 21 ἀρ. 72, 73 εἰκ. 5 πίν. X καὶ BSA 6, σ. 111 εἰκ. 45.

3. Ἐκ Καρφίου BSA 38, σ. 116, πίν. XXVIII, 2 ἀρ. 510 ὑπομινωικῶν - πρωτογεωμετρικῶν χρόνων.

Ἴσως ἔχομεν παραλλαγὴν (ἢ ἐξέλιξιν;) μιᾶς κατηγορίας, τῆς ὁποίας γνωρίζω δύο παραδείγματα, πλὴν τῶν μνημονευθέντων.

Ἐκ Σφηττοῦ, AE 1895, πίν. 10,14, καὶ ἐκ Περατῆς, Ἔργον 1961 σ. 18 εἰκ. 17, YE III B - Γ.

Ἄγνοῶ τὴν χρονολογίαν τῶν ἐκ τοῦ Δικταίου ἄντρου παραδειγμάτων. Ὁ τύπος φαίνεται γενικῶς νεώτερος ἐν ὄψει πάντως τῶν παραδειγμάτων ἐκ Περατῆς δυνάμεθα νὰ προτείνωμεν διὰ τὸ παράδειγμα τοῦ θησαυροῦ ἀνάλογον χρονολόγησιν.

E. PINH¹

Ἐν ἀξιοπαρατήρητον διὰ τὴν σπανιότητά του καὶ τὸ ἐξειλιγμένον τοῦ σχήματός του ἐργαλεῖον προσέρχεται ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ ἄκρον τῆς πτέρνης μαρτυροῦνται σαφῆ ἔχνη πλήξεως καὶ τοῦτο ὑποδεικνύει μίαν δευτέραν χρῆσιν διὰ τὸ ἀντικείμενον, πέρα ἐκείνης τῆς ρινήσεως. Ἡ χρῆσις αὕτη προκύπτει καὶ ἐκ τῆς ἀπολήξεως τοῦ στελέχους τῆς, ὄντιος προωρισμένου νὰ κόπτη. Τὸ ἐργαλεῖον βεβαίως ἐπλήρου κυρίως τὸν σκοπὸν ρινήσεως μεταλλίνων ἐπιφανειῶν², πρὸς τοῦτο δὲ ἡ ὑπαρξίς στειλεώσεως κατὰ τὴν πτέρναν εἶναι δικαιολογημένη καὶ εὐλόγος, ὡς μᾶς δεικνύει καὶ ἡ σαφῶς διακριτὴ πτέρνα τοῦ ἐργαλείου. Διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ρίνης ὁ τεχνίτης ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἐγχάραξιν, στίξιν, ὀπὴν ἢ ἄλλην ἀνάλογον ἐπενέργειαν. Ὑποθέτω ὅτι ἐπὶ τι διάστημα τὸ ἐργαλεῖον ἐχρησιμοποιήθη ἄνευ λαβῆς, διὰ τοῦτο ἔλαβε καὶ τὰ πλήγματα εἰς τὴν πτέρναν. Ἡ «στίξις» τοῦ στελέχους τοῦ ἐργαλείου μας εἶναι ἀραιότερα κατὰ τὰ ἄκρα καὶ πυκνότερα κατὰ τὸ κέντρον, γίνεται δὲ κατὰ σειρὰς διαδοχικὰς, ὡς φαίνεται καλῶς παρὰ τὴν βάσιν, βαθμιαίως ὅμως ἡ κανονικότης αὕτη δὲν εἶναι ἀπολύτως σαφῆς λόγῳ πυκνώσεως τῆς στίξεως. Αἱ κοιλότητις τοῦ στελέχους εἶναι τομῆς σφηνοειδοῦς καὶ τραπεζοειδοῦς, ἄρα ἐπηνέχθησαν διὰ διαφόρου

1. Τὸ ἐργαλεῖον ἔλαβεν ἴσως τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ὁμώνυμου ἰχθύος τοῦ «ἔχοντος δέρμα ἰσχυρὸν χρησιμεῖον πρὸς ἐπίξεσιν ξύλων καὶ μαρμάρων». LIDDELL-SCOTT ἐν λ. *ρίνη*, ἔνθα καὶ παραπομπαί· ὁρθότερος ἴσως ὁ δῆξυτονος τονισμὸς τῆς λέξεως δηλ. ρινή διὰ νὰ διακρίνεται τοῦ παραξυτόνου, ὃ διὰ τὸν ἰχθύν. Αὐτόθι καὶ FELDHAUS, Die Technik der Antike und des Mittelalters, σ. 126. BLÜMNER, II, σ. 228 σημ. 1.

2. FELDHAUS, ἔ.δ. σ. 206.

τομῆς ἐργαλείων, πρῶτον εἰς διαδοχικὰς σειρὰς καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ στελέχους καὶ εἶτα εἰς τὰ διάκενα τῆς πρώτης στίξεως. Αἱ πρὸς ρίνησιν κοιλότητες τοῦ ἀντικειμένου φέρουν ὀξέα χεῖλη κατὰ τὴν ἀντίθετον πρὸς τὴν φορὰν τοῦ στίζοντος ἐργαλείου κατεύθυνσιν καὶ τὰ ἐξάρματα ταῦτα χρησιμεύουν ἀκριβῶς, ὡς καὶ εἰς τὰ σημερινὰ ἐργαλεῖα, διὰ τὴν ρίνησιν¹. Ἐξ ἀναλόγων σημερινῶν, συμπεραίνω ὅτι τὸ παρὸν ἐχρησίμευε διὰ τὴν ρίνησιν μετὰλλων καὶ οὐχὶ ξύλου, διὰ τὴν ρίνησιν τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖται ἐργαλεῖον πλατύτερον καὶ κυρίως μὲ ἀφισταμένης μετὰξὺ των καὶ βαθείας τὰς κοιλότητος τοῦ στελέχους. Ἡ ρίνη θὰ ὑπῆρτεται θαυμασίως τὴν ἀπομάκρυνσιν περιττῶν ὑπολειμμάτων, ἐκ τῆς χύσεως ἢ τῆς σφυρηλατήσεως τῶν μεταλλίνων ἀντικειμένων, τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἀκμῆς καὶ τὴν ὁμάλυνσιν ἐπιφανειῶν ὄπλων², ἐργαλείων καὶ παντοίων ἄλλων σκευῶν, τὸ δὲ ἄκρον τῆς θὰ προσέθετε τὰς ἤδη μνημονευθείσας. Εἰς ἀρκετὰ τῶν ἐργαλείων τῶν θησαυρῶν διέκρινα τὴν ἐπενέργειαν τῆς σμίλης ἐπὶ τῶν ἀκμῶν πελέκων καὶ δρεπανοειδῶν μαχαιρίων. Δὲν εὐρίσκω λοιπὸν ὄρθην τὴν παρατήρησιν τοῦ Götze, ὅτι τὰ ἴχνη αὐτὰ ἐπὶ τῶν χαλκῶν ἐργαλείων ὠφείλοντο εἰς τρόχισιν (Schleifen) καὶ ὄχι εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ρίνης, διὰ τὴν ὁποίαν δέχεται ὅτι ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν³. Ἡ ρίνη εἶναι ἤδη γνωστὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην⁴. Ἐν τούτοις τὸ παράδειγμά μας ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀκροπόλεως ἴσταται σχεδὸν μεμονωμένον, ἐν δὲ ἀνάλογον ἐκ τοῦ αἰγαιακοῦ χώρου ἠδυνήθηεν νὰ εὔρω, τὸ ἐκ Γουρνιῶν, YM III χρόνων⁵. Διὰ τὴν ρίνην παρ' Ἑλλήσι καὶ Λατίνοις ἰδὲ Blümner. Technologie, II, σ. 228-9.

Σύντομον ἱστορίαν τῆς ἐξελιξέως τῶν ἐργαλείων παρὰ Feldhaus, Die Technik (Lexikon) ἐν λ. Feile.

Ἡ ἔλλειψις παραδειγμάτων ἐκ τοῦ μυκηναϊκοῦ χώρου δὲν παρέχει ἡμῖν δυνατότητα χρονολογήσεως. Τονίζω καὶ ἐδῶ τὴν παρουσίαν τῆς εἰς τὸν θησαυρὸν ὡς προσδιοριστικοῦ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ τελευταίου (πρβ. τὰς σφύρας καὶ τὸν ἄκμονα ἐκ τοῦ αὐτοῦ εὐρήματος), δηλοδὴ ὡς συλλογῆς ἀνηκούσης εἰς χαλκέα (Smith's hoard). Ἡ ὑπόδειξις περὶ τῶν δυνατοτήτων καὶ εἰδικεύσεων τοῦ μεταλλοτεχνίτου τῆς ἐποχῆς ἐτονίσθη ἤδη.

1. Αἱ σημερινὰ ρίνα ἔχουν δύο διασταυρωμένας σειρὰς ρινημάτων (Hiebe), τὸ καλούμενον σταυρωτὸν ρίνημα (Kreuzhieb) κατὰ FELDHAUS, ἔ.δ. σ. 206.

2. FELDHAUS, ἔ.δ. σ. 126.

3. RLV τ. III, σ. 198 (Feile «Die Metallfeile kommt in der HZ auf»).

4. FELDHAUS, ἔ.δ. σ. 206. DECHELETTE, Manuel, ἔ.δ. σ. 273 καὶ σημ. 2 καὶ 3. MONTELIUS, Civilisation primitive en Italie I, πίν. 35 εἰκ. 15. MÜLLER-KARPE, Chronologie, σ. 96 πίν. 94 D. 14.

5. Gournia, σ. 34 πίν. IV ἀρ. 7. Περιγράφεται: «File; flat surface for rubbing; rounded back. L 9,2 cm. W. 1 cm, Th. 0,7 cm. from E6». Εἰς τὴν Αἴγυπτον (χαλκαῖ) εἰς τὸ Ἀρχαῖον Βασίλειον (FORBES, Studies in Ancient Technology, VIII, σ. 133 καὶ Metallurgy in Antiquity, σ. 120). Ἡ τῶν Γουρνιῶν ἔχει ὄχι κυριολεκτικῶς στίξιν, ὡς τὸ παράδειγμα τοῦ θησαυροῦ, ἀλλὰ χάραξιν παράλληλον (ὅπως αἱ σημερινὰ συνήθειαι λεπταὶ σμίλαι) καὶ εἰς τὸ ἔτερον ἄκρον τοῦ μείζονος ἄξονος καθέτους τινὰς πρὸς τὰς πρώτας.

Τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν παραδείγματα προέρχονται ἀνά ἓν ἐκ τῶν θησαυρῶν τῶν Μυκηθῶν ¹ καὶ τῆς Ἀνθηδόνας ². Τὸ πρῶτον περιεγράψαμεν λεπτομερῶς εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ δεύτερον ὁ Rolfe δὲν δίδει δυστυχῶς διαφωτιστικὰς πληροφορίας. Φαίνεται ὀρθογωνίου τομῆς μὲ αἰχμὴν κυρτὴν ἢ ἐλαφρῶς τριγωνικήν ³. Τὸ τρύπανον ὑπῆρξεν ἐν γένει ἐκ τῶν πλέον πολυτίμων ἐργαλείων τοῦ ξυλουργοῦ, τοῦ χαράκτου, τοῦ μεταλλοτεχνίτου καὶ τοῦ λιθοξόου ⁴. Τὰ παραδείγματα μας ἀποτελοῦνται ἐξ ἀπλῆς μεταλλίνης ράβδου, περιφερικῆς ἢ ὀρθογωνίου τομῆς, ἢ αἰχμὴ τῶν ὁποίων μορφοῦται διὰ σφυρηλατήσεως ⁵. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον χρήσεως τῶν ἀντικειμένων τούτων ἢ διὰ τῆς χειρὸς κινήσεις ἀπέτελεσεν ἀναμφιβόλως τὴν πρώτην μέθοδον ⁶. Τὸ ἐργαλεῖον περιστρέφετο ἐντὸς τῶν παλαμῶν τῶν χειρῶν, αἱ ὁποῖαι ἤπτοντο εἴτε αὐτοῦ τοῦ στελέχους εἴτε λαβῆς στερεομένης κατὰ τὸ ἄκρον του, ἐκ ξύλου ἢ ὀστοῦ ἢ καὶ περιελισσομένου σχοινίου ⁷. Τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν παραδείγματα νομίζω ὅτι ἐλειτούργουν κρατούμενα διὰ τῶν χειρῶν καὶ φέροντα πιθανώτατα στείλωσι εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ στελέχους των, διὰ σκληροτέραν δὲ ἐργασίαν (λίθου;) προσωρίζετο ἴσως τὸ ἐξ Ἀνθηδόνας, καθ' ὃ ἰσχυρότερον.

Εἰς τὸν αἰγαιακὸν χῶρον ἀρχαιότερα παραδείγματα εἶναι πάντοτε τὰ ἐκ Νάξου, τῆς 3ης χιλιετηρίδος ⁸. Εἰς τὴν Κρήτην πρέπει νὰ κατέλθωμεν ἐντὸς τῆς ὑστερομινωικῆς περιόδου διὰ νὰ εὕρωμεν παραδείγματα τρυπάνων ἐκ διαφόρων θέσεων. Μνημονεύω τινὰ ἐνταῦθα, πάντα ΥΜ ἐποχῆς, ἀλλ' ἀτυχῶς ὄχι ἀκριβέστερον χρονολογούμενα.

Ἐκ Παλαικάστρου, δύο, ὧν τὸ ἕτερον μετὰ σωληνοειδοῦς λαβῆς ⁹.

Ἐκ Γουρνιῶν, τρία, ὡσαύτως ΥΜ ἐποχῆς ¹⁰.

Ἐκ Φαιστοῦ, ἓν, ἰδίας ἐποχῆς ¹¹.

1. Poros Wall Hoard, BSA 48, 1953, πίν. 2c δεύτερον ἀπὸ δεξιῶν.

2. AJA 6, 1890, πίν. XV, ix.

3. Οὕτω ὁ DESHAYES, διότι τὸ κατατάσσει εἰς τὸν τύπον A, κατωτέρω.

4. BLÜMNER, ἔ. ἀ. II, σ. 222. FELDHAUS, Die Technik, σ. 115, RLV τ. II, Bohrer. DESHAYES, σ. 48 κ.έ.

5. Διάφορον διαδικασίαν ἀπαιτοῦν βεβαίως τὰ τρύπανα μὲ σωληνοειδῆ διαμόρφωσιν. DESHAYES, σ. 48. Τὰ σημερινὰ τρύπανα μὲ ἐλικοειδῆ στελέχος δὲν ἀπαντοῦν εἰ μὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ σιδήρου. DESHAYES, σ. 49. FELDHAUS, ἔ. ἀ. σ. 118.

6. RLV τ. II, σ. 104 § 7. DESHAYES, σ. 49. BLÜMNER, ἔ. ἀ. σ. 224.

7. FELDHAUS, ἔ. ἀ. σ. 11, ἀποτελεσματικώτερον εἶναι βεβαίως τὸ τρύπανον κινούμενον διὰ τοῦ τόξου. Ἄρισ. BLÜMNER, ἔ. ἀ., σ. 224 καὶ σημ. 5. DESHAYES, σ. 50. Ἡ λαβὴ τοῦ τρυπάνου καλεῖται τρυπανοῦχος. BLÜMNER, ἔ. ἀ. σ. 224 σημ. 7.

8. Ἐθν. Μουσεῖον ἀρ. 6206 (3 παραδ.). DESHAYES, σ. 49.

9. Palaikastro, σ. 119 πίν. XXV, Q καὶ R· σ. 120: «Their exact date is uncertain, but they come from the later deposits in the town and are therefore Late Minoan».

10. Gournia, σ. 34, 12 - 14 πίν. IV.

11. MA 14, 1904, σ. 466, εἰκ. 73f.

Τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν παραδείγματα χρονολογεῖ ὁ Deshayes : YE III (14ος - 12ος αἰ.), εἶναι δὲ ταῦτα τὰ μόνα ἐξ Ἑλλάδος γνωστά δείγματα ¹.

Ὁ Catling συμπεριλαμβάνει ἐνταῦθα καὶ τὸ ἐκ Μυκηθῶν ἐργαλεῖον ², τὸ ὁποῖον ὁ Wace χαρακτηρίζει ὀπέα (awl).

Τὰ ἐκ Κύπρου παραδείγματα (trésor des bronzes) περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Catling, ὁ ὁποῖος χρονολογεῖ τὸν θησαυρὸν εἰς τοὺς χρόνους 1150-1100 π. Χ. ³.

Ἐν μεταγενέστερον παράδειγμα εἶναι τὸ ἐκ Καρφίου, τῆς ὑπομινωικῆς-πρωτογεωμετρικῆς ἐποχῆς ⁴, τὸ ὁποῖον ἔχει αἰχμὴν τριγωνικὴν, ἔχει δὲ μορφωθῆ ἐπὶ περόνης τοξοειδοῦς πόρπης τύπου Peschiera, ἐκ τῶν ἀπαντωσῶν ἀπὸ τῆς Β. Ἰταλίας καὶ Γιουγκοσλαβίας μέχρι τῆς Κρήτης ⁵.

Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τῶν θησαυρῶν τὸ ἐκ Μυκηθῶν κατατάσσει ὁ Catling εἰς τὸν τύπον του α ⁶, ὁ δὲ Deshayes εἰς τὸν ἰδικόν του A₁ ⁷, ὁ πρῶτος μὲ κριτήριον τὸ σχῆμα τῆς αἰχμῆς, ὁ ἕτερος μὲ ἐκεῖνον τῆς τομῆς τοῦ στελέχους. Τὸ ἐξ Ἀθηδόνος παράδειγμα δὲν μνημονεύει ὁ Catling· ὁ Deshayes κυμαίνεται δι' αὐτὸ μεταξὺ τῶν τύπων του A₁ ἢ A₆ ⁸. Περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ἐργαλείου θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἀποφανθῆ τις μετὰ βεβαιότητος. Ὡς προκειμένου καὶ περὶ ἄλλων ἐργαλείων ἐτονίσθη, ἡ ἀνεξάρτητος ἐμφάνισις των εἰς διαφόρους πολιτισμοὺς καὶ ἐποχὰς δὲν εὐνοεῖ μίαν ἀκριβῆ τοπογραφικὴν καὶ χρονολογικὴν κατάταξιν. Πιθανὸν εἰς Ἑλλάδα ἔρχεται τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο ἐξ Αἰγύπτου, ἀλλὰ δύναται νὰ εἶναι, λόγῳ τῆς ἀπλότητός του, ἀνεξάρτητος ἐφεύρεσις ⁹. Διὰ τοὺς λόγους ἀκριβῶς τούτους εἶναι, ὡς εἴοικεν, προβληματικὴ πᾶσα προσπάθεια διὰ στενοτέραν χρονολόγησιν τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν καὶ περαιτέρω τῶν εὐρημάτων μας ἐκ τῶν ἀντικειμένων τούτων, ἀλλὰ, ὡς πολλὰ ἄλλα ἀντικείμενα τῶν θησαυρῶν μας, μαρτυροῦν καὶ τὰ καρόντα περὶ τοῦ εἴδους τῶν ἐργασιῶν καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν ἐργαστηρίων τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

Z. ΤΡΙΧΟΛΑΒΙΑΣ

Ἡ τριχολαβίς εἶναι ἀπλούστατον ἀντικείμενον, συνιστάμενον ἐκ δύο βραχιόνων, οἱ ὁποῖοι καταλήγουν εἰς ἄντρα πλατέα, καμπτόμενα ἔναντι ἀλλήλων εἰς

1. DESHAYES, ἀρ. 181 καὶ 189.

2. YE II-III. Ch. Tombs, σ. 58, ἀρ. 19 τ. 515, πίν. XXIX, μῆκ. 0,083μ. μὲ ἄκρον στελέχους (πτέρνα) «rectangular in section».

3. CATLING, σ. 96 ἀρ. 1 καὶ 2. Ἴσως μυκηναϊκῆς προελεύσεως. DESHAYES, σ. 47.

4. BSA 38, 1937-38, σ. 115 πίν. XXIX,1, 670.

5. MILOJČIĆ, Einige Mitteleuropäische Fremdlinge auf Kreta, Jahrbuch R.G.Z.M. 2, 1955, σ. 162 καὶ εἰκ. 3,18. DESHAYES, σ. 47 : «Ces deux sous-types (A₁ - A₂) étaient encore en usage à la fin du IIe et au début du Ier millénaire».

6. «Those with a lozenge-shaped point», σ. 97.

7. DESHAYES, σ. 46: «A₁ à tige ronde» ἀρ. 181.

8. DESHAYES, σ. 46 : «section non indiquée» ἀρ. 181, ἀλλ' εἶναι φανερόν ὅτι εἶναι ὀρθογωνίου τομῆς.

9. Πρβ. DESHAYES, σ. 46-7. CATLING, σ. 97. Διὰ τὴν ὀνοματολογίαν τοῦ ἐργαλείου γενικώτερον (τέτρα-τρύπανα) RLIV τ. II, σ. 104. BLÜMNER, ἔ.ἀ., σ. 223, σημ. 4.

τάς άκμάς δράξεως ¹. Ἡ βασική των χρήσις εἶναι βεβαίως ἡ τῆς άπομακρύνσεως ένοχλητικῶν ἢ άλλως ύπερβολικῶν τριχῶν εκ τοῦ άνθρωπίνου σώματος ², άλλ' άναμφιβόλως θά έχρησίμευσε τὸ άντικείμενον καὶ δι' άλλας χρήσεις, ὡς ἡ έξαγωγὴ άκανθῶν εκ τῶν ποδῶν τοῦ άνθρώπου ³ καὶ διὰ τὴν λῆψιν καὶ εκτριβὴν τῆς άπτρας τῶν λύχνων ⁴ έπιπροσθέτως δὲ διὰ χρήσεις χειρουργικὰς καὶ εν γένει ιατρικὰς ⁵ καὶ άλλας ⁶. Ἡ χρονική καὶ τοπική έκτασις τοῦ άντικειμένου εἶναι εύρυτάτη, άρχῆς γενομένης από τῆς έποχῆς τῆς έπομένης εκείνης τοῦ λίθου ⁷, ἡ διαδοχὴ δὲ τῶν έποχῶν καὶ ἡ άλλαγὴ τοῦ μετάλλου εἶχεν άντιστοιχίως έπιδράσεις καὶ επί τοῦ άντικειμένου τούτου. Ὡς πρὸς τὴν πιθανωτέραν άρχὴν τοῦ χαλκίνου προτύπου τῶν τριχολαβίδων ύπεδείχθη ἡ Αἴγυπτος, έξ ἧς έπηρεάσθη ἡ μινωική «τουαλέττα» ⁸. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα άπαντᾷ πάντως τὸ άντικείμενον ἤδη εἰς τὴν Πρωτοελλαδικὴν Ἐποχὴν έξ Εὐτρήσεως ⁹. Εἰς Κρήτην άντιπροσωπεύεται τὸ άντικείμενον ἤδη εἰς τὴν Πρωτομινωικὴν Περίοδον (ΠΜ II) διὰ παραδειγμάτων τὰ όποῖα εύρέθησαν εἰς Μόχλον ¹⁰, ενῶ άρκετὰ παραδείγματα κατέχομεν εκ Κυκλαδικῶν τάφων, εκ Σύρου ¹¹ καὶ εν έξ Ἐμορογοῦ ¹². Ἐν παράδειγμα Μεσοελλαδικῆς έποχῆς προέρχεται εκ Προσύμνης ¹³, άλλὰ τὰ πολυαριθμότερα παραδείγματα άνήκουν εἰς τοὺς ΥΕ III χρόνους. Διακρίνονται συνήθως δύο τύποι τριχολαβίδων, ὁ μετὰ καὶ άνευ δακτυλίου εἰς τὴν βάσιν τῶν δύο βραχιόνων ¹⁴. Ὁ Persson έπίστευσεν ὅτι ὁ μετὰ δακτυλίου (loop) τύπος εἶναι ὁ νεώτερος, τῆς ΥΕ III έποχῆς, ενῶ ὁ στερούμενος αὐτοῦ καὶ πλατυνόμενος μᾶλλον άποτόμως πρὸς τὰ άκρα εἶναι ὁ παλαιότερος ¹⁵, ὁ Wace ὅμως έδειξε ¹⁶ ὅτι ἡ παρουσία ἢ μὴ τοῦ δακτυλίου δὲν δύναται νὰ άποτελέσῃ χρονολογικὸν κριτήριον, άφ' οὔ έχομεν πρωϊμότερα

1. RLV τ. X, *Pinzette*. Εὐφυῶς άνάγεται ἡ άρχὴ των εἰς τὸ σχῆμα, τὸ όποῖον δημιουργοῦν ὁ μέγας δάκτυλος μετὰ τοῦ δείκτου ἢ τοῦ μέσου καὶ άκριβέστερον οἱ ὄνυχες τῶν προειρημένων δακτύλων. Ἴδὲ καὶ BLEGEN, *Prosymna*, σ. 348. Ὁ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ διακρίνει τὰς τριχολαβίδας εἰς εκριζούσας καὶ τεμνοούσας. Βλ. *Archaeologia Homerica I, B*, 35 ἰδὲ αὐτόθι σ. 34 κ.έ. ἔθθ καὶ πλουσία βιβλιογραφία.

2. Πρβ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΝ, *Vaulted Tombs of Messara*, σ. 28. ΑΔ 3, 1917, σ. 129. EVANS, *Preh. Tombs*, σ. 115. ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΑΕ 1898, στ. 188 κ.έ.

3. RLV ξ.ά. σ. 162.

4. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΑΔ 9, 1924 - 5, σ. 71.

5. RLV τ. VIII, πίν. 110 e, f πρβ. καὶ DECHELETTE, *Manuel II*, σ. 341 κ.έ.

6. DESHAYES, σ. 377.

7. RLV ξ.ά. λ. *Pinzette*.

8. EVANS, *P of M I*, σ. 101. DECHELETTE, ξ.ά. σ. 340, ἔθθ ἰδὲ καὶ περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ εργαλείου εἰς τὸν Βορρᾶν καὶ λοιπὰς περιοχὰς (σ. 341). VTM σ. 28.

9. GOLDMAN, *Eutresis*, σ. 216 εἰκ. 286 άρ. 3.

10. SEAGER, *Explorations in the Island of Mochlos*, σ. 73-4 άρ. XIX, 25a καὶ b, 28, 33 εἰκ. 12 καὶ 44.

11. ΑΕ 1899, στ. 103 (άνασκ. Τσοῦντα) πίν. 10, 40, 41, 42.

12. ΑΕ 1898, στ. 188 πίν. 12,4.

13. *Prosymna*, σ. 39 εἰκ. 58, τάφου IV.

14. CATLING, σ. 228.

15. RT σ. 89 - 90 (*Bulletin de la Société Royale des Lettres de Lund*, 1924 - 5, σ. 74 πίν. XXIX,2).

16. *Chamber Tombs*, σ. 191.

παραδείγματα λαβίδων μετὰ δακτυλίου ἐκ Κρήτης¹, κυρίως Ἑλλάδος² καὶ νήσων³. Ὅπωςδήποτε ὁ μετὰ δακτυλίου τύπος, εἰς ὃν ἀνήκουν καὶ τὰ ἐκ τῶν ὑπὸ μελέτην θησαυρῶν παραδείγματα, εἶναι ὁ ἐπικρατῶν εἰς τοὺς ΥἚ III χρόνους⁴. Ὁ Blegen⁵ θεωρεῖ τὸν τύπον ὡς ἐπανεμφανιζόμενον νῦν ἢ συνεχιζόμενον διὰ τῆς ΜΕ περιόδου⁶, θεωρεῖ δὲ τὸν τύπον τοῦτον μορφωθέντα ὄχι δι' ἀπλῆς κάμψεως τῆς μεταλλίνης ταινίας, ἀλλὰ διὰ περισσοτέρων συμπληρωματικῶν τοιούτων, οὕτως, ὥστε εἰς τὴν κορυφὴν σχηματίζεται κυκλικὸς περίπου δακτύλιος, ἐνῶ οἱ βραχίονες συγκλίνουν κατὰ τὰς ἀκμάς των πρὸς ἀλλήλους διὰ κυρτώσεως ἢ διὰ σχηματισμοῦ γωνίας εἰς ἑκάτερον τούτων.

Ἐξαίρεσις ἀποτελοῦν τριχολαβίδες ἐκ μετάλλου περισσότερον πολυτίμου ἢ ὁ χαλκός. Οὕτω μνημονεύω δύο παραδείγματα, τὰ ὅποια μοῦ εἶναι γνωστά. Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν κυκλαδικῶν τάφων τῆς Εὐβοίας⁷, τὸ ἕτερον εἶναι τὸ γνωστὸν παράδειγμα ἐκ τοῦ V βασιλικοῦ τάφου τῶν Μυκηνῶν⁸. Παραδείγματα καθαρῶ χρυσοῦ ἀναφέρονται τὰ ἐκ Μόχλου⁹. Τὰ πολλῶ πλεῖστα παραδείγματα ἀποψιλωτικῶν λαβίδων ἐλαμβάνοντο προφανῶς διὰ γυμνῆς χειρός, ἀναφέρονται ἐν τούτοις παραδείγματά τινα, τὰ ὅποια, κατὰ τοὺς ἀνασκαφεῖς, ἔφερον ξυλίνην λαβὴν κατὰ τὴν κορυφὴν τῶν δύο χωριστῶν βραχιόνων¹⁰, ὡς ἐπιστοποίησαν λαβαὶ εἰς τοὺς βραχίονας τῶν λαβίδων, εἰς μίαν δὲ περίπτωσιν καὶ διατηρηθεῖς ἦλος¹¹.

Καὶ τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά παραδείγματα, ἔχουν τὸν δακτύλιον ἐσχηματισμένον δι' ἀπλῆς κάμψεως τῶν βραχιόνων κατὰ τὴν κορυφὴν των, ἐνθα ἔχουν καὶ τὸ μικρότερον πλάτος, εἰς σχῆμα κυκλικὸν ἢ ὠσειδές. Ὑπάρχει ἐν τούτοις ἐν παράδειγμα ἐκ Ρόδου¹², εἰς τὸ ὅποιον ὁ δακτύλιος σχηματίζεται διὰ περιελίξεως, εἰς πλήρη κύκλον, τοῦ στελέχους εἰς τὴν κορυφὴν, ὥστε ὁ δακτύλιος νὰ εὑρεθῇ μεταξὺ τῶν δύο βραχιόνων τῆς λαβίδος, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει προκειμένου περὶ τῶν δακτυλίων τῶν πορπῶν. Τὸν τύπον τοῦτον ὁ Wace χαρακτηρίζει μεταγενέστερον¹³, χωρὶς εἰδικώτερον χρονολογικὸν προσδιορισμόν¹⁴.

1. ΠΜ παραδείγματα ἐκ Μόχλου, Mochlos, XIX, 33 εἰκ. 44.

2. ΠΕ παραδείγματα ἐξ Εὐτρήσεως, Eutresis, εἰκ. 286 ἀρ. 3.

3. ΠΚ παράδειγμα ἐξ Ἀμοργοῦ, AE 1898, πίν. 12,4.

4. Πρβ. BSA 49, 1954, σ. 294 ἀρ. 412.

5. Prosymna, σ. 349 - 50.

6. Αὐτόθι σ. 39, εἰκ. 58. Ἴδὲ καὶ AJA 29, 1925, σ. 420

7. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Ἀρχαίων Τάφων, στ. 5 - 6, εἰκ. 4 (ἀργυρᾶ).

8. KARO, SG σ. 145, ἀρ. 818, πίν. CXXXVI, εἰκ. 469 (ἀργυρᾶ).

9. SEAGER, Mochlos, σ. 73, XIX, 28, XIX, 25a καὶ b, XIX, 33.

10. SEAGER, αὐτόθι σ. 73, XIX, 25a καὶ b, εἰκ. 44.

11. ΧΑΝΘΟΥΔΙΔΕΣ, ἔ.ἀ. σ. 109. WACE, Ch. T. σ. 191.

12. ΧΑΝΘΟΥΔΙΔΕΣ, αὐτόθι σ. 82, πίν. XLIII b ἀρ. 1500.

13. Ἐκ Μόσχου Βουνάρας, Annuario 6 - 7, 1923 - 4, σ. 181 ἐκ τοῦ τάφου XXXII ἀρ. 3588, εἰκ. 106 εἰς δύο θραύσματα.

14. WACE, ἔ.ἀ. σ. 191. CATLING, σ. 229.

Ἡ τριχολαβίς εἶναι λοιπὸν κοινότατον ἀντικείμενον. Ἐμφανίζεται ἤδη εἰς τοὺς ΠΕ χρόνους καὶ ἐπιδίδει κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς ΥΕ χρόνους. Καλύπτει λοιπὸν τὴν περίοδον ΠΕ - ΥΕ IIIΓ¹ καὶ ἀπαντᾷ καὶ εἰς τοὺς ὑστερομινωικούς - πρωτογεωμετρικούς (Καρφι) σχεδὸν ἀμετάβλητος². Τοῦτο δὲν εἶναι βεβαίως ὑπὲρ ἀκριβεστέρας διακριβώσεως τῆς χρονολογίας τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν καὶ περαιτέρω τῶν θησαυρῶν ἀπὸ πλευρᾶς τριχολαβίδων³.

Η. ΟΠΕΙΣ

Τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα ὑπηρετοῦν λειτουργικῶς συναφεῖς σκοποὺς πρὸς ἐκεῖνους τῶν τρυπάνων, ἡ δὲ διαμόρφωσίς των εἶναι μορφολογικῶς ἡ αὐτή. Ράβδος μεταλλίνη, ὀρθογωνίου (ἢ κυκλικῆς) τομῆς, ἀπολήγουσα εἰς ἄκρον ὀξύ, πεπλατυσμένον ἢ στρογγύλον βραχείας ἢ μεγαλύτερας πτέρνης κατὰ τὸ ἀντίθετον ἄκρον, ἐνίοτε δὲ ἄνευ πτέρνης, ἀλλὰ μὲ διαμόρφωσιν δύο ὀξέων ἄκρων⁴. Ἐνταῦθα ἀνήκουν δύο ἀντικείμενα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας, τὰ ὁποῖα περιγράφονται μετὰ γενικοτήτων ὑπὸ τοῦ Rolfe⁵. Τούτων παρεστάθη μόνον τὸ ἔν⁶. Οὗτος παρατηρεῖ ὅτι ἀποτελοῦνται «ἐκ τεσσάρων ἐπιπέδων πλευρῶν καὶ πτέρνης διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐντὸς ξυλίνης λαβῆς» καὶ ὅτι ὁμοιάζουν πρὸς ὀπέα (awl). Μνεῖαν τοῦ ἀντικειμένου ποιεῖται ὁ Deshayes, ὅστις μάλιστα τὸ κατατάσσει εἰς τὸν «Sous-Type B₁»⁷, τὸν ὁποῖον ὀρίζει ὡς μετὰ τετραγώνου στελέχους καὶ ὀξείας πτέρνης, ὁμοίας τομῆς⁸. Δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ ἄλλην ἐμφάνισιν τῶν ἐργαλείων τούτων, εἰ μὴ ὅτι εἶχον στείλωθῆ κατὰ τὴν πτέρναν των ἐντὸς λαβῆς⁹. Τὰ μικρὰ ταῦτα ἐργαλεῖα ὑπῆρξαν πολύτιμα κυρίως διὰ τοὺς ἐπεξεργαζομένους τὰ δέρματα, δηλαδὴ διὰ τὴν τρῆσιν τῶν δερμάτων καὶ τὴν διακόσμησιν

1. Πρβ. RLV τ. X. *Pinzette*: «Im Hallstater Kulturkreis kommen daneben Pinzetten mit einem Bügel aus tordiertem Draht vor, der zuweilen nach Art der Fibelfedern mehrere Male spiralig gewunden und so federnd gemacht ist».

2. Πρβ. π.χ. τὴν ἐκ Δελφῶν, Fouilles de Delphes V, σ. 8 εἰκ. 22.

3. BSA 38, 1937 - 8, σ. 116 καὶ πίν. XXIX, 1 ἄρ. 456, καὶ 2 ἄρ. 306. «Tweezers... are still in use and seem to have changed little from the time of their earliest appearance». Ἴδὲ καὶ BOARDMAN, Cretan Collection in Oxford, σ. 31 - 2.

4. Κατὰ τὸν ὀρισμὸν παρὰ RLV τ. I, σ. 77: «Ahle oder Pfriem, spitzes Stäbchen zum Einstechen von Löchern in Leder, Holz und ähnliche nicht zu harte Stoffe...». DESHAYES, σ. 39 - 46.

5. AJA 6, 1890, σ. 105.

6. Αὐτόθι πίν. XV, x.

7. DESHAYES, σ. 41 καὶ ἄρ. 98. Ἀντιθέτως ὁ CATLING δὲν μνημονεύει ταῦτα οὔτε μεταξὺ τῶν «awls» ἐκ τοῦ Αἰγαίου, ἀλλ' οὔτε καὶ μεταξὺ τῶν ἐξ Ἀνθηδόνας ἀντικειμένων (σ. 98 καὶ 296 - 7).

8. Αὐτόθι. Εἰς τὰς παρατηρήσεις του ταύτας ὠρμήθη διὰ τὸ ἐξ Ἀνθηδόνας ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως, ἡ ὁποία δὲν εἶναι καλή.

9. Ὁ ROLFE θεωρεῖ ταύτην ξυλίνην, δὲν γνωρίζω ἂν ἐξ ἐνδείξεώς τινος ἢ ἀπλῶς ἐκ τοῦ μεγαλύτερου βαθμοῦ πιθανότητος. Ὅπως δὴποτε ἀπαντᾷ καὶ λαβὴ ἐξ ὀστοῦ, π.χ. εἰς τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο παραδειγμάτων ἐκ Μυκηνῶν, Chamber Tombs, τ. 533 σ. 119, 8a. Ὡραῖον παράδειγμα μετὰ λαβῆς ὀστείνης (ὀστοῦν caprae ἢ ovīs) ἐκ Τροίας παριστᾷ ὁ BLEGEN (Troy IV, Settlement VIIIb, σ. 129. No. 37 - 494, εἰκ. 254). Πρβ. καὶ RLV τ. V, σ. 77: «Griffe aus Knochen sind häufig erhalten geblieben».

των¹ επίσης δὲ καὶ διὰ τὴν διάνοιξιν ὀπῶν εἰς ξύλον καὶ μέταλλον (φύλλα μετάλλου)². Οἱ ξένοι διακρίνουν δύο κατηγορίας τοῦ ἀντικειμένου, δι' ἐκάστην δὲ χρησιμοποιοῦν καὶ διάφορον ὄνομα³, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων διακριτάς, εἰς τρόπον ὥστε χρησιμοποιοῦν ἀδιακρίτως ἢ ἐνίοτε πάντα τὰ ὀνόματα διὰ τὸν αὐτὸν τύπον ἐργαλείου⁴. Ἡμεῖς περιοριζόμεθα εἰς τὸν ὅρον ὁπεῖς, χρησιμοποιοῦντες αὐτὸν ὡς δηλωτικὸν τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἐργαλείου παρὰ τὴν μικροτέραν ἢ μεγαλύτεραν διαφοροποίησιν, ἣτις οὔτε πάντοτε διακριτή, οὔτε διαφόρου λειτουργικῆς χρήσεως τυγχάνει. Τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα εἶναι ἐκ τῶν πρωτίστων δημιουργημάτων τῆς ἀνθρωπίνης ἐπινοίας. Ἐκ ξύλου, ὁστοῦ ἢ μετάλλου, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν, ὑπηρετήσαν, στείλειωμένα ἢ μὴ, τινὰς τῶν στοιχειωδεστέρων ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς εἶναι ἡ συρραφή ἐνδυμάτων ἢ («ὕποδημάτων»), ἢ διάνοιξις ὀπῶν εἰς ξύλον καὶ μέταλλον, ἢ κατεργασία τοῦ λίθου. Ἡδη τὸ γεγονός τῆς οἰκουμενικότητος τοῦ ἐργαλείου τούτου καὶ τῆς πρωτογενοῦς του ἀναγκαιότητος, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ διαδοχὴ του κανονικῶς ἀπὸ τῆς μιᾶς ὕλης καὶ ἐποχῆς πρὸς τὴν ἐπομένην δὲν εἶναι ὑπὲρ τῆς ταξινομήσεώς του ὑπὸ ἔποψιν χρονολογικῆς ἢ τοπογραφικῆς ἀκολουθίας καὶ ἐξαρτήσεως. Τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν παραδείγματα δὲν εἶναι ἐν τούτοις, εἰς μέγαν βαθμόν, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις, συνήθη καὶ τοῦτο ἐξηγεῖται ἴσως ἐκ τῆς κατ' ἐξἄκολούθησιν χρησιμοποιήσεως ὀπητίων, ἀπλῶν ὀργάνων βιοτεχνικῆς δραστηριότητος, ἐκ ξύλου καὶ ἰδιαίτερος ἐξ ὁστοῦ.

Ὅτε ὁ Τσουντας περιέγραψε τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἐκ Μυκηνῶν εὐρήματος, περιέλαβε μετὰξὺ ἐκείνων τοῦ «πρώτου» τῶν θησαυρῶν «ὀκτὼ αἰχμὰς βελῶν τετραπλεύρους⁵». Ὁ ὅρος «τετράπλευρος» ἠγειρεν ἀμφιβολίας. Ὁ Catling εἵκασεν ὅτι ὁ Τσουντας πιθανὸν ἠγνοεῖ αἰχμὰς βελῶν ὁμοίας πρὸς τὴν ὑπὸ Montelius, Grèce Préclassique, πίν. 15,6, παριστωμένην⁶. Ἡ Miss Benton ἐθεώρησεν ὡσαύτως τὰ ἀντικείμενα «unusual»⁷ καὶ ἐξεφράσθη κατὰ τῆς ὁμοιογενείας τοῦ ὄλου θησαυροῦ. Ὅπωςδήποτε ἡ ὀρθὴ ταύτισις τῶν ἀντικειμένων τούτων ἔχει ἄμεσον ἐξάρτησιν ἀπὸ τοῦ προβλήματος τῆς τε ὁμοιογενείας καὶ τῆς χρονολογήσεως τοῦ θησαυροῦ γενικώτερον, ὁ δὲ Catling ὀρθῶς διηρωτήθη ἐὰν ὁ Τσουν-

1. Ὅπητιον ἢ ὀπεῖς - κεντήριον. ΠΟΛΥΔΕΥΚΟΥΣ, Ὀνομαστικόν, Ζ 83 : ὀπήτια δὲ καὶ ὀπητήδια, ἃ καὶ χηλεύματα ἐκάλουν οἱ ποιηταί. Αὐτόθι Ι 141: ...τὰ δὲ σκυτοτόμιον σκευή τομεύς... καὶ ὀπεαρ. ΣΟΥΙΔΑΣ λ. Στιγεύς. Τὸ κεντήριον CATLING, ἔ.ἀ. σ. 65.

2. F.M. FELDHAUS, Die Technik, λ. Pfriem. COGHLAN, Preh. Metallurgy, σ. 85.

3. Alènes - Poinçons, Ahle - Pfriemen, Awls - Punches.

4. FELDHAUS, ἔ.ἀ. RLV ἔ.ἀ.: «Die geraden pflegt man als Pfriemen, die gekrümmten... als Ahlen zu bezeichnen».

5. AE 1891, στ. 25.

6. Ἡ ἀνάλογόν τι πρὸς τὰ παραδείγματα τῶν συλλογῶν Cesnolla. HECTOR CATLING, Bronze Cut - and Thrust Sword in the Eastern Mediterranean, Proc. Preh. Soc. 22, 1956, σ. 110 σημ. 10. MYRES, Cesnolla Collection, σ. 410, ἀρ. 4786 - 8. Ὁ CATLING ἐπίστευσεν ὅτι ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ ἐνδεχομένως ἀνεφέρθη εἰς ἀνάλογα παραδείγματα «of the post Bronze-Age Type» (!).

7. S. BENTON, The Pelynt Sword-Hilt, PPS 18, 1952, σ. 237.

τας δὲν θὰ ἐσημείωνε τὴν χρονολογικὴν διαφορὰν τῶν ἀντικειμένων, ἐὰν τῷ ὄντι ἐπρόκειτο περὶ τοιαύτης¹. Πιστεύω ὅτι μὲ τὴν παροῦσαν ὀριστικὴν δημοσίευσιν τῶν ἀντικειμένων ἢ πολλὴ ἀμφιλογία² δύναται νὰ ἀρθῇ. Ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα, ἐὰν ταῦτα θὰ ταξινομηθοῦν μεταξὺ τῶν αἰχμῶν βελῶν, κατὰ Τσουνταν, ἢ μεταξὺ τῶν ὀπέων, παρατηρῶ τὰ ἐξῆς³. Μεταξὺ τῶν συγγραφέων οἱ ὅποιοι περιγράφουν ὀπωσοῦν ἀνάλογα παραδείγματα ἐπικρατεῖ ἢ αὐτὴ ἀβεβαιότης. Οὕτως ὁ Hubert Schmidt ἐξετάζει ἀνάλογα ἀντικείμενα ἐκ Τροίας (II - V Ansiedlung) ἐρωτηματικῶς ὡς Pfeilspitzen ἢ παραθέτει καὶ τὰ δύο πιθανὰ τῶν ὀνόματα Pfeilspitzen (Pfriemen?)⁴. Ὁ Dörpfeld χαρακτηρίζει ὡς αἰχμὰς βελῶν (Pfeilspitzen) ἀντικείμενα ἐκ τῆς Τροίας (II - V Schichten), τῶν ὁποίων ὅμως ἢ αἰχμὴ (Spitze) εἶναι στρογγύλη ἢ δὲ πτέρνα (Schäftungsdorn) τετράεδρος⁵. Διαστάσεις τῶν δὲν δίδει, ἀλλὰ, ὡς δύναμαι νὰ κρίνω ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, πτέρνα καὶ αἰχμὴ εἶναι περίπου ἰσομήκη⁶. Ὁ Schliemann εἶχε χαρακτηρίσει ὀπεῖς (poissons) ἀντικείμενα ἐκ Τροίας, εἰς τὰ ὁποῖα ἢ πτέρνα, καίτοι ἀποτετμημένη, εἶναι καταφανῶς βραχυτέρα τῆς αἰχμῆς⁷, ἐνῶ ἀντικείμενον μὲ διαφόρους τὰς ἀναλογίας αὐτὰς χαρακτηρίζει αἰχμὴν βέλους⁸. Προκειμένου νὰ χαρακτηρίσω μὲν ὡς ὀπέα ἢ αἰχμὴν βέλους ἕκαστον τῶν ἀντικειμένων τούτων νομίζω ὅτι πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀναλογίαν μήκους τῆς πτέρνης πρὸς τὴν αἰχμὴν αὐτῶν. Οὕτως εἰς τὰ παραδείγματα, τῶν ὁποίων ἢ πτέρνα εἶναι περίπου ἰσομήκης πρὸς τὴν αἰχμὴν ἢ πολὺ μεγαλυτέρα αὐτῆς καὶ πολὺ μικροῦ πλάτους⁹, ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν ὡς κεφαλῶν βελῶν εἶναι καὶ λογικώτερος καὶ ὀρθότερος, ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ τοῦ βέλους¹⁰. Ἐξ ἐναντίας εἰς ὅσα ἢ αἰχμὴ εἶναι καταφανῶς πολὺ μεγαλυ-

1. Ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ πάντως ἔγραψε τότε, ἐν ΑΕ 1891, στ. 30: «Ὁδὴ ἤττον ὅμως εὐρήματα πλεῖστα μαρτυροῦσιν, ὡς εἶδομεν, ὅτι αἱ οἰκίαι αὐταὶ κατοικοῦντο μέχρι τῶν νεωτάτων μυκηναίων χρόνων, εὐρήματα οἷα αἱ πόρπαι τοῦ δευτέρου τύπου, τὰ ἔχοντα ἀετοειδὲς τὸ ἄκρον τῆς λαβῆς ξίφη, αἱ τετράπλευροι αἰχμαὶ βελῶν, τὸ ἀγγεῖον τῶν Πολεμιστῶν, αἱ ἐκ τῶν παιδικῶν τάφων βελόναι καὶ τὸ ἀπεικονισθὲν ἀγγεῖον...» καὶ στ. 30 σημ. 2: «τοῦ καθαρῶς μυκηναίου βέλους ἢ μορφὴ προσεγγίζει πολὺ τῇ τῶν λιθίνων ἢ εἶναι ὅλως ἢ αὐτὴ πρβ. SCHLIEMANN, Mycènes, εἰκ. 435 καὶ ΑΕ 1888, πίν. 9,22, ἐν ᾧ ἢ τετράπλευρος μόνον περὶ τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ἀναφάνεται».

2. Ἰδὲ CATLING, PPS ἔ.ἀ.: «With the possible exception of the arrow-heads the contents of this hoard are certainly all Late Helladic in date».

3. Ὁ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ παρατηρεῖ ὅτι δέον ἐν προκειμένῳ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ θεμελιῶδες γεγονός ὅτι: «Ὅργανον δημιουργοῦν μικρὰν ὀπὴν εἰς τὸ σῶμα καὶ δυνάμενον νὰ ἐξαχθῇ εὐκόλως εἶναι ὄπλον ἀκίνδυνον, τοῦλάχιστον κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ τραυματισμοῦ. Διὰ τοῦτο τὰ πραγματικὰ βέλη ἐπιδιώκεται νὰ δημιουργοῦν εὐρείαν τομὴν (ἄρα καὶ αἰμορραγίαν) ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μὴ ἀποσπῶνται εὐκόλως. Ἐντεῦθεν ἢ δημιουργία τῶν δύο ὄπλων (γλωττίδων), ἐξ οὗ τὸ ὀμηρικὸν ἐπίθετον τριγλώχης (ὀιστός)».

4. H. SCHMIDT, Schliemann's Sammlung Trojanischer Altertümer, σ. 249, ἀρ. 6162 - 66.

5. Troja und Ilion, σ. 345.

6. Αὐτόθι εἰκ. 265.

7. SCHLIEMANN, Troie (Ilios, ἔκδ. γαλλικὴ), σ. 313 τὰ ὑπ' ἀρ. 125 καὶ 126.

8. Αὐτόθι ἀρ. 127: «de No. 127, a la forme ordinaire des têtes de flèche».

9. «À très longue soie mince». DESHAYES, σ. 45.

10. Τὸ βέλος ἐπιτυχάνει τοῦ σκοποῦ του προσδόμενον ἢ ἐμπηγνόμενον εἰς τὸ ἄκρον ξυλίνης λαβῆς

τέρα τῆς πτέρνης θὰ ἀπέδιδον ἄνευ δισταγμοῦ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ὀπέων. Οἱ ὄμοι ἐξ ἄλλου εἰς τὰ παραδείγματα τῶν θησαυρῶν τοῦλάχιστον εἶναι κυρτοὶ χωρὶς γλωσσοειδεῖς προβολάς, ἃς ἔχουν οἱ φερώνυμοι ὄιστοί¹. Οὕτω διὰ τὰ ἐκ Μυκηνῶν παραδείγματά μας τὸ μῆκος τῆς πτέρνης εἶναι μικρότερον τῆς αἰχμῆς καὶ δὴ καὶ εἰς ἀναλογίαν ἐπιτρέπουσαν τὸν χαρακτηρισμὸν των ὡς ὀπέων. Τὰ πανομοιότυπα τῶν παραδειγμάτων ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσουντα προσέρχονται ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μυλωνᾶ, ἐκ Μυκηνῶν ὁμοίως².

Ἐξ Εὐτρήσεως ἔχομεν δύο παραδείγματα ΜΕ ἐποχῆς, ἀναλόγου μορφῆς πρὸς τὰ ἰδικά μας³. Ἐκ Κρήτης : Πλάτανος ΠΜ ΙΙΙ ἐποχῆς⁴, Μάλια, ΥΜ Ια⁵, Παλαίκαστρον ΥΜ (ΙΙΙ)⁶, Γουρνιά ΥΜ⁷, Καρφί, ὑπομινωϊκῆς-πρωτογεωμετρικῆς ἐποχῆς⁸.

Κυρίως Ἑλλάς : Ζυγουριές, ΠΕ ἐποχῆς⁹, Εὐτρησις ΠΕ ΙΙ¹⁰, Μυκῆναι ΥΕ ΙΙΙ¹¹, Πύλος, ΥΕ¹², Ναύπλιον¹³, καὶ τὸ ἀκριβὲς ἀνάλογον ἐκ μυκηναϊκοῦ τάφου παρὰ τὴν Τρύπαν Εὐβοίας¹⁴, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται «β ε λ ό ν η χ α λ κ ῆ».

Ἐκ Νήσων : Λῆμνος (Θέρμη)¹⁵, Σῦρος (Χαλανδριανή)¹⁶, Νάξος¹⁷, Ρόδος ΥΕ ΙΙΙ¹⁸, Κύπρος¹⁹. Ἐνδειξιν ἔχομεν ἐπίσης καὶ ἐκ τοῦ ναυαγίου τῶν Χελιδωνίων Νήσων²⁰.

τὸ δὲ μεγαλύτερον μῆκος — καὶ βάρος — τῆς αἰχμῆς του τὸ κατευθύνει ἀσφαλέςτερον εἰς τὸν στόχον του. Οὕτω ὁ DESHAYES, σ. 45: «Peut-être certains des objets mentionnés ici, comme étant des alènes pourraient-ils être considérés comme des pointes de flèches. Au surplus cette incertitude nous a fait exclure de cette liste nombre d'instruments à très longue soie mince... ainsi qu'un lot important de 65 pointes très courtes du type B1, à soie aussi longue que la tige».

1. Πρβ. Δ 151: ὡς δὲ ἴδεν νεῦρόν τε καὶ ὄγγους ἐκτός ἐόντας.

2. Ἄρ. 14, 15.

3. GOLDMAN, Eutresis, σ. 219 εἰκ. 288 ἄρ. 6 καὶ 7.

4. VTM σ. 110 πίν. LXI 1924.

5. Mallia, Maisons II, σ. 70 πίν. XX,2.

6. Palaikastro, σ. 119 πίν. XXV,N.

7. Gournia, σ. 34 πίν. IV,17.

8. BSA 38, 1937 - 8, σ. 115 πίν. XXIX, 251, 276, 258, 420.

9. Zygories, σ. 183, πίν. XX εἰκ. 18.

10. Eutresis, σ. 216, εἰκ. 286,4.

11. Ch. T., σ. 187 - 8 πίν. XXIX,19.

12. The Palace of Nestor, σ. 302,6 καὶ κυρίως 7.

13. Ἐθνικὸν Μουσεῖον, Προθήκη 13 ἄρ. 3544.

14. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, σ. 23 καὶ εἰκ. 17 πέμπτον ἀπ' ἀριστερῶν.

15. Thermi, σ. 168 εἰκ. 49 τύπ. 29, 3. 30,38.

16. AE 1899, πίν. 10,9 καὶ 12.

17. Ἐθν. Μουσεῖον ἄρ. 6140.

18. Annuario 6 - 7, 1923 - 24, σ. 113 ἄρ. 7 (3628) εἰκ. 33 (Μακρὰ Βουνάρια), Annuario 13 - 14, 1930 - 31, σ. 345 ἄρ. 6 εἰκ. 95,6 (Μόσχου Βουνάρια).

19. CATLING, σ. 97 - 8.

20. CATLING, σ. 292.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο περιλαμβάνομεν τὴν μελέτην τῶν μεταλλίνων ἀγγείων τῶν ὑπὸ μελέτην θησαυρῶν, τὰ ὅποια περιῆλθον εἰς ἡμᾶς ὑπὸ μορφὴν θραυσμάτων τοῦ σώματος ἢ τῶν λαβῶν τῶν ἀντικειμένων. Ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν προέρχεται μικρὸν ποτήριον (coupe-bowl), τὸ ὁποῖον εὐρέθη τεθραυσμένον καὶ ἀπεικονίσθη ὑπὸ τοῦ Montelius¹. Τὸ ἀγγεῖον ἀποτελεῖται ἐξ ἐνιαίου ἐλάσματος, ἔχει τὴν βᾶσιν του ἐλαφρῶς ὑψομένην καὶ φέρει ἐκατέρωθεν δύο λαβὰς μόλις ὑπολειπομένας τοῦ ὕψους τῶν χειλέων τοῦ ἀγγείου. Ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Catling, δὲν ὑπάρχει ἰδιαίτερα ἐργασία περὶ τῶν μεταλλίνων μυκηναϊκῶν ἀγγείων², ὁ ἴδιος δὲ ἐπιχειρεῖ μίαν προσεκτικὴν, καίτοι συνοπτικὴν, ταξινομήσιν τοῦ ὕλικου ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ σχήματος καὶ παραθέτει χρονολογικὸν πίνακα. Τὸ παράδειγμα ἐξ Ἀθηνῶν κατατάσσει εἰς τὰ ποτήρια μὲ δύο λαβὰς³ καὶ ἀναφέρει ὡς παράλληλα τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Τίρυνθος⁴, τὸ ἐκ Ρόδου⁵ καὶ ἓν εἰς Ἀθήνας⁶. Ἐκ τούτων χρονολόγησιν ἔχει μόνον τὸ ἐκ Ρόδου, εἶναι δὲ ΥΕ ΠΙΒ χρόνων⁷, ὁμοίαν δὲ χρονολογίαν προτείνει ἐρωτηματικῶς διὰ τὸ παράδειγμα τοῦ θησαυροῦ καὶ ὁ Catling⁸. Τὰ σύγχρονα κεραμικὰ παραδείγματα, τῶν ὁποίων τὰ χαρακτηριστικὰ περιγράφει ὁ Furumark, ἀνήκουν εἰς τὴν ΥΕ ΠΙΒ ἐποχὴν καὶ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὰ ἀπλᾶ καὶ καλῶς ἐσχεδιασμένα τῶν σχήματα, γνώρισμα ἀκριβῶς τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Furumark, τὰ ἀγγεῖα τοῦ σχήματος αὐτοῦ εἶναι νέα καὶ ἀνιγράφουν μετὰ ἀλλοίωσιν οἰκισκὰ σκευή⁹, ἐν συγχρονιστικῇ παραγωγῇ πρὸς αὐτά¹⁰. Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου δὲν ἀπαντᾷ εἰς Κρήτην, ἐμφανίζεται δὲ τὸ πρῶτον εἰς τοὺς ΥΕ ΠΙΒ χρόνους κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Catling¹¹. Τὸ θέμα τῆς τεχνικῆς διαδικασίας περὶ τὴν κατασκευὴν μεταλλίνου ἀγγείου ἐξ ἐνὸς ἐλάσματος ἀνεφέρωμεν εἰς τὸ τμήμα περὶ σφυρῶν.

Ἀναφέρομεν νῦν τὰς περιωθεισὰς λαβὰς μεταλλίνων ἀγγείων: Δύο εὐρέθησαν εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦ Πωρίνου Τοίχου τῶν Μυκηναίων, τῆς μιᾶς μόνον τμήμα. Ἡ πρώτη ἀπετέλει ὀριζόντιον λαβὴν ὑδρίας — τὸ θραῦσμα ἀνήκε κατὰ Stubbings εἰς κυρτήν, κατακόρυφον λαβὴν μεγάλης ὑδρίας ἢ κρατῆρος. Ἡ λαβὴ τῆς ὑδρί-

1. Grèce Préclassique, σ. 154 εἰκ. 497 καὶ πίν. 35,2.

2. CATLING, σ. 166.

3. Two handled bowls, σ. 180.

4. AM 55, 1930, σ. 134, ἀρ. 6226e, παρένθ. πίν. XXXVI, 3.

5. Annuario 6 - 7, 1923 - 24, σ. 219 εἰκ. 141.

6. Κατὰ πληροφορίαν τοῦ KARO ἐν AM ἔ.ἀ. ἀρ. 2370.

7. MP σ. 50 σημ. 3.

8. CATLING, σ. 180.

9. MP σ. 50 καὶ σημ. 3.

10. MP σ. 46. Διὰ τὰ κεραμικὰ ἀνάλογα ἰδὲ FURUMARK, Chronology, σ. 144, Form 88. Shallow bowls with flat horizontal handles, 294.

11. CATLING, σ. 180 καὶ 189 (Πίναξ).

ας συνηλοῦτο ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου διὰ δίσκων ¹. Ὁ τύπος τῆς ὑδρίας ἀπαντᾷ εἰς ἀρκετὰ παραδείγματα ἐκ Κρήτης καὶ Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ΥΜ/ΥΕ I μέχρι τῆς ΥΜ/ΠΙΑ καὶ ΥΕ/ΠΙΒ ἐποχῆς ², εἶναι δὲ ὁ τύπος μετὰ μιᾶς κατακορύφου καὶ μιᾶς ὀριζοντίου λαβῆς, ὁ ὁποῖος εὐρίσκει μίμησιν εἰς πῆλινα ἀγγεῖα τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων ³, χωρὶς ὅμως ἑλλαδικὸν ἢ μυκηναϊκὸν πρότυπον. Τὸ σχῆμα διαφέρει ἐκείνου τῆς «οἰνοχόης» ἢ πρόχου, ἡ ὁποία ἔχει κοινὸν τὸ ἀπιοσιδὲς σχῆμα καὶ τὴν αὐτὴν διαμόρφωσιν τῆς κατακορύφου λαβῆς, στερεῖται ὅμως ὀριζοντίου λαβῆς ⁴. Μεταξὺ τῶν ἰδεογραμμάτων τῶν μυκηναϊκῶν ἀγγείων ἐκ τῶν πινακίδων τῆς Γραφῆς Β δὲν ἀπαντᾷ ἀκριβῶς ἀντίστοιχον σχῆμα, δηλ. ἀπιοσιδὲς ἀγγεῖον μὲ κατακορύφον καὶ συγχρόνως ὀριζόντιον λαβὴν ⁵. Οἱ Ventris - Chadwick συζητοῦντες τὸ ἰδεόγραμμα ὑπ' ἀριθ. 204 («οἰνοχόη») παρατηροῦν ὅτι τὰ ἀγγεῖα τοῦ σχήματος αὐτοῦ δεικνύουν γενικῶς ἓνα ὀριζόντιον δακτύλιον εἰς ἀπόστασιν 2/3 ἀπὸ τῆς λαβῆς πρὸς τὴν βᾶσιν ⁶ διὰ τὴν ἐξυπηρετῆται ἡ ἐκκένωσις τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀγγείου. Τοῦτο ὅμως δὲν μαρτυρεῖται εἰς τὰς πινακίδας αὐτὰς καὶ κατὰ συνέπειαν παρὰ τὴν ἀληθοφάνειαν τῆς ἀπόψεως, ἥτις θὰ συνέδεε τὴν λέξιν KO - RO - NO - WE - SA - κορωνόφσσα ⁷ πρὸς τὴν ὑπάρχον ἀλλῆς δευτέρας, ὀριζοντίου λαβῆς ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα ἀπολύτως βέβαιοι ἐν προκειμένῳ ⁸. Ἀτυχῶς εἰς τὴν πινακίδα ⁹ δὲν ἐσημειώθη τὸ ἰδεόγραμμα παρὰ τὴν ἀποδίδουσαν τὸ ἀγγεῖον ἔκφρασιν. Τὸ σχῆμα τῆς ὑδρίας μετὰ κατακορύφου καὶ ὀριζοντίου λαβῆς καὶ μεγάλην διάδοσιν καὶ διάρκειαν ἐντὸς τοῦ κρητομυκηναϊκοῦ κόσμου ἐγνώρισε καὶ ἀγαπητὸν καὶ πρακτικὸν σκεῦος τυγχάνει, τὴν συνέχισιν δὲ παραγωγῆς του μέχρι τῶν ὑστέρων χρόνων τῆς μυκηναϊκῆς ἀκμῆς

1. Προεβάλλετο δὲ ὄχι ἀκριβῶς ὀριζοντίως ἀλλ' ἐν ἀμβλείᾳ γωνίᾳ μὲν πρὸς τὸ ὑπὲρ τὴν λαβὴν τμήμα τοῦ ἀγγείου, ἐν δευτέρᾳ δὲ πρὸς τὸ ὑπὸ τὴν λαβὴν τμήμα τῆς ὑδρίας. Ἡ διάταξις αὕτη προσέδιδε βεβαίως μεγαλύτεραν σταθερότητα. Πρβ. KARO, SG ἀρ. 581 πίν. CLVI, ἀρ. 601 πίν. CLV, δεξιᾷ. CATLING, σ. 176.

2. CATLING, αὐτόθι.

3. FURUMARK, MP σ. 20, 103, 604.

4. Διὰ τὴν διάκρισιν εἰς τύπους τοῦ σχήματος πρβ. FURUMARK, MP ἐν Index λ. Jug. Θὰ ἦτο δυνατὴ σύγχυσις μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν τύπων. Οἱ VENTRIS-CHADWICK, Doc., σ. 324 εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἰδεογραμμάτων διὰ τὰ μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα χρησιμοποιοῦν τὸν ὄρον ewer διὰ τὸ ἀγγεῖον τοῦ σχήματος τῆς οἰνοχόης (ἀρ. 204, ἰδὲ καὶ σ. 327) μετὰ μιᾶς κατακορύφου λαβῆς, ἐνῶ διὰ τοῦ ἰδίου ὀνόματος (τὸ ἐχρησιμοποίησεν ἤδη ὁ EVANS, P of M II, σ. 631) χαρακτηρίζουν τὸ ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον εὑρεν ὁ EVANS εἰς τὴν Νοτίαν οἰκίαν ἐν Κνωσῶ, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸν τύπον τῆς ὑδρίας μετὰ μιᾶς κατακορύφου καὶ μιᾶς ὀριζοντίου λαβῆς.

5. Doc., σ. 324 πρβ. καὶ σημ. 5. Τὸ ἐπιθετὸν τῆς πρόχου κο-ρο-νο-φ-ε-σα = κορωνόφσσα ἠρμηνεύθη οὕτω παρὰ τοῦ Καθηγητοῦ ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ, λόγῳ τῶν πλείστων ἀγγείων τῶν κοσμομένων διὰ κλάδων μύρτων ἢ ἄλλου φυτοῦ («Ρυθμὸς τῆς Χλωρίδος»-Floral Style)· βλ. Ill. London News, 27 Ἀπριλίου 1957, σ. 690.

6. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπολύτως ὀρθόν, διότι ἡ ὑπάρχουσα ἀκριβῶς τῆς ὀριζοντίου αὐτῆς λαβῆς διαφοροποιεῖ τὸ ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχει καὶ διάφορον χρῆσιν καὶ ἐν τοῖς πλείστοις μεγαλύτερας διαστάσεις τῆς καθαρᾶς οἰνοχόης, μετὰ μιᾶς κατακορύφου λαβῆς.

7. Doc., σ. 327, 335· πρβ. καὶ Ὀδυσσεΐας α 441: *θύρην δ' ἐπέρυσσε κορώνη ἀργυρέη*. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν (Scholia Graeca in Homeri Odysseam ὑπὸ G. DINDORFIUS, Oxonii) *Κορώνη λέγεται καὶ ὁ κῆκος τῆς θύρας... τῷ κρηκίῳ ᾧ ἐπισπώμεθα τὴν θύραν...*

8. PALMER, The Interpretation of Mycenaean Greek Texts, σ. 341 KO-RO-NO-WE-SA.

9. Ta 711, Doc., 235.

πιστοποιούν αἱ πινακίδες τῆς Πύλου, ἐάν δεχθῶμεν τὴν ἀνωτέρω ταύτισιν ¹. Ὅρθως παρατηρεῖ ὁ Catling ὅτι ἡ ὁμοιότης τοῦ σχήματος πρὸς τὰς μεταγενεστέρας ἑλληνικὰς ὑδρίας δυσκόλως δύναται νὰ θεωρηθῇ τυχαία. Τὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ κenoταφίου τῆς Μιδέας εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ ὀψιμώτερα. γνωστὰ παραδείγματα τοῦ τύπου τῆς ὑδρίας μετὰ κατακορύφου καὶ ὀριζοντίου λαβῆς, ὡς προσδιωρίσαμεν αὐτὴν ἀνωτέρω. Ἡ χρονολογία των εἶναι ἡ ΥΕ ΠΙΒ, ἢ πρὸς τὸ τέλος φάσις τῆς περιόδου αὐτῆς ². Ἡ χρονολόγησις αὕτη εἶναι δεσμευτικὴ ὡς συγχρονιστικὸς ἢ terminus post quem διὰ τὰς λαβὰς ἐκ τοῦ Πωρίνου Τοίχου τῶν Μυκηναίων ἢ πάντως μία ἀξιοπρόσεκτος ἑνδειξις ³. Ἀλλὰ βεβαίως ἡ κατάστασις, εἰς ἣν εὐρίσκεται καὶ ἡ λαβὴ καὶ τὸ θραῦσμα τὴν στιγμὴν τῆς ἀποκρύψεως των ὀμιλεῖ περὶ ἐντατικῆς καὶ μακροχρονίου χρήσεως τοῦ εἰς ὃ ἀνήκον ἀρχικῶς σκεύους, δυνατὸν ὅμως καὶ εἰς ἣν εὐρέθησαν συλλογὴν νὰ παρέμειναν ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα, ὥστε πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν πόσον εἶναι δύσκολον ἐκ τυπολογικῶν κριτηρίων νὰ προσδιορίσωμεν τοὺς χρόνους ἀποκρύψεως, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς χρόνους κατασκευῆς ἑνὸς τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν μας. Περὶ τῶν ἀγγείων εἰδικῶς καὶ περὶ τῶν εἰς τοὺς θησαυροὺς ἀντιπροσωπευομένων σχημάτων δυνάμεθα ἴσως νὰ δεχθῶμεν κατασκευὴν των πρὸ τοῦ τέλους τῆς ΥΕ ΠΙΒ ⁴, μικρότεραν ἢ μεγαλύτεραν ζωνὴν πρὸ τοῦ terminus αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐνδείξει τῆς καταστάσεως διατηρήσεώς των, φοβοῦμαι ὅμως ὅτι ὁ χρόνος ἀποκρύψεως των δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθῇ ἀκριβέστερον ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἀντικειμένων, ἰδίᾳ ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ μακρὰ των σταδιοδρομία καὶ τὸ διατηρήσιμον τῆς μορφῆς των ἐν ποιᾷ τινι τυποποιήσει.

Ἐκ τοῦ θησαυροῦ, ὃν ἀπεκάλυψε τῷ 1959 εἰς τὰς Μυκήνας ὁ Καθηγητὴς Μυλωνᾶς, προέρχονται δύο ἐλάσματα, ἀνισομήκη μὲν ἀλλ' ἰσοπλατῆ ⁵, ἄρα ἀπετέλουσαν τμήματα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χαλκοῦ ἐλάσματος, τὸ ὅποιον προφανῶς συνηλοῦτο κατὰ τὴν ἀρμογὴν τῆς γάστρας μὲ τὸν λαιμὸν μεταλλίνης πρόχου ⁶ ἢ ἀπιοειδοῦς αἰνοχόης ⁷. Ὅρθότερον μοῦ φαίνεται τὸ πρῶτον ὄνομα ⁸, ὅπως δῆποτε πρόκειται

1. CATLING, σ. 187. Doc., σ. 325.

2. RT σ. 116. FURUMARK, Chronology, σ. 64 - 5.

3. CATLING, σ. 177.

4. Ἴδὲ DESBOROUGH, The Last Mycenaean and their Successors, σ. 59: «The only vase known to me as being attributable to LHIIIC is the bronze beaker from Perati, and this is not exactly a work of art». Διὰ τὴν τεχνικὴν κατασκευῆς τῶν ἀγγείων μας ἰδὲ KARO, SG σ. 159 καὶ 118 ἀρ. 603. EVANS, Preh. Tombs, σ. 40. COGHLAN, ἑ.ἀ. σ. 87, 95 καὶ 96 (ἰδὲ καὶ ἀνωτέρω: Η. Ὀπεῖς).

5. Ἴδὲ περιγραφὴν των, ἀνωτέρω σ. 56-7.

6. Οὕτω καλεῖ τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ, AE 1888, σ. 161.

7. Κατὰ CATLING, σ. 178.

8. Τὸ σχῆμα ἀντιπροσωπεύεται μεταξὺ τῶν ἰδεογραμμάτων τῆς γραφῆς Β. Doc., σ. 324, εἰκ. 16 ἀρ. 204. Εἰς τὰς πινακίδας τῆς Κνωσοῦ καὶ τῆς Πύλου ἀποδίδεται τὸ ἰδεόγραμμα διὰ τοῦ τύπου QE-RA-NA, εἰς ἑνικόν. Doc., αὐτόθι. PALMER, The Interpretation, σ. 353 κ.έ. Ἐπὶ τῆς πινακίδος ἐκ Μυκηναίων Ue 611 C Doc., 234) ἀπαντᾷ ὁ τύπος PO-RO-KO-WO. Οἱ VC σημειοῦν: *po-ro-ko-wo* = Hom. Πιρόχοος. Cretan πρόχοος is

διά μετάλλινον άγγεϊον, τὸ ὁποῖον άπαρτίζεται ἐκ δύο ἐλασμάτων¹, ἐνουμένων εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὤμου, ἡ ἐνωσις δὲ αὐτῆ κρύπτεται ὑπὸ ἐπιμελοῦς κατεργασίας καὶ ἐν πολλοῖς θαυμασίας ἀρμογῆς ἐλάσματος, συσφιγγομένου εἰς τὰ τοιχώματα τοῦ άγγεϊοῦ δι' ἡλῶν ἢ στιγμῶν². Τὸ ἐλασμα τοῦτο φέρει διακόσμησιν ἐγγάρακτον ἢ ἀνάγλυφον (ἐκτυπον)³.

Τὸ ὕψος τῶν άγγεϊῶν τοῦ σχήματος τούτου κυμαίνεται ἀπὸ 14 ἐκ.⁴ ἕως 31 ἐκ.⁵, ἡ δὲ διάμετρος των ἀπὸ 10 ἐκ.⁶ ἕως 20,5 ἐκ.⁷. Ἡ λαβὴ των εἶναι στρογγύλη ἢ γωνιώδης, συνηλοῦται δὲ συνήθως διὰ τριῶν ἢ δύο ἡλῶν εἰς τὸ χεῖλος καὶ δι' ἐνὸς εἰς τὴν γάστραν τοῦ άγγεϊοῦ. Ὁ τύπος τοῦ άγγεϊοῦ χρονολογεῖται ἐκ τῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν ἀπὸ ΥΕ ΠΙΑ - ΥΕ ΠΙΒ χρόνων⁸. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ εὐρήματος προέρχεται καὶ ἕτερον μικρὸν θραῦσμα εἰς τὸ Μουσεῖον Ναυπλίου⁹. Προέρχεται ἀναμφιβόλως καὶ τοῦτο ἐκ μεταλλίνου άγγεϊοῦ, τὸ δὲ σχῆμά του μοῦ ὑπαγορεύει τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι πρόκειται ἴσως περὶ θραύσματος μεταξὺ ὤμων καὶ χεῖλους άγγεϊοῦ. Θὰ ἡδύνατο νὰ ἀποτελεῖ τμημα ἀναλόγου μέρους μιᾶς μετὰ προχοῆς (ραμφοστόμου) πρόχου¹⁰. Ἐν ἀέραϊον παράδειγμα ἔχομεν ἐκ Κνωσοῦ ΥΜ ΙΑ ἐποχῆς¹¹. Ὁ Catling οὐδὲν ἀνάλογον εὐρίσκει ἐξ Ἑλλάδος, παρατηρεῖ ὅμως

used as a measure» καὶ σ. 327: «One might expect the prokhows of Mycenae 234=Ue 611 to have a similar appearance (δηλ. πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ ἰδεογράμματος τὸ δηλοῦν τὴν πρόχου). PALMER, ἔ. ἀ. ἐν Glossary λ. «PO-RO-KO-WO» Name of vessels listed after KA-RA-TE-RA: πρόχοφοι «jugs» πρβ. Ἰ. Ω 304: ἡ δὲ παρῶστη χέροβινον ἀμφίπολος προχοῶν δ' ἄμα χερσὶν ἔχουσα.

1. Τὸ ἐξ Ἀσίνης, Asine, σ. 393, ἀρ. 3, ἐξ ἐνὸς τεμαχίου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἄνευ ἐλάσματος εἰς τὸν ὤμον.

2. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, ΑΕ 1888, στ. 161 - 2. Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφόμενον άγγεϊον ὑπῆρχον «ὀπαὶ λίαν μικραὶ, πιθανώτατα τύποι ἡλῶν ἐχόντων πάχος βελονῶν, αἵτινες προσηλοῦσιν αὐτὸ τόσο στερεῶς ἐπὶ τοῦ άγγεϊοῦ, ὥστε φαίνεται ἐπικεκολλημένον» καὶ «ἀλλάχου ὅμως τῆς αὐτῆς περιφερείας ὑπάρχουσι στιγμαί, ὥστε φαίνεται ὅτι ἐναλλάξ περιέθεον στιγμαὶ καὶ ἡλοι».

3. Μετὰ διακοσμήσεως α) ἐκ Μυκηνῶν ΑΕ 1888, πίν. 7.3, 3α, 3β, 17 ἔκτυποι κεφαλαὶ βοῶν (βούκρανα) ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος, 7 ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς λαβῆς (αὐτόθι σ. 162).

β) ἐκ Δενδρῶν RT σ. 92 ἀρ. 2 πίν. XXXI, 3. Διακόσμησις ἐγγάρακτος (chased) ὡς φύλλα κισσοῦ καὶ λαβῆ.

γ) Ὁμοίως σ. 92, ἀρ. 3 πίν. XXXI, 1. Διακόσμησις ἐλάσματος καὶ λαβῆς ἐξ ὀκτώ στενῶν ραβδώσεων (ridges).

δ) Ἐξ Ἀσίνης, Asine, σ. 393 ἀρ. 2 εἰκ. 258, διακόσμησις ἐλάσματος καὶ λαβῆς με ἀνάγλυφον φυτικὸν κόσμημα· ἄνευ διακοσμήσεως τινος ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἐλασμα περὶ τὸν ὤμον εἶναι τὸ ἐξ Ἀσίνης, Asine, σ. 393 ἀρ. 3, εἰκ. 259. Διακόσμησιν ἔφερον ὡσαύτως καὶ αἱ ἐπὶ τῶν πινακίδων ἀπαντῶσαι πρόχοι. Πρβ. PALMER, The Interpretation, σ. 341 «QE-RA-NA... The descriptions mention the main motifs and the accessory fillings in that order. KO-KI-RE-JA is connected by MV with κοχλίαις, κογχύλη, etc., and he translates "decorated with sea-shells"». Πρβ. τὸ παράδειγμα τῆς ὕδρας ἐκ Ζαφῆρ Παπούρα, Preh. Tombs, σ. 54 εἰκ. 52, 54. Περὶ τοῦ τρόπου διακοσμήσεως τῶν θραυσμάτων τοῦ θησαυροῦ ὠμιλήσαμεν ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει.

4. Asine, σ. 393 ἀρ. 3.

5. RT σ. 92 ἀρ. 2.

6. Asine, σ. 393 ἀρ. 3.

7. RT σ. 92 ἀρ. 2.

8. Πρβ. CATLING, σ. 178 καὶ σ. 189 πίν. ἀρ. 15.

9. Θησαυρὸς Μυλωνᾶ ἀρ. 20.

10. CATLING, σ. 177 Form 13a καὶ 13b, beaked oinochoae.

11. EVANS, P of M II, σ. 631 εἰκ. 395 M.

ὅτι «representational art and Linear B ideograms alike suggest that this form was more plentiful, than survivals imply»¹.

Ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας κατέχομεν μίαν λαβὴν ἐνὸς «μεγάλου ἀγγείου ἢ λέβητος μὲ ἐν θραῦσμα τῶν πλευρῶν τοῦ ἀγγείου» καὶ «ὠρισμένα θραύσματα καταφανῶς τοῦ ἀγγείου εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν ἡ λαβὴ ὑπ' ἀριθ. XXVIII»². Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν ἄλλην συμπληρωματικὴν πληροφορίαν, οὔτε ἀπεικονίσθησαν τὰ μνημονευθέντα θραύσματα μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ, διὰ τὰ προτείνωμεν ἀσφαλές τι ἐπὶ τῆς ταυτίσεώς των. Ὁ Rolfe θὰ παρετῆρει ἀναμφιβόλως ἐὰν ἡ λαβὴ ὑπ' ἀρ. XXVIII ἦτο ὁμοία ἢ ἐντελῶς ὁμοία πρὸς τὰς προηγουμένως περιγραφείσας. Οὔτε πάλιν θὰ ἄφηνεν, ὑποθέτω, ἀπαρατῆρητον οὐσιώδη τυχὸν διαφορὰν μεταξὺ των. Ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμέν τι ἐκ τῆς θέσεως τῆς περιγραφῆς τῶν λαβῶν εἰς τὸ κείμενον, θὰ εὐρωμεν ὅτι ὁ ἀνασκαφεὺς ἀναφέρεται πρῶτον εἰς τὴν παρεῦσαν λαβὴν καὶ εὐθὺς μετὰ, ὑπ' ἀρ. XXIX - XXXI, προσθέτει: «τρεῖς μικρότεροι λαβαί». Ἴσως ἡ προκειμένη λαβὴ ἔχει τὸ σχῆμα τῶν δύο ἀνωτέρω περιγραφεισῶν λαβῶν³, ἀλλ' ὑπερβάλλει αὐτὰς κατὰ τὸ μέγεθος, ἀνήκουσα εἰς μεγαλύτερων διαστάσεων ἀγγεῖον. Ἐὰν ἀκολουθήσωμεν τὸν Rolfe εἰς τὸ ὅτι ἡ λαβὴ ἀνήκει εἰς μέγαλον ἀγγεῖον ἢ λέβητα, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν, *exempli gratia*, τὴν λαβὴν ἐκ τοῦ πρώτου βασιλικοῦ τάφου τῶν Μυκηνῶν, τῆς ὁποίας τὸ ἐν σκέλος φέρει ἐπίσης θραῦσμα τῆς πλευρᾶς (*Wandung*) τοῦ ἀγγείου καὶ ἡ ὁποία ἀνῆκε κατὰ τὸν Karo εἰς μέγαλον λέβητα⁴. Τὰ θραύσματα ἐξ ἄλλου τὰ ὁποῖα ὁ Rolfe ὁμοῦ μετὰ τῆς λαβῆς ἀποδίδει εἰς τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον θὰ ἀνῆκον ἴσως εἰς ἓνα λέβητα. Ἀναφέρεται ὡσαύτως καὶ ἡ λαβὴ, πίν. XV ἀρ. XXX εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ Rolfe, ἣτις ἀνήκει πιθανώτατα εἰς σχῆμα ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀγγεῖον ἐξ Ἀθηνῶν, ὡς εἶκασεν ἤδη ὁ Catling⁵, καὶ ἕτεροι δύο⁶, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπετέλουν τὰς δύο, καθέτου φορᾶς, λαβὰς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου, διότι εἰς τὴν ἀπεικόνισιν φαίνονται τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ τῶν αὐτῶν διαστάσεων. Ἐχουν τὰ σκέλη των ἐλαφρῶς κοῖλα κατὰ τὸ μέσον ἀπολήγοντα εἰς ἡμικυλινδρικός «χηλὰς» προβαλλομένας πρὸς τὰ πλάγια, ἄνω δὲ ἐνούμενα πρὸς χονδρικός ὀρθὴν γωνίαν. Ἐπὶ τῶν ἄκρων προβολῶν τῶν σκελῶν δὲν σημειοῦται, ὡς διακρίνω, ἐνδειξίς ἤλου ἢ ὀπῆς τινος, χρησίμου διὰ τὴν συνήλωσιν τῆς λαβῆς. Ὅπωςδήποτε δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ ἄλλην μέθοδον τῆς δι' ἡλῶν, ἐχόντων τὰς κεφαλὰς των εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου, στερεώσεως τῶν λαβῶν ἐπὶ τοῦ ἀγγείου. Ὁ Catling ἀπέδωκε καὶ τὰς προκειμένας λαβὰς εἰς ἀγγεῖα τοῦ σχήματος τῶν σκύφων μετὰ δύο λαβῶν (*two - handled bowls*).

1. CATLING, σ. 177.

2. ROLFE ἐν AJA 6, 1890, σ. 106.

3. ROLFE, αὐτόθι ἀρ. XXIX, XXXI.

4. KARO, SG σ. 69 μέρος τοῦ ἀρ. 211, πίν. CVI, 211, μῆκος τῆς λαβῆς αὐτῆς 11,5 ἐκ.

5. CATLING, σ. 180 ἀρ. 4 καὶ 5.

6. ROLFE, ἔ.ἀ. πίν. XV, XXIX, XXXI.

I. ΤΑΛΑΝΤΑ ΧΑΛΚΟΥ

Εἰς τοὺς ὑπὸ μελέτην θησαυροὺς ἔχομεν δέκα ἑπτὰ ἀκανόνιστα θραύσματα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρίνου Τοίχου καὶ ἓν θραῦσμα ἐπίσης ἐκ τοῦ θησαυροῦ Μυλωνᾶ ἐκ Μυκηνῶν. Ὁ Τσουντας ἀνέφερε διὰ τὸν θησαυρόν του «τεμάχιον ὀγκῶδες χαλκοῦ ἀκατεργάστου», προφανῶς θραῦσμα ταλάντου, ἀλλὰ, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει, τοῦτο δὲν ἀνευρέθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τοῦ εὐρήματος.

Ὁ Catling, ὅστις μνημονεύει ἐν καταλόγῳ τὰ εὐρήματα ταλάντων, κατατάσσει τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν θραύσματα εἰς τύπον ἀβέβαιον (uncertain type)¹. Ἡ ἀβεβαιότης αὕτη μᾶς στερεεῖ τῆς εὐχερείας νὰ ἀποπειραθῶμεν ταξινόμησιν τῶν ἐν λόγῳ θραυσμάτων ταλάντων εἰς τοὺς τύπους τοῦ Buchholz² ἢ εἰς τὴν περαιτέρω των διαίρεσιν ὑπὸ τοῦ Bass³, εἰς ἣν περιπτώσιν θὰ εἴχομεν καὶ χρονολογικὰς ὑποδείξεις, ὡς τοῦλάχιστον ἐπιχειροῦνται τοιαῦται ὑπὸ τῶν προμνησθέντων συγγραφέων.

Αἱ θεμελιώδεις ἐργασίαι τοῦ Buchholz συνώψισαν τὰ συμπεράσματα καὶ τὰς παρατηρήσεις μιᾶς σειρᾶς λογίων ἐπὶ τῆς μορφῆς, τῆς ὀνοματολογίας καὶ τῆς χρήσεως τῶν χυμάτων χαλκοῦ τῆς 2ας χιλιετηρίδος. Ὁ Seltman⁴ ὑπεστήριξε τὴν ὁμοιότητα μεταξὺ τοῦ σχήματος τῶν ταλάντων καὶ ἐκείνου τῆς δορᾶς τῶν βοῶν, ἐνωρίτερον δὲ ὁ Σβορῶνος⁵ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὰ νομισματικὴν χρῆσιν καὶ ἀξίαν, διακρίνας καὶ σταθμητικὸς κανόνας, τὸν τῆς Κύπρου (37.000 gr.), τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σαρδοῦς (33.000 gr.), ὡς καὶ τὸν τῶν Μυκηνῶν (23.000 gr.). Ὁ Buchholz ἀνάγει τὴν ἐξήγησιν τοῦ σχήματος τῶν ταλάντων εἰς πρακτικὸς καθαρῶς λόγους, δηλονότι εἰς τὴν εὐχέρεϊαν μεταφορᾶς τῶν πλακούντων τούτων⁶.

Ὁ Buchholz θεωρεῖ τὴν Κύπρον πατρίδα τῶν χαλκῶν ταλάντων ἐπὶ τῇ ἐνδείξει τοῦ χαλκοῦ ὀρυκτοῦ πλοῦτου τῆς νήσου καὶ τῆς προταθείσης ταυτίσεως τῆς τελευταίας πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἀλασίαν⁷, ἀλλὰ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Catling, ἡ Κύπρος κατὰ τὸν 15ον αἰ. δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην τεχνικὴν καὶ διοικητικὴν ὀργάνωσιν διὰ τὴν διοργάνωσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου εἰς κλίμακα τὴν ὁποίαν θὰ ἐπέβαλλεν ἡ ἐρμηνεία τοῦ Buchholz, πιστεύει δὲ ὅτι ἡ Κρήτη κατεσκεύασε πρώτη τοιοῦτους χαλκοῦς πλακούντας. Φαίνεται λίαν πιθανὸν ὅτι μετὰ τὴν Κρήτην τὸ κέντρον κατασκευῆς των (μετὰ τὸ 1400 π.Χ.) μετετοπίσθη εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, πιθανώτατα εἰς αὐτὰς τὰς Μυκήνας⁸.

1. CATLING, σ. 269 - 70.

2. Minoica, σ. 65, 99.

3. AJA 65, 1961, σ. 271 καὶ σημ. 19.

4. SELTMAN, Athens, its History and Coinage, σ. 2 κ.έ.

5. JIAN 9, 1906, σ. 171 καὶ 172.

6. PZ 37, σ. 1 κ.έ. Minoica, σ. 93 κ.έ.

7. PZ αὐτόθι σ. 26· ἰδὲ καὶ σ. 18 - 19.

8. Εἰς τὴν μυκηναϊκὴν αὐτὴν ἐπικράτησιν ὀφείλεται ἴσως ἡ δημιουργία τοῦ τύπου Π ὡς νέας μορφῆς τῶν χαλκῶν πλακούντων. Ὡς σημειοῖ ὁ CATLING, ὅτι ἐπεσεν ἡ Κνωσός, ὁ τύπος Π τῶν ταλάντων ὑποκαθίστα

Τὴν φήμην τῶν «Keftiu-Waren»¹ ἐλληρονόμησαν καὶ ἐξεμεταλλεύθησαν περαιτέρω οἱ Μυκηναῖοι διὰ τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ ἐμπόρευμα ἐξηκολούθησε νὰ παράγεται τὸ αὐτό, ἥλλαξεν ἀπλῶς κύριον καὶ πιθανώτατα κέντρον παραγωγῆς. Ἡ μετανάστευσις Μυκηναίων κατὰ τὸν ὕστερον 13ον αἰ. εἰς Κύπρον ἔδωκε τὴν πρωτοπορείαν εἰς τὴν μεταλλοτεχνικὴν δραστηριότητα τῆς νήσου, ὡς μαρτυρεῖται σαφέστατα τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τῶν μελετητῶν τοῦ Κυπριακοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου. Τότε ἀκριβῶς τοποθετοῦν καὶ ὁ Buchholz² καὶ ὁ Catling³ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ τύπου III⁴. Τὸ ἐμπόριον τοῦ χαλκοῦ ἔμεινε πάλιν εἰς μυκηναϊκὰς χεῖρας, αὐτὴν τὴν φορὰν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς των⁵, ἡ δὲ γνωριμία τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου πρὸς τὴν Κύπρον ὠδήγησεν ἐκεῖ Μυκηναίους ἀποίκους καὶ τεχνίτας, ὅτε αἱ ἐν Ἑλλάδι συνθῆκαι δὲν ἡνθόουν πλέον τὴν συνέχισιν ἐπεξεργασίας τοῦ χαλκοῦ⁶.

Ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Παυρίνου Τοίχου τῶν Μυκηναίων μνημονεύονται, ὡς εἰδομεν, ὑπὸ τοῦ Stubbings, «τέσσαρα μικρότερα θραύσματα, πιθανὸν ταλάντων, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μικροτέρων διαστάσεων ἢ ἐκεῖνα με ἀριθμὸν 52-427».

τὸν τύπον I, ἴσως δέ, λέγει (σ. 270), «Crete's interest in the Mediterranean copper market contributed to her downfall. BUCHHOLZ ἐν PZ ἔ.ἀ. σ. 17. Ἡ παρατήρησις τοῦ BUCHHOLZ, ὅτι οἱ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα εὐρεθέντες πλακοῦντες (Ἀθῆναι, Μυκῆναι, Αἴγινα, Κύμη) ὑποδεικνύουν, ὡς καὶ οἱ ἐκ Κρήτης, σύνδεσιν πρὸς ΝΑ. ὡς τόπον προελεύσεώς των, δύναται ἀπλῶς νὰ σημάνη προέλευσιν τοῦ μετάλλου καὶ ὄχι κατ' ἀνάγκην ἐτοιμῶν ταλάντων, ὡς ἐλέγχθη ἤδη. Αἱ παραστάσεις εἰς αἰγυπτιακὰ μνημεῖα σκηνῶν μετὰ ταλάντων, ὡς συνοψίζονται ὑπὸ τοῦ BUCHHOLZ (PZ ἔ.ἀ. σ. 20 - 21), μᾶς βοηθοῦν ἴσως εἰς τὴν διακρίβωσιν τῆς δραστηριότητος τῶν Μυκηναίων πρὸς Α., ἐν τῇ ἐμπορίᾳ τοῦ χαλκοῦ (Κυπριακοῦ). Πρὸς τὴν γλωσσικὴν παραλληλότητα τῶν Keftiu = Κρητῶν παρατηρεῖ ὁ BUCHHOLZ ὅτι οἱ Keftiu οὔτοι δὲν δύνανται νὰ εἶναι μόνον Κρητες ἀλλὰ γενικώτερον ἀντιπρόσωποι τοῦ αἰγυπτιακοῦ πολιτιστικοῦ χώρου (σ. 21), ἀναφερόμενος εἰς τὰς παραστάσεις Keftiu εἰς τὸν τάφον 19 εἰς Schech Abd el Qurnah, ἔνθα οἱ προσκομιζόμενοι δῶρα παρίστανται μετὰ «krasierter Oberlippe (ιδὲ WRESZINSKI, Atlas zur Altägyptischen Kulturgeschichte, πίν. 340) καὶ με «τὸν βραχὺν πόγωννα τῶν Μυκηναίων», ὡς παρατηρεῖ ὁ KEES, Das alte Ägypten, σ. 77. Ἰδὲ BUCHHOLZ, PZ ἔ.ἀ. σ. 21 σημ. 55: «im Ägypten bewertete man das, ohne zwischen Original and Nachahmungen zu scheiden, als «Kefti-ware» weil er als solche herkömmlichen Ruf besass».

¹ Ἀς παρατηρηθῆ ἔνταυθα ὅτι παρ' ὅτι στερούμεθα ταλάντων ἐκ τῆς Δ. Πελοποννήσου (Πύλου) in corpore αἱ ἐνδείξεις τῶν πινακίδων ὁμιλοῦν περὶ τοιούτων. Doc., σ. 355. Τὸ δηλοῦν τὸ τάλαντον ἰδεόγραμμα (Doc., σ. 57, P of M IV, σ. 660) μεταξὺ τῶν πινακίδων (Doc., 256 = Ja 749) τῆς Πύλου (BENNETT, The Pylos Tablets, σ. 107), τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ὁποίου ἀπαντᾷ εἰς Κνωσὸν ὁμοῦ μετὰ τῶν πλακοῦντων (P of M IV, σ. 661 εἰκ. 649, a.b.c. Oa 730, Oa 733, BENNETT, The Knossos Tablets, σ. 66).

1. KEES, ἔ.ἀ. (σημ. 8) σημ. 4.

2. BUCHHOLZ, PZ ἔ.ἀ. σ. 6.

3. CATLING, σ. 270.

4. CATLING, σ. 270, ἀλλ' ἰδὲ καὶ BUCHHOLZ, PZ ἔ.ἀ. σ. 6.

5. CATLING, σ. 272.

6. Ἡ ἐνδείξις μητρῶν ἐξ Ἑλλάδος εἶναι πτωχοτάτη διὰ νὰ ἐπιτρέψῃ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ πρωτογενοῦς ἢ μὴ χαρακτηρῶς των πρὸς τὰ ἐκ Κύπρου χαλκὰ τῆς ὕστερουκυπριακῆς περιόδου (CATLING, σ. 272). Βεβαίως δὲν δυνάμεθα, ὡς ἤδη ὁ CATLING, νὰ ἐκλάβωμεν τὰς μήτρας καθ' ἑαυτὰς ὡς σημεῖον τῶν σχέσεων τῶν μεταλλοτεχνιτῶν ἀλλὰ τὸ σχῆμα τῶν προϊόντων των, δὲν ἀποκλείεται ὅμως μελλοντικὰ εὐρήματα νὰ μᾶς βοηθήσουν ἀποτελεσματικῶς ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό. Πρβ. π.χ. τὴν εὑρεσιν μήτρας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐλαιοπράτου, BSA 49, 1954, σ. 297 εἰκ. 18. CATLING, σ. 276 σημ. 1. Περισσότεραι εἶναι αἱ μήτραι ἐκ Κρήτης, οἱ τύποι τῶν ὁποίων θὰ ἐχρησίμευσαν χωρὶς ἄλλο εἰς τοὺς μυκηναίους μεταλλοτεχνίτας (CATLING, σ. 276 σημ. 1). Πάχος μεγίστου θραύσματος ἐκ Μυκηναίων 0,025μ. ἀντιπροσωπεύει τὸ ἐλάχιστον γνωστὸν πάχος ταλάντων. Πρβ. BUCHHOLZ, PZ σ. 6 ἰδὲ περὶ τοῦ ὄγκου τῶν ταλάντων αὐτόθι σ. 7.

Τὸ μέγιστον μετρεῖ $0,025 \times 0,04$ καὶ ἔχει πάχος μόλις $0,012\mu$.¹ Ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ πάχος τῶν σωθέντων ταλάντων κυμαίνεται ἀπὸ $0,02 - 0,07\mu$., τὰ παρόντα θραύσματα ἔχουν πάχος περίπου τὸ ἡμισυ τοῦ ἐλάσσονος πάχους τῶν ταλάντων. Προφανῶς τὰ τελευταῖα θραύσματα ἀνήκον εἰς χυμὰ τι καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς εἶναι ἐνδεικτικὰ τῶν ἐπιτηδεύσεων τοῦ κατόχου τοῦ θησαυροῦ, ὡς ὁμιλοῦμεν ἐν μεγαλυτέρᾳ ἐκτάσει κατωτέρω.

Ἐν τῶν χυμάτων τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρίνου Τοίχου Μυκητῶν² νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ταξινομηθῇ μεταξὺ τῶν ἐκ τοῦ Ἀρχαλοχωρίου ὁμοίων διὰ τοῦτο ὁ Καθηγητῆς Μαρινᾶτος χρησιμοποιοῖ τὸ ὄνομα Σόλος³. Τὸ τεμάχιον τοῦτο ἔχει τὸ ἀρτοποιιδὲς σχῆμα, πιστεύω δὲ ὅτι μαρτυρεῖ περὶ περαιτέρω ἐπεξεργασίας τοῦ βασικοῦ τύπου ταλάντου, ὡς φορέως - πρώτης ὕλης καὶ εἶναι ἐπίσης πολυτίμον διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν δραστηριοτήτων τοῦ τεχνίτου - κατόχου τοῦ θησαυροῦ καὶ διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ τελευταίου ὡς θησαυροῦ τοῦ μεταλλοχύτου (Founder's hoard).

Τέλος ἐπὶ τοῦ χεῖλους ἐνὸς τῶν θραυσμάτων⁴ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρίνου Τοίχου ὑπάρχει κοιλότης ἔντυπος σχήματος τοῦτο εἶναι, νομίζω, σημαντικὸν διὰ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ τόπου κατασκευῆς τοῦ ταλάντου εἰς ὃ ἀνήκε τὸ παρὸν θραῦσμα, ἐὰν δεχθῶμεν μετὰ τοῦ Buchholz, ὅτι τὰ ἔντυπα σημεῖα γίνονται ἐπὶ τῶν πλακούντων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν των ἐπιφάνειαν διὰ συμβόλων στερεωμένων εἰς τὴν μήτραν καὶ δεικνύουν, ὅτι τὰ σημεῖα ἐνετυπώθησαν εἰς τὸν τόπον παραγωγῆς τῶν χυμάτων καὶ ὄχι ἐκτὸς αὐτοῦ⁵. Ἐτερον θραῦσμα ἐκ τοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ⁶ δεικνύει, ὡς παρε-

1. BSA 49, 1954, σ. 296 ἀρ. 428 ἀρ. 52 - 428 α, β, γ δ, εἰς ἡμέτερα σχέδια.

2. Αὐτόθι ἀρ. 52 - 428 θ (ἰδὲ ἡμέτερα σχέδια).

3. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ ἐν Kadmos 1, 1962, σ. 91 καὶ σημ. 1 Τὸ ἐκ τοῦ σπηλαίου παράδειγμα ζυγίζει 8 kg. διάμ. 0,24, πάχος 5 - 6 cm. Ὁ BASS τὰ χαρακτηρίζει «fun ingots», 20 δὲ εὑρεν εἰς τὸ νεκρῶν τῶν Χελιδωνίων Νήσων, βάρους 4 kg. (AJA 65, 1961, σ. 273, πίν. 87, εἰκ. 21).

4. 52 - 427 β. Τὸ χεῖλος τοῦ θραύσματος περιγράφει ὁ STUBBINGS «flattened».

5. Δὲν δύναμαι νὰ εὑρῶ τὸ σημεῖον τοῦτο εἰς τὸν κατάλογον τῶν σημάτων τὰ ὅποια εἶτε ἐχαράχθησαν (BUCHHOLZ, Minoica, σ. 98, Eingeschnittene Zeichen) εἶτε ἐνετυπώθησαν ἐπὶ τῶν ταλάντων (αὐτόθι, mittels eines Stempels erzeugte Zeichen). Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὅταν ἔγραψεν ὁ BUCHHOLZ (Minoica, 1957. PZ 1959) δὲν ἐμνημόνευσε, καίτοι ἤδη γνωστά, τὰ θραύσματα τοῦ θ-Πωρίνου Τοίχου (BSA 48, 1953 καὶ 49, 1954) καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἀνεφέρθη εἰς τὰ ἐπ' αὐτῶν σημεῖα. Οὐδὲν ἐπίσης ἐπ' αὐτοῦ ἐσημείωσεν ὁ CATLING (σ.261) ἴσως εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ὑπὸ VC ἀποδιδόμενον ὡς mi (Doc., σ.23 εἰκ.4), τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν συμβόλου γνωστοῦ διὰ τῆς ἱερογλυφικῆς τῆς Γραμμικῆς Α πρὸς τὴν Γραμμικὴν Β (αὐτόθι σ. 33 εἰκ. 6, ἀπαντῶν σχεδὸν ὅμοιον καὶ εἰς Κνωσόν, Πύλον, Μυκήνας, αὐτόθι σ. 41 εἰκ. 9 κατὰ BENNETT). Δὲν εὐρίσκω τὸ σημεῖον εἰς Κύπρον (ἰδὲ JOHN FRANKLIN DANIEL, Prolegomena to the Cyprominoan Script, AJA 45, 1941, σ. 249, πρβ. καὶ εἰκ. 1,2,3 κ.έ.) Μήπως τὸ - mi - εἶναι ἀκροφωνητικὸν διὰ τὸ MI-[KE-NE], ὡς προτείνεται Siillu (Σόλοι) διὰ τὸ σημεῖον ὑπ' ἀρ. 14 τοῦ Minoica, σ. 98 εἰκ. 3 καὶ σ. 105; Νομίζω ὅτι ὅμοιον εὑρον εἰς Κρήτην ἐν P of M IV, σ. 660-1 καὶ εἰκ.648: «in this case it is preceded by the open-hand sign attached to a form of γ and followed by an uncertain sign». Ὁ EVANS δὲν ἐπεξηγεῖ τὸ σημεῖον. Μήπως πρόκειται περὶ σημεῖου ἀπαντῶντος μετὰ ταλάντου (scales) διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ ἀκριβῶθὲν βάρος (τὸ γεγονός τοῦ διὰ τοῦ ζυγοῦ ἐλέγχου). Ἐὰν ἔχῃ οὕτως, εἰς τὴν περίπτωσίν μας τὸ σημεῖον, παραλειφθέντος τοῦ ζυγοῦ, θὰ ἐδήλωσεν τὴν ἐνσφράγιστον ἀπόδειξιν τοῦ γνησίου βάρους τοῦ ταλάντου, ἀπαλλάσσουσαν εἰς τὸ μέλλον τοὺς ἐμπόρους τῆς ἐξελεγκτικῆς διαδικασίας (ἰδὲ ὅμως καὶ Minoica, σ. 104).

6. 52 - 427. Ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν κυρίων ἐπιφανειῶν του ἐν ἔντυπον σημεῖον σχήματος Δ.

τήρησεν ὁ Stubbings, «ἔχνη ἐπενεχθέντα διὰ τρυπάνου (punch) ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων, ἴσως σημεῖα γραμμικῆς γραφῆς, ἀλλὰ λίαν ἀσαφῆ πρὸς ταύτισιν»¹.

Συνοψίζοντες τὰς ἀνωτέρω ἐνδείξεις παρατηροῦμεν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ δηλώσωμεν τὴν χρονολογίαν τῶν παραδειγμάτων τῶν θησαυρῶν μας, ἀφοῦ στερούμεθα τοῦ τύπου, εἰς ὃν ταῦτα ἀνήκουν καὶ συνεπῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποδείξωμεν τὴν προτεινομένην δι' ἕκαστον τύπον χρονολόγησιν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω. Γενικῶς τὰ θραύσματα τῶν ταλάντων δὲν δύνανται νὰ λάβουν ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν θησαυρῶν μας, ἀλλὰ, ὡς ἐπανειλημμένως ἐτόνισα, εἶναι πολῦτιμα διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν τελευταίων ὡς συλλογῶν τοῦ μεταλλοχύτου. Ἰδιαιτέρως σαφές εἶναι βεβαίως τοῦτο διὰ τὸν θησαυρὸν τοῦ Πωρίνου Τοίχου τῶν Μυκηρῶν, ἀλλ' ὑποδεικνύουν ἐξ ἴσου σαφῶς ἀνάλογον χαρακτῆρα καὶ διὰ τὰ λοιπὰ θησαυρίσματα, εἰς τὰ ὅποια ἀπαντοῦν.

ΙΑ. «ΣΚΑΛΙΣΤΗΡΙΑ»

Μὲ μίαν ομάδα τριῶν ἀντικειμένων εἰσερχόμεθα εἰς μίαν κατηγορίαν γεωργικῶν ἐργαλείων, περὶ τῶν ὁποίων ὀλίγα πράγματα εἶναι γνωστὰ ἐκ τοῦ αἰγαιακοῦ χώρου². Τὰ δύο τούτων προέρχονται ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν³ τὸ δὲ τρίτον ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας⁴.

Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐργαλείων τούτων ἐκφράζονται διάφοροι γινῶμαι, ἐν τούτοις ἡ ἀπόδοσις εἰς αὐτὰ διαφορετικῶν χρήσεων δὲν εἶναι ἀτυχῆς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ γενικοῦ σχήματος τῶν ἀντικειμένων. Πρόκειται περὶ ἐργαλείων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦνται ἐκ δύο διακριτῶν μερῶν, τῆς λεπίδος δηλαδὴ (ἢ γλώσσης) καὶ τῆς σωληνωτῆς λαβῆς (douille). Τὰ ἐργαλεῖα αὐτὰ χύνονται ἐντὸς μονῆς μήτρας, ἀκολούθως δὲ οἱ βραχιόνες τοῦ T, τοῦ προκύπτοντος ἐλάσματος, ἀναδιπλοῦνται εἰς τὴν κοιλότητα τῆς λαβῆς. Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Deshayes⁵ ὅτι, προκειμένου νὰ προσδιορίσωμεν τὴν χρῆσιν τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὡς βασικὸν κριτήριον τὸ σχῆμα τῆς λεπίδος. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν μετὰ τοῦ Catling⁶ δύο τύπους. Κατὰ τὸν πρῶτον ἡ λεπίς χωρεῖ ἐλαττουμένη μέχρις ἐνὸς ἄκρου, εἰς τὸν ἕτερον αἰ πλευραὶ τῆς λεπίδος εἶναι εἴτε παράλληλοι εἴτε πλατύνονται ἐλαφρῶς κάτωθεν τῆς σωληνωτῆς λαβῆς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θέσιν τῶν πτερυγίων τῆς λαβῆς, ταῦτα εἴτε ἐνοῦνται ἐν μέρει εἴτε πλησιάζουν ἐκάτερα χωρὶς νὰ ἐνοῦνται. Τὸ τελευταῖον τοῦτο συμβαίνει προκειμένου διὰ τὰ

1. STUBBINGS ἐν BSA 49, 1954. BUCHHOLZ, Minoica, σ. 97. Ἐν ἕμοιον περίπτου εἰς τάλαντον ἐκ τοῦ ναυαγίου τῶν Χελιδωνίων Νήσων. AJA 65, 1961, πίν. 87 εἰκ. 19 (V).

2. CATLING, σ. 78.

3. G.P. εἰκ. 494 καὶ 495.

4. AJA 6, 1890, 1st series πίν. XV, v.

5. DESHAYES, σ. 141.

6. CATLING, σ. 80.

ἐργαλεία τῶν θησαυρῶν μας. Τέλος τὰ πτερυγία τῆς πτέρνης ἄλλοτε περιορίζονται εἰς αὐτὴν τὴν πτέρναν, ἄλλοτε προεκτείνονται ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς λεπίδος¹. Μὲ βάσιν λοιπὸν τὸ σχῆμα τῆς λεπίδος ἐχαρακτηρίσθησαν ἄλλα ἐκ τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν ὡς σμιῖλαι, μὲ λεπίδα στενὴν καὶ πλευρὰς σχεδὸν παραλλήλους², ἄλλα ὡς σκέπαρνα (herminettes), τὰ φέροντα κάμψιν ἐπὶ τῆς λεπίδος καὶ μὲ τὴν λεπίδα στενὴν καὶ τὴν ἀκμὴν στρογγυλευσμένην, καὶ ἄλλα ὡς ἀξῖναι (houes) μὲ ἐστρογγυλευσμένην ἀκμὴν ἄνευ πλευρικῶν γωνιῶν³.

Τὰ πολυάριθμα ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τοῦ ναυαγίου τῶν Χελιδωνίων Νήσων⁴ χαρακτηρίζονται γενικῶς ὡς ἀξῖναι. Ὁ Catling⁵ τέλος, ἀφοῦ διακρίνη μίαν κατηγορίαν ἐργαλείων μὲ πολὺ πλατείας ἐπιφανείας καὶ λεπίδας στενουμένας πρὸς τὴν λαβὴν (sockets), τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζει «πλατείας ἀξίνας» (large houes), χαρακτηρίζει συλλήβδην πάντα τὰ λοιπά, λειτουργικῶς ὅμοια ἐργαλεία, ὡς «ὄνια» (ploughshares)⁶. Ἐκ τῶν παρατηρήσεών μου ἐπὶ τῶν δύο ἀντικειμένων ἐξ Ἀθηνῶν συμπεραίνω ὅτι ταῦτα δὲν ἀποτελοῦν ὄνια, ἀλλὰ δύο μικρὰς ἀξίνας τοῦ τύπου τῶν «σκαλιστηρίων» διὰ τὰς εὐκολωτέρας τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀρόσεως καὶ τῆς κηποκαλλιεργείας⁷. Ξυλουργικὰ ἐργαλεία δὲν δύναται ταῦτα νὰ χαρακτηρισθοῦν διότι αἱ ἀκμαὶ των εἶναι ἀρκετὰ πλατεῖαι καὶ ἀμβλεῖαι διὰ τοιαύτας ἐργασίας, τοῦ ἐνὸς μάλιστα ἢ σφζομένη ἀκμὴ εἶναι ἀρκετὰ στρογγύλη ὥστε νὰ δύναται τοῦτο νὰ ταξινομηθῇ μετὰ τῶν σκεπάρνων. Ὁ γεωργικὸς χαρακτήρ⁸ τῶν χονδροειδῶν αὐτῶν ἐργαλείων προκύπτει σαφῆς διὰ τὸν λαμβάνοντα ταῦτα ἀνὰ χεῖρας. Ποικιλίαν ὅμως ἐργασιῶν θὰ ἐπετηδεύετο ὁ καλλιεργητὴς διὰ τῶν πρακτικῶν τούτων ἐργαλείων⁹.

Τὸ ἐξ Ἀθηδόνος παράδειγμα ὁ Rolfe ἐχαρακτήρισεν ὡς ἐγκοπέα ἢ προοριζόμενον διὰ τὴν ἀποκοπὴν ριζῶν, δηλαδὴ ἐργαλεῖον γεωργικόν, τὸ ἤθελε δὲ ἐπιμελέστερον καὶ βαρύτερον (;) τῶν ἐξ Ἀθηνῶν. Ἡ στείλωσις θὰ ἐγίνετο μόνον διὰ τῶν συγκλειομένων πτερυγίων τῆς πτέρνης (οὐδαμοῦ ὑπάρχουν ὅπαι ἤλων), τὰ ὁποῖα θὰ ἐφηρμόζοντο ἀκολούθως ἐπὶ τῆς λαβῆς διὰ πληγμάτων τῆς σφύρας¹⁰, ἐνισχυομένων ἴσως καὶ διὰ μικρῶν σφηνῶν, ὡς καὶ σήμερον συμβαίνει. Διὰ τὴν σπά-

1. Περὶ αὐτῶν DESHAYES, σ. 137.

2. DESHAYES τύποι A₁ καὶ C.

3. Ἡ ταξινόμησις παρὰ DESHAYES, σ. 141 - 2.

4. AJA 65, 1961, σ. 273 πίν. 88 εἰκ. 28 a, b, c.

5. CATLING, σ. 79.

6. CATLING, σ. 80. DESHAYES, σ. 142.

7. Δυστυχῶς ἡ ἀκμὴ τοῦ ἐτέρου τῶν ἐργαλείων ἔχει ἀποκρουσθῆ καὶ οὕτω δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν· πρβ. DESHAYES, σ. 142.

8. Πρβ. AJA 65, 1961, σ. 273.

9. Π.χ. ἀνάλογα σημερινὰ μεταξὺ τῶν γεωργῶν τῆς πατρίδος μας, ἀλλὰ μὲ διάφορον στείλωσιν, χρησιμοποιοῦνται διὰ κηπευτικὰς ἐργασίας κ.ο.κ.

10. Εἶναι ἀτύχημα ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν κατέλιπε περιγραφὴν τῶν ἀντικειμένων τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐφ' ὧν εὐρέθησαν καὶ ἔχνη τῶν ξυλίνων λαβῶν των διὰ νὰ διευκολυνθῶμεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ σχήματος τῆς στείλωσεως.

νιν τῶν ἀντικειμένων τούτων ἡ χρονολόγησίς των καθίσταται προβληματική¹. Ὁ Deshayes παρατηρεῖ γενικῶς ὅτι τὰ παραδείγματα ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Ἀνθηδόνας δὲν εἶναι παλαιότερα τοῦ 14ου π. Χ. αἰῶνος ἀλλ' ἴσως μεταγενέστερα². Διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς θησαυροὺς ὁ Catling νομίζει ὅτι δὲν ἔχομεν λόγους νὰ τοὺς χρονολογήσωμεν πρὸ τοῦ 1250 π. Χ., ἐνῶ δύνανται νὰ εἶναι ἀρκετὰ μεταγενέστεροι³.

Εἰς τὸ παρὸν στάδιον ἐρεύνης πάντως ἡ προέλευσις τῶν ἐργαλείων αὐτῶν ἐκ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς δύναται νὰ θεωρηθῆται σχεδὸν βεβαία⁴, ἀλλὰ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Deshayes, ἡ διακίνησίς των δὲν εἶναι ἐξακριβώσιμος⁵ οὔτε καὶ ὁ χρόνος ἀφίξεώς των εἰς τὴν Ἑλλάδα⁶. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ κυπριακὰ παραδείγματα, τὰ ὅποια εἶναι τὰ πολλῶ ὅμοια πρὸς τὰ τῶν θησαυρῶν, ἀπηχοῦν ἴσως ταῦτα ἐπιδράσεις τῆς μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος⁷, ἐν γένει δὲ χρονολογοῦνται ταῦτα (19 ἐν ὄλῳ ἐκ θησαυρῶν) ὑπὸ τοῦ Catling μετὰ τὸ 1200 π. Χ.⁸. Τὴν ὁμοιότητα τῶν παραδειγμάτων μας πρὸς τὰ ἐκ τοῦ προμνησθέντος ναυαγίου παρατηρεῖ καὶ ὁ Bass, ὑποθέτων πιθανὴν τὴν διακίνησίν των πρὸς Δ. δι' ἑνὸς φορτίου ἀναλόγου πρὸς τὸ τοῦ ναυαγήσαντος πλοίου. Τοῦτο βεβαίως ἀποτελεῖ μίαν ὑπόθεσιν χρήσιμον, ἐὰν ἀπεδεικνύετο ἀληθῆς, διὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν ἀντικειμένων μας καὶ περαιτέρω καὶ αὐτῶν τῶν περιεχόντων αὐτὰ θησαυρῶν, ἀλλὰ, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀντίστροφος ὑπόθεσις θὰ ἦτο πιθανή (κατωτέρω), θὰ ἔβλεπέ τις εἰς τὰ παραδείγματά μας ἐργαλεῖα παραχθέντα ἐν αὐτῇ τῇ μυκηναϊκῇ Ἑλλάδι διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐγγχωρίου καλλιιεργείας, τὰ δὲ κυπριακὰ εἰσηγμένα ἐξ Ἑλλάδος ἢ πάντως πολλαπλασιαζόμενα μετὰ τὴν μυκηναϊκὴν μετανάστευσιν εἰς τὴν νῆσον. Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ἐξαγάγωμεν συμπεράσματα ἐκ τῆς ποσοτικῆς διανομῆς, δεδομένης τῆς σπάνιως τῶν ἐλλαδικῶν θησαυρῶν, ἥτις δύναται νὰ μὴ ἀπηχῆ τὴν πραγματικότητα⁹.

Πάντως πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι προκειμένου περὶ τῶν ἐργαλείων τούτων δὲν ἔχομεν ἀποφασιστικὴν τινα ἔνδειξιν δι' ἀκριβεστέραν χρονολόγησιν καὶ συμπερασμὸν περὶ τῆς ἀκριβοῦς προελεύσεώς των.

ΙΒ. ΣΦΥΡΑΙ

Τρία παραδείγματα σφυρῶν ἔχομεν ἐκ τῶν ὑπὸ μελέτην θησαυρῶν. Ἐν προέρχεται ἐκ Μυκηνῶν, τὰ ἕτερα δύο ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

1. Τὴν ἀπουσίαν ὁμοίων ἀντικειμένων ἐκ Κρήτης ἀποδίδει ὁ CATLING εἰς ἀπουσίαν ΥΜ III θησαυρῶν καὶ ὄχι εἰς πραγματικὴν ἔλλειψίν των.

2. DESHAYES, σ. 139.

3. CATLING, σ. 81.

4. DESHAYES, σ. 143. CATLING, σ. 82.

5. DESHAYES, σ. 143.

6. DESHAYES, σ. 139.

7. CATLING, σ. 81 σημ. 8 καὶ σ. 82 σημ. 4 (παραπομπά).

8. CATLING, σ. 81.

9. Περὶ αὐτοῦ ἀλλαγῶ τῆς παρούσης.

Τὸ ἐκ Μυκηθῶν¹ ἔχει τὸ γνῶρισμα τῆς συμμετρικότητος τῶν δύο βραχιόνων του, τὸ ὁποῖον τὸ διαφοροποιεῖ ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο ἐξ Ἀθηνῶν², ὁ δὲ Deshayes τὸ κατατάσσει εἰς τύπον³, ὃν πιστεύει μυκηναϊκῆς προελεύσεως ἀποκλειστικῶς⁴. Τῶν ἐξ Ἀθηνῶν σφυρῶν ὁ Deshayes μνημονεύει μόνον τὴν μίαν, τὴν ὁμολογουμένως ἴσως καθαυτὸ σφῦραν. Ἐξ ἄλλου διαφέρουν τὰ παραδείγματά μας καὶ κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ὀπῆς, οὔσης τετραγώνου διὰ τὸ ἐκ Μυκηθῶν καὶ ἔλλειπτικῆς διὰ τὰ ἐξ Ἀθηνῶν⁵. Ἡ ἔλλειπτικὴ ὀπὴ τῶν τελευταίων δὲν εἶναι τι τὸ ἀσύνηθες, προκειμένου περὶ τῶν ἐργαλείων τοῦ μυκηναϊκοῦ κύκλου γενικώτερον⁶, ἀσυνήθης ἐξ ἐναντίας καὶ χωρὶς ἀνάλογον, προκειμένου περὶ ἄλλης κατηγορίας ἀντικειμένων, εἶναι ἡ τετράγωνος ὀπὴ τῶν ἐργαλείων ἐκ Μυκηθῶν⁷. Μετὰ τοῦ Deshayes ἀναφέρω τὸ ἕτερον παράδειγμα σφύρας μετὰ ὀρθογωνίου ὀπῆς, νῦν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Κοπεργάγης, περὶ οὗ λέγεται ὅτι εὑρέθη πλησίον τῶν Ἀθηνῶν⁸, δυστυχῶς ἄνευ χρονολογικῆς ἐνδείξεως. Ὁρθογώνιος ὀπὴ ὑπάρχει εἰς μήτραν ἐκ Φαιστοῦ⁹. Χρόνοι : ΥΜ γενικῶς. Ἴσως ἡ Κρήτη ἔδωκε τὸ σχῆμα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἐκ Κύπρου παραδείγματα ἔχουν ὀπὴν στρογγύλην¹⁰. Ποικίλοι, ὡς εἶοικε, δύνανται νὰ εἶναι αἱ χρήσεις τῶν ἀντικειμένων τούτων¹¹. Διὰ τὴν κατασκευὴν μεταλλίνων ἀργείων διὰ τῆς μεθόδου τῆς «ἐξελάσεως» (raising) τοῦ μετάλλου¹² τῇ βοθησίᾳ καὶ τοῦ ἄκμονος ἡ μεγάλη σφῦρα ἐξ Ἀθηνῶν εἶναι ἡ ἀρμόζουσα λόγῳ κατασκευῆς¹³, συναφῆς δὲ εἶναι καὶ ἡ τῆς ἐκ Μυκηθῶν σφύρας χρήσις¹⁴, ἐνῶ τὸ ἕτερον παράδειγμα τῆς μικρᾶς σφύρας ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιτελεῖ μᾶλλον συμπληρωματικὴν ἐργασίαν, ἐρχόμενον ἐπίκουρον εἰς τὴν λέπτυνσιν ἐπιφανειῶν ὡς λ.χ. τῶν τοιχωμάτων τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἀγγείου¹⁵. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Coghlan, ὁ προϊστορικὸς μεταλλοτεχνίτης θὰ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του πέρα τῶν μεγάλων καὶ μικρᾶ (miniature) ἐργαλεῖα, ὁμοίου περιήπου σχήματος διὰ νὰ ἐπιτελῆ δι' αὐτῶν εἰδικωτέρας ἐργασίας¹⁶. Ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τῶν παραδειγμάτων

1. Θεσαυρὸς Παρίνου Τοίχου, BSA 49, 1954, σ. 294 ἀρ. 413, πίν. 2c.
2. Ἰδὲ DESHAYES, σ. 296.
3. A1a.
4. DESHAYES, σ. 296.
5. HERBERT MARYON, AJA 53, 1949, σ. 96.
6. Ἰδὲ κατωτέρω : ΙΔ. Διπλοὶ πελέκεις.
7. DESHAYES, σ. 296 καὶ σημ. 5.
8. DESHAYES, ἀρ. 2310.
9. PERNIER-BANTI, Il Palazzo Minoico di Festos II, σ. 371 εἰκ. 235c' μῆκ. 0,09 πλάτ. 0,02 πάχ. 0,089μ.
10. SCHAEFFER, EA πίν. LXIV. CATLING, σ. 99 - 100 πίν. 11a, c.
11. Π.χ. σφυρηλάτησις ἐργαλείων καὶ ὀπλῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν πυκνότητος καὶ σταθερότητος (DESHAYES, σ. 21).
12. MARYON, ἔ.ἀ. σ. 95 καὶ COGLAN, Notes on the Prehistoric Metallurgy of Copper and Bronze in the Old World, σ. 91 - 3.
13. MARYON, ἔ.ἀ. σ. 95.
14. MARYON, ἔ.ἀ. σ. 98.
15. COGLAN, ἔ.ἀ. σ. 76.
16. COGLAN, ἔ.ἀ. σ. 77. DESHAYES, σ. 295 - 6. STUBBINGS, BSA 49, 1954, σ. 294.

μας ἢ σπάνις των γενικώτερον¹ δὲν ἐπιτρέπει ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τῆς ἐντὸς τῆς ΥΕ III γενικῆς χρονολογήσεως των². Βεβαίως λίθιναι καὶ ξύλιναι σφῦραι θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο εὐρέως, ὡς εἰς πάντα πολιτισμὸν ἄλλως τε, διὰ λόγους οἰκονομίας κυρίως. Τὰ κυπριακὰ παραδείγματα ἔχουν φανεράν τὴν μυκηναϊκὴν ἐπίδρασιν³. Ἐὰς προστεθῆ τέλος ὅτι ἡ εὕρεσις τῶν ἀντικειμένων τούτων εἰς τοὺς θησαυροὺς μας ἀποτελεῖ κριτήριον προσδιορισμοῦ αὐτῶν ὡς θησαυρῶν τοῦ μεταλλουργοῦ.

ΙΓ. ΚΑΤΟΠΤΡΑ

Τὰ ἐκ τῶν ὑπὸ μελέτην θησαυρῶν παραδείγματα προέρχονται ἐκ τῶν θησαυρῶν τῶν Μυκηνηῶν (Τσουντα) καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ἑκ τοῦ πρώτου καὶ τρία ἐκ τοῦ δευτέρου. Μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων ἐκ τῶν θησαυρῶν ἀντιπροσωπεύονται δύο ποικιλίαι, ἧτοι δίσκοι μετὰ ὀπῶν—καὶ εἶναι πάντοτε δύο αἱ ὀπαὶ—ἢ ἄνευ. Αἱ ποικιλίαι αὗται ὑπαγορεύουν καὶ διάφορον τρόπον συγκρατήσεως τοῦ δίσκου διὰ λαβῆς ἐλεφαντίνης ἢ ξυλίνης. Αἱ ὑπάρχουσαι ἐνδείξεις δὲν ἐπιτρέπουν, προκειμένου διὰ τὰ παραδείγματα τῶν θησαυρῶν, νὰ κρίνωμεν ἐὰν οἱ διαπερῶντες τὴν λαβὴν καὶ τὸν δίσκον ἦλοι ἦσαν ἐκ χαλκοῦ ἢ ἀπετελοῦντο ἐκ συνδέσμων, ξύλου ἢ ἐλέφαντος⁴. Ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν ὀπαὶ ἢ στερέωσις λαβῆς δὲν εἶναι ἐξακριβώσιμος⁵, ὑποτίθεται ὅμως εὐλόγως ἢ ἐνσφηνώσις τοῦ δίσκου ἐντὸς χαραγῆς κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λαβῆς⁶. Τὰ παραδείγματά μας ἐκ τῶν θησαυρῶν δὲν εἶναι τοῦ τύπου μετὰ λαβῆς ἐνιαίας καὶ συμφυοῦς μετὰ τοῦ δίσκου⁷, τὰ ὅποια ἀπαντοῦν εἰς Ρόδον καὶ Κύπρον⁸ καὶ χρονολογοῦνται γενικῶς εἰς ὑστέρους χρόνους ἐντὸς τῆς ΥΕ III⁹.

1. Οὕτω καὶ ὁ DESHAYES.

2. Διὰ τὰ παραδείγματα ἐκτὸς τοῦ αἰγυπτιακοῦ χώρου: DECHELETTE, Manuel, II, σ. 275-6. DESHAYES, ἀρ. 2314 κ.έ.

3. Ἰδὲ κατωτέρω.

4. Ἰδὲ BSA 25, 1921-23, σ. 369, 1, πίν. LIX, A (Ἑθν. Μουσ. ἀρ. 2898). AE 1888, στ. 172. Ἰχνη ἦλου εἰς λαβὴν, WACE, Ch. Tombs (τ. 515), σ. 61, ἀρ. 68.

5. BLEGEN, Prosymna, σ. 350, εἰκ. 417, 7.

6. Ἰδὲ CATLING, σ. 225. Ἀναλόγως πρὸς τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Κλυταιμίστρας, ἀλλὰ χωρὶς τοὺς συνδέσμους ἴσως BSA 25, 1921-23, σ. 369, πίν. LIX, A.

7. CATLING, σ. 224 κ.έ. κυρίως δὲ σ. 227.

8. Annuario 13-14, 1930-31 (Tomba LXI), σ. 262 ἀρ. 21 εἰκ. 4 (forma circolare con breve codolo), αὐτόθι σ. 278 ἀρ. 7 εἰκ. 22, αὐτόθι σ. 296 ἀρ. 9 εἰκ. 35, αὐτόθι σ. 325 ἀρ. 14 εἰκ. 65. Ἰδὲ καὶ CATLING, σ. 227. Ὁ CATLING ὑποθέτει ὅτι ὁ μετ' ἀποφύσεως τύπος εἶναι μεταγενεστέρα δημιουργία, ἥτις ἔλαβε χώραν εἰς τὸ Αἰγαῖον, διαδοθεῖσα ἀκολούθως εἰς Ρόδον καὶ Κύπρον, θεωρεῖ δὲ τὴν μὴ εἰσέτι εὕρεσιν ἀναλόγου παραδείγματος εἰς τὴν μὴ πλήρη δημοσίευσιν τάφων τῆς ΥΕ IIIB-Γ περιόδου. Ἰσως ἐν τοιοῦτον εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ μνημονεύμενον παράδειγμα AE 1888, στ. 172 ἐκ τάφου 25: «Δὲν σφῆζει ὀπὰς διὰ τὴν λαβὴν, ἐπειδὴ ὅμως ἐν μέρει τῆς περιφερείας εἶναι ὀλίγον ἀποκεκομμένον, ἴσως ὑπῆρχεν ἐν τ α ὕ θ α ἀ π ὄ φ υ σ ις ἐμπηγνυομένη εἰς τὴν λαβὴν». Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ ἄνευ ἀποφύσεως τύπος ἐξηκολούθησε, φαίνεται, νὰ ὑφίσταται πρβ. Annuario 13-14, 1930-31, σ. 284 ἀρ. 4 εἰκ. 26 (Tomba LXIX).

Πιθανωτέρα πατρις τῶν «tanged mirrors» ἢ Συρία κατὰ LENA ÅSTROM, Studies, σ. 9 σημ. 4.

9. Διὰ τὰ ἐκ Κύπρου παραδείγματα CATLING, σ. 224-5.

Μίαν ιδέαν τῆς χάριτος καὶ τοῦ γλυπτοῦ κόσμου τῶν λαβῶν τῶν κατόπτρων λαμβάνομεν ἐκ περιφρήμων τινῶν τοιούτων ἀντικειμένων ¹.

Τὰ κάτοπτρα, ὡς ὄργανα τοῦ («καλλωπισμοῦ»), γυναικείου καὶ ἀνδρικοῦ ², ἔχουν ὡς τόπον προελεύσεως τὴν Αἴγυπτον, διαδιδόμενα ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Κρήτην καὶ τὸν αἰγαιακὸν χῶρον ³ κατὰ τὸν 15ον π.Χ. αἰ. ⁴. Ἀπαντοῦν εἰς Κρήτην καὶ Κυρίως Ἑλλάδα κατὰ τὴν ΥΜ/ΥΕ ΙΙ περίοδον ⁵, ἀλλὰ τὰ πολλῶν πλεῖστα παραδείγματα προέρχονται ἐξ ΥΜ/ΥΕ ΙΙΙ στρωμάτων ⁶. Μνημονεύω παραδείγματά τινα ⁷:

Ἐκ διαφόρων κρητικῶν θέσεων ἀρκετὰ παραδείγματα, τὰ πλεῖστα ΥΜ ΙΙΙ ⁸.

12 παραδείγματα καὶ 2 ἐλεφάντιναι λαβαὶ ΥΜ ΙΙΙ χρόνων ἐκ τοῦ νεκροταφείου Ζαφὲρ Παπούρα ⁹. Ἐν παράδειγμα ἔχομεν ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Βαφειοῦ ¹⁰, ἐπτὰ ἐκ Προσύμνης ¹¹, τὰ πλεῖστα ΥΕ ΙΙΙ χρόνων, 4 ἐκ Μυκηνῶν (τάφοι Τσουντα) ¹², 4 ἐκ Δενδρῶν ¹³ ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου 2, 2 τεμάχια ἐξ ἐλεφαντίνης λαβῆς κατόπτρου ἐκ τοῦ τ. 515 τῶν Μυκηνῶν ¹⁴, ΥΕ ΙΙΙ χρόνων, ἐν παράδειγμα ὑστέρων ΥΕ ΙΙΙ χρόνων ἐκ Δενδρῶν ¹⁵, τὰ ἐκ Ρόδου εἶναι ΙΙΒ-Γ χρόνων (ἀνωτέρω) καὶ εἴ τι ἄλλο. Εἰς ἄλλον τόπον ¹⁶ ἐμνημονεύσαμεν κάτοπτρα ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἀντικειμένων καλλωπισμοῦ ¹⁷.

Τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν μας παραδείγματα κατόπτρων εἶναι τοῦ γνωστοῦ καὶ διαδεδομένου τύπου τῶν ΥΕ ΙΙΙ χρόνων. Ἡ ὁμοιότης τοῦ ἀντικειμένου καὶ βεβαί-

1. BSA 25, 1921-23, σ. 369. Preh. Tombs, σ. 115. RT σ. 96-7 ἀρ. 20, 21 πίν. XXXIII, 1, XXXIII, 2, εἰκ. 71, 72. AE 1888, στ. 172. Prosymna, σ. 350 εἰκ. 200, 1 κ.ο.κ.

2. EVANS, Preh. Tombs, σ. 115.

3. EVANS, ἔ.ἀ. σ. 115. DECHELETTE, σ. 339 καὶ 340 σημ. 1. CATLING, σ. 227.

4. Ἴδὲ ἔμωις KARO, SG σ. 142 τ. V. πίν. CXXXVI ἀρ. 785 εἰκ. 58/9: «Stück eines Spiegelgriffs», ἐνῶ ὁ EVANS παρατηρεῖ ἔ.ἀ. σ. 115: «Mirrors are absent in the Shaft Graves at Mycenae and it looks as if they had been first introduced about this time from Egypt». TSOUNTAS - MANATT, Myc. Age, σ. 146: «In the Acropolis-graves we never find a fibula mirror or razor». BLEGEN, Prosymna, σ. 350: «one of the best preserved» τάφου XIV εἰκ. 417,7 «may possibly be of first Late Helladic date».

5. BLEGEN, Prosymna, σ. 350, εἰκ. 200, 1.

6. BLEGEN, αὐτόθι: «All the mirrors described, save possibly those from tombs XIV and XXV, belong to the third Late Helladic period». Palaikastro, σ. 120. «The numerous examples show that whilst they were already in use in L.M. III, they were particularly common in Crete in the L.M. III. period».

7. Πολλὰ ἐμνημονεύθησαν ἤδη εἰς τὰς παραπομπάς.

8. Palaikastro, σ. 120, πίν. XXXI, 2, εἰκ. 122.

9. Preh. Tombs, σ. 115.

10. AE 1889, σ. 145.

11. Prosymna, σ. 350.

12. AE 1888, στ. 172, πίν. 9, 19 καὶ 8, 3.

13. RT σ. 96.

14. Ch. T., σ. 68.

15. PERSSON, NT σ. 35 εἰκ. 35, 5.

16. Ἴδὲ ἀνωτέρω: Δ. Ξυροὶ καὶ Ζ. Τριχολαβίδες.

17. Φαίνεται ὅτι καὶ τὸν «κομμωτὴν» τῆς ἐποχῆς ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον διὰ νὰ πιστοποιῇ εἰς τοὺς ὑπηρετούμενους ὑπ' αὐτοῦ τὴν πρόοδον τῆς ἐργασίας του. Δύο ἐξ ἄλλου κάτοπτρα εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς ἓν μόνον ἄτομον, ἄρρεν ἢ θῆλυ, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς κόμης κτλ. Ἐν τοῦλάχιστον ζεύγος κατόπτρων ἔχομεν ἐκ Ζαφὲρ Παπούρα (Preh. Tombs, σ. 115) ἐκ τάφου περιέχοντος μίαν ταφήν.

ως ἡ ἔλλειψις χρονολογικῆς ἐνδείξεως ἐκ λαβῆς καὶ τῶν συναφῶν δὲν εἶναι ὑπὲρ χρονολογικῆς διαφοροποιήσεως. Ἐὰν δυνάμεθα νῦν νὰ βασισθῶμεν εἰς τὸν terminus τῶν μετὰ συμφυοῦς λαβῆς κατόπτρων ἐκ Ρόδου (χρόνοι ΥΕ ΠΒ-Γ1) ἔχομεν ἀπλῶς τὴν δυνατότητα χρονολογήσεως τῶν παραδειγμάτων τῶν θησαυρῶν μας ἐντὸς τῆς ΥΕ ΠΙ περιόδου καὶ πάντως πρὸ τῆς τελευταίας τῆς φάσεως.

ΙΑ. ΔΙΠΛΟΙ ΠΕΛΕΚΕΙΣ ¹

Πάντες οἱ ὑπὸ μελέτην θησαυροὶ ἔδωκαν διπλοῦς πελέκεις ἢ τμήματα αὐτῶν, ὧς περιεγράφησαν ἐν τῇ οἰκείᾳ δι' ἕκαστον θέσει.

Ὁ διπλοῦς πέλεκυς ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀντικειμένων, διὰ τὰ ὅποια ὑπάρχει πλουσία καὶ διαφωτιστικὴ βιβλιογραφία ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων. Τὰ θέματα ταῦτα δὲν πρόκειται νὰ συζητηθῶν ἐνταῦθα, ἐφ' ὅσον ἀφοροῦν εἰς τὴν λατρευτικὴν ² ἢ μὴ σημασίαν τοῦ ἀντικειμένου, εἰς τὴν διὰ τῶν μνημείων τέχνης ἐξεικόνισίν του ³, εἰς τὴν προέλευσιν ⁴ καὶ τὸν συμβολισμόν του ⁵. Ἄπαντα τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν παραδείγματα ἀνήκουν εἰς τὴν μετὰ κεντρικῆς ὀπῆς κατηγορίαν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας διαμορφοῦνται ἐν πλήρει συμμετρίᾳ τὰ δύο μέρη τοῦ πελέκεως. Τὰ παραδείγματά μας ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον ΠΙ τοῦ Buchholz ⁶, δηλαδή μετὰ συμμετρου ἄνω καὶ κάτω ἐπιφανείας καὶ ἀπεστρογγυλευμένων ἀκμῶν, πλάτος δὲ μικρότερον κατὰ τὸ μέσον ἢ κατὰ τὰς ἀκμάς. Ὁ Deshayes τὰ ὑπάγει εἰς τὸν τύπον του Β καὶ τὰς ὑποδιαίρέσεις αὐτοῦ ⁷. Ὁ διπλοῦς πέλεκυς εἶναι διὰ τὴν Κυρίως Ἑλλάδα πανθομολογούμενον δάνειον ἐκ Κρήτης ⁸, ἐνθα ἀπαντᾷ ἤδη ἀπὸ τῆς ΠΜ περιόδου εἰς Μόχλον ⁹ καὶ ἀντιπροσωπεύεται ἐνωρὶς εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς τύπους ¹⁰. Συγκεκριμένως διὰ τὸν τύπον ΠΙ τοῦ Buchholz, ὅστις καὶ ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ὑπὸ μελέτην θησαυρούς, ὁ συγγραφεὺς ¹¹ θὰ ἀνεβίβαζε τὴν ἐμφάνισίν του εἰς τοὺς ΠΜ ΠΙ

1. ε, 234: πέλεκυς, μέγας, χάλκεος, ἀμφοτέρωθεν ἀκαχμένος. LORIMER, Homer and the Monuments, σ. 306.

2. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, Ἐνασκαφαὶ ἐν Κρήτῃ, ΠΑΕ 1935, σ. 215 κ.έ. ΑΑ 1935, στ. 251 εἰκ. 4. Διεξοδικώτερον παρὰ NILSSON, MMR σ. 216 κ.έ. Πρβ. καὶ EVANS, P of M IV, σ. 346 κ.έ. κυρίως δὲ BUCHHOLZ, Zur Herkunft der Kretischen Doppelaxt, σ. 16 - 7. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, Zur Frage der Grotte von Arkalochori, Kadmos 1, σ. 87 - 94. BOARDMAN, The Cretan Collection in Oxford, σ. 44 σημ. 4. PALMER, Mycenaean and Minoans, σ. 153.

3. Πλὴν τοῦ BUCHHOLZ, ὁ NILSSON (ἀνωτέρω σ. 201), ὁ EVANS κλπ. πρβ. καὶ BOARDMAN, ἔ.ά. σ. 57 σημ. 1.

4. BSA 37, 1936 - 37, σ. 141. BUCHHOLZ, σ. 19.

5. BUCHHOLZ, σ. 16.

6. BUCHHOLZ, σ. 7.

7. DESHAYES, σ. 257.

8. Πρβ. HAWKES, BSA 37, 1936 - 37, σ. 141. BUCHHOLZ, σ. 8 καὶ 19.

9. SEAGER, Mochlos, σ. 35 - 6, 107 εἰκ. 12. BUCHHOLZ, σ. 9.

10. BUCHHOLZ, σ. 8.

11. Αὐτόθι: ἰδὲ καὶ NILSSON, MMR σ. 197.

χρόνους ¹, τὴν δὲ διαφοροποίησίν του εἰς τοὺς πρῶτους μινωικοὺς χρόνους ².

Τὴν ἀκμὴν διὰ τὸν τύπον III τοποθετεῖ ὁ Buchholz εἰς τὴν YM II ἐποχὴν ³, τὴν δὲ εὐρυτάτην του διάδοσιν ἐξηγεῖ ἐκ τῆς προτιμήσεως τοῦ τύπου.

Τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν παραδείγματα ἔχουν ὅπας ὠσειδεῖς (ἐλλειψοειδεῖς), δὲν ἀπαντᾷ δὲ παράδειγμα στρογγύλης ὀπῆς, ἡ ὁποία θεωρεῖται μινωικὴ ἀποκλειστικότης.

Διὰ τὴν θεραπείαν τῶν μειονεκτημάτων τῆς στρογγύλης ὀπῆς χαράσσονται ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ πελέκεως, ἐκατέρωθεν τοῦ μακροῦ ἄξονος τῆς ὀπῆς, ἀλλοκώσεις διὰ νὰ συγκρατῶνται ἐκεῖ ἦλοι ἢ ἦλος διερχόμενος διὰ τῆς στειλεώσεως. Ὁ Buchholz καὶ ὁ Deshayes γράφουν ὅτι τοῦτο ἀπαντᾷ μόνον εἰς παραδείγματα μετὰ στρογγύλης ὀπῆς. Καὶ ἐκεῖ μὲν εἶναι βεβαίως τοῦτο ἐνδεικτικώτερον, ἀπαντᾷ πάντως καὶ εἰς τινὰ τῶν παραδειγμάτων τῶν θησαυρῶν, ὅπως ἐσημειώθη εἰς τὴν περιγραφὴν ἐκάστου. Τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν παραδείγματα ⁴ πρέπει βεβαίως πάντα νὰ θεωρηθοῦν πραγματικῆς χρήσεως ἀντικείμενα ⁵, δὲν παρουσιάζουν ἄλλως τε διακόσμησιν ἐπὶ τοῦ σώματος των.

Τυπολογικὴ καὶ χρονολογικὴ διάκρισις τῶν διπλῶν πελέκεων ἐκ τῆς Κυρίως Ἑλλάδος δὲν εἶναι εἰσέτι δυνατὴ, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Buchholz ⁶, ἡ δὲ εὐρεῖα διάδοσις τοῦ τύπου III δὲν παρέχει χρονολογικοὺς διαφορισμούς. Τὰ ἐκ τῆς Κυρίως Ἑλλάδος παραδείγματα ἀπαντοῦν εἰς τοὺς YE III χρόνους κατὰ πλειονότητα ⁷, εἰς ὑστέραν μᾶλλον ἢ πρωιμωτέραν φάσιν ἐντὸς τῆς περιόδου ταύτης ⁸.

ΙΕ. ΣΤΑΥΡΟΠΕΛΕΚΥΣ (TRUNNION AXE) ⁹

Ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας προέρχεται ἓν ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον ὁ Rolfe χαρακτηρίζει σμίλην (chisel) ¹⁰. Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἀνήκει εἰς μίαν κα-

1. Οὕτω ὁ ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ ἐν Vaulted Tombs of Messara, σ. 109. Ὁ PENDLEBURY καταβιβάζει τὴν χρονολογίαν εἰς τοὺς MM I χρόνους, The Archaeology of Crete, σ. 118. Πρβ. καὶ BOARDMAN, The Cretan Collection, σ. 44.

2. BUCHHOLZ, σ. 8.

3. BUCHHOLZ, σ. 9.

4. ΜΥΛΩΝΑΣ, AJA 66, 1962, σ. 407. BUCHHOLZ, σ. 10.

5. Διὰ νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς ὠρισμένους δημοσιεύσεις: ΜΥΛΩΝΑΣ, AJA ἔ.ά. σ. 407. BUCHHOLZ, σ. 10 καὶ 18. NILSSON, MMR σ. 194 - 5 καὶ 216 κ.έ. CATLING, σ. 89. HOGARTH, BSA 6, 1899 - 1900, σ. 108 - 9. EVANS, P of M IV, σ. 346 κ.έ.

6. BUCHHOLZ, σ. 8.

7. Ἰδὲ παρὰ DESHAYES II, σ. 107 (Πίν. ζ').

8. BUCHHOLZ, σ. 9: «Wir dürfen sagen, dass ein ovales Schaftloch für das SM (SH) kennzeichnend ist, eher für eine späte als für eine frühe Phase innerhalb dieser Epoche». Κατάλογος παρὰ BUCHHOLZ, σ. 46 - 50. DESHAYES II, σ. 107 κ.έ. Διὰ τὰ ἐκ Κύπρου παραδείγματα CATLING, σ. 89...: «The Aegean settlers were responsible for the introduction of the double axe into Cyprus during the twelfth century».

9. Σταυροπέλεκυς ἢ βραχιονοπέλεκυς. Οἱ ὄροι οὗτοι εἶναι ὑπόδειξις τοῦ καθηγητοῦ ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ.

10. AJA 6, 1890, σ. 106 πίν. XV, XI.

τηγορίαν ἐργαλείων, τῶν ὁποίων ἡ ὄνομασία καὶ ἡ χρῆσις ἢ αἱ χρήσεις δὲν εὐρίσκουν ἀπολύτως συμφώνους τοὺς ἀσχοληθέντας μὲ αὐτό¹. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ ἐργαλείου εἶναι δύο ὠτία πλευρικὰ προεκτεινόμενα ἐκατέρωθεν τοῦ στελέχους τοῦ ἀντικειμένου καὶ τὰ ὁποῖα χωρίζουν αὐτὸ εἰς δύο ἀπ' ἀλλήλων διακριτὰ μέρη, τὴν καθαυτὸν λεπίδα καὶ τὴν πτέρναν². Τὰ ἐργαλεῖα τοῦ τύπου τούτου εἶναι εὐρέως διαδεδομένα ἀπὸ τῆς Κασπίας μέχρι τῆς Β. Εὐρώπης³, ἀπαντοῦν δὲ κατ' ἐξοχὴν εἰς Ἀνατολίαν καὶ Ἐγγὺς Ἀνατολήν, ὅπου ἐμφανίζεται τὸ ἐργαλεῖον κατὰ πρῶτον, διακινούμενον ἐκεῖθεν πρὸς Δυσμᾶς⁴.

Διάφορος εἶναι ἐπίσης κατὰ συγγραφεῖς ἡ ταξινόμησις τοῦ ἐργαλείου κατὰ τύπους καὶ κατηγορίας⁵. Ἀφήνομεν κατὰ μέρος τὰ γενικώτερα προβλήματα τῶν ἀντικειμένων τούτων καὶ ἀναφερόμεθα εἰς τὸ ἐξ Ἀνθηδόνης παράδειγμα. Ὁ Catling κατατάσσει τὸ ἀντικείμενον εἰς τὸν τύπον I τῆς Hyslop, ἴσως ὄχι μὲ ἀπόλυτον ὀρθότητα⁶. Ὁ Deshayes περιλαμβάνει τὸ ἀντικείμενον εἰς τὸν τύπον του E (sous-type E₁)⁷. Τοποθετεῖ τὴν ἐμφάνισιν τῆς κατηγορίας αὐτῆς (E₁) εἰς τὸν 14ον αἰ. τὸσον πρὸς Βορρᾶν τῆς γραμμῆς τοῦ Καυκάσου ὅσον καὶ εἰς τὸν Αἰγαιακὸν χῶρον⁸. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου μνημονεύει παραδείγματα ΥΕ III ἐποχῆς, ἐκ τῆς Κυρίως Ἑλλάδος, τῆς Ρόδου καὶ τῆς Κρήτης⁹. Θεωρεῖ πιθανὴν τὴν ἄφιξιν τοῦ τύπου εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν μεσημβρινῶν ποταμῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μαύρης θαλάσσης¹⁰. Ἐκ τῆς

1. Οὕτω τὰ ἀντικείμενα ταῦτα χαρακτηρίζονται ὡς lames à moignons (DESHAYES, σ. 113, ἀρ. 1041 κ.έ.), Ärmchenbeile ἢ Flachhäxte mit seitlichen Zapfen (TALLGREN, Die kupfernen Flachhäxte mit seitlichen Zapfen), trunnion celt (W.J. HEMP, Antiquaries Journal 5, 1925, σ. 51, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὡσαύτως τὰ chisels with lugs at the sides, flat axe with lateral peg, lugadge), trunnion axe (CATLING, σ. 87), lugged axe or adze blades (R. MAXWELL-HYSLOP, Iraq 15, 1953, σ. 69).

2. Ἴδὲ DESHAYES, σ. 113. R. MAXWELL - HYSLOP, ἔ.ἀ. σ. 69.

3. DESHAYES, σ. 114 κ.έ. R. MAXWELL - HYSLOP, ἔ.ἀ. σ. 71 κ.έ. HEMP, Antiquaries Journal 5, 1925, σ. 51 κ.έ. CATLING, σ. 87 - 8.

4. Οὕτως ἡ R. MAXWELL-HYSLOP, ἔ.ἀ. σ. 79. Ὁ DESHAYES, σ. 115, θεωρεῖ ὡς παλαιότερα τὰ ἀντικείμενα ἐκ Tureng Tepe καὶ Tell Judaidah (τέλος 3ης χιλιετ.: ἰδὲ καὶ R. MAXWELL-HYSLOP, ἔ.ἀ. σ. 74).

5. DESHAYES, σ. 114, ἔθθα συνοπτικῶς αἱ ἐπιχειρηθεῖσαι ταξινόμησεις. R. MAXWELL-HYSLOP, ἔ.ἀ. 72.

6. CATLING, σ. 88. Οὕτω κατὰ τὸ πρῶτον σκέλος τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ τύπου ὑπὸ τῆς HYSLOP ἡ ἀπόδοσις εἶναι ὀρθή, κατὰ τὸ ἀφορῶν ὅμως εἰς τὴν λεπίδα μέρος, τὸ ἐξ Ἀνθηδόνης παράδειγμα εἶναι διάφορον· πρβ. R. MAXWELL-HYSLOP, σ. 72: «Type I is distinguished by pronounced angular lugs placed nearer to the butt than to the cutting edge of the blade, which slopes inwards giving a concave outline. The cutting edge is splayed». Πιθανώτερον πρέπει νὰ ταξινομηθῇ εἰς τὸν τύπον III τῆς R. MAXWELL-HYSLOP (αὐτόθι: «Type III has a long, narrow blade with well marked lugs, which are sometimes rounded, fig. 6»). Ὅπως δὲ ποτε, ὡς παρατηρεῖ ἡ συγγραφεὺς, ἡ τυπολογικὴ αὕτη ταξινόμησις δὲν σημαίνει τι διὰ τὴν χρονολογικὴν ἀκολουθίαν τῶν τύπων, οἱ ὁποῖοι πολλάκις συναπαντοῦν (αὐτόθι). Ἴδὲ τὴν παρατήρησιν τοῦ DESHAYES, σ. 114: «La plus utile (classification) est celle de R. Maxwell-Hyslop, bien qu'elle groupe en certains de ces types (type III) des formes assez differentes à notre avis».

7. Ἐ.ἀ. σ. 115: «Lame allongée, moignons en croix peu saillants, côtes plus ou moins divergentes».

8. Ἐ.ἀ. σ. 121.

9. Βλ. κατωτέρω.

10. DESHAYES, σ. 121 - 2.

Β. ἀκτῆς τῆς Μ. Ἀσίας πιστεύει ἢ R. Maxwell-Hyslop¹ ὅτι ὁ τύπος διαβιβάζεται με ἐπίκεντρον τὴν Τροίαν² πρὸς τὸ Αἰγαῖον, Σικελίαν, Ἰταλίαν, Ἰσπανίαν, Σαρδηνίαν καὶ Ἰρλανδίαν. Μετὰ τὴν πρὸς Δυσμὰς διακίνησιν τοῦ ἀντικειμένου συνδέει καὶ αὕτη τὴν ἐμπορικὴν δραστηριότητα τῶν Μυκηναίων μετὰ τὰς προειρημένας περιοχάς. Ἐν ἀνάλογον³ παράδειγμα πρὸς τὸ ἐξ Ἀνθηδόνας ἐργαλεῖον προέρχεται ἐξ Ἀσίνης καὶ εἶναι ΥΕ ΙΙΙ χρόνων⁴. Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν (soustype E₁) πρὸς τὸ ἐξ Ἀνθηδόνας κατατάσσει ὁ Deshayes ἐν παρόμοιον ἐκ Λίνδου⁵. Ὁ Catling τὸ ἀποδίδει εἰς τὸν τύπον ΙΙΙ τῆς Hyslop⁶. Τὸ ἀντικείμενον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ἔν ἀκριβῶς ἀνάλογον πρὸς τὸ ἐξ Ἀνθηδόνας, αὐτὸς δὲ ὁ Deshayes ὑπέδειξεν ἤδη τὰς μορφολογικὰς τοῦ ἰδιομορφίας, ἰδιαιτάτα κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν πλευρικῶν ὠτίων⁷. Χρονολογεῖται ἐπίσης καὶ τοῦτο εἰς τοὺς ΥΕ ΙΙΙ χρόνους. Ἐν ἀνάλογον, μὴ μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Deshayes⁸, ἔχομεν ἐκ Δωδώνης⁹. Ἐπίσης ἀνάλογον ἐργαλεῖον, θαυμασίας διατηρήσεως μετ' ἐγγαράκτου γραμμικῆς διακοσμήσεως ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς λεπίδος, προέρχεται ἐκ Καρφίου¹⁰. Ἀνήκει εἰς τὴν περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ συνοικισμοῦ δηλ. 1100-900 π.Χ. ἀλλὰ δύναται κάλλιστα νὰ μιμῆται ἢ καὶ νὰ εἶναι παλαιότερον παράδειγμα ἀναλόγου τύπου¹¹.

Ἐν, τέλος, γνωρίζω ἐξ Ἑλλάδος, τὸ ἐκ τοῦ τείχους Δυμαίων¹² ΥΕ ΙΙΙ χρόνων¹³.

Ἀκριβέστερος χρονολογικὸς προσδιορισμὸς τοῦ ἀντικειμένου ἐξ Ἀνθηδόνας ἐντὸς τῆς ΥΕ ΙΙΙ περιόδου εἶναι προβληματικὸς. Διὰ τὴν κατασκευὴν ἑνὸς ἀντικειμένου τοιαύτης ἀπλότητος, ὡς παρατηρεῖ γενικῶς ὁ Catling¹⁴, δὲν ἀπητεῖτο εἰ μὴ στοιχειώδης γνῶσις τοῦ τρόπου χύσεώς του καὶ κατὰ συνέπειαν ἢ μίμησίν του ἦτο εὐκόλος εἰς τοὺς ἑκασταχοῦ μεταλλοτεχνίτας, ὡς ἀποδεικνύει ἢ εὐρεῖά του διάδοσις καὶ αἰ ποικιλίαι του. Ἐν ὄψει τῆς μείζονος ὁμοιότητός του πρὸς τὸ ἐξ Ἀσίνης θὰ ἐπεθύμουν νὰ ὑποδείξω καὶ ἐνδεχομένην χρονολογικὴν συνάρτησιν.

1. Iraq 15, 1953, σ. 79.

2. Πρβ. τὴν λιθίνην μήτραν ἐκ Τροίας. DÖRPFELD, Troja und Ilion, σ. 405 εἰς. 406: «Gussform für einen Flachcelt mit Seitensprossen».

3. Ἰδὲ καὶ κατωτέρω.

4. ASINE, σ. 311 καὶ εἰς. 214.

5. DESHAYES, ἀρ. 1311. Lindos I, σ. 67, πίν. 3, 27.

6. CATLING, σ. 87.

7. DESHAYES, σ. 122. Δι' ἐν ἀκριβῶς ἀνάλογον τοῦ τέλους τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος ἐκ Καυκάσου, ἰδὲ DESHAYES, ἀρ. 1135.

8. DESHAYES, σ. 131 σημ. 5.

9. KARAPANOS, Dodone et ses Ruines, σ. 101 πίν. LIV, 7. Ἡ R. MAXWELL-HYSLOP τὸ κατατάσσει εἰς τὸν τύπον ΙΙΙ, σ. 79, εἰς. 3, 2.

10. BSA 38, 1937 - 8, σ. 116, πίν. XXIX, 2, 455.

11. BSA αὐτόθι σ. 112: «Many of the implements are little different from those of earlier times».

12. ΑΔ 18, 1963, Β1, Χρονικά, σ. 113, πίν. 155 γ. ΠΑΕ 1962, σ. 122-3, πίν. 138 δ.

13. Δὲν δηλοῦται ἢ ἀκριβῆς θέσις τοῦ εὐρήματός. Ὡρισμένα ὄστρακα εἰκονίσθησαν εἰς τὸ ΑΔ ἀνωτέρω (ΠΙΒ-Γ).

14. CATLING, σ. 88.

Τὸ ἐξ Ἀσίνης προῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας I καὶ ἐκ στρώματος χρονολογουμένου εἰς τοὺς ΥΕ ΠΙΒ χρόνους ¹. Τοῦτο θὰ ἤρμοζεν ἴσως καλύτερον καὶ πρὸς τὴν γενικὴν εἰκόνα τῆς διαδόσεως τῶν ἀντικειμένων τούτων διὰ τῶν Μυκηναίων πρὸς τὴν Δύσιν ² καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἡπείρου ³, ἐντὸς τῆς ἀκμῆς τοῦ μυκηναϊκοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν σταθερῶν συνθηκῶν τῶν χρόνων τούτων, ἢ τῆς κατασκευῆς των ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι εἰς τοὺς ἰδίους πάλιν χρόνους.

Ἄς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας ἀντικείμενον «shows no signs of use» κατὰ τὸν ἀνασκαφέα, ἴσως δὲ ἀπετέλει τεχνουργημα τοῦ κατόχου τοῦ θησαυροῦ, ἔτοιμον πρὸς ἐμπορίαν, εἰς ἣν περιπτώσιν ἢ ἀπόκρυψίς του δὲν ἀπέχει ἴσως πολὺ τῆς κατασκευῆς του.

Ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος δύο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνάλογα παραδείγματα προέρχονται ἐξ Οὐαλίας ⁴.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ἐργαλείων τούτων δὲν ἐπικρατεῖ, ὡς προεῖπον, ὁμοφωνία. Τονίζεται κατὰ πλειονότητα ἢ καταλληλότης τοῦ ἀντικειμένου διὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ ξύλου. Οὕτως ὁ Catling κατατάσσει τὰ ἀντικείμενα ταῦτα μεταξὺ τῶν carpenter's tools. Ὁ Herbert Maryon ⁵ ἐπίστευσεν ὅτι τὰ ἐργαλεῖα αὐτὰ ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ἄκμονες ⁶ τῶν τεχνιτῶν τοῦ μετάλλου, διότι δὲν ἐξηκρίβωσε, προφανῶς εἰς τὰ παραδείγματα τὰ ὁποῖα εἶχεν ὑπ' ὄψει του, ἠκονημένος αἰχμᾶς ⁷. Ἡ R. Maxwell-Hyslop ἀποδέχεται τὴν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεων τοῦ Maryon δι' ὠρισμένα μόνον ἐκ τῶν παραδειγμάτων τῆς Ἀνατολίας, παρατηρεῖ ὅμως ὅτι ἀπαντοῦν καὶ ἕτερα μετὰ ὀπῶν εἰς τὴν βᾶσιν διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς ⁸ τῇ βοηθείᾳ κορδονίου (cord). Ὡς ἄκμονες ἴσως ἐχρησιμοποιήθησαν δύο ἀντικείμενα ἐκ Δωδώνης ⁹, ὧν τὸ ἕτερον φέρει ἀντὶ πτέρνης μικρὰν ὀρθογώνιον προβολήν, ἴσως διὰ τὴν ἐπιμέλειαν ἐκτύπων διακοσμῆσεων.

1. Asine, σ. 311. Ἀκριβέστερον ὀρίζεται ὡς θέσις εὐρέσεως: «House I, Room XLV. Below the level of the walls were found a bronze cell as well as a bronze pin, still in a Mycenaean stratum». Ἐκ τοῦ παρατιθεμένου χρονολογικοῦ διαγράμματος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐξελιξέως τῆς κάτω πόλεως ὑπὸ ALFRED WESTHOLM (σ. 90) ἡ οἰκία I, ἐξ ἧς τὸ ἀντικείμενον, χρονολογεῖται εἰς τὴν περίοδον 6, ὁμοῦ μὲ τὰς οἰκίας G, K καὶ L, διὰ τὰς ὁποίας δίδεται χρονολογία ΥΕ ΠΙΒ.

2. R. MAXWELL-HYSLOP, ἔ.ἀ. σ. 79· παραδείγματα ἐκ Pozzuoli καὶ Civita Vecchia εἰκ. 3.

3. Πρβ. τὸ παράδειγμα ἐκ Δωδώνης.

4. W. J. HEMP, The Trunnion Cell in Britain, Antiquaries Journal 5, 1925, σ. 51 κ.έ. εἰκ. ἐν σ. 51.

5. HERBERT MARYON, Some Prehistoric Metallworker's Tools, Antiquaries Journal 18, 1938, σ. 243 κ.έ.

6. Αὐτόθι σ. 250: «The tools, which we are considering may be identified as metal-worker's anvils or stakes and were employed for turning over edges of sheet metal».

7. Μνημονεύει τὰ παραδείγματα ἐκ Llusmagh καὶ τὸ ἐκ Pozzuoli καὶ περιγράφει κατὰ τρόπον πειστικὸν τὴν διαδικασίαν.

8. Ὁ MARYON ὀρίζει ὡς ἐξῆς τὸν προορισμὸν τῶν ὀπίων τοῦ ἐργαλείου (ἔ.ἀ. σ. 249): «the "s tops" or "trunnions" at the sides would prevent it from being too far into its handle or other support». Διὰ τὸν τρόπον στελιεώσεως, PETRIE, T. W. σ. 17 πίν. XVII, XVIII. AJA ἔ. ἀ. σ. 52.

9. Dodone, σ. 101 πίν. LIV ἀρ. 9 καὶ 10.

Τῶν ἐργαλείων τούτων ἔχομεν, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶδομεν, συχνὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ Αἰγαιακοῦ χώρου. Οὕτως ἔχομεν ἐν ἀνάλογον ἐκ Μαλλίων ¹, τὸ ὁποῖον ὁ Catling θεωρεῖ ποικιλίαν τοῦ τύπου III τῆς R. Maxwell-Hyslop. Ἐν ἀδημοσίευτον παράδειγμα ἀναφέρει ὁ Catling ἐκ Κῶ ὡς κυμαινόμενον μεταξὺ τῶν τύπων II καὶ III ².

Τὸ παράδειγμα ἐξ Ἁγίας Τριάδος, YM I-YM III χρόνων ³, ὡς καὶ τὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ ναυαγίου τῶν Χελιδωνίων Νήσων δὲν παρουσιάζουν τὴν προέκτασιν τῶν πλευρικῶν ὠτίων τῶν λοιπῶν παραδειγμάτων, θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ ἴσως ἄνευ στελειεώσεώς τινος ⁴.

Διὰ τὰ κρίνωμεν, ἐν καταλήξει, εἰς ποίαν τῶν ἀνωτέρω χρήσεων ἀνταποκρίνεται τὸ παράδειγμα τοῦ θησαυροῦ, ἔδει νὰ γνωρίζωμεν, πλὴν τῶν διαστάσεών του, καὶ τὸ ἐὰν ἔφερον ἀκόνησιν ἐπὶ τῆς μιᾶς μόνον ἢ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων τῆς αἰχμῆς. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν θὰ ἦτο πέλεκυς εἰς τὴν πρώτην σκέπαρνον (herminette), οὐχ ἦττον ἢ ἐν ὄψει διαφορὰ εἶναι μᾶλλον ἐπουσιώδης. Στελειώσιν θὰ ἐδέχετο τὸ παράδειγμά μας, συνωδὰ δὲ παρατηρεῖ καὶ ὁ ἀνασκαφεὺς.

ΙΣ. ΧΑΛΚΟΥΝ ΨΕΛΙΟΝ

Τὸ μοναδικὸν διὰ τοὺς ὑπὸ μελέτην θησαυροὺς ἀντικείμενον προέρχεται ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας ⁵. Ὡς κρίνω ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως, εἶναι κυλινδρικήσ τομῆς, τὰ ἄκρα του δὲ ἐνοῦνται, ἀνερχόμενα ἐλαφρῶς (τοῦλάχιστον τὸ ἓν). Ὁ Rolfe δίδει διάμετρόν του 0,056 μ. Τοῦτο πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀντικειμένου. Ὁ ἀνασκαφεὺς τὸ ἐχαρακτήρισε «δακτύλιον» (ring of bronze wire), ὑποτιθεὶς τὸν χαρακτήρα του ὡς ψελίου (bracelet). Ὁ Catling τὸ ἐθεώρησε περιβραχιόνιον ἢ περισφύριον (armlet or anklet) ⁶. Δακτύλιος δὲν δύναται βεβαίως νὰ θεωρηθῆ τὸ παρόν, λόγῳ τῆς μεγάλης του, διὰ δάκτυλον χειρός, διαμέτρου ⁷. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν του ὡς περιβραχιονίου ⁸ θὰ ἔδει

1. Études Crétoises VII, σ. 52 καὶ πίν. LXI.

2. CATLING, σ. 88.

3. Annuario 8-9, 1925 - 26, σ. 159 εἰκ. 167.

4. Διὰ τοὺς ἐκ σιδήρου σταυροπελέκεις, ἐν παράδειγμα τῶν ὁποίων ἔχομεν ἐκ προῖμου Γεωμετρικοῦ τάφου τῆς Ἀγορᾶς (Thompson ἐν Hesperia 19, 1950, σ. 330-1 καὶ BLEGEN ἐν Hesperia 24, 1952, σ. 279-94), βλ. καὶ STEPHEN FOLTINY, Athens and the East Hallstatt Region: Cultural Interrelations at the Dawn of the Iron Age, AJA 65, 1961, σ. 285-8 καὶ Κατάλογον ἐν σ. 296-7 (καὶ εἰκ. 2), ἔνθα καὶ λεπτομερῆς βιβλιογραφία.

5. AJA 6, 1890, πίν. XV, xxxiv.

6. CATLING, σ. 296.

7. Διὰ τοὺς χαλκοὺς δακτύλιους πρβ. WACE, Ch. Tombs, σ. 37 τάφ. 523 ἀρ. 17 πίν. XX διαμ. περ. 0,025 μ. (YE III). PERSSON, RT σ. 85 (θαλαμ. τάφ. 1) διαμ. 0,02.

8. Ἡ περισφύριον.

Ίσως νὰ ἔχωμεν μεγαλύτεραν διάμετρον ¹. Ἡ παρουσία τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰς τὸν θησαυρὸν ξενίζει ἐν πρώτοις διὰ τὸν λόγον ὅτι τὸ «φυσικόν» του περιβάλλον θὰ ἦτο εἰς τάφον, ἀλλὰ βεβαίως δὲν εἶναι μεμονωμένον ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν, προσωπικῆς χρήσεως, ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν. Ἐθησαυρίσθη διὰ τὴν ἀξίαν του ὡς μετάλλου ἢ διὰ νὰ τύχη ἐπεξεργασίας ἢ διορθώσεως ἢ τέλος νὰ ἐπαναχυθῇ εἰς ὅμοιον ἢ ἀλλότριον σχῆμα μετ' ἄλλων παρομοίας διατηρήσεως ἀντικειμένων ; Ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς παρουσίας, τὸ παρὸν εὔρημα ἔχει ἀντικείμενα, διὰ τὰ ὁποῖα δικαιούμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ μεταλλοχούτου-κατόχου ἦσαν ἔτοιμα πρὸς πώλησιν, εἰς περιπτώσεις τινὰς ἴσως ἐναντι ἀνταλλαγῆς καὶ μὲ ἄχρηστα πλέον χαλκᾶ ἀντικείμενα ἀναλόγου βεβαίως ἐκτιμῆσεως ².

ΙΖ. ΧΑΛΙΝΟΣ ³

Ὁ χαλινὸς ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσουντα ἀποτελεῖ ἐν τῶν ἀξιολόγων εὐρημάτων τῶν παρόντων θησαυρῶν διὰ τὴν σπανιότητα τοῦ εἴδους εἰς τὸν μυκηναϊκὸν χῶρον. Οὕτω πλὴν τοῦ παρόντος κατέχομεν μόνον τοὺς χαλινούς ἐκ Μιλήτου, ὑστερομυκηναϊκῶν χρόνων ⁴, ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν δὲ ἐν Θήβαις τοῦ ἔτους 1964 μερικοὺς ἀναλόγους πρὸς τὸν ἰδικὸν μας καὶ διαφόρου τύπου ἐπίσης ⁵. Περὶ τούτων ἀμέσως κατωτέρω.

Ἡ σχετικὴ αὐτῆ σπάνις, ἐν τούτοις, δὲν ἀποδίδει τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων, καθ' οὓς θὰ ἀνέμενε τις βασίμως εὐρεῖαν τὴν χρῆσιν χαλινῶν, ἀλλὰ οἱ χαλινοὶ αὐτοὶ δὲν θὰ ἦσαν πάντες, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι, ἐκ φθαρτῆς ὕλης. Οὕτως ὁ Wiesner ⁶, ἀναφερόμενος εἰς τὸ στρεπτόν τῶν δύο μελῶν τῆς ράβδου τοῦ χαλινοῦ τοῦ θησαυροῦ μας, παρατηρεῖ ὅτι τοῦτο ⁷ παριστᾷ τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τοῦ σχοινίου εἰς τὸ μέταλλον, τὴν δὲ μεταφορὰν αὐτὴν θεωρεῖ ὅχι προσπά-

1. Διὰ νὰ ἀνφερθῶ εἰς τὸν CATLING, ἔ. ἀ. σ. 230. Εἰς τὰ περιγραφόμενα ὑπὸ τούτου παραδείγματα περιβραχιονίων ἢ περισφυρίων ἐκ Κύπρου ἔχομεν διάμετρον ἀπὸ 0,075 - 0,121μ. ἐπομένως τὸ παρὸν καὶ λόγῳ τῆς μικροτέρας του διαμέτρου καὶ τοῦ ὀφθαλμοφανοῦς (δυστυχῶς δὲν μαρτυρεῖται) μικροτέρου πάχους του θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ψέλιον (χειρὸς). Δυστυχῶς δὲν δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῶ καὶ τὰς διαμέτρους δύο ἄλλων παραδειγμάτων, τῶν ὁποίων τὴν ἐνταῦθα μνείαν ὀφείλω εἰς παραπομπὴν τοῦ CATLING (σ. 232 σημ. 9 καὶ 10). Τὸ ἐν ἐκ Παχίας "Ἀμμου (Παχυάμμου) Κρήτης ἐκ πίθου MM III ἐποχῆς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ SEAGER «παιδικὸν χαλκοῦν ψέλιον (childs' bangle of bronze)· τὸ ἕτερον παράδειγμα προερχόμενον ἐκ τῆς ΥΕ II ταφῆς Σκοπέλου, ΠΛΑΤΩΝ, Κρητ. Χρον. 3, 1949, σ. 550 πίν. ΙΑ «χαλκοῦν ψέλιον ἢ περισφύριον ἄνευ διακοσμῆσεως», εἶναι ἀρκετὰ ὅμοιον πρὸς τὸ ἐξ Ἀθηδόνος.

2. Ὁ ROLFE ἀναφέρει «a number of small objects» μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τοῦ εὐρήματος.

3. REICHEL, *Homerische Waffen*, σ. 142-4 εἰκ. 90, 91. JALOURIS, *Athens als Herrin der Perde*, σ. 30-1.

4. HANS A. POTRATZ, *Archiv für Orientforschung (AFO)* 14, 1941-44, σ. 8 εἰκ. 10. SANDARS ἐν *AJA* 67, 1963, σ. 136 καὶ σημ. 61.

5. Κατωτέρω.

6. WIESNER, *Fahren und Reiten im Alten Orient*, σ. 25.

7. Αὐτόθι σ. 25 σημ. 2.

θειαν κατασκευῆς σταθερωτέρου χαλινού ἀλλ' ὡς θέμα πολυτελεστέρας κατασκευῆς ¹. Πρωιμωτάτη μορφή χαλινού εἶναι ἐκείνη εἰς ἣν δύο σφηκωτῆρες κατέχουν τὰ ἄκρα τοῦ ἄκονος. Ὁ τύπος αὐτός (Knebeltrense), χρησιμοποιηθεὶς ἤδη εἰς τὴν λιθίνην ἐποχὴν, εὐρίσκει χρῆσιν καὶ κατὰ τὴν χαλκῆν, ἀντικαθιστάμενος εἰς τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς χαλκῆς ἐποχῆς διὰ τοῦ μετὰ δακτυλίων χαλινού (Ringtrense) ². Μίαν βραχυτάτην σύνοψιν συναφῶν προβλημάτων θὰ περιλάβω ἐνταῦθα. Σήμερον παλαιόταται ἐνδείξεις παρουσίας ἵππου εἰς τὴν Ἑλλάδα ³ εἶναι τὰ εὐρήματα τῶν Σουηδῶν εἰς Μάλθι - Δώριον ⁴, Μεσοελλαδικῶν χρόνων ⁵, ταυτοχρόνως πρὸς τὴν ἐμφάνισίν του εἰς Τροίαν II ⁶. Ὁμοία ὑπῆρξεν ἡ πατρὶς τοῦ ἄρματος ⁷. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Anderson, εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἄρμα δὲν ἐξευλίχθη εἰς τὴν αὐτὴν κλίμακα, ὡς εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον λόγῳ τοῦ ἀπροσφόρου τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἐλλείψεως βοσκοτοπιῶν ⁸, ἐν τούτοις εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἄρμα ὑπῆρξε σπουδαιότερον καὶ χρησιμοποιεῖται καθ' ὑπεροχὴν ⁹, ὡς δεικνύουν τὰ μνημεῖα ¹⁰. Πρωιμώταται ἀπεικονίσεις ἵππων ἐξ Ἑλλάδος ¹¹ προέρχονται ἐκ

1. «Ihre Umsetzung in Bronze ist mehr eine Frage der Kostspieligkeit als der starken Beanspruchung». ANDERSON, Ancient Greek Horsemanship, σ. 6. POTRATZ, AFO ἔ. ἀ. σ. 4.

2. Κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ λήμματος *Trense* ἐν RLV τ. XIII (ECHARD UNGER).

3. WIESNER, ἔ. ἀ. σ. 25 σημ. 5.

4. VALMIN, The Swedish Messenia Expedition, σ. 38 (Middle Helladic Town).

5. «After about 1800 B.C.», ANDERSON, ἔ. ἀ. σ. 2.

6. BLEGEN, Troy III, σ. 10· ἰδὲ καὶ WIESNER, ἔ. ἀ. σ. 23. HOOD, A Mycenaean Cavalryman, BSA 48, 1953, σ. 91 καὶ σημ. 58. Εἰς Μακεδονίαν, WIESNER, ἔ. ἀ. σ. 23 καὶ παραπομπαί. BSA 27, 1925 - 26, σ. 45. HEURTLEY, Prehistoric Macedonia, σ. 88.

7. Ἰδὲ WIESNER, ἔ. ἀ. σ. 23. ANDERSON, ἔ. ἀ. σ. 5 καὶ σημ. 16. LORIMER, HM σ. 307. Τὸ ἄρμα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔρχεται εἴτε ἐξ Ἀνατολῆς ἢ, τὸ πιθανώτερον, ἐκ βορρᾶ ὀμοῦ μετὰ τοῦ ἵππου, ἰδὲ ὅμως WIESNER, σ. 27. Οἱ Ἕλληνες θεοὶ δὲν γνωρίζουν ἐξ ἀρχῆς τὸ ἄρμα: «Diese Tatsache bestätigt die Annahme, dass die ersten Einwanderer den Streitwagen nicht konnten». Βλ. καὶ F. SCHACHERMEYER, Streitwagen und Streitwagenbild im Alten Orient und bei den mykenischen Griechen, Anthropos 46, 1951, 713-4.

8. ANDERSON, ἔ. ἀ. σημ. 4. A Companion to Homer, σ. 541.

9. Βεβαίως ἔχομεν τὸ παράδειγμα τοῦ ἐφίππου, τὸ ὅποιον περιγράφει ὁ HOOD, ἔ. ἀ. σ. 54 κ.έ. Περὶ τῶν μεταγενεστέρων εἰδήσεων, WIESNER, σ. 44 κ.έ. ANDERSON, ἔ. ἀ. σ. 6: «seated awkwardly on his beast's rump...» καὶ σημ. 17 «Ventris and Chadwick hesitate to accept the tempting suggestion that the Kretheus of the Pylos tablets (ca. 1200 B.C.) was a rider». Δὲν δύναμαι νὰ ὀρίσω ἐὰν ὁ χαλινὸς ἐκ τοῦ θησαυροῦ ἀνήκειν εἰς ἵππους ἄρματος ἢ εἰς μεμονωμένον ἵππον. Τονίζω τὸ γεγονός ὅτι εὐρέθη εἷς. Δὲν γνωρίζω διατί ἡ SANDARS γράφει, ἔ. ἀ. σ. 136: «of the two horse bits I have seen only one, the other was evidently in very poor condition, and possibly smaller».

Διὰ τοὺς ἐφίππους ὀπλίτας ἰδὲ πλὴν τοῦ παραδείγματος τοῦ HOOD καὶ ΜΥΛΩΝΑΝ, ΠΑΕ 1964, σ. 70-1 καὶ σημ. 1.

10. ANDERSON, HOOD, σποράδην. SCHACHERMEYER, Anthropos ἔ. ἀ. σ. 718 κ.έ.

11. Ἰδὲ κυρίως EUGENE MERCKLIN, Der Rennwagen in Griechenland, 1909, σ. 2 κ.έ. WIESNER, ἔ. ἀ. σ. 24. ANDERSON, ἔ. ἀ. σ. 2. Ὁ ΜΥΛΩΝΑΣ ἀναφέρει παραστάσεις ἁρμάτων ἐκ τοῦ μυκηναϊκοῦ κύκλου ἐν AJA 55, 1951, σ. 134 κ.έ. Θεωρεῖ ὀρθῶς παλαιότατην ἐκείνην ἐπὶ στηλῶν τοῦ Β περιβάλου τῶν Μυκηθῶν. Ἡ ἀποψὶς του εἶναι, ὅτι ἐδῶ ἔχομεν neither a battle nor a hunting scene... there is possible only an interpretation, that we have a chariot race represented on the stelae (σ. 142).

τῶν λακκοειδῶν τάφων τῶν Μυκηναίων, εἰς Κρήτην δὲ ἔρχεται ὁ ἵππος τὸν 15ον αἰ. π.Χ. ¹.

Οἱ δύο χαλινοὶ ἐκ Μιλήτου εἰς «waffenreiches spätmykenisches Grab» ὁδηγοῦν τὸν Wiesner εἰς τὴν ἄποψιν ὅτι ἔχομεν ἐδῶ ἔνδειξιν «Streitwagenrossen».

Ἡ Sandars φέρει τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ παράδειγμα εἰς σχέσιν πρὸς τοὺς χαλινούς ἐκ Μιλήτου, διὰ τοὺς ὁποίους γράφει ὅτι εἶναι τοῦ αὐτοῦ γενικοῦ τύπου. Ὁ Wiesner εἶδεν εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν πυραμιδοειδῶν προεξοχῶν εἰς τὰ τελευταῖα παραδείγματα μίαν ἐξέλιξιν. Ἀπὸ τυπολογικῆς ἀπόψεως τοῦτο ἀποτελεῖ ἐν ἐπόμενον βῆμα ἐκείνου τοῦ παραδείγματος τοῦ θησαυροῦ. Ὁ Wiesner εἰκάζει τοῦτο καὶ χρονικῶς μεταγενέστερον ². Τὸ περιβάλλον τῶν χαλινῶν δὲν εἶναι δυστυχῶς γνωστόν, καίτοι οὗτοι προέρχονται ἐκ τάφου. Τὰ ἀγγεῖα τοῦ νεκροταφείου ἐξ οὗ προήλθον ³ εἶναι «πάντα YE III B ἢ III Γ» ⁴. Ἡ σπάνις τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰς τὸν Κρητομυκηναϊκὸν κύκλον καθιστᾷ τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ παράδειγμα σχεδὸν μοναδικὸν καὶ τὴν χρονολογικὴν του τοποθέτησιν προβληματικὴν. Τώρα ἔχομεν εὐτυχῶς τὸ εὑρημα ἐκ Θηβῶν, τὸ ὁποῖον καὶ ἀφθότους χαλινούς ἔδωκεν, εἰς ἐπίρρωσιν τῶν ὑποθέσεων περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἵπποκομίας εἰς τοὺς Μυκηναίους, καὶ περιβάλλον δυνάμενον νὰ χρονολογηθῇ ἔχει ὥστε νὰ βοηθῇ καὶ εἰς τὴν χρονολογικὴν στήριξιν τοῦ εὑρήματος τοῦ θησαυροῦ. Οὕτω τὰ ἐκ Θηβῶν χαλκᾶ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ χαλινοί, εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ στρώματος καταστροφῆς (δαπέδου) τοῦ μυκηναϊκοῦ κτηρίου τοῦ οἰκοπέδου Παυλογιαννοπούλου μετ' αὐτῶν δὲ «πολλὰ ἀποτμήματα ἀγγείων, κυρίως ὑψιπόδων κυλίκων.... ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χώρου καὶ εἰς τὸ αὐτὸ βάθος τῶν 2 μ. ὑπῆρχον.... ὀλίγα εἰδῶλια καὶ μικρὰ ὕστρακα ἀγγείων τῆς YE III B ἐποχῆς». Ἡ χρονολογία αὕτη εἶναι terminus ante quem διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν χαλινῶν ἐκ Θηβῶν, δύναται δὲ νὰ ληφθῇ ὡς συγχρονιστικὸς τοιοῦτος διὰ τὸ παράδειγμα τοῦ θησαυροῦ, αὕτη δὲ ἡ χρονολογία ἀποκρύψεως του καὶ τοῦ περιλαμβανόντος αὐτὸ θησαυροῦ δύναται νὰ μὴ εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν καταστροφὴν τοῦ μυκηναϊκοῦ κτηρίου τῶν Θηβῶν ὡς πρὸς τὸν χρόνον, ἂν ὅχι καὶ ὡς πρὸς τὰ αἴτια.

1. WIESNER, ἔ. ἀ. σ. 26. ANDERSON, ἔ. ἀ. σ. 2. P of M IV, 828 εἰκ. 808. Εἰς μινωικὴν ἐπίδρασιν ἀποδίδει ὁ WIESNER τὴν ὑπὸ γυναικῶν χρῆσιν ἄρματος εἰς Μυκήνας-Τίρυνθα. SCHACHERMEYER, Anthropos ἔ. ἀ. σ. 720 κ.έ.

2. «Die Stacheln gab man später auf». ANDERSON, σ. 49: «Slightly later in date than the one from Mycenae». JALOURIS, ἔ. ἀ. σ. 31: «Zwei spätmykenische Stücke einer zweiteiligen Trense...».

3. Τὸ ζεύγος τῶν χαλινῶν προέρχεται πιθανώτατα, ὡς γράφει ἡ SANDARS, ἐκ τοῦ Νεκροταφείου τοῦ Deirmentepe (FIMMEN, Die Kretisch-Mykenische Kultur, σ. 15-6) μετ' ὀρθογωνίους θαλαμωτοὺς τάφους, μετ' τυπικὸς μυκηναϊκούς δρόμους.

4. Τὸ ἐν τῶν παραδειγμάτων ἐκ Μιλήτου ἀπεικονίσθη ὑπὸ POTRATZ, ἔ. ἀ. Ὁ STUBBINGS γράφει περὶ τοῦ Νεκροταφείου ὅτι ἔδωκεν ἀγγεῖα νῦν ἐν Βερολίῳ «πάντα YE III B ἢ III Γ», Mycenaean Pottery from the Levant, σ. 23.

Τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ παράδειγμα περιλαμβάνει ὁ Potratz εἰς τὸν τύπον I, ὅστις ἀπαντᾷ εἰς Μεσοποταμίαν, Αἴγυπτον καὶ Αἰγαῖον¹ καὶ χρονολογεῖ αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1500-800 π.Χ.² Εἰδικώτερον διὰ τὸ παράδειγμά μας γράφει : Die beiden kleinasiatischen Gebisse stammen aus spätmykenischen Fundzusammenhang, ebenso wie das Mykenener Gebiss selbst, also aus der Zeit von 1400 bis 1250»³.

Τέλος αἱ πινακίδες δίδουν πληροφορίας καὶ περὶ κατασκευῆς ἀρμάτων εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους καὶ περὶ χρήσεως τῶν ἡνίων καὶ τῶν χαλινῶν αὐτῶν⁴.

ΙΗ. ΣΜΙΛΑΙ

Ὑπὸ τὸν γενικὸν τοῦτον τίτλον κατατάσσω ἐδῶ ἐργαλεῖα ἐκ τῶν θησαυρῶν, περὶ τῆς ὀνομασίας καὶ χρήσεως τῶν ὁποίων δὲν ἐπικρατεῖ γενικῶς ὁμοφωνία⁵. Καὶ παραδεκτὴ βεβαίως γίνεται ἡ λειτουργικὴ τῶν συνάφεια⁶, διακρίνονται πάντως τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα εἰς flat axes, flat adzes καὶ chisels (haches, herminettes plates, ciseaux). Ἐκ τούτων τὰ δύο πρῶτα εἶναι πάλιν τόσον ὅμοια πρὸς ἀλλήλα, ὥστε ὁ Deshayes προτιμᾷ τὴν ἀπὸ κοινοῦ σπουδὴν των. Διαφοροποιούνται κατὰ τὸν τρόπον στειλέωσεως⁷, τὴν ἀκόνησιν τῆς μιᾶς ἢ ἀμφοτέρων τῶν ὀψεων τῆς αἰχμῆς⁸ καὶ τὸ πάχος τοῦ στελέχους⁹. Αἱ χρήσεις των εἶναι ποικίλαι καὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ξυλοργοῦ, τοῦ ξυλογλύπτου καὶ αὐτοῦ τοῦ λιθοξόου¹⁰. Πρόκειται ἐν τοῖς πλείστοις περὶ μεταλλίνου στελέχους μετὰ πλευρῶν ἀφισταμένων ἀλλήλων ἀπὸ τῆς πτέρνης πρὸς τὴν αἰχμὴν ἐν μορφῶσει κοίλης κυρτῆς ἢ εὐθείας, καὶ ἄκρον πτέρνης σχήματος εὐθείας ἢ ἀπεστρογγυλευμένου. Αὐ-

1. AFO ἔ.ἀ. σ. 33· βλ. καὶ σ. 2 κ.έ. εἰκ. 2-11.

2. Αὐτόθι σ. 8. Ἴδὲ καὶ HANČAR, Das Pferd in Prähistorischer und Früher Historischer Zeit, σ. 191, 495 καὶ σημ. 377 εἰκ. 18, σ. 496 καὶ σημ. 379.

3. AFO ἔ.ἀ. σ. 8.

4. Doc., σ. 364· ὑπὲρ τὰ 400 ἄρματα ἐν Κνωσῷ, ἰδὲ Doc., σ. 365. Αὐτόθι σ. 364 A-NI-JA = classical ἡνία, Homeric ἡνία 'reins' καὶ σ. 365 ἰδὲ O-PI-I-JA-PI (instr. plur. fem.) : ... made of horn except on 267 = Sd0409, where it is of bronze... Δι' ἀφθόνους παραπομπὰς ἰδὲ τέλος Olynthus X, σ. 490 σημ. 30.

Διὰ τὰ ἐκ σιδήρου παραδείγματα βλ. BLEGEN, Hesperia 21, 1952, σ. 287 εἰκ. 3, πίν. 75c. FOLTINY, AJA 65, 1961, σ. 283-5 καὶ παραπομπαί.

5. Π.χ. διὰ τὰ μνημονεύσω περιπτώσεις τινάς. Τὸ ἐργαλεῖον ἐκ τοῦ Πωρίνου Τοίχου, BSA 48, 1953, πίν. 2c δεῦτερον ἀπὸ ἀριστερῶν τιτλοφορεῖ ὁ STUBBINGS «adze» (?) σ. 293 ἐν BSA 49, 1954· τὸ αὐτὸ κατατάσσει ὁ CATLING μεταξὺ τῶν flat axes (σ. 86) ὁ δὲ DESHAYES μετὰ τῶν ciseaux - Type C3a, ἀρ. 741. Τὸ ἐξ Ἀθηνῶν ἀρ. 6996, G.P. εἰκ. 483 ὀνομάζει ὁ MONTELIUS (σ. 155) hache plate, ὁ CATLING heavy chisel (σ. 106), ὁ DESHAYES ciseau (τύπος C3b) ἀρ. 743.

6. DESHAYES, σ. 83 καὶ 51.

7. Εἰς τὰς flat axes ἡ στειλέωσις γίνεται λοξῶς ὡς πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ στελέχους τοῦ ἐργαλείου, εἰς τὰς flat adzes καθέτως, ἰδὲ CATLING, σ. 86. DESHAYES, σ. 51.

8. Εἰς τὰς flat adzes ὁ κανὼν εἶναι ἡ ἀκόνησις τῆς μιᾶς ὀψεως, ἀλλ' ἰδὲ καὶ DESHAYES, σ. 51.

9. Ὡς ὀρθῶς διέκρινεν ὁ DESHAYES, σ. 51, αἱ flat adzes ἔχουν φυσικῶς μικρότερον πάχος τῶν flat axes.

10. DESHAYES, σ. 80.

στηρά τυπολογική διάκρισις μεταξύ τῶν ἐργαλείων αὐτῶν προσκρούει ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιγενῶν ἀλλοιώσεων ἑκατέρου τῶν τύπων ἕνεκα τῆς σφυρηλατήσεως ἢ ἐπανασφυρηλατήσεως, διαδοχικῶν ἀκονήσεων, φθορῶν κλπ. Ἄλλὰ καὶ σαφῶς διακριταὶ δὲν εἶναι αἱ ἀνωτέρω κατηγορίαι ἀπὸ ἐκείνης τῶν καθαυτῶν σμιλῶν, ὡς θὰ δειχθῇ καὶ κατωτέρω.

Ἐκ τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν τὸ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀρ. 6997¹ ἐργαλεῖον θεωρεῖται γενικῶς ὡς «flat axe»². Διὰ τὰ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῶν Μυκηνῶν (Τσοῦντα) πολυάριθμα ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα διεγράψαμεν ἐν τῇ κατ' ἴδια περιγραφῇ των, ὁ ὅρος σμίλη εἶναι, νομίζω, ὁ ἀρμοδιώτερος, παρὰ τὴν συγγένειαν, μικρὰν ἢ μεγαλυτέραν, τὴν ὁποῖαν ἔχουν πρὸς τὰ σκέπαρνα (herminettes)³. Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν μυκηναϊκὸς τύπος, τὰ πλεῖστα δὲ παραδείγματα, ὅσον μοῦ εἶναι γνωστὸν, τῆς κατηγορίας αὐτῆς, προέρχονται ἐκ Μυκηνῶν. Ὁ Deshayes κατατάσσει τὰ ἐργαλεῖα αὐτὰ εἰς τὰς σμίλας τοῦ τύπου C3b, μὲ γνώρισμα τὴν ἀπλῆν κύρτωσιν τῶν πλευρῶν⁴. Ὁ Catling θὰ κατέτασσε τὰ ἐργαλεῖα αὐτὰ μεταξὺ τῶν heavy chisels⁵, τῶν ὁποῖων δίδει διαστάσεις, μῆκος περ. 0,35-0,20 μ. καὶ πλάτος ἐπιφανειῶν περίπου 0,045-0,03 μ. με ἄ κ ρ ο ν μα κ ρ ὸ ν καὶ π ο λ ὺ σ τ ε ν ὸ ν. Τὰ τῶν Μυκηνῶν παραδείγματα δὲν δικαιολογοῦν ἀκριβῶς τὸν χαρακτηρισμὸν του. Ἡ σμίλη πλατύνεται πρὸς τὴν αἰχμὴν εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλήγῃ ἐκεῖ ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ βάρος της. Εἰς τινὰς τῶν σμιλῶν αὐτῶν⁶ ἡ πλάτυνσις αὕτη δὲν εἶναι συνεχῆς, ἀλλ' ἀκολουθεῖ διπλῆν διαμόρφωσιν. Περὶ τὸ μέσον τοῦ ἐργαλείου ἔχομεν τὴν πρώτην πλάτυνσιν, ἀκολούθως δὲ αἱ πλευραὶ του συγκλίνουν διὰ νὰ καταλήξουν εἰς τὴν πλάτυνσιν τῆς σφυρηλατηθείσης αἰχμῆς, ἡ ὁποῖα ἀποστρογγυλεύεται. Οὕτω κατὰ τὸ ἄνω των ἡμισυ αἱ πλευραὶ τοῦ ἐργαλείου εἶναι εὐθεῖαι καὶ ἀφιστάμεναι, κατὰ τὸ ἕτερον δὲ κοῖλαι. Περὶ τὸ μέσον τοῦ ἐργαλείου εἶναι ἀμφίκυρτοι. Οὕτω τὸ ὅλον σχῆμα δίδει περίπου τὴν εἰκόνα τῆς «διπλῆς σμίλης». Ἡ διαμόρφωσις αὕτη παρουσιάζει λελογισμένην

1. G.P. εἰκ. 484.

2. Οὕτω παρὰ MONTELIUS, G.P. σ. 155, τὸ παρὸν χαρακτηρίζεται ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐργαλείου εἰκ. 483 ὡς hache plate, sans trou d'emmanchure. Ὁ STUBBINGS, BSA 49, 1954, σ. 293 τὸ θεωρεῖ adze, ὁ CATLING ὁρθότερον τὸ κατατάσσει εἰς τὰς flat axes (σ. 86), ὁ DESHAYES τὸ ὀνομάζει hache plate (ἀρ. 289).

3. DESHAYES, σ. 89.

4. Αὐτόθι «double courbure des côtés».

5. Οὕτω π.χ. θεωρεῖ τὸ ἐντελῶς ἀνάλογον ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀρ. Μουσείου 6996 ὁ MONTELIUS, G.P. εἰκ. 483. CATLING, σ. 106.

6. Ὡς πρὸς τὰ παραδείγματα τῶν θησαυρῶν δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν διὰ δύο τύπους ἐργαλείων, τοῦ μετ' εὐθειῶν πλευρῶν καὶ τοῦ μετὰ διπλῆς κυρτώσεως αὐτῶν. Τινὰ τῶν παραδειγμάτων μας εἶναι ὑβρίδια μεταξὺ αὐτῶν. Οὕτω εἰς τὴν πρώτην ὁμάδα δύνανται νὰ καταταγῶσι τὰ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ ἀριθμοὺς 6999 καὶ 7002 εἰς τὴν δευτέραν, τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ θ. ὑπὸ ἀρ. 7000 καὶ 7001 καὶ τὸ 6996, τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρινίου Τοίχου, ἐπίσης τὸ ἐργαλεῖον ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μυλωνᾶ καὶ ἐκ τοῦ θ. τοῦ Τσοῦντα τὰ ὑπ' ἀρ. 2540 (α, β, γ, δ, ε, στ, ζ, τὰ δύο τελευταῖα θραύσματα). Ὑβρίδια χαρακτηρίζονται τὰ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα ὑπ' ἀρ. 2540 (β, δ). Τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ η καὶ θ ἀδύνατον νὰ ταξινομηθοῦν καθ' ὃ θραύσματα) καὶ τὰ ἐξ Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 6998 καὶ 6997.

ἀναλογίαν διαστάσεων καὶ ἐπὶ πλέον τὸ προσὸν τῆς σταθερᾶς κομψότητος. Ἡ περὶ τὸ μέσον ἀμφίκυρτος τῶν πλευρῶν διαμόρφωσις πέρα ἴσως τῶν «τ ε χ ν ι κ ῶ ν»¹ τῆς πλεονεκτημάτων παρεῖχε πάντως τὴν εὐχέρειαν εἰς τὸν χειριζόμενον τὸ ἐργαλεῖον νὰ λαμβάνῃ αὐτὸ ἐκεῖθεν καὶ νὰ κανονίξῃ ἀναλόγως τὴν φορὰν του. Ἀνάλογος τοῦλάχιστον χειρισμὸς λαμβάνει χώραν μεταξὺ τῶν ξυλουργῶν τῶν ἡμερῶν μας. Κατὰ τὴν πτέρναν ἐφαρμόζεται συνήθως στειλέωσις, πιθανώτατα ἐκ ξύλου, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος τοῦ στελέχους τοῦ ἐργαλείου. Ἡ ἔλλειψις σημεῖων κρούσεως ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς πτέρνης, ὅπου τοιαῦτα δὲν ἀπαντοῦν², μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ πλήγματα τῆς σφύρας (μεταλλίνης ἢ τὸ πιθανώτερον ξυλίνης) ἐπεφέροντο ἐπὶ τῆς λαβῆς. Εἰς ἐνίας περιπτώσεις πάντως καὶ ἄνευ πληγμάτων τὸ ἐργαλεῖον, πέρα τῆς χρήσεώς του ὡς σκεπάρνου — δι' ὅσα ὑπεδείχθη τοιαύτη χρῆσις —, θὰ ἐχρησίμειε καὶ ὡς εἰδός τι «πλάνης», διατρέχον τὰς ὑπὸ ἐπεξεργασίαν ἐπιφανείας. Τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρίνου Τοίχου ἐργαλεῖον καλεῖ ὁ Catling³ flat axe, ὁ Deshayes ὁμοῦς κατατάσσει τοῦτο μεταξὺ τῶν σμιλῶν τοῦ τύπου του C3a⁴.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν προέλευσιν τῶν ἐργαλείων τούτων τὰ πρότυπά των ἀναζητοῦνται ἀλλαχοῦ καὶ εἰς Κρήτην⁵, ἐνθα ἔχομεν μεμαρτυρημένην τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῆς σμίλης εἰς τὸν Αἰγαιακὸν χῶρον, εἰς τὸ παράδειγμα ἐκ Χαμαιζίου MM I ἐποχῆς⁶. Νομίζω ὅτι ἔχομεν ἐκεῖ ἐν ἐξελίξει ἀμφοτέρους τοὺς τύπους, δηλονότι μετὰ εὐθειῶν καὶ κυρτῶν περὶ τὸ μέσον πλευρῶν. Οὕτως ὁ δεῦτερος τῶν τύπων τούτων συγγενεῦει τυπολογικῶς πρὸς ἀνάλογα παραδείγματα ἐκ κρητικῶν τοποθεσιῶν ἤτοι : πρὸς τὸ ἐκ Χαμαιζίου, MM I ἐποχῆς⁷, τὸ ἐκ Παλαικάστρου, YM II ἐποχῆς⁸, τὸ ἐκ Κνωσοῦ MM III ἐποχῆς⁹, ἔτι τὸ ἐκ Ζαφὲρ Παπούρα, YM III ἐποχῆς¹⁰, καὶ πρὸς ἀνάλογα παραδείγματα ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων τῶν Μυκηναίων¹¹. Εἰς τὰ δείγματα ταῦτα ὑπάρχει στενὴ λαβή, ἐνῶ αἱ πλευραὶ ἀποκλίνουν βαθμιαίως ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς πτέρνης πρὸς τὴν αἰχμὴν δι' ἀπλῆς κυρτώσεως. Τῶν μνησθέντων παραδειγμάτων μεγαλύτερα εἶναι ἢ συγγένεια πρὸς τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρίνου Τοίχου ἐργαλεῖον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ λοιπὰ παραδείγματα τῶν θησαυρῶν τοῦ ἐν ὕψει τύπου θὰ ἀνεζήτουν προτύπους μορφᾶς ἢ συγ-

1. Οἱ ὄμοι ἀποτρέπουν τὴν διολίσθησιν τῆς λαβῆς.

2. Ἴδὲ περιγραφὴν.

3. Πρβ. σημ. 5 σ. 143.

4. DESHAYES, ἀρ. 741.

5. KARO, SG σ. 223 : «Sonst ist die minoische Herkunft auch dieses Werkzeuges erwiesen» (ἐξ ἀφορμῆς τοῦ παραδείγματος Χαμαιζίου).

6. P of M I, σ. 194 εἰκ. 141a.

7. Αὐτόθι.

8. Palaikastro, σ. 119 καὶ πίν. XXV, P.

9. P of M II, σ. 629 καὶ εἰκ. 392, 12.

10. EVANS, Preh. Tombs, σ. 33 καὶ εἰκ. 49.

11. KARO, SG σ. 103, πίν. XCVIII, 438 τ. V, σ. 139 εἰκ. 57, 773 τ. V.

γενῆ εἰς Κρήτην πάλιν. Φέρω ὡς παράδειγμα δύο σμίλας ἐκ Μαλίων¹, «contemporains des derniers temps du palais»². Εἰς τὰ παραδείγματα ταῦτα ἡ πτέρνα εἶναι εἰσέτι ἀρκετὰ στενή, τοῦ ἐτέρου³ τῶν παραδειγμάτων πάντως πλατυτέρα. Παρομοίαν διαμόρφωσιν παρουσιάζει καὶ τὸ ἐκ Γουρνιῶν παράδειγμα, μετὰ πτέρνας ὁμοίως στενῆς καὶ ἐπιμήκους, ΥΜ III ἐποχῆς⁴. Τὸ ἐπιχωριάζον τοῦ τύπου τούτου εἰς τὰς Μυκήνας ἐνισχύεται πέρα τῆς ἐμφανίσεώς του ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν μυκηναϊκὸν κόσμον καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐμφανίζεται πλέον μετὰ τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον⁵.

Ὅσον ἀφορᾷ τέλος εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς χύσεως καὶ τῆς κατεργασίας τῶν ἀνωτέρω ἀντικειμένων ἀντλοῦμεν πολυτίμους πληροφορίας καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς μελέτης τῶν καθ' ἕκαστα ἀντικειμένων καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν περισωθεισῶν μητρῶν. Αἱ τελευταῖαι, ἀνοίγματα ἀνταποκρινόμενα εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν νὰ ληφθῆ σχῆμα ἐργαλείων, κόπτονται ἐπὶ σχιστολιθικῶν συνήθως πετρῶν, ὡς δεικνύουν τὰ ἐκ Γουρνιῶν καὶ Φαιστοῦ παραδείγματα. Τὸ πρῶτον παράδειγμα, περιγραφόμενον ἐν λεπτομερείᾳ ὑπὸ τῆς Miss Boyd Hawes⁶, μετὰ πολλῶν καὶ διαφόρου τομῆς ἀνοιγμάτων, περιλαμβάνει καὶ ὑποδοχὴν εἰς σχῆμα σμίλης. Τὰ ἐκ Φαιστοῦ⁷ παραδείγματα περιλαμβάνουν ὡσαύτως καὶ ὑποδοχὴν διὰ σμίλην. Μετὰ τὴν τῆξιν τοῦ μετάλλου ἐντὸς τῆς μονῆς μῆτρας (moule monovalve), τὸ ἐργαλεῖον σφυρηλατεῖται κατὰ τὴν αἰχμὴν του διὰ νὰ ἀποκτήσῃ σκληρότητα καὶ ἀκολούθως ρινίζεται διὰ τὴν προσεκτικωτέραν διαμόρφωσιν τῶν κόψεων του. Ἡ ἀκόνησις εἶναι ἄλλοτε καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων τῆς αἰχμῆς⁸, ἄλλοτε περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐτέραν⁹. Τὰ λοιπὰ σημεῖα διατηροῦν τὸ σχῆμά των καὶ ὡς ἐκ τούτου πᾶσα τυπολογικὴ διάκρισις τοῦ ἐργαλείου βασιίζεται ἐπ' αὐτῶν.

Ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν 4 εἰσέτι παραδείγματα ἐκ τῶν θησαυρῶν, διὰ τὰ ὅποια ὁ ὕρος σμίλαι εὐρίσκει ἀνεπιφύλακτον παραδοχὴν καὶ τὰ ὅποια ἀκριβέστερον ἀνταποκρίνονται εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς σμίλης. Πρόκειται περὶ ἐπιμήκους μεταλλίνης ράβδου τετραγώνου¹⁰ ἢ ὀκταγωνικῆς¹¹ τομῆς μὲ πεπλατυσμέ-

1. Études Crétoises IV, σ. 42 πίν. XXII e καὶ g.

2. Αὐτόθι σ. 41.

3. Αὐτόθι πίν. XXII e.

4. Gournia, σ. 34, 11, πίν. IV, 11 μῆκ. 27,5 πᾶχ. 0,08μ.

5. DESHAYES, σ. 100. Ἀνάλογα πρὸς τὸ ἐκ Μυκηναῶν (Πορῖνου Τοίχου) ἀναφέρει ὁ DESHAYES τὸ ἐκ Τυλίσου (VMT σ. 96 πίν. XXVII, c, e), ἐξ Ἑλλάδος δὲ τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Κοπεγχάγης ἀδημοσίευτον ἐργαλεῖον ἐξ Ἀκαρνανίας.

6. Gournia, σ. 32 πίν. III, 67, A.

7. PERNIER - BANTI, Il Palazzo Minoico di Festos II, σ. 369 ἀρ. 23 ἰδὲ καὶ εἰκ. 235a. Μῆκος 0,355, μῆκ. βάσεως 0,3, πᾶχος 0,09μ.

8. Προκειμένου περὶ σμιλῶν ἢ flat axes (haches plates).

9. Κυρίως ἐπὶ τῶν herminettes (flat adzes).

10. BSA 48, 1953, πίν. 2c. ΜΥΑΘΝΑ ἀρ. 9 κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ στελέχους πρὸς τὴν πτέρναν.

11. BSA, αὐτόθι, ἀριστερά. Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν ἀρ. Μ. 7366 καὶ G. P. εἰκ. 487. Ἡ ἐκ τοῦ θησαυροῦ Μυλωνᾶ κατὰ τὸ μείζον μέρος τοῦ στελέχους τῆς.

νην ἐκ τῆς σφυρηλατήσεως αἰχμῆν. Τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα ἀνταποκρίνονται πρὸς λεπτοτέρας καὶ λεπτομερεστέρας ἐπεξεργασίας τοῦ ξύλου, οὐχ ἦττον ὑπηρετοῦν καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ μεταλλοτεχνίτου. Τῶν παραδειγμάτων τῶν θησαυρῶν εἶναι ἠκονημένοι καὶ αἱ δύο ὄψεις τῆς αἰχμῆς ¹. Τὸ παράδειγμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν κατατάσσει ὁ Deshayes μεταξύ τῶν Types Incertains ², διότι ἀγνοεῖ τὴν τομὴν του. Μετὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἐργαλείου ἐνταῦθα γίνεται φανερόν ὅτι καὶ τοῦτο δέον νὰ ταξινομηθῇ μεταξύ τῶν σμιλῶν μὲ ὀκταγωνικὴν τομὴν, παρὰ τὴν ἀτελεῖ του διαμόρφωσιν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο. Τὸ τελευταῖον τοῦτο θέμα ἀφορᾷ γενικώτερον εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς χύσεως τοῦ ἐργαλείου. Βεβαίως ἐργαλεῖα ὀκταγωνικῆς τομῆς ἀπαιτοῦν διπλὴν μήτραν, πλὴν μία ἀνάλογος διαμόρφωσις ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ ρινήσεως τῶν ἀκμῶν τῶν τεσσάρων κυρίων ἐπιφανειῶν, πρᾶγμα πού συμβαίνει εἰς τὰ παραδείγματα τῶν θησαυρῶν ³. Καὶ περὶ τοῦ ἐργαλείου τούτου θὰ ἦτο προβληματικῆς σκοπιμότητος πᾶσα τοπογραφικὴ καὶ χρονολογικὴ παρακολούθησις ⁴, λόγῳ τῆς ἀναγκαιότητος πρὸς τὴν ὁποίαν ἀνταποκρίνεται ἡ ἀνακάλυψις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ του, οὕτως ὥστε νὰ ἀπαντᾷ αὐτόνομον εἰς διαφόρους μεταλλουργικὰς περιοχάς ⁵. Ἀνάλογα ἐργαλεῖα ἀπαντοῦν σχεδὸν ἀπαράλλακτα καὶ σήμερον εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν ζυλουργῶν.

Ἡ μελέτη τῶν ἐργαλείων τῶν περιγραφεισῶν ἐνταῦθα κατηγοριῶν δὲν δεικνύει ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅτι δύνανται ταῦτα νὰ ἔχουν ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν εἰς οὓς ἀπαντοῦν θησαυρῶν. Ἡ σμίλη ἀπαντᾷ εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμούς καὶ τὰς ἐποχάς, εἰς τὸ Αἰγαῖον δὲ ἀπὸ τῶν MM I χρόνων μέχρι τῶν Ὑπομινωικῶν - Πρωτογεωμετρικῶν (Χαμαῖζι - Καρφί ⁶).

ΙΘ. ΜΑΧΑΙΡΙΑ

Εἰς τὸ περιγραφικὸν τμήμα τῆς παρούσης μελέτης εἶδομεν ὅτι ὁ Rolfe χαρακτηρίζει τὰ ἐν AJA 6, 1890, πίν. XV ὑπὸ στοιχεῖα XIII - XXVI ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας ὡς «λεπίδας καὶ θραύσματα λεπίδων, mostly of knives». Καταφανῶς δὲν πρόκειται εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις περὶ λεπίδων μαχαιρίων, ἐν τοῦλάχιστον, τὸ ὑπ' ἀρ. XX, δὲν ἀνήκει εἰς τὰ μονόστομα μαχαίρια, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον μικρὸς ξυρός, ὡς ὑπετέθη ἤδη. Δυσεξακριβωτός εἶναι τῶ ὄντι ὁ χαρακτήρ τῶν ἀπεικονισθέντων ἀντικειμένων καὶ διὰ τὴν κακὴν φωτογράφησιν, ἡ ὁποία δὲν ἐπιτρέπει ἐξακριβωσιν λεπτομερειῶν, καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν περιγραφῆς των. Κατα-

1. DESHAYES, σ. 91 (τύπος E1a) ἰδὲ καὶ σ. 86 ἀρ. 803.

2. DESHAYES, σ. 98 ἀρ. 982.

3. STUBBINGS, διὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πωρίνου Τοίχου: «stem octagonal in section, i.e. square with chamfered edges».

4. Ὡς ἤδη ὁ CATLING, σ. 95-6.

5. DESHAYES, σ. 91.

6. BSA 38, 1937-38, σ. 115 πίν. XXVIII, 2 ἀρ. 411 καὶ 216.

φανής είναι ή φθορά, ή όποία έχει αλλοιώσει τὸ σχῆμα τῶν ἀντικειμένων τούτων, τὴν όποίαν ὁ ἀνασκαφεὺς ἀπέδωκεν εἰς τὴν μακροχρόνιον χρῆσίν των. Ὁ ἀνασκαφεὺς παρατηρεῖ ὅτι «πολλὰ τῶν λεπίδων φέρουν εἰσέτι τοὺς ἤλους, δι' ὧν εἶχον στερεωθῆ εἰς τὰς λαβάς». Ἐν τῇ ἀπεικονίσει τὸ ὑπ' ἀρ. XXI σφίξει τοὺς τρεῖς ἤλους τῆς πτέρνης με εὐδιακρίτους καὶ τὰς κεφαλὰς των, ἐνῶ εἰς τὰς λοιπὰς δὲν δύναμαι νὰ διαπιστώσω ἤλόν τινα. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων πάλιν τὸ ὑπ' ἀρ. XII δεικνύει τρεῖς ὁπὰς εἰς εὐθείαν γραμμὴν κατὰ τὴν πτέρναν.

Ὁ Deshayes¹ ταξινομεῖ τοῦτο καὶ τὰ XVII καὶ XVIII εἰς τὴν κατηγορίαν του N1a², διὰ τὴν όποίαν γράφει ὅτι «χαρακτηρίζεται ὑπὸ πτέρνης πλατείας καὶ ἐπιπέδου, διατρήτου ὑπὸ ὁπῶν ἤλων εἰς ἐπιμήκη γραμμὴν καὶ γενικῶς στερουμένης περιχειλώματος». Ἡ Sandars περιλαμβάνει τὸ μαχαίριον εἰς τὸν τύπον τῆς Ia³ ὁμοῦ μετὰ τῶν παραδειγμάτων XIV, XVII καὶ XIX τοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ, ὅστις ἀποτελεῖ μερικωτέραν, «ἄνευ περιχειλώματος εἰς τὴν πτέρναν», ὑποδιαίρεσιν τοῦ τύπου I, ὅστις «ἔχει ἐν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐθὺ νῶτον, ἐλαφρῶς κυρτουμένην ἢ μετὰ παραλλήλων πλευρῶν λεπίδα καὶ πτέρναν μεθ' ἤλων, οἵτινες ἔχουν τεθῆ ἐπ' εὐθείας γραμμῆς κατὰ τὸ μῆκός τῆς».

Φαίνεται, ἐν τούτοις, ὅτι τὸ μαχαίριον τοῦτο παρουσιάζει ἀνεπαίσθητον, ἀλλ' ὀπωσδήποτε ὑπαρκτὴν ἐξαρσιν κατὰ τὰ ἄκρα τῆς πτέρνης, ἥτις προσδιορίζει ἴσως ἀρχικῶς ὑψηλοτέραν τῆς σωζομένης περιχειλώσιν διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς, κατὰ προέκτασιν δὲ καὶ τὸ νῶτον τοῦ μαχαίριου ἔφερε μικρὰν ἐκατέρωθεν προέκτασιν. Τὸ ὑπ' ἀρ. XIV μνημονεύει ὁ Deshayes (ἀρ. 2509), ἡ δὲ Sandars τὸ ταξινομεῖ μετὰ τῶν μαχαίριων τοῦ τύπου Ia, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον⁴. Τὸ XV δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ τμῆμα μαχαίριου, δὲν περιλαμβάνεται δὲ μετὰ τῶν μαχαίριων ὑπὸ τῆς Sandars καὶ τοῦ Deshayes. Ἐκ τῆς παραστάσεώς του μόνον θὰ διεκινδύνευον νὰ τὸ θεωρήσω τμῆμα, λεπίδος ἴσως, δρεπανοειδοῦς μαχαίριου, ἐν τούτοις κατὰ τὸ ἄνω μέρος του φέρει ὁπῆν. Τὸ ὑπ' ἀρ. XVI θεωρῶ ὅμως μαχαίριον, καίτοι μὴ μνημονεύομενον ὑπὸ τῆς Sandars ἢ τοῦ Deshayes, φαίνεται δὲ ὅτι ἔφερε τρεῖς ὁπὰς ἤλων εἰς τὴν πτέρναν⁵. Τὸ XVII μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὸν τύπον τῶν μαχαίριων ὑπ' ἀρ. XIII καὶ XIV. Φαίνεται ὅτι ἔφερε μίαν μόνον ὁπῆν. Μνημονεύουσι τοῦτο ἡ Sandars⁶ καὶ ὁ Deshayes⁷. Ὅμοιον πρὸς τὸ προηγούμενον εἶναι τὸ XVIII⁸, προφανῶς ἀκέραιον με μίαν ὁπῆν⁹ καὶ ἐλαφρὰν περιχειλωματικὴν ἐξαρσιν κατὰ τὴν

1. DESHAYES, ἔ.ἀ. σ. 319.

2. Αὐτόθι ἀρ. 2571 καὶ 2572.

3. Πρβ. κατάλογον ἐν PPS 21, 1955, σ. 189.

4. Μίαν ὁπῆν δέχεται καὶ δι' αὐτό. DESHAYES, σ. 315.

5. Αἱ τρεῖς ὁπαὶ δὲν θὰ ἔκειντο βεβαίως ἐπὶ αὐστηρὰς εὐθείας, ἀλλὰ τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαγῶ πρβ. π.χ. τὸ ἐκ Μυκηνῶν, θησαυρὸς Τσοῦντζα (2550 στ), ἡ δὲ λεπτομέρεια αὐτῆ ἦτο ἴσως ὑπὲρ σταθερωτέρας λαβῆς.

6. PPS ἔ. ἀ. σ. 189.

7. DESHAYES ἀρ. 2572.

8. DESHAYES ἀρ. 2572. PPS ἔ. ἀ. σ. 175 καὶ σημ. 6. Ἡ ἀρχὴ τούτων εἰς τοὺς ΜΕ χρόνους.

9. DESHAYES, σ. 319 ἀρ. 2572.

πτέρναν. Τὸ σωζόμενον ἄκρον του δίδει ἔννοιαν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λεπίδων τῶν λοιπῶν μὴ ἀκεραίων. Εἶναι πειστικὴ ἢ μορφολογικὴ συγγένεια τοῦ τύπου αὐτοῦ τῶν μαχαιρίων πρὸς τὰ δρεπανοειδῆ τοιαῦτα, ἴσως δὲ καὶ ἐπέδρασαν εἰς τὴν δημιουργίαν τούτων ¹.

Τὸ XIX ἀνήκει εἰς ἣν κατηγορίαν καὶ τὸ XVI. Ἡ Sandars τὸ κατατάσσει εἰς τὸν τύπον τῆς 1b, δηλαδὴ μὲ περιχειλῶσιν εἰς τὴν πτέρναν. Ὁ Deshayes εἰς τὸν τύπον K ² καὶ δὴ καὶ εἰς τὸν K1a, μετὰ περιχειλώματος δηλαδὴ (ιδεὲ καὶ κατωτέρω). Τὸ XXI δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν κατάλογον τῆς Sandars ἢ τοῦ Deshayes, πιστεύω πάντως ὅτι εἶναι καὶ τοῦτο τοῦ τύπου εἰς ὃν ἀνήκει τὸ XIII καὶ τὰ ὁμοία του (ἀνωτέρω), μὲ σαφῆ τὴν συγγένειάν του πρὸς τὰ δρεπανοειδῆ μαχαίρια.

Τὸ XXII δὲν μνημονεύουν ἐπίσης οἱ ἀνωτέρω συγγραφεῖς, τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ ἐμφανῶς, νομίζω, θραῦσμα λεπίδος δρεπανοειδοῦς μαχαίριου.

Τὸ XXIII νομίζω ὅτι εἶναι θραῦσμα μαχαίριου ἀναλόγου πρὸς τὸ XIX.

Τὸ XXIV εἶναι θραῦσμα μαχαίριου, τοῦ ὁποίου τὰ πλησιέστερα ἐκ τοῦ θησαυροῦ εἶναι τὰ XVII καὶ XVIII. Ἡ Sandars τὸ τοποθετεῖ εἰς τὸν τύπον Ia καὶ παρατηρεῖ ὅτι «perhaps has a flange», ἀλλ' ἀδυνατῶ νὰ ἐξακριβώσω τοιοῦτόν τι.

Τὸ XXV ἴσως εἶναι θραῦσμα ἐκ τῆς λεπίδος μαχαίριου μετὰ τμήματος τοῦλάχιστον τῆς πτέρνης, ἐὰν ἢ ὀπῆ τὴν ὁποίαν φέρει εἶναι ἡ ἀρχικὴ.

Δὲν δύναμαι νὰ γνωρίζω τί ἀκριβῶς ἦτο τὸ XXVI, καθὼς καὶ «μία λεπίς μὲ ὀδόντωσιν ἢ ἀπλῶς χαραγμένη (nicked), καίτοι αἱ χαραγαὶ εἶναι ἀξιοσημειώτως κανονικαί», διότι ταῦτα δὲν ἀπεικονίσθησαν.

Τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρίνου Τοίχου παράδειγμα κατατάσσει ἡ Sandars εἰς τὸν τύπον Ia, δηλαδὴ ἄνευ περιχειλώματος (ιδεὲ περιγραφὴν του).

Τὰ ὑπὸ τοῦ Stubbings ἀναφερόμενα πέντε θραύσματα «μαχαιρίων ἢ δρεπανοειδῶν μαχαιρίων...» δὲν ἀνήκουν ἐδῶ (ιδεὲ περιγραφὴν). Τὸ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν μαχαίριον ἀνήκει εἰς τὸν τύπον Ia τῆς Sandars ³. Τὰ ἐννέα μαχαίρια ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα περιεγράψαμεν ἤδη. Ἐὰς παρατηρηθῆ ἔδῶ ὅτι τὸ 2550a δὲν ἔχει περιχειλῶσιν τινα, οὔτε ἐλαφρὰν τοιαύτην, οἷαν ἀποδίδει εἰς τὰ μαχαίρια τοῦ παρόντος θησαυροῦ ἢ Miss Sandars ⁴ οὔτε καὶ «ἐγγχαράκτους γραμμὰς κατὰ τὴν λεπίδα». Γενικῶς ἡ Sandars κατατάσσει τὰ μαχαίρια ἐκ τοῦ θησαυροῦ εἰς τὸν τύπον τῆς 1b, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποδίδει ὀρθῶς καὶ «βραχείας, πλατείας λαβὰς καὶ μειουμένην λεπίδα» ⁵. Ὅσον ἀφορᾷ τέλος εἰς τὰ μαχαίρια ἐκ τοῦ θη-

1. SANDARS ἐν PPS ἔ. ἀ. σ. 175.

2. Μετὰ πτέρνης στενῆς, φερούσης πλείονας ὕπας ἤλων εἰς ἀξονικὴν διεύθυνσιν, μετὰ ὀρθογωνίου, ἐπιμήκους λεπίδος, ἄκρου συγκλίνοντος, ἀλλὰ σπανίως ἀρκετὰ ὀξείος, καὶ ἀνήκον εἰδικώτερον εἰς τὴν κατηγορίαν K1a δηλ. ἄνευ περιχειλώματος κατὰ τὴν λαβὴν (DESHAYES, σ. 313, 314).

3. PPS ἔ.ἀ. σ. 188 ὁμὰς Ia. DESHAYES ἀρ. 2507, τύπος K2a: «Une variante à soie sans rebords», σ. 314.

4. PPS ἔ. ἀ. σ. 191.

5. PPS ἔ. ἀ. σ. 177. DESHAYES τύπος K1b.

σαυροῦ τοῦ Μυλωνᾶ, αὐτὰ βεβαίως δὲν ἀναφέρονται οὔτε ὑπὸ τῆς Sandars οὔτε ὑπὸ τοῦ Deshayes, ὡς ἀργότερον ἀνακαλυφθέντα. Ἐκεῖθεν ἔχομεν, ὡς ἐλέχθη, δύο μαχαίρια, ὧν τὸ ὑπ' ἀρ. 16 δὲν εἶναι βεβαίως ἄλλου τύπου ἢ τοῦ Ia τῆς Sandars, τὸ δὲ ὑπ' ἀρ. 17 φαίνεται ἀποτελοῦν μίαν μικροτέραν, ἀλλ' ἐξ ἴσου κομψὴν ἐπανάληψιν τοῦ προηγουμένου.

Προβαίνω νῦν εἰς γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις. Μεταξὺ τῶν χρήσεων, τὰς ὁποίας ἀποδίδει ὁ Deshayes εἰς τὰ μαχαίρια ¹, θὰ πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν ἀγροτικὴν τοιαύτην διὰ τὰ μαχαίρια μετὰ κυρτοῦ νότου καὶ κοίλης κόψεως, ὧν τὰ πλεῖστα παραδείγματα μεταξὺ τῶν θησαυρῶν προέρχονται ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας, μὲ πιθανὸν ὑπαινιγμὸν διὰ τὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς ². Πρὸς λεπτοτέρας χρήσεις, ὡς αἱ σχετικαὶ πρὸς τὰ ψιμμύθια ³, δὲν φαίνεται ὅτι ἀνταπεκρίνοντο τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν παραδείγματα ἐνῶ, ὡς λέγει ὁ Deshayes, τινὰ θὰ ἀπῆντων καὶ σήμερον εἰς ἐργαστήρια τῶν σκυτοτόμων ⁴. Διὰ τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν παραδείγματα θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ εἰκάσωμεν, ἐπὶ τῇ ἐνδείξει καὶ τῆς διατηρήσεώς των, χρήσεις πρακτικὰς καὶ καθημερινὰς, ποικίλης ἐφαρμογῆς ⁵.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὅμως ἡ κατασκευαστικὴ λεπτότης τῶν ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μυλωνᾶ μαχαίριων καὶ ἡ περὶ τὴν διακόσμησιν ἐπιμέλεια, στοιχεῖα συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς δεξιότητος τοῦ παραγωγόντος αὐτὰ, μυκηναϊκοῦ βεβαίως, ἐργαστηρίου. Ὡς εἶδομεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰ μαχαίρια τῶν θησαυρῶν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ, τὰ ὁποῖα συνώψισεν ἡ Sandars καὶ ὁ Deshayes διὰ τοὺς τύπους τῶν μαχαίριων, ἐν τούτοις ἀπόλυτος ταυτότης δὲν εὐρίσκει ἐφαρμογὴν, ὡς ἐτονίσθη κατὰ περιπτώσεις, ἐντὸς δὲ τοῦ αὐτοῦ βασικῶς τύπου, ἂν δύναται νὰ εὐρεθῇ τῶ ὄντι πραγματικὸς τοιοῦτος εἰς τὴν θαυμαστὴν ποικιλίαν τῶν μαχαίριων, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν ἐν τῶν πολυπληθεστέρων εἰδῶν χαλκῶν ἀντικειμένων τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου ⁶, ἀπαντοῦν διαφοροποιήσεις καὶ ἀλληλεπιδράσεις, αἱ ὁποῖαι δίδουν παραλλάσσουσαν ἐμφάνισιν εἰς τὰ μαχαίρια ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλληλα. Ἐν τούτοις ἀκολουθοῦμεν τὴν ταξινομικὴν διαίρεσιν τῆς Sandars καὶ τοῦ Deshayes, ὡς ἐπράξαμεν ἤδη. Οὕτως ὁ Deshayes ἀποδίδει εἰς τὰ μαχαίρια τοῦ τύπου του K προέλευσιν μυκηναϊκὴν καὶ δὴ καὶ ἀργεῖαν ⁷. Εἰς

1. DESHAYES, σ. 328.

2. Ἐλαῖαι-ἀμπελῶνες ἴσως, ὡς καὶ σήμερον.

3. DESHAYES, σ. 328.

4. Πρβ. π.χ. τὸ ἐκ Μυκητῶν, Τσοῦντα 2550ε.

5. Περὶ τῆς λαβῆς τῶν μαχαίριων λαμβάνομεν μίαν ἰδέαν ἐκ τῶν παραδειγμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσώθησαν αἱ λαβαὶ ἢ ἔχνη αὐτῶν. Ἴδὲ καὶ SANDARS ἐν PPS ἔ. ἀ. σ. 181 μετὰ παραπομπῶν.

6. DESHAYES, σ. 328.

7. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ Κρητικὰ παραδείγματα θεωρεῖ ὅτι δὲν ἔχομεν βεβαίως ἐνδείξεις νὰ ἀναβιβάσωμεν τὴν χρονολογίαν των πέρα τῶν ΥΜ ΙΒ χρόνων. Οὕτω διὰ τὸ μαχαίριδιον ἐκ Πορτὶ Μεσαρᾶς, χρονολογούμενον ὑπὸ τοῦ ΞΑΝΘΟΥΔΙΑΟΥ εἰς τοὺς ΗΜ ΙΙ ἢ ΜΜ Ι χρόνους, πιστεύει ὁ DESHAYES ὅτι «est certainement très postérieur» (DESHAYES, σ. 314). ΞΑΝΘΟΥΔΙΑΗΣ, VTM σ. 67 πίν. XXXIX, 6, ἀριθ. 1436.

τὴν Κρήτην ἐμφανίζεται ὁ τύπος εἰς MM¹ ἢ YM IB² χρόνους. Ὁ τύπος Ib τῆς Sandars, εἰς ὃν ὑπάγει αὕτη τὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσουντα καὶ τὸ XIX ἐξ Ἀνθηδόνας, δὲν ἐμφανίζεται κατὰ τὴν συγγραφέα πρὸ τῆς Ὑστεροχαλκῆς ἐποχῆς, ὧν ὅμως ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου³.

Τὰ μαχαίρια ἐξ Ἀνθηδόνας XIII, XVII καὶ XVIII ὑπάγει ὁ Deshayes εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ N1a, ἐμφανιζομένην κατὰ τὴν YE III περίοδον καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐποχῆς τοῦ σιδήρου ἐντὸς τοῦ Αἰγαιακοῦ χώρου μέχρι Παλαιστίνης⁴ καὶ διαδομένην ἐντὸς τῶν αἰώνων 14ου - 12ου, αἰγαιακῆς δὲ προελεύσεως⁵. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ κερδίσωμεν ἀκριβεστέραν χρονολογίαν διὰ τὰ μαχαίρια τῶν θησαυρῶν ἐν ὧσιν τῆς μικρᾶς μεταβολῆς ἢ ἐξελίξεως τοῦ ἀντικειμένου ἐντὸς τῆς Ὑστεροχαλκῆς ἐποχῆς⁶. Ἡ Sandars ἀποδίδει εἰς «a tendency in some later knives for the base of the blade to be broader than the haft, forming angle with the flanged knives of Ib»⁷. Τὸ γνῶρισμα τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς παραδείγματα τῶν θησαυρῶν⁸. Εἰς σαφεστέραν ἔκφρασιν φέρει τὴν λεπτομέρειαν ταύτην ὁ Milojević, ὅστις ἀναζητεῖ βόρεια πρότυπα ἐκ τῆς προΐμου ἐποχῆς Hallstatt διὰ μαχαίρια ἐκ Κρήτης καὶ Ἑλλάδος, τὰ ὅποια πλὴν τῶν ἄλλων γνωρισμάτων φέρουν πλάτυνσιν (Schwung) τῆς λεπίδος, πλὴν τὰ μνημονεύμενα ὑπ' αὐτοῦ κριτήρια δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀναζητῶνται ἐκτὸς τοῦ αἰγαιακοῦ κύκλου⁹ καὶ πάντως

1. PPS ἔ. ἀ. σ. 176.

2. DESHAYES, σ. 314, 393.

3. PPS ἔ. ἀ. σ. 177, 179.

4. DESHAYES, σ. 319.

5. DESHAYES, σ. 319, ἀρ. 2564-2580 bis.

6. PPS ἔ. ἀ. σ. 177 (SANDARS).

7. Ἡ SANDARS δὲν προσδιορίζει χρονολογικῶς αὐτὴν τὴν τάσιν, μεταξύ δὲ τῶν παραδειγμάτων τῆς κατηγορίας αὐτῆς τὸ ἐκ Μυκηνῶν ἐν AE 1888, σ. 173 πίν. 9, 20 (SANDARS ἐν PPS ἔ.ἀ. εἰκ. 2, 4, σ. 179 καὶ 191) ἀνέρχεται ἕως εἰς YE IIIA χρόνους (μὲ πικανὸς προδρομὸς ἤδη ἐκ τῶν βασιλικῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν, αὐτόθι σ. 185 εἰκ. 2, 5) ἢ YE IIIB (SANDARS, σ. 185 καὶ σημ. 7) ἀποκλίνει δὲ νὰ θεωρήσῃ τοῦτο καὶ τὸ γνωστόν μαχαίριον ἐκ τοῦ Δικταίου ἄιτρου (αὐτόθι σ. 178 εἰκ. 2, 3) ὡς καρπὸς ὀργανικῆς ἐξελίξεως ἐντοπίων μαχαίριων ἀναγομένων εἰς τοὺς YE I καὶ τοὺς YM IIIA χρόνους ἀντιστοίχως (σ. 185) καὶ ὄχι ξένα ἀντικείμενα εἰσαχθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ Βορρᾶ μὲ τοὺς καταστροφεῖς τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ DESHAYES παρατηρεῖ «cette hypothèse semble vérifiée» du moins dans un grand nombre de cas».

8. Πλὴν τοῦ ἐξ Ἀνθηδόνας AJA 6, 1890, πίν. XV, XIX. Πρβ. ΤΣΟΥΝΤΑ 2550 (γ, δ, ζ, η).

9. AA 1948/9, 15, 23 εἰκ. 1, 1. 2. Βεβαίως, ὡς παρατηρεῖ οὗτος, Jahrbuch R.G.Z.M. 2, 1955, σ. 156, θὰ εἴμεθα ἀκριβεῖς ἐὰν ἐθεωροῦμεν τὸ μαχαίριον ἐκ τοῦ σηλιαίου Ψυχροῦ (αὐτόθι εἰκὼν 1, 7) «μεσοευρωπαϊκόν» ἀλλὰ διὰ τὰ παραδείγματα ὅπου ἡ πτέρνα εἴτε ἀποτελεῖ ἀπλὴν ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν, εἴτε συνοδεύεται ὑπὸ περιχειλιώματος καὶ, συνήθως, διακοσμῆσεως δι' ἐγχυράτων γραμμώσεων κατὰ μῆκος τῆς λεπίδος, μένει τις ἐν πλήρει ἀμφιβολίᾳ ἐὰν πρόκειται δι' ἀντικείμενα προκύψαντα ὑπὸ μεσοευρωπαϊκῆν ἐπίδρασιν ἢ διὰ συμπτώσεις (Konvergenzen), αἱ ὅποια κατέστησαν ἀναγκαστικὰ διὰ τὸ ἀντικείμενον καὶ τὴν στελεώσιν του» (σ. 156). Ἄλλα βόρεια γνωρίσματα μὴ ἀπαντῶντα εἰς τὰ παραδείγματα τῶν θησαυρῶν μας προτείνονται, τὸ διαχωριστικὸν μέλος μεταξύ πτέρνης καὶ λεπίδος καὶ ἡ εἰς σχῆμα ἐχθροῦρας διαμόρφωσις τῆς βάσεως τῆς πτέρνης. Ὁπωσδήποτε ὁ MILOJEVIĆ θὰ ἐθεώρει ὅτι προκειμένου καὶ περὶ τῶν μαχαίριων μετὰ πτέρνης ἄνευ περιχειλιωμάτων θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποδειχθοῦν ἀνάλογα ἐξ Ἀνατολικῆς - Κεντρικῆς Εὐρώπης «und so könnten deswegen manche 'kretische' doch noch mitteleuropäisch sein» (σ. 158 σημ. 12) ἀλλὰ βεβαίως δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος ἐπ' οὐδενί τι νὰ ὑπολογίσῃ εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην διὰ τὸ γνῶρισμα τοῦτο, τοσοῦτον τυπικὸν διὰ τὰ παραδείγματα τοῦ μυκηναϊκοῦ κύκλου βλ. καὶ HERMANN MÜLLER-KARPE, Vogelkopfmesser, Germania 41, 1963, σ. 9-13.

ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς ἀφίξεώς των εἰς χειῖρας εἰσβολέων ἐν συγκεκριμένη ἱστορικῇ στιγμῇ¹.

Γενικῶς παρατηρῶ ἐδῶ ὅτι ὁ τύπος Ia τῆς Sandars² καλύπτει περίοδον ἀπὸ τῶν ΠΜ ἢ τῶν ΜΜ I χρόνων³ μέχρι τῶν ὑπομινωικῶν - πρωτογεωμετρικῶν εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν ΥΕ I μέχρι τῶν ΥΕ III⁴ καὶ ἴσως περαιτέρω μέχρι τῶν Γεωμετρικῶν χρόνων⁵, εἰς δὲ τὰς νήσους ἀπὸ τῶν ΥΕ III - ΥΕ IIIΓ χρόνων⁶. Μὲ μεγαλυτέραν συχνότητα ἐμφανίζονται εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς ΥΜ IIIA καὶ τοὺς ΥΕ IIIA - B χρόνους.

Ὁ τύπος Ib⁷ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κρήτην ἀπὸ τῶν ΥΜ IIIA⁸ - ΥΜ IIIB⁹ χρόνων, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν ΥΕ I¹⁰ - ΥΕ IIIB χρόνων, συχνότατα δὲ εἰς τὴν περίοδον ΥΕ IIIA-B¹¹, εἰς τὰς νήσους δὲ κατὰ τοὺς ΥΕ IIIB-ΥΕ IIIΓ χρόνους¹².

Κ. ΛΟΓΧΑΙ

Πλὴν τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρίνου Τοίχου τῶν Μυκηθῶν πάντες οἱ λοιποὶ ὑπὸ μελέτην θησαυροὶ παρουσίασαν ἀνά ἐν παράδειγμα λόγχης, περὶ τῶν ὁποίων διελάβομεν κατ' ἰδίαν εἰς ἕκαστον θησαυρὸν κεχωρισμένως. Δὲν ὑπάρχει ἐργασία ἐπὶ τῆς τυπολογικῆς καὶ μορφολογικῆς διακρίσεως τῶν λογχῶν τῆς χαλκῆς ἐποχῆς, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Catling, ἐκ τοῦ Αἰγαιακοῦ χώρου. Ἡμᾶς ἐνταῦθα ἐνδιαφέρει ἡ ὑπόδειξις χρονολογικῶν παραλληλισμῶν διὰ τὰς λόγχας τῶν θησαυρῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἀθροιστικὰ ἢ τυπικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀντικειμένων τούτων, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν τὴν ἐμφάνισιν τῶν λογχῶν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ. Οὕτω δυνάμεθα κατ' ἀρχὴν νὰ εἴπωμεν ὅτι διὰ τὰ παραδείγματα λογχῶν ἐκ τῶν

1. BOARDMAN, The Cretan Collection in Oxford, σ. 18.

2. Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ἡ SANDARS ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον τῆς Ia τὰ ἐκ τοῦ Πωρίνου Τοίχου, ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐξ Ἀθηθῶνος πίν. XV ἀρ. XIII, XIV, XVII καὶ XIX. Τὰ παραδείγματα τοῦ τύπου Ia τῆς SANDARS καλύπτουν τὴν περίοδον ἀπὸ τῶν ΠΜ ἢ τῶν ΜΜ I χρόνων μέχρι τῶν ὑπομυκηθῶν - Πρωτογεωμετρικῶν εἰς Κρήτην καὶ ἴσως περαιτέρω μέχρι τῶν γεωμετρικῶν χρόνων.

3. Ἴδὲ Κουμάσα - Πορτί.

4. Λακκοειδῆς τάφος τῶν Μυκηθῶν I.

5. Εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Χαριωνείας ἐν παράδειγμα ἐκ Βράνεζι. SANDARS: Geometric Tomb.

6. PPS ξ. ἀ. σ. 190.

7. Εἰς ἀ ὑπάγει αὕτη τὰ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα καὶ τὸ ἐξ Ἀθηθῶνος ὑπ' ἀριθ. XIX.

8. Ἴσόπατα.

9. Μαυροσπήλιο.

10. Βασιλικὸι τάφοι II, III, IV, VI.

11. PPS ξ. ἀ. σ. 191-2.

12. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις μνημονεύεται ἡ χρονολογία, ὅπου αὕτη εἶναι γνωστὴ. Πολλὰ παραδείγματα μένουσιν ἀχρονολόγητα, συνεπῶς ἡ χρονολογικὴ αὕτη διάταξις δὲν πρέπει νὰ ληθῆ ἀπολύτως αὐστηρά, ἰδίᾳ πρὸς τὸ τέλος τῆς περιόδου. Ὁ DESHAYES διαφέρεται ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ τύπου τοῦ K (ἰδὲ ἀνωτέρω), ὃν θεωρεῖ καθαρῶς μυκηθῶν μεταδοθέντα εἰς Κρήτην, πρῶτον εἰς Ἴσόπατα καὶ ἀκολούθως εἰς τὰς λοιπὰς περιοχὰς (σ. 313-4). Αἱ ποικιλίαι K1a καὶ K2a (παραδείγματα ἐκ Πωρίνου Τοίχου, Ἀθηθῶνος ἀρ. XIX, XIII, XIV καὶ Ἀθηνῶν) «demeurent en usage jusqu' à la fin de l' époque mycénienne et quelques exemplaires descendent même, du moins en Crète, jusqu' au début du Ier millénaire (Karphi No 2471)».

θησαυρῶν ἔχομεν τὰ γνωρίσματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι «τυπικὰ» διὰ τὰς λόγχας τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου¹. Δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου βέβαιον ἐὰν καὶ μέχρι ποίου σημείου ἢ ἔλλειψις δακτυλίου ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ αὐλοῦ ('Ομηρ. πόρκης) εἶναι γνώρισμα μεταγενέστερον διὰ τὰς λόγχας². Ἡ λόγχη εἶναι ἤδη γνωστὴ εἰς τὴν MM III Κρήτην³ καὶ ἐκεῖθεν γίνεται γνωστὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου θὰ εἶχεν ἀναμφιβόλως μακρὰν ἐξάπλωσιν⁴, ἐπιβίωσασα, εἰς ὠρισμένας τοῦλάχιστον μορφάς, καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς χαλκᾶ παραδείγματα⁵.

Σύνοψιν τῶν παραδειγμάτων ἐκ Κρήτης καὶ Ἑλλάδος τοῦ ἐνιαίου (one-piece) τύπου, εἰς ὃν ὑπάγεται τὸ ἐκ Μυκηνῶν τοῦ θησαυροῦ Μυλωνᾶ παράδειγμα, ἔδωκεν ὁ Catling εἰς τὴν διατριβὴν του περὶ τῆς κυπριακῆς μεταλλοτεχνίας⁶.

Ἡ Miss Sandars χαρακτηρίζει τὴν λόγχην ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσουντα ὡς «βορείου» τύπου⁷ καὶ χρονολογεῖ αὐτὴν (καὶ τὸν θησαυρὸν) εἰς τοὺς ΥΕ III Γ χρόνους⁸. Τὰ λοιπὰ παραδείγματα «βορείου» τύπου ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου εἶναι κατὰ Sandars:

Τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ θαλαμωτοῦ τάφου 77. Ἐθν. Μουσεῖον 2397⁹.

Ἡ λόγχη «javelin head» (Hood) ἐκ τοῦ θόλου τοῦ Ἐπάνω Φούρνου Μυκηνῶν¹⁰. Ἡ κεραμεικὴ εἶναι πρόιμος ΥΕ II¹¹, ἀλλὰ ὁ τάφος περιλαμβάνει καὶ ΥΕ III κεραμεικὴν, ὃ δὲ ἀνασκαφεὺς ὑποδεικνύει λεηλάτησιν τοῦ τάφου πρὸς τὸ τέλος τῆς ΥΕ IIIB ἐποχῆς, συγχρόνου πρὸς τὴν καταστροφὴν τῶν οἰκιῶν ἐκτὸς τῶν τειχῶν.

Τὴν τελευταίαν αὐτὴν χρονολόγησιν ὑποδεικνύουν διὰ τὸ ἀντικείμενον ἢ Sandars¹² καὶ ὁ Catling¹³ (μῆκος 0,13μ., πλάτος λεπίδος 0,035μ.).

Τὸ παράδειγμα ἐκ Βαρδίνας Μακεδονίας¹⁴ ΥΕ III χρόνων.

1. ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΔΑΚΑΡΗΣ, Προϊστορικοὶ τάφοι παρὰ τὸ Καλμπάκι Ἰωαννίνων, AE 1956, σ. 124. LORIMER, HM σ. 261: «leaf-shaped (ἀμφέγρον), which in fact the Greek spear is throughout its history».

2. The Shaft-Graves and Beehive Tombs of Mycenae, σ. 39. P of M IV, σ. 881 κ.έ. ἀλλ' ἰδὲ LORIMER, ἔ. ἀ. σ. 255 σημ. 1.

3. SEAGER, Explorations in the Island of Mochlos, σ. 75 εἰκ. 45. EVANS, The Shaft-Graves, σ. 39 εἰκ. 27. P of M ἔ. ἀ. σ. 842 εἰκ. 821. LORIMER, ἔ. ἀ. σ. 255.

4. LORIMER, αὐτόθι σ. 256 κ.έ.

5. SNODGRASS, Early Greek Armour and Weapons, σ. 134.

6. Χρονολογία: 'Ο CATLING παρατηρεῖ «They first appear in Crete, fully developed, in L.M. II; none can be shown to be of L.M. III date. The Dendra spears are little later; the end of the use of the tholos is put in Myc. III A1». Ἡ παράδοσις των ὅμως θὰ συνεχισθῇ, ἀφοῦ ἀπνυτοῦν βραχύτερον εἰς Κύπρον (CATLING, σ. 123. ΑΓΝΗ ΞΕΝΑΚΗ, Κρητ. Χρον. 4, 1950, σ. 124).

7. Entire socket and broad, leaf-shaped blade. AJA 67, 1963, σ. 136 εἰκ. 25:37 καὶ Antiquity 38, 1964, σ. 261, Appendix.

8. Antiquity ἔ. ἀ. 261, probably LH III C.

9. Μαρτυρία SANDARS ἀνωτέρω.

10. BSA 48, 1953, σ. 78 εἰκ. 45, 7 καὶ εἰκ. 46.

11. 'Ο Hood παρατηρεῖ «from the place of its finding our javelin head is likely to belong to the original furniture of the tomb», αὐτόθι σ. 79.

12. Antiquity ἔ. ἀ. σ. 261.

13. CATLING, σ. 261: «A date in LH III».

14. HEURTLEY, Prehistoric Macedonia, σ. 231 εἰκ. 104· ἰδὲ πίν. XIX, 2 καὶ σ. 10: «from Vardina, a bronze socketed spear head of mycenaean type with two rivets».

Ἡ λόγχη ἐκ Μουλιανῶν ¹.

Τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ τάφου 21 ² Λαγκάδας Κῶ.

Τὸ παράδειγμα ἐκ Πόλεως Ἰθάκης ³.

Ἡ λόγχη ἐξ Ἐγκωμης ⁴.

Ἐτέρα ἐκ Μυκητῶν (;) «probably from a tomb» ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς Sandars ὡς «of uncertain context» ⁵.

Ἐδῶ φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ ταξινομηθῇ τὸ παράδειγμα ἐξ Ἀνθείας ⁶, καθὼς καὶ τὰ ἐκ Χαλανδρίτης Ἀχαΐας ⁷ καὶ τὸ ἐκ Σταμνιῶν Πεδιάδος ⁸, τὸ ἐκ Λακκίθρας Κεφαλληνίας ⁹, ὡς καὶ τινες λόγχαι ἐξ Ἡπείρου ¹⁰. Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παραγάγωμεν τὸν φυλλοειδῆ τύπον ἐκ τοῦ Borrā ¹¹. Ἐξ ἄλλου ἡ σύν-

1. AE 1904, στ. 48 (ἡ μικρότερη) εἰκ. Η μήκος 0,095μ. SANDARS YM IIIΓ.

2. JHS 65, 1945, σ. 102. Ἡ SANDARS παρατηρεῖ περὶ αὐτοῦ: «Similar in outline to the three Mycenaean spearheads but with a thickening or faceting of the blade 5mm from the edge», Antiquity ἔ.ά. σ. 262. Εὐρέθη ἑμὸς μὲ ξίφος τύπου Naue II (PPS 22, 1956, σ. 114). CATLING, YE HIB-Γ. Ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως εἰς Annuario 43-44, 1965-66, σ. 137 (τ. 21) εἰκ. 122, σ. 138-9 εἰκ. 125, σ. 138 σημ. 2. Ὁ τάφος περιεῖχεν ἀγγεῖα ἀποκλειστικῶς HIB (σ. 20).

3. BSA 35, 1934-35, σ. 71 εἰκ. 20,5' μήκος 0,082, πλάτος 0,025, μήκ. πτέρνης 0,035μ. «holes for rivets».

4. «Weapon Hoard», CATLING, σ. 122, μήκος 0,22 αὐλὸς 0,065μ. : «The socket is undivided, and has two opposite rivet-holes. The midrib continues the line of the socket».

5. Ἐ. ἔ. σ. 262. Πιθανολογεῖ ὡς τοιαύτην τὴν ἐξ Ἀνθείας (ΠΑΕ 1938, σ. 118), ἀποκλείει ὅμως τὰς ἐκ Χαλανδρίτης Ἀχαΐας (AM 76, 1961, πίν. 27,3 καὶ 31,3).

6. Τὸ παράδειγμα ἐξ Ἀνθείας, ΠΑΕ 1938, σ. 118, πρέπει νὰ ταξινομηθῇ ἐδῶ. (Ἡ SANDARS, Antiquity ἔ.ά. ἐκφράζει ἀμφιβολίας λόγῳ τῆς μὴ καλῆς ἀπεικονίσεως. Ἄς σημειωθῇ δὲ ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Κυπαρίσση εἰκονιζόμενα ἐκεῖ ἀντικείμενα ἔχουν ἀξιοπροσέκτους ὁμοιότητας πρὸς τὰ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα τοιαῦτα (μαχαίρια - λόγχη - ξίφος Naue II)).

7. AM 75, 1960, πίν. 27,3 καὶ 31,3 (χρον. YE HIB-Γ σ. 43-4).

8. ΠΑΕ 1952, σ. 627, εἰκ. 7.

9. AE 1932, σ. 39, πίν. 16. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ «χρόνοι ὑπομυκηναϊκοί».

10. Βλ. HAMMOND, Epirus, σ. 337-40 εἰκ. 23 E, F (ἐκ Vajzë), η (ἐκ Λαχωνοκάστρου), J (Koukousois), L (ἐκ τοῦ Μουσείου τῶν Ἰωαννίνων). Ἀκριβῶς ὅμοια εἶναι ἡ λόγχη ἐκ Παράμουθιζας, τῆς YE HIB περιόδου, S. I. DAKARIS, A Mycenaean HIB Dagger from Palaeolithic Site of Kastritsa in Epirus, Greece, PPS 33, 1967, σ. 35, εἰκ. 2. Ἐκ Κερκρικεῦ (τάφος A), βλ. MÜLLER - KARPE, Metall - Beigaben der Kerameikos-Gräber, JdI 77, 1962, σ. 89 εἰκ. 7,2.

11. ΔΑΚΑΡΗΣ, AE ἔ.ά. σ. 124 σημ. 3. FURUMARK, Chronology, σ. 93-4. Ὁ τύπος τῆς Weidenblattspeerspitze, γνωστός εἰς Εὐρώπην, εἶναι διάφορος τοῦ φυλλοειδοῦς ἐκ Μυκητῶν, ἔχει δὲ τὴν λεπίδα ἀποτετημένην εἰς τὸ κάτω μέρος ὀρθογωνίως καὶ μὴ συνεχιζομένην πρὸς τὸν αὐλόν, Jahrbuch R.G.Z.M 2, σ. 160 καὶ σημ. 24. Ἡ λόγχη ἐκ Μιτοπόλεως Φαρῶν, ΑΔ 17 (2), 1961-62, σ. 129 πίν. 1538, δυστυχῶς ἄνευ χρονολογικῆς ἐνδείξεως πλησιάζει πρὸς τὰς βορείας λόγχας μὲ τὸ φλογόσχημον τῆς λεπίδος καὶ τὰς ἀναγλύφους γραμμὰς ἐκκτερωθεν τῆς μεσαίας ράχους. Μικρὸν τῆς ἰδικῆς μας ἐκ τοῦ θησαυροῦ ἀλλὰ προοιμιάζουσιν ἐκεῖνην θὰ ἔβλεπον τὴν κεφαλὴν λόγχης ἐκ Μυκητῶν, AE 1888, σ. 173, πίν. 9, 26. Ἡ προῦσα ἔχει μήκος 0,25μ. Φέρει τὸν πόρην καὶ δύο ὀπὰς παρὰ τὴν βάσιν τοῦ αὐλοῦ (ΤΣΟΥΝΤΑΣ, αὐτόθι σ. 173). Ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ (ἀρ. 47) εὐρέθη ἄλλη ὅμοια τούτῃ καθ' ὅλα (πίν. 9, 26) μήκους 0,242 καὶ τρίτη πολὺ πλατυτέρα μήκους 0,25 καὶ πλάτους ἐν τῷ μέσῳ 0,055μ. Μεγάλος εἶναι ὁ αὐλὸς ἐν σχέσει μὲ τὰς νεωτέρας, αἱ ὁποῖαι φαίνονται ἐπιδίδουσαι εἰς πλάτος μὲ ἀντίστοιχον ἐλάττωσιν τοῦ μήκους των καὶ τὴν ἐκ τοῦ λακκοειδοῦς τάφου IV τῶν Μυκητῶν, τὴν ὁποῖαν ὁ KARO (SG σ. 104, 448 πίν. XCVII) περιγράφει ὡς «kurze Form, gegossene Bronze mit starken, runden Mittelrippen und zwei kleineren Seitenrippen auf der breiten, blattförmigen Schneide, runder Tülle mit durchgehenden Nagelloch zur Befestigung des Schaftes...»· μήκος σφζ. 0,15, πλάτος 0,036 αὐλοῦ 0,024μ.

δεσις τῶν παραδειγμάτων τοῦ τύπου, ὡς ἐγένετο ὑπὸ τῆς Sandars. δὲν μοῦ φαίνεται ἀληθοφανής. Δὲν νομίζω ὅτι δύνανται πάντα νὰ ἐνταχθοῦν εἰς ἀπολύτως ἐνιαίαν κατηγορίαν, λ.χ. τὰ παραδείγματα ἐκ Μυκηθῶν καὶ Ἐγκωμης ¹ διαφέρουν ἐκείνων τῶν Μουλιανῶν καὶ τῆς Βεργίνας, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὰ στοιχεῖα τῶν βορείας προελεύσεως λογγῶν ². Ἐάν, μετὰ τοῦ Δάκαρη, θεωρήσωμεν τὸ παράδειγμα ἐκ Καλμπακίου (νοτίου προελεύσεως) ³ θὰ ἔχωμεν ὀπισθεν ἡμῶν τὴν μυκηναϊκὴν παράδοσιν τῆς φυλλοειδοῦς λογγῆς ⁴, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα.

Τὸ παράδειγμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ θεωρήσωμεν αἰχμὴν ἀκοντίου, χρήσιμον ὅχι τόσον εἰς τὰς μάχας, ὅσον εἰς τὸ κυνήγιον ⁵. Τὴν γνώμην ταύτην φαίνεται συμπεριζόμενος καὶ ὁ Hood, ὁ ὁποῖος σημειοῖ τὴν ἔλλειψιν χαραγῆς κατὰ τὸν αὐλὸν τοῦ ἀντικειμένου, κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Montelius ⁶. Κεφαλαιὶ ὁμοίως ἀκοντίων θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθοῦν καὶ τινα ἄλλα δείγματα ἐκ τοῦ κρητομυκηναϊκοῦ κύκλου.

Κνωσός, Ἅγιος Ἰωάννης, μικρὰ λογγή, μῆκος 0,24μ. ⁷.

Ἐτέρα, ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως ⁸.

Ἐτέρα, ἐκ τοῦ Νέου Νοσοκομείου παρὰ τὴν Κνωσόν ⁹. Λί λογγαὶ αὗται δὲν φέρουν τὸν πόρκην, ὁ δὲ ἀνασκαφεὺς θεωρεῖ αὐτὰς προσωρισμένας πρὸ πάντων διὰ τὸ κυνήγιον ¹⁰.

Ἐκ τῆς Συλλογῆς Γιαμαλάκη ἔχομεν μίαν λογγήν, ἥτις, νομίζω, δύνανται νὰ ἀνήκη ἐδῶ ¹¹.

Ἐκ Σταμνιδῶν Πεδιάδος Ἡρακλείου ¹².

1. Ὁ CATLING δὲν περιέλαβε τοῦτο μεταξὺ τῶν lanceolate spear-heads, ἀλλὰ τὰξινόμησεν τοῦτο εἰς ἰδίαν κατηγορίαν, ἣν χαρακτηρίζει «broad-bladed, leaf-shaped, spear-heads with large sockets», πρὸς ἣν, ἐξαιρέσει τῶν γωνιωδῶν ὁμων, παραβάλλει τὰ ἐκ Προσύμνης ΥΕ ΠΙΑ2 ἢ ΥΕ ΠΙΒ (Prosymna, εἰκ. 510) παραδείγματα (σ. 122).

2. MILOJČIĆ, Jahrbuch R.G.Z.M. 2, 1955, σ. 169. Ἰδὲ τὸν τύπον τῆς Weidenblattspeerspitze (πύ-
τόθι εἰκ. 3,5) «wo die Vereinigung zwischen dem Blatt und der Tülle bis zum Extrem durchgeführt ist...».

3. AE 1956, σ. 136, 124, 147.

4. Αὐτόθι σ. 124, σημ. 1.

5. MAPINATOS, Σιγόνη, BSA 37, 1936-37, σ. 190.

6. Ἰδὲ Hood ἐν BSA 48, 1953, σ. 78 σημ. 31.

7. Πλάτ. λεπίδος 0,028μ.· λεπίς φυλλοειδῆς μετὰ χαμηλῆς ἐπιπέδου γραμμώσεως (midrib). Ὁ αὐλὸς φέρει χαραγὴν καὶ δύο ὀπὰς παρὰ τὴν βάσιν χρόνων ΥΜ Π. Ὁμοία βεβλαμμένη, σ. 98, 13. Hood ἐν BSA 51, 1956, σ. 98 εἰκ. 4, 12 καὶ πίν. 15a.

8. Ἐκ schaft-grave· μῆκος 0,24, πλάτος λεπίδος 0,024μ., αὐλὸς μετὰ χαραγῆς καὶ δύο ὀπῶν παρὰ τὴν βάσιν, ΥΜ Π, BSA 47, 1952, σ. 262. ΑΙ 4, εἰκ. 8.

9. Μῆκος 0,25, πλάτος: λεπίδος 0,03 αὐλοῦ 0,025μ. Ὁ αὐλὸς μετὰ χαραγῆς καὶ ζεύγους ὀπῶν εἰς τὴν βάσιν τοῦ ΥΜ Π, BSA 47, 1952, σ. 265 I (11) πίν. 53, b καὶ σ. 256.

10. BSA 47, 1952, σ. 256 καὶ σημ. 56.

11. ΑΓΝΗ ΞΕΝΑΚΗ, Κρητ. Χρον. 4, 1950, σ. 112 πίν. Δ, 436.

12. Διαστάσεις δὲν δίδονται, ΥΜ ΠΙ. ΠΑΕ 1952, σ. 627, εἰκ. 7 ἄνω δεξιὰ.

Ἐκ Πελοποννήσου μνημονεύω τὸ γνωστὸν παράδειγμα ἐκ Βαφειοῦ Λακωνίας ¹.

Δύο παραδείγματα ἐκ θαλαμωτοῦ τάφου παρὰ τὸ Μεγάλο Καστέλλι Θηβῶν ².

Ἐξ Ἠπείρου ἱκανὰ παραδείγματα ³.

Ὁ συγκριτικὸς παραλληλισμὸς διὰ τοὺς τύπους τῶν ἐδῶ μελετωμένων λογχῶν μᾶς δίδει τὰς ἐξῆς ἐνδείξεις:

Τύπος τῶν «ἐνιαίων λογχῶν».

Κρήτη: ΥΜ Π.

Ἑλλάς (Δενδρά): ΥΕ ΠΙΑ: 1.

Ρόδος: ΥΕ ΠΙΓ.

Κύπρος: 12ος αἰών.

Τύπος φυλλοειδῆς:

Πλὴν τῶν παραδειγμάτων Μουλιανῶν καὶ Βεργίνης (ἀνωτέρω) ἔχομεν: Λαγκάδα (Κῶ): ΥΕ ΠΙΑ - ΥΕ ΠΙΒ.

Ἐγκωμη: ΥΕ ΠΙΓΓ.

Τάφ. Φούρνου Μυκηνῶν: ΥΕ ἢ ΥΕ ΠΙΒ.

Τὰ ἐκ τοῦ Μουσείου Πατρῶν: ΥΕ ΠΙΒ - Γ ⁴.

Σταμνιά Πεδιάδας: ΥΜ ΠΙΒ (;). Ἴδὲ καὶ Snodgrass, σ. 116-9 τύπος C, σ. 120.

Τύπος κεφαλῆς ἀκοντίου θησαυροῦ Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν:

Βαφειοῦ: ΥΕ ΠΙΑ.

Δενδρῶν: ΥΕ ΠΙΒ (RT σ. 97, 24).

Ἰαλυσσοῦ, Annuario 6-7, 1923-4, σ. 199-200 εἰκ. 124,1: ΥΕ ΠΙ.

Λιθοβουνίου Μακρυνείας, ἀγνώστου περιβάλλοντος.

Τὰ ἐκ Κρήτης ὁπλοῦν ἀνάλογα: ΥΜ Π - ΥΜ ΠΙ χρόνων.

Τὰ ἐκ Θηβῶν: ΥΕ ΠΙΑ χρόνων.

Δὲν εἶναι ἴσως ἐκτὸς πραγμάτων νὰ ὁμιλήσωμεν δι' εὐρείαν σταδιοδρομίαν τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου τύπου, νὰ τονίσωμεν δὲ τὴν συγκέντρωσιν τῶν παραδειγμάτων τοῦ φυλλοειδοῦς τύπου εἰς τοὺς χρόνους πρὸς τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΠΙΒ.

Πλείονα πάντως διὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν παραδειγμάτων τῶν θησαυρῶν

1. Ἴδὲ τὴν ἐργασίαν τοῦ ΜΑΡΙΝΑΤΟῦ ἐν BSA ἔ. ἀ. ΥΕ ΠΑ. Ὁμοίως διὰ παραστάσεις κνηγετικῶν ἀκοντίων, αὐτόθι σ. 191 καὶ σημ. 1, εἰκ. 4. Ἴδὲ καὶ SNOGRASS, ἔ. ἀ. σ. 115 καὶ σημ. 3. AE 1889, σ. 130 κ.έ.

2. Μουσεῖον Θηβῶν προθ. 17. Ἡ πρώτη μῆκος 0,189μ. διάμ. αὐλοῦ 0,02μ. ἡ δευτέρα μῆκος 0,203 διάμ. αὐλοῦ 0,022μ., πιθανότατα κεφαλὴ κνηγετικῶν ἀκοντίων. Ἴσως ἀνάλογος καὶ ἡ ἐκ Λιθοβουνίου Μακρυνείας ἀγνώστου χρονολογίας, ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ, ΑΔ 18, 1963, Β1 (Χρονικά), σ. 147 πίν. 186α (μετὰ ζευγῶν ὀκτὼ παραλλήλων χαραγῶν εἰς τὸν αὐλόν), ἰδὲ τὴν ἐκ Δενδρῶν RT σ. 97, 24: μῆκος 0,347μ., διάμ. αὐλοῦ 0,02μ., ΥΕ ΠΙΒ, καὶ τὴν ἐξ Ἰαλυσσοῦ, Annuario 6-7, 1923-24, σ. 199 εἰκ. 124,1 τάφου XLV μῆκ. 0,37μ.

3. HAMMOND, Epirus, σ. 339 εἰκ. 24

4. VERMEULE, The Mycenaeans in Achaea, AJA 64, 1960, σ. 15, πίν. 5 εἰκ. 36, χρονολογία αὐτόθι σ. 20 (τέλος).

μας και δὴ και τὴν ἀπόκρυψιν αὐτῶν ἐν χρόνῳ δὲν δυνάμεθα, φοβοῦμαι, νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα.

ΚΑ. ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ — ΞΙΦΗ

Τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρίνου Τοίχου χαρακτηρίζεται ἐδῶ ὡς ἐγχειρίδιον συμφώνως πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Colonel Gordon ¹.

Ἄνῃκει εἰς τὸν τύπον D II τῆς Sandars, δηλαδὴ ἀποτελεῖ περαιτέρω βαθμίδα τοῦ σταυροειδοῦς τύπου ². Σύνοψιν τῶν παραδειγμάτων ἔδωκεν ἡ Sandars ἐν AJA 67, 1963, σ. 148 - 9 μετὰ χρονολογικοῦ διαγράμματος και ἐξελικτικῶν βαθμίδων. Τὰ ἀντικείμενα προέρχονται ἐκ Παλαικάστρου ΥΜ ΠΙΑ2 χρόνων, ἀπὸ Γοῦρνες Κρήτης ΥΜ ΠΙΒ, ἐκ Μυκητῶν ΥΕ ΠΙΒ (;), ἐκ Καρπάθου ΥΜ ΠΙΒ, ἐκ Κορίνθου, ἀγνώστου περιβάλλοντος, ἐξ Ἰαλυσοῦ ἐν ΥΕ ΠΙΒ1 και ἄλλο ΥΕ ΠΙΑ2 χρόνων ³. Ὡς παρατηρεῖ και ἡ Sandars ⁴, αἱ χρονολογίαι τῶν ἀντικειμένων τούτων διατάσσονται ἀπὸ τῶν ΥΜ/ΥΕ ΠΙΑ2 χρόνων μέχρι τῶν ΥΜ/ΥΕ ΠΙΒ (13ος αἰ.) Δὲν εὐρίσκω δικαιολογημένην τὴν γνώμην τῆς Sandars ὅτι τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν παραδείγματα δύνανται νὰ εἶναι μεταγενέστερα, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἀπαντοῦν εἰς τοὺς θησαυροὺς ⁵.

Τὸ παράδειγμά μας ἐκ τοῦ Πωρίνου Τοίχου ἔχει τὴν μεγαλυτέραν μορφολογικὴν συγγένειαν πρὸς τὸ ἐκ Καρπάθου ⁶, ἐν ὅψει δὲ τῶν ἐκτεθεισῶν ἐνδείξεων θὰ ὠρίζον ὡς terminus post quem non διὰ τὸ παράδειγμά μας τοὺς ΥΕ ΠΙΒ χρόνους ⁷. Τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μυλωνᾶ ἀνάλογον ἔχει τὴν ἰδιομορφίαν τῆς ἀπου-

1. Ὁ συγγραφεὺς χαρακτηρίζει ὡς ἐγχειρίδια τὰ ἔχοντα μῆκος ἀπὸ τοῦ ἄκρου (αἰχμῆς) μέχρι τοῦ ἐπιμήλου 14 Ἴντσες ἢ ὀλιγώτερον. Τὸ παρὸν ἐξιχνεῖται εἰς τὰς 11,417 Ἴντσες. Antiquity 27, 1953, σ. 67.

2. Ὁ νέος τύπος στερεῖται κεντρικῆς ράχως (midrib) εἰς τὴν λεπίδα και φέρει μίαν Τ-σχημον προβολὴν (τὸ ἐπίμηλον) μετὰ περιχειλώματος εἰς αὐτὸ και τὴν λοιπὴν πτέρναν, ὡς ἐπίσης και τὰς σταυροειδεῖς προβολὰς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν ὤμων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συνηλοῦντο αἱ πλάκες τῆς λαβῆς (ξύλον, ὄστον, κέρας) ἀποτελοῦσαι ἐν τεμάχιον μετὰ τὸ τμήμα των τὸ τιθέμενον ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ Τ. Ἡ SANDARS ἐσφαλμένως περιέλαβεν εἰς τὸν τύπον αὐτὸν και τὰ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα ἐγχειρίδια ὑπ' ἀριθ. 2548 και 2549.

3. Palaikastro, σ. 117 εἰκ. XXV, I. FURUMARK, Chronology, σ. 95. AD 4, 1918, σ. 72 εἰκ. 18, ἀρ. 2 ἐκ τοῦ τάφου ὑπ' ἀρ. 2. Ὁ ΧΑΤΖΙΑΔΑΚΗΣ γράφει (σ. 74): «ξίφος ὅμοιον τὸ σχῆμα πρὸς τὸ εὑρεθὲν εἰς τοὺς τάφους Καλυβιδῶν ἀρ. Μουσ. 690 Mon. Antichi 14, 1904, σ. 635». SCHLIEMANN, Mycènes, εἰκ. 238. SANDARS, AJA 67, 1963, πίν. 24: 26 ἰδὲ και JHS 8, 1887, σ. 449. FURUMARK, ἔ. ἀ. σ. 95. Corinth XII, πίν. 91. SANDARS, AJA ἔ. ἀ. σ. 149 πίν. 24:28. FURTWÄNGLER-LOESCHKE, MV, πίν. D, 11, σ. 8 και 75. SANDARS ἔ. ἀ. σ. 149. Annuario 6-7, 1923-24, σ. 100 και εἰκ. 15 ἐν σ. 98. SANDARS, AJA ἔ. ἀ. σ. 149. FURUMARK, ἔ. ἀ. σ. 95.

4. AJA, ἔ. ἀ. σ. 130. FURUMARK, ἔ. ἀ. σ. 96.

5. Παρατηρεῖ (AJA ἔ. ἀ. σ. 130) ὅτι «possibly even later, for they survived long enough to appear in founder's hoards which are dated LH ΠΙΒ 'at earliest'».

6. SANDARS: «The dimension and outline of the dirk or knife from a LH ΠΙΒ tomb on Carpathos are so like the damaged knife-dagger in the small Mycenaean founder's hoard that they almost certainly came from the same workshop», AJA ἔ. ἀ. σ. 130.

7. Περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ τύπου ἰδὲ SANDARS ἔ. ἀ. σ. 131-2. FURUMARK, Chronology, σ. 93-4 και σημ. 96.

σίας πάσης όπῆς καί ἤλου διά τήν στερέωσιν τῆς λαβῆς, ἥτις θά ἐγίνετο μόνον διά τοῦ περιχειλώματος. Ἡ χρονολογική διάταξις τοῦ προηγουμένου όμοίου συνιστᾷ τὸ προσδιοριστικόν κριτήριον διά τήν ἐν χρόνῳ κατάταξιν καί τοῦ παρόντος. Εἰς ἴδιον τύπον ἀνήκουν τὰ ἐγχειρίδια ἐκ Μυκητῶν, θησαυροῦ Τσοῦντα ὑπ' ἀρ. 2547, 2548, 2549, τὰ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μυλωνᾶ εἰς τὸ Μουσεῖον Ναυπλίου ὑπ' ἀρ. 7 καί 8 καί τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Διά τὰ ξίφη καί τὰ ἐγχειρίδια ἐκ τοῦ αἰγαιακοῦ χώρου ὑπάρχει ἡ τυπολογική ταξινόμησις τοῦ Δάκαρη¹, ὁ όποῖος διακρίνει κατὰ τύπους, ἀκολουθῶν τὸν Furumark. Ἰσως ἐτονίσθησαν ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον ὠρισμένα γνωρίσματα, τὰ όποῖα ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς «νεώτερα». Οὕτως ὁ Δάκαρης παρατηρεῖ ὅτι ἀσφαλές χρονολογικόν τεκμήριον δύνανται νὰ ἀποτελέσῃ ὁ σχηματισμός ὑπὸ τὸν μύκητα λαίμου, διότι εἰς τὰ ἀρχαιότερα παραδείγματα τῆς Α καί Β περιόδου ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπουσιάζει ἐντελῶς εἰς δὲ τὰ μεταγενέστερα τῆς IIIΓ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικόν γνώρισμα». Ἀλλὰ τὰ ἤδη γνωστὰ παραδείγματα δὲν δικαιολογοῦν τὴν κατηγορηματικὴν αὐτὴν, ὡς ἀναγκάζεται ὁ ἴδιος νὰ παραδεχθῆ διὰ τὰ παραδείγματα ἐκ Δωδώνης, Ζαφὲρ Παπούρα καί Ρόδου². Λαίμον ὑπὸ τὸν μύκητα καί πεπλατυσμένον ἐπίμηλον (κατωτέρω) παρουσιάζει ἐπίσης τὸ προσφάτως δημοσιευθὲν παράδειγμα ἐκ Λαγκάδας Κῶ, ἐκ τοῦ τάφου 46, ὁ όποῖος περιεῖχεν ἀποκλειστικῶς ἀγγεῖα IIIΒ³.

Ἐν ἄλλο γνώρισμα, τὸ όποῖον θεωρεῖται νεώτερον, εἶναι τὸ ἐπίμηκες ἐπίμηλον. Οὕτω παρατηρεῖ ὁ Δάκαρης «εἰς τὰ ἀρχαιότερα παραδείγματα ὁ μύκης εἶναι ἰσχυρῶς καμπύλος ἢ κωνοειδής, ἀντιθέτως εἰς τὰ νεώτερα ὕπλα ὁ μύκης ἀναπτύσσεται κατὰ πλάτος εἰς βάρος τῆς κυρτώσεως τῆς ράχεως, οὕτως ὥστε τὸ σχῆμα ἀποβαίνει πλέον ἐπίμηκες, ἐνίοτε πεπιεσμένον». Ἡ παρατήρησις γενικῶς δὲν ἀφίσταται τῆς ἀληθείας, τὸ χαρακτηριστικόν ὅμως τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ΥΕ IIIΒ χρόνους τοῦλάχιστον⁴. Ἐς σημειωθῆ, ἐξ ἄλλου, ὅτι εἰς αὐτὰ τὰ παραδείγματα τῶν θησαυρῶν, ὡς περιεγράφησαν ἐνταῦθα, ἀπηντήσαμεν τὰ στοιχεῖα τὰ όποῖα ἐσκιαγραφήθησαν ὡς παλαιότερα ἢ νεώτερα, ἀπαντῶντα παραλλήλως εἰς πρακτικῶς σύγχρονα παραδείγματα, ἐνίοτε συμπίπτοντα εἰς τὸ αὐτὸ παράδειγμα (π.χ. ὑπάρχουν κυρτοὶ ὄμοι καί λαίμοι εἰς τὸ παράδειγμα 2548 ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα καθὼς καί εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 7 ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μυλωνᾶ). Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἴσως δηλοῖ ὅτι αἱ «καινοτομίαι» δὲν ὀφείλονται εἰς ἐσχεδιασμένην, σκόπιμον διαφοροποίησιν ἢ ἐξελικτικὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τοῦ τύπου τῶν ξιφῶν

1. ΑΕ 1956, σ. 136 κ.έ.

2. BENTON, PPS 18, 1952, πίν. XXVII,3 καί σ. 238 «without context». FURUMARK, Chronology, σ. 95. MONTELIUS, G.P. πίν. 13,2. ΔΑΚΑΡΗΣ, ἔ. ἀ. σ. 140 εἰκ. 9,15.

3. Annuario 43-44, 1965-66, εἰκ. 227, ἰδὲ καί σ. 20

4. «Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ μύκης εἰς τὸ ἐγχειρίδιον ἐκ Ζαφὲρ-Παπούρα (5) καί τὸ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν (6) διαφέρει αἰσθητῶς τοῦ μύκητος τῶν ἐγχειριδίων 1-4. Ἡ εἰς μῆκος ἀνάπτυξις τοῦ μύκητος ἀμφοτέρων προσεγγίζει τὰ ἐγχειρίδια εἰς τὴν IIIΒ περίοδον, ὅπως πράγματι συμβαίνει διὰ τὸ ἐγχειρίδιον τῆς Ἀκροπόλεως τῆς IIIA2», ΑΕ 1956, σ. 142, πρβ. καί τὸ ἐκ Λαγκάδας Κῶ, ἀνωτέρω.

αὐτῶν, ἀλλ' ἴσως (ἰδιοτροπία) κατασκευῆς καθιστοῦν αὐτὰς ἐμφανεστέρας ἢ ἀμβλυτέρας εἰς τὰ διάφορα ἐγχειρίδια καὶ ξίφη¹. Πρὸς κατανόησιν τοῦ πράγματος παρέχω λεπτομερείας τῶν ξιφῶν τοῦ θησαυροῦ Τσοῦντα.

Ἡ Sandars δὲν ἐξαντλεῖ τὰς τυπολογικὰς αὐτὰς διαφορὰς πρὸς χρονολογικὴν κατάταξιν ὅλων τῶν ἐγχειριδίων καὶ ξιφῶν τοῦ τύπου F (εἰς ὃν ἀνήκουν καὶ τὰ παρόντα), δίδει πάντως κατάλογον τῶν παραδειγμάτων ἐν AJA 67, 1963, σ. 150-22. Διὰ τὸν τύπον F «blades are still flat, flanges are if anything deeper, and the T of the pommel narrower and straighter».

Κατὰ τὴν Sandars ὑπάρχουν δύο κύρια ὁμάδες τοῦ τύπου F «μία μὲ πλατυτέραν λεπίδα, μὲ δύο ὀριζοντίους ἤλους ἐπ' αὐτῆς (Ζαφὲρ Παπούρα ἐν Ashmolean Museum) καὶ μία στενοτέρα λεπίς μετὰ κεντρικῆς ὀπῆς ἤλου ἐπ' αὐτῆς (θησαυρὸς Τσοῦντα ἀρ. 2548, Ζαφὲρ Παπούρα 95ε, πίν. 25 : 32, 36)»³, ὁ χωρισμὸς ὅμως οὗτος δὲν καλύπτει τὰ παραδείγματα ἐκ Μυκηνῶν. Οὕτω τὸ ὑπ' ἀρ. 2548 τοῦ θησαυροῦ Τσοῦντα ἔχει πλατεῖαν (ὡς καὶ τὸ ἐν Ashmolean Museum) λεπίδα ἀλλὰ μόνον ἓνα καὶ οὐχὶ δύο ἤλους εἰς τὸ μέσον.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Δάκαρης οἰκοδομεῖ τὸ τυπολογικὸν - χρονολογικὸν του σχῆμα προκειμένου διὰ τὰ ἐγχειρίδια ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα καὶ ἐκ τεκμηρίων ξένων πρὸς τὴν ἀκραιφνῆ των μορφολογικὴν ἐκτίμησιν, ἐπικαλούμενος τὴν παρουσίαν μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ τοῦ βορείου προελεύσεως ξίφους Griffzungenschwert, «τὰ ὅποια ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰσβολῆς ἢ ὀλίγον πρότερον»⁴. Ἐντεῦθεν ἡ διατύπωσις «εἰς τὰ ἐπὶ τῆ βάσει τῶν ἀρχαιολογικῶν δεδομένων χρονολογούμενα ἐγχειρίδια... τὰ ἐγχειρίδια ἐκ Μυκηνῶν τῶν χρόνων τῆς μεγάλης εἰσβολῆς». Εἶναι δὲ γεγονὸς ὅτι τὰ τυπολογικὰ κριτήρια δὲν ἐμφανίζονται μὲ τὴν ἐπιθυμητὴν πειθαρχίαν, γεγονὸς

1. Πρβ. SANDARS, AJA 67, 1963, σ. 138 κ.έ.

2. Εἰς ταῦτα ἔχουν προστεθῆ ἐν ξίφος ἀπὸ τὴν Ἡλιδα τῶν ὑπομυκηναϊκῶν ἢ ΥΕ III' χρόνων (ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ, ΠΑΕ 1963, σ. 138, πίν. 115B) καὶ τὸ ἐκ Λιθοβουνίου Μακρυνείας ἄνευ χρονολογίας (ΑΔ 18, 1963, σ. 147 πίν. 186α), ὡς καὶ τὸ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Νεκρομαντείου τῆς Ἐφόρας χαλκοῦν ἐγχειρίδιον τῶν ΥΕ IIIB χρόνων (Σ. ΔΑΚΑΡΗΣ, ΑΔ 18, 1963, 2, σ. 153, πίν. 187ε). Μετὰ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης ἐργασίας ἐδημοσιεύθη τὸ ἄρθρον τοῦ Σ. ΔΑΚΑΡΗ περὶ τοῦ ἐγχειριδίου ἐκ Καστρίτσας ὡς καὶ τοῦ ἐγχειριδίου καὶ τῆς λόγχης ἐκ Παραμυθιάς· βλ. S.I. DAKARIS, A Mycenaean III B Dagger from the Palaeolithic Site of Kastritsa in Epirus, Greece, PPS 33, 1967, σ. 30 κ.έ. Ὁ συγγραφεὺς προσκομίζει πολυτιμωτάτας ἐνδείξεις διὰ τὴν χρονολόγησιν καὶ αὐτῶν τῶν δημοσιευμένων ἀντικειμένων καὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίων των, αἱ παρατηρήσεις δὲ καὶ τὰ συμπεράσματά του ἔχουν ἄμεσον ἐπίπτωσιν ἐπὶ τῆς χρονολογήσεως τῶν θησαυρῶν, καὶ δὴ καὶ τῶν θησαυρῶν τοῦ Τσοῦντα ἐκ Μυκηνῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ συγγραφεὺς δέχεται τῶρα χρονολογίαν ἐντὸς τοῦ 13ου αἰ. (It follows from the above that the treasures of Mycenae must have been hidden roughly in the middle of the century, or a little later, αὐτόθι σ. 36). Εἶναι ἰδιαιτέρως εὐπρόσδεκτα διὰ τὴν ἰδικὴν μας θέσιν, ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τῶν θησαυρῶν, τὰ συμπεράσματα ταῦτα. Ὁ ΔΑΚΑΡΗΣ, ἀνασκευάζων πῶς τὰς ἀπόψεις τῆς SANDARS καὶ τοῦ CATLING περὶ τοῦ περιεχομένου τῶν θησαυρῶν τοῦ Τσοῦντα καὶ τῆς χρονολογίας των, ὡς καὶ τὰς ὑπ' αὐτοῦ διατυπωθείσας ἐν ΑΕ 1956, 144, παρατηρεῖ ὅτι «Yet I find nothing in the contents of the Treasure (δηλ. τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα ἐκ Μυκηνῶν) to suggest a date later than 1200» (αὐτόθι σ. 45).

3. SANDARS, AJA ἔ.ἀ. σ. 133.

4. ΑΕ 1956, σ. 140.

πού παραδέχεται και η Sandars, αναφερομένη εις τὰ παραδείγματα Μουλιανῶν, Περαιτῆς και θησαυρῶν ¹. Ἄλλ' ἐὰν μείνωμεν μετὰ τῆς Sandars εις τοὺς περὶ τὸ 1200 π.Χ. χρόνους διὰ τὰ παραδείγματα αὐτὰ ² και ὑπολογίσωμεν εις τὴν πιθανοφανῆ, τοῦλάχιστον, ἄποψίν τῆς περὶ ἐπιμηκύνσεως τῶν ξίφῶν τῶν τύπων G και F εις 60 ἐκ. και περὶ υἰοθετήσεως τῶν «blood channels» ὡς πρώτης ἀντιδράσεως τῶν χαλκῶν τοῦ Αἰγαίου και τῶν πελατῶν των εις τὰ ξίφη Naue II, ἔχομεν ἤδη στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐκ τυπολογικῆς πάλιν ἀφετηρίας συνιστοῦν ἓνα terminus διὰ τὰ παραδείγματά μας τῶν θησαυρῶν, τὰ ὁποῖα οὔτε ἐπιμήκυνσιν παρουσιάζουν και διάφορα τῶν ἐκ Μουλιανῶν και Περαιτῆς εἶναι ³.

Τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν τῶν Μυκηναῶν παραδείγματα φρονῶ ὅτι ἔχουν ὀπισθέν των τὴν μυκηναϊκὴν δεξιότητα κατασκευῆς ὄπλων, ἡ ὁποία δὲν προβαίνει εις σπασμωδικοὺς πειραματισμούς, ἀλλὰ δημιουργεῖ ἰσχυρὰ και ἐπιμελῶν ἀναλογιῶν ὄπλα, ὅχι ξένα πρὸς τὴν παράδοσιν και τὴν μυκηναϊκὴν δεξιότητα και ἀκμὴν, ἣν ἐκφράζει ἡ περίπτωσις ἰδίᾳ τοῦ ἐγχειριδίου ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μυλωνᾶ μετὰ τὴν ἐξ ἐλεφαντοστοῦ λαβὴν. Ἀνάλογα δείγματα ἔχουν ὀπισθέν των ἐργαστηριακὴν ἀκμὴν, ἣν οἱ Μυκηναῖοι εἶχον πρὸ τῆς λήξεως τῆς ΥἼΕ III περιόδου. Ἀδιανόητος μοῦ φαίνεται ἡ κατασκευὴ τοιούτων ἀντικειμένων μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ λήγοντος 13ου αἰ. ⁴. Τὸ ἐγχειρίδιον ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἴσως εἶναι, ὡς και ὁ Δάκαρης παρατηρεῖ, μιᾶς βαθμίδος ἐνωρίτερον τῶν λοιπῶν ἐκ Μυκηναῶν, και πάντως τῆς αὐτῆς γενικῶς περιόδου, ὡς ἐκεῖνα.

Δύο ξίφη ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσουντα ἐκ Μυκηναῶν μᾶς ὀδηγοῦν εις ἓνα διάφορον τοῦ προηγουμένως περιγραφέντος τύπου ⁵. Ἡ Sandars κατατάσσει τὰ

1. AJA ἔ.ἀ. σ. 134 κ.ἐ. Ὑπενομιζῶ ἐνταῦθα ὄρισμένας παρατηρήσεις τῆς διὰ τὸν τύπον τῆς F: «The impression gained from this class as a whole is no longer that of the products of big prosperous workshops, with a long tradition behind them, like those of Crete and mainland Greece and even the Dodecanese in the fifteenth and fourteenth centuries. It suggests instead work turned out by foundry smiths of no great ambition or particular skill, who were capable of producing a rather dull utilitarian weapon on the one hand, but who under some exceptional stimulus could also produce the large, clumsy, ill-conceived weapons of Perati and Moulia» (138 - 9).

2. Αὐτόθι σ. 134 και 135. Τὸ γνῶρισμα τοῦτο δὲν εἶναι ἴσως νεώτερον κατὰ τρόπον καθολικόν. Ἴδὲ ΔΑΚΑΡΗΝ, ΑΕ 1956, σ. 143 παράδειγμα Ἰαλυσσοῦ-Καρπάθου (III A:2-B).

3. ΔΑΚΑΡΗΣ, αὐτόθι σ. 142 εἰκ. 9,7 και 10.

4. SANDARS, ἔ.ἀ. σ. 143: «The absence now of luxurious weapons shows there was no rich court circle behind this demand». Σημειωτέον ὅτι ὁ ΔΑΚΑΡΗΣ θεωρεῖ τὸ ἐκ Καλμπακίου ἐγχειρίδιον ἀφικνούμενον ἐκ Νότου (μυκηναϊκοῦ κύκλου), περὶ δὲ τῶν τάφων Καλμπακίου παρατηρεῖ (σ.145): «Ἡ μελέτη τῶν εὐρημάτων μετὰ ἐσωτερικὰ και ἐξωτερικὰ ἀρχαιολογικὰ κριτήρια και αἱ γενικώτεραι ἱστορικὰ συνθήκαι τῆς Ἡπειροῦ καθορίζουν μετὰ βεβαιότητα ὡς χρόνον κατασκευῆς τῶν τάφων τὸ β' ἡμισυ τοῦ 13ου αἰ. ἢ τοὺς περὶ τὸ 1200 χρόνους π.Χ., ἐποχὴν εἰσέτι εἰρηνικοῦ βίου και φιλικῶν καθιερωμένων σχέσεων τῶν λαῶν τῆς βορείου Βαλκανικῆς μετὰ τῆς ΒΔ. περιφερείας τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἡ ὁποία δὲν προεμήνη τὴν ἐπερχομένην φοβερὰν ἀνατροπὴν» ἰδὲ και σημ. 2 αὐτόθι.

5. Ἐκ τούτων τὸ ἐν ἀπεικονίσθη ἐν ΑΕ 1889, πίν. 2,5. Τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν ἐγχειρίδια ἀπέχουν βεβαίως ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν των ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ'ὃν κατετέθησαν εις τοὺς θησαυρούς, διότι ἡ κατάσταση, ὡς ἐδηλώθη δι' ἐν ἑκάστον, διατηρήσεώς των εἶναι μετρία πρὸς κακὴν και πάντως χρησιμοποίηθέντα, πρὶν καταλήξουν εις τοὺς θησαυρούς, θὰ ἐγνώρισαν ζωὴν ὡς ἥμιστα μιᾶς γενεᾶς.

δείγματα ταῦτα εἰς τὸν τύπον τῆς G μὲ γνώρισμα τοὺς κερατοειδεῖς ὤμους¹. Ὁ Furumark χαρακτηρίζει τὸν τύπον «horned» μετὰ λεπίδος «εὐθείας ἢ ἐλαττουμένης, μετὰ ὀξείας ἄκρου»². Καὶ τὰ δύο ἐγχειρίδια μας ἔχουν ὀπισθὲν τῶν τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐγχειρίδιου ἐκ Ζαφὲρ Παπούρα (Preh. Tombs, σ. 43 εἰκ. 39a «The Tomb of the Tripod Hearth»). Ἡ Sandars τὸ χρονολογεῖ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰ.³

Τυπολογικῶς τὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ θησαυροῦ καταλαμβάνουν τὴν ἀμέσως ἐπομένην θέσιν, καίτοι ἴσως ὑπάρχουν διαφοραὶ ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τῶν κερατοειδῶν ὤμων, τὴν ὑπαρξίν λαιμοῦ εἰς τὸ 2536 καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ καυλοῦ εἰς τὸ 2537, καθὼς καὶ τὸ διάφορον σχῆμα τοῦ μύκητος. Οὐχ ἤττον πάντα τὰ λοιπὰ ἐκ τοῦ αἰγαιακοῦ χώρου ἐγχειρίδια καὶ ξίφη τοῦ τύπου αὐτοῦ⁴ ἀπομακρύνονται ἔτι μᾶλλον κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὤμων καὶ τοῦ μύκητος, ἀνήκοντα εἰς νεωτέρας περιόδους⁵. Ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Δάκαρης, τὰ ἐγχειρίδια τοῦ τύπου F τοῦ θησαυροῦ καὶ τὸ ξίφος 2536 πρέπει νὰ χρονολογηθοῦν εἰς τὸ «τέλος τῆς ΠΙΒ-Γ1», παρατηρῶν ὅτι «ὁ λαίμος εἰς ταῦτα δὲν προσέλαβεν εἰσέτι τὴν πλήρη ἐξέλιξίν του, ὡς εἰς τὰ νεώτερα ἐγχειρίδια ἐκ Σητείας, Μουλιανῶν, Διακάτων καὶ κυρίως εἰς τὸ ἐξ Ἰθάκης, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ νεώτερον τῆς σειρᾶς».

Ἡ Sandars βλέπει εἰς τὸ 2536 ἐν «quite well - balanced, a handy dirk», ἐνῶ τὸ ὑπ' ἀρ. 2537 χαρακτηρίζει «most unwieldy and eccentric, more so than the Perati sword, and may be grouped with it and with the Mouliana F sword, as examples of inexpert experimentation».

Ἐν τούτοις οἱ κερατοειδεῖς ὤμοι εἰς τὸ ξίφος τοῦτο θὰ μᾶς ἐπλησίαζον περισσότερο πρὸς τὸ ἐγχειρίδιον ἐκ Ζαφὲρ Παπούρα καὶ ἴσως καὶ ἡ ἔλλειψις λαιμοῦ ὑπ' αὐτό, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀπεμάκρυνον ἀπὸ τὰ ξίφη ἐκ Περαιτῆς (ἀλεπταὶ χαρακταὶ γραμμαὶ παράλληλοι πρὸς τὴν κόψιν εἰς τὴν λεπίδα), ΠΑΕ 1954, σ. 96 εἰκ. 5) ἢ τῶν Μουλιανῶν τοῦ τύπου F. Ἡ ὑπόθεσις τῆς Sandars

1. AJA ἔ.ἀ. σ. 139: «with downward hooked horns (or 'quillons')».

2. Chronology, σ. 93 καὶ 94 εἰκ. 4, C2. Σύνοψις τῶν παραδειγμάτων τοῦ τύπου τούτου, SANDARS, AJA ἔ.ἀ. σ. 152. Ὁ ΔΑΚΑΡΗΣ γράφει: «Ἡ χρονολόγησις ἐπομένως καὶ τῶν τριῶν ἐγχειριδίων καὶ τοῦ ξίφους κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰσβολῆς εἶναι βεβαία» (σ.141). Καίτοι ὁ ἴδιος δὲν τὸ δηλοῖ, ἐν τούτοις συνάγω ὅτι ἡ χρονολογία αὕτη διὰ τὰ ἐγχειρίδια καὶ τὸ ξίφος ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα ἀναφέρεται ὅχι εἰς τὴν χρονολογίαν κατασκευῆς των, ἀλλ' εἰς ἐκείνην τῆς ἀποκρύψεως των, ἣν ὑποδεικνύουν τὰ συνανευρεθέντα ἀντικείμενα τῶν χρόνων τῆς εἰσβολῆς ἢ τῶν ἀμέσως πρὸ αὐτῶν. Ἡ χρονολόγησις λαίπων αὐτῶν εἰς τοὺς χρόνους ΠΙΒ ἀρχῆς ΠΙΓ ἀναφέρεται εἰς τοὺς χρόνους σχηματισμοῦ τοῦ θησαυροῦ. Ἐξαντλῶν τυπολογικῶς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐγχειριδίου Καλμπακίου ὁ ΔΑΚΑΡΗΣ παρατηρεῖ ὅτι ἡ μορφή τῶν ὤμων δὲν διαφέρει τῶν ἐγχειριδίων Ρόδου καὶ Μυκητῶν (Τσοῦντα ἀρ. 2547, 2548). Εἰς τὸ ἐκ Καλμπακίου βεβαίως δὲν ὑπάρχει λαίμος, ὑπάρχει ὅμως ἐγχάραξις (πρβ. τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μυλωνᾶ). Ὁ ΔΑΚΑΡΗΣ ἐχρονολόγησε τὸ ἐκ Καλμπακίου 25 - 50 ἔτη πρὸ τοῦ τέλους τῆς ΠΙΒ (1340 - 1210).

3. SANDARS, ἔ.ἀ. σ. 152.

4. Αὐτόθι.

5. Ἴδὲ τὴν ταξινόμησιν τοῦ ΔΑΚΑΡΗ ἀνωτέρω. Νῦν προστίθεται καὶ τὸ ξίφος ἐκ τῆς Ἀρχαίας Ἡλιδος, Ἵπομυκηναϊκῶν ἢ ΥΕ ΠΙΓ χρόνων, ΠΑΕ 1963, σ. 138, πίν. 115γ καὶ PPS 31, 1965, πίν. 33.

περί επιμηκύνσεως τῶν ἐγχειριδίων μετὰ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου Naue II εἰς τὴν Ἑλλάδα καίτοι εὐφυῆς στηρίζεται, νομίζω, ἐπὶ τῶν ἐξαιρέσεων μᾶλλον ἢ τοῦ κανόνος.

Περιλαμβάνω ἐδῶ τὴν μνείαν δύο ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν Τσουντα καὶ Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀντιστοίχως, εἰ μὴ τι ἄλλο, διὰ τὴν μορφολογικὴν τῶν ὁμοιότητα πρὸς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐγχειριδίων τοῦ σταυροειδοῦς τύπου. Ὁ Τσουντας ὁμολογεῖ ἄγνοιαν διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ παραδείγματος τοῦ θησαυροῦ του, ὁμοίως ἐκφράζεται ὁ Montelius διὰ τὸ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ¹.

Ὁ Furumark ὠμίλησε δι' αὐτὰ ὡς περὶ ὑποκαταστάτων πραγματικῶν ξιφῶν, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον διὰ τινὰ μαγικὸν ἢ λατρευτικὸν σκοπὸν ². Τελευταίως ὁ Δάκαρης ὑπέθεσεν ὅτι «δύνανται ἴσως νὰ θεωρηθῶν καὶ ὡς ἀπλαῖ ἀκόνας διὰ τὴν ἀκόνησιν τῶν ξιφῶν» ³.

Ἡ Sandars πολεμεῖ τὴν ἄποψιν ὅτι δύνανται ταῦτα νὰ συνιστοῦν μικρογραφίας (miniatures) ξιφῶν καὶ παρατηρεῖ ὅτι «δεικνύουν τὴν λεπίδα παχυτέραν τοῦ καυλοῦ κατὰ τομήν», πιστεύει δὲ ὅτι ὀρθῶς ὁ Τσουντας ἐχαρκτήρισε τὸ ἐκ Μυκηνῶν ὡς ἐργαλεῖον ⁴. Εἰς τὸν καθηγητὴν μου κ. Μαρινᾶτον ὀφείλω τὴν ὑπόδειξιν ὅτι δύνανται ταῦτα νὰ ἀποτελοῦν ἐγχειρίδια ἢ ξίφη («δυνάμει»), σφυρηλατούμενα ἀκολούθως καὶ κατ' ἐπιθυμίαν εἰς πραγματικῆς χρήσεως ἀντικείμενα, εὐρίσκω δὲ ὅτι καὶ ὁ Catling συμφωνεῖ χαρακτηρίζων αὐτὰ ἡμιτελῆ προσχεδιάσματα (rough - outs) διὰ μικρὰ ἐργαλεῖα ⁵. Τὴν γνώμην ταύτην ἀσπάζομαι ἐδῶ, νομίζω δὲ ὅτι ταῦτα λόγῳ σχήματος ἀποτελοῦν προσχεδιάσματα ἐγχειριδίων μὲ σταυροειδεῖς ὤμους ⁶. Ἡ παρουσία των εἰς τοὺς θησαυροὺς ἐνέχει ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ χαρακτηῆρος αὐτῶν, δηλαδὴ ὡς θησαυρισμάτων τοῦ μεταλλοτεχνίτου, ὁ ὅποιος, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἶχε καὶ διαθέσιμον «πρώτην ὕλην» διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐργασίας του. Εὐνόητος εἶναι ἡ ἀνάγκη σφυρηλατήσεως τῶν ξιφῶν προκειμένου ταῦτα νὰ καθίστανται ἰσχυρὰ εἰς τὰ πλήγματα. Τὴν ἀνάγκην ταύτην ἐθεράπευεν ἡ ἐπιμήκυνσις τῶν προσχεδιασμάτων διὰ τῆς ἐν συνεχείᾳ σφυρηλατήσεως.

1. «D'usage inconnue» G.P. σ. 156 εἰκ. 498.

2. Chronology, σ. 95 σημ. 1.

3. AE 1956, σ. 143 σημ. 3.

4. AJA ξ.ά. σ. 138 καὶ σημ. 65.

5. Αὐτόθι.

6. Τοῦτο θὰ ἐδικαιολογεῖ, νομίζω, καὶ τὸ μεγαλύτερον πάχος τῆς «λεπίδος» ἐν σχέσει πρὸς τὸ πάχος τοῦ καυλοῦ, διότι διὰ τῆς σφυρηλατήσεως θὰ ἐμηκύνετο κυρίως ἡ πρώτη, ἐνῶ ὁ καυλὸς ἀναλογικῶς θὰ ἐλάμβανε τὴν δέουσαν ἐπιμήκυνσιν, δι' ἣν ὑπῆρχεν ἤδη τὸ ἀνάλογον πάχος. Οὕτω τὸ μήκος τοῦ μὲν ἐκ Μυκηνῶν εἶναι 0,235μ. τοῦ δὲ ἐξ Ἀθηνῶν 0,20μ., τινὰ δὲ τῶν ἐγχειριδίων τοῦ τύπου DH (ἀνωτέρω) δὲν ἀφίστανται πολὺ τοῦ μήκους τούτου, τὸ ὅποιον θὰ ἠδύνετο νὰ ληφθῆ διὰ σφυρηλατήσεως τῶν ἀντικειμένων, π.χ. τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πωρίνου Τοίχου ἔχει μήκος 0,29μ., τὸ ἐκ Καρπάθου 0,31μ., τὸ ἐκ Παλαικάστρου 0,33μ. κλπ. (ἀνωτέρω). Περὶ τῆς χρονολογήσεως τούτων δὲν δύναται βεβαίως νὰ λεχθῆ τι, κατ' ἀνάγκην δὲ ταῦτα θὰ παρακολουθήσουν τὴν γενικωτέραν χρονολόγησιν τῶν εὐρημάτων εἰς ἃ ἀνήκον. Ἐξ ὧσων γνωρίζω, τὰ παραδείγματα ταῦτα εἶναι μεμονωμένα. Εἰς τὸ Ἑθνικὸν Μουσεῖον (Ἀποθήκη Ἀκροπόλεως) εὑρον τεμάχια ὁμοίων καταφανῶς ἀντικειμένων ἐκ κιβωτίου περιέχοντος μίγδην χαλκῆ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐκ τῶν ὑπὸ μελέτην θησαυρῶν ἔχομεν ἓν θραῦσμα μόνον ξίφος τοῦ τύπου τούτου ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Τσοῦντα¹. Τὸ πλεόν γνωστὸν ὄνομά των ὀφείλουν τὰ ξίφη αὐτὰ εἰς τὸν Julius Naue, ὅστις τὰ κατέταξεν εἰς τὸν τύπον τοῦ II². Ὁ τύπος οὗτος τοῦ ξίφους, γνωστότατος εἰς τὴν Εὐρώπην ἀλλ' ἀπαντῶν καὶ εἰς τὸν αἰγαιακὸν χῶρον, ἔχει γίνεαι ἀντικείμενον ἐπανειλημμένης καὶ ἐξαντλητικῆς σπουδῆς, ἰδιαίτατα ὡς πρὸς τὴν προέλευσίν του. Ἡ πλειονότης τῶν ἀσχοληθέντων μὲ αὐτὸ ὑπῆρξε τῆς γνώμης ὅτι τὸ ξίφος τοῦτο συνιστᾷ καινοτομίαν εἰς τὴν παράδοσιν τῶν ξιφῶν τοῦ αἰγαιακοῦ χῶρου καὶ ἀνεζήτησε τὴν μορφογενετικὴν καὶ κατασκευαστικὴν του κοιτίδα εἰς τὰς χώρας τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Οὕτως ὁ Montelius παρετήρει τῷ 1900, ὅτι τὸ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν ξίφος³ «aus Mitteleuropa gekommen sein muss»⁴. Συνωδᾷ παρετήρει καὶ ὁ Naue⁵, χρονολογῶν τὸ ἐκ Μυκηνῶν παράδειγμα καὶ τὰ λοιπὰ ξίφη τοῦ τύπου τὰ ὁποῖα ἔχουν λεπίδα μὲ ἐστρογγυλευμένην ράχιν («in die Zeit um 1200»⁶).

Ὅπλον τῶν εἰς τὸν αἰγυπτιακὸν στρατὸν ὑπηρετούντων μισθοφόρων θεωρεῖ τὸ ἐξ Αἰγύπτου ξίφος μὲ τὴν δέλτον τοῦ Φαραῶ Σήθου II ὁ Max Burchhardt⁷, ἐπικαλούμενος τὰς παραστάσεις μαχῶν ἐπὶ αἰγυπτιακῶν μνημείων, ἐν τούτοις βλέπει εἰς αὐτὸ ἐντοπιάν ὑποκατάστασιν ξένων ξιφῶν καὶ ὄχι εἰσηγμένον παράδειγμα «νοτιοευρωπαϊκοῦ ἢ μυκηναϊκοῦ τύπου»⁸. Ἐπηλυν εἰς τε τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸν Αἰγαιακὸν χῶρον θεωρεῖ τὸν τύπον ὁ T. E. Peet⁹, ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Δουνάβεως ἢ τῶν Βαλκανίων, εἰσαχθέντα εἰς χεῖρας ἐπιδρομέων, εἰς δὲ τὴν Αἴγυπτον παραχθέντα ἀτέχνως περαιτέρω¹⁰. Ὁ Milojčić δὲν θεωρεῖ τὸ ξίφος μὲ τὴν δέλτον τοῦ Σήθου II «gemeines Griffzungenschwert»¹¹ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν «Blutrillen»¹² καὶ τῆς κεντρικῆς ράχους¹³, γενικῶς δὲ τὰ ἐξ Αἰγύπτου ξίφη

1. Τὰ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Τίρυνθος ὅμοια ἰδὲ κατωτέρω. Περιγραφὴν τοῦ ἐκ θησαυροῦ Τσοῦντα ἀντικειμένου βλ. εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν.

2. NAUE, Die vorrömischen Schwerter, σ. 12 κ.έ.

3. SCHLIEMANN, Mycènes, σ. 222 εἰκ. 221.

4. MONTELIUS, Die Chronologie der ältesten Bronzezeit in Nord Deutschland, σ. 172.

5. Ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τῶν ξιφῶν τούτων ὁ NAUE ἔγραψεν ἐν ἔτει 1903 ὅτι τὴν κοιτίδα των δὲν δύναται νὰ διεκδικήσουν οὔτε ἡ Αἴγυπτος, οὔτε ἡ Κύπρος, οὔτε ἡ Ἑλλάς, ἔ.ἀ. σ. 15.

6. NAUE, ἔ.ἀ. σ. 13, 15 σημ. 1,111.

7. Prehistorische Zeitschrift 4, 1912, σ. 233.

8. Ὁ BURCHHARDT μνημονεύει, αὐτόθι σ. 233 σημ. 3: «im Besitze der ägyptischen Abteilung befindet sich eine, Abb. 2, Inv. Nr. 7353, derartige etwa dem 12. Jahrh. angehörende, aber im Ägypten gefundene Schwertklinge».

9. BSA 18, 1911 - 12, σ. 283.

10. Αὐτόθι σ. 285 καὶ σημ. 2.

11. Germania 30, 1952, σ. 96 - 7.

12. Αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὰ ξίφη ἀπὸ τὴν Βούβαστιν καὶ τὸ Δέλτα' πρβ. CATLING PPS 22, 1956, σ. 116, ἀρ. 22.

13. Πρβ. περιγραφὴν τοῦ ξίφους Germania ἔ.ἀ. σ. 96.

τοῦ ἐν λόγῳ τύπου πιστεύει ὅτι «Wohlaus wesentlich später als im 13/12 vorchristlichen Jahrhundert aus Syrien, Cypren oder Griechenland nach Ägypten gelangt konnten»¹.

Ὁ Childe, ὅστις ἐθεώρει τὸ ξίφος μὲ τὴν δέλτον τοῦ Σήθου II σιδηροῦν², ἔγραψεν ὅτι ἡ Ἑγγύς Ἀσία ἔχει τὰς αὐτὰς πιθανότητας διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ τύπου τοῦ ξίφους «cut-and-thrust with tongue-grip» ὡς ἡ Κεντρικὴ ἢ ἡ Βόρειος Εὐρώπη³, ὁ δὲ Hawkes⁴ συμμερίζεται τὴν ἄποψιν ὅτι τὸ ξίφος δύναται νὰ ἔρχεται ἐκ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Εὐρώπην «and not vice versa», ἐνθα «once established it could well have initiated a fresh sword development of genuine European character»⁵.

Ὁ Schaeffer, ἐξ ἀφορμῆς τῆς εὐρέσεως ἐν Ras Shamra τοῦ ξίφους μὲ τὴν δέλτον τοῦ Μερνεφθᾶ⁶ ἀναζητεῖ εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὰ πρότυπα τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου τῆς Εὐρώπης⁷, τὰ ξίφη δὲ τοῦ τύπου Naue II ἐκ τοῦ τάφου 18 τῆς Ἐγκωμης⁸ καὶ τὰ ἐκ Μουλιανῶν ἐρμηνεύει ὁ Schaeffer ὡς ἀφικνούμενα τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς εἰσβολῆς τοῦ τέλους τοῦ 13ου αἰ. π.Χ. καὶ μὲ κέντρον ἀναχωρήσεως τὰς Μυκῆνας καὶ τὴν Κρήτην μᾶλλον ἢ τὴν Ἰταλίαν⁹, τὸ δὲ δεύτερον «avec la conquête achéenne»¹⁰.

Ὁ Sprockhoff¹¹ ἀνεζήτησε τὴν ἀρχὴν τῶν gemeine Griffzungenschwerter εἰς τὸν Βορρᾶν, ὅπου παρακολουθεῖ τὴν τυπολογικὴν των ἐξέλιξιν καὶ τὰ χρονολογικὰ των πλαίσια¹².

1. Germania ἔ.ἀ. σ. 96.

2. PPS 15, 1948, σ. 184.

3. Αὐτόθι σ. 185. Ἠλλαξε γνώμην ἰδὲ COWEN ἐν Antiquity 35, 1961, σ. 40 καὶ σημ. 2.

4. PPS 14, 1948, σ. 200 καὶ σημ. 4.

5. Αὐτόθι σ. 200.

6. Ἰδὲ περιγραφὴν του ἐν Antiquity 29, 1955, σ. 226 καὶ εἰκόνα ἐν σ. 227 καὶ πίν. 1.

7. Αὐτόθι σ. 229.

8. Ἰδὲ CATLING ἐν PPS 22, 1956, 115 ἀρ. 16.

9. Enkomi - Alasia, σ. 337 κ.έ. εἰκ. 104 πίν. LXVII καὶ LXVIII, ὡς καὶ σ. 339 καὶ σημ. 7. ἰδὲ καὶ PPS 22, 1956, σ. 139 εἰκ. 6.

10. Enkomi - Alasia, σ. 339.

11. SPROCKHOFF, Die germanischen Griffzungenschwerter, RLV τ. XI, σ. 416.

12. Πρῶτα ταξινομοῦνται τὰ ξίφη μὲ «ausgebauchter Zunge» (MONTELIUS, Periode II), τῶν ὁποίων πατρίς λέγεται ἡ περιοχὴ τῶν Δανικῶν νήσων, Ἰουτλάνδης, Schleswig - Holstein. Τὰ Griffzungenschwerter «mit gerader» Zunge μαρτυροῦν σχέσεις πρὸς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην (Bericht, σ. 48), εἶναι σύγχρονα ἢ μάλιστα προημιώτερα τῶν προηγουμένων (ὁμοίως παρὰ COWEN, ἔ.ἀ. σ. 56 : «beide Varianten gleichzeitig im Gebrauch waren», ἰδὲ καὶ σ. 62). Ἐκ τῶν κατηγοριῶν τούτων προκύπτει ὁ τύπος τοῦ «gemeines Griffzungenschwert», ὁ ὁποῖος γνωρίζεται δύο σαφῶς διαιρετοῦς τύπους, ἐκείνον τοῦ Unterehle καὶ τὸν ἐκ τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος προκύπτει ἐκ τῶν «ἀρχαίων τύπων», ἐνῶ ὁ δεύτερος «unter Mitteleuropäischen Einfluss entsteht» (Bericht, σ. 48· ἰδὲ καὶ COWEN, ἔ.ἀ. σ. 62 - 3 καὶ σημ. 40). Κατὰ τὸν SPROCKHOFF χρονολογοῦνται τὰ gemeine Griffzungenschwerter εἰς τὴν περίοδον MONTELIUS III, πλὴν προεκτείνονται καὶ εἰς τὰς περιόδους MONTELIUS IV-V (αὐτόθι σ. 48. COWEN, Bronze Swords in Northern Europe, PPS 18, 1952, σ. 132). Τὸν τύπον «mit Zungenfortsatz» (αὐτόθι πίν. 37) θεωρεῖ ὁ SPROCKHOFF προῶθησιν ἐντοπίων καὶ ὄχι ἐπηλύδων ἐπιδράσεων (αὐτόθι σ. 22). Καὶ ὁ COWEN, PPS 17,

Ἡ R. Maxwell - Hyslop¹ παρατηρεῖ ὅτι «ὕπάρχουν ἀρκετὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μ. Ἀσίας τοῦ μακροῦ ξίφους cut-and-thrust, τὰ ὅποια δύνανται βασιμίως νὰ χρονολογηθοῦν ἐνωρίτερον τῆς Hallstatt A...»².

Ἐπεὶ τῆς βορείας προελεύσεως τοῦ τύπου ἀποκλίνει ὁ Cowen³, ὁ δὲ Catling παρετήρησεν ἀρχικῶς ὅτι «the cumulative effect of this comparison is to suggest that the Naue II swords are not a direct evolution of the main Aegean family»⁴, περὶ δὲ τῆς ἐμφάνισεως τῶν ξιφῶν τούτων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον ἔγραψεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔγινε πρὸ τοῦ 1250 π.Χ. ἢ μᾶλλον πρὸ τοῦ 1225 καὶ ὅτι ἡ ἀκμὴ των συμπίπτει πρὸς τοὺς περὶ τὸ 1200 χρόνους⁵. Εἰς μεταγενέστερον ἄρθρον του ὁ Catling⁶ ὑποστηρίζει τὴν περὶ βορείου καταγωγῆς τοῦ τύπου ἄποψιν, ὑποδιαίρει δὲ εἰς τέσσαρας κατηγορίας τὰ ξίφη τοῦ τύπου Naue II⁷ καὶ ἐρμηνεύει τὴν ἀφίξιν των εἰς τὸ Αἶγαϊον διὰ τῶν χειρῶν μισθοφόρων, μετακλήθენტων ὑπὸ πριγκίπων τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου «at a time of great disturbance»⁸.

Τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἐξ Ἑγκωμῆς ξίφος «was in use during the last quarter

---

1951, σ. 207: «It is clear that it would be a more economical explanation, and a more probable one as well, to derive the northern pommel-tangs from southern imports like Parum and Bremen (Pl. XIV 5 and Fig. 2,6), were that chronologically possible» ἰδὲ καὶ σ. 207 σημ. 5 καὶ σ. 208.

1. PPS 22, 1956, σ. 132.

2. Κατὰ τὴν συγγραφῆ ἀρμηνεύεται ἡ ἐμφάνισις (cut-and-thrust) ξιφῶν εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀνατ. Μεσόγειον ἐκ τῆς μεγάλης παραγωγῆς ὅπλων, ἣν ἐδημιούργησαν αἱ «Urnfield invasions and the activities of the sea-raiders», τὰ δὲ ξίφη ἐξ Ἑγκωμῆς καὶ Ras Shamra θεωρεῖ ἐκεῖ κατασκευασθέντα.

3. Zungenschwerter im Süddeutschland und den angrenzenden Gebieten, Bericht der R.G.K. 36, 1955, σ. 52 κ.έ. καὶ The Flange-Hilted cutting sword of bronze: was it first developed in Central Europe or in the Aegean Area? V. Internationaler Kongress für Vor- und Frühgeschichte, Hamburg 1958, σ. 207 κ.έ., ἐπίσης The Origins of the Flange-hilted Sword of Bronze in Continental Europe, PPS 32, 1966, σ. 262 κ.έ.

4. PPS 22, 1956, σ. 120.

5. Αὐτόθι σ. 107. Τὴν παρουσίαν ξιφῶν Naue II εἰς Αἴγυπτον ἐρμηνεύει ὡς ὄπλον εἰς χεῖρας τῶν Akaiwasha, τῶν ἐπιτεθέντων κατὰ τοῦ Δέλτα εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 13ου αἰ. π.Χ. (The Seti II sword may either have been such a battle trophy or, possibly, the property of an Achaean mercenary in the Pharaoh's service (σ. 124). Τὴν γνώμην ταύτην ἤδη ἡ LORIMER, HM σ. 265). Ὁ CATLING θεωρεῖ ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅχι ἐντὸς αὐτῆς ἔγινεν ἡ ὑποκατάστασις τῶν ἐντοπίων ξιφῶν διὰ τοιούτων Naue (σ. 125).

6. Antiquity 35, 1961, σ. 115 κ.έ.

7. Βασικὸν τυπολογικὸν κριτήριον τῆς διαίρεσεως αὐτῆς λαμβάνει ὁ CATLING «τὸ σχῆμα τῆς λαβῆς» ἰδίᾳ τοῦ μύκητος. Κατὰ τὸν CATLING ἡ ὁμάς I εἶναι εὐρωπαϊκῆς προελεύσεως, ἡ ὁμάς II μὲ τὴν προβολὴν (spur) εἰς τὸν μύκητα ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ Αἰγαίου «where dome-shaped pommels had been used for generations» εἰς τὴν Εὐρώπην, ἡ ὁμάς III δηλοῖ ἐπιανεμφάνισιν βορείου τύπου «with the size reduced... to the characteristic leaf-shape», ἡ δὲ ὁμάς IV ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Μεσόγειον χωρὶς παρέμβασιν βορείας ἐπιδράσεως ἐκ τῆς ὁμάδος III (χαρακτηριστικὰ ὁμάδων, σ. 119 - 20).

8. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διακίνησιν τῶν μισθοφόρων τούτων ὁ CATLING ὑποδεικνύει (σ. 121) ὅτι οὗτοι «... may have travelled overland south to the Adriatic, and thence by sea up the Gulf of Corinth - they may even have been shipped in Mycenaean hulls» καὶ «It certainly looks as though the further distribution south and east (Crete and the Levant) took place from the Argolid».

of the 13th century B.C.», ως γράφει ο Catling ¹, δὲν μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῶν ἀπόψεων του περὶ μισθοφόρων, οἱ ὅποιοι ἐπιτέλους δὲν εἶχον λόγους ἀφίξεως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς τὴν Κύπρον, ἐν ὅψει τοῦλάχιστον τῆς ἀποστολῆς, δι' ἣν φέρονται κληθέντες. Ἀντιθέτως ἡ ἀφίξις καὶ ἡ παρουσία του εἰς Κύπρον κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 13ου αἰ., ἐποχὴν ἀναστατώσεως διὰ τὸν μυκηναϊκὸν κόσμον, μαρτυρεῖ περὶ τῆς γνωριμίας τοῦ τύπου τοῦ ξίφους, ἐν τῇ ἐξειλιγμένη μορφῇ, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ αἰῶνος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ δὴ καὶ τὴν Ἀργολίδα, πρὸς τὰ ξίφη τῆς ὁποίας τὸ ἐκ Κύπρου ἔχει τὰς μεζονας ὁμοιότητος, ἐκεῖ δὲ ἴσως εἶχον καταστῆ γνωστὰ καὶ αἱ τεχνικαὶ λεπτομέρειαι τῆς κατασκευῆς καὶ μιμήσεώς του.

Τὸ παράδειγμα τοῦ θησαυροῦ μας δεικνύει ὅτι τὸ ξίφος ἐχρησιμοποιήθη πρὶν καταλήξῃ πρὸς νέαν χύσιν εἰς τὸν χαλκουργὸν καί, ἐὰν τὸ θεωρήσωμεν ὡς τυπολογικῶς συγγενὲς πρὸς τὸ ἐκ Κύπρου (Catling, τύπος I) καὶ συνεπῶς εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς χρονολογικῆς ἐμφανίσεως, θὰ ἐδικαιούμεθα εἰς τὴν ἀπόδοσιν ζωῆς τοῦλάχιστον μιᾶς γενεᾶς εἰς τὸ ξίφος τοῦτο ² πρὶν ἢ θησαυρισθῆ εἰς τὸ εὕρημά μας. Ἡ παρατήρησις τοῦ Catling, ὅτι ἡ ἐμφάνισις ξιφῶν τύπου Naue II εἶναι συχνὴ εἰς περιοχὰς ἐξερτημένας ἐκ τῆς αἰγαιακῆς ἐπιρροῆς, εἶναι ἴσως ὑπὲρ τῆς ἀνωτέρω ἐκφρασθείσης ὑποθέσεως, τῆς γνωριμίας δηλ. τῶν ξιφῶν ὑπὸ τῶν Μυκηναίων ἐντὸς τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 13ου αἰ., τῆς προωθήσεώς των ἐντὸς τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου καὶ πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ἐνθα ἔρχονται τὰ ξίφη τοῦ παρόντος τύπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν Akaiwasha, τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὰ τέλη τοῦ 13ου αἰ. εἰς Αἴγυπτον ³. Τὸ ξίφος τοῦτο πρέπει νὰ ἦτο γνωστὸν πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου καὶ νὰ μὴ ἔρχεται συγχρόνως πρὸς τὴν καταστροφὴν του ⁴.

Ὡς παρετηρήθη, τὰ ξίφη τοῦ τύπου Naue II εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐμφανίζονται ὑπὸ μορφήν τοσοῦτον ἐξειλιγμένην, ὥστε δυσκολευόμεθα νὰ πιστεύσωμεν εἰς ἐντοπιάν ὀργανικὴν των ἐξέλιξιν ⁵, ἢ δὲ τυπολογικὴ των παρακολούθησις ὡς ἐκ τούτου δὲν φαίνεται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἰδιαίτερος ἐποικοδομητικὴ. Φαίνεται ὅτι ἡ σειρὰ τῶν ξιφῶν τῶν ΥΕ III χρόνων δὲν δίδει τὰς μορφογενετικὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ τύπου αὐτοῦ ὡς καρποῦ βαθμικίας καὶ ἄνευ ἐπιδράσεων

1. PPS 22, 1956, σ. 115. SCHAEFFER, ἔ.δ. σ. 339 - 41: «nous arrivons ainsi à la conclusion que le guerrier de haute stature, dont le corps fut parmi les derniers à être confiés au caveau dans le sous-sol de notre bâtiment 18, portait une épée mycénienne du type courant à la fin du XIIIe siècle, et qui semble être restée en usage jusqu'au XIIe». Κατὰ τὴν R. MAXWELL-HYSLOP, PPS 22, 1956, σ. 135: «it cannot be later than the end of the 13th century B.C.» ἰδὲ καὶ J. DU PLAT TAYLOR, P.E.Q. 1956, σ. 1.

2. LORIMER, ἔ.δ. σ. 264: «it is reasonable to suppose that it had seen service for some time before it found its way to the scrap - heap».

3. Ἴσως εἰς ἀριθμὸς τῶν ἀποτυχόντων εἰς τὴν εἰσβολὴν τῆς Αἰγύπτου ἦλθον εἰς Κύπρον, ὅπου εὐρίσκομεν ἤδη ἐνωρίς (Ἐγκωμη, τ. 18) τὸ ξίφος Naue II.

4. Ὅτως ὁ SNODGRASS.

5. Ἴδὲ MILOJČIĆ, Jahrbuch R.G.Z.M. 2, 1955, σ. 159 καὶ VERMEULE ἐν AJA 64, 1960, σ. 14.

εξελίξεως. Ὑπεδείχθησαν ὑπὸ πολλῶν ἐρευνητῶν τὰ γνωρίσματα, τὰ ὅποια θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὀφείλωνται εἰς τὰ ξίφη καὶ τὰ ἐγχειρίδια τῶν ΥΕ III χρόνων καὶ εἰς τὸ μέλλον ἢ ἔρευνα ἴσως ὁμολογήσῃ περισσοτέρας ὀφειλᾶς εἰς αὐτά. Ἐὰν λοιπόν, ἐν τελευταία ἀναλύσει, πρόκειται περὶ ἑνὸς ἐπήλυδος τύπου, πότε ἀφικνεῖται οὗτος εἰς τὴν Ἑλλάδα; Ἡ παρουσία του εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὴν ἐποχὴν Reinecke D, Bronzezeit D (περίοδος ἀμέσως προηγούμενη τῆς Hallstatt A) δηλ. κατὰ τὸ 1300 π.Χ. τοῦ τύπου Naue II (Cowen, Nenzingen, Sprockhoff IIa), εἰς ἐποχὴν μεγίστης ἀκμῆς τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου καὶ ἠκριβωμένων ἐπικοινωνιῶν μετὰ τοῦ Βορρᾶ¹ θὰ ἦτο ὑπὲρ τῆς ὑπὸ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πρόσχημα (δῶρα - ἐμπόριον - ἴσως μισθοφορικαὶ φρουραὶ - ταξιδεύοντες χαλκεῖς)² γνωριμίας καὶ διαδόσεως, ἐὰν μὴ ἐντοπίας κατασκευῆς καὶ ἀναπαραγωγῆς τοῦ τύπου τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 13ου αἰ. κ.έ., ὑποκαθιστῶντος τὰ ἐντόπια ξίφη βαθμιαίως καὶ ἐπικρατοῦντος ἐπ' αὐτῶν³. Ἡ ἄποψις τοῦ Catling περὶ μεταβολῶν εἰς τὴν μορφήν τῶν ξιφῶν τούτων, περὶ προσθήκης προβολῆς (spur) εἰς τὴν λαβὴν ὡς προσφοράς μυκηναϊκῆς, εἰς ἕνα τύπον, ὅστις ἀνεξαρτήτως τῶν ἀφορμῶν γενέσεώς του ἐπεκράτει εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ ἐτύγγανεν ἀναλόγου παρακολουθήσεως ἐκ μέρους τῶν ἡγεμόνων τῶν χωρῶν αὐτῶν, οἵτινες ἐβελτίουν τοιοῦτοτρόπως τὸν ὄπλισμόν τῶν δυνάμεών των, εἶναι, εἰ μὴ τι ἄλλο, ἐνδεικτικὴ περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ τύπου ἐνωρὶς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πάντως εἰς χρόνους πρὸ τῆς καταστροφῆς διὰ τὴν εὐρὴν εὐλογον δικαιολόγησιν καὶ ἡ προσφορά, ἐὰν τῷ ὄντι ἐγένετό ποτε τοιαύτη.

Εἰς τὸν 13ον αἰ. πάντως χρονολογεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ θησαυροῦ μετ' ἄλλων τινῶν ὁ Milojević⁴.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀνταλλαγῆς τεχνικῶν ἐμπειριῶν καὶ πρωτοβουλιῶν μεταξὺ Μυκηναϊκοῦ Κόσμου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ

1. Ἴδὲ MÜLLER-KARPE σημ. 1 σ. 168.

2. Ὁ MILOJEVIĆ, ἀναφερόμενος εἰς τὸ ξίφος Naue II ἐκ τοῦ τάφου Β Μουλιανῶν, παρατηρεῖ: «das Schwert ist im Verhältnis zu den Mitteleuropäischen vielleicht etwas zierlich und leicht, wie überhaupt alle übrigen, die in der Ägäis gefunden worden sind, was immer einen Zweifel hervorrief, ob sie tatsächlich mitteleuropäischen Ursprungs seien, was wohl, zu verneinen ist, wenn man sich darunter Importstücke vorstellb», Jahrbuch R.G.Z.M. 2, σ. 159. Πρβ. καὶ VERMEULE, AJA 64, 1960, σ. 14, ὅπου ἀναφέρουσα μορφολογικὰς διαφορὰς μεταξὺ ξιφῶν Naue II ἐκ Μεσογείου γράφει: «if these are indeed all variations on a single new foreign sword type, the source, intermediaries, smiths and dates cannot be identical».

3. Πρβ. τὴν διατύπωσιν τοῦ SPROCKHOFF ἐν Jahrbuch R.G.Z.M. 1, σ. 30: «unter den geschilderten Umständen kann es nicht wundernehmen, dass es sich bei diesen fremden Gut in grossen Umfang um Waffe handelt».

4. Διάφορος εἶναι ἡ ἄποψις τῆς VERMEULE περὶ τῶν ξιφῶν Naue II, παρατηρούσης ὅτι «εἰς τὴν Κεντρο-Εὐρωπαϊκὴν πλευρὰν τὰ ξίφη ταῦτα εἶναι πολὺ περισσότερο οἰκοί, ἀλλ' οὐδέποτε προφανῶς εἰς περιβάλλον, τὸ ὅποσον θὰ ἠδύνατο νὰ χρονολογηθῇ ἐνωρίτερον τῶν αἰγαικῶν παραδειγμάτων». Ἡ VERMEULE ἀνζητεῖ τὴν γνωριμίαν τῶν ξιφῶν τούτων εἰς τὰς ἐπαφὰς τῶν Μυκηναίων μετὰ τοὺς λαοὺς τῆς Θηλάσσης καὶ προτείνει τὴν διακίνησιν των ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Ἴδὲ AJA 64, 1960, σ. 14 κ.έ.

τύπου τῶν ξιφῶν αὐτῶν τείνει ἡ μελέτη των ὑπὸ τοῦ Müller-Karpe¹ (Wechselseitiger Austausch²), ἐνῶ ὁ Foltiny³ φαίνεται συμπαθῶν τὴν βορείαν γένεσιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου Naue II⁴, τονίζων τὸν ιδιαίτερον, ὡς νομίζει, ρόλον, τὸν ὁποῖον ἔπαιζεν ἡ Ἀδριατικὴ εἰς τε τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις καὶ τὰς στρατιωτικὰς ἐπαφὰς μεταξὺ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑλλάδος⁵.

Ὁ Snodgrass, ἀναφερόμενος εἰς τὴν προέλευσιν τῶν ξιφῶν τούτων, γράφει ὅτι «the case is not yet proven»⁶, οὐχ ἤττον ἀποκλίνει ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι «ἡ Ὑστεροχαλκῆ περίοδος προκύπτει ὡς περίοδος, εἰς ἣν εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς φανερὰ ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῆς Μεσογείου καὶ μιᾶς μεγάλης περιοχῆς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ εἶναι ἀναντίρρητοι ὠρισμένοι περιπτώσεις μεταφορᾶς (transmission) τύπων εἰς ἀμφοτέρας τὰς διευθύνσεις»⁷.

Συγκεφαλαιωτικῶς λοιπὸν παρατηροῦμεν ὅτι ἐν προκειμένῳ πρόκειται περὶ ἀνταλλαγῶν εἴτε ἀντικειμένων in corpore εἴτε ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι συγκεράννυνται εἰς τὸ ἀμάλγμα τοῦ ὀπλισμοῦ τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 13ου αἰ. π. Χ., πρὸς τὴν κατεύθυνσιν δὲ αὐτὴν θὰ ἦτο εὐλογώτερον νὰ συνδεθῇ ἡ ἐμφάνισις τῶν («νέων») τύπων ὄπλων, τὰ ὁποῖα πιστοποιοῦν μὲν μίαν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν γηγενῶν μυκηναϊκῶν μορφῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις προϋποθέτουν τὴν τεχνολογικὴν ἐξέλιξιν τοῦ εὐαισθήτου εἰς προσαρμογὰς ξένων στοιχείων μυκηναϊκοῦ κόσμου. Ἄς τονισθῇ ὅτι αἱ

1. MÜLLER-KARPE, Zur spätbronzezeitliche Bewaffung in Mitteleuropa und Griechenland, Germania 40, 1962, σ. 255 κ.έ. Ἐκ παρατηρήσεων τυπολογικῶν ὁ συγγραφεὺς συμπεραίνει ὅτι «ἐν μέρος τῶν ἐλληνικῶν Griffzungenschwerver» τοῦ τύπου Naue II δὲν ἐγύθησαν, οὔτε ἐσφυρηλατήθησαν εἰς τὰ αὐτὰ ἐργαστήρια μὲ τὰ παραδείγματα τοῦ αὐτοῦ τύπου ἐκ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης» (σ. 261). Μυκηναϊκὰ ἄλλως τε εἶναι γνωρίσματα ἀποδοθέντα εἰς τὰ ξίφη ὡς χαρακτηριστικὰ βόρεια, ὡς αἱ Zungenfortsätze καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς λεπίδος προοριζομένης νῦν διὰ τὸ νόσσειν τε καὶ τὸ πλήττειν (cut-and-thrust swords, Hieb-und-Stichschwerver). Ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ «handwerklicher Zusammenhang in der Spätbronzezeitlichen Schwertherstellung Griechenlands und Mitteleuropas» (σ. 269).

2. Αὐτόθι σ. 281, ὁ MÜLLER-KARPE βλέπει ἐπικοινωνίαν μεταξὺ Μυκηναϊκοῦ Κόσμου καὶ χωρῶν τοῦ Δουνάβεως ἐν τῷ προσώπῳ «vornehmer Krieger», οἵτινες ἀνταλλάσσουν «Qualitätsvollen Schwertklingen, Lanzespitzen, Panzern, Helmen, Schildern und Beinschienen» κατὰ τοὺς ὑστερομυκηναϊκοὺς χρόνους. Ὁμοίαι διατυπώνονται εἰς πρόσφατον ἄρθρον του, Metallbeigaben der Kerameikos-Gräber, JdI 77, 1962, σ. 73.

3. ST. FOLTINY, Flange-hilted Cutting Swords of Bronze in Central Europe, Northeast Italy and Greece, AJA 68, 1964, σ. 248 - 57 πίν. 73 - 6.

4. Αὐτόθι σ. 254.

5. Ὁ συγγραφεὺς, ὅστις λέγει ὅτι τὸ ξίφος Naue II ἐμφανίζεται εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τὸ τέλος τῆς ΠΙΒ, ἐπικαλεῖται τὸ ἀρχαιολογικὸν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον πιστοποιεῖ ἀλλαγὴν εἰς τὰς συνθήκας ζωῆς τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου, ὡς αἱ μεγάλα ἀναταρχαὶ καὶ τὰ ἀμυντικὰ μέτρα.

6. ANTONY SNODGRASS, Ancient Greek Armour and Weapons, σ. 205 κ.έ. Ὁ τύπος Naue II τοῦ ξίφους πιστοποιεῖ, κατὰ τὸν SNODGRASS, τὴν στρατιωτικὴν πρόοδον, ἣτις συνέβη κατὰ τὸν ὕστερον 13ον αἰ. εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον, ἀλλ' ἡ ἄμεσος σύνδεσις των πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Θαλάσσης δὲν εὐρίσκει ἐπὶ τοῦ παρόντος θεμελίωσιν (σ. 209).

7. Αὐτόθι σ. 210. Περὶ τῶν σχέσεων τούτων ἰδὲ καὶ ISTAR FOLTINY, Recent Prehistoric Investigations in Hungary, The Hungarian Quarterly 3, 1962, σ. 1 κ.έ. καὶ STEPHEN FOLTINY, Mycenae and Transylvania, 1600 - 1200 B.C., Hungarian Quarterly 3, 1962, σ. 133 κ.έ. Βλ. καὶ A. SNODGRASS, Barbarian Europe and Early Iron Greece, PPS 31, 1965, σ. 234.

τελευταῖαι περὶ τοῦ ξίφους μελέται ἀναζητοῦν εἰς τὸν μυκηναϊκὸν χῶρον τινὰ τῶν μορφογενετικῶν του χαρακτηριστικῶν ¹.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐὰν ἡ ἄποψις μας περὶ τῶν μυκηναϊκῶν κέντρων, καὶ δὴ καὶ τῶν Μυκηνηῶν αὐτῶν ὡς κέντρου παραγωγῆς ξιφῶν τύπου Naue II, ἢ τοῦλάχιστον κέντρου διακινήσεώς των πρὸς τὰ ἀκραῖα τμήματα, εἶναι ὀρθή ², τότε τὸ ἐκ τοῦ θησαυροῦ Τσοῦντα δεῖγμα τοῦ παρόντος τύπου, κατασκευασθὲν μετὰ τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰ. καὶ χρησιμοποιηθὲν, πρὶν ἢ θησαυρισθῆ, ἐπὶ μίαν γενεάν περίπου, δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι εἰς τοὺς περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος τούτου χρόνους, μετὰ μεγάλης πιθανότητος, τὸ ξίφος τοῦτο κατέληξεν εἰς τὸν θησαυρόν.

ΚΓ. ΤΡΙΠΟΔΕΣ

Ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀθηδόνος κατέχομεν ἓν θραῦσμα «στενῆς», ἐλαφρῶς κυρτουμένης ταινίας, μὲ ἀνυψωμένα τὰ χεῖλη, διακοσμημένης μὲ τὴν μορφήν μιᾶς ἐλάφου ἐν ἐκτύπῳ ἀναγλύφῳ (in repoussé) ³. Τὸ θραῦσμα τοῦτο προέρχεται ἐκ τμήματος δακτυλίου ἐνὸς μεταλλίνου τρίποδος ⁴.

Πλήρης κατάλογος τῶν γνωστῶν εὐρημάτων τριπόδων ὑπάρχει εἰς τὴν διατριβὴν τοῦ Catling περὶ τῆς Κυπριακῆς μεταλλοτεχνίας τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα ἡ ἐνδειξις τῆς ἀνευρέσεως τοῦ θραύσματος ἐνὸς μεταλλίνου τρίποδος μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ ἐξ Ἀθηδόνος, διὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ εὐρήματος ἐν ὄψει τῆς «ὀψίμου» ἐμφανίσεως τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ὡς ἀντικείμενα ἀπαντῶντα ἀπὸ τῆς ὑστέρας μυκηναϊκῆς μέχρι τῆς καθαυτὸ Γεωμετρικῆς θεωρεῖ τοὺς τρίποδας ἡ Miss Lamb ⁵, μὲ παλαιότατον τὸ ἐκ Κου-

1. Τὸ αὐτὸ ἐδείχθη καὶ περὶ τῶν μαχαριῶν. Ἴδὲ SANDARS εἰς τὸ μέρος τῆς παρούσης τὸ τιτλοφορούμενον ὁμώνυμως.

2. Προκειμένου διὰ τὰ τρία ξίφη ἐκ Μυκηνηῶν τὸ τοῦ SCHLIEMANN λέγεται εὐρεθὲν «in a house LHIII, within the Cyclopean Walls». Περὶ τοῦ ξίφους τοῦ θησαυροῦ Τσοῦντα ἰδὲ ἀνωτέρω. Τὸ τρίτον «has no chronological context», τὸ ἐκ Τίρυνθος «the objects widely separate in date within the LHIII period... its context has no chronological significance». Τὰ ἐκ Καλλιθέας ξίφη (Πάτραι) χρονολογεῖ ὁ CATLING περὶ τὸ 1200. Ὁ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ (AM 75, 1960, σ. 42 κ. ἐ. κυρίως σ. 44-5) χρονολογεῖ αὐτὰ εἰς τοὺς 7E III χρόνους. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου Β Μουλιανῶν χρονολογοῦνται μετὰ τῆς ταφῆς αὐτῆς εἰς 7M III2b χρόνους (FURUMARK, Chronology, σ. 106). Ὁ CATLING δίδει ὄριον 50 ἐτῶν διὰ τὰ ξίφη 1225 - 1175. Τὸ ἐξ Ἐγκωμῆς «was in use during the last quarter of the 13th century». Τὸ ἐκ Νάξου (Γκρόττα) «in a chamber tomb, together with Myc. III pottery». Πρόκειται περὶ διακινήσεως τῶν ξιφῶν ἀπὸ τῆς μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος, ἴσως αὐτῶν τῶν Μυκηνηῶν, πρὸς τὰς λοιπὰς περιοχὰς τοῦ μυκηναϊκοῦ κύκλου καὶ γενικῶς πρὸς Ἀνατολὰς;

3. Ὁ ἀνασκαφεὺς παρατηρεῖ εἰς τὸ ὄπισθεν τῆς ἐλάφου σφιζόμενον τμήμα τῆς ταινίας τὰ ἔχνη τῶν ὀπισθίων ποδῶν ἐνὸς ζώου, τὸ ὅποιον χωρεῖ πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν, ROLFE, AJA 6, 1890, πίν. XV, VIII, σ. 105. Ἴδὲ ὅμως CATLING, σ. 211.

4. Ἦδὴ ὁ CATLING, σ. 211 ἀρ. 43.

5. Greek and Roman Bronzes, σ. 32.

ρίου εις Ν. Ὑόρκην παράδειγμα ¹, τὸ ὁποῖον χρονολογεῖ μεταξύ 1250 - 1100 π. Χ. ², καὶ μὲ προέλευσιν Κυπριακὴν, ἐνῶ ἡ Miss Benton παρατηρεῖ διὰ τὸ ἐκ Κουρίου παράδειγμα ὅτι «can hardly be put after 1450 B.C.» ³, δὲν θεωρεῖ δὲ τὴν Ἑλλάδα τόπον παραγωγῆς τῶν τριπόδων ⁴. Ὁ Riis ⁵ δὲν ἀποδέχεται τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν χρονολόγησιν διὰ τὸ ἐκ Κουρίου παράδειγμα, ὁμολογεῖ, ὡς καὶ πάντες ἄλλως τε, τὸν μυκηναϊκὸν χαρακτῆρα τῆς ἀναγλύφου ζωφόρου τοῦ δακτυλίου καὶ θεωρεῖ ὅτι εἰς ἐπίδρασιν φοινικικὴν ἀσκηθεῖσαν ἐπὶ τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Κύπρου οφείλεται ἡ δημιουργία τριπόδων. Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἤσκειτο κατὰ τὸν Riis ἡ τεχνικὴ τῆς κατασκευῆς τριπόδων τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ 13ου αἰ. ⁶ Τὰ παραδείγματα ἐκ Τίρυνθος καὶ Πνυκὸς (ὁ Riis προφανῶς ἀγνοεῖ τὸ θραῦσμα ἐξ Ἀθηδόνος) θεωρεῖ ὁ Riis εἰσαχθέντα, ἐνῶ τὰ ἐκ Βροκάστρου καὶ Κνωσοῦ θεωρεῖ (local imitations). Ὁ Gjerstad, ἀκολουθῶν τὸν Riis, θεωρεῖ τὴν Κύπρον κοιτίδα τοῦ τύπου αὐτοῦ τῶν τριπόδων ⁷, ἐνῶ ὁ E. E. Pris de Jong ⁸ ἀναφερόμενος εἰς τὰς μετὰ τεσσάρων ποδῶν βάσεις, ἐν ὧσι τῆς στενῆς αὐτῶν σχέσεως πρὸς τοὺς τρίποδας, παρατηρεῖ ὅτι ἡ Κύπρος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ κοιτὶς τῶν βάσεων αὐτῶν ⁹. Εἰς τὴν ἀφίξιν τῶν Ἀχαιῶν ἀποίκων εἰς τὴν νῆσον κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ, εἰς τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ἀκολουθῶς ἐπικοινωνίαν πρὸς Συρίαν, Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν ἐξάρτησιν τῆς νήσου ἐκ τῆς τελευταίας ἀποδίδει ὁ de Jong τὰς ἐπιδράσεις, αἱ ὁποῖαι προκύπτουν ἐκ τῶν μετὰ τεσσάρων ποδῶν βάσεων, χωρὶς ἀκριβεστέραν ὑπόδειξιν τοῦ τόπου προελεύσεώς των.

Ὁ Benson ¹⁰, συμφωνῶν πρὸς τὸν Catling, διακρίνει δύο εἴδη τριπόδων, τοὺς «strut tripods» καὶ τοὺς «rod tripods» ¹¹. Τὸν δεῦτερον τύπον θεωρεῖ ἐξειλιγμένην μορφήν τοῦ πρώτου μὲ μίαν «ξεχωριστὴν στροφὴν πρὸς τὰ μυκηναϊκὰ διακοσμητικὰ χαρακτηριστικὰ». Τὴν Κύπρον βλέπει ὡς τὸν πιθανώτερον τόπον ἐξειλι-

1. CATLING, σ. 196 ἀρ. 15 πίν. 30a, b καὶ c.

2. LAMB, ἑ.ἀ. σ. 33.

3. BSA 35, 1921-23, σ. 124.

4. Ἡ ὑπόθεσις τῆς BENTON (BSA ἑ.ἀ. σ. 125 καὶ σημ. 11) ὅτι μετάλλιναι μετὰ μιᾶς λαβῆς καὶ λεπτῶν χειλέων λεκάναι τοῦ τύπου ἐκ Κνωσοῦ (Preh. Tombs πίν. LXXXIX, 6) θὰ ἠδύναντο νὰ ἴστανται ἐπὶ τριπόδων τοῦ ὑπὸ μελέτην τύπου, παρὰ τὰς δυσκολίας ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ, θὰ εἶχε χρονολογικὴν σημασίαν διὰ τοὺς τρίποδας.

5. Acta Archaeologica 10, σ. 6.

6. Αὐτόθι σ. 9.

7. S.C.E. IV, 2, σ. 403 καὶ σημ. 5 εἰκ. 27.

8. Bulletin van de Vereeniging tot Befordering der Kennis van de Antieke Beschaving XXVI, σ. 2 κ.έ.

9. Ὡς παρατηρεῖ, ἰδιαιτέρως φοινικικὴ ἐπίδρασις δὲν εἶναι γνωστὴ καὶ τὰ βαβυλωνιακὰ καὶ τὰ ἀσσυριακὰ κείμενα δὲν ποιοῦνται μνησίαν τῆς Κύπρου πρὸ τῆς Βασιλείας τοῦ Sargon II (712 - 705), ἐνῶ ἡ νῆσος εὐρέθῃ ἐπανειλημμένως ὑπὸ αἰγυπτιακὰς χεῖρας.

10. BENSON, Greek - Roman and Byzantine Studies, 3, σ. 7 κ.έ.

11. Διὰ τοὺς πρώτους, τοὺς ὁποῖους θεωρεῖ παλαιότερους, νομίζει, ὅτι δύναται νὰ ἀναχθῇ ἡ ἀρχὴ των εἰς τὴν Ὑστεροχαλκίην ἐποχὴν, εἰδικώτερον μεταξύ 1250 - 1200. Τὸ ἐκ Ras Shamra χρονολογεῖ μετὰ τοῦ SCHAEFFER 1400 - 1350 π.Χ. Διὰ τὸν τόπον προελεύσεώς των ὁ BENSON κυμαίνεται μεταξύ Κύπρου καὶ Συρίας.

ξεως τῶν τριπόδων τούτων ὁ Benson, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εὕρισκῃ ἀποφασιστικὸν κριτήριον συμπερασμοῦ.

Ὁ Demargne ¹ χαρακτηρίζει τὰ παραδείγματα ἐκ Κουρίου καὶ Ἐγκωμης ² «d' époque mycénienne tardive ou submycénienne» δὲν εὕρισκῃ δὲ λόγους νὰ ἀναβιβάσῃ τὸ ἐκ Κουρίου παράδειγμα εἰς τὸν 15ον αἰ., ὡς ἔπραξεν ἡ Benton ³, τονίζει δὲ τὴν ἀποψιν τοῦ Karo, ὁ ὁποῖος βλέπει εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ δακτυλίου τοῦ τρίποδος ἀπαραγνώριστον ὑστερομυκηναϊκὴν τεχνοτροπίαν ⁴. Γενικῶς τὴν Κυπριακὴν ὁμάδα θεωρεῖ ὁ Demargne «peut - être du XIIe siècle» ⁵. Ὁ Demargne ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν καταγωγὴν τῶν ἀντικειμένων διερωτᾷται ἐὰν οἱ τρίποδες εἶναι ἑλληνικοί, εἰς ἣν ἐρώτησιν ὁ Kunze ⁶ ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς ἐπὶ τῇ ἐνδείξει ὅτι μένουσιν ἀνεξέλικτοι καὶ μετὰ τὴν Δωρικὴν εἰσβολὴν.

Ἐπειδὴ, ὡς ἐτονίσθη ἤδη, ὁ Catling προέβη εἰς μίαν βασικὴν ταξινόμησιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν τριπόδων ἀπὸ ἀπόψεως τύπου προελεύσεως καὶ χρονολογήσεως, κρίνω σκόπιμον ἐνταῦθα παρὰ τὴν παρέλκουσαν ἴσως μακρηγορίαν νὰ προβῶ εἰς ὀρισμέναις παρατηρήσεις καὶ διαπιστώσεις ἀκολουθῶν κυρίως τὴν ἰδικὴν του ἐπιχειρηματολογίαν καὶ τονίζων ὅ,τι μοῦ φαίνεται ἐποικοδομητικὸν διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θαύσματος τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθηδόνας, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς σπουδῆς τῶν ἀντικειμένων τούτων. Ὁ Catling τοποθετεῖ τὴν εὔρεσιν τῶν «offering stands» εἰς τὴν Ἐγγυὺς Ἀνατολὴν κατὰ τὸν 13ον αἰ. ⁷, πιστεύει δὲ ὅτι δὲν κατασκευάσθησαν εἰς τὰ αὐτὰ ἐργαστήρια μὲ τούτους τρίποδας, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἐξήσκησαν ἐπὶ τῶν τελευταίων. Ἀμφισβητῶν τὴν χρονολόγησιν τοῦ παραδείγματος ἐκ Ras Shamra (ἀρ. 30) ⁸ εἰς τὸν 14ον αἰ. ὁ Catling εὕρισκῃ ὡς παλαιότερα τὰ παραδείγματα ὑπ' ἀρ. 1 ⁹, 21¹⁰, 27¹¹, 28¹², τὸ 41¹³ καὶ τὸ 42¹⁴. Μέχρις ἐδῶ ὅλα τὰ παραδείγματα, πλὴν ἴσως τοῦ 42, θὰ συνεβιβάζοντο μὲ τὴν ἀποψιν ὅτι εἰς Κύπρον ὑπάρχουν ἤδη αἱ μορφαὶ τῶν μικρῶν, «rod καὶ cast» τριπόδων, εἰς σχετικὴν ἀφθονίαν καὶ ἴσως ἐνωρίτερον τοῦ 12ου αἰ., ἐνῶ ἡ ἀλλαγὴ πρὸς τὸ μνημειῶδες ὀφείλεται ἴσως εἰς ἐπίδρασιν μυκηναϊκὴν. Δυνατὸν βεβαίως ἢ ἐπίδρασις αὕτη νὰ

1. La Grète Dédalique, σ. 15.

2. Ὑπ' ἀρ. 1,3, καὶ 6 LAMB, ἔ.ἀ. σ. 33.

3. La Crète Dédalique, σ. 238 σημ. 6.

4. AM 45, 1920, σ. 130.

5. Ἐ.ἀ. σ. 239.

6. AM 60-61, 1935 - 36, σ. 228 σημ. 1.

7. CATLING, σ. 212 κ.έ.

8. Χρησιμοποιοῦ τὸς ἀριθμοὺς τοῦ CATLING, ἐνθα ἰδὲ περιγραφὴν τῶν κλπ.

9. Πίν. 27a καὶ c ἐκ Πύλας.

10. Μύρτου Πηγᾶδες πίν. 31c.

11. Μύρτου Πηγᾶδες, πίν. 32g.

12. Ὅμοιος πίν. 32d καὶ e.

13. Ὅμοιος πίν. 36b.

14. Ὅμοιος πίν. 36c καὶ d.

ήσκήθη ἐπὶ τόπου, ἐπὶ τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη ὕλικου, ἴσως ὅμως νὰ ἤχθησαν in cor-pore νέα δείγματα ¹ εἰς Κύπρον καὶ ἀνεπτύχθησαν παραλλήλως, δεχθέντα εἶτα καὶ ἐπιδράσεις Ἀνατολικὰς καὶ ἴσως καὶ τὴν προσθήκην τροχῶν. Ἐννέα δείγματα τριπόδων δύνανται κατὰ Catling νὰ χρονολογηθοῦν εἰς τὸν 12ον αἰῶνα ², κατὰ τὸν ὁποῖον ἐξελίσσονται πᾶσαι αἱ μορφαὶ καὶ αἱ τεχνικαὶ τῆς κατασκευῆς των ³. Βεβαί-ως δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐξαγάγω ἐκ τούτου ὅτι εὐθύνονται διὰ τοῦτο ἀποκλειστικῶς οἱ Μυκηναῖοι· τοῦτο παρετήρησεν ἤδη αὐτὸς ὁ Catling. "Ὅ,τι θεωρῶ πιθανὸν εἶναι ὅτι ὁ «μνημειώδης» τύπος ἐγκαινιάζεται νῦν καὶ ὅτι προσιδιάζει εἰς τοὺς Μυκηναίους, μὴ ἀπαντῶν εἰς Κύπρον πρὸ τοῦ 12ου αἰ., ἀλλ' ἀπαντῶν πάντως ἐν Ἑλλάδι. Ἡ Ἐγ-γὺς Ἀνατολὴ φαίνεται λαμβάνουσα τοὺς τρίποδας ἐκ Κύπρου τὸν 12ον αἰ., ὅτε οἱ ἐκεῖ ἐγκατασταθέντες Μυκηναῖοι ἐπεκοινωνήσαν ἐντατικῶς μετ' αὐτῆς. Τὰ ἀνατολι-κὰ μοτίβα εἰς τοὺς τρίποδας θὰ ἠδύναντο νὰ ἐρμηνευθοῦν διὰ μιᾶς σχολῆς τεχνιτῶν τοῦ ἔλεφαντοστοῦ (ivory carvers) εἰς τὴν νῆσον κατὰ τὸν 12ον αἰ., ὡς παρατηρεῖ ὁ Catling ⁴, ἡ δὲ ἀντιγραφή τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων δὲν εἶναι ἀριστοτεχνικῆς ἐκτελέσεως ⁵. Ὁ Catling παρατηρεῖ ὅτι ἐκ τῶν 39 γνωστῶν τριπόδων οἱ 28 προέρ-χονται ἐκ Κύπρου, τοῦτο δὲ θεωρεῖ ὡς ἐνδειξὴν τῆς εἰς τὴν νῆσον κατασκευῆς τῶν ἀντικειμένων ⁶. Ὁ Catling βεβαίως ἐρμηνεύει τὸ θραῦσμα τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀνθη-δόνας ὡς ἐν τεμάχιον, τὸ ὁποῖον μετ' ἄλλων ἀφίχθη εἰς Ἑλλάδα δι' ἐνὸς πλοίου, ὡς τὸ ναυαγῆσαν εἰς τὰς Χελιδωνίους Νήσους, κατὰ τὸν 12ον αἰ., ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώ-σει δὲν πρέπει νὰ παραβλέψωμεν τὴν παράστασιν καθ' ἑαυτὴν, ἀνήκουσαν εἰς τὸν μι-νωϊκὸν-μυκηναϊκὸν κύκλον καὶ τεχνοτροπικῶς χρονολογουμένην εἰς «καλοῦς» εἰσέ-τι χρόνους, καὶ πάντως πρὸ τοῦ 12ου αἰ. ⁷, εἰς ἣν περίπτωσιν δὲν ὑποχρεούμεθα νὰ

1. Ἐπηρεάσθησαν αὐτὰ ἀπὸ τρίποδας τῆς Κύπρου ἢ τῆς Ἐγγύς Ἀνατολῆς ἢ ἀποτελοῦν αὐτόνομον ἐξέλιξιν ἐντὸς τῆς μυκηναϊκῆς παραδόσεως;

2. Though not closely.... they include a footed four-sided stand, and fragments of wheeled stands.

3. CATLING, σποράδην.

4. Ὁμοίως.

5. Πρβ. τὸν τρίποδα μετὰ τὰς Σφίγγας καὶ τὰς αἴγας, ὁ ὁποῖος δεικνύει κατὰ CATLING «experimental» τεχνικὴν εἰς τὰ θέματα καὶ τὴν κατασκευὴν.

6. Ἡ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ τῆς Κύπρου δὲν σημαίνει ἀναγκαιῶς τὴν ἐκεῖθεν καταγωγὴν τοῦ τύπου· πρβ. καὶ BROCK, Fortetsa, σ. 22 (ἀρ. 188 (17)) καὶ σ. 218: «it is usually supposed that Cyprus was the centre where these tripods were made. I doubt if we have enough evidence to decide the point».

7. Ὁ CATLING, μετὰ παράθεσιν πολυαριθμῶν παραδειγμάτων ἄτινα πιστοποιοῦν εἰκονογραφικὴν ἀλλὰ καὶ κατασκευαστικὴν ἐξάρτησιν τῶν σφριζομένων τριπόδων ἀπὸ τὴν κεραμικὴν καὶ τὴν «πλαστικὴν» μυκηναϊκὴν παράδοσιν (σ. 221), παρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῆς μυκηναϊκῆς μεταναστεύσεως πρὸς τὴν Κύπρον μία ὁμάς τριπόδων καὶ «four-sided stands» ἐμφανίζεται εἰς τὴν νῆσον, «it is distinguished by extreme technical competence and occasional flashes of decorative grace». Οἱ Μυκηναῖοι ἴσως ἔλαβον τὴν μορφήν τοῦ τρί-ποδος ἐξ Ἀνατολῶν (ἴσως τὸ ἐξ Atchana παράδειγμα νὰ ὑποδηλοῖ τὴν κίνησιν) καὶ ἐχρησιμοποίησαν αὐτὸν εἰς τὴν «πρωτογενῆ» του μορφήν (κεραμικὰ ἀντίγραφα) ἐξελίξαντες τὸν τύπον του εἰς τὸν «μνημειώδη» χαρακτῆρα τῶν τριπόδων τῆς ὑστερομυκηναϊκῆς ἐποχῆς, εἰς τοὺς δακτυλίους καὶ πόδας τῶν ὁποίων ἀναπτύσσουσαν τὴν ἐμ-πειρίαν των εἰς τὰ διακοσμητικὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν εἰς κεραμικὰ καὶ μετάλλινα ἔργα (ποτήρια Βαφειοῦ -CATLING). Αὐτὴ ἡ ἀκμὴ τῶν τριπόδων εἰς τὸ τέλος τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἡ κατὰκτησις τῶν ἐμπειριῶν διὰ

αναζητήσωμεν τὴν κατασκευὴν τοῦ τρίποδος εἰς τὴν Κύπρον, κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, τὴν καταστροφὴν του (ἐκεῖ) καὶ ἀκολούθως τὴν μετακίνησιν τοῦ θραύσματος τούτου πρὸς Δυσμὰς κατὰ τὸν 12ον αἰ. ἢ μετ' αὐτόν. Ἀντιθέτως πιθανωτέρα προκύπτει ἡ ἐκδοχὴ τῆς ἐξαρτήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τὸν χώρον τῆς μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος, μὲ ἀντίστοιχον ἐπίπτωσιν ἐπὶ τῆς χρονολογίας αὐτοῦ.

Ἴσως ἡ αἰφνιδία τελειότης τῶν τριπόδων κατὰ τὸν 12ον αἰ. καὶ ἡ φανερά τότε κυριαρχία ὅλων τῶν τεχνικῶν πρὸς κατασκευὴν των μέσων¹ θὰ προϋπέθετε λογικῶς μίαν ἐμπειρίαν μὲ τὰ πράγματα περισσότερον ἄμεσον καὶ θὰ ἐδικαιολόγει τὴν ἄποψιν ὅτι οἱ Μυκηναῖοι ἐγνώριζον ἤδη τὸν τύπον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὶν ἀφίχθουν ὡς ἄποικοι κατὰ τὸν λήγοντα 13ον αἰ. εἰς Κύπρον, καὶ μάλιστα τὸν εἶχον ἀναγάγει εἰς εἶδός τι τελειότητος. Ἡ ἄφιξις των εἰς τὴν νῆσον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους συμπίπτει μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν «μνημειωδῶν» τριπόδων².

Ἐπὶ ἄλλου πειστικαὶ ἐνδείξεις περὶ τῆς χρήσεως τριποδικῶν στήριγματων, ἴσως καὶ τριπόδων, ἐκ τοῦ κεραμικοῦ ρεπερτορίου τῆς μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος, τούτέστιν ἀντίγραφα τριπόδων καὶ ἐπὶ πλέον σκευὴ ἀπαιτοῦντα στήριξιν, πιθανὸν δὲ στήριξιν διὰ τριπόδων. Ὁ Catling ἀνεγνώρισεν ἤδη τὴν ὁμοιότητα τῶν τριποδικῶν στήριγματων ἐκ πηλοῦ πρὸς τοὺς τρίποδάς μας. Τὰ τριποδικὰ αὐτὰ στήριγματα ἀπαντοῦν εἴτε αὐτοτελῆ εἴτε εἰς μίαν ἐνότητα μὲ τὰ ἀγγεῖα τὰ ὁποῖα στήριζον. Τὰ τελευταῖα ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν σφυρίδων (basket-vases), ἡ δὲ διακόσμησις τοῦ τριποδικοῦ μέρους, γραπτὴ ἢ ἐγγράρατος, ὑποδει-

τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν διακόσμησιν των θὰ μᾶς ἔδιδον ἴσως τὸ δικαίωμα νὰ προϋποθέσωμεν προγενεστέραν ἐνασχόλησιν καὶ κατασκευὴν τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα, ὅταν ἐμφανίζονται μὲ τὴν μνημειώδη των μορφήν, ἔχουν ἤδη φθάσει εἰς τὸ ἄπαν τῶν δυνατοτήτων τὰς ὁποίας διαθέτουν οἱ κατασκευασταὶ των καὶ μένουσιν ἀνεξέλικτα κατὰ τὸν λοιπὸν βίον των. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ κατάκτησις τοῦ μνημειώδους πρέπει νὰ θεωρηθῆ πιθανώτατα μυκηναϊκὴ καὶ, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν ἤδη ἀπὸ τοῦ 14ου αἰ. μικροὶ μετάλλινοι τρίποδες εἰς τὴν Ἑλλάδα (ιδὲ CATLING, σ. 221), καίτοι μὴ σωθέντες, εἶναι εὐλόγως ἐπιτρεπτόν τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ τελειώσις των δύναται νὰ σχετισθῆ μὲ τὴν ὑστερομυκηναϊκὴν Ἑλλάδα καὶ ἴσως ἔχι μὲ τὴν ἀφίξιν των, μόνον, εἰς Κύπρον. Οἱ Μυκηναῖοι ἔτι εἰς τὴν πατρίδα των θὰ ἐγνώριζον νὰ διακοσμοῦν πόδας καὶ κυρίως τὸν δακτύλιον τῶν τριπόδων διὰ τοῦ κόσμου τῶν παραστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τῶν τριπόδων εἶναι ὡς θέματα καὶ ἐκτελέσεις τόσοσιν χαρακτηριστικῶς καὶ γνησίως μυκηναϊκά. Ὁ αὐτὸς CATLING παρατηρεῖ: «in Cyprus itself there is no sign of native metal-working in the period immediately preceding the development of the technical and artistic competence, required for design and manufacture» (σ. 222).

1. Ὁὕτως ὁ CATLING.

2. Ἡ ἄποψις τοῦ CATLING περὶ τῶν τριπόδων ὡς «highly prized antiques» εἶναι λίαν πιθανὴ καὶ εὐπρόσδεκτος διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν τριπόδων: «in late contexts and the clay copies made in Greece from the tenth to the eighth centuries» καὶ τῶν ὁποίων «a very small number were still in circulation as late as the eighth century, the date in which 6 was buried in Athens». Ἀντίκει ἡ κειμήλια, ὡς προϊόντα μᾶς ἐντοπίου προγονικῆς παραγωγῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι οἱ τρίποδες εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Κυρίως Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ τρίποδος εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς Τίρυνθος μέχρι τοῦ τῆς Πυλῆς (σ. 217), μεταφερόμενοι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ὡς σεπτὰ κληροδοτήματα ἢ ἀντιγραφόμενοι εἰς τὸν πηλόν «in this connexion it should be recalled that there are no clay copies of the period when the stands were being made .... as the metal grew scarcer». Κατὰ τὴν ἄποψιν αὐτὴν μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν τὰ παραδείγματα γίνονται ἀραιότερα ἐξ ἀπωλείας ἢ φθορᾶς ἢ καὶ λόγῳ ἐλλείψεως τῶν τεχνιτῶν, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν ἢ ἐνθουμοῦνται τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς των. Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἄποψιν τοῦ KUNZE ὅτι οἱ τρίποδες εἶναι ξένοι, διότι ἀπαντοῦν ἀνεξέλικτοι καὶ μετὰ τὴν Δωρικὴν εἰσβολήν.

κνύει τὴν μεταλλικὴν φύσιν τοῦ προτύπου, ἐξ ὧν τὰ τελευταῖα ἀντεγράφησαν ¹.

² Ἀνεξαρτήτους τρίποδας μυκηναϊκῶν χρόνων ἐκ πηλοῦ ἔχομεν ἐξ Ἀττικῆς ², Ζυγουριῶν ³ καὶ Ρόδου ⁴ ἀλλὰ καὶ τινὰ τῶν σχημάτων τῶν μυκηναϊκῶν ἀγγείων διὰ τὸ νὰ κρατηθοῦν σταθερὰ ὡφείλον νὰ ἐρείδωνται ἐπὶ στηριγμάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἴσως καὶ τριποδικά ⁵. Τέλος, παρὰ τὴν ἔλλειψιν ἴσως ἀποδεικτικῆς βεβαιότητος, δυνάμεθα νὰ ὑποδείξωμεν εἰς τὰς πινακίδας τῆς Γραμμικῆς Β σήματα

1. Οὕτω π.χ. εἰς τὸ ἀγγεῖον ἐξ Ἰαλυσσοῦ (Annuario 13 - 14, 1930-31, Tomba LXII σ. 263 καὶ εἰκ. 9) τοῦ καλαθοσχήμου τύπου τὰ τρία σκέλη τὰ ὁποῖα βασιάζουν τὸ σκεῦος φέρουν τὴν διακρίσθησιν «cable ornaments» εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μέρος των (τέσσαρες μικραὶ ράβδοι τῆς ὡς «cast» κνήμης, χωριζόμεναι διὰ τριῶν κατακορύφων «αὐλακώσεων» καὶ φέρουσαι λοξὰς «ἐγκοπὰς»), τὴν ὁποῖαν ἀπαντῶμεν εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 35 «wheeled stand» (CATLING, σ. 207). Ἡ παρουσία δακτυλίου εἰς τὸ τριποδικὸν στηρίγμα εἶναι σαφὴς καὶ ἐκ τῆς ζωγραφίσεως τοῦ τμήματος ἐκείνου περὶ τὸ μέσον τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου (διακρίνονται δύο παχύτεραι ταινίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄλλαι λεπτότεραι· πρβ. τὸ ὑπ' ἀρ. 7). CATLING, Enkomi - Foundry Hoard, καὶ 20 (Βρόκαστρο), καὶ ἐκ τῆς πλαστικῆς ὑποδηλώσεώς του, ὡς χωριστοῦ τμήματος. Τὸ τελευταῖον εἶναι ὄρατον εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ «δακτυλίου», ὅπου τὸ ἀμφικωνικὸν ἀγγεῖον συνέρχεται πρὸς τὴν βάσιν του. Ἡ αἴσθησις ἀνεξαρτήτου τριποδικοῦ σκέλους εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν εἶναι σχεδὸν ἀσφαλὴς μέχρι σημείου ὥστε, ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἀρθῇ τὸ ἀγγεῖον, θὰ ἔμενον ὀπισθεν αὐτοῦ τὸ τριποδικὸν σκέλος. Τὸ αὐτὸ μετάλλινον πρότυπον μᾶς ὑπαγορεύει ἀναμφιβόλως τὸ παράδειγμα ἐξ Ἰαλυσσοῦ (Annuario 6 - 7, 1923-24, σ. 164 εἰκ. 91, Tomba XXXI ἀρ. 23). Ὡς παρατηρεῖ ὁ FURUMARK (MP σ. 74), «the central ridge and the frequently rolled-in laver ends of the legs might be considered to indicate the existence of a metal prototype, but the decoration certainly shows that the vases had real baskets for models».

Μία ὀφθαλμοφανὴς συγγένεια πρὸς τὸ παράδειγμα ἐκ Γουρνιῶν (Gournia, πίν. VII, 33) μᾶς δίδει ἴσως τὸ μέτρον ἐμφανίσεως τοῦ τύπου τοῦ τρίποδος αὐτοῦ καὶ εἰς Κρήτην, τοσούτω μᾶλλον, καθ' ὅσον διὰ τὰ γνωστὰ παραδείγματα τοῦ τύπου προέρχονται ἐκ Ρόδου πλὴν τοῦ τῶν Γουρνιῶν καὶ τοῦ Ἡραίου τοῦ Ἀργεῖου (Argive Heraeum, εἰκ. 17). χρονολογία: ΓΕ ΠΙΑ:2 (FURUMARK, MP σ. 640). Ἐν ἀκριβῶς παράλληλον πρὸς τὸ ἐν Annuario 13 - 14, 1930-31, εἰκ. 9, ἔχομεν ἐξ Ἰαλυσσοῦ πάλιν (Annuario 6 - 7, 1923-24, σ. 205 εἰκ. 128, Tomba XLVIII ἀρ. 12), πλὴν τοῦ ὅτι τὸ τελευταῖον φέρει πλείονας γραπτὰς ταινίας εἰς τὴν θέσιν τοῦ «δακτυλίου», χρον. ΓΕ ΠΙΑ:2. Ἐπὶ τριποδικοῦ μέλους ἀνεξαρτήτως φαίνεται ὅτι ἐξ ἄλλου ἐρείδεται τὸ σκεῦος ἐκ Λήλου Ρόδου, Annuario 6 - 7, 1923-24, σ. 250 εἰκ. 155 (τὸ ἐν τῶν δύο εὐρεθέντων δὲν εἰκονίσθη). Πέρα τῶν κνημῶν, αἱ ὁποῖαι ἀντιγράφουν καταφανῶς μετάλλινὰ πρότυπα, καὶ περὶ πλατυτέραν ἀνοικτόχρωμον ἐπιφάνειαν διατιθέμεναι πρὸς ἀλλήλας ταινίαι ἐνθymiζοῦν ἀναλόγως εἰς τὸν δακτύλιον τῶν μεταλλικῶν τρίποδων, ἢ γραπτῇ διακρίσει τῆς «καλάθου» προδίδει τὴν προσπάθειαν διαφοροποιήσεως διὰ τὸ νὰ δηλωθῇ καὶ οὕτω ἡ διαφορὰ τοῦ ἀπὸ τὸ τριποδικὸν σκέλος. Χρόν. ΓΕ ΠΙΑ:2. Ὁμοίως μεταλλικὸν πρότυπον φαίνεται ἀντιγράφον τὸ παράδειγμα ἐκ Λάρτου Ρόδου, Annuario 6 - 7, 1923-24, σ. 256, εἰκ. 160 (ἰδὲ καὶ FURUMARK, MP σ. 640 δι' ἄλλα παραδείγματα), χρονολ. «uncertain» (FURUMARK). Ἴσως μίαν ἀτελεστέραν μορφήν παριστᾷ τὸ σκεῦος ἐκ τοῦ Ἡραίου (Argive Heraeum II, σ. 89 εἰκ. 17). Ὁ FURUMARK, MP σ. 56, τὸ κατατάσσει εἰς τὰ «basket vases with legs» καὶ τὸ χρονολογεῖ ΠΙΒ - C 1. Ὁμοίαν εἰκόνα παρέχει τὸ ἐκ Καμίρου(;) παρὰ Jdl 1, 1866, σ. 134, ἀρ. 3006. Διάφορον πῶς σχῆμα ἔχει τὸ σκεῦος (JACOPI: Πυξίς ἐν Annuario 13 - 14, 1930-31, σ. 326, Tomba XXXV ἀρ. 3 καὶ εἰκ. 74), τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἔχει ὀπισθεν του ἐν μεταλλικὸν πρότυπον διὰ τὸ τριποδικὸν σκεῦος, τοῦ ὁποῖου ὁ «δακτύλιος» ἀποδίδεται γραπτῶς εἰς τὸ ἄκρον τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου.

2. AE 1895, σ. 258, πίν. 10, 10 καὶ 10a.

3. Zygouries, σ. 148 εἰκ. 138.

4. Ἐπὶ τριποδικῶν στηριγμάτων θὰ ἐστηρίζοντο, ὡς παρατηρεῖ ὁ FURUMARK, καὶ ἄλλα ἀγγεῖα (ἰδὲ FURUMARK, Κατηγορία 7, 9 καὶ 11. Σχῆμα 3. Deep crater with two vertical handles, MP σ. 643 καὶ 586).

5. Πρβ. φιάλην, Études Crétoises IX, σ. 60, ἰδὲ καὶ Preh. Tombs εἰκ. 38, πίν. LXXXIX καὶ SG σ. 116 - 7 πίν. CLIX, καὶ τὸν ἀπίοσχημον κρατῆρα ἐκ τοῦ χωρίου Βλαχοπούλου τῆς ἐπαρχίας Πυλίας, ἀνακαλυφθέντα προσφάτως ὑπὸ τοῦ ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ, «ὁμοῦ μετὰ τοῦ τρισκελοῦς ὑποκρατηρίου τοῦ» ΓΕ ΠΙΑ (Ἔργον 1965, σ. 85 εἰκ. 105).

καὶ ὀνόματα, τὰ ὅποια θὰ ἐδικαιολόγουν τὴν ἀποψιν κατοχῆς τοῦ σκεύους ὑπὸ τῶν Μυκηναίων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν 13ον αἰ. π. X.¹

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, τέλος, Θησαυροῦ ἐξ Ἀνθηδόνας προέρχεται ἓν θραῦσμα (AJA

1. Εἰς τὴν πινακίδα ἐκ Πύλου Ta 641 (BENNETT, *The Pylos Tablets*, σ. 66) παρίσταται ἓν σκεῦος (λέβης, two-handed cauldron, zweihenkliger Kessel) μὲ δύο κατακορύφους λαβάς. Τὸ ἐφ' οὗ ἴσταται ὁ λέβης στήριγμα πιστεύω ὅτι παρ' ὄλην τὴν σχηματοποίησιν τῆς ἀποδόσεως (Doc., σ. 326) εἶναι ἀνεξάρτητον, ὁ δὲ γραφεὺς ἐδήλωσε, νομίζω, ὅτι τὸ σκεῦος καὶ τὸ στηρίζον μέλος εἶναι διάφορα. Οἱ πόδες τοῦ στηρίζοντος σκέλους φέρουν ἄνω διχαλωτὴν (πρβ. λατ. furca : ὁ γὰρ οἱ Ἕλληνες ὑποστάτην καὶ στήριγμα τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι φοῦρκαν ὀνομάζουσι, ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ Κοριολανός 24) ἀπόληξιν, ἐκ τῶν 6 ἄκρων τῶν ὁποίων μόνον τὰ δύο, ἐν ἀκράτῳ ἀριστερὰ καὶ τὸ πρῶτον ἀκράτῳ δεξιᾷ, ἐφάπτονται τῆς κοιλίας καὶ τῆς βάσεως τοῦ λέβητος ἀντιστοίχως. Τὰ λοιπὰ 4 εἶναι χαμηλότερα ἀπὸ τὸ σκεῦος, πιθανόν ἐἰς ὑποδήλωσιν τοῦ ὀπισθοῦ, τὸ ὅποιον θὰ ἐκρύπτετο, μέρους τοῦ στηρίγματος. Ἐὰν ἡ σκέψις εἶναι πλησίον τῆς ἀληθείας θὰ εἴχομεν μίαν εὐπρόσδεκτον μαρτυρίαν περὶ ὑπάρξεως τριποδικῶν στηριγμάτων μεταλλίνων εἰς τὸ τέλος τοῦ 13ου αἰ. Ἡ ἐπὶ τῆς πινακίδος ἐκ Μυκητῶν ἀπαντῶσα λέξις TI-RI-PO-DI-KO ἐρμηνεύεται ὑπὸ VC, Doc., 234 τριποδίσκοι = small tripod cauldrons, ὁ δὲ PALMER (σ. 365) τριποδίσκοι «small tripods» name of a vessel, ἰδὲ Glossary ἐν Interpretation, TI-RI-PO-DI-KO. Καὶ οἱ τρεῖς θεωροῦν τὸ σκεῦος ἀγγεῖον, ἐν τούτοις πιστεύω ὅτι εἶναι ὑποστήριγμα ἀγγείου, εἶδος (μικροῦ) τρίποδος. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὑποστηριγμάτων κατατάσσει τὸν «τριποδίσκον» ὁ SCHWENDERMANN «als Bezeichnung für die niederen Untersätze wird mit Recht allgemein τριποδίσκος angenommen» (σ. 141 σημ. 2). Ἴσως δὲ εἶναι τυχαῖον ὅτι ἔχομεν KA-RA-TI-RI-JO-7 (οἱ τριποδίσκοι εἶναι 8 εἰς τὴν πινακίδα) εὐθὺς μετὰ τὴν λέξιν TI-RI-PO-DI-KO. KA-RA-TI-RI-JO (VC) connected with κάλαθος? TI-RI-PO E-ME PO-DE-O-WO-WE TRIPOD I. τ ρ ἰ π ω ς, ἔ μ ε ἰ π ο δ ε ἰ ὁ F (F) ὁ F ε ν ς - Π - «Two tripods (decoration) goat-handles, of Cretan workmanship (ἰδὲ καὶ Interpretation, σ. 343. AI-KE-U: «with goat-head protomes, σ. 344). Δὲν πιστεύω εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν VC, παρὰ τὴν γλωσσικὴν συμφωνίαν ἣν ἀποκαθιστᾷ, οὕτε τοῦ PALMER, ὅστις μὴ δεχόμενος τὴν ἐρμηνείαν τῶν VC λέγει ὅτι ἡ φράσις ὑπονοεῖ ἐφθαρμένην κατάστασιν διὰ τὸν τρίποδα ὡς καὶ ἡ ἀμέσως ἀκολουθοῦσα φράσις (σ. 343 καὶ 344), ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται ἥμισυ πιθανόν διότι τὸ ἰδεόγραμμα περιστᾷ κανονικῶν τρίποδα, μὲ 3 πόδας, ἐκτὸς ἂν δεχθῶμεν ὅτι ὁ γραφεὺς ἐσημείωσε τὸ ἰδεόγραμμα τοῦ πλήρους σκεύους διὰ τὴν ἀκατάστατον σφῆρα τοῦ ποίαν κατηγορίαν ἀνήκει τὸ μνημονεύμενον ἀντικείμενον. Ἴσως δὲ θὰ εὐρίσκατο τις μικρὰν τῆς ἀληθείας θεωρίαν τὸ τριποδικὸν σκεῦος χωριστόν, ἐφ' οὗ ἴσταται ὁ λέβης εἰς τὰ παραδείγματα ἐκ τῆς πινακίδος Ta 709. Γραφικῶς δὲν σημειοῦται, τῷ ὄντι, ἡ διαφοροποίησις αὐτῆ καὶ, κυρίως εἰπεῖν, ἐλλείπει ὁ δακτύλιος. Ἀλλ' εὐκολώτερον θὰ ἐπίστευε τις εἰς τὴν σχηματικὴν ταύτισιν δακτυλίου (cast ἢ rod) καὶ γραμμῆς τῆς κοιλίας τοῦ λέβητος ἢ εἰς τὴν προσκόλλησιν καὶ συνήλωσιν τῶν λαβῶν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἀγγείου. Ὅ,τι ἐνισχύει, νομίζω, τὴν πρώτῃν ἀποψιν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι παρὰ τὸ ἰδεόγραμμα ἀπαντοῦν αἱ λέξεις (PALMER, σ. 343) 34-KE-U καὶ O-PI-KE-WI-RI-JE-U, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ PALMER «the only etymological possibility for the basic word appears to be κ ε ἰ ρ ι ς, a fabulous bird». Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ εἴχομεν μοτίβον τῶν τριπόδων. (Ἰδὲ ἕμωσ καὶ PALMER, σ. 362, ὅπου θεωρεῖ ὅτι ἔχομεν διακόσμησιν μὲ τὰ μνημονεύμενα ζῶα κλπ. ὄχι π λ α σ τ ι κ ἄ ς μ ο ρ φ ἄ ς. Τοῦτο εἶναι τῷ ὄντι λίαν πιθανόν, διότι ἄλλως τὸ ἰδεόγραμμα θὰ ἐδήλου πλαστικὰς μορφάς, ὡς δὲν συμβαίνει. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι τὰ γνωστά ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν παραδείγματα τριποδικῶν λεβήτων δὲν σφίζουσι ποίαν τινα διακόσμησιν.) Θὰ ἀναφέρω μίαν πρόσθετον ἐνδειξιν. Εἰς τὴν πινακίδα MY Ue 611 ἀπαντᾷ ἡ λέξις: KA-RA-TE-RA, δι' ἣν ὁ PALMER, σ. 364 : «A surprising form. It can hardly be accusative of κρατήρ. If for κρατήρ then we must assume interchange of non palatalized for palatalized sign». Ἡ λέξις κρατήρ κατὰ τὸ LIDDELL-SCOTT δηλοῖ «bowl for compounding drugs etc.». Ἀπαντᾷ εἰς ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΗΝ καὶ ΖΩΣΙΜΟΝ, δύο συγγραφεῖς πολὺ μεταγενεστέρους (1ος καὶ 5ος αἰ. μ.Χ.). Ἴσως πρόκειται διὰ [ύ]-πο-κρα-τή-ρι-α. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουν ἰδεογράμματα ἐπὶ τῆς πινακίδος (Doc., 234). Οἱ VC, KA-RA-TE-RA apparently kratera, but the accusative is surprising; possibly for a derivative krateria. Ὡσαύτως στερούμεθα τῆς ἐννοίας τῆς λ. TI-RI-PO-DI-KO ἐκ τῆς αὐτῆς πινακίδος, διότι πάλιν δὲν ἔχομεν ἰδεόγραμμα. Ἡ λ. ἀποδίδεται ὡς τ ρ ἰ π ο δ ἰ σ κ ο ἰ (Doc., ἔ.ἀ. PALMER τριποδίσκοι «small tripods», σ. 365). Μήπως ἐπιτρέπεται νὰ συνδέσωμεν τὸ σκεῦος αὐτό, τὸ ὅποιον ἀντιπροσωπεύεται διὰ τοῦ ἀρ. 8, πρὸς τὴν ἀκόλουθον λέξιν, KA-RA-TI-RI-JO 7 (VC connected with κ ἄ λ α θ ο ς), ἐν συναρτήσει πρὸς τὰς παρατηρήσεις περὶ basket vases (ἀνωτέρω)]. KA-RA-TE-RA 1 PO-RO-KO-WO 4 A-TA-RA- 10. Ἐξάρτησιν ὑποκρατηρίου καὶ πρόχου μᾶς μαρτυρεῖ ἐπιγραφή ἐκ Ναυκρατέως Syll.³ 1121: Πολέμαρχός [με ἀνέθηκε τ]ὸ πλόωνι : καὶ τὴν π[ρ]όχον καὶ τὸ ὑπο[κρη]τήριον.

6, 1890, πίν. XV, ἀρ. XXVII), τὸ ὁποῖον ἀνήκε βεβαίως εἰς ἓν τῶν σκελῶν τρίποδος τοῦ τύπου τῶν rod tripods (Catling, σ. 192 κ.έ. πίν. 28 - 30, ἀρ. 7, 13, 17, 18). Προφανῶς καὶ περὶ τοῦ θραύσματος τούτου ἰσχύουν αἱ παρατηρήσεις, ἃς ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω περὶ τοῦ θραύσματος VIII ἐκ τοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΙΡΥΝΘΟΣ

Ἡ εὐσύννοπτος καὶ ἀκριβὴς περιγραφή τοῦ Georg Karo περὶ τῶν περιστατικῶν εὐρέσεως τοῦ ἀξιολογωτάτου τούτου εὐρήματος ὑπάρχει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λαμπρᾶς περιγραφῆς καὶ ἐρμηνείας τοῦ θησαυροῦ τῆς Τίρυνθος ἐν AM 55 τοῦ 1930. Ὁ Ἄλ. Φιλαδελφεὺς ἐκθέτει συνωδᾶ τῶ πρώτῳ ἐν AD τοῦ 1916 τὰ κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ μελέτην τοῦ θησαυροῦ. Ἡ ἐκθεσις τῶν δύο τούτων ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν μιᾶς ἐπανεκτιμήσεως ἐνταῦθα, ἣ ὁποία σικπὸν ἔσχεν ἀπλῶς τὴν συμπλήρωσιν τῆς μελέτης τῶν ἐξ Ἑλλάδος θησαυρῶν τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων χωρὶς νὰ φιλοδοξῇ τὴν ἐξαντλητικὴν μελέτην ἐνὸς τοσοῦτον σπουδαίου, ἀλλ' ἐν ταυτῷ κοὶ δυσχεροῦς ἀρχαιολογικοῦ εὐρήματος. Κατὰ συνέπειαν δὲν πρόκειται νὰ παρατεθῇ ἐνταῦθα λεπτομερὴς περιγραφή τῶν κατ' ἴδια ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ, ἀλλὰ θὰ γίνῃ μνεῖα ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἀντικειμένων κατὰ τὴν σειρὰν περιγραφῆς των ὑπὸ τοῦ Karo, θὰ ἐπιμείνωμεν δέ, κατὰ τὸ δυνατόν, εἰς τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σημασίαν μεγαλυτέραν διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ θησαυροῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ θεμελιῶδες αἶτημα τῆς μελέτης τοῦ εὐρήματος. Ὁ θησαυρὸς τῆς Τίρυνθος ὑπῆρξε πλουσιώτατος εἰς εὐρήματα. Ὁ Karo διέκρινε δύο ὁμάδας εἰς τὰ ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ, δηλ. ἐκείνην τῶν χρυσῶν ἀντικειμένων καὶ κοσμημάτων ἐκ λίθου ἢ ὑέλου¹ καὶ ἐκείνην τῶν χαλκῶν².

Τὰ τῆς πρώτης κατηγορίας ἀντικείμενα εἶναι τὰ ἐξῆς:

1. Ὁ περίφημος μέγας δακτύλιος (πίν. 25 καὶ 26,2), τὸν ὁποῖον ὁ Karo ἐθεώρησεν ἀνήκοντα εἰς ἄνδρα λόγῳ τοῦ μεγέθους του καὶ τῆς διαμέτρου τοῦ κρίκου του (0,029μ.), μὲ τὴν γνωστὴν παράστασιν τῶν δαιμόνων ἐν πορείᾳ πρὸς τὴν ἐπὶ κλισμοῦ καθήμενὴν θεὰν καὶ ἄλλα διακοσμητικὰ μοτίβα ἐκατέρωθεν³. Ὁ Karo χρονολογεῖ τὸν δακτύλιον ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τοῦ ὅλου θησαυροῦ⁴ εἰς τὸν 16ον π.Χ. αἰ.

1. AM 55, 1930, σ. 121.

2. Αὐτόθι σ. 130 κ.έ.

3. Περὶ τοῦ δακτυλίου τούτου καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν παραστάσεων ἐπ' αὐτοῦ ἰδὲ AM ἔ.ἀ. σ. 121 (παραπομπαὶ) κ.έ. AD 2, 1916, σ. 14 - 5. VALENTIN MÜLLER ἐν JdI 42, 1927, σ. 1 κ.έ. ἰδίᾳ σ. 3 κ.έ. NILSSON, Minoan-Mycenaean Religion, σ. 125 καὶ εἰκ. 26. Περὶ τῶν δαιμόνων, JHS 21, 1901, σ. 169 καὶ σημ. 2 (Θούηρις). Περὶ τῶν ὑπὸ τῶν δαιμόνων φερομένων ἀγγείων, CATLING, σ. 151 καὶ σημ. 7, ἰδὲ καὶ σ. 209, 221, 255. LORIMER, HM σ. 23. Περὶ τοῦ ὕπιοθεν τῆς θεᾶς πτηνοῦ καὶ τοῦ συμβολισμοῦ του, MP σ. 444.

4. AM ἔ.ἀ. σ. 138 καὶ LORIMER, ἔ.ἀ. σ. 23.

2. Δακτύλιος ¹, με παράστασιν μορφῶν διατεταγμένων κατὰ ζεύγη ἐν ἰσχυρᾷ συγκινήσει καὶ με ζωηρὰς χειρονομίας εἰς σκηρὴν τινα ὑπολαμβάνομένην ὡς ἀναχώρησιν ἢ ἀπαγωγὴν ἐπὶ πλοίου (μυθολογική;) (πίν. 25 καὶ 26,1) ².

3α καὶ β. Δύο χρυσαῖ, ἐλλειψοειδεῖς, μετὰ κοκκιδωτῆς διακοσμήσεως σφενδό-
ναι δακτυλίων (πίν. 25,4.5) ³. α) μῆκος 0,03μ., πλάτος 0,021μ., πάχος 0,002μ.,
δακτυλίου διάμετρος 0,017μ., πλάτος 0,004μ., πάχος 0,001μ. καὶ β) μῆκος 0,028μ.,
πλάτος 0,019μ., πάχος 0,002μ.

Περὶ τῆς πρώτης ὁ Karo παρετήρησεν ὅτι «ein ganz ähnlicher Ring aus dem späten Grabe von Mouliana, 'Εφ. 'Αρχ. 1904, 50 Abb. 13» καὶ τοῦτο τὸ ἔλαβεν ὡς τεκμήριον χρονολογήσεως τοῦ δακτυλίου μετὰ προεκτάσεις ἐπὶ τοῦ ὅλου εὐρήματος ⁴. Ὁ Karo, προφανῶς ἀβλεπτῶν, ἐδήλωσεν ὡς τόπον προελεύσεως τοῦ τελευταίου δακτυλίου τὰ Μουλιανά, ἐνῶ ὁ δακτύλιος εὐρέθη ὑπὸ τοῦ Ξανθουδίδου εἰς τὴν θέσιν Βουρλιά, ἐκ κατεστραμμένου κτιστοῦ θολωτοῦ τάφου ὁμοίου, κατὰ τὸν ἀνασκαφέα, κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν τοιχοδομίαν πρὸς τοὺς ἐκ Μουλιανῶν. Ἀκριβῆ χρονολογίαν του δὲν ἔχομεν διότι, ὡς λέγει ὁ ἀνασκαφεύς, μόνον ὁ δακτύλιος ἐσώθη ἐκ τοῦ τάφου καὶ οὐδὲν ἕτερον ⁵.

4. Λεῖα σφενδόνη δακτυλίου (πίν. 25,3) ⁶ μῆκος 0,028, πλάτος 0,016, διάμετρος 0,01μ.

Ὁ Karo παραβάλλει τῇ παρουσίᾳ ἐντελῶς ὁμοίους δακτυλίους ἐξ ὑστερομινωικῶν τάφων τῆς Κρήτης: τὸν ἐξ Ἀγίας Τριάδος, MA 1902 στ. 732 εἰκ. 31, τὸν ἐκ Μουλιανῶν, ἐκ τάφου Α, ἀλλὰ χωρὶς δήλωσιν τῆς ἀκριβοῦς θέσεως εἰς ἣν εὐρέθη ὁ δακτύλιος ⁷, τὸν ἐκ Μαυροσπήλιου ⁸. Ὁ Ξανθουδίδης ἐμνημόνευσε τὸν ἐκ Πραισοῦ ⁹. Χρονολογία τοῦ τελευταίου ἐκ θραυσμάτων δύο λαρνάκων, ΥΜ ΠΙΑ2=ΥΕ ΠΙΑ2 ¹⁰. Ἐν ὄψει τῆς παρατηρήσεως τοῦ Karo φρονῶ ὅτι αἱ σφενδόνη τῶν δακτυλίων δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ἐξερχόμεναι τῶν ὑστερομυκηναϊκῶν χρόνων, ἀκριβέστερόν τι, οὐχ ἤττον, δὲν δύναμαι νὰ εἶπω.

5. Τέσσαρα περιδέρια (πίν. 27α), ἐπανασυναρμοσθέντα κατὰ Φιλαδέλφεια, ἀριθμοῦντα τριακοσίας ἐξήκοντα καὶ ὀκτὼ χρυσαῖ δι' ὅλου ψηφίδας ¹¹ καὶ συνολικοῦ κατὰ

1. AM ἔ.ἀ. σ. 122 - 4. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 15 - 7. ARNOLD VON SALIS, Theseus und Ariadne, 1930, σ. 27 κ.έ. Ὁ SALIS μετὰ τοῦ EVANS, P of M II, 246, δίδει χρονολογίαν τούτου τὸν 14ον αἰ. (ΥΜ III). BERNARD SCHWEITZER, Herakles, σ. 26 σημ. 6, εἰκ. 3. EVANS, P of M II, σ. 245 - 6.

2. Ἰδὲ σημ. 1 καὶ NILSSON, MMR σ. 44, εἰκ. 1.

3. AM ἔ.ἀ. σ. 124 πίν. II, 4 καὶ 5. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 18 εἰκ. 8α καὶ γ, παρένθ. πίν. 1.

4. AM ἔ.ἀ. σ. 138.

5. Περιγραφή δακτυλίου AE 1904, στ. 50 - 1 εἰκ. 13.

6. AM ἔ.ἀ. σ. 124 ἀρ. 6211. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 18 εἰκ. 8β.

7. AE 1904, σ. 37 εἰκ. 8 χρομ. τάφου ΥΜ ΠΙΒ: 2=ΥΕ ΠΙΠ1 (Chronology, σ. 108).

8. BSA 28, 1926-27, σ. 269 πίν. XVIII καὶ εἰκ. 38.

9. BOSANQUET, BSA 8, 1901 - 2, σ. 248 εἰκ. 16.

10. FURUMARK, Chronology, σ. 105. Κατὰ τὸν BOSANQUET, BSA 8, 1901-2, σ. 247: «a similar ring was found in Grave 37 at Ialysos and is now in the British Museum, Furtwängler and Löschke, *Mykenische Vasen*, Text, pp. 16, 17, Fig. 4».

11. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 19 εἰκ. 11 α,β,γ,δ, παρένθ. πίν. 1. AM ἔ.ἀ. 124 - 5.

Karo βάρους 372 gr. με τὰ σύρματα τῆς συναρμολογήσεως διαμέτρου ἀπὸ 0,02-0,075μ. (**Karo**). Αἱ χρυσαῖ ψηφίδες γίνονται συχναὶ ἀπὸ τῶν θαλαμωτῶν τάφων σπα-νίζουσαι εἰς τοὺς θολωτοὺς¹. Τὸ ἐν τῶν περιδεραιῶν τούτων φέρει ἐξηρητημένον ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ὁμοιότητα πρὸς κεφαλὴν κριοῦ (πίν. 27β)², ἢ ὁποῖα ὅμως εἶναι ἀπατηλὴ (**Karo**), με κοκκιδωτὴν διακόσμησιν, ἢ ὁποῖα διὰ τὰ ἐλάσματα τῶν σπειρῶν καὶ τὰς ἀκμάς ἔχει φθαρῆ ἐκ τῆς χρήσεως, καὶ με μίαν χρυσῆν σφαῖραν ἐπιεκολλημένην ἐκατέρωθεν καὶ κάτωθι τῶν ὀπῶν ἐξαρτήσεως τοῦ ἀντικειμένου. Ὁ **Karo** ὁμολογεῖ τὴν μοναδικότητα τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐκ τοῦ συνόλου μυκηναϊκοῦ κόσμου, ἐν τούτοις ἢ ὑπόδειξις ὁμοιότητος³ πρὸς τὸ ἐκ **Βαφειοῦ** ἀντικείμενον⁴ δὲν τοῦ διέφυγε. Τὸ τελευταῖον ἐλήφθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὡς παράλληλον χρονολογικόν⁵. Ὁ **Karo** προσαπαριθμεῖ ἐνταῦθα καὶ τινὰς ἄλλας ψηφίδας ἐκ χρυσοῦ καὶ ὕλου, εὑρεθείσας πέριξ τοῦ λέβητος τοῦ συνέχοντος τὸν θησαυρόν (κατωτέρω), ἀλλ' ἀνηκούσας, ὡς λέγει, με ἀρκετὴν βεβαιότητα εἰς αὐτόν. Αὗται εἶναι :

- α) 8 ψηφίδες διαμέτρου 0,025 καὶ 0,03 καὶ μία 0,02μ.
- β) μία ἐλαφρῶς ἠύλακωμένη (geriefte) μήκους 0,03, διαμέτρου 0,04μ.
- γ) μία ἀμφικωνικὴ μήκους 0,035, διαμέτρου 0,045μ.
- δ) τέσσαρες ἐπιμήκεις ἀμφικωνικαὶ χρυσαῖ μήκους 0,04, διαμέτρου 0,02μ.
- ε) δύο κίτρινα καὶ δύο κυαναῖ σωληνόμορφοι ὑάλινα ψηφίδες διαμέτρου 0,025 καὶ 0,02μ. (μία κιτρίνη ἔλλιπής).

Τὸ σχῆμα τῆς γ ἐσημείωσεν ὁ **Karo** ὡς «sehr selten», μνημονεύσας μίαν ὁμοίαν ἐκ **Φαιστοῦ**⁶.

Τὸ ὁμοιότατον πρὸς τὸ ἐξηρητημένον ἀντικείμενον παράδειγμα προέρχεται ἐκ τάφου τῆς **Περατῆς**⁷.

6. Δέκα ἐπτὰ σωληνόμορφα τεμάχια χρυσοῦ φέροντα κοκκιδωτὴν διακόσμησιν, προφανῶς μέλη ὄρμου ἢ ψελίου (πίν. 27α)⁸. Ἀντίστοιχα ἀναφέρει ὁ **Karo** τὰ ἐκ **Μυκητῶν**⁹. Ἐντελῶς ὅμοια ἐκ **Περατῆς** τ. 5, Ἐθν. Μουσ. ἀρ. 8084.

7. Χεττιτικὸς κύλινδρος¹⁰ ἐκ μέλανος αἱματίτου (πίν. 25,6), μήκους 0,027μ.,

1. Ἀναφέρω παραδείγματα τινὰ : WACE, Ch. Tombs, σ. 192 τ. 515 ἀρ. 80f..., πίν. XXXVI, XXXII, XXIX. Ἐκ **Μυκητῶν** πάλιν, AE 1888, τ. 25 στ. 143. Ἐκ τοῦ **Καδμείου** **Θηβῶν**, TOULOUFA, Bericht über die Ausgrabungen in Theben, Kadmos 3, 1964, σ. 26, χρόνοι ΓΕ ΠΒ. Prosymna, σ. 268 εἰκ. 577,2, ΓΕ Π, καὶ σ. 269 καὶ σημ. 1. PERSSON, NT σ. 50 καὶ 77 πίν. V,1.

2. Οὕτως ὁ **ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ**, AD ἔ.δ. σ. 18 εἰκ. 10 παρένθ. πίν. 2.

3. Ἴδὲ ἐν AM ἔ.δ. σ. 125 εἰκ. 1 κατὰ σχεδίασιν E. Gillierons d.J.

4. Ἐν AE 1889, πίν. 7,7. ΤΣΟΥΝΤΑΣ : κομβίον, στ. 144.

5. AM ἔ.δ. σ. 138: «andererseits scheinen die frühen Kuppelgräber wie Vaphio und Kakovatos wiederum ein klein wenig jünger zu sein als der mykenische Schatz». Σφαιρικαὶ χρυσαῖ ψῆφοι ἐκ **Περατῆς**, Ἐθν. Μουσ. προθ. 16.

6. MA 14, 1904, 599, εἰκ. 62.

7. ΠΑΕ 1954, σ. 96 καὶ εἰκ. 4. Βλ. κατωτέρω.

8. **ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ** : μήκος 0,004 - 0,012, ὕψος 0,009 - 0,011 μ. **Karo**, ἔ.δ. σ. 125.

9. Ἐθν. Μουσ. ἀρ. 980. SCHLIEMANN, Mykenai, σ. 410 εἰκ. 533 - 8.

10. AM ἔ.δ. σ. 126 ἀρ. 6214 πίν. II, 6. AD ἔ.δ. σ. 17 εἰκ. 6 παρένθ. πίν. 1.

διαμέτρου 0,013μ. (Φιλαδελφεύς). Παραπομπαι παρά Karo, AM ξ. α. σ. 126. 'Ο συγγραφεύς όμιλεϊ περι αύτου ώς του ώραιότερου πάντων τών γνωστών αύτῶ παραδειγμάτων κυλίνδρων έκ του Αιγαίου. Πλήν τών υπό του Karo μνημονευομένων παραδειγμάτων άναφέρω τά έν Blegen, Prosymna, σ. 280, έκ σαρδίου ΥΕ II τ. II, εικ. 596, έκ φαγεντιανής, ΥΕ III τ. XXIV, και εικ. 596, έκ φαγεντιανής, τ. XXXVIII, κυρίως δέ τά παραδείγματα σφραγιδοκυλίνδρων έκ του περιφήμου εύρήματος τών Θηβῶν ¹, τά όποια θεωροῦνται ΥΕ IIIA χρόνων, άλλ' ή κεραμική του δωματίου είναι τών ΥΕ IIIB χρόνων ².

'Ο Karo προτείνει τόν 15 - 14 αιώνα π. X. κατά την ένδειξιν τών λοιπών κυλίνδρων έκ του μινωικού - μυκηναϊκού χώρου, κατά δέ τόν E. Unger ό κύλινδρος χρονολογεϊται εις τούς χρόνους 1350 - 1200 (wahrscheinlich der späteren Periode) ³.

8. Κυλινδρικόν κόσμημα λείου, έρυθρού σαρδίου (πίν. 27α) ⁴.

9. 'Αμυγδαλωτός λίθος (Φιλαδελφεύς) - έλαιόσχημος μαργαρίτης (Karo) έρυθρού σαρδίου ⁵, μήκους 0,021μ. (πίν. 27α). 'Ο Karo έχαρακτήρισε τόν τύπον λίαν σπάνιον εις τόν μυκηναϊκόν κύκλον άναφέρει έν παράδειγμα έκ τών άνασκαφών του Wace και τῶ 3036 του 'Εθν. Μουσείου.

'Αναφέρω τούς έκ Μυκηνῶν AE 1888, στ. 144 (έκ τ. 26) «ψήφοι όρμου άμυγδαλοειδείς έξ ύελώδους μάζης» και Blegen, Prosymna, σ. 288 και σημ. 1, 2 (παραπομπαι) ⁶.

10. Δύο τροχοί χρυσῶν έλασμάτων (συρμάτων) με μέλη ήλέκτρου εις τās άκτϊνας (Karo) (πίν. 28α). 'Ο Φιλαδελφεύς τά έχαρακτήρισε ώς διαδήματα ⁷.

1. Kadmos ξ.α. σ. 26 εικ. 6 - 8.

2. Αύτόθι σ. 26.

3. AM ξ.α. σ. 140.

4. Μήκος 0,028 διάμετρος 0,011 μ. (όπης) άρκετά άνάλογα ό Karo, AM ξ.α. 127. Τινά επί πλέον Wace, Ch.T., σ. 208, 264 κ.έ. και σ. 209 σημ. 1, 2, 3. AE 1888, στ. 143 τ. 24: «ψήφοι πολλά έκ λίθου σαρδίου».

5. AD ξ.α. σ. 19 εικ. 14 παρένθ. πίν. 1. AM ξ.α. σ. 127 άρ. 6216 πίν. IV.

6. 'Αμυγδαλοειδής τύπος σ. 291.

7. AD ξ.α. σ. 17 εικ. 3 και 4. 'Ο Karo περιγράφει : α) διάμετρος 0,10 - 0,17μ. ύψος 0,036 - 0,037μ. β) διάμετρος 0,104 - 0,107μ. ύψος 0,036μ. Οι τροχοί συνίστανται έξ έλάσματος διαμ. περ. 0,01μ. 'Ακριβώς ώς εις τās σπείρας ύπ' άρ. 6220 έχει τεθῆ τῶ έλασμα διπλοῦν και εις μίαν θέσει παρά τῶ άκρον είναι συμπεπλεγμένον. Σχηματίζεται μία σπείρα έν διπλοῦ έλάσματος με βρόχους εις τά άκρα, έν συνόλω 11 x 2 δηλ. 22 στρώματα έλάσματος. 'Εναλλάξ κάθετα και ρομβοειδή είναι συμπεπλεγμένα συνδετικῶς και ενισχυτικῶς άνά 7 ήμικυκλικά έλάσματα εις τῶ έσωτερικόν. Εις τούς ρόμβους τῶ έλασμα είναι ένιοτε πολύ επίμηκες και έν άκόμη τμημά (του) προεκτείνεται εις πλευρικήν γωνίαν. Εις τά άκρα περιτυλίσσονται και κομβοῦνται πολλάκις τά έλάσματα. Διά τῆς τεχνικῆς αύτῆς, ήτις μιμείται την ίστοργικήν, έχουν παραχθῆ δύο σχήματα, τά όποια ή πίεσις του έδάφους έχει επικάμψει, άλλά δέν διέλυσεν. Εις τούς τροχούς αύτους υπάρχουν δύο λεπτά χαλκαϊά ράβδοι, διασταυρούμεναι όρθογωνίως, άλλ' ούχι ήνωμένα μεταξύ των, έμπεπηγμένα και συνεσφιγμένα εις τῶ χρυσῶν έλασμα άπλῶς διά διατετημένων, περικαμπτομένων άκρων (νῦν έν τοῖς πλείστοις άποτεθραυσμένων) φέρουν τά αντίστοιχος διατηρηθέντα μέλη του ήλέκτρου. Αύτά έχουν έντελῶς διαφόρους σχηματισμούς και θέσεις, άλλά καιτά μέγα μέρος έν χαρακτηριστικόν, δις συγκλίνον, μέλος, τῶ όποῖον ένθυμίζει πρό πάντων έν βραχύ τμημα σωλῆνος με κόμβους. Μόνον 3 - 4 τεμάχια φαίνονται άπλοῖ, όμαλοῖ σωλῆνες. α) Διατηροῦνται 3 πλήρη και 1 άτελές συγκλίνον μέλος μήκος 2,6 διάμετρος 2,3 και 1,7 μήκος 2,5 διάμ. περ. 1,8 μήκος μ. 2,4 διάμετρος 1,5

11. Χρυσοῦν ἔλασμα διὰ δύο ὁμοίους τροχούς ¹, βάρος 63 καὶ 64 gr. (πίν. 28α).

12. Μέλη ἠλέκτρου ² ὅμοια τοῖς ὡς ἄνω, πεπαρμένα νῦν εἰς συρμάτινα στελέχη, πέντε συγκλίνοντα (ἀκέραια ἢ μὴ) καὶ δύο ἐπίπεδα (πίν. 28β) ³.

Ὁ Karo ἀνέφερε τὰ ἀκριβῶς ὅμοια ἐξ ὑστερο-μυκηναϊκῶν τάφων εἰς τὴν ἀνατολικὴν κλιτὸν τοῦ Ἁγίου Ἡλιοῦ Τίρυνθος.

Ἐπὶ τῶν τριῶν (10 - 11 - 12) ἀντικειμένων δέον νὰ παρατηρηθῇ: Ὁ Μαρινᾶτος προέβη εἰς μίαν ἐπιτυχῆ ὑπόδειξιν τῆς πιθανῆς περιοχῆς ἐκ τῆς ὁποίας προέρχονται τὰ ἐν λόγῳ ἀντικείμενα, συμπληρῶν οὕτω τὸν Karo, ὅστις ἔβλεπε βορείαν ἐπίδρασιν ἢ προέλευσιν εἰς αὐτὰ ἀλλὰ χωρὶς περισσώτερον συγκεκριμένην ἔνδειξιν.

Περὶ τῶν μελῶν ἠλέκτρου μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν διπλῆν κύρτωσιν γράφει ὁ Μαρινᾶτος ⁴: «νῦν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀκριβέστερον, ὅτι τοιαύτη μορφή μαργαριτῶν ἠλέκτρου εἶναι ἐντελῶς ὄψιμος, διότι ἐμφανίζεται εἰς τοὺς τάφους τῆς Κεφαλληνίας, οἱ ὅποιοι περιεῖχον κεραμεικὴν μυκην. III B - Γ, δηλαδὴ πρέπει νὰ χρονολογηθῶν περὶ τὸ 1200. Πολλὰ ἀγγεῖα ἐκ τῶν τάφων τῆς Κεφαλληνίας μαρτυροῦν ἤδη τὸν πρωτογεωμετρικὸν ρυθμὸν, μετ' αὐτῶν θὰ ἠδύναντο ὁμοίως οἱ τροχὸι ἐκ Τίρυνθος νὰ κατέλθουν εἰς τὸν 12ον αἰ. π. Χ.». Ὁ Μαρινᾶτος συγκρίνει τοὺς τροχούς ἐκ Τίρυνθος πρὸς πλεκτὸν διάκοσμον ἐκ χρυσοῦ σύρματος, προερχόμενον ἐκ Cernicow πλησίον Hrade Kralové, Βοημία (νῦν εἰς Μουσεῖον Πράγας) χωρὶς βεβαίως νὰ προσδιορίζηται εἰσέτι ποία ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις ἐκείνων ἐπὶ τῶν τῆς Τίρυνθος. Τὰ ἐκ Πράγας χρονολογοῦνται εἰς τοὺς χρόνους τῆς Lausitzer Kultur, ἡ ὁποία τοποθετεῖται εἰς «transition from the second to first millenium B.C.» ⁵.

μῆκος 1,9 διάμετρος 1,4 καὶ 0,9 ἐπίπεδον μέλος μῆκος 3,9 διάμετρος 2,2. β) Ἐπτά συγκλίνοντα μέλη: μῆκος 2,6 διάμετρος 3,3 μῆκος 1,9 διάμετρος 2,9 μῆκος 2,4 διάμετρος 2,4 μῆκος 2,4 διάμετρος 2,0 καὶ 1,5 μῆκος 1,2 διάμετρος 2,6 μῆκος 2,7 διάμετρος 1,7 μῆκος 1,1 διάμετρος 0,9 καὶ 0,7.

1. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6218 παρ. πίν. XXXI. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 17 εἰκ. 5.

2. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6219 παρ. πίν. XXXII. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 17 εἰκ. 4.

3. Μῆκος 3,1 διάμετρος 3,4 καὶ 2,8 μῆκος 2,7 διάμετρος 3,6 καὶ 2,9 μῆκος 2,0 διάμετρος 3,7 μῆκος 2,0 διάμετρος 3,1 καὶ 2,7 μῆκος 1,7 διάμετρος 1,1 μῆκος 1,3 διάμετρος 2,0μ.

4. MARINATOS, Lausitzer Goldschmuck in Tiryns, Θεωρία, σ. 152.

5. MARINATOS, αὐτόθι σ. 152. Περὶ εἰσβολῆς λαῶν μὲ κεραμεικὴν Lausitz εἰς Μακεδονίαν, HEURTELEY, Pt. Mac., σ. 124 - 5 (περ. 1150 π.Χ.). Περὶ ἠλέκτρου ἐν Ἑλλάδι καὶ σχέσεις μὲ τὸν Βορρᾶν, KARO, SG σ. 110 πίν. XXV ἀρ. 101, πίν. LVII ἀρ. 513, πίν. CL ἀρ. 208. Ἐκ Κακοβάτου MÜLLER, AM 34, 1909, 279 - 82 πίν. XV ἀρ. 10 - 18, 20, 25. Ἐξ ΥΕ τάφων Μυκηναίων, WACE, BSA 25, 1921-23, 294, 304. AE 1883, σ. 143. Ἀσίνης, PERSSON, Bull. Soc. R. des Lettres de Lund 1924-25, 37 καὶ 89. Ἐπίσης βλ. καὶ ἐν Fouilles de Delphes V, σ. 21, Prosymna, σ. 286. NT σ. 147. NILSSON, MMR σ. 18. MILOJČIĆ, Neue Bernsteinglieder aus Griechenland, Germania 33, 1955, σ. 316-9. GERO V. MEHRHART, Die Bernsteinschieber von Kakovalos, Germania 24, 1940, σ. 99 - 102. Ὁ CHILDE ἐν ἔτει 1948 (The Final Bronze Age, PPS 14, 1948, σ. 186 κ.ε.) ὑπέδειξε τὴν ὁμοιότητα τῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ πρὸς «simpler ornaments found in Lasatian hoards of phase Danubian E near Hradec Kralovy» (σ. 186). Κατὰ τὸν CHILDE τὰ εὐρήματα ἠλέκτρου Τίρυνθος καὶ Κεφαλληνίας ἀποδεικνύουν τὴν συνέχειαν τοῦ ἐμπορίου μὲ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην ἀπὸ 16-12 αἰ. (σ. 189). Τὰς σχέσεις Κεφαλληνίας - Βορρᾶ μετὰ τὴν III B περίοδον τονίζει καὶ ὁ DESBOROUGH. Περὶ τῶν

13. «Ἐξ σπεῖραι χρυσαῖ ἀνά δύο συμπεπλεγμένοι ἐκ χονδροτέρου καὶ λεπτοτέρου σύρματος χρυσοῦ, χρησιμεύσασαι καὶ αὔλαι πιθανὸν ὡς ψέλια ἢ ὡς σφηκωτῆρες τῆς κόμης (πίν. 28β) ¹, διαμέτρου 0,06, 0,042 καὶ 0,027 μ. ² Ὁ Karo ἀνάγει τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους τῶν Μυκηθῶν, ἀλλὰ θεωρεῖ, νομίζω ὀρθῶς, αὐτὰς νέας εἰς τὸν κρητομυκηθναϊκὸν κόσμον. Ἔνια παραδείγματα παραθέτει ἤδη ὁ Karo προσθέτω ἐδῶ τινα πλέον:

Evans, Preh. Tombs, σ. 89 (99b, 99c, εἰκ. 101). Δακτύλιοι σπειροειδοῦς σύρματος.

Karo, SG στ. 53 πίν. XXI. Ζευγὸς ψελίων· θραύσματα ζεύγους ψελίων, Τσουντας, AE 1888, στ. 144 τ. 25, σφηκωτῆρ.

Ἐκ Φαιστοῦ, MA 14, 1904, στ. 595 εἰκ. 57,4, σφηκωτῆρες (;).

Ἐκ Σαλαμῖνος, AM 35, 1910, σ. 29 εἰκ. 25, 26, 28, χρυσοὶ σπειροειδεῖς δακτύλιοι.

Μαρινᾶτος, AE 1932, πίν 14, ἄνω δεξιὰ (θέσις Σ(ι)ταροχώραφα καὶ Οἰκόπεδα Κεφαλληνίας).

Kerameikos IV, σ. 25 «Zwei Goldspiralen», σφηκωτῆρες ὅμοιοι ἐκ τοῦ ἀμφορέως τ. 25 πίν. 39.

Heurtley καὶ Skeat (Μαρμάριανη), BSA 35, 1930 - 1, σ. 33, 5 «hair-rings» ἐκ τ. II (σ. 34 εἰκ. 14,1 - 5), ἐκ Γεωμετρικῶν Κορινθιακῶν τάφων, Morgan, AJA 41, 1937, σ. 543, εἰκ. 6. Σφηκωτῆρες: ἐκ Νάξου, βλ. Χρ. Ντούμα, AD 18, 1963, σ. 280 πίν. 325γ «χρυσαῖ ψῆφοι» καὶ Higgins, Greek and Roman Jewellery, σ. 91 κ.έ.

Πολυάριθμα παραδείγματα ἐκ Βορρά παρὰ Müller - Karpe, Chronologie der Urnefelderzeit, πίν. 18 κ.έ.

14. «Ἐν σπειροειδῆς τεμάχιον χρυσοῦ, πιθανώτατα χρυσὸς ὡς πρώτη ὕλη (ὕψος 0,014 διάμετρος 0,026μ.) εἰκ. 9» (Φιλαδελφεὺς) ³ βάρος 53 gr. (Karo) (πίν. 28β). Μετὰ τοῦ Karo ἀναφέρω τέσσαρα ὅμοια ἐκ Μυκηθῶν, Schliemann, Mykenai, σ. 403 εἰκ. 529.

εὐρημάτων ἡλέκτρου τῶν Κεφαλληνιακῶν τάφων μαρτυρεῖ ὁ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ ὅτι «ἐνθυμίζουσι παλαιότερας λαμπρὰς ἡμέρας τῆς μυκηθναϊκῆς ἐποχῆς» (AE 1933, σ. 92 - 3). Ὁ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ ἀναφέρει πλὴν τῶν ἐκ Λακκίθρας καὶ Σαλαμῖνος ὁμοίων τοιούτων δύο ἢ τρεῖς ἐξ Ἰαλυσοῦ εἰς τὸ Βρετ. Μουσεῖον (αὐτόθι σ. 93 σημ. 2) καὶ ἐκ Διακῆτων (AE 1932, σ. 42 σημ. 2). Ὁ WIDE τὸ χαρακτηρίζει Röhrenförmige Perle aus Knochen (?), AM 35, 1910, σ. 31 εἰκ. 30. Ὁ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ χρονολογεῖ τοὺς τάφους τῆς Λακκίθρας: 1250 - 1150 π.Χ. (αὐτόθι σ. 48). Ἡ ἐνδειξίς τῶν ἀντικειμένων τούτων εἶναι χρήσιμος διὰ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὕρισκοντο αἱ σχέσεις Ἑλλάδος-Βορρά μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς περιόδου ΠΙΒ-Γ, αἱ δὲ σχέσεις ἐκεῖναι, μὲ μεσαῖον σταθμὸν τὴν Κεφαλληνίαν, δείκνυνται φιλικαί, ἀλλ' ἴσως ὄχι ἐκτεταμέναι. Ὁ «συλλογεὺς» κάτοικος τοῦ θησαυροῦ τῆς Τίρυνθος πιθανὸν ἐν τῇ ἐμπορίῳ καὶ ἐπ' ἀνταλλαγῇ ἐκτήσατο τὰ πολυτίμα καὶ σπάνια ἐκεῖνα προϊόντα τοῦ Βορρά καταπιθεὶς αὐτὰ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνομοιογενῶν καὶ ποικίλων τοῦ κτήματός του ἀντικειμένων.

1. Τὸ d καὶ b ἦσαν ἴσως ψέλια, τὸ c βεβαίως στήριγμα βοστρύχων (Karo, σ. 128).

2. AD ἔ.ἀ. σ. 19 εἰκ. 12α,β,γ,δ,ε,ζ. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6220 παρ. πίν. XXXII.

3. AD ἔ.ἀ. σ. 18. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6221 παρ. πίν. XXXII.

15. Τέσσερα κωνόσχημα κελύφη κατὰ τὸν Φιλαδελφέα, ὕψος 0,025μ. διάμετρος 0,034μ. Εἶναι φύλλα χρυσοῦ με ἐγχάρακτον ἐλικοειδῆ διακόσμησιν, ὧν τὰ τρία σφίζονται ὀπωσοῦν καλῶς ὁ σωθεῖς, καίτοι ἐκ ξύλου, πυρὴν ἀμφικωνικοῦ σχήματος, φέρει τὴν αὐτὴν διακόσμησιν καὶ δεικνύει ὅτι πέριξ αὐτῶν ἐπενεδύοντο τὰ κελύφη. Κατὰ τὸν Φιλαδελφέα, «ταῦτα πιθανὸν νὰ ἐχρησίμευσον ὡς κεφαλαὶ καρφίδων ἢ στηριγμάτων τῆς κόμης, ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐνδυμάτων, καὶ τοῦτο διότι ἐντὸς τοῦ ξυλίνου πυρῆνος ὑπάρχει χάλκινον ἔλασμα διαπερῶν αὐτό, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ διασωθὲν ἄκρον τῆς χαλκῆς βελόνης ἢ καρφίδος» (πίν. 28β).

Τέσσερα ὅμοια χρυσᾶ «κελύφη» ἐκ τοῦ βασιλικοῦ τάφου IV τῶν Μυκηνῶν χαρακτηρίζει ὁ Karo «Verkleidung des unteren Teiles von Nadelköpfen aus vergänglichem Material» (SG σ. 75 πίν. XLVI) ὅμοια ἐκ τῶν βασιλικῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν, SG σ. 123 (τ. V) καὶ σ. 632 εἰκ. 43¹.

16. Μεταξὺ τῶν πολυτίμων ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ καταλέγονται ἐνταῦθα καὶ ὑάλινα ψηφίδες περιγραφόμεναι λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ Karo (βλ. πίν. 27α καὶ 29). Ἡ ἐπανόληψις τῆς περιγραφῆς περιττεῖ ἐνταῦθα. Ἀναφέρω αὐτὰς κατ' ὄνομα καὶ σχῆμα.

- μία σχήματος ἐλαίας, χρώματος ἀνοικτοῦ κιτρίνου
- ὁμοία, ὁμοιόχρωμος με ἐνθέτους στήμονας
- ἰσχυρῶς κυρτὴ (tief gekerbt) ὁμοιόχρωμος, ἰριδίζουσα
- εἴκοσιν ἕξ σφαιρικά, ἀνοικτοῦ κιτρίνου χρώματος, μία κυανοῦ, ποικιλοῦσης διαμέτρου
- ἠύλακωμένη, ἐπιπεδωμένη, σφαιρική, κιτρίνη
- κυλινδρική, ἐλαφρῶς ἐξοιδημένη, κυανῆ με ἐπιμήκεις αὐλακώσεις
- εἰς σχῆμα κόκκου κριθῆς, ἀνοικτοῦ κυανοῦ χρώματος, με πρασινωπὴν ἀπόχρωσιν ἐλαφρὰ ἐπιμήκεις ἐγχαράξεις εἰς τὸν μακρὸν ἄξονα καὶ κατὰ μῆκος τῶν χειλέων (Ränder)
- κυλινδρόμορφος, ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἐπιπεδωμένη, λεία, κυανοπράσινος
- 3 κυλινδροειδεῖς μετ' ἐλαφρῶν ἐγχαράξεων καὶ με κιγκλιδωτὸν κόσμημα μεταξύ δύο γραμμῶν τῶν χειλέων (Randlinien)
- ἐκτὸς τοῦ λέβητος εὐρέθησαν, συνανήκουσαι ἐνταῦθα, δύο σφαιρικά, δύο πολὺ μικρὰ κυαναῖ καὶ τρεῖς κίτρινα σωληνοειδεῖς.

Ἀνάλογα παραδείγματα ψήφων ἀναφέρει ὁ Karo. Περὶ ὁμοίων ἰδὲ καὶ Prosymna, σ. 296 κ.έ. (ποικιλία σχημάτων). Persson, NT σ. 148. Lolling, Das Kuppelgrab von Menidi, πίν. III καὶ V. AE 1889, στ. 144 κλπ.

Ἐρχόμεθα νῦν, μετὰ τοῦ Karo, εἰς τὴν σπουδὴν τῶν χαλκῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ, ἐπιφέροντες ἐν τέλει παρατηρήσεις τινὰς γενικοῦ περιεχομένου :

1. Πιθανὸν ὅμοια ὑπονοεῖ ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ διὰ τὰ ἐν τῷ λάκκῳ τοῦ τάφου τοῦ Βαφειοῦ εὐρεθέντα, AE 1889, στ. 146: «τέλος εὐρέθησαν ἐνταῦθα τρία μικρὰ χρυσᾶ ἀντικείμενα, ὧν τὰ δύο ἔχουσι σχῆμα ὡσεὶ δακτυλῆθρας, φέρουσι δὲ καὶ ἦλους, δι' ὧν ἦσαν προσηλωμένα ἐπὶ ἄλλων ἀντικειμένων (ἐπένδους ἦλων τελαμώνος)».

17. Μόνωτος σκύφος ¹, σφυρηλατηθείς σύμπαξ ἐξ ἑνὸς ἐλάσματος. Λαβὴ κάθετος εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγγείου μὲ τέσσαρας ἐπιμήκεις γραμμώσεις, ἑτέρα λαβὴ εἰς σχῆμα πτηνοῦ ἔχει στερεωθῆ ἐπὶ τῆς ταινίας τῶν χειλέων, ἡ ὁποία ἔχει κρυσπεδωθῆ ἀπὸ τέσσαρας περιτρεχούσας, ἐγχαράκτους γραμμάς. Τὸ πτηνὸν ἔχει στερεωθῆ δι' ἡλου ἐκ τῶν ἔσω. Ὑψος ἀγγείου 0,15μ. πτηνοῦ 0,053μ., διάμετρος χειλούς 0,172 - 0,188μ. βάσεως 0,16μ.

Καινοφανῆς δὲν εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἀγγείου, ὡς ἤδη ὁ Karo ², ἀλλὰ τὸ πτηνόν, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἐκ τοῦ τρίποδος τοῦ ἰδίου εὐρήματος (κατωτέρω). Μετὰ τοῦ Karo καὶ τοῦ Catling ἀναφέρω τὸ ἀνάλογον, ἀλλὰ μὲ κάθετα τοιχώματα, ἐκ Δενδρῶν RT σ. 31,1, 54 καὶ εἰκ. 31, ΥΕ IIIA1. Τὸ μυκηναϊκὸν σχῆμα τοῦ σκύφου ὁμολογεῖ καὶ ὁ Childe, ἀλλὰ τὸ πτηνὸν συγκρίνει πρὸς πτηνὰ «Hallstatt» τῆς περιόδου D (Urnfield) ³. Ἡ Lorimer, ἥτις συνώψισε τὰ παραδείγματα πλαστικῶν μορφῶν ἐπὶ ἀγγείων τοῦ μυκηναϊκοῦ κύκλου ⁴, θεωρεῖ ἀπίθανον ὅτι τὸ πτηνὸν ἐπὶ τοῦ σκύφου τούτου παριστᾷ περιστερόν ⁵.

18. Μέγας, καμπυλωτός, χαλκοῦς σκύφος ⁶. Ἀπηρτίσθη ἐκ περισσοτέρων τεμαχίων, ἔχει δὲ πολλαχῶς συμπληρωθῆ. Ὑψος νῦν 0,21μ., διάμετρος ἄνω 0,26 κάτω 0,15μ.

Ὁ Karo ὁμολογεῖ ὅτι δὲν εἶναι νῦν ἐξακριβώσιμον, ἐὰν τὸ ἀγγεῖον εἶχέ ποτε λαβὴν ⁷. Τὸ μόνον ἕτερον γνωστὸν μου (μετὰ τοῦ Catling) ⁸ παράδειγμα προέρχεται ἐκ Περαιτῆς, πρὸς ἣν θέσιν ἰδιάζουσα ὁμοιότης προκύπτει διὰ τὰ ἀντικείμενα τοῦ παρόντος θησαυροῦ (ἰδὲ καὶ κατωτέρω) ⁹.

19. Τρίπους (πίν. 32β) ¹⁰. Ὑψος 0,34μ., μῆκος κνημῶν 0,315μ., διάμετρος ἄνω δακτυλίου 0,235μ. κάτω δακτυλίου 0,10μ. Κατὰ τὸν Karo ὅλα τὰ μέρη τοῦ τρίποδος ἔχουν χυθῆ συμπαγῆ, σφυρηλατηθῆ καὶ συντακῆ, χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ἡλοι. Οἱ τρεῖς πόδες τοῦ τρίποδος ἐπιστέφονται διὰ διπλῆς ἑλικος, ὁμοίας πρὸς τὸ «ἰωνικόν» κιονόκρανον, «συνδέονται δὲ πρὸς ἀλλήλους διὰ διαγωνίων χαλκῶν κανόνων καὶ ὀριζοντίων ὁμοίων, ἀποληγόντων ἐν τῷ μέσῳ εἰς χαλκοῦν στέφανον,

1. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6224, πρῆνθ. πίν. XXXIV, 1. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 19 εἰκ. 15.

2. Ἰδὲ MV IX, 56. CATLING, σ. 182. FURUMARK, MP σ. 54 κ.ε. εἰκ. 15.

3. CHILDE, The Final Bronze Age in the Near East and in Temperate Europe, PPS 14, 1948, σ. 186.

4. LORIMER, ἔ.ἀ. σ. 332.

5. Ἰδὲ πτηνόν εἰς τὸ ἄκρον ὀστεινῶν καρφίδων ἐκ κυκλαδικοῦ τάφου τῆς νήσου Σύρου, AE 1899, στ. 101, πίν. 10,13.

6. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6224 εἰκ. 3. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 19.

7. Ἰσως δέ, λέγει, μία ὀπὴ ἡλου εἰς διατηρούμενον τεμάχιον τοῦ χειλούς προέρχεται ἀπὸ τὴν στερέωσιν μιᾶς λαβῆς.

8. CATLING, σ. 185 τύπος 31 «beakers».

9. Τὸ ἐκ Περαιτῆς προέρχεται ἐκ τοῦ τάφου 104 πρὸς BCH 85, 1961, σ. 633 εἰκ. 3, εὐρεθὲν ὁμοῦ μὲ δέλτον τοῦ Ραμοῦ II. ΥΕ IIIΓ (σ. 631).

10. AM ἔ.ἀ. σ. 131, πρῆνθ. πίν. XXXIII καὶ εἰκ. 4. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 20 εἰκ. 21 πρῆνθ. πίν. 1. CATLING, σ. 195.

παράλληλον πρὸς τὴν ἄνω μεγάλην στεφάνην τοῦ τρίποδος, ἀφ' ἧς εἰσὶν ἐξηρητημένα, αἰωρούμενα μεταξύ τῶν ποδῶν, διάφορα χαλκᾶ ἀντικείμενα, οἷον τέσσαρες καρποὶ ροιᾶς καὶ τέσσαρα πτηνά. Ἐπὶ τῶν ποδῶν, ἀκριβῶς εἰς τὸ ὕψος τῆς κατωτέρας μικρᾶς στεφάνης, εἰσὶν προσηρμοσμένοι, μία ἐπὶ ἐκάστου ποδός, τρεῖς κεφαλαὶ κριῶν»¹.

Περὶ τῶν πτηνῶν ἐν τῷ τρίποδι «unique as pendants» (Catling, σ. 195) ὠμιλήσαμεν, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν λαβὴν τοῦ σκύφου ὑπ' ἀρ. 15. Ὁ Catling ὑποδεικνύει δύο ἀνάλογα παραδείγματα, μετὰ τροχῶν ὡς βάσεων, ἐκ Λάρνακος εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου, ἀνεξακριβώτου χρονολογίας, καὶ τρίτον εἰς Λονδῖνον, χωρὶς χρονολογίαν ὁμοίως (Catling, σ. 35, 36, πίν. 35 καὶ 36a), ἐνῶ τὸ θέμα τῶν καρπῶν ροιᾶς ἀπαντᾷ ὁμοίως εἰς τοὺς τρίποδας ἐν Λευκωσίᾳ, ἐξ Ἀμάθου, τοῦ 11ου αἰ. (τέλος), καὶ εἰς Παρισίους ἐκ Ras Shamra, χρονολογούμενον ὑπὸ τοῦ Schaeffer εἰς τὸν 14ον αἰ., ἐνῶ ὁ Catling τὸ θεωρεῖ ὀψιμώτερον, τοῦ 12ου αἰ. (Catling ἀρ. 25 καὶ 30 πίν. 32a καὶ b καὶ 32f). Περὶ τῶν τριπόδων ἐγένετο ἀνωτέρω διεξοδικώτερος λόγος. Ὁ Catling, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ παρόντος τρίποδος, πιθανολογεῖ ἀπόκρυψιν τοῦ θησαυροῦ τῆς Τίρυνθος ὅχι ἐνωρίτερον τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 12ου αἰ. (Catling, σ. 195). Σημειῶ πάντως ὅτι τὸ μοτίβον τῶν καρπῶν ροιᾶς δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν μυκηναϊκὴν τέχνην. Οὕτως ἀπαντοῦν καρποὶ ροιᾶς ὡς κόσμημα περιδεραίου εἰς τοὺς βασιλικοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν².

20. Λέβητες καὶ κύλικες.

α) Λέβης³. Οὗτος περιεῖχε τὸ ὅλον εὖρημα ὕψος 0,30μ., περίμετρος 1,58μ. διάμετρος χειλέων 0,37μ. Ὅλος ὁ λέβης ἐξ ἑνὸς ἐλάσματος, διὰ σφυρηλατήσεως, πλὴν τῆς βάσεως, ἣτις ἔχει συνηλωθῆ μετὰ τοῦ λοιποῦ.

Χαρακτηριστικὰ τοῦ παρόντος λέβητος: Τὸ μικρὸν εἰς ὀξεῖαν γωνίαν σχηματιζόμενον χεῖλος καὶ ἡ γωνίωσις μεταξύ ὤμων καὶ κοιλίας καθὼς καὶ αἱ ἐκ τριῶν ραβδωτῶν γραμμώσεων ἀποτελούμεναι κάθετοι, ἀπὸ τῆς κοιλίας μέχρι τῆς βάσεως τοῦ χείλους, λαβαί, στερεοῦμεναι ἄνω μὲν ἐπὶ τῶν πλευρικῶν προεκτάσεων των διὰ τριῶν, κάτω δὲ ἐπὶ τῆς περιφερικῆς βάσεώς των δι' ἑνὸς ἧλου. Τὰ γωνίσματα ταῦτα ἄγουν τὸν Karo νὰ τοποθετήσῃ τὸν λέβητα «zu dem jüngsten Stücken des Fundes». Ἡ κοιλία τοῦ λέβητος «εἶναι ἐν πολλοῖς διάτρητος καὶ κατεστραμμένη, φέρει δὲ πολλαχοῦ καὶ ἔχνη ἀρχαίας ἐπισκευῆς»⁴. Ὁ Catling ταξινομεῖ τὰ παρόντα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν λεβήτων, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει carinated⁵. Τὸν τύπον 3b θεωρεῖ τῶν ΥΕ ΠΙΓ χρόνων, οὐχ ἥττον τὸ παράδειγμα ἐκ Τίρυνθος εἶναι μεμονωμένον. Διὰ γεωμετρικοὺς λέβητας βλ. Kerameikos V,

1. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ, ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 20 - 1.

2. KARO, SG σ. 55 πίν. XXII ἐκ τάφου III. LORIMER, ἔ.ἀ. σ. 67 - 9.

3. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6226 παρ. πίν. XXXIV, 2. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 20.

4. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ, AM σ. 133 εἰκ. 4. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 20.

5. CATLING, ἔ.ἀ. σ. 168 εἰκ. 18,5,6, σχῆμα 3b.

σ. 205 - 6 πίν. 164. Ὁμοιότης πρὸς τοὺς ἐκ τῶν βασιλικῶν τάφων (ιδὲ SG σ. 118 πίν. CLXI) πρέπει νὰ ἀποκλεισθῆ (οὕτως ὁ Karo).

β) Λέβης¹ ὕψος 0,145μ. μετὰ τῶν λαβῶν, διάμ. χειλέων 0,29μ.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα εἶχε συμπληρωθῆ διὰ δύο προσθέτων τεμαχίων ἐξ ἑπτὰ καὶ ὀκτῶ ἡλῶν. Ὁ Karo τονίζει τὰς δακτυλιοειδεῖς λαβάς, στερεωθείσας διὰ δύο ἡλῶν. Τὸ ὅλον ἀγγεῖον ἐλήφθη διὰ σφυρηλατήσεως ἐνὸς καὶ μόνον ἐλάσματος. Ὁ Karo τονίζει τὰς δακτυλιοειδεῖς λαβάς, στερεωθείσας διὰ δύο ἡλῶν ἐκ τῶν ἔσω καὶ τὸ συνερχόμενον πρὸς τὰ ἔσω χεῖλος τῆς ἐκροῆς, ὥστε, παρ' ὅτι πιθανολογεῖ ἐπιβίωσιν σχήματος, ἀπαντῶντος ἤδη εἰς τοὺς βασιλικούς τάφους (SG 156 κ.ε. πίν. 159), βλέπει εἰς τὸν παρόντα λέβητα ὑστερομυκηναϊκὸν σχῆμα καὶ ἀποκαθιστᾶ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ τρίποδος ἐκ τοῦ θησαυροῦ.

Ὁ Catling μνημονεύει περισσότερα ἀνάλογα ἐκ τοῦ αἰγαιακοῦ χώρου (Κνωσὸς - Μόχλος - Ἀσίνη καὶ ἰδίως Δενδρά), ΥΕ - ΥΜ IIIA - B, πρέπει ἐν τούτοις νὰ παρατηρηθῆ ὅτι, παρὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν παραδειγμάτων τούτων, τὸ ἐκ Τίρυνθος ἴσταται μόνον του μὲ τὸ συνερχόμενον χεῖλος καὶ τὴν μᾶλλον λεβητοειδῆ ἢ φιαλοειδῆ κάτοψίν του.

γ) Χεῖλος μεγάλου λέβητος², διαμέτρου περίπου 0,43μ. (πίν. 30α). Φέρει πολλὰς ἀρχαίας συμπληρώσεις καὶ σώζει τὰς δύο λαβάς, κατακορύφους, μὲ εὐρεῖαν ἄνω ἀπόληξιν καὶ στερεουμένας διὰ τριῶν ἡλῶν, δύο ἄνω, ἐνὸς κάτω.

Ὁ Catling κατατάσσει τὸ παρὸν εἰς τὸν τύπον του 4b τῶν «tripod cauldrons»³, ὅστις ἀπαντᾶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν ΥΕ IIIA - ΥΕIIIΓ χρόνων⁴.

δ) Λεκάνη μὲ τρεῖς πόδας (πίν. 31α.β) ὕψος 0,145μ., περίμ. 1,05μ., διάμ. ἐκροῆς 0,34μ. Συμπληρωμένη. Τὸ τοίχωμα τῆς λεκάνης συνδέεται μὲ τὴν βάσιν τῆς διὰ 14 ἡλῶν ἐμπεπηγμένων ἐκ τῶν ἔσω. Αἱ λαβαί, ὀριζοντίως ὑπὲρ τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου, συνηλοῦνται διὰ τριῶν (2 κάτω, 1 ἄνω) ἡλῶν, ἐνῶ οἱ τρεῖς πόδες διὰ δύο ἄνω καὶ ἐνὸς κάτω. Τὸ ἕτερον γνωστὸν παράδειγμα πρὸς τὸ παρὸν ὅμοιον ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ ἐκ Ζαφὲρ Παπούρα. ΥΕ IIIA χρόνων⁵.

Ὁ Catling⁶ πιθανολογεῖ παρουσίαν τοῦ σκεύους εἰς ἰδεόγραμμα ἐκ τῶν πινακίδων τῆς Κνωσοῦ⁷ (pi-a₂-ra, pi-je-ra₃, Ψ 270, ἀμφίθετος φιάλη).

ε καὶ ζ) Μόνωτος κύλιξ (πίν. 30γ)⁸ ὕψος 0,094μ., διάμετρος 0,233-0,242μ., διάμ. πυθμένος 0,07μ. περίπου· ἐλλείπει ὁ πυθμῆν. Τὸ ὅλον ἐξ ἐνὸς ἐλάσματος. Ἡ ὀριζόντιος μὲ πλατέα ἄκρα λαβὴ συνηλοῦται διὰ δύο ἡλῶν ἐκ τῶν ἔσω.

1. AM ἔ.ἀ. 6226b, σ. 133 καὶ εἰκ. 4.

2. AM ἔ.ἀ. 6226c, παρὲνθ. πίν. XXXVI, 1.

3. Ἰδὲ ἄνωτέρω: Θ. Μετάλλινα ἀγγεῖα.

4. CATLING, σ. 169 - 70 εἰκ. 189.

5. Preh. Tombs, σ. 42 πίν. 89 k.

6. CATLING, σ. 170 - 1 τύπος 5b «stew-pan» εἰκ. 19, 2.

7. Doc., σ. 324 εἰκ. 16 ἀρ. 200 pi-a₂-ra ἢ pi-je-ra₃ (Ψ ἀμφίθετος φιάλη).

8. AM ἔ. ἀ. 6226e καὶ f, παρὲνθ. πίν. XXXVI, 3. AD ἔ.ἀ. σ. 20 εἰκ. 19 καὶ 20. CATLING, σ. 180.

Ἡ εὐαρέστως στρογγυλευμένη κατατομή τοῦ τοιχώματος, γράφει ὁ Karo, μὲ παχυνόμενα, ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔξω καμπτόμενα χεῖλη, ὁ τύπος τῆς λαβῆς καὶ ἡ τεχνικὴ κατατάσσου τὴν κύλικα εἰς τὸν μυκηναϊκὸν κύκλον. Μία μικροτέρα, ἄωτος, ὑπάρχει ἐντὸς τῆς περιγραφείσης· ὕψος 0,085, διάμετρος 0,215 - 0,22μ., πάχος χεῖλους 0,005μ. ¹. Περὶ τοῦ σχήματος τῶν κυλικῶν ὠμιλήσαμεν ἐν ἐκτάσει εἰς τὸ τμήμα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ Μετάλλια Ἀγγεῖα. Χρονολογοῦνται εἰς τοὺς ΥἼΕ ΠΙΒ - Γ χρόνους.

η) Ἄωτος κύλιξ (πίν. 30β) ²· ὕψ. 0,068μ., διάμ. ἐκροῆς 0,16-0,162μ., ἀποτελεσθεῖσα ἐκ θραυσμάτων. Ἀπηρτίσθη ἐξ ἑνὸς πάλιν ἐλάσματος, μὲ τὸ χεῖλός της παχυνθὲν ὀλίγον. Ἡ κύλιξ, λέγει ὁ Karo, ἀνήκει βεβαίως εἰς τὸν τρίποδα, διότι στερεῖται στηριζούσης ἐπιφανείας καὶ διότι κατὰ τὸ μέγεθος ἀρμόζει εἰς ἐκεῖνον. Ὁ Catling ταξινομεῖ τὸ παρὸν μεταξύ τῶν «hemispherical bowls» μὲ παράλληλα εἰς Κρήτην (Κατσαμπᾶς - Σταμνιά Ἡρακλείου) ΥΜ Π - ΥΜ ΙΙΙ χρόνων. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἐκ Τίρυνθος ἴσταται πάλιν μεμονωμένον. Ὁ αὐτὸς ὑποδεικνύει τὸ Κνωσιακὸν ἰδεόγραμμα ὡς ἀντιστοιχοῦν τῷ παρόντι σχήματι (I - PO - NO - ἰπνός) ³. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀποψιν τοῦ Karo, ὅτι τὸ παρὸν συναντᾷ τῷ τρίποδι, δὲν δύναμαι νὰ ἐκφέρω γνώμη. Ἡ ἀποψις εἶναι πιθανή, οὐχ ἦττον ἀργότερον συναντῶμεν ὅμοια τοιαῦτα χωρὶς λαβὴν καὶ ἄνευ παρουσίας τρίποδός τινος ⁴.

21. Χάλκινος πλακοῦς ⁵. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια καὶ μία τῶν πλευρῶν εἶναι ἐλαφρῶς κυρταί, αἱ ἄλλαι εὐθεῖαι· μῆκος 0,156μ., πλάτος 0,117μ., πάχος 0,042μ. Κατὰ τὸν Φιλαδελφέα βάρος 6 ὀκάδων καὶ 350 δραμίων ἦτοι 8,800 gr., ἐκτοπίσματος δὲ 1000 gr. Πιθανὸν ἐχρησίμευεν ὡς πρώτη ὕλη.

Οὐδὲν ὅμοιον γνωρίζω, παρατηρεῖ ὁ Karo, ἐκ τοῦ κρητομυκηναϊκοῦ κύκλου, πρέπει λοιπὸν μὲ τὸν τρίποδα, τοὺς λέβητας καὶ τὰς κύλικας καὶ τὰς δύο χαλκᾶς λεπίδας ξιφῶν (κατωτέρω) νὰ ἀνήκη εἰς τὴν μετάβασιν πρὸς τὴν γεωμετρικὴν περίοδον («in der es freilich bisher auch kein ähnliches gibt»).

22. Δύο χαλκαῖ λεπίδες ξιφῶν (πίν. 32α) ⁶. Πρόκειται περὶ δύο λεπίδων ξιφῶν τοῦ τύπου Naue II, ὧν ἡ ἑτέρα σφῶζει τὴν λαβὴν, πλὴν τοῦ ἑνὸς ὠτὸς τοῦ ἐπιμήλου. Τοῦ πρώτου τὸ μῆκος (Karo : 6228a) εἶναι νῦν 0,55μ. καὶ τὸ πλάτος 0,05μ. 4 ἢ 6 ὀπαὶ εἰς τὴν πτέρναν, χωρὶς δυνατότητα ἐξακριβώσεως («blood-channels») ⁷. Τοῦ δευτέρου ἐλλείπει τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος, σφῶζ. μῆκος 0,813μ., πλάτ. πτέρνης 0,067μ. Κατὰ τὸν Catling τὸ ξίφος ἴσως εἶχεν ἀρχικῶς μίαν κεντρικὴν προ-

1. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 20.

2. ΑΜ ἔ.ἀ. ἀρ. 6226g παρὲνθ. πίν. XXXVI, 2. CATLING, σ. 181 τύπος 25.

3. Doc., 324 εἰκ. 16 ἀρ. 213. CATLING, σ. 181.

4. Kerameikos V1, σ. 205 πίν. 163.

5. ΑΜ ἔ.ἀ. ἀρ. 6227 εἰκ. 5. ΑΔ ἔ.ἀ. σ. 21 εἰκ. 22.

6. ΑΜ ἔ.ἀ. 6228 παρὲνθ. πίν. XXXVII. ΑΔ σ. 21. CATLING, Bronze Cut-and-Thrust Swords in the Eastern Mediterranean, PPS 22, 1956, σ. 111.

7. CATLING, ἔ.ἀ. σ. 111 ἀρ. 4.

βολήν εις τὸ ἐπίμηλον (pommel spur). Ὁ Catling παρατηρεῖ δύο ἰδιομορφίας τοῦ παρόντος, δηλ. τὴν ἔλλειψιν πάσης ὀπῆς εἰς τὴν λαβὴν καὶ τὴν ὀπωσοῦν πολὺ ἐπιμήκη λεπίδα.

Ἡ μορφολογία τῶν λεπίδων δὲν βοηθεῖ εἰς τὴν χρονολογικὴν ἔνταξίν των, οὔτε βοηθοῦν αὐται εἰς τὴν χρονολόγησιν τῶν ξιφῶν Naue II¹. Ἡ Miss Lorimer παρατηρεῖ περὶ τῶν λεπίδων τούτων, ὅτι, «owing to the flattened curvature of the shoulders Peake classes this part as slightly later than those hitherto described», δηλ. τὰ ἐκ Μυκηθῶν καὶ Σχιστῆς ὁδοῦ Φωκίδος² καὶ περαιτέρω : «the bronze pair from the hoard of Tiryns falls at the very end of LHIII; after them the bronze sword is no more seen in the Mainland»³.

23. Σιδηροῦν δρεπανοειδὲς μαχαίριον, μάχαιρα σφαγέως (Hackmesser? - Karo)⁴.

Σφζ. μῆκος 0,215μ., πλάτος 0,059 - 0,016μ., πάχος περ. 0,007μ. Κατιωμένον, τεθραυσμένον εἰς δύο, ἐκ τοῦ μεγαλύτερου τμήματος ἐλλείπει ἐν μέρος. Ἡ κόψις τῆς λεπίδος εἶχεν ἀκονηθῆ.

Ὁ Karo παρατηρεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάλογον μεταξὺ τῶν μυκηναϊκῶν μαχαίριων καὶ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι σιδηροῦν τὸν ὀδηγεῖ νὰ τὸ τοποθετήσῃ εἰς τὴν μετάβασιν πρὸς τοὺς Γεωμετρικοὺς χρόνους. Ἡ Lorimer, ἐν τούτοις, ἀμφισβητεῖ ὅτι τὸ παρὸν πρέπει νὰ κατέλθῃ πέρα τῶν ΥΕ III χρόνων, βλέπει δὲ εἰς αὐτὸ ἐν δῶρον χεττιτικὸν πρὸς ἓνα Ἀχαιὸν εὐγενῆ, συληθὲν ἐκ τάφου, ὁμοῦ μετὰ τοῦ τρίποδος, πρὶν ἢ οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ ἀποσύρουν ταῦτα ἐκεῖθεν ὡς πολύτιμα ἀντικείμενα, ὡς συχνάκις συμβαίνει εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους⁵. Ἡ Lorimer ἀναφέρει τὰς περιπτώσεις, ὑφ' ἧς τὸ νέον μέταλλον ἔγινε γνωστὸν καὶ ἐκυκλοφορήθη εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Ἐνταῦθα εὐρίσκω δικαιολογημένας καὶ ἀποδέχομαι τὰς παρατηρήσεις τῆς ὅτι ἡ ἄρπη ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς Τίρυνθος⁶ προέρχεται ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ χεττιτικοῦ κράτους καὶ ὅτι ἡ ἀφίξις τῆς πρέπει νὰ ἔγινε πρὸ τῆς πτώσεως τῆς ἀκμῆς τῶν Μυκηθῶν καὶ πρὸ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐπικοινωνιῶν μεταξὺ Κύπρου-Κρήτης καὶ Ἑλλάδος εἰς τοὺς πρωτογεωμετρικοὺς χρόνους⁷. Ἡ αὐτὴ προτείνει τὸν 13ον αἰ. διὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ ἀντικειμένου εἰς τὴν Ἑλλάδα καί, ἐν ὄψει ἀδυναμίας ὀριστικοῦ συμπερασμοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἀποδέχομαι ἐνταῦθα τὴν ἐρμηνείαν ταύτην⁸.

1. CATLING, αὐτόθι σ. 111.

2. LORIMER, ἔ. ἀ. σ. 265 ἰδὲ καὶ CATLING, PPS ἔ. ἀ.

3. Αὐτόθι σ. 267 ἰδὲ καὶ ἐνταῦθα ἀξίφος Naue II).

4. AM ἔ. ἀ. ἀρ. 6228a εἰκ. 6. AD ἔ. ἀ. σ. 21 ὁ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ, ἐσφαλμένως, τὴν θέλει χαλκῆν.

5. LORIMER, ἔ. ἀ. σ. 68-9.

6. Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 98 σημ. 1.

7. Ἰδὲ κατωτέρω : Συμπεράσματα.

8. LORIMER ἔ. ἀ. σ. 112 κ. ἐ. ἰδίᾳ σ. 113.

24. Δρεπανοειδές μαχαίριον¹ (Sichel).

Ἡ κόψις τῆς λεπίδος ἠκονημένη ποτέ. Ἐλλείπει τὸ ἄκρον τῆς λαβῆς. Σφζ. μῆκος 0,156μ., μέγ. πλάτος 0,025μ., πάχος 0,012μ. Ἐπὶ τῆς στενουμένης πτέρνης σφίζεται μεγάλη ὀπή, παρὰ τὸ χεῖλος, διὰ τὴν στερέωσιν λαβῆς. Ὁ Karo ἀναφέρει παράλληλα². Ἴδὲ τὸ τμήμα περὶ δρεπανοειδῶν μαχαίριων τῆς παρουσίας.

25. Ἐν ζευγος πυροστατῶν (Karo, Feuerböcke) (πίν. 32α)³.

Ὁ Φιλαδελφεὺς περιέγραψε ταῦτα ὡς «δύο πόδες σιδηροῦ (;) τρίποδος, ἐξ ὧν σφίζονται αἱ κεφαλαὶ τῶν ἡλῶν, δι' ὧν προσηρμόζοντο αἱ στεφάναι»⁴. Μῆκος 0,80μ., μέγ. πλάτος 0,04μ., πάχος 0,007 καὶ 0,008μ. Ἀκέραιοι⁵.

26. Τρεῖς κνήμαι τρίποδος⁶.

α) μῆκος 0,42μ., διάμ. δίσκου 0,16 καὶ 0,115μ.

β) μῆκος 0,375μ., διάμετρος 0,135 καὶ 0,125μ.

γ) μῆκος 0,385μ., διάμετρος 0,14 καὶ 0,11μ., μέγ. πάχος 0,046, 0,05, 0,046μ.

Κατὰ τὸν Karo, ἐξ ἑνὸς τρίποδος προέρχεται ἡ α, ἐξ ἑτέρου αἱ β καὶ γ. Ἐπὶ τοῦ δίσκου τῶν ἐξαγωνικῶν κνημῶν σφίζονται εἰσέτι ἐνιαχοῦ τμήματα τῶν τοιχωμάτων τοῦ λέβητος, ὃν ἐστήριζον. Ἡ α ἐστερεοῦτο διὰ 4, αἱ β καὶ γ διὰ τριῶν ἡλῶν. Οὔτε ἡ α οὔτε αἱ β καὶ γ ἀνήκουν εἰς τὸν λέβητα 6226c⁷. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τριποδικοὶ λέβητες ἀπαντοῦν ἀπὸ τῶν ΥΕ IIIA - ΥΕ IIIΓ χρόνων⁸ καὶ

27. Θραύσματα ἐλεφαντοστοῦ⁹, ἀκανόνιστου σχήματος, μικρὰ καὶ μεγάλα, χωρὶς ἔγχος ἐπεξεργασίας. Ὁ Karo καὶ ὁ Φιλαδελφεὺς συμφωνοῦν ὅτι τὰ παρόντα ἐτέθησαν εἰς τὸν λέβητα ὡς πρώτη ὕλη¹⁰.

Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν συμπερασμάτων τοῦ Karo ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τοῦ θησαυροῦ εἶναι ὅτι ὅλα τὰ πολύτιμα ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ τῆς Τίρουθος ἀνήκουν εἰς τὸ τέλος τοῦ 16ου πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰ., συμπέρασμα εἰς τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖται ἐκ τῆς συγκριτικῆς μελέτης τῶν ἐν λόγῳ ἀντικειμένων πρὸς τοιαῦτα ἐκ τῶν βασιλικῶν τάφων τῶν Μυκηναίων καὶ τῶν θολωτῶν τάφων Βαφειοῦ καὶ Κακοβάτου. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι, νομίζω, ἰσχυρόν, οὐδὲ εὐρίσκει διαφωνίαν τινά, ἐφ' ὅσον γνωρίζω.

1. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6228b εἰκ. 6. AD ἔ.ἀ. σ. 21. Ὁ DESHAYES ἀρ. 2792. CATLING, σ. 84 καὶ σημ. 7.

2. AM ἔ.ἀ. σ. 136.

3. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6229, παρένθ. πίν. XXXVII.

4. AD ἔ.ἀ. σ. 21 ἀρ. 11 καὶ 12.

5. KARO: Μία τετράπλευρος ράβδος ἔχει σφουρηλατηθῆ συμπαγῆς, τὸ ἐν ἄκρον τῆς ἔχει περιελιχθῆ, τὸ ἕτερον ἔχει ἐπικαμφοθῆ κυματοειδῶς. Εἰς τὰς δύο ἐξοιδημένας θέσεις συνεσφίγγετο πρὸς αὐτὴν διὰ δύο ἡλῶν μετὰ πλατείας, ἐπιπέδους κεφαλᾶς μία πλαγία ράβδος. Οὐδὲν ἀνάλογον δύναμαι νὰ εὑρω.

6. AM ἔ.ἀ. ἀρ. 6230 εἰκ. 7. AD ἔ.ἀ. σ. 21 ἀρ. 13-15.

7. CATLING, σ. 170. Ἴδὲ τὸν τριποδικὸν λέβητα Preh. Tombs, εἰκ. 38 πίν. LXXXIX, ΥΜ IIIA καὶ ἐκ Κάτω Ζάκρου, Ἔργον 1964, σ. 142 εἰκ. 167, ΥΜ IB, εἰς τοὺς περὶ τὸ 1450 χρόνους π.Χ.

8. Ἴδὲ ἀνωτέρω: Θ. Μετάλλινα ἀγγεῖα.

9. AM ἔ.ἀ. ἀνευ ἀρ. σ. 138. AD σ. 19 ἀρ. 10.

10. Διάμετρος 0,015 - 0,035, μῆκος 0,015 - 0,037μ. (ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ).

Ἀντιθέτως ὁ Karo παραλληλίζει τοὺς δακτυλίους 6210 καὶ 6211 (ἐνταῦθα ἀρ. 3α καὶ β) πρὸς ἀκριβῆ, ὡς λέγει, ἀνάλογα «ἐκ τῶν ὑστέρων τάφων τῶν Μυκηνῶν».

Τὰ περισσότερα χαλκᾶ καὶ ἰδίᾳ ἐκεῖνα μὲ ἀρ. 6224-6 καὶ 6228 (ἀρ. 17-20 καὶ 22) «rückén ganz ans Ende der mykenischen Kultur». Τὸ σιδηροῦν δρεπανοειδὲς μαχαίριον ἐθεώρησεν ὁ Karo ὑπομυκηναϊκόν. Ὁμοίᾳς χρονολογίας πρὸς τὸ τελευταῖον ἐθεώρησε τὰς χρυσᾶς σπείρας, παραλληλίζων αὐτὰς πρὸς τὰς ἐκ Σαλαμῖνος ὁμοίᾳς ¹, μνημονεύσας ἐν τούτοις καὶ εὐάριθμα παραδείγματα ἐκ «Jungmykenischem Kreise» ². Συγχρονισμὸν ἀποπειρᾶται διὰ τοὺς τροχοὺς ἀρ. 6217-9 «da die eigentümliche Form der Bernsteinglieder in den jüngeren Gräbern von H. Elias bei Tiryns belegt ist» ³. Ὡς εἶδομεν, ὁ Karo ἐπιθανολόγησεν εἰσαγωγὴν τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐκ Βορρᾶ.

Εὐφυῆς καὶ γενικῶς παραδεκτὴ εἶναι ἡ παρατήρησις τοῦ Karo ὅτι ὁ κάτοχος τοῦ θησαυροῦ τούτου ἤσκει ἐπιτυχῶς σύλησιν τάφων, τινὲς τῶν ὁποίων ἦσαν τάφοι ἡγεμόνων (δακτύλιος 6208). Εἰς τὴν συλλεκτικὴν μανίαν τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλεται ἡ παρουσία καὶ ἐλαττωματικῶν χαλκῶν, τὰ ὁποῖα, ὡς παρατηρεῖ ὁ Karo, συνεκέντρωσε διὰ τὴν ἐπαναχύσῃ ἢ μεταπωλήσῃ ⁴.

Ἡ γνώμη τοῦ Karo ἦτο ὅτι τὰ νεώτερα ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ εἶναι ὑπομυκηναϊκά, ἀλλ' ἐλλείπουν τὰ γεωμετρικὰ ὥστε ὁ κάτοχος τοῦ θησαυροῦ καὶ ἡ φυλάσσουσα αὐτὸν οἰκία «bei der letzten Katastrophe des mykenischen Tiryns den Untergang fand» ⁵. Ἡ Lorimer παρατήρησεν ἤδη ὅτι ὁ Karo ὑπονοεῖ καταστροφὴν ἐπισυμβᾶσαν μετὰ τὴν τῶν Μυκηνῶν.

Τὸν θησαυρὸν τῆς Τίρυνθος δὲν πρέπει νὰ καταλέξωμεν μετὰ τῶν θησαυρῶν τοῦ μεταλλοχύτου (Founder's hoard), διότι, ὡς παρατήρησε καὶ ὁ Desborough, ὁ θησαυρὸς περιελάμβανε μόνον ὀλίγα ἀντικείμενα ἀρμόζοντα εἰς τοιοῦτους θησαυροὺς, διότι προφανῶς ὁ κάτοχός του ἐνδιεφέρετο κυρίως διὰ τὴν συλλογὴν πολυτίμων ἀντικειμένων. Ὡς ἐκ τούτου ἀπεχωρίσαμεν τοῦτον ἀπὸ τῆς μελέτης τῶν ὑπολοίπων. Ὁ Karo προσδιώρισεν ἀκριβέστερον τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη ὁ θησαυρὸς, «νοτιοανατολικῶς τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀπὸ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ Κοφίνι εἰς ἀγροτικὸς δρόμος διακλαδοῦται πρὸς ΝΑ., καὶ ἐπὶ τοῦ δρόμου τούτου....» ⁶. Μικρὰ ἀνασκαφὴ ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τὸν τόπον εὐ-

1. AM 35, 1910, σ. 29 κ.ε. εἰκ. 25 κ.ε.

2. Ὁ Karo ἀναφέρει, σ. 138 σημ. 1, Ἐθν. Μουσ. ἀρ. 2588, 3183. AE 1888, πίν. 9,12,14 ἐκ Μυκηνῶν. EVANS, Preh. Tombs, σ. 89 εἰκ. 101 καὶ Tomb of Double Axes, σ. 24, εἰκ. 34.

3. AM 55, 1930, σ. 139. Τὸ σχῆμα ἀπαντᾷ «in steinernen Stösseln von den Kykladen wie Ἐφ. Ἄρχ. 1899 Taf. 10,35», αὐτόθι σημ. 1.

4. Παραδείγματα πρὸς τοῦτο αἱ σπείραι ἀρ. 6221 καὶ ὁ χαλκοῦς πλακοῦς 6227· πρώτη ὕλη.

5. AM 55, 1930, σ. 139.

6. AA 1916, στ. 143-4.

ρέσεως¹ ἔδειξε, κατὰ τὸν Karo², ὅτι ἡ μυκηναϊκὴ πόλις τῆς Τίρυνθος ἐξετείνεται μέχρις ἐδῶ καὶ ἔτι περαιτέρω πρὸς Νότον. Αἱ ἐνταῦθα κείμεναι οἰκίαι περιελάμβανον εἰς πλουσίαν μᾶζαν παλαιότερα μυκηναϊκὰ ὄστρακα, ἀλλὰ μόνον «verschwindend wenig jungmykenisches» καὶ τίποτε γεωμετρικόν. Ἐνῶ αἱ οἰκίαι αὗται ἔκειντο ἤδη εἰς ἐρείπια καὶ ἡ τοποθεσία εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ, ἐτάφη ὁ θησαυρός μας (hat man unseren Schatz verborgen) καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν «Γεωμετρικὴν ἐποχὴν», διότι πρὸς αὐτὴν μᾶς ὁδηγεῖ ὁ ρυθμὸς τοῦ μεγάλου χαλκίνου λέβητος καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ κειμένων χαλκῶν.

Παρέθεσα τὴν περιγραφὴν ταύτην διὰ νὰ καταδειχθῆ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὅτι ἡ ἀνασκαφικὴ εἰκὼν τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς δὲν ἐπικουρεῖ εἰς τὴν ἀποσαφήνισιν τοῦ χρόνου ἀποκρύψεως τοῦ θησαυροῦ, ὁ αὐτὸς δὲ Karo καταφεύγει ἐκ νέου εἰς τυπολογικὰ κριτήρια τῶν ἀντικειμένων τοῦ εὐρήματος διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν χρονολογίαν ποῦ προτείνει.

Ἡ κυρίως καταστροφὴ τῆς Τίρυνθος τοποθετεῖται εἰς τὴν περίοδον ΠΙΒ-Γ ἢ εἰς τὸ τέλος τοῦ 13ου αἰ. ³. Οὔτε ἐγκατάστασις ξένων κατοίκων ἐσημειώθη τότε ἢ εὐθὺς μετὰ εἰς Τίρυνθα, οὔτε ἄλλην καταστροφὴν φαίνεται νὰ δεικνύῃ ἡ Τίρυνς. Ὁ Desborough παρατηρεῖ «the citadel was virtually deserted after the disaster, and that so also was some of the outer city — one cannot perhaps speak for all of it»⁴.

Δὲν δύναται, νομίζω, νὰ βεβαιωθῆ ὅτι ἡ οἰκία εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη ὁ θησαυρός ἔκειτο ἤδη κατεστραμμένη. Μολονότι τὸ ἐπόμενον σημεῖον κατοικήσεως φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ ὄψιμον⁵, ὁ Desborough σημειώνει ὅτι τοῦτο δὲν σημαίνει παντελῆ φυγὴν ἐκ τῆς γειτονίας⁶. «Ὅσον ἀφορᾷ πάλιν εἰς τὰ ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ ἀπὸ χρονολογικῆς ἀπόψεως παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς, δι' ὅσα ὁ Karo ἐπιθανολόγησεν ὄψιμον χρονολόγησιν (ἀνωτέρω):

α) Τὰ ὑπ' ἀρ. 6210 καὶ 6211 ἀντικείμενα (ἀρ. 3α, β καὶ 4) δηλ. δύο δακτύλιοι μὲ κοκκιδωτὴν διακόσμησιν καὶ λεία σφενδόνη δακτυλίου, δὲν δύνανται νὰ χρονολογηθῶσιν ἐπακριβῶς ἐντὸς τῆς ΥΕ ΠΙ περιόδου, ὡς ἐλέχθη ἤδη.

β) Τὰ ὑπ' ἀρ. 6224-6 καὶ 6228 (ἀρ. 17-20 καὶ 22) «rücken ganz ans Ende der mykenischen Kultur» κατὰ Karo. Εἰδικώτερον εἶδομεν ὅτι :

1. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916.

2. AA ἔ.ἀ. σ. 145.

3. Τέλος 13ου αἰ. κατὰ ΒΕΡΔΕΛΗΝ.

4. The Last Mycenaeans ..., σ. 79.

5. The Last Mycenaeans, σ. 79 σημ. 3· βλ. καὶ Tiryns I. Die Nekropole der «Geometrischen Periode», σ. 127 κ.έ.

6. «There are vases in the Museum at Nauplia, from some tomb or tombs at or near Tiryns, which are LH ΠΙC. An LH ΠΙC stirrup jar from this site has in fact recently been illustrated» ὑπὸ ΒΙΕΣΑΝΤ, Illustrierte Welt Kunstgeschichte, σ. 408 (DESBOROUGH, ἔ.ἀ. σ. 79 καὶ σημ. 4).

Ὁ μόνωτος σκύφος ἔχει ἐν ὁπωσοῦν ἀνάλογον ἐκ Δενδρῶν YE ΠΙΑ1 χρόνων. Νέον στοιχεῖον εἶναι τὸ πτηνόν, ἀλλ' ὁ χρονολογικός του προσδιορισμὸς δὲν εἶναι σαφής.

Ὁ μέγας ἄωτος σκύφος ἔχει ἀνάλογον τὸν ἐκ Περαιτῆς, YE ΠΙΓ χρόνων. Περὶ τοῦ τρίποδος ἐγένετο ἤδη λόγος. Ὁ λέβης ὁ περιέχων τὸ ὅλον εὖρημα εἶναι ἴσως YE ΠΙΓ χρόνων.

Ὁ ἐπὶ τοῦ τρίποδος ἰστάμενος (;) λέβης ἔχει ὁπωσοῦν ἀνάλογα χρονολογούμενα εἰς YE ΠΙΑ-B χρόνους (ἀνωτέρω).

Τοῦ λέβητος, οὗ ἐσώθη χειλὸς μετὰ λαβῶν, ἔχομεν παράλληλα, ἀπαντῶντα ἀπὸ τῶν YE ΠΙΑ-Γ χρόνων (ἀνωτέρω).

Ἡ λεκάνη μετὰ ποδῶν ἔχει γνωστὸν παράλληλον τὸ ἐκ Ζαφὲρ Παπούρα YE ΠΙΑ χρόνων.

Ἡ μόνωτος κύλιξ (καὶ ἡ ἄωτος ἐντὸς αὐτῆς) ἀνήκουν εἰς σχῆμα χρονολογούμενον εἰς τοὺς ΠΙΒ-Γ χρόνους (ἀνωτέρω).

Ἡ ἄωτος κύλιξ, μεμονωμένη ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὸ παράδειγμα ἐκ Τίρυνθος, ἔχει παράλληλα εἰς Κρήτην YM Π-YM ΠΙ χρόνων (ἀνωτέρω). Αἱ λεπίδες Naue II ἐκ τοῦ θησαυροῦ δὲν δύνανται νὰ χρονολογηθοῦν ἀποφασιστικῶς (τέλος ΠΙΒ-Γ;).

γ. Περὶ τοῦ σιδηροῦ μαχαιρίου (ἄρπης) δὲν εἶναι ἴσως ὑποχρεωτικὸν νὰ κατέλθωμεν μετὰ τοῦ Karo εἰς τοὺς ὑπομυκηναϊκοὺς χρόνους. Θὰ ἐπιθανολόγουν σχέσιν πρὸς τὴν Περαιτῆν, ἐνθα ἀπαντᾷ σίδηρος ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΠΙΒ περιόδου.

δ. Αἱ σπεῖραι ἀρ. 6220 (ἡμέτ. ἀρ. 13) δὲν δύνανται νὰ ἀποδειχθοῦν ὅτι εἶναι ὑπομυκηναϊκαὶ ἐπὶ τῇ ἐνδείξει τῶν ὑπομυκηναϊκῶν ἐκ Σαλαμῖνος, διότι ἀνεφέρθησαν πλείονα παραδείγματα YM ΠΙ χρόνων (ἀνωτέρω).

ε. Τέλος οἱ τροχοὶ μὲ τὰ ἰδιάζοντος σχήματος μέλη ἠλέκτρον εἰς τὰς ἀκτῖνάς των θὰ ἠδύναντο νὰ μείνουν εἰς τὸν 12ον αἰ. (YE ΠΙΓ).

Τὸ συμπέρασμα, ὁμολογουμένως ἀσθενές, εἶναι ὅτι ἐπιτρέπεται ἴσως νὰ ἐκφράσωμεν ὡς χρόνον καταθέσεως τοῦ θησαυροῦ τῆς Τίρυνθος τὸν 12ον αἰῶνα π.Χ. Τὸν τρίποδα θὰ ἐθεώρουν σεσυλημένον, πιθανὸν ἐκ τάφου τοῦ προηγούμενου αἰῶνος ἢ ἴσως καὶ τοῦ αὐτοῦ.

Τὴν ἀκριβῆ ἀφορμὴν ἀποκρύψεως ἀδυνατῶ νὰ δηλώσω. Δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ὑπολάβωμεν γενικὴν τινα ἀναστάτωσιν ἢ καταστροφὴν, ὡς ἐκείνη τῆς ΠΙΒ-Γ διὰ τὸν μυκηναϊκὸν κόσμον καὶ αὐτὴν τὴν Τίρυνθα. Ἴσως ἡ καταστροφὴ τοῦ Granary εἰς Μυκῆνας (περὶ τὸ 1150 : Furumark) ἔσχεν ἀντίκτυπον καὶ εἰς τὴν γειτονικὴν Τίρυνθα¹, εἰς ἣν περίπτωσιν ἴσως ἐχάθη ὁ κάτοχος τοῦ θησαυ-

1. Ἴδὲ κατωτέρω : Συμπεράσματα.

ροῦ καὶ ὁ θησαυρὸς ἐλησιμονήθη ὑπὸ τὴν οἰκίαν, οὐσαν ἢ μὴ κατεστραμμένην, ἢ καταστραφεῖσαν συγχρόνως.

Τινὰ τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὅποια ὁ Karo ἐθεώρησε συληθέντα ἐκ τάφων¹, ἴσως προέρχονται ἐξ ἄλλης πηγῆς, πρβ. τὰ ἐκπληκτικῶς ὅμοια εὐρήματα ἐκ Περαιτῆς IIIΓ χρόνων, πρὸς ἣν περιοχὴν φαίνεται προσανατολισμένος ὁ συλλογεύς μας. Εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν περιοχὴν, μετὰ τὰς καταστροφὰς τῆς ΥΕ IIIΒ-Γ, πλὴν ἄλλων², φαίνεται συνεχίσας ζῶν ἢ καὶ δημιουργῶν ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς³.

---

1. Εἰς τοῦτο ἐπέτρεψαν ἀναμφιβόλως αἱ χαλαραὶ συνθήκαι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν χρόνων IIIΒ - Γ· ἰδὲ κατωτέρω : Συμπεράσματα.

2. Αὐτόθι.

3. Ἐκεῖθεν ἴσως εἰσῆχθησαν καὶ τὰ χαλκᾶ ἀγγεῖα (πρβ. τὸν μέγαν ἄωτον σκύφον ἐκ τοῦ παρόντος θησαυροῦ).

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΑΥΤΩΝ

Α. Θησαυρός Τσουντα

Ὅμιλοῦμεν περὶ ἑνὸς θησαυροῦ ὡς ἐξηγήσαμεν εἰς προηγούμενον τμήμα.
Περιελάμβανε τὰ ἐξῆς ἀντικείμενα κατ' εἶδος καὶ ἀριθμὸν :

9 διπλοῦς πελέκεις (4 ἀποδίδονται εἰς τὸν πρῶτον τῶν θησαυρῶν ὑπὸ τοῦ
Τσουντα).

3 ξίφη τοῦ τύπου F τῆς Sandars (ἀρ. 2547, 2548, 2549 ἀποδίδονται εἰς
τὸν θησαυρὸν α.).

2 ξίφη (τοῦ τύπου G τῆς Sandars, ἀρ. 2536, 2537 ἀποδίδονται εἰς τὸν
θησαυρὸν α.)

1 ξίφος (τοῦ τύπου Naue II ἀρ. 2539 τοῦ α. θησαυροῦ).

1 «τμήμα ξίφους ὡς τὸ πίν. 2,3» ἀποδίδει εἰς τὸν β. θησαυρὸν ὁ Τσουν-
τας. Δὲν εὑρέθη.

1 Μάχαιραν (ἀρ. 2538 ἐκ τοῦ θ. α.)

1 κεφαλὴν λόγχης (ἀρ. 2535)

1 ξυρὸν (ἀρ. 2533, θ. α.)

1 δίσκον κατόπτρου (ἀρ. 2534, θ. α.)

2 μικρὰ δισκάρια (ἀρ. 2544, θ. α.)

14 σφηνοειδῆ ἐργαλεῖα (σμῖλαι-σιέπαρνα) ἀρ. 2540, 5 ἀποδ. εἰς τὸν θ. α.

19 δρεπανοειδῆ μαχαίρια, ἀρ. 2532 τὰ 7 εἰς τὸν θ. α.

9 μαχαίρια ἀρ. 2550, τὰ 6 εἰς τὸν θ. α.

9 ὀπτεῖς ἀρ. 2554 («ὀκτὼ αἰχμαὶ βελῶν τετράπλευροι» Τσουντας, εἰς τὸν
θ. α.).

5 τριχολαβίδας ἀρ. 2543· αἱ 2 ἀποδίδονται εἰς τὸν θ. α.

14 περίπου ταινίας καὶ θραύσματα, ἀρ. 2542. Ταινίαι ἄνευ ἀρ. εἰς τὸν θ. α.

1 χαλινὸν ἀρ. 2553, εἰς τὸν θ. α.

1 «σύρμα χρυσοῦν σπειροειδές» εἰς τὸν θ. α. ἀρ. 2576. Δὲν εὑρέθη.

1 «χαλκοῦν ἐργαλεῖον» (Κατάλογος Μουσείου : Μασάτιον) ἀρ. 2551 εἰς
τὸν θ. α.

1 «τεμάχιον ὀγκῶδες χαλκοῦ ἀκατεργάστου», εἰς τὸν β. β. Δὲν εὑρέθη.
«Καί τινα ἄλλα μικρότερα» : Τσουντας. Δὲν εὑρέθησαν.

6 σμίλαι ὀκταγωνικῆς τομῆς ἀνήκουν ἴσως ἐδῶ.

Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ καταλόγου τούτου, τὸ πλουσιώτατον τοῦτο εὔρημα περιελάμβανεν ὑπερεκατὸν ἐν συνόλῳ τεμάχια. Ἐξ οὐδενὸς ἄλλου θησαυροῦ τῆς παρούσης μελέτης προέρχονται τόσα ἀντικείμενα, εἶναι λοιπὸν οὗτος ὁ μείζων τῶν θησαυρῶν τῆς μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος. Τὸ περιεχόμενον του συνίσταται ἀποκλειστικῶς ἐκ χαλκῶν ἀντικειμένων, ἢ μόνη ἐξαίρεσις εἶναι ὁ χρυσοῦς σφηκωτῆρ. Ἡ ὁμοιογένεια αὕτη τοῦ ὕλικου καθὼς καὶ ἡ τυπολογικὴ καὶ ἡ χρονολογικὴ του ἀνερεύνησις, οἷα ἐγένετο ἐν προηγουμένῳ τμήματι, κυροῖ τὴν ὁμοιογένειαν τοῦ εὐρήματος καὶ δὲν καταλείπει ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τῆς ταυτότητός του ὡς καθαρῶς μυκηναϊκοῦ θησαυρίσματος. Τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ εὐρήματι κατέχουν βεβαίως τὰ δρεπανοειδῆ μαχαίρια, ὄντα 19, ἀκολουθοῦν αἱ σμίλαι-σκέπαρνα (14), οἱ διπλοῖ πελέκεις, οἱ ὀπεῖς, τὰ μαχαίρια μὲ 9 δείγματα ἕκαστον εἶδος, ἔπονται δὲ αἱ τριχολαβίδες μὲ 5. Δὲν ἐμνημόνευσα τὰς ταινίας, διότι εἶναι αἱ πλεῖσται, εἰ μὴ πᾶσαι, θραύσματα. Ἀξιόπρόσεκτος εἶναι ἡ ἀναλογία ὄπλων ἐκ τοῦ εὐρήματος. Οὕτω ἔχομεν 6 ξίφη διαφόρων τύπων, ἐν μὴ εὐρεθὲν τμήμα ξίφους, μίαν μάχαιραν καὶ μίαν λόγχην. Αἱ ἀναλογίαι αὗται φαίνονται εἰς τὸν ἀκολουθοῦντα πίνακα.

A. Ἐργαλεῖα :

I. Ἀγροτικά	II. Εὐλουργικά	III. Κατεργασίας δέρματος
9 δ. πελέκεις	14 σμίλαι-σκέπαρνα	9 ὀπεῖς
19 δρ. μαχαίρια	6 σμίλαι ὀκτ. τομῆς	
9 μαχαίρια		

B. Ὅπλα :

- 7 ξίφη διαφόρων τύπων, ἀκέραια ἢ θραύσματα
- 1 μάχαιρα
- 1 λόγχη

Γ. Ἀντικείμενα προσωπικῆς χρήσεως :

- 1 ξυρὸς
- 1 δίσκος κατόπτρου
- 5 τριχολαβίδες
- 1 σφηκωτῆρ

Δ. Ἀγγεῖα :

- 2 μικρὰ δισκάρια

E. Διάφορα :

- 1 χαλινὸς
  - 1 ὁμοίωμα ξίφους (ἀρ. 2551)
  - 1 τεμάχιον ταλάντου
  - 14 ταινίαι καὶ θραύσματα
- «καὶ τινὰ ἄλλα μικρότερα»

Τὰ ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ μᾶς δίδουν, ὡς ἐν τῇ προόδῳ τῆς ὅλης ἐργασίας ἐτόνισα, πληροφορίας περὶ τῶν ἐπιτηδεύσεων τῶν Μυκηναίων τῆς ὑστείας ἐποχῆς καὶ περὶ τῶν τεχνικῶν των δεξιοτήτων. Ἐκ τῶν θησαυρῶν, ὡς πάλιν ἐτονίσθη, ἔχομεν ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνευρίσκονται συχνὰ ἢ καθόλου εἰς τοὺς τάφους, καὶ τοιαῦτα εἶναι βεβαίως τὰ ἐργαλεῖα. Οὐχ ἤττον ἔχομεν ἐδῶ καὶ ὄπλα καὶ προσωπικῆς χρήσεως εἶδη. Πῶς ἐξηγεῖται ἡ τοιαύτη των θησαυρίσις; Ἐὰν ἀποβλέψωμεν μερικῶς εἰς τὴν ομάδα E (διάφορα), λαμβάνομεν προεξαγγελτικῶς μίαν ὑπόνοιαν περὶ τῆς σημασίας τῆς παρουσίας τῶν ἀντικειμένων μας εἰς τὸν θησαυρόν. Τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν ἐνισχύει, νομίζω, ἡ κατάστασις, ἀπὸ πλευρᾶς διατηρήσεως τῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ μας. Οὕτω τὰ πλεῖστα τῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ εἶναι διατηρήσεως μετρίας πρὸς καλὴν, ἀλλ' ἐὰν εἶναι λίαν ἐφθαρμένα καὶ πολὺ ὀλίγα οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα ἐφθαρμένα. Ταῦτα φαίνονται εἰς τὸν ἀκολουθοῦντα Κατάλογον.

Ἄντικείμενα

α. Ὀλίγον	β. Οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα	γ. Λίαν, ἐφθαρμένα.
δρεπανοειδῆ μαχαίρια :	δρεπανοειδῆ μαχαίρια :	δρ. μαχαίρια :
γ,δ,ε,στ,η,ιβ	β,ιδ,ιστ	α,ζ,ι,θ,ια,ιγ,ιε,ιζ,ιη,ιθ
μαχαίρια :	ὄπεις : α	μαχαίρια :
α,δ,ε,ζ	διπλοῦς πέλεκυς : α	β,γ,στ
σμίλαι-σκέπαρνα :	ὁμοίωμα ξίφους	σμίλαι-σκέπαρνα :
α,β,γ,δ,ε,στ	ξίφος 2547	ζ,η,θ,ι,ια,ιβ,ιγ,ιδ
ὄπεις :	ξίφος 2536	ὄπεις :
β,γ,δ,ε,στ	ὄκτ. σμίλαι :	ζ,η,θ
διπλοῖ πελέκεις :	β,γ	διπλοῖ πελέκεις :
β,δ,ζ,η,θ	τριχολαβίδες :	γ,ε,στ
ὄκτ. σμίλαι :	γ,δ	ὄκτ. σμίλαι : ιστ
α,δ,ε		ξίφος 2537
χαλινὸς		ξίφος Naue II
ξυρὸς		2 δισκάρια
ξίφος 2548		τριχολαβίς : ε
ξίφος 2549		
μαχαίριον 2538		
δίσκος κατόπτρου		
τριχολαβίδες :		
α,β		

Πολλάκις δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ δηλωθῇ πότε ἐπῆλθε φθορὰ εἰς τὸ ἀντικείμενον· οὕτω πλὴν ἐκείνων, εἰς ἃ ἡ προγενεστέρα χρῆσις εἶναι φανερά, π.χ. πλῆξις

κατὰ τὸ στέλεχος (πτέρνα σμιλῶν κλπ.) δὲν δυνάμεθα διὰ πολλά, καὶ δὴ καὶ τὰ προσωπικῆς χρήσεως ἀντικείμενα καὶ τὰ ὄπλα, νὰ δηλώσωμεν πότε ἀκριβῶς ἀπεθραύσθησαν ἢ ἄλλως ἐβλάβησαν. Οὐχ ἦττον τὸ συμπέρασμα μας δύναται νὰ εἶναι, ὅτι εἰς τὸ παρὸν εὔρημα ἔχομεν : Ἀντικείμενα κατάλληλα πρὸς χρῆσιν (στήλη β καὶ ἐν μέρει καὶ α), ἔτοιμα πρὸς χρῆσιν μετὰ μικρὰν διόρθωσιν (στήλη α) καὶ ἄλλα (στήλη γ) ποὺ ἔδει νὰ ἐπαναχυθῶν. Τινὰ τῶν τελευταίων ὑπερέτησαν ἤδη τὴν τελευταίαν διαδικασίαν, π.χ. αἱ κολοβαὶ σμιῖλαι. Εἰς τὴν τελευταίαν κατηγορίαν πρέπει νὰ ὑπολογισθῶν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἀντικειμένων τῆς ομάδος Ε. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἀκριβῶς μᾶς δίδουν τὸ δικαίωμα νὰ ὑποψιασθῶμεν τὸν χαλκῆα (χύτην) εἰς τὸν κάτοχον τοῦ θησαυροῦ, καίτοι δὲν ἔχομεν τὰ καθαυτὰ ἐργαλεῖα αὐτοῦ, δηλονότι σφύρας καὶ ἄκμονα καὶ μήτρας καὶ λαβίδας. Ἐχομεν πάντως τὴν «πρώτην ὕλην», δηλαδή τὸ τεμάχιον τοῦ ταλάντου καὶ τὸ ὁμοίωμα τοῦ ξίφους. Νομίζω, λοιπόν, ὅτι εἰς τὸ παρὸν εὔρημα ἔχομεν θησαυρὸν χαλκέως-μεταλλοτεχνίτου, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα δεικνύουν τὴν ἐργασίαν των «ἐν προόδῳ», δηλ. ἀντικείμενα ὡς μεταλλευτικὸν ὑλικόν, λίαν βεβλαμμένα πρὸς χύσιν, ὀλιγώτερον βεβλαμμένα πρὸς μερικὴν διόρθωσιν (ἴσως ρίνησιν, σφυρηλάτησιν κλπ.) καὶ ἄλλα ἔτοιμα πρὸς διάθεσιν (stock in trade). Γενικῶς, ἄς παρατηρηθῆ, τὰ ἀχρηστα ἀντικείμενα (scrap) εἶναι πολὺ ὀλίγα, ἀναλογικῶς ἐλάχιστα εἰς τὸ παρὸν εὔρημα, ἀντιθέτως περιέχει τοῦτο ἀξιολογώτατα ἀντικείμενα. Τοῦτο μαρτυρεῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις, νομίζω, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰσέτι εἰς περίοδον ἀκμῆς τῆς μεταλλευτικῆς δραστηριότητος καὶ ὄχι εἰς περίοδον ἐλλείψεως, πενίας ἢ ἀγωνιώδους ἀναζητήσεως παντὸς χρησίμου ἢ ἀχρήστου τεμαχίου μετάλλου. Ὁ θησαυρὸς Τσοῦντια εἶναι μία λαμπρὰ εἰκὼν τῆς ὀργώσης μεταλλευτικῆς δραστηριότητος τοῦ πλουσίου εἰσέτι εἰς μέταλλα μυκηναϊκοῦ κόσμου.

B. Θησαυρὸς Πωρίνου Τοίχου

Οὗτος περιεῖχεν :

- 1 ἐγχειρίδιον (ἀρ. δημοσιεύσεως Stubbings : 52-409)
- 1 θραῦσμα ξίφους (52-411)
- 1 δρεπ. μαχαίριον (52-405)
- 1 δρεπ. μαχαίριον τεθραυσμένον (52-401)
- 4 θραύσματα δρεπ. μαχαίριων (52-402, 52-404, 52-407, 52-408)
- 1 μαχαίριον εἰς θραύσματα (52-403)
- 5 θραύσματα κοπτικῶν ἐργαλείων (52-420) 1 τριχολαβίδα εἰς θραύσματα (52-412)
- 1 θραῦσμα μαχ. κοπῆς κρέατος (52-406) 1 κεφαλὴν σφύρας (52-413)
- 1 διπλοῦν πέλεκυν (52-423) 1 λαβὴν ὑδρίας (52-424)
- 1 σμίλην-σκέπαρνον (52-410) 1 θραῦσμα λαβῆς ὑδρίας (52-414)

1 σμίλην ὀκτ. τομῆς	(52-415)	16 θραύσματα ταλάντων	(52-428)
1 σμίλην τετρ. τομῆς	(52-416)	1 σόλον	(52-426)
1 θραῦσμα σμίλης	(52-417)		
1 τρύπανον	(52-418)	ὑπὲρ τὰ 40 θραύσματα φύλλων χαλκοῦ	

Ὡς βλέπομεν, τὸ εὔρημα τοῦτο περιεῖχεν ὑπερτεσσαράκοντα ἀντικείμενα ἀκέραια ἢ εἰς θραύσματα καὶ ἴσον ἀριθμὸν φύλλων χαλκοῦ. Καταφανῶς ὑπολείπεται τοῦ θ. Τσούντα καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ περιεχομένου καθὼς καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἐν αὐτῷ ἀντικειμένων. Εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦτον εἶναι καταφανῆς ἡ παρουσία θραυσμάτων καὶ μεταλλευτικῶν καταλοίπων (φύλλα χαλκοῦ εἰς μικρότατα - νῦν - θραύσματα, ἰδίᾳ ἐλάσματα ἐξ ἀγγείων).

Τὰ ἀντικείμενα κατανέμονται ὡς ἑξῆς :

A. Ἐργαλεῖα :

I. Ἀγροτικά	II. Ξυλουργικά	III. Χαλκουργικά
1 ἀκέραιον δρ. μαχαίριον	1 σμίλη - σκέπαρον	1 κεφαλή σφύρας
1 δρεπ. μαχ. εἰς 2 θραύσματα	1 σμίλη ὀκτ. τομῆς	
4 θρ. δρεπ. μαχαιρίων	1 σμίλη τετρ. τομῆς	
5 θρ. κοπτικῶν ἐργαλείων	1 θραῦσμα σμίλης	
1 διπλοῦς πέλεκυς	1 τρύπανον	

B. Ὅπλα

- 1 ἐγγχειρίδιον
- 1 θρ. ξίφους

Γ. Ἀντικείμενα προσωπικῆς χρήσεως :

- 1 τριχολαβίς

Δ. Ἀγγεῖα :

- 1 λαβὴ ὑδρίας
- 1 θρ. λαβῆς ὑδρίας

E. Διάφορα :

- 1 μαχαίριον εἰς θραύσματα
- 1 θραῦσμα μαχ. κοπῆς κρέατος
- 16 θραύσματα ταλάντων
- 1 σόλος
- 40 καὶ πλέον ἐλάσματα χαλκοῦ

Ὡς βλέπομεν, εἰς τὸ εὔρημα τοῦτο ὑπερτεροῦν τὰ ἐργαλεῖα (ἰδίᾳ τὰ I καὶ II τῆς κατηγορίας A). Ἐτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ παρόντος εἶναι ἡ μεγάλη παρουσία θραυσμάτων ταλάντων καὶ χυμάτων χαλκοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατάστασιν διατηρήσεως τῶν ἀντικειμένων παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς :

α	β	γ
κεφαλή σφύρας	ὀκταγωνικὴ σμίλη	πάντα τὰ λοιπὰ
τρύπανον	(52 - 415)	
δρεπ. μαχαίριον (52 - 405)	σμίλη τετρ. τομῆς	
διπλ. πέλεκυς	(52 - 416)	

Τὰ πολλῶν πλεῖστα εἶναι βεβαίως ἤδη θραύσματα μὴ δυνάμενα νὰ ὑπηρετήσουν ἄλλο τι ἢ νὰ ἐρμηνευθοῦν ἄλλως παρὰ ὡς μεταλλευτικὰ κατάλοιπα (scrap). Εἰς τὰς κατασκευὰς τοῦ τεχνίτου ἀνήκουν μᾶλλον τὰ τῆς στήλης Β. Δύο τρία προωρίζοντο πρὸς μερικὴν διόρθωσιν ἢ καὶ ἐπανάχυσιν (δρεπ. μαχ. 52 - 405, τρύπανον 52 - 418). Διὰ τὸ παρὸν εὕρημα δυνάμεθα μετὰ μείζονος βεβαιότητος νὰ ὑποδείξωμεν ἓνα θησαυρὸν μεταλλοχύτου (Founder's hoard) ὡς δεικνύουν καὶ αὐτὰ τὰ πολλὰ θραύσματα (πρὸς χρῆσιν διὰ χύσεως ἢ ἤδη μερικῶς μεταχειρισθέντα καὶ ἀκρωτηριασθέντα!) καὶ ἡ σφύρα (smithing tool) ὡς καὶ τὸ μερικῶς βλαβέν τρύπανον, ἴσως δὲ καὶ αἱ ὀκταγωνικῆς καὶ τετραγώνου τομῆς σμίλαι, αἵτινες δύνανται νὰ ὑπηρετήσουν τῷ χαλκεῖ, καὶ κυρίως τὰ πολυάριθμα θραύσματα ταλάντων καὶ χυμάτων (σόλος...). Τὰ τελευταῖα δὲ ταῦτα βεβαίως ὑπαινίσσονται καὶ τὴν ἐπάρκειαν χαλκοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τεχνίτου, ὡς πρὸς τὰ πολυάριθμα δὲ θραύσματα ἐλασμάτων παρατηρῶ ὅτι ταῦτα βεβαίως δύνανται νὰ ὑπάρχουν εἰς τὰ χαλκεῖα πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς πολιτισμοῦ.

Γ. Θησαυρὸς Μυλωνᾶ

Περιεῖχεν 21 ἀντικείμενα κατανεμόμενα ὡς ἔπεται :

Α. Ἔργαλεῖα :

I. Ἀγροτικὰ	II. Ξυλουργικὰ	III. Κατεργασίας δέρματος
4 διπλοῦ πελέκει	1 σμίλη - σκέπαρον	2 ὀπεῖς
3 δρεπ. μαχαίρια	1 σμίλη ὀκτ. τομῆς	

Β. Ὅπλα :

- 1 λόγχη
- 1 ἐγχειρίδιον
- 2 ξίφη

Γ. Ἀντικείμενα προσωπικῆς χρήσεως :

- 2 μαχαίρια (ιδὲ περιγραφὴν)

Δ. Ἀγγεῖα — Διάφορα :

- 3 θραύσματα ἐλασμάτων ἐξ ἀγγείων
- 1 θραῦσμα ταλάντου

Ὑπερτεροῦν ὀλίγον τὰ ἐργαλεῖα καὶ ἀκολουθοῦν τὰ ὅπλα. Ὡς ἐτόνισα καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν, τὰ ἀντικείμενα τοῦ εὐρήματος τούτου χαρακτηρίζονται διὰ τὴν ὅλως ὑψηλὴν ποιότητά των, ἣτις ὑποδεικνύει λαμπρὰν δεξιοτεχνίαν καὶ κατοχὴν τῶν τεχνικῶν ἐμπειριῶν καί, ἀφοῦ ἐν τῷ εὐρήματι ὑπάρχουν καὶ ἔτοιμα ἀντικείμενα, ἔργα πιθανώτατα αὐτοῦ τοῦ τεχνίτου, δὲν πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ἐδῶ κατοχὴν ἐργαλείων καὶ ὄπλων καλυτέρων χρόνων, ἀλλὰ δημιουργίαν εἰς εἰσέτι καλοὺς χρόνους.

Δ. Θησαυρός Ἀνθηδόνος

Τὸ περιεχόμενον τοῦ θησαυροῦ τούτου κατανέμεται ὡς ἔπεται :

Α. Ἐργαλεῖα :

I. Ἀγροτικά	II. Ξυλουργικά	III. Κατεργασίας δέρματος
4 διπλοῖ πελέκεις ἢ θραύσματα	1 τρύπανον 1 σμίλη	2 ὀπεῖς
1 κοπεὺς (πτύον)		B. Ὅπλα :
1 θραῦσμα ὁμοίου		1 θραῦσμα λόγχης
1 δρεπ. μαχαίριον		Γ. Ἀντικείμενα προσωπικῆς χρήσεως :
13 μαχαίρια καὶ θραύσματα ὁμοίων (τὸ ἀρ. XIX μᾶλλον δι' οἰκιακὴν χρῆσιν)		1 ψέλιον 1 ξυρὸς (ἀρ. XX)

Δ. Διάφορα :

1 τεμάχιον ὅμοιον πρὸς κοῖλον κέρας	2 θραύσματα χαλκῆς ράβδου
1 θραῦσμα ταινίας τρίποδος	σκωρία, μεγάλη ποσότης φύλλων χαλκοῦ,
2 θραύσματα ὡς κάλαμοι ἢ ράβδοι	θραύσματα ἀγγείων («καὶ ἀριθμὸς τις μικρῶν ἀντικειμένων»)
4 λαβαὶ ἀγγείων μετάλλιναι	
1 τεμάχιον χαλκοῦ μὲ ἀνάγλυφον διακόσμησιν	

Ὑπερτεροῦν τὰ ἐργαλεῖα καὶ δὴ καὶ τὰ ἀγροτικά τοιαῦτα. Ἐλαχίστη ἡ παρουσία ὄπλων ἢ προσωπικῆς χρήσεως ἀντικειμένων. Μεγάλη, εἰς τὴν πρώτην θέσιν, ἡ ἀποθησαύρισις «ἀχρήστων» ἀντικειμένων, δηλονότι τοιούτων, τὰ ὅποια ἔχουν μόνην ἀξίαν τὴν εἰς μέταλλον περιεκτικότητά των. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι ἀξιοπρόσεκτον διὰ τὸ εὕρημά μας. Εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν ὁμάδα, δηλαδή, ἀνήκουν τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔχουν σημασίαν μεγαλυτέραν διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ θησαυροῦ (θραῦσμα ταινίας τρίποδος) καὶ διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς συλλογῆς, ὡς ἐγένετο διὰ τὰ προηγούμενα. Καὶ ἐν πρώτοις θὰ ἐπιφέρωμεν μερικὰς παρατηρήσεις διὰ τὴν κατάστασιν, ἀπὸ πλευρᾶς διατηρήσεως τῶν ἐν τῷ εὕρηματι ἀντικειμένων. Ὡς εἰκός, ἐπειδὴ δὲν εἶδον τὸ εὕρημα, αἱ παρατηρήσεις μου θὰ στηρίζωνται εἰς τὴν ρητὴν, ὅπου ὑπάρχει, μαρτυρίαν τοῦ ἀνασκαφῆως ἢ εἰς τὴν εἰκόνα, ἣν παρουσιάζει ἡ ἀπεικόνισις των, ὀλιγώτερον.

α. Ὀλίγον

2 διπλοῖ πελέκεις

β. Οὐδὲν

1 διπλοῦς πέλεκυς

1 ὀπεὺς (ὁ ἄλλος

ἐγκοπεὺς (;)

δὲν εἰκονίσθη)

τρύπανον (;)

1 σταυροπέλεκυς

γ. Λίαν ἐφθαρμένα

2 θραύσματα δ. πελέκειων

δρ. μαχαίριον

δ. Ἄχρηστα

ἄκρον λεπίδος ἐγκοπέως

λεπίδες ἢ θραύσματα

κοῖλον κέρας κλπ.

θραῦσμα ταινίας τρίποδος

μαχαίριων κυρίως

(ἰδὲ στήλην

Δ. Διάφορα)

Παρατηροῦμεν ὅτι ἔχομεν ἀρκετὰ ἔτοιμα ἀντικείμενα πρὸς διάθεσιν (ὡς παρήρησε καὶ ὁ Rolfe, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι δὲν εἶναι βέβαιον, ἂν ταῦτα εἶναι προϊόντα τοῦ τεχνίτου - κατόχου τοῦ θ) (στήλη β), καὶ ἀφ' ἑτέρου μέγαν ἀριθμὸν ἢ λίαν βεβλαμμένων ἀντικειμένων ἢ «μεταλλευτικῶν καταλοίπων». Τὸν τεχνίτην - χαλκουργὸν (- χύτην) ὑποδεικνύουν, νομίζω, αὐτὰ τὰ τελευταῖα καὶ τὰ ἔτοιμα ὡσαύτως, αὐτὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἰδιαίτερος, διότι ἄλλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ εὐλόγως συλλογὴν παντὸς ἀχρήστου, ἀρκεῖ νὰ εἶναι τοῦτο μέταλλον, εἰς χρόνους βεβαίως πενίας καὶ ἀκολούθως ἔξωθεν προμηθείας (ἐκ Κύπρου θὰ ἔβλεπεν ὁ Catling), ἀλλά, ἐὰν ὁ κάτοχος εἶναι καὶ τεχνίτης - δημιουργός, ἢ ἀποψις αὐτῆ ἐξασθενεῖ, αὐτὰ δὲ τὰ ἀχρηστα (serap) εἶδη τοῦ μεταλλευτικοῦ του ἐργαστηρίου θὰ ἐξηγοῦντο ὅχι ὡς τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ θησαυροῦ, ἀλλ' ὡς ἐν στοιχεῖον συνθέτον τὴν εἰκόνα, ἣν δίδει ἡ λελογισμένη σπουδὴ ὅλων τῶν ἀντικειμένων τοῦ εὐρήματος. Ἡ παρουσία πολλῶν ἀχρήστων πραγμάτων εἰς τὸ εὐρημα δὲν ἐννοεῖ διατί πρέπει νὰ σημάνη καὶ ἀνάγκη καὶ μανίαν συλλογῆς παντὸς τεμαχίου, ἣν ὑπαγορεύει δῆθεν ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ πενία, ἐν ᾧ τοῦ γεγονότος, νομίζω, ὅτι οὐδὲν μετάλλινον ἀντικείμενον εἶναι περιττὸν ἢ «ἀχρηστον» διὰ τὸν χαλκέα, ὡς γίνεται εἰς πᾶσαν ἐποχὴν. Βεβαίως εἰς τὰς δύο τελευταίας ομάδας ὑπάρχουν τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια μᾶς ἐπροβλημάτισαν ἰδιαίτερος διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ θησαυροῦ, ἐμφανιζόμενα ὡς τὰ «νεώτερα» τῆς σειρᾶς, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τῶν ἄλλων θησαυρῶν μας.

Δηλαδή : α) τὰ χαρακτηριστικὰ μαχαίρια

β) ἡ ταινία ἐκ τοῦ τρίποδος

γ) τὰ θραύσματα, τὰ ὅμοια πρὸς δέσμη καλάμων ἢ ράβδων (ἐκ ποδῶν τριπόδων)

δ) τὸ ψέλιον

καὶ τινὰ ὅλως μοναδικὰ σχεδόν, ὡς :

ε) τὸ «κοῖλον κέρας»

στ) τὸ ὠσειδὲς τεμάχιον χαλκοῦ

ζ) αἱ λαβαὶ ἀρ. XXIX - XXXI

η) ὁ ἐγκοπεὺς ἐπίσης

θ) ὁ ξυρὸς ἀρ. XX

Περὶ τούτων ἐγένετο ἤδη ἀνωτέρω λόγος, ἐνθα καὶ ἐγένοντο αἱ εἰς τὴν χρονολόγησιν των ἀφορῶσαι παρατηρήσεις.

Παρ' ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀποκλείσωμεν μίαν ἐπιχωριάζουσαν εἰς τὸν τόπον ἀνευρέσεώς των ἰδιομορφίαν (ιδὲ κυρίως τὰ μαχαίρια), χαρακτηριστικόν. ὕπερ δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ εἰς τὴν χρονολόγησιν, ὁ γενικώτερος μυκηναϊκὸς χαρακτήρ τῶν ἀντικειμένων εἶναι ἀπαραγνώριστος. Ὁ Catling καταβιβάζει τὴν χρονολο-

γίαν τοῦ εὐρήματος εἰς τὸν 12ον αἰ. (or later) (σ. 297) ἐπὶ τῇ ἐνδείξει τοῦ θραύσματος τοῦ τρίποδος—καὶ ἴσως εὐρίσκεται ἐν δικαίῳ—καίτοι ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποφανθῶμεν μετὰ βεβαιότητος, ὡς ἐτόνισα ἤδη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν καθ' ἕκαστα ἀντικειμένων τοῦ εὐρήματος τούτου.

Ε. Θησαυρὸς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν

Τὰ ἐν τῷ εὐρήματι ἀντικείμενα, ἅτινα περιεγράψαμεν ἀνωτέρω, κατανέμονται ὡς ἑξῆς :

Α. Ἐργαλεῖα :		
I. Ἀγροτικά	II. Ξυλουργικά	III. Χαλκουργικά
(9) δ. πελέκει	(9) Σμίλαι - σκέπαρνα	1 ρίνη
(4) ἡμ. δ. πελέκει	1 σμίλη ὀκτ. τομῆς	2 σφῦραι
1 δρεπ. μαχαίριον	1 κοπίς	1 ἄκμων
2 «ὄνία»		1 ὁμοίωμα ξίφους.

B. Ὅπλα :	Γ. Ἀντικείμενα προσωπικῆς χρήσεως :
1 ἐγχειρίδιον	3 δίσκοι κατόπτρων
1 λόγχη	Δ. Ἀργεῖα
1 μαχαίριον	1 χαλκῆ φιάλη

Τὰ πλεῖστα τῶν ἀντικειμένων τοῦ εὐρήματος ἀνήκουν εἰς τὰ ἐργαλεῖα καὶ ἀκολουθοῦν εἰς πολὺ μικροτέραν ἀναλογίαν τὰ ὅπλα.

Ἀξιοπρόσεκτος εἶναι α) ἡ ἀνυπαρξία ἀχρήστων (scrap) εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦτον καὶ β) ἡ παρουσία μιᾶς «συσκευῆς» χαλκουργοῦ (ὁμᾶς ΑΙΙΙ) σχεδὸν μοναδικῆς.

Πρὶν χαρακτηρίσωμεν τὰ εὐρημα τοῦτο ταξινομοῦμεν τὰ ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα εἰς στήλας, ὡς προηγουμένως.

α. Ὀλίγον	β. Οὐδόλως	γ. Λίαν βεβλαμμένα
σμίλη 6996	ρίνη 7004	σμίλη 6998
σμίλη 7002	σμίλη 6997	» 6999
σμίλη 7001	ὁμοίωμα ξίφους	» 7000
δίσκος κατ. 7030	7003	ὀκταγωνικὴ σμίλη 7366, ἐγχειρίδιον, μαχαίριον 6891-2,
» 7029		(4) ἡμίση δ. πελέκειων,
» 7031		2 «ὄνία»

διπλοῖ πελέκει

Εἰς τὸ εὐρημα τοῦτο ἔχομεν καινουργῆ πῶς τὰ ἀντικείμενα τοῦ χαλκουργοῦ. Ὅ,τι ὑπονοεῖ τὸν χύτην - χαλκῆα εἶναι, πλὴν τῶν ἐν τῇ στήλῃ γ καὶ τινῶν ἴσως

τῶν ἐν τῇ α ἀναφερομένων, τὸ ὁμοίωμα ξίφους (7003) χαρακτηρισθὲν ὡς «πρώτη ὕλη» διὰ τὸν τεχνίτην. Νομίζω ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν θησαυρὸν χαλκῆος - μεταλλοχύτου. Χρησιμοποιῶ καὶ τοὺς δύο ὄρους (Smith - founder), διότι δὲν φαίνεται ὅτι θὰ ἦσαν διάφοροι ἐν τῇ μυκηναϊκῇ ἐποχῇ, ὡς δὲν εἶναι ἐν πολλοῖς οὔτε σήμερον.

Συγκεφαλαιωτικῶς παρατηρῶ, ὅτι οἱ θησαυροὶ οἵτινες ἐμελετήθησαν ἐδῶ (πρβ. συγκεντρωτικὸν πίνακα εἰς σ. 204) εἶναι συλλογαὶ τῶν χαλκῆων - χυτῶν τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, οἱ ὅποιοι μαρτυροῦν ἀρκετὰ εὐγλώττως περὶ τῆς δραστηριότητος, τῶν ἐπιδόσεων καὶ τῶν ἰκανότητων των. Δὲν εἶναι ἴσως ἐντυπωσιακῶς πλούσιοι, πλὴν βεβαίως τοῦ Τσουντα, δὲν παρουσιάζονται ὁμοίως ἀρκετοί, ὅσους θὰ ἀνέμενέ τις ἀπὸ τὴν πλουσίαν εἰς μεταλλευτικὴν δραστηριότητα ὑστερομυκηναϊκὴν Ἑλλάδα. Περὶ τούτων ὅμως γίνεται λόγος ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης. Εἶναι κατάλοιπα μιᾶς δραματικῶς διακοπείσης δραστηριότητος καὶ ἐνεργητικότητος, νομίζω, ὅχι μιᾶς παρηκμασμένης συλλεκτικῆς σπουδῆς ξένων, ἀχρήστων ἀντικειμένων.

Πίναξ
Ἐμφαίνων τὰ ἐν τοῖς θησαυροῖς ἀντικείμενα κατ' εἶδος καὶ ἀριθμὸν

α/α	Εἶδος ἀντικειμένου	Θησ. Τσοῦντα	Θησ. Πω- ρίν.Τοῖχου	Θησ. Μυλωνᾶ	Θησ. Ἀν- θηδόνος	Θησ. Ἀκρ. Ἀθηνῶν	Σύνολον
1	Διπλοὶ πελέκεις καὶ θραύσματα	9	1	4	4	13	31
2	Σμίλαι - Σκέπαρνα	14	2	1	—	9	26
3	Σμίλαι ὀκταγ. τομῆς	6	1	1	—	1	9
4	Σμίλαι τετρ. τομῆς	—	1	—	—	—	1
5	Σταυροπελέκεις	—	—	—	1	—	1
6	Τρύπανα	—	1	—	1	—	2
7	Κοπίδες	—	—	—	—	1	1
8	Δρεπανοειδῆ μαχαίρια	19	6	3	1	1	30
9	Ἐγκοπεῖς (πτύα)	—	—	—	2	2	4
10	Μαχαίρια	9	1	2	13	1	26
11	Ἵοπεῖς	9	—	2	2	—	13
12	Μάχαιραι κοπῆς κρέατος	—	1	—	—	—	1
13	Σφῦραι	—	1	—	—	2	3
14	Ἰκμονες	—	—	—	—	1	1
15	Ρῖναι	—	—	—	—	1	1
16	Ὅμοιώματα ξίφους	1	—	—	—	1	2
17	Θραύσματα ταλάντων	1	17	1	—	—	19
18	Ξίφη καὶ θραύσματα	7	2	3	—	1	13
19	Λόγχοι	1	—	1	1	1	4
20	Μάχαιραι	1	—	—	—	—	1
21	Ξυροὶ	1	—	—	1	—	2
22	Δίσκοι κατόπτρων	1	—	—	—	3	4
23	Τριχολαβίδες	5	1	—	—	—	6
24	Ψέλια	—	—	—	1	—	1
25	Χρυσοὶ σφηκωτῆρες	1	—	—	—	—	1
26	Χαλκαῖ φιάλαι	—	—	—	—	1	1
27	Δισκάρια	2	—	—	—	—	2
28	Λαβαὶ ἀγγείων	—	2	—	4	—	6
29	Κοπτικὰ ἐργαλεῖα	—	5	—	—	—	5
30	Ταινίαι καὶ θραύσματα ταινιῶν, φύλλων, ἐλασμάτων	14	40	3	μεγάλη ποσότης	—	μεγ.ποσ. 57
31	Διάφορα	«καὶ τινα ἄλλα μι- κρότερα»	—	—	8*	—	8....
	Σύνολον	101...	42+40	21	39.	39	282

* Ἴδὲ διάφορα ἀνωτέρω Δ: Θησαυρὸς Ἀνθηδόνος.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΗ ΕΙΚΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΕΞ ΩΝ ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ

Ἡ μελέτη τῶν θησαυρῶν ἤγαγεν ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ὡς δεδομένην τὴν συνάρτησιν τῆς ἀποκρύψεως τῶν πρὸς τὴν ὑπαρξίν κινδύνου προκαλέσαντος αὐτὴν, τοῦτο δ' ἐτο- νίσθη καὶ ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης. Δὲν διαφεύγει τὸν μελετῶντα ὅτι οἱ κίνδυνοι δύ- νανται νὰ εἶναι τόσον πολλοί, ὅσον ἡ ἰδία ἡ ζωὴ. Οὐχ ἤττον τόσον ἡ ἀνασκαφικὴ σκιαγράφησίς των, ὅσον καὶ ἡ τυπολογικὴ των παρακολούθησις ἔδειξε, νομίζω, τὸ ἐν χρόνῳ μὴ ἀφιστάμενον ὄριον καταθέσεως αὐτῶν, ἐπειδὴ δὲ τοῦτο συμπίπτει πρὸς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἐκρίναμεν σκόπιμον νὰ παρα- θέσωμεν ἐν τῇ δυνατῇ βραχύτητι ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα ἀπὸ ἀπόψεως ἀναστατώσεων, κινδύνων καὶ καταστροφῶν τῶν κέντρων κυριώτατα, ἐξ ὧν προέρχονται οἱ θη- σαυροί, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνασκαφικῶν συμπερασμάτων διὰ τὰς περιοχὰς ταύτας, καὶ δὴ καὶ ὡς ταῦτα συνελέχθησαν ὑπὸ τῶν Per Alin καὶ Desborough εἰς τὰς μνησθείσας ἤδη διατριβάς των.

Οὕτω διὰ τὰς Μυκῆνας ἔχομεν τὴν ἄνευ πυρὸς καταστροφὴν τῶν οἰκιῶν παρὰ τὴν οἰκίαν τῶν Κυκλώπων εἰς προαίμους χρόνους τῆς ΥἼΒ ΠΙΒ¹. Ἀκολουθεῖ ἡ διὰ πυρὸς καταστροφὴ τῆς ομάδος τῶν οἰκιῶν περὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐλαιοπρά- του περὶ τὰ μέσα τῆς ΥἼΒ ΠΙΒ. Ἡ εἰκὼν εἰς τὴν Προϊστορικὴν Νεκρὸπολιν φαί- νεται ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τελευταίαν ομάδα, πιθανὸν ὅμως ἔχομεν ἐνταῦθα μεταγε- νεστέραν συνοίκησιν. Περὶ τὸ τέλος τῆς ΠΙΒ καταστρέφεται τὸ Ἀνάκτορον, ἡ Οἰκία τῶν Κιονοστοιχιῶν, ἡ Νοτιὰ Οἰκία, ἴσως καὶ ἡ παρὰ τὴν Κρήνην τοιαύτη. Ὁ Ἄλιν πιστεύει ὅτι μέχρι τοῦ τέλους τῆς ΠΙΒ συντελεῖται ἡ πραγματικὴ, ἡ μεγάλη καταστροφὴ τῶν Μυκηναίων. Ἡ κάτω πόλις τῶν Μυκηναίων ἐγνώρισεν ὡσαύτως σημαντικὴν ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὸ τέλος ἢ πρὸς τὸ τέλος τῆς ΠΙΒ, πάντως κατὰ τὴν ΠΙΓ συνεχίσθη ἡ ζωὴ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως (Οἰκία Ἀγγείου Πολεμιστῶν, Σιτοβολῶν, κεραμεικὴ Granary καὶ Πυκνοῦ Ρυθμοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀνδῆρου τῶν Τάφων, ἐνῶ ἡ περὶ τὸ Ἀνάκτορον περιοχὴ δὲν κατοικεῖται πλέον). Ἡ καταστροφὴ τοῦ Granary καὶ τῆς Οἰκίας τοῦ Ἀγγείου τῶν Πολεμιστῶν ἐπῆλθεν «etwa in dem mittleren Stadium von ΠΙΓ»², ἐνῶ μικρὰ συνοικήσις κατὰ τὴν περιοχὴν ἐκείνην διήρκεσε μέχρι τέλους τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, εἰς τοὺς ὑπομυκηναϊκοὺς καὶ τοὺς πρωτογεωμετρικοὺς χρόνους δὲ ἐξηκολούθησεν ὅλοεν σμικρυνομένη ἡ εἰκὼν τῆς

1. Das Ende der Mykenischen Fundstätten auf dem Griechischen Festland, σ. 23.

2. Αὐτόθι σ. 24.

ζωῆς. Οἱ τάφοι δεικνύουν καθ' ὑπεροχὴν κεραμεικὴν ΠΙΑ καὶ εἰς ὀλίγους μόνον ἀπαντᾷ σημαντικὸς ἀριθμὸς ΠΙΓ τοιαύτης. Ὁ Desborough διακρίνει τρεῖς περιπτώσεις καταστροφῶν¹. Τὴν πρώτην εἰς τοὺς ὠρίμους χρόνους τῆς ΥΕ ΠΙΒ περιόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ καταστροφή περιωρίσθη εἰς τὴν ἔξω τῶν τειχῶν περιοχὴν καὶ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἴσως ἐνισχύθησαν αἱ ὀχυρώσεις καὶ ἐκτίσθη τὸ Granary. Κοτὰ τὴν δευτέραν αἱ καταστροφαι εἰσέδυσαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἔφερον πιθανῶς τὴν πυρπόλησιν τοῦ Ἀνακτόρου, σημειωθεῖσαι ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἔξω τῶν τειχῶν περιοχὴν. Οἱ χρόνοι τῆς καταστροφῆς αὐτῆς εἶναι ἐκεῖνοι τοῦ τέλους τῆς ΥΕ ΠΙΒ. Ἡ τρίτη καὶ ὀλικὴ καταστροφή ἐπῆλθε μὲ τὴν πυρπόλησιν τοῦ Granary, «the time of this being well on in LH ΠΙC, after the Close Style had come to maturity and the Granary Class had already become popular»². Ἠκολούθησε μικρὰ συνοίκησις, ἴσως διακοπή, «as from Protogeometric times there was no hesitation in burying the dead within the ruins of the outer houses»³. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς τάφους παρατηρεῖ ὁ Desborough ὅτι δὲν ἔχομεν ἐνδειξιν ὅτι τάφος τις θολωτὸς ἐκτίσθη ἐξ ἀρχῆς εἰς τοὺς ΥΕ ΠΙΓ χρόνους, μολονότι πολλοὶ ἐπανεχρησιμοποιήθησαν. Ὁ Desborough μετὰ περισσῆς ἀκριβείας ἀναζητεῖ εὐκρινεστέρας ἐντάξεις τῶν καταστροφῶν ἐντὸς τῶν δηλωθέντων ὀρίων. Παρατηρεῖ ὀρθῶς τὰς δυσκολίας ταξινομήσεως καὶ λεπτομεροῦς διαρθρώσεως τῆς κεραμεικῆς ΠΙΒ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τῆς ΠΙΒ πρὸς τὴν ΠΙΓ κεραμεικὴν φάσιν. «Δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν», παρατηρεῖ, «πότε καὶ πῶς ἡ κεραμεικὴ ΠΙΓ ἀπεχωρίσθη τῆς ΠΙΒ τοιαύτης⁴ ἢ ΥΕ ΠΙΓ κεραμεικὴ συνίσταται ἐκ στοιχείων, τὰ ὅποια εἶναι μᾶλλον πλέον ἀπροσδιόριστα καὶ ἐξελίσσονται σχεδὸν ληληθότως (imperceptibly) ἐκ τῆς κεραμεικῆς ΠΙΒ μέχρι σημείου νὰ καθίσταται ἀδύνατον νὰ λεχθῇ πότε ἀρχίζει ἢ μία καὶ τελειώνει ἢ ἄλλη»⁵.

Ἡ μελέτη τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῶν Μυκηναῶν εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ πρωταρχικὴ τῆς περαιτέρω τοιαύτης τοῦ μυκηναϊκοῦ χώρου τῆς Ἑλλάδος. Ὡς γράφει ὁ Desborough, «there is a tendency to think of other sites and areas in relation to Mycenae»⁶.

Εἰς τὴν Τίρυνθα ἡ τρίτη καὶ τελευταία οἰκοδομικὴ περίοδος συνδέεται μὲ τὴν κατασκευὴν τῶν συρίγγων εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν νοτιᾶν πλευρὰν τῆς ἀκροπόλεως, τὴν κατασκευὴν τοῦ ἰσχυροῦ τείχους, τοῦ περιβάλλοντος τὴν κάτω πόλιν, τὴν κατασκευὴν τῆς διὰ τείχους προστατευομένης μετὰ κλίμακος

1. The Last Mycenaean and their Successors, σ. 74.

2. Αὐτόθι σ. 75.

3. Αὐτόθι.

4. Αὐτόθι σ. 76.

5. Αὐτόθι σ. 76 - 7.

6. Αὐτόθι σ. 75.

ἐξόδου εἰς τὴν Δ. πλευράν¹. Ἡ οἰκοδομικὴ αὐτὴ φάσις δύναται νὰ θεωρηθῇ σύγχρονος πρὸς τὴν τελευταίαν τοιαύτην τῶν Μυκηνῶν², ἤρχισεν ἐντὸς τῆς ΥΕ ΠΙΒ περιόδου καὶ κατὰ τὴν διάρκειάν της ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τὸ νεώτερον καὶ μεγαλύτερον Ἀνάκτορον.

Διαφωτιστικὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Τίρυνθος ὑπῆρξεν ἡ σπουδαία, καίτοι μικρά, ἀνασκαφὴ τοῦ Βερδελῆ εἰς τὴν Δ. πλαγίαν τῆς ἀκροπόλεως τῷ 1956. Εἰς ἐπίχωσιν ἀποτελουμένην ἐκ τεσσάρων ἐπαλλήλων στρωμάτων διεκρίθησαν δύο στρώματα φέροντα φανεράν τὴν ἐνέργειαν τοῦ πυρός, δηλ. τὸ τελευταῖον καὶ τὸ δεύτερον ἐκ τῶν κάτω. Εἰς τὸ ἀνώτατον ἢ κεραμεικὴ ἦτο ΠΙΒ, τῶν τελευταίων χρόνων³. Δύο ἀνθρώπινοι σκελετοὶ μεταξὺ τοῦ τελευταίου καὶ τοῦ προτελευταίου πρὸς τὰ ἄνω στρώματος ἐνισχύουν τὴν ἄποψιν, ὅτι τὸ ἀνώτατον στρῶμα συνδέεται αἰτιολογικῶς πρὸς πολεμικὰς ἐνεργείας⁴.

Εἶναι λογικὸν μετὰ τοῦ Per Alin νὰ ὑποθέσωμεν δύο πυρπολήσεις καὶ καταστροφὰς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἐπὶ τῇ ἐνδείξει τῆς ἐπιχώσεως τῆς Δ. κλιτύος. Ἡ πρώτη τίθεται εἰς τὰ μέσα τῆς ΠΙΒ, ἡ δευτέρα καὶ μεγαλύτερα πρὸς ἢ εἰς τὸ τέλος τῆς ΠΙΒ. Τὴν τελευταίαν εἰκόνα φαίνεται συμμεριζομένη καὶ ἡ ἀκρόπολις αὐτή⁵. Ὁ Desborough ὑπολαμβάνει μίαν καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν μάλιστα φέρει εἰς σχέσιν πρὸς τὴν δευτέραν τῶν καταστροφῶν ἐν Μυκῆναις εἰς τὸ τέλος δηλ. τῆς ΠΙΒ. Ἡ εἰκὼν τῆς συνεχείας, λίαν ἀσαφής, φαίνεται ὅτι δίδεται ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως διὰ τοῦ Μικροῦ Μεγάρου, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ θέσις καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διάταξις δηλοῦν ὅτι οἱ κάτοικοί του δὲν ἦσαν παντελῶς ἄσχετοι τῶν κατοίκων τοῦ προηγούμενου λαμπροῦ ἀνακτόρου⁶. Τάφοι ἀπὸ τῶν ὑπομυκηναϊκῶν μέχρι τῶν γεωμετρικῶν χρόνων δεικνύουν μίαν μικρὰν συνοίκησιν, πιθανώτατα ἐπ' αὐτῆς⁷ τῆς ἀκροπόλεως. Ἡ μεγάλη καταστροφὴ εἰς Τίρυνθα τοποθετεῖται εἰς τὸ τέλος τῆς ΠΙΒ ἢ, νομίζω, ὀρθότερον εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς, πάλιν, ἡ ΠΙΓ εἰσῆρχετο εἰς καθάραν πρόοδον, ἢ δὲ καταστροφὴ ἐστέρησεν αὐτὴν τῆς ἐξελικτικῆς της ἀκμῆς⁸.

Διὰ τὴν Ἀττικὴν τὸ ἀρχαιολογικὸν μας συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ περιοχὴ δὲν παρουσιάζει βιαίαν καταστροφὴν ἢ πυρπόλησιν. Αἱ κύριαι θέσεις⁹, εἰς τὰς ὁποίας καὶ θὰ βασισθῶμεν, εἶναι αἱ ἀνασκαφεῖσαι περιοχαὶ Ἐλευσῖνος, Ἀγίου Κοσμᾶ, Ἀκροπόλεως, Βούλας καὶ Περατῆς. Εἰς τὰς τρεῖς πρώτας περιπτώσεις πρόκειται περὶ μυκηναϊκῶν συνοικισμῶν. Διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς Ἐλευ-

1. Das Ende, σ. 25.

2. Αὐτόθι σ. 26 καὶ σ. 28 καὶ σημ. 127.

3. ΒΕΡΔΕΛΗΣ, ΑΕ 1956, Παράρτημα σ. 5 κ.έ. Das Ende, σ. 26. DESBOROUGH, ἔ.δ. σ. 79.

4. Das Ende, σ. 26.

5. Αὐτόθι σ. 27 κ.έ., σ. 36 καὶ σημ. 180.

6. Αὐτόθι σ. 32 κ.έ. καὶ σ. 35.

7. Αὐτόθι σ. 35. DESBOROUGH, σ. 79 - 80.

8. Das Ende, σ. 35.

9. Αὐτόθι σ. 116.

σῖνος ἢ εἰκῶν δὲν εἶναι ἀρκούντως σαφῆς καὶ ἡ θέσις φαίνεται χρησιμοποιηθεῖσα συνεχῶς εἰς τὴν ΠΙΓ περίοδον ¹, ὁ Desborough πάντως ὑποδεικνύει «at least a serious diminution of occupation by the beginning of LH III C, and thereafter a break» ². Ὁ ὕστερομυκηναϊκὸς συνοικισμὸς εἰς Ἅγιον Κοσμῶν φαίνεται ἐρημούμενος, ἀπὸ ἐσπευσμένην ἐγκατάλειψιν, εἰς τὴν μετάβασιν ἀπὸ ΠΙΒ-Γ ³.

Ἐνωτέρω ἐξετέθησαν τὰ κατὰ τὴν ἀκρόπολιν αὐτὴν.

Ἡ Βούλα ἔδωκε τάφους μὲ ἀγγεῖα ΠΙΒ καὶ τινα ἐκ τῶν μεταβατικῶν χρόνων πρὸς ΠΙΓ ⁴.

Ἡ εἰκῶν ἐκ Περαιτῆς εἶναι πρωτευόντως ΠΙΓ μὲ τινα ἀγγεῖα χρονολογούμενα εἰς τὴν μετάβασιν ΠΙΒ-Γ καὶ μὲ συνέχειαν μέχρι τῶν ὑπομυκηναϊκῶν χρόνων ⁵. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Desborough, ἡ περίπτωσις τῆς Περαιτῆς «provides valuable support for the hypothesis of a possible internal shift of population during the transition LH ΠΙΒ/C» ⁶. Ἐκ τῶν ἐνδείξεων τούτων προκύπτει ὅτι ἡ περίοδος ΠΙΒ-Γ ὑπῆρξε καὶ διὰ τὴν Ἀττικὴν περίοδος ἀνησυχίας καὶ ἐγκαταλείψεως συνοικισμῶν καὶ τάφων ⁷. Πρὸς τοῦτο συμβιβάζεται καὶ ἡ πλουσιωτέρα εἰκῶν τῆς ΠΙΒ καὶ τῆς ἀντιστοίχου κεραμεικῆς ἐναντι τῆς ἀκολουθούσης ΠΙΓ ⁸. Ἡ Περαιτὴ εἰδικῶς φαίνεται δεχθεῖσα τοὺς φυγάδας τῆς μυκηναϊκῆς Ἀττικῆς μετὰ τὰ δεινὰ τῆς περιόδου ΠΙΒ-Γ, διατηρήσασα πάντως σχέσιν, πέρα τοῦ ἀτομικοῦ χαρακτηρὸς τῆς, πρὸς τὴν Νάξον, τὴν Δωδεκάνησον καὶ ἴσως τὴν Ἀργολίδα (ἀγγεῖα πυκνοῦ ρυθμοῦ) ⁹.

Διὰ τὴν Βοιωτίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ἡ Ἀνθηδών, ἀναφέρονται 24 θέσεις ὑπὸ τοῦ Per Ålin, οὐχ ἤττον μόνον εἰς τέσσαρας ἔχομεν ἀξιολόγους ἀνασκαφὰς καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδείξεων τούτων θὰ στηριχθῶμεν ἐνταῦθα. Αἱ θέσεις εἶναι Θῆβαι, Ὀρχομενός, Ἄρνη (Γλᾶ), Εὐτρησις. Αἱ ἀνασκαφαὶ Θρεψιάδη εἰς τὰς Πύλας τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Γλᾶ (ὀχύρωσις κτισθεῖσα εἰς ΥΕ ΠΙ χρόνους) ἀπεκάλυψαν εἰς τὴν Ν. Πύλιν καταστροφὴν διὰ πυρὸς καὶ ὁμοίαν εἰκόνα εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως κτίσμα (Ἀνάκτορον). Ἐκ τῶν ὀλίγων ὀστράκων τὸ τέλος τῆς ὀχυρώσεως καὶ ἡ ἐγκατάλειψις ἐπῆλθον πάλιν εἰς τὴν μετάβασιν ἀπὸ ΠΙΒ

1. Das Ende σ. 112 - 3 καὶ 117.

2. DESBOROUGH, σ. 115.

3. MYLONAS, Aghios Kosmas, σ. 162. Das Ende, σ. 104 καὶ σημ. 40,41,42. DESBOROUGH, σ. 118: «In my opinion it is likely that the site was deserted in the LHIII.B-C period».

4. ΠΑΕ 1954, σ. 72. DESBOROUGH, σ. 112.

5. DESBOROUGH, σ. 115. Das Ende, σ. 107 - 8, 117.

6. DESBOROUGH, σ. 115.

7. Αὐτόθι σ. 112.: «the cemeteries on the west coast of Attica were not used after LH. ΠΙΒ, while the LH.III C material is concentrated on or near the east coast».

8. Das Ende, σ. 116 καὶ 117.

9. Ἰδὲ γενικῶς DESBOROUGH, σ. 115 καὶ παραπομπαί.

πρὸς ΠΙΓ¹, παρὰ τὴν προφανῆ ὑπεροχὴν τῆς ΠΙΒ². Ἡ Εὐτρησις δὲν παρουσιάζει καταστροφὴν ἀλλ' ἡ θέσις ἐγκαταλείφθη πάλιν κατὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ ΠΙΒ πρὸς ΠΙΓ³. Εἰς τὸν Ὀρχομενὸν δὲν δυνάμεθα ἴσως νὰ ὑποδείξωμεν καταστροφὰς παρ' ὅτι φαίνεται ὅτι καὶ ἐδῶ ἔχομεν ὑποχώρησιν μετὰ τὴν ΠΙΒ εἰς τὰς Θήβας δέ, παρ' ὅτι ἐπιστεύετο τὸ ἴδιον, ἔχομεν βεβαιωμένην τὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς ΥΕ ΠΙΒ χρόνους ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1964 εἰς τὰ οἰκόπεδα Τζώρτζη καὶ Παυλογιαννοπούλου⁴. Συνέχειαν εἰς τοὺς ΠΙΓ χρόνους ἔχομεν μόνον εἰς τὰς Θήβας (τοῦτο μαρτυροῦν κυρίως οἱ τάφοι) καὶ ἴσως εἰς τὸν Ὀρχομενόν.

Βεβαίως δὲν θὰ παρατεθῆ ἐνταῦθα ἡ ἀνάλογος εἰκὼν ἐκ τῶν ἄλλων μυκηναϊκῶν θέσεων, ἐν συμπεράσματι μόνον, κατὰ τὰς παρατηρήσεις πάλιν τοῦ Ålin καὶ τοῦ Desborough, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ μεγάλη ἀναστάτῳσις ἢ καταστροφὴ τῶν μυκηναϊκῶν κέντρων τοποθετεῖται εἰς τοὺς ΠΙΒ-Γ χρόνους, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ἐνδείξεις περὶ ἀμέσως προηγουμένων ἢ ἀκολουθῶν φαινομένων. (Ἴδὲ περαιτέρω ἐνταῦθα εἰς: Συμπεράσματα).

1. Αὐτόθι σ. 120 καὶ 121.

2. Das Ende, σ. 122 - 3. DESBOROUGH, σ. 121.

3. Das Ende, σ. 123 καὶ παραπομπαί. DESBOROUGH, σ. 120.

4. ΑΔ 20, 1945, Χρονικά σ. 230 καὶ 233. Πρβ. καὶ ἀνωτέρω σ. 5, 140, 142 καὶ πίν. 33.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐνδείξεων διαφόρου φύσεως, τὰς ὁποίας συναπεκομίσαμεν ἐν τῇ σπουδῇ τῶν προβλημάτων τῶν θησαυρῶν αὐτῶν καὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς συναφῶν, παρατηροῦμεν ἐνταῦθα ὅτι: "Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὑπὸ μελέτην θησαυροὺς, μὲ ἐξαίρεσιν πιθανῶς τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἀθηδόνος, εὔρομεν ἕδαφος νὰ ὑποστηρίξωμεν τὸ περίπου σύγχρονον τῆς καταθέσεώς των, νὰ ἐκφράσωμεν τοῦτο μὲ τὴν κεραμικὴν διαδοχὴν ἀπὸ τῆς περιόδου ΠΙΒ πρὸς ΠΙΓ καὶ νὰ ὑπολογίσωμεν τοὺς περὶ τὸ 1200 π.Χ. χρόνους ὡς τὸ ἀριθμητικὸν ἀντίστοιχον διὰ τὴν ἀπόκρυψίν των. Ἐν ταύτῳ ἡ σκιαγράφησις τῆς εἰκόνας τῶν λοιπῶν περιοχῶν εἰς τὰς ὁποίας εὐρέθησαν οἱ θησαυροὶ ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἡ εἰκὼν τῆς μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος, ὡς γίνεται εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Ἄλιν καὶ τοῦ Desborough, παρουσιάζει ἐνδείξεις στηριζούσας ἐκείνας τῆς τυπολογικῆς ἐρμηνείας τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν κυρίως τοῦ κεραμικοῦ, πραγματικοῦ ἢ κατὰ προσέγγισιν, περιβάλλοντός των, εἰς τρόπον ὥστε αἱ καταστάσεις καὶ τὰ γεγονότα τῶν ὡς ἄνω δηλωθέντων χρόνων δημιουργοῦν μίαν πρόσθετον, λογικοφανῆ ἐνδειξιν διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν θησαυρῶν μας, οἱ θησαυροὶ δὲ αὐτοὶ ἀποτελοῦν μίαν ἐπὶ πλέον μαρτυρίαν τῶν τεταραγμένων ἐκείνων χρόνων καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς των ρίπτουν μερικὸν φῶς εἰς τὴν εἰκόνα ἐκείνην. Ἡ δὲ μαρτυρία τῶν θησαυρῶν, κατὰ τὴν πολλοστὴν μνησίαν τοῦ πράγματος ἐν τῇ κατ' ἴδιον ἀντικείμενον διαπραγματεύσει, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν ἀντικειμένων τῶν θησαυρῶν, οὐδὲν τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐξαχθῇ τῆς μυκηναϊκῆς παραδόσεως ἢ νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἀντικείμενον ἀνήκον εἰς κύκλον ὁμοίων δηλούντων ἄφιξιν νέας φυλετικῆς ὁμάδος ὀθενδήποτε. Οἱ θησαυροὶ εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ των μυκηναϊκοί, ὅπου δὲ δὲν μαρτυροῦν ἴσως ἀμέσως τὴν μυκηναϊκὴν τεχνουργίαν μαρτυροῦν τὴν μυκηναϊκὴν ἐμπορικὴν δραστηριότητα. Οἱ θησαυροὶ μας ἐκρύβησαν διὰ νὰ φυλαχθῶν ἀκριβῶς εἰς χρόνους ἀνησύχους καὶ τεταραγμένους. Οἱ κάτοχοι των ἐφονεύθησαν, ἀπεδήμησαν ἢ ἄλλως δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀναλάβουν αὐτοὺς καταλιπόντες εἰς ἡμᾶς παραστατικὰ καὶ δραματικὰ σημεῖα τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ θησαυροὶ τῆς μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος χρονολογούμενοι, ὡς εἶπομεν, εἰς τοὺς ΠΙΒ-Γ χρόνους μαρτυροῦν, νομίζω, ὅτι αὐτοὶ εἶναι οἱ τεταραγμένοι χρόνοι τῆς μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος, μετὰ τοὺς ὁποίους ἡ προηγουμένη ζωὴ συνεχίσθη ἢ, ἀλλαχοῦ, καὶ ἤκμασε διὰ νὰ καταλήξωμεν μόλις εἰς τὰ μέσα ἢ τὸ τέλος τοῦ 12ου αἰ., μὲ τὴν καταστροφὴν

τοῦ Granary εἰς τὴν ὀριστικὴν ἐγκατάλειψιν τῶν Μυκηναίων ὡς κέντρου πολιτικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ.

Ἐὰν ὁ θησαυρὸς τῆς Ἀνθηδόνας — καὶ τοῦτο ἐξ αἰτίας τοῦ θραύσματος τοῦ τρίποδος καὶ τινῶν μικροτέρων (ἰδὲ ἐν προηγουμένῳ κεφαλαίῳ) — δὲν δύναται νὰ χρονολογηθῇ εἰς τὴν περίοδον ΠΙΒ-Γ, ὡς οἱ λοιποί, καὶ πρέπει νὰ κατέλθῃ ἐντὸς τοῦ 12ου αἰῶνος, ἐκρύβῃ ἴσως εἰς περίοδον τῆς ὁποίας μοῦ διαφεύγουν αἱ λεπτομέρειαι, ἰδίᾳ ἐν ὄψει τῶν πτωχοτάτων εἰδήσεων περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς ἐλλείψεως ἀνασκαφῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπεσαφηνίζον τὴν ἱστορίαν τῆς προϊστορικῆς Ἀνθηδόνας, ἢ γνώμη μου πάντως εἶναι ὅτι καὶ οὗτος εἶναι περίπου σύγχρονος τῶν λοιπῶν μελετηθέντων θησαυρῶν. (Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ γίνεται λόγος περὶ μαρτυριῶν ἄλλων θησαυρῶν ἐξ Ἑλλάδος καὶ περὶ τοῦ ναυαγίου τῶν Χελιδωνίων Νήσων.)

Ἡ τομὴ κατὰ τὴν ΠΙΒ-Γ ἐκφράζεται εἰς ποικίλας φάσεις τῆς μυκηναϊκῆς ζωῆς. Εἰς τὴν κεραμεικὴν, τὴν ὁμοιογένειαν τοῦ κεραμικοῦ ρυθμοῦ ΠΙΒ διαδέχεται ἡ πολυμορφία τῆς ἀκολουθούσης ΠΙΓ φάσεως¹. Αἱ ἐνδείξεις μας μαρτυροῦν περὶ σχηματισμοῦ κεραμικῶν καὶ ἴσως καὶ πολιτικῶν ἐνοτήτων ἐντὸς τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ΠΙΓ. Μίαν τοιαύτην ἐνότητα ὑπέδειξεν ὁ Desborough διὰ τὴν περιοχὴν τῶν Κυκλάδων (Νάξος), τῆς Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς (Περατῆ) καὶ τῆς Δωδεκανήσου (Ρόδος) μετὰ τὴν κεραμεικὴν πρωτευόντως καὶ δὴ καὶ τοὺς ἀμφορεῖς τοῦ «Octopus Style» (μικρὰ μυκηναϊκὴ κοινὴ)². Ὡς παρατηρηθῇ ὅμως ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὰ σχήματα καὶ ὡς πρὸς τὴν διακόσμησιν ὁ μυκηναϊκὸς χαρακτήρ τῆς ΠΙΓ κεραμεικῆς εἶναι ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἀπαραγνώριστος, οὔτε ὑπάρχει ἐνδειξίς τις διὰ τὴν ὁποίαν νὰ ὑποθέσῃ τις ἐπίδρασιν ἔξωθεν, ἀνάμειξιν ξένου φύλου, ἀπώλειαν τοῦ καλλιτεχνικοῦ προγράμματος, τῆς ἐμπνεύσεως τῶν μυκηναίων ἀγγειογράφων, αἱ δὲ μεταβολαί, ὅσαι ὑπάρχουν εἰς τὴν κεραμεικὴν, εἶναι ἐκφρασις ἀναζητήσεως καὶ περαιτέρω ἐξελιξέως. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν οἰκοδόμησιν ἐν γένει ὁ μυκηναϊκὸς κόσμος παρουσιάζει ὄργανισμὸν κατὰ τὴν ΠΙΑ (14ος αἰ.) καθὼς καὶ κατὰ τὰ μέσα τῆς ΠΙΒ (ὀχύρωσις-προέκτασις ἢ ἐπιδιόρθωσις τῶν ὀχυρώσεων), ἐνῶ διὰ τὴν ΠΙΓ δὲν ὑπάρχει α) ἐνδείξεις ὀχυρώσεως ἢ ἐπιδιόρθώσεως ὁθενδήποτε προερχομένη καὶ β) ἴδρυσις συνοικισμῶν³.

Ἀπὸ πλευρᾶς τάφων καὶ ἐθίμων ταφῆς παρατηρεῖται ὀρθῶς ὅτι ὁ θολωτὸς

1. Οὕτω εἰς μὲν τὴν Ἀργολίδα ἐμφανίζεται ὁ ὁραῖος πυκνὸς ρυθμὸς, εἰς τὸ Ν. Αἰγαῖον ἀντιστοιχοῦν οἱ ψευδόστομοι ἀμφορεῖς τοῦ Octopus Style (Desborough, σ. 177), εἰς δὲ τὴν Κρήτην τὸ Fringed Style (αὐτόθι σ. 15). Σύνοψιν τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐνδείξεων καὶ τῶν μαρτυριῶν τῆς Παραδόσεως, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται καὶ ἐδῶ λόγος βλ. ΣΑΗ Π (36).

2. Desborough, σ. 20 καὶ 228.

3. Ἡ Ἀσίνη παρουσίασεν οἰκοδόμησιν οἰκιῶν κατὰ τὴν ΠΙΓ, μόνον δὲ μία ἄλλη (βεβαία) θέσις ὑπάρχει, ἢ Ἰωλκός. Ἰδὲ αὐτόθι σ. 28-32.

τάφος δὲν ἀπαντᾷ μετὰ τὴν ΥΕ ΠΙΒ περίοδον¹, ἐνῶ συνεχίζεται ἡ συνήθεια τῶν πολλαπλῶν ταφῶν εἰς θαλαμωτοὺς τάφους². Εἰς τοὺς τάφους δὲν ἐξακριβοῦμεν ἀλλαγὴν τοῦ μυκηναϊκοῦ κλίματος μετὰ τὴν ἀναστάτωσιν τῆς περιόδου ΠΙΒ-Γ, ὁ δὲ μυκηναϊκὸς κόσμος ἀκρωτηριασθεὶς μερικῶς καὶ ἀναστατωθεὶς δὲν ἔπαυσε νὰ ζῆ καὶ νὰ δημιουργῆ περαιτέρω ὡς μυκηναϊκός. Ἡ ἀπουσία θολωτῶν τάφων ἴσως δηλοῖ μίαν πλευρὰν τῆς πραγματικῆς καταστάσεως, ὅτι ἡ ἀπειλὴ τῆς περιόδου ΠΙΒ-Γ ἐστράφη κατ' ἐξοχὴν κατὰ τῶν κέντρων τοῦ μυκηναϊκοῦ κράτους, κατὰ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως καὶ τῶν βασιλικῶν γενῶν καὶ ὄχι κατὰ τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου ὡς ἐθνολογικῆς ἐνότητος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποκεφάλισίν του, τοῦλάχιστον εἰς τὴν μυκηναϊκὴν Πελοπόννησον, ὁ κόσμος ἐκεῖνος συνέχισεν ἐν πολιτικῇ ἀποδιοργανώσει τὸν περαιτέρω βίον του, βίον μυκηναϊκὸν εἰς τὰ γνωρίσματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὸ ἐθνολογικὸν καὶ τὸ πολιτιστικὸν του περιεχόμενον³. Ὡστε αἱ ἀναστατώσεις τῆς ΠΙΒ-Γ ἀπὸ πλευρᾶς τάφων δὲν δύναται νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς ἀποτέλεσμα εἰσβολῆς καὶ ἐγκαταστάσεως ξένων φύλων εἰς τὸν μυκηναϊκὸν χῶρον. Βεβαίως ὑπεδείχθησαν ἤδη δάνειοί τινες μορφαὶ ὡς ἀφιχθεῖσαι ἐντὸς ἢ εἰς τὰ περιθώρια τῶν τετραραγμένων χρόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων δι' ἡμᾶς σημασίαν ἔχουν τὰ ξίφη τοῦ τύπου Naue II, πέρα δὲ τούτων αἱ βιολόγιστοι μορφαὶ καὶ ἄλλα τινά⁴, ὥστε ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ὀπλισμοῦ, καὶ ἴσως καὶ τινων προσωπικῆς χρήσεως ἀντικειμένων, θὰ ἠδύνατό τις νὰ σκεφθῆ ἐνταῦθα περὶ μετακινήσεως μειοψηφίας τινὸς πολεμιστῶν καὶ ὄχι ὀλοκλήρου φυλετικῆς ομάδος πρὸς Νότον, ἂν καὶ αἱ ἐνδείξεις τῶν μορφῶν ὀπλισμοῦ κλπ. δὲν εἶναι βεβαίως ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τῆς εἰσβολῆς μᾶλλον καὶ ὄχι ἐκείνης τῆς διὰ τοῦ ἐμπορίου κλπ. διακινήσεως εἰς τὸν μυκηναϊκὸν χῶρον, ὡς ἐτονίσθη ἤδη ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης⁵. Ὑπενθυμίζω ἐνταῦθα τὴν ἀποψιν τοῦ Καθηγητοῦ Μαρινάτου περὶ τῶν π λ α ν ἡ τ ω ν χ α λ κ έ ω ν, τῶν Τελχίνων, τῶν ὁποίων ἡ δραστηριότης καὶ μακρὰν ἀκτῖνα καλύπτει καὶ τῆς προστασίας μιᾶς θεότητος τυγχάνει πάντοτε, καὶ εἰς τὸν αἰγαιακὸν χῶρον ἔχομεν μεμαρτυρημένην τὴν παρουσίαν καὶ δρασίαν των⁶.

Ἡ ἀνασύνθεσις τῆς ἱστορικῆς εἰκόνας τῆς ἐποχῆς εἶναι τῶ ὄντι ἐγγεῖρημα λεπτόν καὶ δυσχερές⁷, ἐν προκειμένῳ δὲ ἔχομεν σχεδὸν *tam scriptores quam*

1. Μὲ τὴν ἐξαίρεσιν ἐπαναχρησιμοποίησεως θολωτοῦ τάφου εἰς Τραγάναν καὶ Πτελεδὸν Θεσσαλίας, εἰς ΠΙΓ χρόνους (DESBOROUGH, σ. 34).

2. Ἐκτὸς Κεφαλληνίας (αὐτόθι σ. 35).

3. Αὐτόθι σ. 36.

4. Ἴδὲ κατάλογον παρὰ MILOJČIĆ ἐν ΑΑ 1948-9, σ. 1 κ.έ. καὶ DESBOROUGH, ἔ. ἀ. σ. 10 καὶ 72.

5. Ὁμαλὴν διαδοχὴν, τοῦλάχιστον πρὸς τὴν πρῶμον ΠΙΓ, φαίνεται ὅτι δεικνύουν καὶ αἱ θέσεις λατρείας, περὶ ὧν DESBOROUGH, ἔ. ἀ. σ. 40-7.

6. S. MARINATOS, Zur Frage der Grotte von Arkalochori, Kadmos 1, 1962, σ. 93.

7. Βλ. π.χ. VERMEULE ἐν Ghomon 35, 1963, σ. 495 κ.έ.

sententias. Ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι εἰσέτι ἀκριβής, ἐν τούτοις θὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐνταῦθα τὴν ὑπόδειξιν ὠρισμένων μαρτυριῶν ἀπὸ πλευρᾶς ἀρχαιολογικῆς καὶ παραδόσεως ἰδίᾳ, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι προβαίνομεν εἰς μίαν χρήσιμον ἀνακεφαλαίωσιν.

Οὕτω λοιπὸν διαπιστοῦμεν ἀρχαιολογικῶς ὅτι ἡ καταστροφή τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐπῆλθε πρὸς τὸ τέλος τοῦ 14ου αἰ. (ΥΕ IIIA) ¹. Ἡ καταστροφή ἐκείνη δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀποτέλεσμα ἐμφυλίων ἐρίδων μεταξὺ τῶν μυκηναίων πριγκίπων, τὴν περίπτωσιν δὲ διασφύζει ἡ παράδοσις τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας καὶ τῶν Ἐπιγόνων, ἡ καταστροφή δὲ ἐκείνη φαίνεται συντελεσθεῖσα πρὸ τῆς Τρωικῆς ἐκστρατείας ².

Εἰς τὸν μυκηναϊκὸν κόσμον τῶν χαλαρῶν δεσμῶν μεταξὺ τῶν κατὰ τόπους ἡγεμόνων αἱ μεταξὺ των προστριβαὶ δὲν εἶναι ἀσύνητες φαινόμενον, ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Μυκηναίων, ὁ κατὰ τὸ Ἔπος Β α σ ι λ ε ὑ τ α τ ο ς πάντων, θὰ ἐχρειάσθη ἴσως περισσοτέρας φορᾶς νὰ προβῆ εἰς ἐπίδειξιν ἰσχύος ἢ καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ διὰ πραγματικῆς ἐκστρατείας εἰς ὑποταγὴν δυσηνίους πρίγκιπας. Ἡ μυκηναϊκὴ κοινωνία δὲν εἶναι βεβαίως καλῶς γνωστῆ, αἱ δὲ πληροφορίες τοῦ Ἔπους καὶ τῶν πινακίδων, μολονότι ἄκρως πολῦτιμοι, δὲν εὐρίσκουν γενικὴν παραδοχὴν εἰς τὴν προσπάθειαν ἀνασυνθέσεως τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῶν Μυκηναίων ³. Οὐχ ἦττον εἶναι, νομίζω, πασίδηλον ἐκ τῶν πινακίδων, ὅτι ἡ κοινωνία ἐκείνη ἦτο ἱεραρχημένη καὶ γραφειοκρατικὴ μὲ δεδηλωμένας τὰς ἀρμοδιότητας τῶν φορέων τῆς αὐλικῆς ἐξουσίας ⁴. Τὸ Ἔπος ἐξ ἄλλου οὐδαμοῦ ἐνισχύει τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηναίων εἶναι ἄρχων συμπαγοῦς αὐτοκρατορίας. Εἰς παρόμοιον κόσμον καὶ μὲ ἀνάλογον πολιτικοστρατιωτικὴν συγκρότησιν εἶναι μᾶλλον ἢ πιθανὸν ὅτι ἐμφύλιοι πόλεμοι ἀνεστάτωσαν κατὰ καιροὺς τὴν χώραν καὶ αὐτὴν τὴν «πρωτεύουσάν» τῆς ⁵. Ὅσακις δὲ δευναὶ συμφοραὶ ἐπεσσωρεύοντο κατὰ τῆς δυναστευούσης ἀρχῆς τῶν Μυκηναίων καὶ ἀδελφοκτόνοι ἐριδες ἀνήλθισκον τὰς δυνάμεις τῆς εἶναι πιθανώτατον ὅτι ἐξηγείρετο ὅλος ὁ μυκηναϊκὸς κόσμος ἢ ἐχωρίζετο εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα.

Ὁμιλήσαμεν ἤδη διὰ τὰς ἀναστατώσεις τῶν IIIB-Γ χρόνων, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ προγενέστεραι τοιαῦται, ἐντὸς πάλιν τῆς ΥΕ IIIB περιόδου ⁶. Οὕτως αἱ οἰκίαι παρὰ τὸν Κυκλώπειον ἀναλημματικὸν τοῖχον, ἡ τοῦ Οἰνεμπόρου καὶ ἡ οἰκία Πέτσα, ἐγκαταλείφθησαν ἢ κατεστράφησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς IIIB, ἡ δὲ καταστροφή ὀφείλεται ὅχι εἰς πῦρ ἀλλ' εἰς ἄλλην βιαίαν ἐνέργειαν, αἱ δὲ οἰκίαι

1. AE 1909, σ. 57 κ.έ. FURUMARK, Chronology, σ. 52. Ἐν τούτοις τὰ πράγματα δὲν εἶναι εἰσέτι σαφῆ εἰς τὰς Θήβας.

2. Ἴδὲ λαμπρῶς παρὰ NILSSON, Homer and Mycenae, σ. 116, 118.

3. PALMER, Mycenaean and Minoans, σ. 91 κ.έ. Doc., σ. 232 κ.έ., 155 κ.έ.

4. Λ.χ. τεμένη Doc., 155 κ.έ.

5. VERMEULE, Greece in the Bronze Age, σ. 270.

6. PER ÅLIN, Das Ende, σ. 17-8, παραπομπαί.

τοῦ Ἐλαιοπράτου, τῶν Ἀσπίδων καὶ ἡ Δυτικὴ Οἰκία κατεστράφησαν ὑπὸ πυρὸς εἰς τὰ μέσα τῆς ΠΙΒ περιόδου¹. Ἐξ ὧν γνωρίζω, ἀνάλογοι καταστροφὰ εἰς τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ μυκηναϊκοῦ χώρου ἐλλείπουν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη τῶν συμφορῶν διὰ τὴν ἔλλειψιν πυρὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποληφθῇ ἐπεισοδιακὴ (σεισμός;), καίτοι εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι δὲν ἐπανεκτίσθησαν αἱ βλαβεῖσαι οἰκίαι, ἡ δευτέρα ὅμως δηλοῖ πραγματικὴν καταστροφὴν, μὴ ἀπαντῶσαν ἐκτὸς τῶν Μυκηναίων. Τί συμβαίνει λοιπόν; Εἶναι ἡ περίπτωσις αὕτη τὸ προανάκρουσμα τῶν μελλουσῶν νὰ ἐνσκήψουν ἐκτεταμένον καὶ μεγάλων συμφορῶν; Θὰ ὑπελάμβανέ τις ὅτι ἡ παράδοσις διέσωσε τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, ὁμιλοῦσα περὶ τῶν δεινῶν κατὰ τὴν αἵματηρὰν διένεξιν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ἀτρέως καὶ Θυέστου διὰ τὸν θρόνον τῶν Μυκηναίων². Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ ἦτο προγενέστερον τῆς Τρωικῆς ἐκστρατείας, ἐὰν δὲ ὑπολάβωμεν ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων διεδέχθη τὸν Θυέστην ἐντὸς βραχείας ὀπωσοῦν διαστήματος ἀπὸ τῶν καταστροφῶν, ἴσως δὲν ἀπέχομεν πολὺ τῆς χρονολογίας τοῦ ἐγχειρήματος κατὰ τῆς Τροίας, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων ἀνέλαβε ταύτην περίπου μὲ τὴν ἀνοδὸν του εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐὰν ἡ ὁμηρικὴ Τροία συμπίπτῃ μὲ τὴν Τροίαν VIIa, τῆς ὁποίας τὸ τέλος τίθεται περὶ τὸ 1240-1230³.

Εἷς ἄλλος συντελεστὴς ἀποσυνθέσεως καὶ ἀναρχίας τοῦ κόσμου ἐκεῖνου εἶναι, πέρα τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, αὕτη ἡ πολὺπλαγκτος κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατεία⁴, ἡ ὁποία ἐξησθένησε τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων, πρωτευόντως δὲ ἐκείνην τοῦ πρώτου βασιλέως καὶ ἐπροοιμίασε τὰ μέλλοντα νὰ ἀκολουθήσουν. Μίαν γενεάν μετὰ τὰ Τρωικὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔχομεν καταστροφὰς εἰς τὰς ἀκροπόλεις, ἐρημώσεις, φυγὴν τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξασθένησιν τῆς μυκηναϊκῆς δυνάμεως. Τὰ γεγονότα εἶναι γνωστά, ἡ αἰτία ἢ αἱ αἰτίαι ἄγνωστοι. Βεβαίως πρόκειται περὶ ἔργου ἀνθρώπων, ἀλλὰ ποίων; Ὁ Desborough ἐν προκειμένῳ ὁμιλεῖ περὶ εἰσβολῆς, μὲ ἐπιχειρήματα τὴν ἔκτασιν τῶν καταστροφῶν, τὴν ἐρήμωσιν τῶν συνοικισμῶν, τὴν ἀπουσίαν ἐπανακτίσεως καὶ μὲ τὴν σκέψιν ὅτι, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ταραχῶν, ἡ ἐρήμωσις δὲν θὰ ἦτο τόσον μεγάλη. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἀρχικῆς ἀφορμῆς τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ δὲν μοῦ φαίνονται ὑποχρεωτικά. Μία ἀναστάσις μετὰ τὴν Τρωικὴν ἐκστρατείαν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου θὰ ἐξήγει καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν καταστροφῶν. Τὴν Τρωικὴν ἐκστρατείαν ἠκολούθησαν αἱ σ τ ἄ σ ε ι ς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδίδης. Ἡ ἀνασφάλεια καὶ αἱ ἐξεγέρσεις ὤθησαν φυγάδας Μυκηναίους νὰ ζητήσουν σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐκείντο ἔξω τοῦ κυρίως

1. Das Ende, σ. 18-9 (παραπομπά).

2. Τοῦτο ὑπέδειξεν ἤδη ὁ WACE.

3. Ὁ WACE ἐνθυμεῖται τὰς χεττικὰς μαρτυρίας ὅτι κάποιος Atarisija ἔδρα προσωπικῶς ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ ἐκεῖθεν πιθανὸν ἐστρατολόγησεν αὐτούς.

4. Ἀναληφθεῖσα διὰ τὰ ταπεινωθῶν αὐθάδεις τινές, οἵτινες ἐπωφελοῦμενοι ταραχῶν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ του, εἰσῆλθον ληστρικῶς κατὰ τῶν ἐδαφῶν αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος (ἐπεισόδιον ἀρπαγῆς ὠραίας Ἑλένης) καὶ πιθανώτατα ἠπειλήσαν τὴν ναυτικὴν καὶ τὴν ἐμπορικὴν ὑπεροχὴν τῶν Μυκηναίων εἰς τὸ Αἰγαῖον.

θεάτρου τῶν καταστροφῶν. Τοιαῦτα σημεῖα εἶναι ἡ Κεφαλληνία καὶ ἡ Ἀχαΐα, κυρίως δὲ αἱ ἀκταὶ καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου. Ὅπωςδὴποτε νέας φυλετικὰς ομάδας ἐγκατασταθεῖσας εἰς τὴν ἐρημωθεῖσαν χώραν δὲν ἔχομεν ἐνδείξεις διὰ τὰ μαρτυρήσωμεν¹, τὸ δὲ ἀρχαιολογικὸν ὕλικόν εἶναι, ὡς γνωστόν, ἀντίθετον πρὸς τοιαύτας ὑποθέσεις.

Ἡ ἀναστάσις εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς προμνησθέντας χρόνους ἔχει τὸ παράλληλόν της εἰς τὴν τοιαύτην τῆς ΝΑ. λεκάνης τῆς Μεσογείου ἐξ αἰτίας τῶν Λαῶν τῆς Θαλάσσης, τῶν ὁποίων ἡ καταστρεπτικὴ δρᾶσις ἐκδηλοῦται κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Φαραῶ Ραμσῆ II (περ. 1301-1234), Μερνεφθᾶ (1234-1222) καὶ Ραμσῆ III (1195-1164)². Οἱ πρῶτοι Λαοὶ τῆς Θαλάσσης ἀπαντοῦν ἤδη ὡς σύμμαχοι τῶν Χετταίων εἰς τὴν περίφημον μάχην τοῦ Kadesh (1286) καὶ ὡς σύμμαχοι Ραμσῆ τοῦ II. Εἰς τὸ ἀ΄ ἡμισυ τοῦ 14ου αἰ. (ἀλληλογραφία Ἀμάρνας) ἀπαντοῦν οἱ Shardana, Shekelesh, Danauna καὶ Lukki. Κατὰ τοῦ Μερνεφθᾶ ἐπῆλθον Tursha καὶ Akaiwasha, ἐνῶ εἰς τὴν μεγάλην εἰσβολὴν κατὰ τοῦ Δέλτα ἐπὶ Ραμσῆ III συνεπῆλθον Pelesati καὶ Denyen, οἱ δὲ Φαραῶ εἶχον μισθοφόρους Tursha καὶ Shardana. Δὲν θὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὸ ἔτυμον τῶν ὀνομάτων τούτων, ἐν τούτοις παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις δὲν πρέπει νὰ ἀμφισβητῆται ἡ παρουσία μυκηναϊκῶν μεταξὺ τῶν λοιπῶν φυλετικῶν στοιχείων τῆς περιοχῆς. Παρὰ τὴν δρᾶσιν τῶν λαῶν τούτων, τῶν προθύμως ὑπηρετούντων ὑπὸ τὰς διαταγὰς παντὸς μισθοδότου, ἡ μυκηναϊκὴ Ἑλλάς ἴσως δὲν ἐγνώρισεν ἐνωρίτερον τὴν δρᾶσίν των, ἡ ὁποία πιθανώτατα ἐξέσπασεν ὡς τὸ αἷτιον ἢ τοῦλάχιστον ἐν τῶν αἰτίων τῶν καταστροφῶν τῆς περιόδου ΠΙΒ-Γ.

Ἡ ὅλη κατάστασις ἐγκαινιάζεται μὲ τὴν θλιβεράν ἐπιστροφὴν τῶν ἡρώων τῆς Τρωικῆς ἐπιχειρήσεως. Οἱ Νόστοι εἶναι μεστοὶ τῶν κινδύνων καὶ τῶν συμφορῶν, αἱ ὁποῖαι εὗρον τοὺς ἐπιστρέφοντας ἢ ὁμιλοῦν διὰ τὴν φυγὴν των καὶ ἴδρυσιν ἀποικιῶν εἰς ἄλλους τόπους. Εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν Λαῶν τῆς Θαλάσσης ὀφείλεται καὶ ἡ πτώσις τοῦ κράτους τῶν Χετταίων εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἐν μέσῳ ἀγχώδους προσπαθείας τῶν βασιλέων του νὰ περισώσουν ὅ,τι δύνανται, ὡς ἐκφράζει τοῦτο παραστατικῶς ἡ ἀλληλογραφία τοῦ ἀρχείου ἐν Bogazkoy³. Τὸ κράτος ἐκεῖνο, μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἀκρωτηριάσεις, διελύθη ὀριστικῶς τὸ 1190 π.Χ.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην πρέπει νὰ στραφῶμεν διὰ τὰ ἀντιληφθῶμεν τὸ περιεχόμενον μιᾶς σειρᾶς πινακίδων ἐκ Πύλου⁴, ἐὰν αὗται ἀπηγοῦν, ὡς φαίνεται, φυλάξεις ἀκτῶν, ἀποστολὰς στρατευτικοῦ (κατασκοπευτικοῦ) περιεχο-

1. Ἴδὲ VERMEULE, The Fall of the Empire, Archaeology 13, 1960, σ. 71.

2. VERMEULE, *αὐτόθι* καὶ Greece in the Bronze Age, σ. 271 κ.έ. BURY, CAH II, 1926, σ. 488 κ.έ. ALBRIGHT, The Role of Canaanites in the History of Civilization, The Bible and Near East, σ. 328-62.

3. PAGE, History and the Homeric Iliad, σ. 98-112.

4. MÜHLESTEIN, Die o-ka-Tafeln von Pylos, Basel 1956.

μένου (συνολικῶς ἀπασχολοῦνται 700 ἄνδρες), δηλαδή κίνδυνον ἐκ θαλάσσης, ἴσως δὲν εἶναι ὑπερβολικὸν νὰ σχετίσωμεν τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀνακτόρου τῆς Πύλου καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς χώρας πρὸς μίαν ἢ περισσοτέρας ἐπιχειρήσεις, τύπου Vikings, οἷαι φαίνεται ὅτι ἐλυμαίνοντο τότε τὰς θαλάσσας καὶ τὰς νήσους (ὁ γραφεὺς τοῦ Ραμσῆ III εἰς Medinet Habu σημειοῖ, ὅτι ἡ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπιχειρήσις ἔγινε, διότι οἱ Βόρειοι καὶ οἱ Νησιῶται ἐταράχθησαν εἰς τὰς νήσους των) ἀλλὰ καὶ περιοχὰς τῆς μεσογείου χώρας.

Εἰς τοὺς Λαοὺς τῆς Θαλάσσης ὀφείλεται λοιπὸν ἡ ἀνατροπὴ τοῦ status quo εἰς τὴν Ἀν. Μεσόγειον, τὴν Δυτ. Μ. Ἀσίαν καὶ αὐτὴν τὴν μυκηναϊκὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ δρᾶσίς των ἀποκορυφοῦται περὶ καὶ μετὰ τὰ Τρωικὰ γεγονότα, ὅτε ἐνωθέντες καὶ μὲ ἄλλους ἐπιδρομεῖς ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀσίας ἐπιπίπτουν τελικῶς κατὰ τοῦ Ραμσῆ III, τοῦ ὁποῦ αἱ νῆαι παρὰ τὰς μεγαλοστόμους ἐκφράσεις τοῦ Medinet Habu ὑπῆρξαν πύρρειοι, τῇ συγκαταθέσει του δὲ οἱ Φιλισταῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς Παλαιστίνην, Ἀχαιοὶ δὲ ἐγκαθίστανται εἰς Κιλικίαν, ἀφοῦ προηγουμένως κατέστρεψαν τὴν Ταρσόν¹. Εἰς τὴν Κύπρον πάλιν οἱ Μυκηναῖοι ὡς ἀποικοὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὴν πρῶμιον βαθμῖδα τῆς ΥΕ IIIΓ ("Ἐγκωμη-Σίδνα), ἀλλ' ἡ κεραμεικὴ τῶν θέσεων αὐτῶν εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῆς Ἀργολίδος, ἡ δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἢ προέλευσίς της εἰς τὴν Ἀν. Μεσόγειον. Κατ' ἀρχὴν δέον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι οἱ ἀφικθέντες εἰς Κύπρον κατὰ τὴν πρῶμιον IIIΓ δὲν περιλαμβάνουν ἀμιγῶς μυκηναϊκὸν πληθυσμὸν ἀλλὰ καὶ ἕτερα στοιχεῖα κυρίως ἀσιατικὰ τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Μ. Ἀσίας², μολονότι δὲ δὲν εἶναι σήμερον ἀπολύτως βέβαιον πόθεν προέρχονται οἱ ἀποικοὶ³,

1. Ἡ περίοδος ἀνακαταλήψεως τῆς Ταρσοῦ χαρακτηρίζεται ἀπὸ κεραμεικὴν μυκηναϊκὴν τῆς φάσεως IIIΒ-Γ (DESBOROUGH, σ. 206).

2. SJÖQVIST, Problems of the Late Cypriote Bronze Age, σ.208. FURUMARK, Op. Arch. III, σ. 263.

3. Τὸ τέλος τῆς Ἐγκωμης εἰς τὴν περίοδον ΥΚ IIIΓ, SJÖQVIST: 1275-1200, δὲν δυνάμεθα νὰ δηλώσωμεν ἐπακριβῶς, ὡς δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τοῦ τέλους τῶν τάφων τῆς Ἐγκωμης τῆς αὐτῆς περιόδου. Ὁ SJÖQVIST ἀκολουθῶν τὸν FURUMARK μένει εἰς τοὺς χρόνους περὶ τὸ 1230, μεθ' οὓς ἀκολουθεῖ Hiatus (CATLING, σ. 54 καὶ σ. 301), ὥστε ἡ ἀκολουθοῦσα φάσις ΥΚ IIIΑ ἀρχίζει περὶ τὸ 1200 (GJERSTAD, SJÖQVIST). Ἡ τομὴ ἐκφράζει τὴν μετάβασιν ἀπὸ IIIΒ-Γ κατὰ τὴν περίοδον τῆς δικαιοῦς εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις τῆς νήσου ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Τροίας μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν μυκηναίων ἀποίκων εἰς τὴν νῆσον, περίοδον δράσεως τῶν Λαῶν τῆς Θαλάσσης. Ὁ FURUMARK θεωρεῖ τὴν κεραμεικὴν τὴν μετὰ τὴν ΥΚ IIIΑ ἐμφανιζομένην «practically all Syro-palestinian» (Op. Arch. III, σ. 264) μετὰ τὴν παρατήρησιν ὅμως ὅτι ἡ κεραμεικὴ δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς ἀποδεικτικὸν μέσον τῆς ἐθνικότητος, ἀνατολικῆς ἢ Αἰγαιακῆς, τῶν εἰσβολέων. Ἀχαιοὺς ὡς ἡγεμόνας ἀνατολικῶν φύλων εἰς Κύπρον ἀφικνουμένων κατὰ τὴν ΥΚ IIIΑ φάσιν βλέπει ὁ GJERSTAD, τοὺς δὲ Ἀχαιοὺς αὐτοὺς ἀναζητεῖ εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς καὶ τὴν Κιλικίαν (The Colonization of Cyprus in Greek Legend, Op. Arch. III, σ. 119). Ὁ GJERSTAD βλέπει πραγματικὸν ἀποικισμὸν τῆς νήσου εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 12ου αἰ. (ΥΚ IIIΑ), περὶ δὲ τῶν εἰσβολέων παρατηρεῖ ὅτι ....: «arrived from Asia Minor and were mixed with Levantine people of Achaean stock. The legend of the Anatolian Teukros refers to this Invasion» (αὐτόθι σ. 123, ἰδὲ καὶ GJERSTAD, The Initial Date of Cypriot Iron Age, Op. Arch. III, σ. 87) ὁ CATLING (σ. 51) βλέπει περιορισμένον ἀριθμὸν ἀποίκων ἐκ τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου πρὸς τὴν Κύπρον ἕνεκα «the disturbed conditions then prevalent in the Aegean at the very end of the thirteenth century», παρατηρεῖ δὲ ὅτι ἡ προέλευσις τῶν Μυκηναίων ἐκείνων εἶναι «As yet undetermined» (σ.54). Τὴν κεραμεικὴν τέλος τῶν ἀποίκων τοῦ ἔτους 1200 π.Χ. ὁ GJERSTAD ὠνόμασε «Debased Levanto-Helladic» (the Initial Date, σ. 87). Περὶ τῶν εἰσβολῶν εἰς Κύπρον ὑπὸ Λαῶν τῆς Θαλάσσης καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων των ἰδὲ GERD STEINER, Neue Alasija-Texte, Kadmos 1, 1962, σ. 130 κ.έ. ἰδίᾳ σ. 138 καὶ MAPINATON, Ἀλασία, ΠΑΑ 36, 1961, σ. 5 κ.έ.

μεταξύ αὐτῶν θὰ ὑπῆρχον Μυκηναῖοι τῆς κυρίως Ἑλλάδος¹, ἐν πάσῃ περιπτώσει.

Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον σκέλος τῆς διαπραγματεύσεώς μας ἀναφέρεται εἰς τὴν Δωρικὴν εἰσβολήν, ἐν ᾧ τῆς κατὰ παράδοσιν συναρτήσεώς της πρὸς τὰς ἀναστατώσεις τοῦ ἑλλαδικοῦ μυκηναϊκοῦ χώρου καὶ τῆς νέας φυσιογνωμίας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ θέμα τοῦτο βεβαίως δὲν ἐξαντλεῖται ἐδῶ, ὅπου γίνονται ὠρισμένα παρατηρήσεις ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς εἰκόνας τοῦ θέματός μας. Τὸ πρόβλημα τῶν Δωριέων εἶναι ἐν μυστήριον, ὡς ἐκ τούτου αἱ ἐνδείξεις μας περὶ αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ γίνουιν βέβαιαι ἀποδείξεις. Ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ἡ Παράδοσις, ἡ ὁποία θεωρεῖ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων τὸν θεμελιώδη παράγοντα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ προτέρου πολιτικοῦ συστήματος καὶ τὴν ἀφετηρίαν τῆς νέας ἐθνικῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων, ἐξ ἐτέρου ἡ Γλωσσολογία, ἡ ὁποία ἐρμηνεύουσα τὰς διαλεκτικὰς διαφορὰς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀνάγεται εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς πολυμορφίας αὐτῆς εἰς τοὺς φορεῖς τῆς Δωρίδος γλώσσης, εἶναι εὐγλωττότεροι τῆς ἀρχαιολογικῆς εἰκόνας περὶ αὐτῶν. Ἀκόμη καὶ σήμερον δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποδείξωμεν ἀρχαιολογικῶς κοιτῖδα ἢ κίνησιν διὰ μέσου τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν τῶν Δωριέων· οὔτε ἡ προσπάθεια τοῦ Desborough νὰ συνδέσῃ τοὺς «cist graves» μὲ εἰσβολεῖς ἀπὸ Βορρᾶ φαίνεται νὰ στηρίζεται ἐπὶ πραγματικῆς βάσεως². Ἐν πάσῃ περιπτώσει διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐξιχνίασιν τῆς «εἰσβολῆς» τῶν Δωριέων θὰ ἔδει νὰ ἀνατρέξῃ τις εἰς τὴν ὑποτιθεμένην πατρίδα των, πρὸς Βορρᾶν, εἰς τὰ ἐδάφη τῆς Ἡπείρου καὶ ἴσως τῆς Μακεδονίας. Ἐκ τῆς πρώτης ἀρχαιολογικῆς μαρτυρίας ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπουσιάζουν, ἐκ τῆς δευτέρας ἔχομεν περιορισμένην εἰκόνα ἐκ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Heurtley. Ἐκεῖθεν λοιπὸν μίαν εἰσβολὴν ἔχομεν μαρτυρουμένην ἀρχαιολογικῶς εἰς τὴν χαλκῆν ἐποχὴν. Πρόκειται περὶ τῆς κατὰ τὸ τέλος ἀκριβῶς τῆς ὡς ἄνω ἐποχῆς ἐπισυμβάσης εἰσβολῆς φύλου κινουμένου ἀπὸ Δουνάβεως διὰ τοῦ Ἀξιοῦ πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐγκαθισταμένου ἐκεῖ (συνοικισμὸς ἐν Vardaroftsa). Ὁ Heurtley ἐχρονολόγησε τὴν εἰσβολὴν ἐκείνην εἰς τοὺς περὶ τὸ 1150 π.Χ. χρόνους, ἐν τούτοις οἱ εἰσβολεῖς (φορεῖς κεραμικῆς Lausitz) δὲν ἐπεκράτησαν τῶν ἐντοπίων, ὥστε δύναται τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μικρᾶς τινος κοινότητος μὲ περιορισμένην σημασίαν τοπικὴν καὶ ἱστορικὴν³.

Περὶ τῶν Δωριέων ἔχομεν τὴν ἄκρως πολύτιμον μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου, ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ 60 ἔτη μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τροίας ἐξέβαλον τοὺς Βοιωτοὺς ἐκ τῆς χώρας των καὶ ὑπεχρέωσαν αὐτοὺς νὰ κινήθωιν πρὸς Νότον καὶ Ἀνατολάς, καὶ περαιτέρω ὅτι 20 ἔτη μετὰ τὸ τελευταῖον γεγονὸς κατῆλθον οἱ Δωριεῖς εἰς

1. Ἴδὲ σημ. 3 σ. 216.

2. CARL - GUSTAF STRENIUS, *Submycenaean Studies*, Lund 1967 (Skr. Sv. Inst. Athen, 8° vii). CASKEY, *Excavations at Lerna 1957*, *Hesperia* 1958, σ. 11.

3. THEODORE SKEAT, *The Dorians in Archaeology*, σ. 21 καὶ 29.

τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐδημιούργησαν ἰδικὰ τῶν κράτη. Ὁ Ἡρόδοτος περιέγραψε τὰς μετακινήσεις ἐκεῖνας ὁδηγῶν τοὺς Θεσσαλοὺς ἐκ Θεσπρωτίας πρὸς Θεσσαλίαν (VII 176) ¹, περὶ δὲ τῶν κινήσεων τῶν Δωριέων δίδει τὸ ἐξῆς σχῆμα (I 56) : Φθιώτις - Ἰστιαιώτις - Πίνδος - Δρυοπίς - Πελοπόννησος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθοῦν αἱ παραδόσεις περὶ κατακτήσεως ἐνὸς ἐκάστου τῶν μερῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀκολουθῶς αἱ παραδόσεις περὶ ἀποικισμού. Ἐκ τῆς παραδόσεως προκύπτει σαφῶς ὅτι οἱ Δωριεῖς ἔρχονται ὄχι ὡς ξένοι, ἄγνωστοι, βάρβαροι καταστροφεῖς ἀλλ' ὡς οἱ ἐπιστρέφοντες Ἡρακλεΐδαι, οἱ ἐξ αἰτίας ἐσωτερικῶν ἀναστατώσεων προφανῶς ἀπολέσαντες τὴν οἰκίαν ἀρχὴν ἢ τὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου διεκδικήσεις καὶ εἰς τὴν γείτονα ἀναζητήσαντες λόγγας διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς. Τὸ γνωστὸν ἐπεισόδιον τῆς ἔριδος Ἐτεοκλέους - Πολυνεΐκους περιλαμβάνει ὠρισμένα τυπικὰ γνωρίσματα π.χ. τὴν κλήρωσιν τῆς ἀρχῆς, τὴν συμφωνίαν διαδοχῆς εἰς τὴν ἀρχὴν δύο ἀδελφῶν, τὴν ἀθέτησιν τῆς συμφωνίας, τὴν διεκδίκησιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ ἀδικηθέντος, στηριζομένου εἰς φιλικὴν σύμπραξιν ἢ μισθοδοσίαν. Οἱ Ἡρακλεΐδαι εἶναι λοιπὸν οἱ ἐκ τῆς Πελοποννήσου φυγάδες (ἡ χώρα ἐκεῖνη ἐμφανίζεται εἰς τὸ κέντρον τῆς Δωρικῆς εἰσβολῆς), οἱ τῇ βοήθειᾳ συγγενῶν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς φύλων (συγγενῶν φυλετικῶς καὶ πάντως ἐξηρητημένων ἐξ αὐτῶν πολιτιστικῶς), πρὸς τὴν Χερσόνησον κατερχόμενοι καὶ ἐπικρατοῦντες μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς μυκηναϊκῆς ἀρχῆς, ἐνῶ πάλιν κατὰ τὴν Παράδοσιν ², εἰς πρώτην ἀπόπειραν ἀναληφθεῖσαν πρὸ 100 περίπου ἐτῶν, προσέκρουσαν εἰς τὴν ἰσχυρὰν εἰσέτι δύναμιν τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀπωθήθησαν. Θὰ προβῶ εἰς μερικοὺς ὑπολογισμοὺς, μὲ ἐπιφύλαξιν διὰ τὴν βεβαιότητά των, ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἐὰν ἡ πραγματικὴ Δωρικὴ εἰσβολὴ ἔγινε κατὰ Θουκυδίδην 80 ἔτη μετὰ τὰ Τρωικὰ καὶ ἐὰν ἡ Τροία VIIa εἶναι ἡ ὁμηρικὴ τοιαύτη καὶ ἐάλω περὶ τὸ 1230, ἡ Δωρικὴ εἰσβολὴ θὰ ἔγινε περὶ τὸ 1150 π.Χ. Τότε τοποθετεῖται ἡ εἰσβολὴ λαῶν μὲ κεραμεικὴν Lausitz εἰς Μακεδονίαν εἰς δὲ τὰς Μυκῆνας ἢ καταστροφὴ τοῦ Granary, μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ Μυκηναῖοι μεταβαίνουν εἰς Κύπρον (κεραμεικὴ Proto-white painted, ἐξηρητημένη ἐκ τοῦ ρυθμοῦ Granary, θαλαμῶτοὶ τάφοι εἰς Λάπιθον). Εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ συνδέσωμεν μὲ τὰ γεγονότα ταῦτα τοὺς Δωριεῖς;

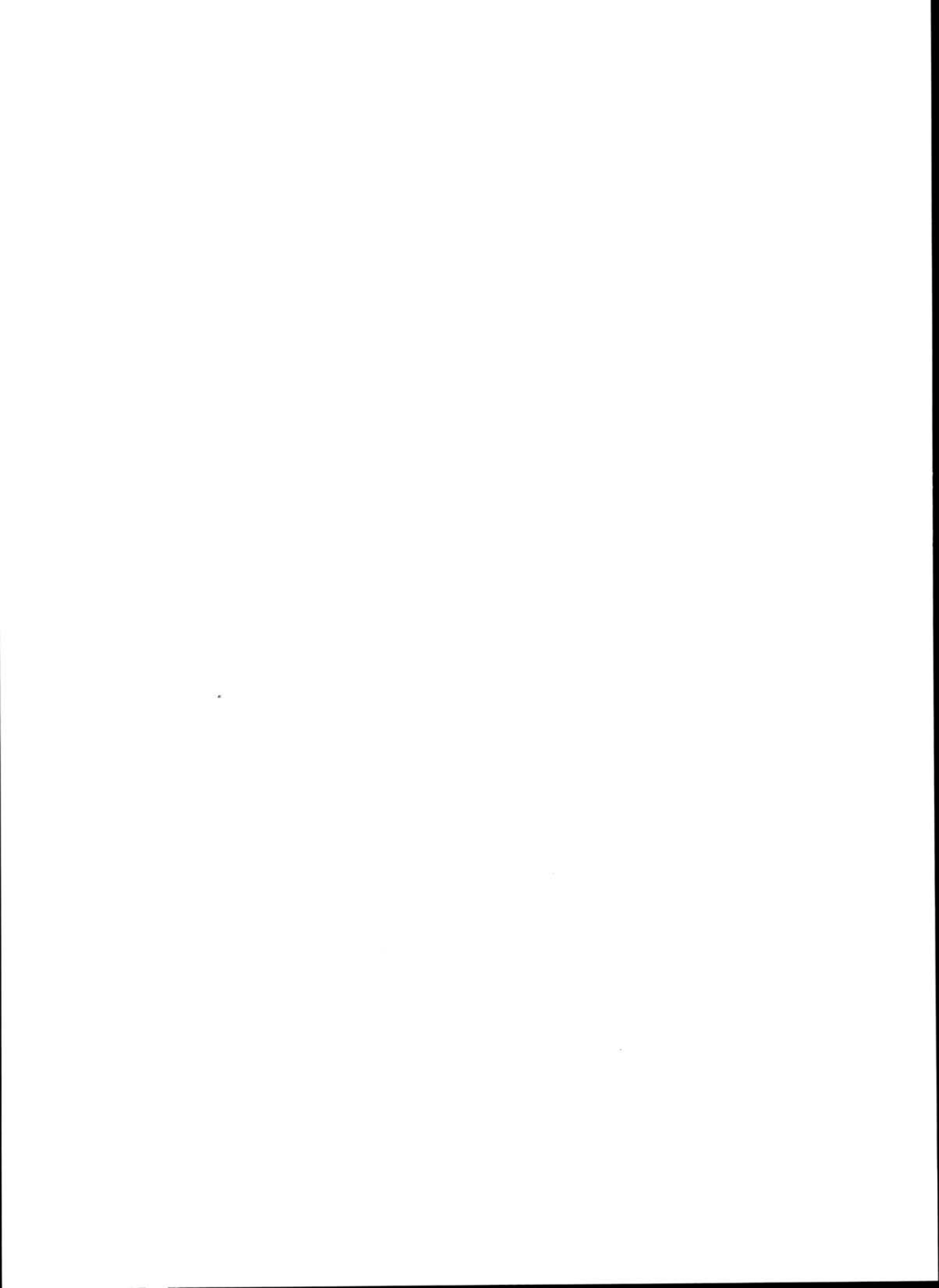
Ἐὰν πάλιν τῶρα ὑπολογίσωμεν μὲ ἀριθμοὺς καὶ ἀποβλέψωμεν εἰς συμφιλίωσιν παραδόσεως καὶ ἀρχαιολογικῶν μαρτυριῶν πρέπει ἴσως νὰ ἴδωμεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς πρώτης, πρὸ 100 ἐτῶν περίπου (3 γενεῶν), ἐφόδου τῶν Ἡρακλεϊδῶν-Δωριέων εἰς Πελοπόννησον καὶ τῆς μονομαχίας Ἵλλου-Ἐχέμου εἰς τὰς καταστροφὰς τῶν οἰκιῶν τοῦ συμπλέγματος τῆς οἰκίας τοῦ Ἐλαιοπράτου, αἱ ὁποῖαι συνέβησαν περὶ τὸ 1250 (μέσα IIIB) περίπου καὶ νὰ ὑποψιασθῶμεν

1. DESBOROUGH, σ. 250 σημ. 3, ἐπίσης σ. 129 καὶ σημ. 1.

2. SKEAT, ξ. ἀ. σ. 52 κ.έ.

ὀπισθεν αὐτῶν τὴν ἔριν τῶν ἀδελφῶν Ἀτρέως - Θυέστου, ὡς ὠμιλήσαμεν ἤδη ἀνωτέρω. Δὲν γνωρίζω τί ὑποκρύπτει ἢ ὑποχρέωσις τῶν τελευταίων νὰ ἐπανέλθουν μετὰ τρεῖς γενεάς· προφανῶς τοῦτο εἶναι ἐξήγησις αἰτιολογικὴ διὰ νὰ δικαιολογηθῇ τὸ σχῆμα τῶν εἰσβολῶν, ὅπωςδὴποτε ἢ ταπείνωσις ἐκείνη τῶν Ἡρακλειδῶν τότε ἐκραταίωσε τὴν ἰσχὺν τοῦ δυνάστου τῶν Μυκηναίων, ἐστερέωσε τὴν ἀρχὴν του καὶ ἐπέτρεψε τὴν περιβόητον κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν. Ἀλλὰ τώρα οἱ Ἀχαιοὶ πρίγκιπες, οἱ ἡγούμενοι τῶν Δωριέων, αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι, εὔρον τὴν σκιάν τοῦ πάλαι ποτὲ κραταιοῦ καὶ πολυανθρώπου μυκηναϊκοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου αἱ Ἀκροπόλεις εἶχον συντριβῆ καὶ δὲν παρείχοντο πρὸς ἐγκατάστασιν καὶ ὀχύρωσιν. Τοιοῦτοτρόπως ἐγκατέλιπον αὐτάς, ἐγκαταλείποντες ἀνεπαίσθητως καὶ τὸν μυκηναϊκὸν βίον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς νέας θέσεις, τὰ ἱστορικὰ κέντρα τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ, αὐτοὶ δὲ καὶ οἱ ἐναπομείναντες κάτοικοι τῆς μυκηναϊκῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἀπετέλεσαν τὴν νέαν φυλετικὴν ὑποδομὴν, ἢ ὅποια πολλὰ ὀφείλει καὶ πολλὰ ἐνθυμεῖται ἐκ τῶν ἐνδόξων Προγόνων, ἢ ἀνάμνησις δὲ ἐκείνη καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὸ ἥρωικὸν παρελθὸν προήγαγε τὸν κάλλιστον καρπὸν τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς, τὸ Ἔπος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΟΡΧΟΜΕΝΟΥ

Μετά την συγγραφήν τῆς παρούσης ἐργασίας ηὐτύχησα νὰ ἀνακαλύψω εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Χαιρωνείας ἐν ἐνιαῖον σύνολον ὑπερεκατὸν χαλκῶν ἀντικειμένων τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, τὰ ὅποια ἀνήκον εἰς τὸν ἀπολεσθέντα θησαυρὸν ἐξ Ὁρχομενοῦ Βοιωτίας. Δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ συμπεριλάβω τὸ εὖρημα ἐκεῖνο ἐνταῦθα, ἀλλὰ θὰ τὸ δημοσιεύσω εἰς ἀνεξάρτητον μελέτην. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔδωσα ἤδη τὰς πρώτας εἰδήσεις καὶ εἰκόνας διὰ τοῦ περιοδικοῦ Ἀρχαιολογικὰ Ἀνάλεκτα ἐξ Ἀθηνῶν (ΑΑΑ 3, 1970, σ. 263-267, εἰκ. 1-10). Ὀλίγας μόνον παρατηρήσεις καταχωρίζω ἐνταῦθα.

Τὰ ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ, ἅπαντα χαλκᾶ, κατανέμονται ὡς ἔπεται :

Α. Ἐργαλεῖα

1. Διπλοῖ πελέκεις, ἀρ. 1-7 (πίν. 34α)
2. Σμιῖλαι - σκέπαρνα, ἀρ. 8-17 (πίν. 34β)
3. Τρύπανον, ἀρ. 18 (πίν. 35α)
4. Δρεπανοειδῆ μαχαίρια, ἀρ. 19-36 (πίν. 35β)
5. Μαχαίρια διάφορα, ἀρ. 37-46

Β. Ὅπλα

1. Ἐγχειρίδια εἰς θραύσματα, ἀρ. 47-61 (πίν. 36α)
2. Ξίφη εἰς θραύσματα, ἀρ. 62-65 (πίν. 36β)
3. Λόγχαι, ἀρ. 66-67 (πίν. 37α)

Γ. Ἀντικείμενα προσωπικῆς χρήσεως

1. Τριχολαβίδες, ἀρ. 68-70
2. Πόρπαι, ἀρ. 71 (βλ. ΑΑΑ ἔ. ἀ. σ. 266 εἰκ. 6)

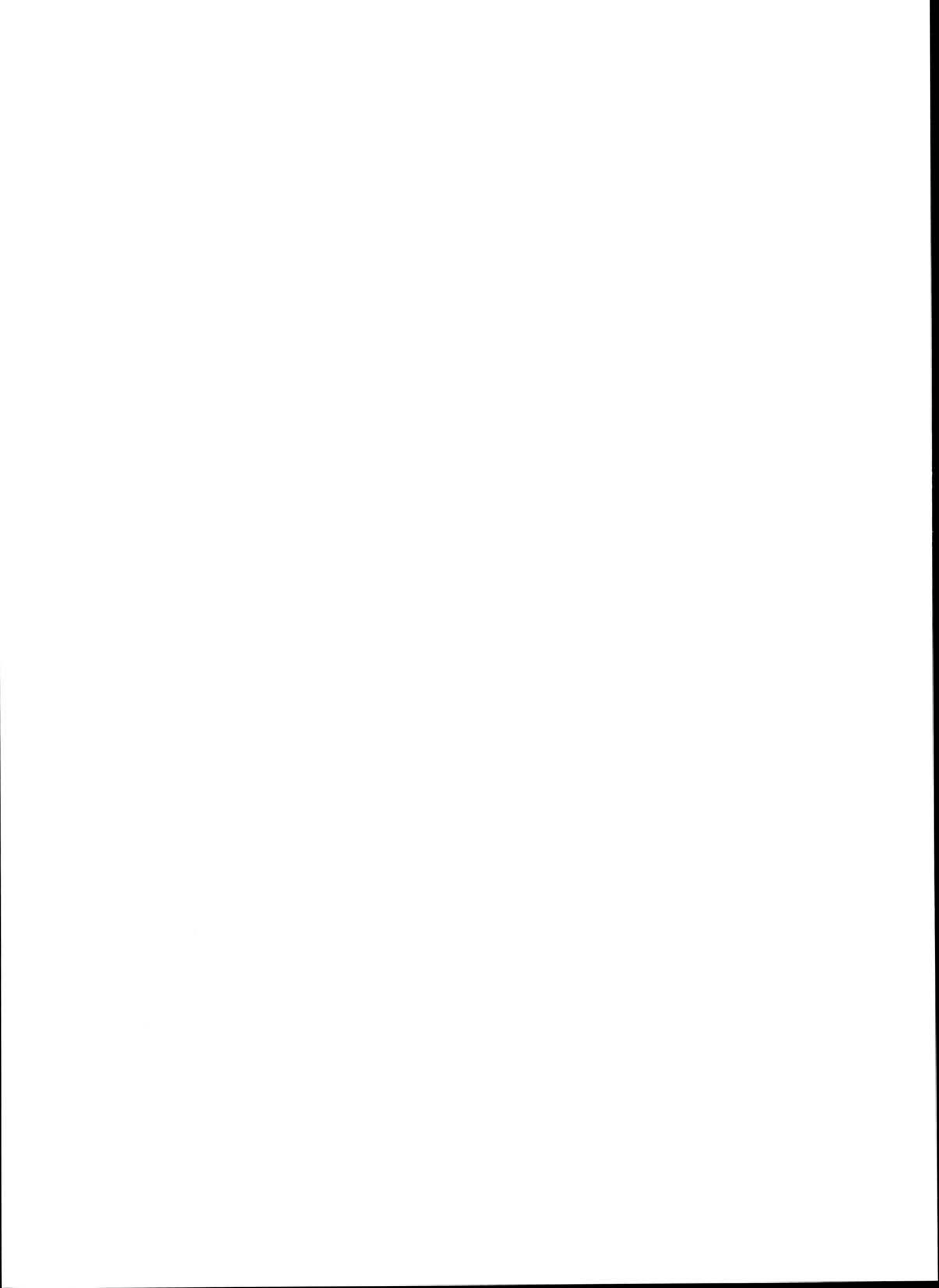
Δ. Ἀγγεῖα

Θραύσματα ἀγγείων, ἀρ. 72-84 (βλ. ΑΑΑ ἔ. ἀ. σ. 267 εἰκ. 7-8)

Ε. Διάφορα, ἀρ. 85-102 (βλ. ΑΑΑ ἔ. ἀ. σ. 267, εἰκ. 9-10) (πίν. 37β,γ)

Ὁ θησαυρὸς Ὁρχομενοῦ προσφέρει πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὰ προβλήματα τὰ ὅποια θίγονται ἐνταῦθα, δηλονότι τὰ χρονολογικὰ καὶ τὰ τῆς γνώσεως τῆς ὑστερομυκηναϊκῆς μεταλλοτεχνικῆς δραστηριότητος. Πιστεύω ὅτι τὸ παρὸν θησαύρισμα ταξινομεῖται ἐν ἐνότητι μετὰ τῶν λοιπῶν ἀπὸ πλευρᾶς τυπολογίας καὶ χρονολογήσεως. Τοῦτο ὅμως θὰ καταδείξῃ ἡ προσεχὴς δημοσίευσίς τοῦ θησαυροῦ.

Θ. Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

BIBΛIOΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤ' ΕΚΛΟΓΗΝ

- ÅLIN, PER, Das Ende der Mykenischen Fundstätten auf dem Griechischen Festland, Lund 1962
- ANDERSON, J. K., Ancient Greek Horsemanship, Berkeley - Los Angeles 1961
- ÅSTROM, LENA, Studies on the Arts and Crafts of the Late Gypriot Bronze Age, Lund 1967
- BENNETT, E. L., The Pylos Tablets, A Preliminary Transcription, Princeton 1951
- BENNETT, E.L. - CHADWICK, J. - VENTRIS, M., The Knossos Tablets, London 1956
- BOARDMAN, JOHN, The Cretan Collection in Oxford, Oxford 1961
- CATLING, H. W., Cypriot Bronzework in the Mycenaean World, Oxford 1964
- CHILDE, GORDON V., Danube in Prehistory
- COGHLAN, H. H., Notes on the Prehistoric Metallurgy of Copper and Bronze in the Old World, Oxford 1951
- DECHELETTE, JOSEPH, Manuel d'archéologie préhistorique celtique et galloromaine, Paris 1908 - 1914
- DEMARGNE, PIERRE, La Crête Dédalique, Paris 1947
- DESBOROUGH, V. R. d' A., The Last Mycenaean and their Successors, Oxford 1964
- DESHAYES, JEAN, Les outils de bronze de l' Indus au Danube, 1 - 2, Paris 1960
- DOERPFELD, W., Troja und Ilion, Athen 1902
- EFFENTERE, H. VAN, Nécropoles du Mirabello, Études Crétoises 8, Paris 1948
- EVANS, ARTHUR, The Palace of Minos at Knossos, London 1921 - 1939
- FELDHAUS, F. M., Die Technik der Antike und des Mittelalters, Berlin 1931
- FIMMEN, DIETRICH, Die Kretisch - Mykenische Kultur, Leipzig und Berlin 1921
- FORBES, R. J., Studies in Ancient Technology, Leiden 1955 - 1964
- FURTWAENGLER, A. - LOESCHKE, G., Mykenische Vasen, Berlin 1886.
- FURUMARK, ARNE, The Mycenaean Pottery: 1. Analysis and Classification 2. Chronology, Stockholm 1941
- GRAEF, B.-LANGLOTZ, E., Die Antiken Vasen von der Akropolis zu Athen, Berlin 1909-1933
- HANCAR, FRANZ, Das Pferd in prähistorischer und frühhistorischer Zeit

- HELBIG, W., Das Homerische Epos aus den Denkmälern erläutert, Leipzig 1887
- HEURTLEY, W. A., Prehistoric Macedonia, Cambridge 1939
- HIGGINS, R. A., Greek and Roman Jewellery, London 1961
- HILL, IDA THALLON, The Ancient City of Athens, London 1953
- ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ΣΠ., Ἡ Μυκηναϊκὴ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, Ἀθήναι 1962
- KABBAΔΙΑΣ, Π.-ΚΑΒΕΡΑΟΥ, Γ., Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1885 μέχρι τοῦ 1890, Ἀθήναι 1907
- KARO, GEORG, Die Schachtgräber von Mykenae, München 1930 - 33
- LAMB, WINIFRED, Ancient Greek and Roman Bronzes, Chicago 1969
- LOLLING, H. W., Das Kuppelgrab bei Menidi, Athen 1880
- LORIMER, H. L., Homer and the Monuments, London 1950
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΣΠ., Κρήτη καὶ Μυκηναϊκὴ Ἑλλάς, Ἀθήναι 1959
- MARINATOS, SP., Lausitzer Goldschmuck in Tiryns, Θεωρία, Festschrift für E. Grumach
- MERCKLIN, EUG., Der Rennwagen im Griechenland, Leipzig 1909
- MILOJCIC, VL., Die Dorische Wanderung im Lichte der vorgeschichtlichen Funde, AA 1948 - 49, σ. 12 κ. έ.
- » » Einige Mitteleuropäische Fremdlinge auf Kreta, Jr. R. G. Z. M.
- MONTELIUS, OSCAR, La Grèce Préclassique, 1 - 2, Stockholm 1924 - 8
- » » La Civilisation primitive en Italie, Stockholm 1904
- MÜLLER-KARPE, H., Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit, Berlin 1959
- MYLONAS, GEORGE, Aghios Kosmas, Princeton - New Jersey 1959
- » » Mycenae and the Mycenaean Age, Princeton - New Jersey 1966
- NAUE, JULIUS, Die Vorrömische Schwerter aus Kupfer, Bronze und Eisen, München 1903
- ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ, ΣΤ., Vaulted Tombs of Messara, Liverpool 1924
- PALMER, LEONARD, The Interpretation of Mycenaean Greek Texts, Oxford 1963
- » » Mycenaeans and Minoans, London 1961
- ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Γ., Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, Ἀθήναι 1910
- PENDLEBURY, J. D. S., The Archaeology of Crete, London 1939
- PERNIER, L. - BANTI, L., Il Palazzo Minoico di Festòs, I-II, Roma 1935 - 51
- PERSSON, AXEL, The Royal Tombs at Dendra near Midea, Lund 1931
- » » New Tombs at Dendra near Midea, Lund 1942
- REICHEL, WALTER, Über Homerische Waffen, Wien 1894
- SCHLIEMANN, H., Mykenae, Leipzig 1878
- » » Ilios : the City and Country of the Trojans, London 1880
- » » Atlas Trojanischer Altertümer, Leipzig 1874
- SCHMIDT, HUBERT, Schliemann's Sammlung Trojanischer Altertümer, Berlin 1902

- SEAGER, R.B., Explorations in the Island of Mochlos, Boston - New York 1912
SNODGRASS, ANTONY, Early Greek Armour and Weapons, Edinburgh 1964
STYRENIUS, C. - G., Submycenaean Studies, Lund 1967
TSOUNTAS, CHR. - MANATT, J. J., The Mycenaean Age, Boston - New York 1897
WACE, ALAN J. B., Chamber Tombs at Mycenae, Oxford 1932
» » Mycenae, an Archaeological History and Guide, Princeton 1949
WIESNER, JOSEPH, Fahren und Reiten in Alteuropa und im Alten Orient, Der Alte
Orient 38, 1939

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΥΡΙΑΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

- Ἄγαμέμνων, 214
 Αἴγισθος, 82
 Akaiwasha, 215
 Albright, W. F., 215
 Ålin, P., 5, 87, 90, 94, 95, 97, 205, 207
 Ἄμεινον Γ', 82
 Anderson, J. K., 43, 141, 142
 Ariadne, 178
 Åstrom, L., 132
 Atarisija, 214
 Ἄτρεύς, 214, 219
 Ἄχαιοί, 170, 216, 218
- Banti, L., 131
 Bass, G., 6, 125, 127, 130
 Bennett, Em., 126, 175
 Benson, J. L., 170, 171
 Benton, S., 4, 117, 158, 170, 171
 Βερδελῆς, N., 191, 207
 Biesantz, H., 191
 Blegen, C., 110, 103, 104, 106, 114, 115, 116,
 132, 133, 139, 141, 143, 180
 Blümner, H., 110, 111, 112, 113
 Boardman, J., 106, 110, 134, 135, 152
 Βοιωτοί, 217
 Bosanquet, R. C., 178
 Brea, B., 6
 Brock, J. K., 172
 Broneer, O., 25, 96, 97
 Buchholz, H. G., 125, 126, 127, 128, 134, 135
 Burchhardt, M., 163
 Bury, J. B., 215
- Γαλαόρης, N., 140, 142
- Catling, H., 4, 5, 7, 55, 94, 98, 100, 101, 102,
 103, 113, 115, 116, 117, 118, 137, 139,
 140, 143, 144, 145, 146, 152, 153, 154,
 155, 162, 165, 166, 167, 169, 170, 171,
 172, 173, 174, 176, 177, 184, 185, 186,
 187, 188, 189, 201, 216
- Chadwick, J. βλ. Ventris, M.
 Childe, V. G., 98, 164, 181, 184
 Coghlan, H. H., 101, 117, 122, 131
 Cowen, J., 164, 165, 167
- Δάκκρης, Σωτ., 80, 153, 155, 159, 160, 161, 162
- Danauna, 215
 Daniel, Fr., 217
 Dawkins, R. M., 100
 Dechelette, J., 103, 104, 111, 114, 132, 133
 Demargne, P., 171
 Denyen, 215
 Desborough, V. R. d' A., 4, 82, 122, 149, 181,
 191, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211,
 212, 214, 216, 217, 218
 Deshayes, J., 34, 98, 99, 100, 101, 103, 104,
 105, 106, 112, 113, 115, 128, 129, 130,
 131, 132, 134, 135, 136, 137, 143, 144,
 145, 146, 147, 148, 149, 151, 152
 Doerpfeld, W., 118, 137
 Δωριεῖς, 217
- Effenterre, H. van, 106
 Ἐτεροζῆς, 218
 Evans, A., 6, 102, 103, 104, 106, 121, 122,
 123, 127, 133, 134, 145, 153, 178, 182,
 190
 Ἐχμεος, 218
- Feldhaus, F. M., 110, 111, 112, 117
 Fimmen, D., 142
 Forbes, R. J., 111
 Foltiny, Is., 168
 Foltiny, St., 139, 143, 168
 Forsdyke, J., 102
 Furtwaengler, A., 157, 178
 Furumark, A. 80, 81, 86, 94, 120, 121, 122,
 154, 157, 158, 161, 162, 169, 174, 178,
 184, 192, 213, 216
- Guilliérons, E. d. J., 179
 Gjerstad, E., 170, 216
 Goldman, H., 114, 119
 Gordon, C., 157
 Goetze, A., 111
 Graef, B. - Langlotz, E., 65, 94
- Hammond, N. G. L., 154, 156
 Hancar, Fr., 143
 Hawes, B., 146
 Helbig, W., 103
 Hemp, W. J., 136, 138

- Hennensey, J. B., 6
 Heurtley, W. A., 141, 181, 182, 217
 Higgins, R. A., 182
 Hill, J., 95
 Hogarth, D. G., 135
 Holste, Fr., 7
 Hood, M. S. F., 84, 85, 86, 141, 153, 155
 Ἡρακλεῖδαι, 218, 219
 Ἡρόδοτος, 218
- Θεοφρανείδης, Β., 105
 Θεσσαλοί, 217, 218
 Θούρηρις, 177
 Θουκυδίδης, 217, 218
 Θρεψιάδης, Ἰ., 208
 Θυέστης, 214, 219
- Ἰακωβίδης, Σπ., 64, 65, 68, 78, 88, 92, 93, 94, 107
- Jacopi, G., 174
- Καββαδίας, Η., 63, 64, 65, 92
 Κάβερου, Γ., 63, 64, 92, 93
 Κάδμος, 213
 Karapanos, K., 137
 Karo, G., 102, 115, 120, 124, 133, 145, 154, 171, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193
 Kees, H., 126
 Keftiu, 125
 Κλυταιμήμεστρα, 82, 83, 87, 132
 Κόδρος, 97
 Kunze, E., 171, 173
 Κυπαρίσσης, Ν., 154
- Lamb, W., 169, 170
 Langlotz, E., ἰδὲ Graef - Langlotz
 Lechat, H., 64, 65, 95
 Loeschke, G., 157, 178
 Lolling, H. W., 183
 Lorimer, H. L., 134, 141, 153, 165, 166, 177, 184, 185, 188, 190
 Lukki, 25
- Manatt, J. J., 104, 106, 133
 Μαρινάτος, Σπ., 4, 6, 80, 88, 97, 102, 104, 105, 107, 114, 118, 121, 127, 134, 135, 154, 155, 156, 162, 174, 181, 182, 212, 216
 Maryon, H., 101, 131, 138
 Μαστροκώστας, Ε., 5, 156
 Maxwell - Hyslop, R., 136, 137, 138, 139, 165, 166
 Mehrhart, G. van, 181
 Mercklin, Eug., 141
 Μερνεφθῆ, 164, 215
- Milojicic, Vl., 80, 113, 151, 155, 163, 166, 167, 181, 212
 Montelius, O., 64, 65, 75, 77, 92, 93, 94, 111, 117, 120, 143, 144, 155, 158, 162, 163, 164
 Morgan, J. de, 182
 Mühlestein, 215
 Müller, C. O., 111, 151, 154, 167, 168, 177, 181, 182
 Müller - Karpe, H., 7, 111, 154, 154, 167, 168, 182
 Μυκηναῖοι, 217
 Μυλωνᾶς, Γ., 5, 8, 45, 51, 53, 87, 88, 89, 90, 98, 99, 119, 122, 123, 125, 135, 141, 146, 150, 153, 157, 160, 161, 208
 Myres, J., 117
- Naue, J., 154, 160, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 187, 188, 192, 194
 Neuzinger, 167
 Νέστωρ, 119
 Nilsson, M., 98, 134, 177, 178, 181, 213
 Ντούμας, Χ., 182
- Ξανθουδίδης, Στ., 106, 114, 115, 135, 178
- Palmer, L., 121, 122, 134, 175, 213
 Παπαβασιλείου, Γ., 107, 115, 119
 Paribeni, R., 7
 Παυλογιαννόπουλος, Δ., 142, 209
 Peet, T. C., 163
 Pendlebury, J. D. S., 135
 Pernier, L., 131, 146
 Persson, A., 102, 103, 104, 114, 133, 139, 179, 181, 183
 Petrie, Flinders, W. M., 104, 138
 Πέτσας, Φ., 213
 Πιπίδης, Μ., 4
 Πλάτων, Ν., 106, 140
 Πλούταρχος, 175
 Πολέμαρχος, 175
 Πολυνείκης, 218
 Potratz, J., 14, 141, 142, 143
- Ραμσῆς, 184, 215, 216
 Reichel, W., 43, 140
 Ridder, A. de, 66, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 78
 Riis, P. J., 170
 Rolfe, J. C., 57, 58, 59, 61, 90, 91, 109, 112, 116, 124, 129, 135, 139, 140, 147, 169, 201
 Ρωμαῖοι, 175
- Σακελλαρίου - Ξενάκη, Ἀ., 105, 153, 155
 Salis, A. von, 178
 Sandars, N., 43, 53, 94, 103, 140, 142, 148,

- 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157,
159, 160, 161, 162, 194
- Σαρδῶ, 125
- Sargon, 170
- Savignoni, L., 105
- Σβορώνος, 'I. N., 102, 125
- Schachermeyer, Fr., 87, 141, 142
- Schaeffer, C. F. A., 131, 164, 166, 185
- Schliemann, H., 4, 45, 94, 118, 157, 163, 169,
179, 182
- Schmidt, H., 118
- Schweitzer, B., 178
- Schwendemann, 175
- Seager, R. B., 6, 114, 115, 134, 140, 153,
170
- Seltman, Ch., 125
- Σῆθος, 163, 164
- Shardana, 215
- Shekelesh, 215
- Sjöqvist, E., 216
- Skeat, Th., 182, 217, 218
- Snodgrass, A., 81, 153, 156, 166, 168, 169
- Σουῖδας, 117
- Sprockhoff, E., 164, 167
- Steffen, 8
- Steiner, G., 216
- Stubbings, Fr. H., 45, 46, 48, 82, 83, 85, 86,
99, 106, 120, 126, 127, 128, 142, 143, 146,
149
- Styrenius, C. G., 81, 83, 217
- Sundwall, J., 80
- Tallgren, A. M., 136
- Taylor, Du Plat, J., 166
- Taylor, W., 82, 83, 84, 86, 87, 166
- Τελχίνες, 212
- Theseus, 178
- Thompson, G., 104, 139
- Τζώρτζης, 'A., 217
- Toll, N. P., 107
- Τουλούπα, Π., 179
- Τσούντας, X., 4, 8, 19, 21, 25, 44, 45, 79, 80,
81, 98, 99, 102, 103, 104, 150, 153, 154,
155, 157, 158, 159, 169, 182, 183, 194,
197, 202
- Tursha, 215
- Υλλος, 218
- Unger, E., 180
- Valmin, N., 141
- Ventris, M. - Chadwick, J., 98, 102, 121, 141
- Vermeule, E., 90, 156, 166, 167, 212, 213,
215
- Vikings, 216
- Wace, A. J. B., 8, 45, 82, 83, 84, 86, 88, 102,
113, 114, 115, 132, 139, 179, 180, 181,
214
- Westholm, A., 138
- Wiesner, J., 43, 140, 141, 142
- Wolters, P., 64, 65, 66, 92
- Φιλαδελφεύς, 'A., 177, 179, 180, 182, 183, 185,
187, 188, 189
- Φιλισταῖοι, 216
- Χατζηδάκις, 'I., 6, 157
- Χετταῖοι, 215

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

- Ἁγία Τριάς, 67, 101, 139, 178
 Ἁγιος Ἰωάννης, 155
 Ἁγιος Κοσμάς, 207, 208
 Ἀδριατική, 165
 Ἀθῆναι, 5, 8, 63, 90, 101, 120, 124, 129, 130, 131, 143, 173
 Αἰγαιακὸς χῶρος, 145, 151, 152, 163
 Αἰγαῖον, 100, 101, 103, 143, 147, 160
 Αἴγυπτος, 103, 107, 111, 113, 114, 133, 141, 143, 163, 164, 165
 Ἀκαρνανία, 146
 Ἀκρόπολις, 4, 45, 63, 64, 68, 92, 94, 95, 96, 99, 110, 111, 128, 129, 130, 132, 144, 146, 147, 149, 155, 158, 160, 162, 202, 207
 Ἀλασία, 125, 164
 Ἀμάρνα, 215
 Ἀμυκλαῖον, 80
 Ἄνθεια, 154
 Ἀνθηδών, 5, 53, 90, 99, 108, 112, 113, 116, 124, 128, 129, 130, 136, 138, 140, 150, 151, 152, 169, 170, 171, 172, 175, 200, 204, 208, 210, 211
 Ἀξιός, 217
 Ἀργολίς, 165, 166, 208, 211, 216
 Ἄρειος Πάγος, 105
 Ἀρκαλοχώριον, 127, 134
 Ἄρνη, 208
 Ἄρτσᾶ (Κρήτης), 105, 108
 Ἀσίγη, 137, 138, 181, 186, 211
 Atchana, 172
 Ἀττική, 174, 207, 211
 Ἀχαΐα, 154, 215

 Βαλκάνια, 163
 Βαρδῖνα, 153
 Βαφειό, 133, 156, 172, 179, 183, 189
 Βεργίνα, 153
 Βεροῦϊνον, 142
 Βλαχόπουλον, 174
 Bogazköy, 215
 Βοημία, 181
 Βοιωτία, 208
 Βούβαστις, 163
 Βούλα (Ἀττικῆς), 207, 208
 Βουρλιά, 78
 Βρανέζι, 152

 Γερμανία, 164
 Γιουγκοσλαβία, 113
 Γουμενίτσα, 106
 Γοῦρνες, 105, 157
 Γουρνια, 7, 99, 100, 111, 112, 119, 146, 174
 Γυψάδες, 106

 Cernícow, 181

 Δανικαὶ νῆσοι, 165
 Δέλτα (Νεῖλου), 163, 165
 Δελφοί, 105, 116
 Διακᾶτα, 161, 182
 Δικταῖον ἄντρον, 106, 108, 151
 Δούναβις (Danube), 34, 98, 163
 Δροσινός, 4
 Δρυοπίς, 218
 Δυμακίων τεῖχος, 137
 Δωδεκάνησος, 208
 Δωδώνη (Dodone), 137, 138
 Δώριον, 141
 Δωρίς, 217

 Ἐλευσίς, 207
 Ἑλλάς, 5, 6, 100, 103, 113, 114, 115, 121, 123, 130, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 141, 146, 151, 153, 156, 159, 163, 164, 166, 167, 172, 173, 175, 177, 181, 186, 187, 188, 195, 203, 206, 210, 211, 214, 215, 217, 219
 Enkomí, 154, 155, 156, 164, 165, 166, 171, 216
 Ἐπάνω Φοῦρνος Μυκηθῶν, 153
 Εἰβοια, 107, 119
 Εἴηνος, 5
 Εὐρώπη, 111, 136, 151, 154, 163, 164, 167, 168, 181
 Εὔτρησις, 114, 115, 119, 208, 209

 Ζαφὲρ Παπούρα, 104, 105, 123, 133, 145, 158, 159, 161, 186, 192
 Ζυγουριές, 100, 119, 174

 Ἡλις, 159, 161
 Ἡπειρος, 138, 154, 156, 160, 217
 Ἡραῖον Ἄργους, 102, 174
 Ἡράκλειον, 105, 155

Hallstatt, 151, 165

Θεσπρωτία, 218

Θεσσαλία, 218

Θῆβαι, 102, 142, 179, 180, 208, 209

Ἰαλυσός, 107, 108, 156, 160, 174, 178, 182

Ἰθάκη, 4, 154, 161

Ἴλιον, 137

Indus, 34

Ἰουτλάνδη, 164

Ἰρλανδία, 137

Ἰσόπατα, 152

Ἰσπανία, 137

Ἰστιαιῶτις, 218

Ἰταλία, 113, 137, 164

Ἰωάννινα, 153

Ἰωλκός, 81, 211

Καδμεῖον, 179

Kadesh, 215

Κακόβατος, 179, 181, 189

Καλάβρυτα, 106

Καλλιθέα Πατρῶν, 169

Καλμπάκι, 153, 155, 160, 161

Καλύβια, 157

Κάμιρος, 174

Κάρπαθος, 157, 160

Καρφί, 100, 110, 116, 119, 147

Κασπία, 136

Καστέλλι, Θηβῶν, 156

Καστρίτσα, 154

Κατσαμπᾶς, 187

Καύκασος, 136

Κεραμεικός, 182, 185, 187

Κεφαλληνία, 105, 154, 181, 182, 212, 215

Κιλικία, 216

Κλεψύδρα, 95

Κνωσός, 6, 99, 121, 123, 125, 127, 143, 145, 155, 170, 186

Κοπεγχάγη, 131

Κόρινθος, 100, 157, 182

Κουμάσα, 152

Κούριον, 170, 171

Κοφίνι, 190

Κρήτη, 6, 99, 103, 105, 108, 110, 112, 113, 114, 115, 119, 121, 125, 127, 130, 133, 134, 136, 140, 142, 145, 146, 151, 152, 153, 156, 158, 160, 164, 165, 174, 178, 187, 188, 192, 211

Κυκλάδες, 114, 211

Κύπρος, 5, 6, 7, 102, 113, 119, 125, 131, 135, 140, 163, 166, 170, 171, 172, 188, 201, 216

Κῶς, 154

Λαγγάδα, 156, 158

Λαγγάδια, 154

Λακκίθρα, 154, 182

Λακωνία, 156

Λάπιθος, 218

Λάρτος, 174

Λαχανόκαστρον, 154

Lausitz, 217, 218

Λευκωσία, 185

Λῆλος, 174

Λιθοβούνιον, 156, 159

Λίνδος, 137

Λονδῖνον, 185

Lund, 217

Μακεδονία, 141, 217, 218

Μακρὰ Βουνάρα, 108, 119

Μακρύνεια, 156, 159

Μάλθη, 141

Μάλια, 99, 100, 105, 119, 138, 146

Μαρμάριανη, 182

Μαυροσπήλαιον, 102, 105, 152, 178

Μαύρη θάλασσα, 136

Medinet Habu, 216

Menidi, 183

Μεσοποταμία, 143

Μιδέα, 122

Μίλητος, 142

Μιτόπολις, 154

Μόσχου Βουνάρα, 115, 119

Μουλιανά, 154, 155, 156, 160, 161, 164, 167, 178, 190

Μουσεῖον Ἀθηνῶν (Ἐθνικόν), 8, 19, 25, 38, 40, 43, 44, 45, 46, 53, 68, 112, 119, 132, 153, 162, 179, 180, —Βερολίνου, 185, —Βρετανικόν, 178, 182, —Ἡρακλείου, 100, 101, 106, 110, —Θηβῶν, 156, —Κοπεγχάγης, 146, —Ναυπλίου, 51, 158, —Πράγας, 181, —Χαιρωνείας, 5, 152

Μιπέριμπακας, 4

Μυκῆναι, 4, 5, 8, 19, 25, 38, 43, 44, 45, 46, 79, 80, 81, 87, 88, 92, 99, 100, 102, 103, 104, 106, 109, 112, 113, 115, 116, 117, 119, 122, 123, 124, 125, 127, 130, 131, 133, 141, 142, 143, 145, 146, 150, 151, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 169, 179, 181, 182, 183, 185, 189, 190, 192, 206, 207, 211, 213, 214, 219.

Μύρτου Πηγάδες, 171

Νάξος, 112, 119, 169, 182, 208, 211

Ναύκρατις, 175

- Ναύπλιον, 119, 123, 191
 Νεῖλος, 103
 Νέον Νοσοκομεῖον Κνωσοῦ, 155
 Ὀλοῦς, 106
 Ὀρχομενός, 5, 208, 209
 Οὐαλία, 138
 Παλαίικαστρον, 100, 105, 112, 119, 145, 157, 162
 Παλαιστίνη, 151, 170, 216
 Παραμυθία, 154, 159
 Parum, 165
 Παχεῖα Ἄμμος, 140
 Πελοπόννησος, 126, 156, 212, 218, 219
 Περσική, 107, 110, 160, 161, 179, 184, 192, 193, 207, 208, 211
 Περσεία Κρήνη, 82
 Πίνδος, 218
 Πλάτανος, 119
 Πινόξ, 170, 173
 Πολιόχνη (οἰκισμὸς Λήμνου), 6
 Πορτὶ Μεσσαρᾶς, 150, 152
 Πραισός, 178
 Πρόσυμνα, 108, 114, 133
 Πτελεὸς Θεσσαλίας, 212
 Πυλία, 174
 Πύλος, 102, 119, 122, 126, 127, 175, 215
 Ras Shamra, 164, 165, 170, 171, 185
 Ρόδος, 107, 115, 119, 120, 132, 133, 134, 136, 156, 158, 174, 211
 Σαλαμίς, 182, 190, 192
 Σαμπᾶ Πεδιάδος, 101
 Σαρδηνία, 137
 Σητεία, 161
 Σίδνα, 216
 Σικελία, 137
 Σκόπελος, 140
 Σόλοι, 127
 Σταμνιά Ἡρακλείου, 187
 Σταμνιά Πεδιάδος, 106, 154, 155
 Συρία, 132, 170
 Σφηττός, 105, 110
 Ταρσός, 216
 Τίρυνς, 6, 80, 120, 142, 170, 173, 177, 181, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 206, 207
 Τραγᾶνα, 102, 107, 212
 Τροία, 116, 118, 137, 214, 216, 218, 219
 Τρύπα Εὐβοίας, 110
 Τύλισος, 6, 146
 Vardaroftsa, 217
 Φαιστός, 100, 105, 112, 146, 179, 182
 Φαραί, 154
 Φθιώτις, 218
 Φωκίς, 188
 Χαλκονδρίτσα, 154

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ἄκμων, 72, 78, 100, 101, 131, 202, 204
 ἀκόνη (- αι), 162
 ἀκόντιον, 66, 155, 156
 ἀμφορεύς, 211, — ψευδόστομος, 84, 85, 95
 ἀξίνη (- αι), 129
 ἄρπη, 188, 192
 ἀσκός, 84

βέλος (- η), 37
 βελόνη (- αι), 81

δακτύλιος, 63, 177, 178, 190, 191, — σπειροει-
 δής, 182
 δισκάριον (- α), 18, 194, 204
 δίσκος (- οι), 65, 102, 103, 121, 132, — ζυγῶν,
 102, — κατόπτρον, 18, 77, 105, 194, 195,
 196, 202, 204
 δρέπανον (- α), 98

ἐγκοπεύς (- εἷς), 200, 201, 204
 ἐγγειρίδιον (- α), 46, 52, 65, 77, 157, 159,
 161, 162, 167, 197, 198, 199, 202, —
 σταυροειδῆ, 157
 εἰδώλιον (- α), 84, 86

ζυγός, 127

ἤλεκτρος, 180, 181
 ἥνια, 143

κάτοπτρον (- α), 106, 107, 132, 133
 κεντητήριον, 117
 κέρας, 200, 201
 κλισμός, 177
 κοπεύς (- εἷς), 58, 107, 200, 202, 204
 κουρεῖς, 98
 κρατήρ, 49, 120, 175
 κυάθιον (- α), 84
 κύλινδρος (- οι), 179, 180
 κύλιξ, 85, 86, 185, 187, — ἄωτος, 187, 192, —
 μόνωτος, 186, 192, — ὑψίπους, 142

λαβίς (- ες), 115
 λάρναξ (- ες), 178
 λέβης (- ες), 6, 124, 175, 179, 183, 185, 186

187, 189, 192
 λεκάνη (- αι), 106, 186, 192
 λεπίς (- ίδες), 147, 148
 λόγχη (- αι), 52, 63, 66, 107, 152, 153, 154,
 155, 156, 194, 195, 199, 200, 202, 204,
 218, — φυλλοειδής, 155, 156
 λύχνος, 114

μασάτιον, 194
 μάχαιρα, 48, 104, 105, 109, 188, 194, 195, 204
 μαχαίριδιον (- α), 107
 μαχαίριον (- α), 33, 35, 36, 47, 55, 75, 98, 100,
 106, 107, 108, 147, 148, 150, 151, 169, 194,
 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 204, —
 δρεπανοειδής, 25, 46, 47, 54, 61, 76, 98,
 100, 111, 188, 189, 190, 194, 195, 196,
 197, 199, 200, 202, 204, — μονόστομον,
 107
 μήτρα, 126, 127, 128

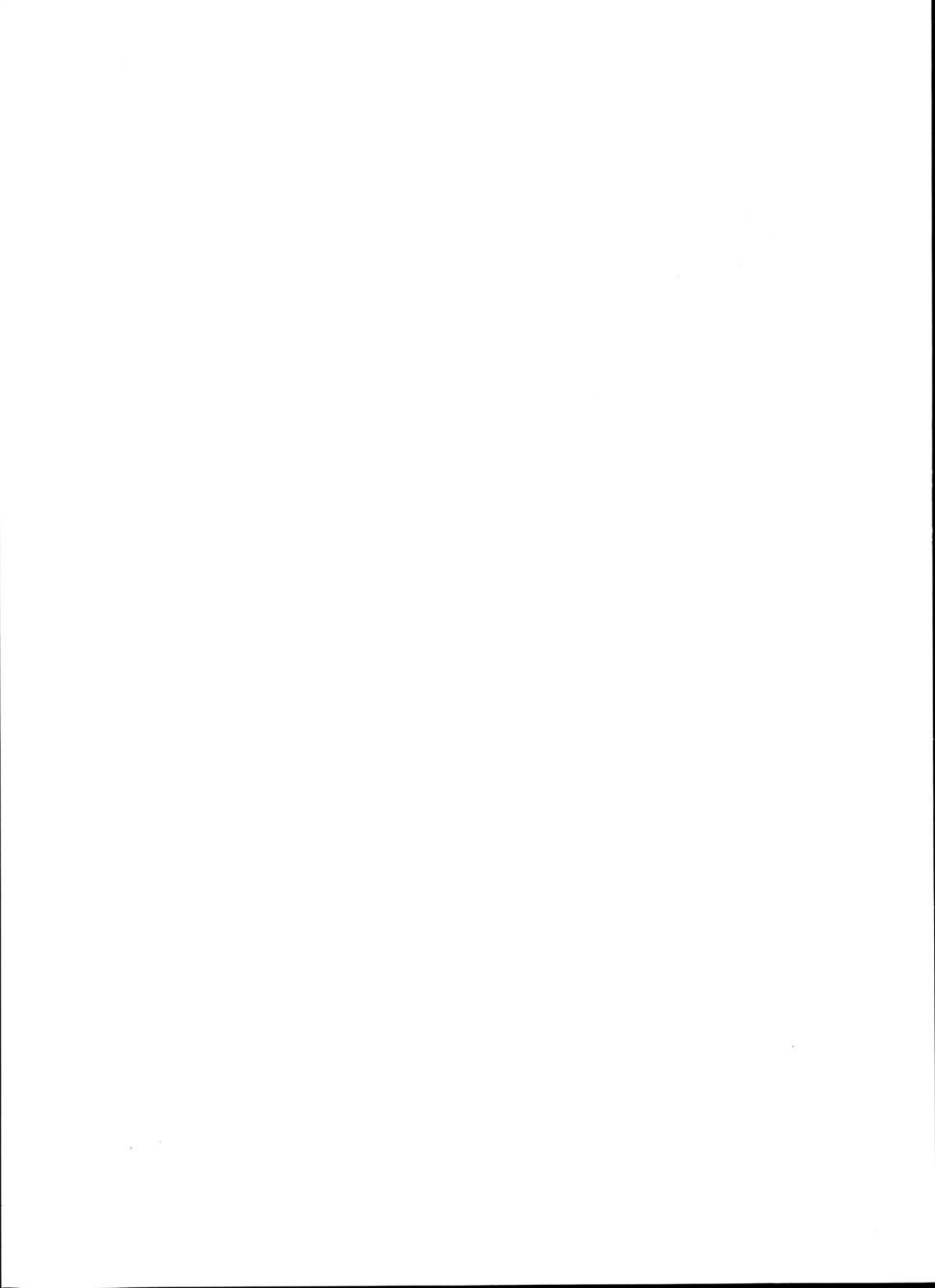
ξίφος (- η), 7, 47, 52, 53, 76, 118, 157, 158, 159,
 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 169, 187,
 195, 196, 197, 198, 199, 202, 204, — Naue
 II, 160, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 169,
 187, 188, 194, 196, 212

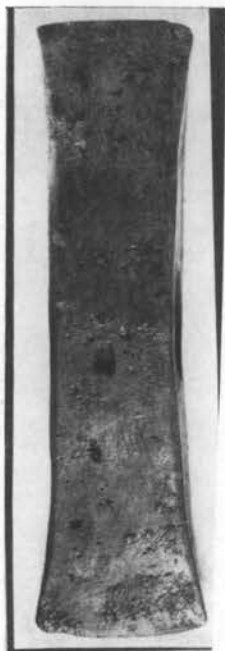
ξύρος (- οί), 18, 103, 104, 105, 106, 107, 108,
 109, 133, 147, 194, 195, 196, 200, 201,
 204, — μετὰ μιᾶς ἀκμῆς, 108, — τριγωνι-
 κός, 108, — φυλλοειδής, 107, 108

οἶνοχόη, 121, 122
 οἰστός, 118, 119
 ὄπεαρ, 117
 ὀπεύς (- εἷς), 37, 55, 61, 113, 116, 117, 118,
 122, 194, 195, 196, 199, 200, 204
 ὀπήτιον, 117

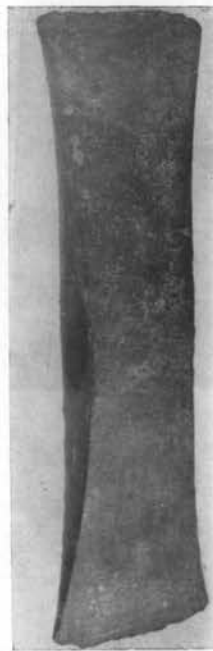
πέλεκυς (- εις), 65, 135, 139, — διπλοῦς, 48,
 51, 58, 66, 68, 131, 134, 194, 195, 196,
 197, 198, 200, 202, 204
 περιδέραιον (- α), 178
 περισφύριον, 139, 140
 περόνη (- αι), 113
 πινακίς (- ίδες), 213, 215

- πλακκοῦς, 125, 187
 πόρκης, 153, 154
 πόρπη (- αι), 80, 115, — βιολόσχημος, 80, 212,
 — τοξοειδής, 113
 ποτήριον (- α), 107, 120
 πρόχους (- οι), 106, 121, 122, — ραμφόστομος,
 123, 175
 πυροστάτης, 189
 Πώρινος τοῖχος Μυκηναῶν, 45, 86, 87, 91, 108,
 120, 125, 127, 128, 143, 144, 145, 146,
 147, 149, 152, 157, 162, 197

 ρίνη (- αι), 74, 110, 111, 202, 204

 σιγύνη, 155
 σκαλιστήριον (- α), 128
 σκέπαρνον (- α), 23, 139, 145
 σκύφος, 124, 184, — ζωτος, 192, — μόνωτος,
 184, 192
 σμίλη (- αι), 21, 45, 55, 65, 68, 70, 111, 135,
 143, 144, 145, 146, 147, 195, 197, 198, 200,
 202, — τετραγώνου τομῆς, 198, 204, —
 ὀκταγωνικῆς τομῆς, 195, 196, 198, 199,
 202, 204, — σκέπαρνον, 48, 54, 68, 194,
 195, 196, 197, 198, 199, 202, 204
 σόλος, 127, 198
 σπεῖρα, 182, 190, 192
 σπυρίς, 173
 σταυροπέλεκυς (- εις), 61, 135, 200, 204
 σφηκωτήρ (- ῆρες), 45, 182, 195, 204
 σφῦρα (- αι), 48, 73, 101, 120, 129, 130, 131,
 132, 145, 197
 σφραγιδοκύλινδρος (- οι), 180

 ταινία (- αι), 40, 42, 43, 56, 57, 60, 194, 195,
 204
 τάλαντον (- α), 6, 17, 45, 57, 125, 126, 127,
 195, 197, 198, 199, 204
 τριποδίσκος (- οι), 175
 τρίπους (τρίποδες), 169, 170, 171, 172, 173, 174,
 175, 176, 184, 185, 187, 189, 192, 200, 201,
 202, 211
 τριχολαβίς (- ες), 38, 48, 105, 106, 107, 113,
 114, 115, 133, 194, 196, 197, 198, 204
 τροχός, 172, 180, 181, 192
 τρύπανον (- α), 48, 61, 112, 128, 198, 199,
 200, 204
 τρυτάνη, 102

 ὕδρεια (- αι), 49, 120, 121, 197, 198
 ὕνεια, 70, 129, 202
 ὑποκρητήριον, 175

 φαλτσέτες, 98
 ψιάλη (- αι), 78, 106, 204
 φλασκίον, 81

 χαλινός (- οί), 43, 140, 141, 142, 143, 194, 195,
 196
 χύματα, 49, 50, 127, 199

 ψέλιον (- α), 139, 140, 182, 200, 201, 204
 ψιμμύθια, 150

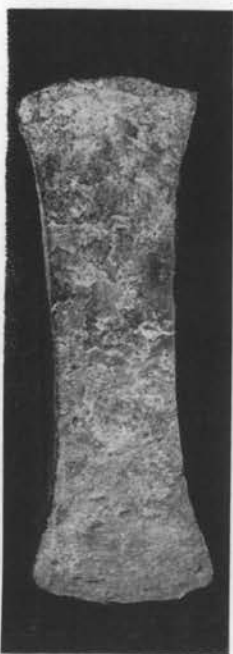

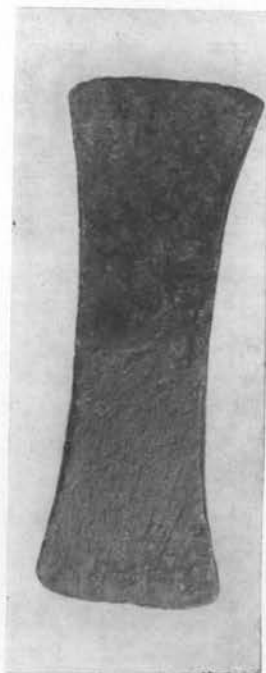
α

β

γ

δ

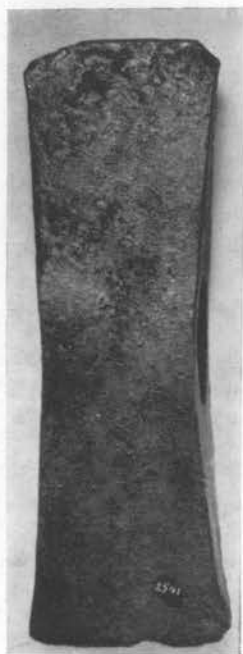

α

β

α

β

γ

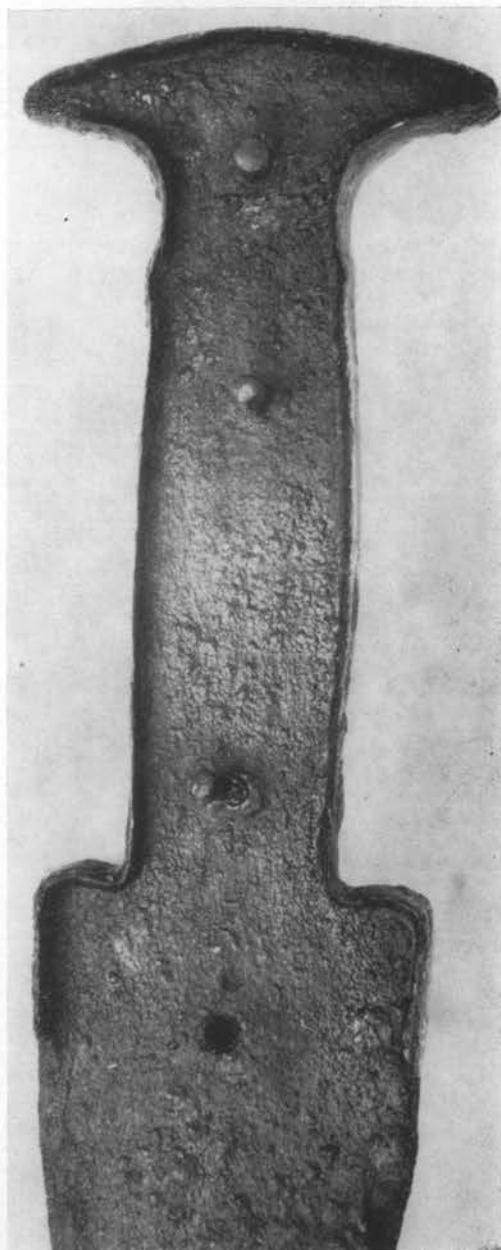
α

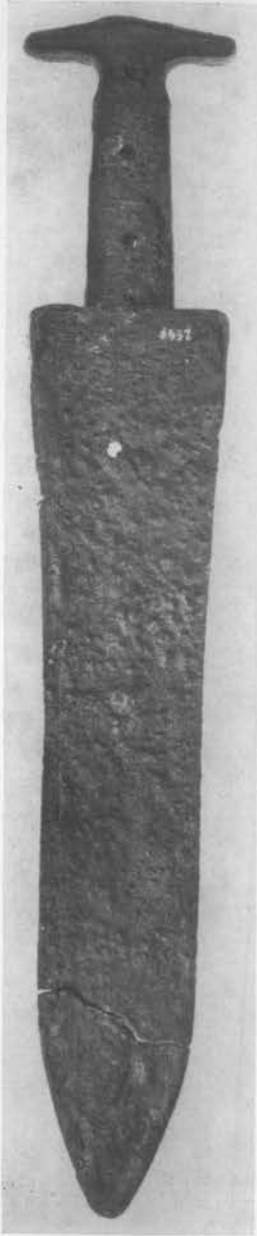
β

α

β

α

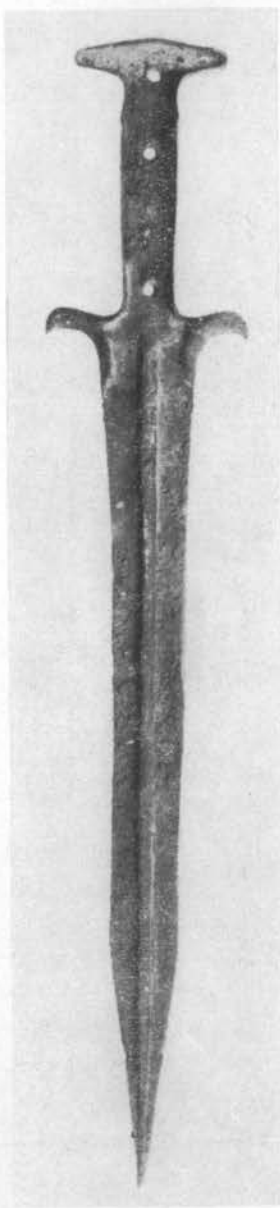
β

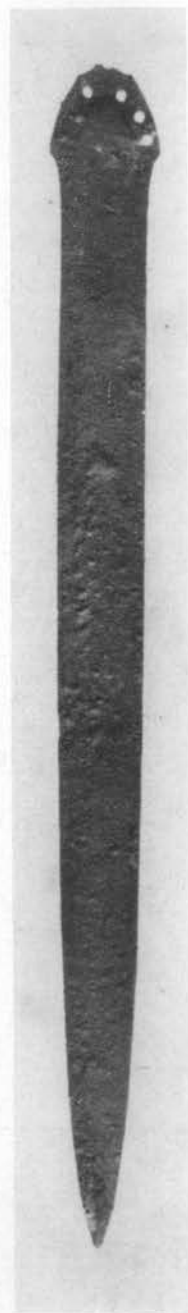
α

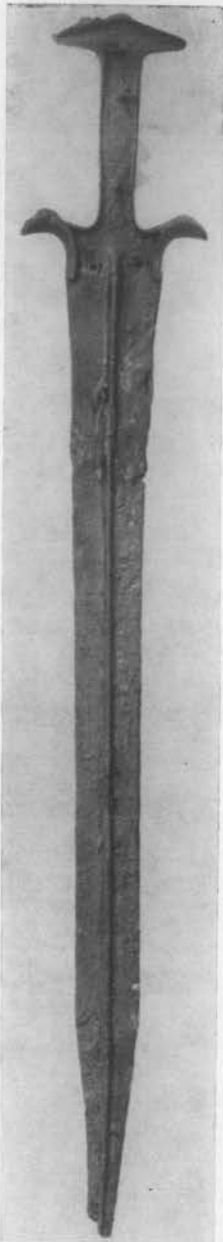
β

γ

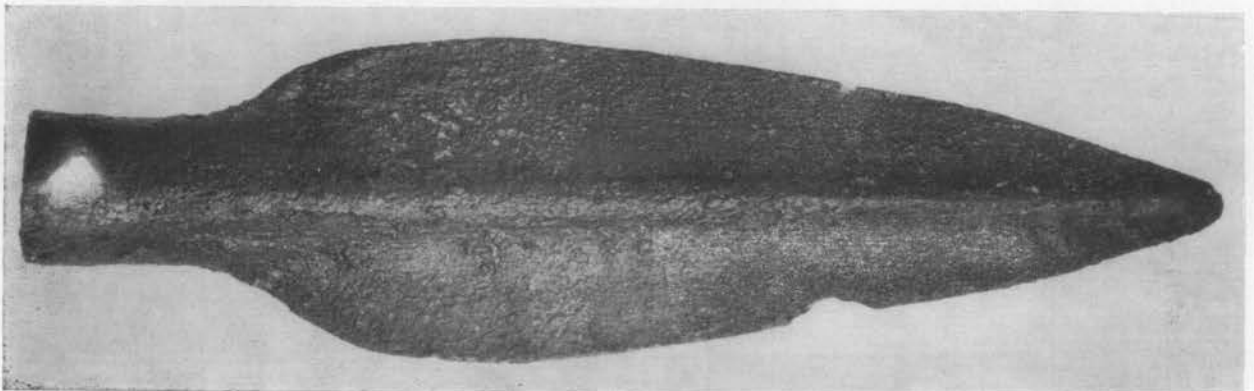
δ

α

β

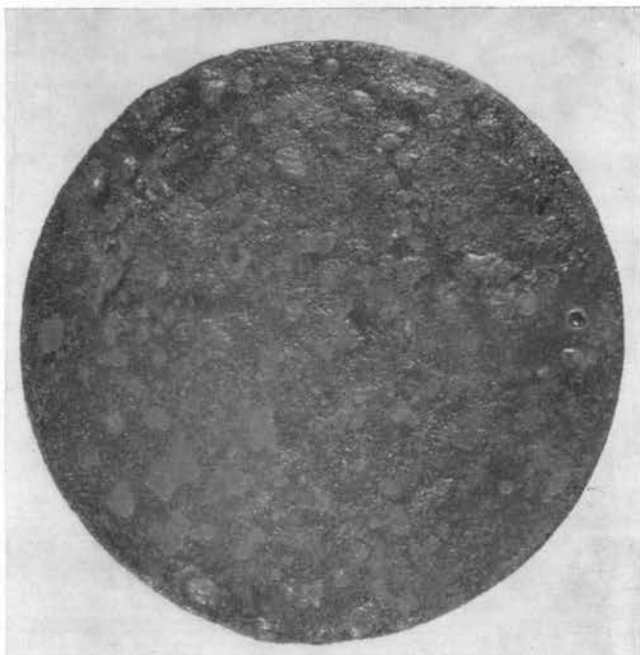

γ

α

β

γ

δ

ε

α

β

γ

δ

ε

ε'

ζ

η

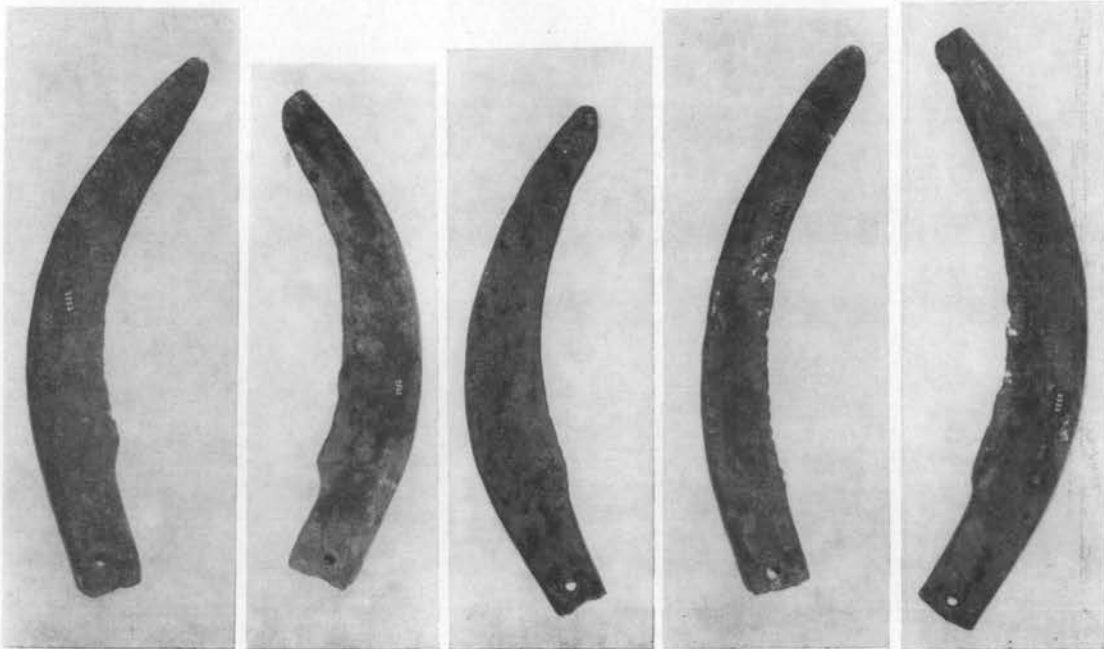
α

β

γ

δ

ε

ς

ζ

η

θ

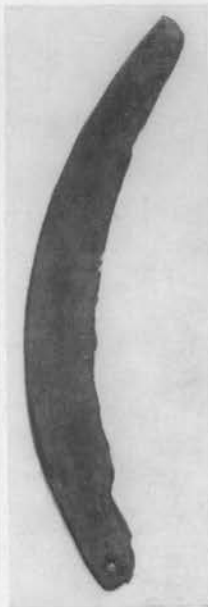
ι

α

β

γ

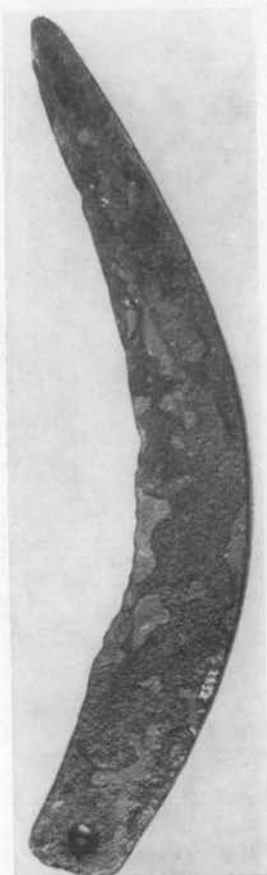
δ

ε

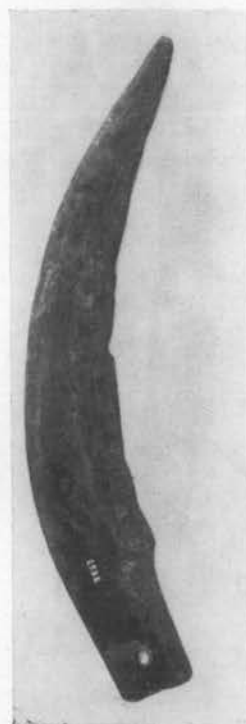
ζ'

ζ

η

θ

α

β

γ

δ

ε

ς'

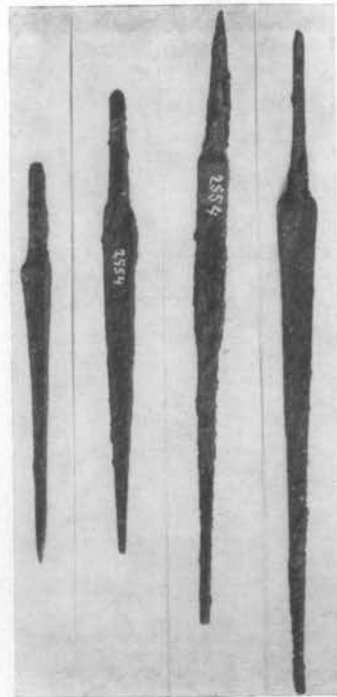
ζ

η

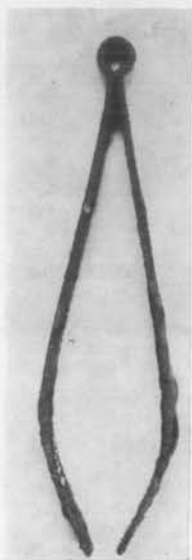
θ

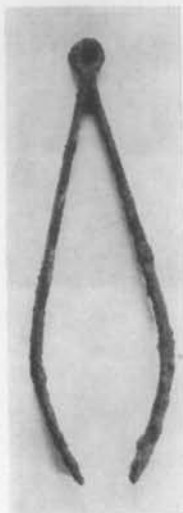
ι

α

β

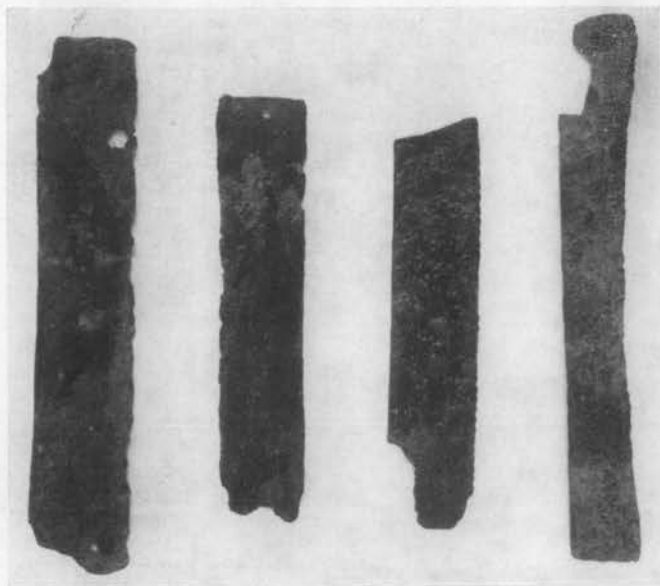
γ

δ

ε

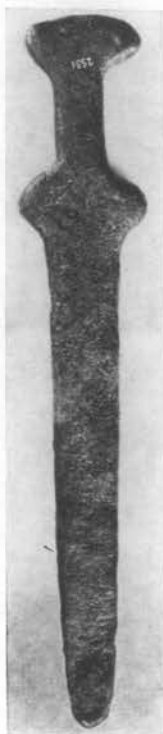

ς'

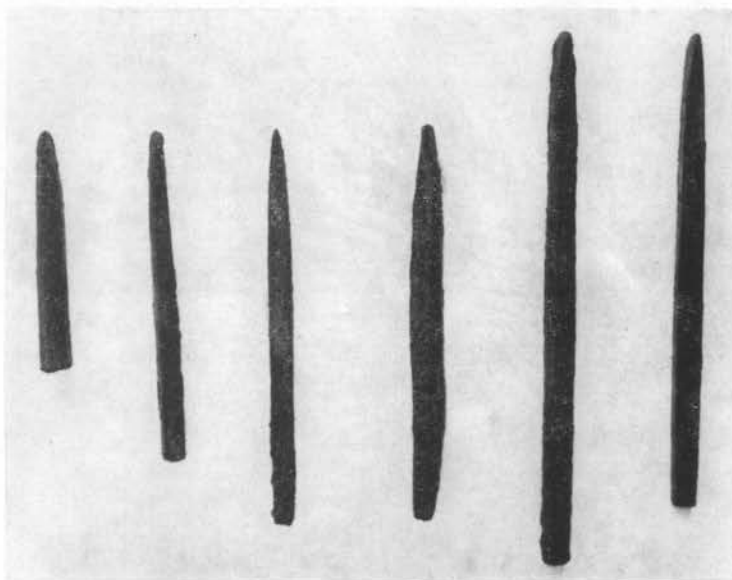

ζ

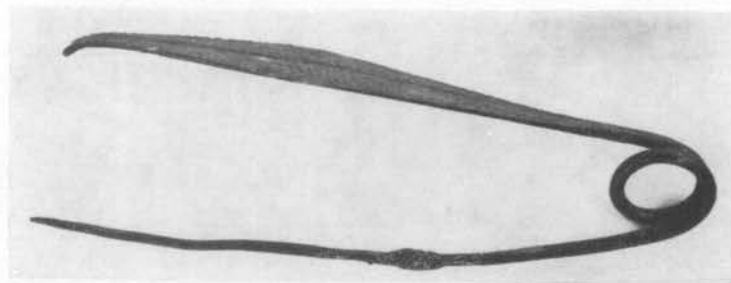

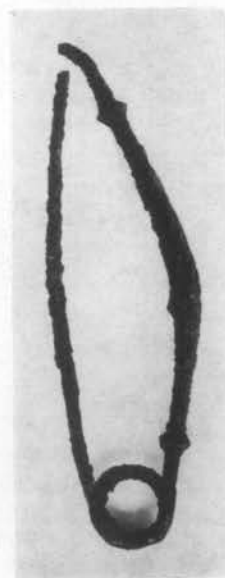
α

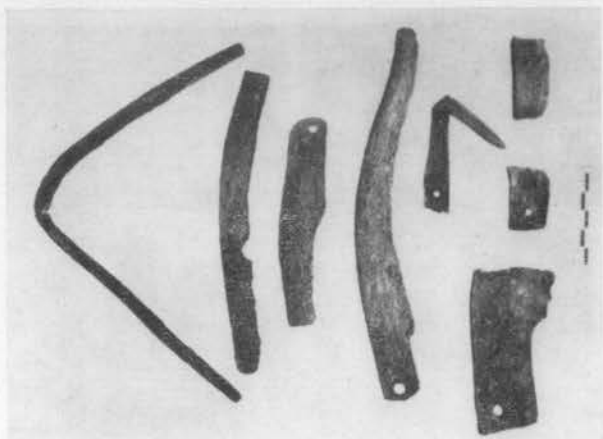
β

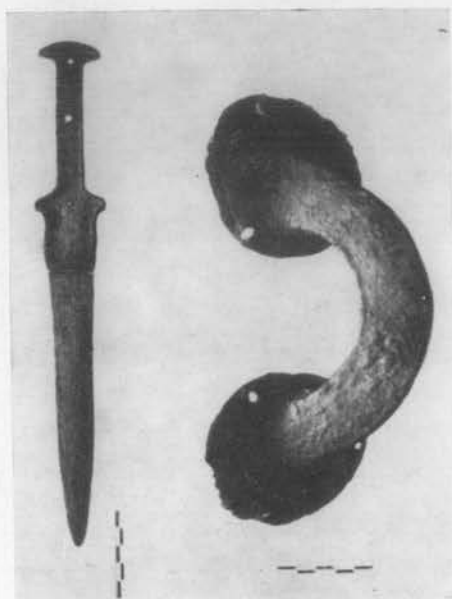
γ

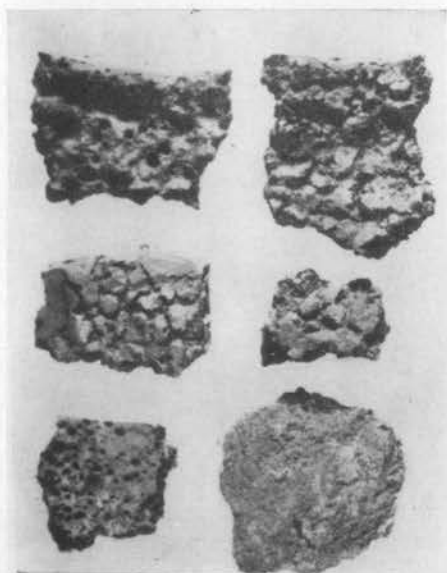
δ

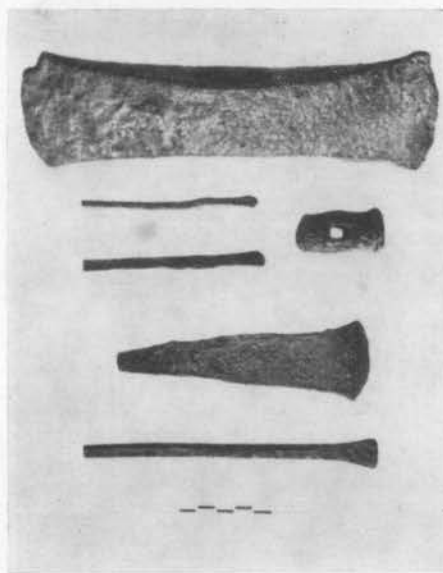
α

β

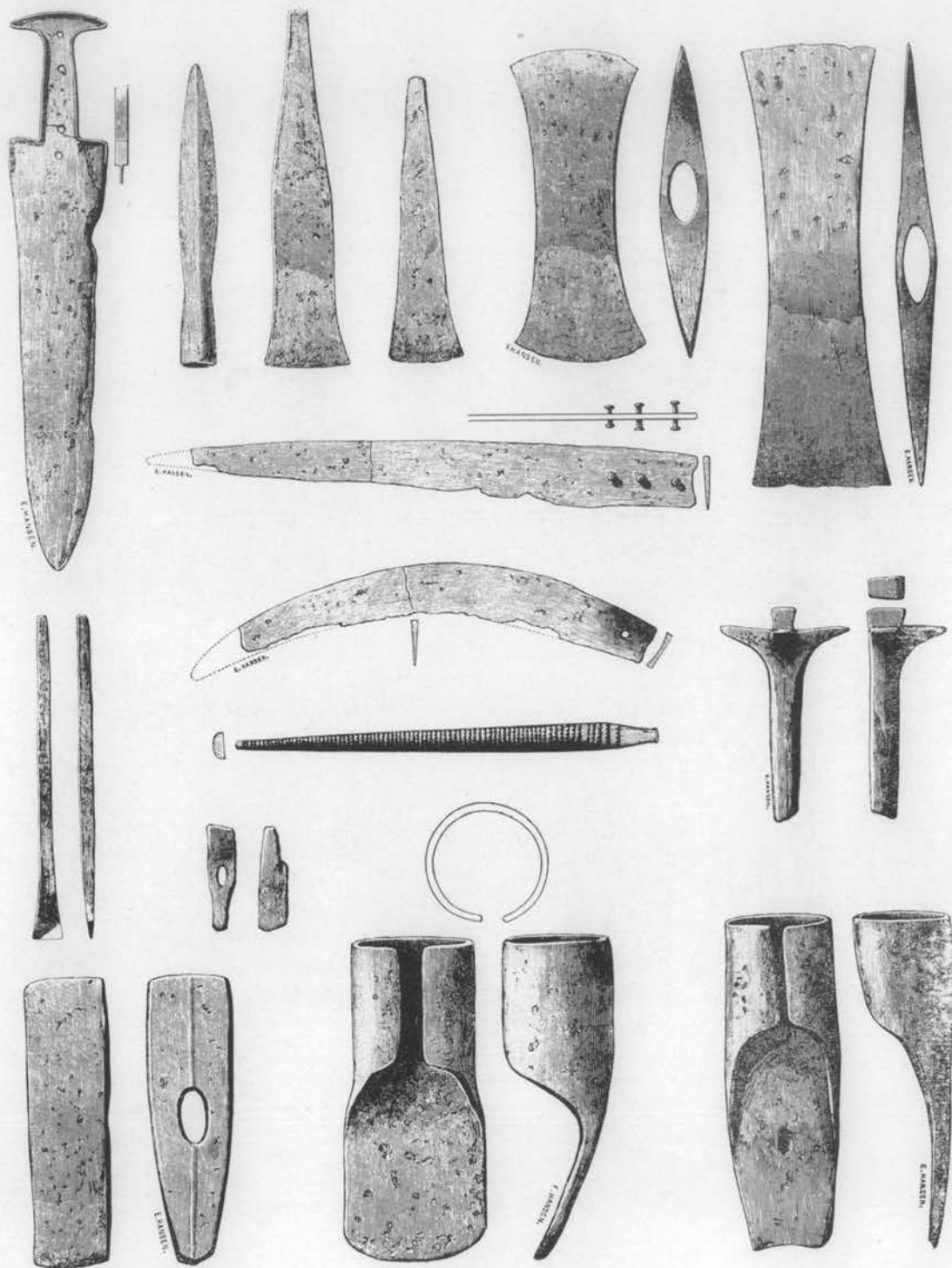

γ

δ

α

β

γ

δ

ε

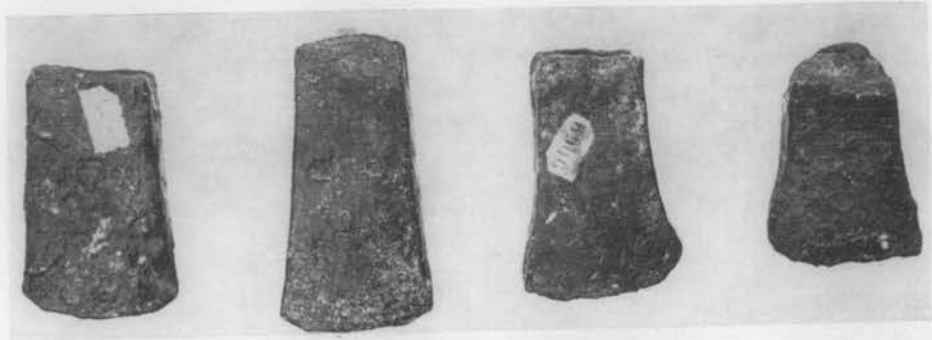
ε'

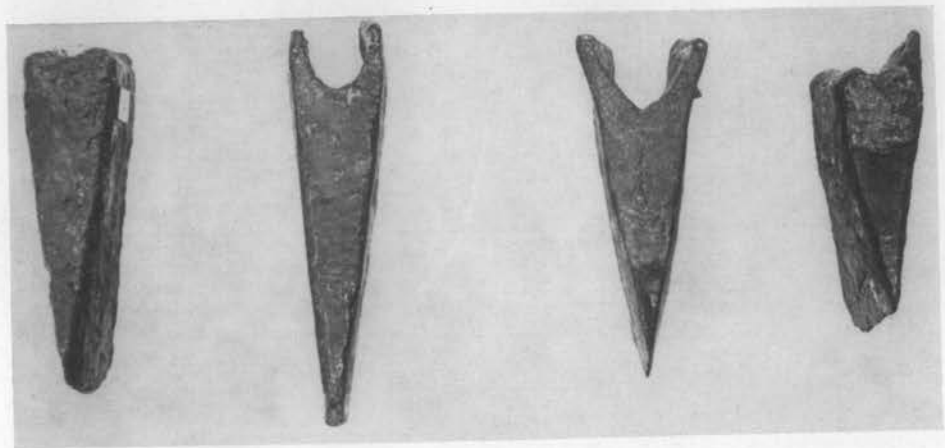
ζ

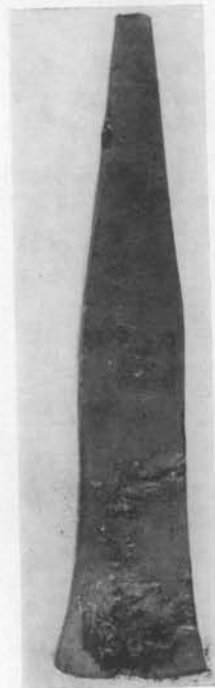
η

α

β

γ

δ

ε

α

β

γ

δ

ε

α

β

γ

δ

ε

ζ'

α

β

γ

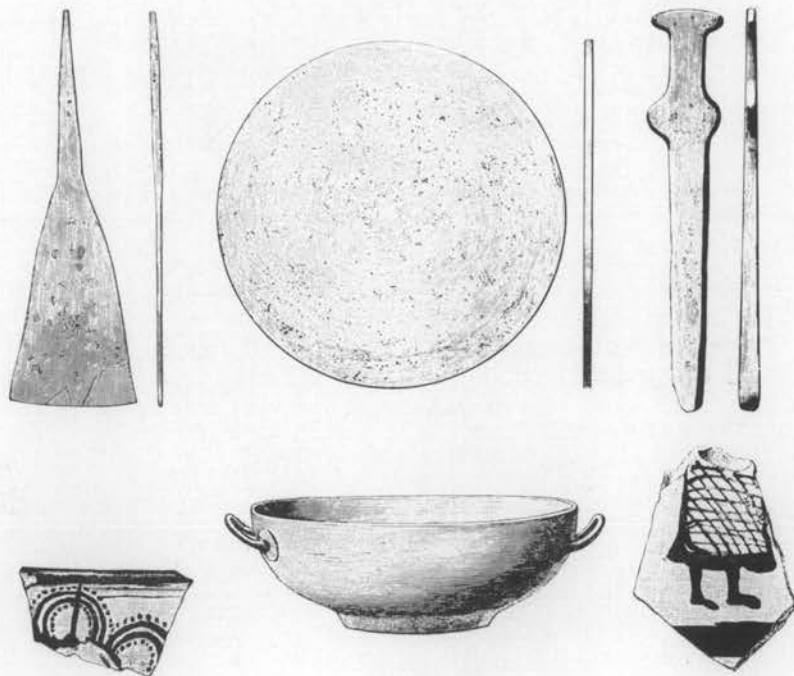
δ

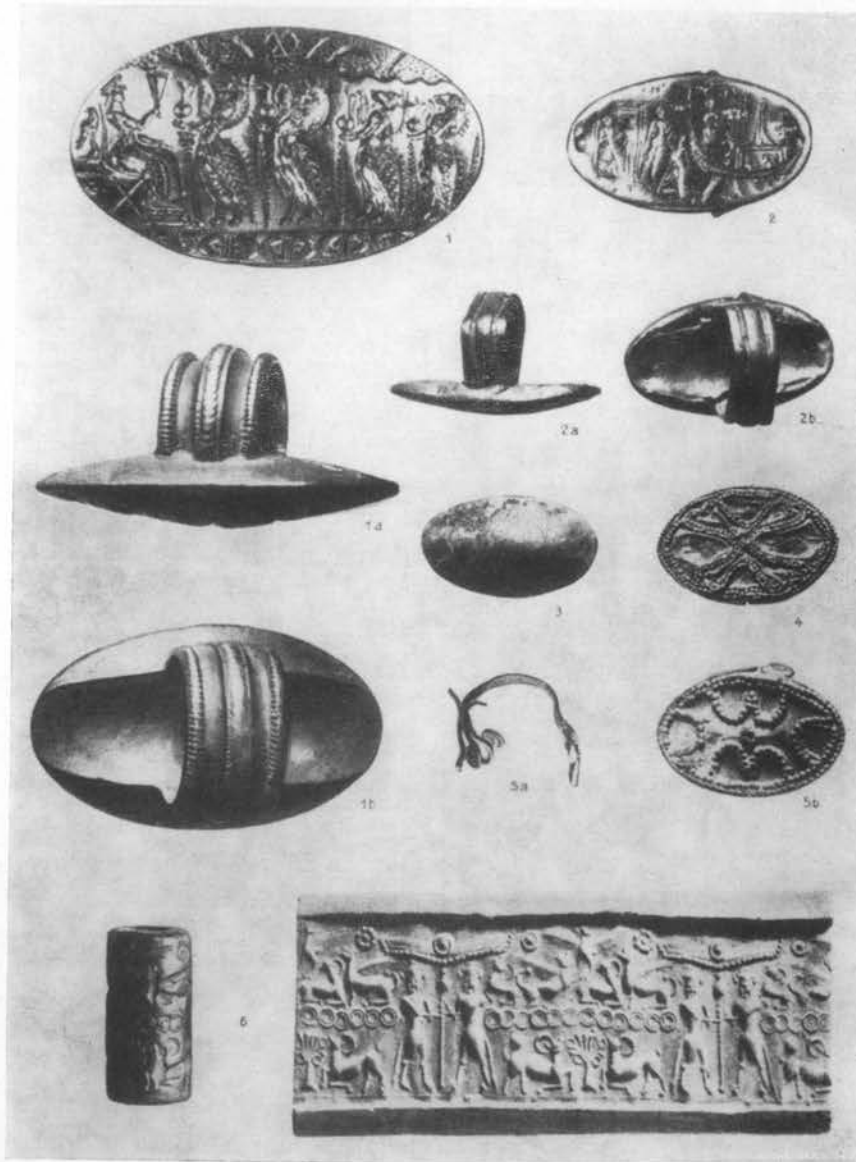
ε

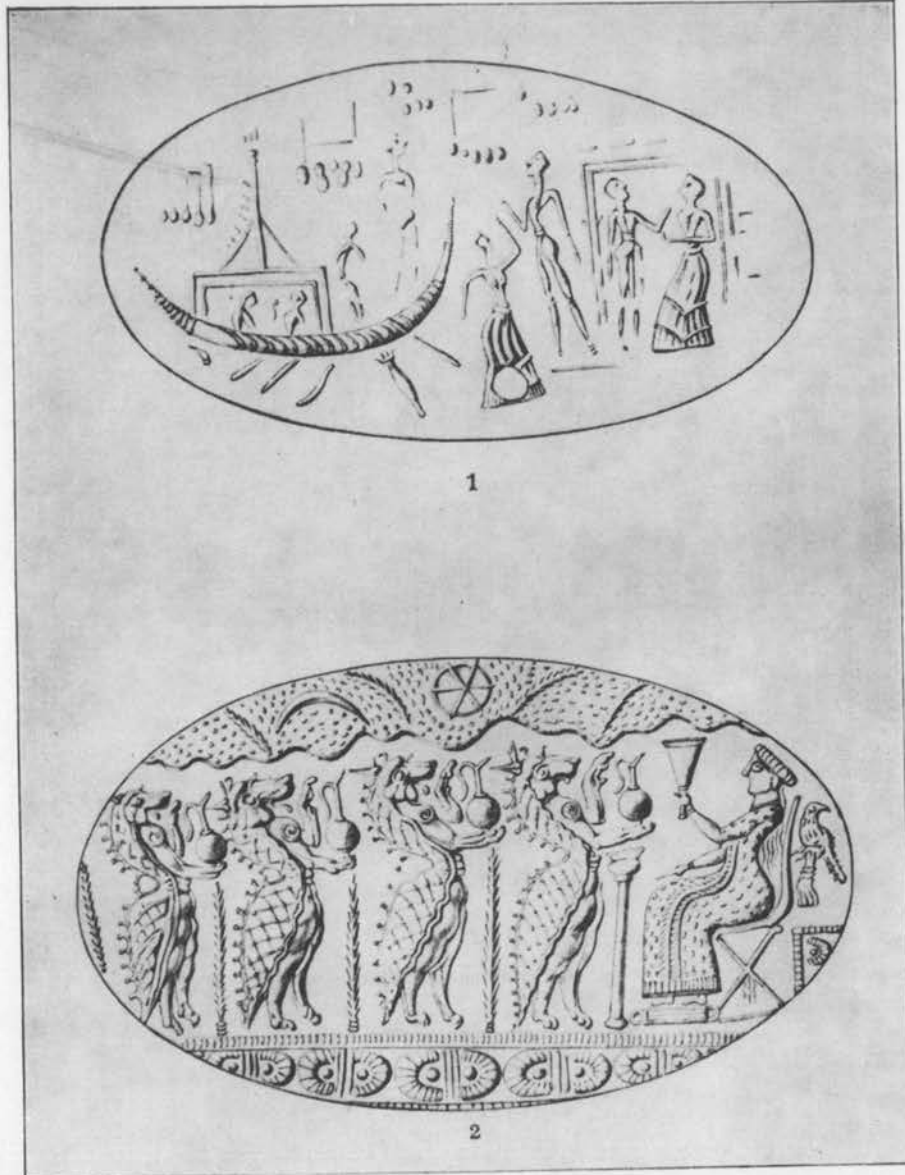

α

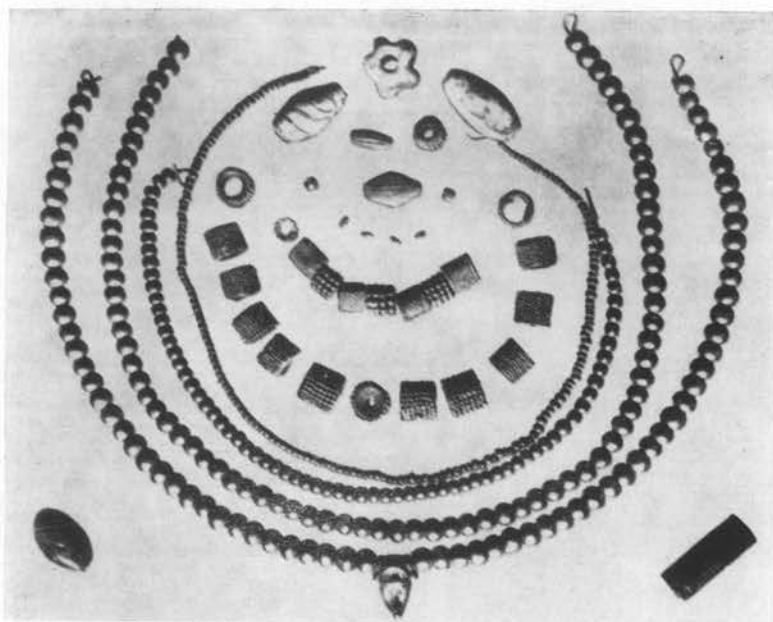

β

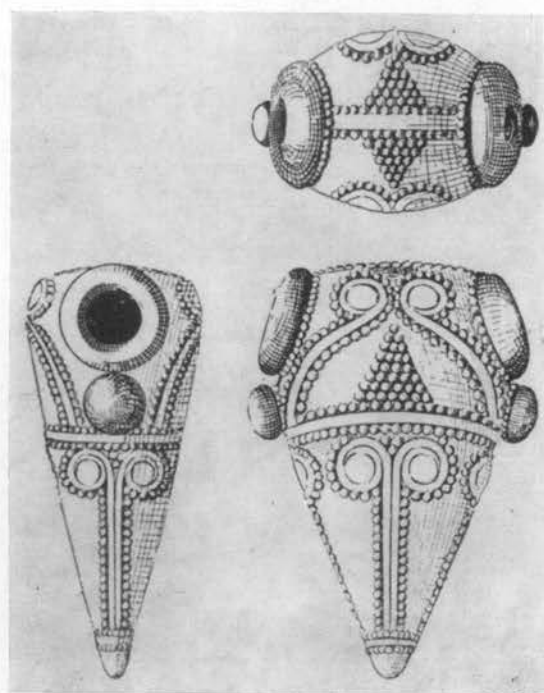

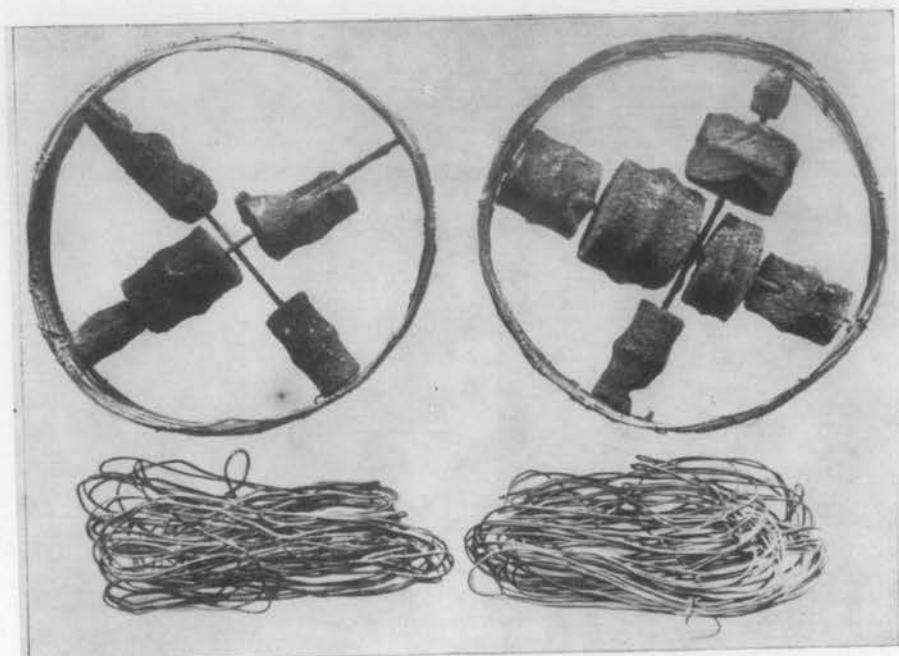

α

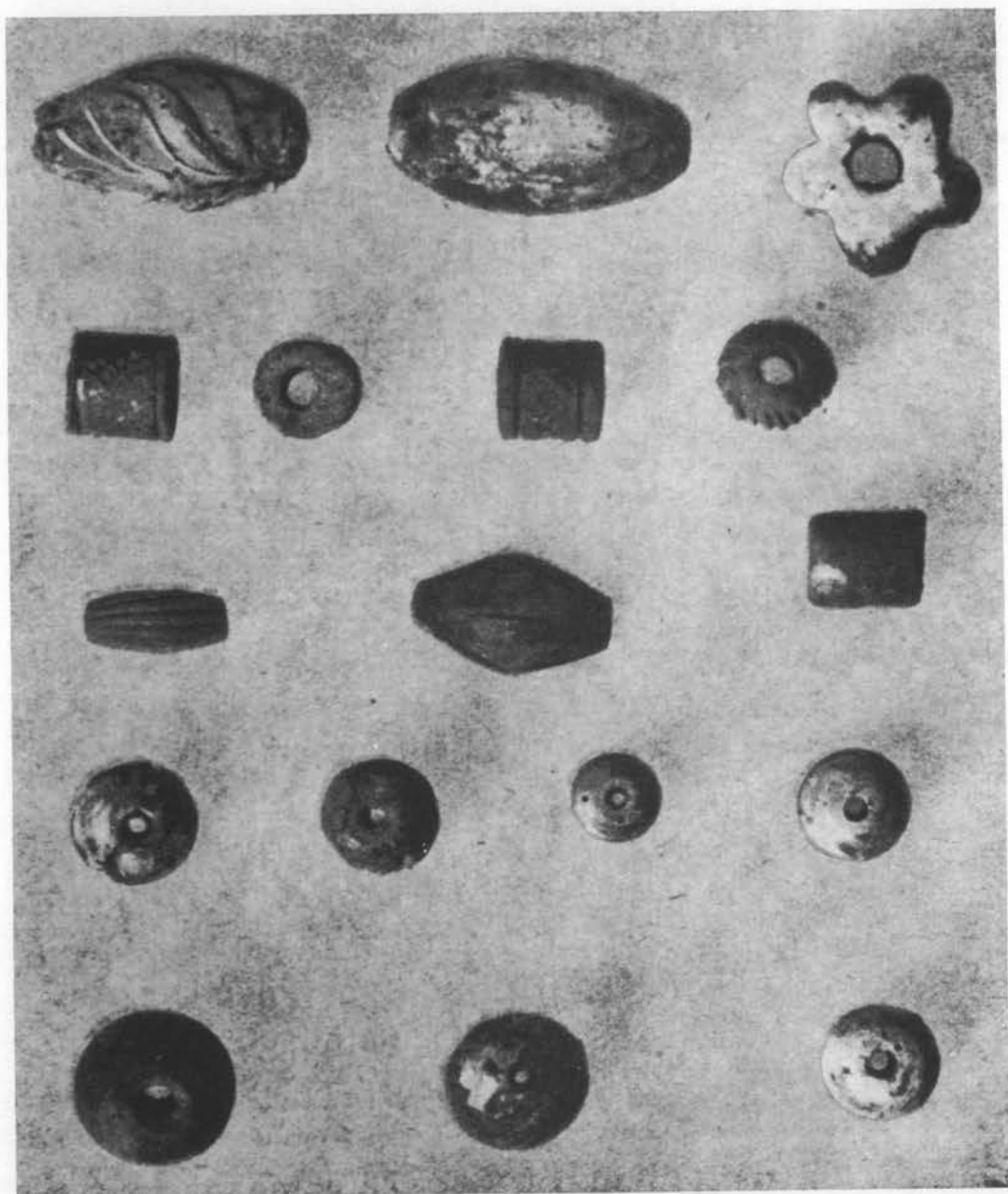
β

α

β

α

β

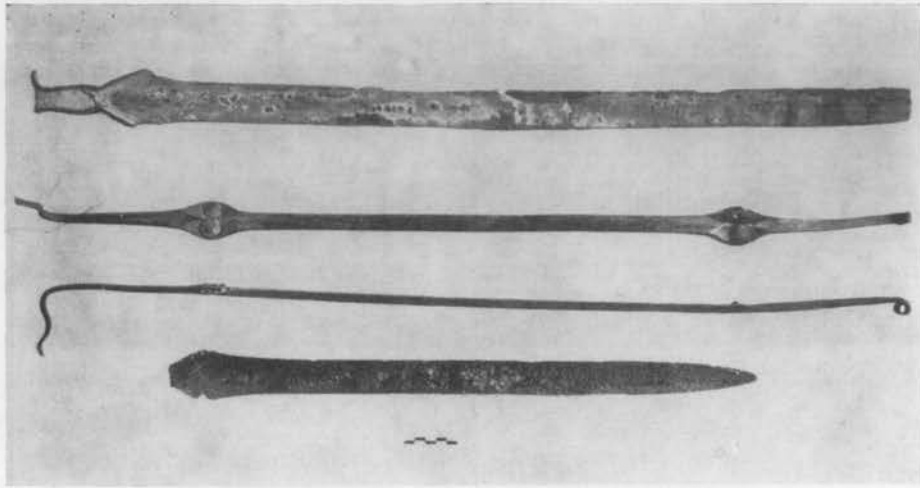
γ

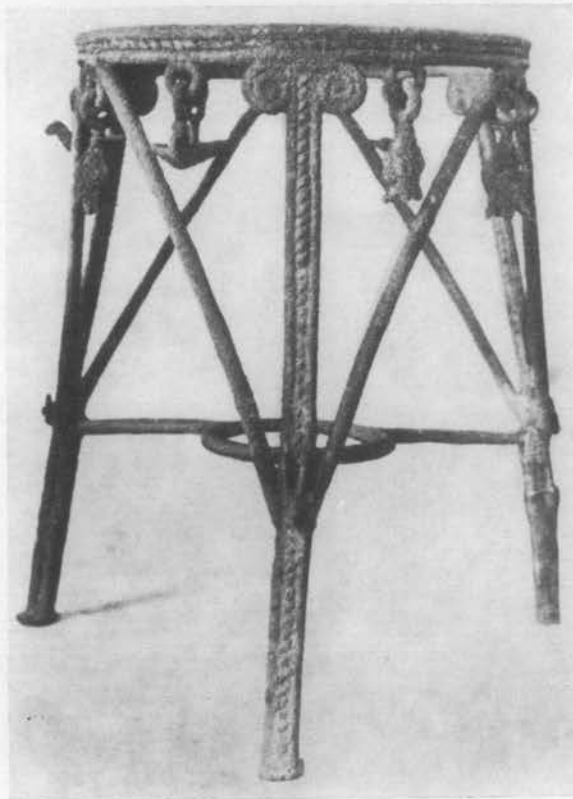
α

β

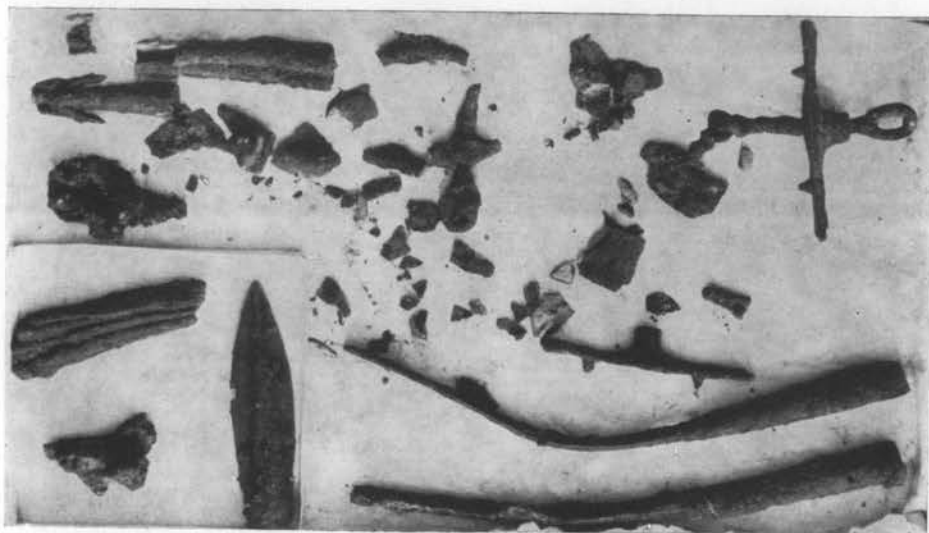

α

β

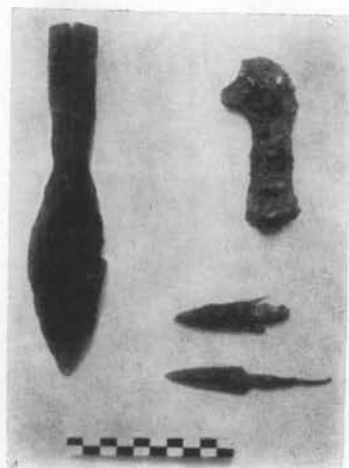

α

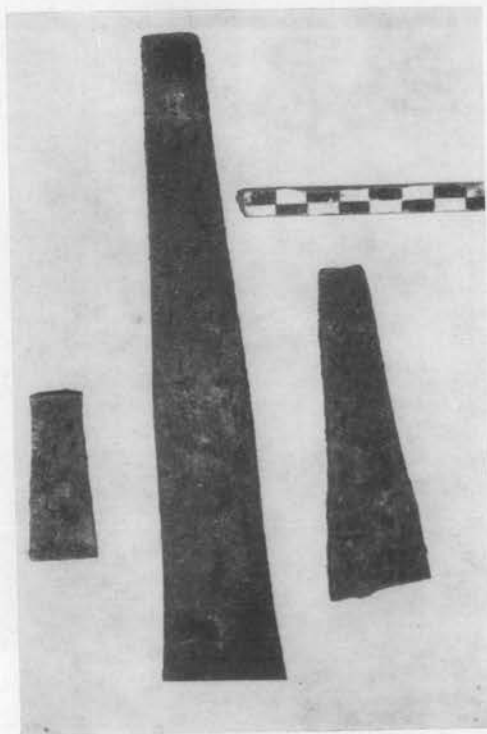
β

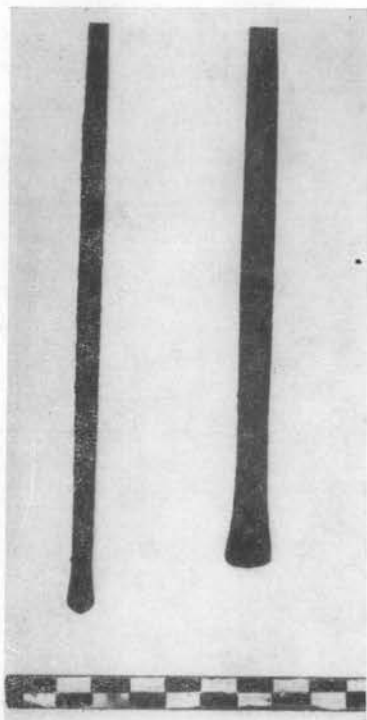
γ

α

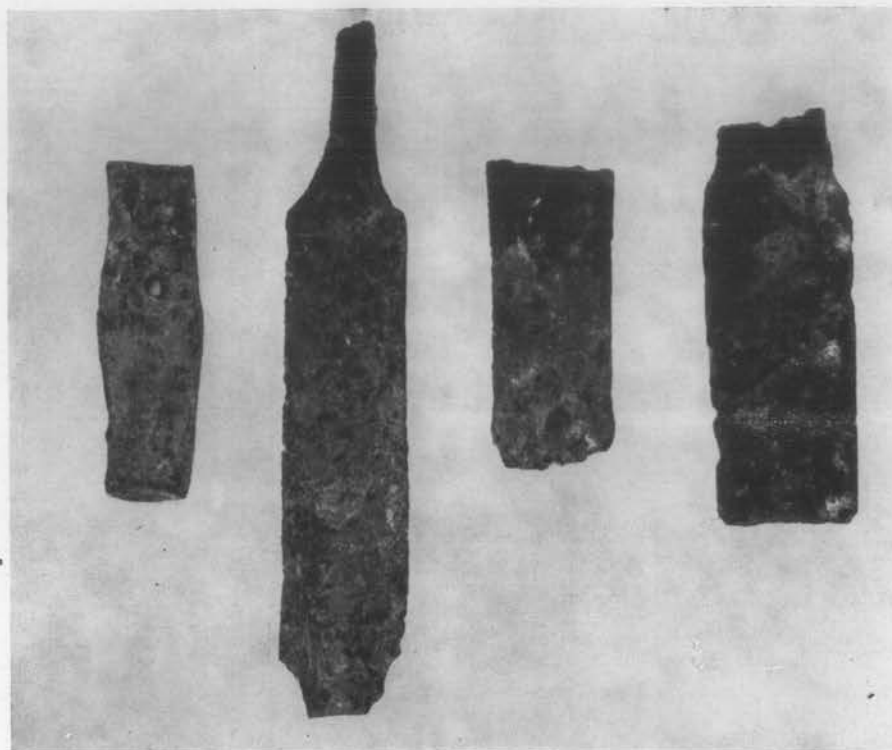
β

α

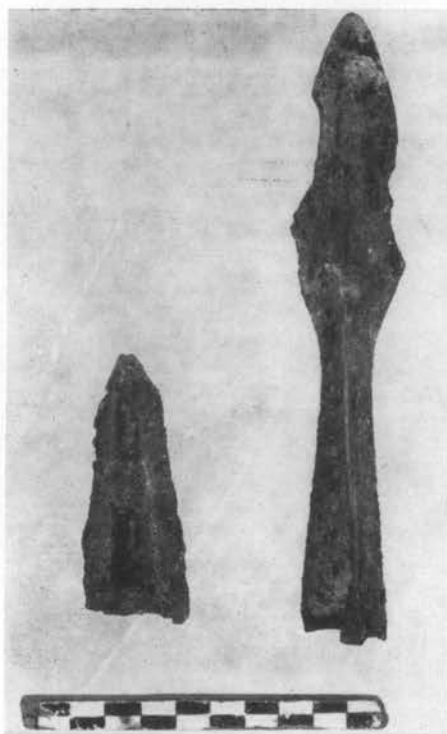
β

α

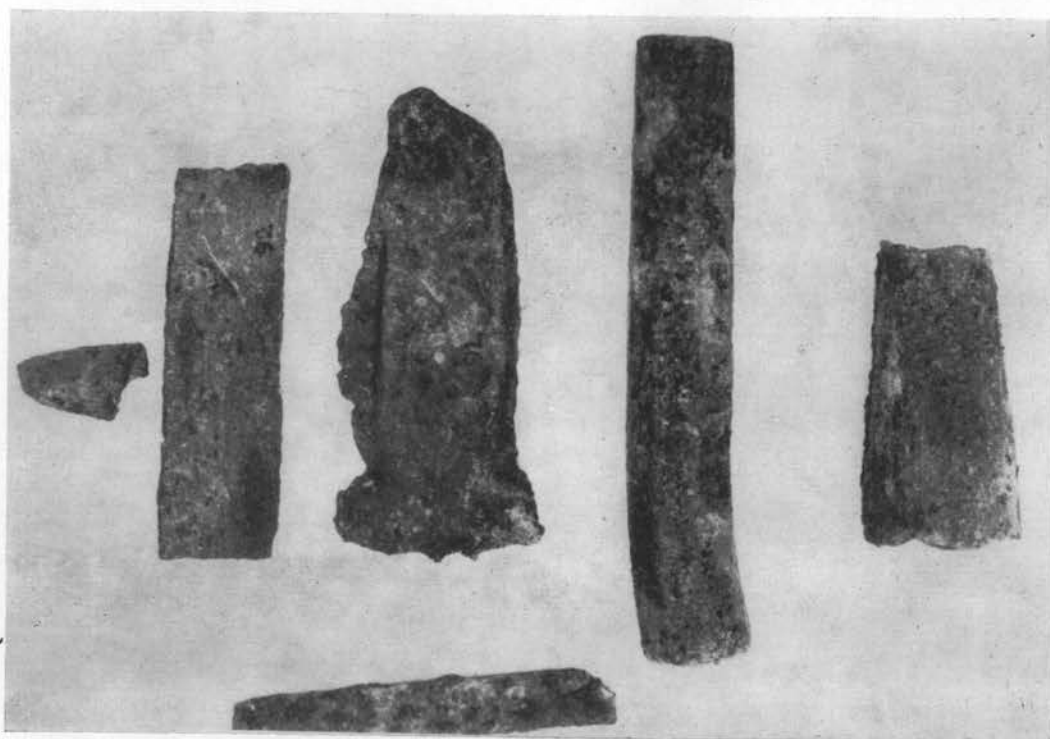
β

α

β

γ

Τύποις Έμμανουήλ Μ. Παπαδάκη - Δερβενίων 7, Τηλ. 631-298 Ἀθήναι
Μεταλλογράφηματa Κωνσταντίνου Ε. Χαλκιοπούλου Ἀγίου Μάρκου 14

